BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 B
9/17

CHRYSOSTOMI IAVELLI CANAPICII PHILOSOPHI ACVTISSIMI ſuper tres libros Ariſtot. de Anima.

209

QVAESTIONES SVBTILISSIMAE,

In quibus clariſsime reſoluuntur dubia Ariſtotelis, & Commentatoris,

Eaque vt plurimum deciſa habentur iuxta Thomiſticum dogma.

Cum ſuo indice copioſo, vt inſpicienti apparebit.

QVÆ OMNIA MVLTO, QVAM ANTEA, ſunt à nobis accuratius emendata.

OMNIA

VIRTVTI

PARENT

14 7 A 14

[BIBLIO]TECA NAZ. ROMA [VI]TTORIO EMANUELE

Venetijs, Apud [illegible]*redes Io*[illegible]*is Mariæ Bonelli.* M. D. LX[illegible]VI.

SVMMARIVM DE QVAESITIS, & de contentis in vnoquoque quæſito in tribus libris de anima Ariſtot. collectum, & ordinatum manu auctoris.

IN PROOEMIO PRIMI LIBRI.

PRIMVM. Si anima eſt ſubiectum in libris de aïa.
In hoc quæſito tria pertractantur.
Primo, opinio B. Th. quæ cēſetur philoſophi, & Com.
Secunda, opinio poſita.
Tertio, ſoluitur dubium.
Secundum. Si tam ſciētia practica quam ſpeculatiua poteſt dici honorabilis. 4
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo declaratur, ꝙ ſcientia practica poteſt dici honorabilis ſecundum quid, ſimpliciter autem laudabilis.
Secunda, quòd ſcientia ſpeculatiua dicitur honorabilis ſimpliciter, & laudabilis ſecundum quid.
Tertio, ſoluitur dubium ſolutione Thomiſtica, quæ defenſatur contra Iand.
Tertium. Si ſcientia de anima excedit omnes alias etiam mathematicas pręter ſcientiam diuinam. 5
In hoc quæſito, quod pertractatur ſub duplici ſenſu, tria ſunt.
Primo, pertractatur ſub primo ſenſu.
Secundo, pertractatur ſub ſecundo ſenſu.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta.
Quartum. Si ſcientia de anima eſt vtilis omnibus ſciētijs, & præcipue ad confirmandum prima principia, vt dicit Comment. 7
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, diſtinctio de vtili ex doctrina Auicennæ.
Secūdo, ſcientia de anima eſt vtilis ſecundo modo, ſed non pri[illegible]
Tertio, quomodo per ipſam confirman[illegible] prima principia, & reprobatur ſenſus Ianduni.
Quintum. Si ſcientia de anima eſt difficillima. 8

In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, duplex diſtinctio, prima eſt de difficultate, ſecunda eſt de anima.
Secundo, declaratur in quo ſenſu eſt difficilis, & in quo non.
Tertio, ſoluuntur quædam dubia.
Sextum. Si eſt vna communis methodus, inueſtigandi quod quid eſt, & quæ ſit illa apud Ariſt. 10
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, vna diſtinctio de conſideratione quodquideſt.
Secundo, duæ concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, reſpondetur cuidam dubio.
Septimum. Si vniuerſale nihil eſt aut poſterius ſingularibus. 11
In hoc quæſito quatuor ſunt.
Primo, pertractatur opinio Comment.
Secundo, opinio Egidij.
Tertio, opinio B. Thom.
Quarto, opinio Iāduni, & ſoluuntur rationes ſuæ.
Octauum. Si accidentia conferunt ad cognoſcendum quodquid. 14
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ſi accidentia communia an propria conferunt, & in qua notitia cōferunt.
Secundo, quomodo cōferunt & hic reprobatur opinio Ianduni.
Nonum. Si intelligere eſt propria operatio animæ. an coniuncti. 16
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, quid importat operatio propria, & communis.
Secundo, diſtinctio de concurrente ad intelligere.
Tertio, reſoluitur quæſitum per duas concluſiones, quarum prima eſt, ꝙ in intelligere anima non communicat corpori vt inſtrumento, ſecunda eſt, quòd communicat ei vt obiecto.
Decimum. Si poteſt ſaluari modus arguendi a deſtructione antecedentis, quem videtur facere philoſophus in tex. 13. 18
In hoc quæſito quatuor ſunt.
Primo, ponitur mens Themiſtij.
Secundo, mens Egidij.
Tertio, mens vnius moderni.
Quarto, mens B. Th. omnes tamen ſuſtentabiles ſunt.
Vndecimum. Si logicus diffinit per materiam, phyſicus autem per formam. 19
In hoc quæſito dn̄r tria quantum ad logicum, & tria quā tum ad phyſicum.
Quo ad logicum. Primo, ponitur dictō de forma. Secū do duplex ꝯcluſio. Tertio,

ſoluuntur

ſoluuntur quædam dub.
Quo ad phyſicú. Primo, ponitur diſtō de materia. Secundo, applicatur propoſito. Tertio, ſoluitur argm̄ factum in principio quæſiti.

In libro ſecundo.

PRimum. Si anima eſt ſubſtantia. 23
In hoc quæſito duo ſunt.
Prima, concluſio affirmatiua.
Secundo, ſoluuntur quædam argumenta in oppoſitum.
Secundum. Si diuiſio ſubæ in materiam, & formam, & cõpoſitum, eſt diuiſio g̃naliſſimi ſubalterna, an analogi in ſua analogata. 24
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ponuntur duæ concluſiones rñſiuæ, & ſuſtinenť.
Secundo, declaratur q̄ verba philoſophi, & Comment. non obſtant determinationi factæ.
Tertium. Si anima eſt forma ſubſtantialis. 25
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, probatur quòd anima eſt forma.
Secundo, quòd eſt forma ſubſtantialis.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta.
Quartum. Si prima diffinitio animæ eſt vera, & ſi conuenit omni generi animæ includendo intellectiuam. 28
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur veritas diffinitionis, quo ad ſingulas partes.
Secundo, inueſtigatur ſi cõuenit oĩ g̃ni animæ vniuocè.
Tertio, mouentur dubia, & ſoluuntur.
Quintum. Si ex anima & corpore fit vnum per ſe, & p̄p quam cauſam. 32
Qm̃ hoc quæſitum eſt pertractatũr in 8. lib. metaph. ideo hic ſolum cõſideratur, quo verificatur dictum philoſophi in tex. 7. & ſoluuntur rationes Iand. tenentis, quòd forma eſt id quod eſt.
Sextum. Si ablata forma dolabræ remanet dolabra. 33
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur in quo ſtat difficultas conſurgens contra tex. philoſophi.
Secundo, ponitur expoſitio Commentator.
Tertio, ponitur expõ Egidij, & B. Th. & ſuſtinetur.
Septimum. Si manifeſtum eſt animam non vniri corpori, vt nauta naui. 35
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, declaratur quomodo quæſitum ſub duplici ſenſu poteſt pertractari.

Secundo, pertractatur ad imaginationem Commēt. Sed ea relicta determinatur ad mentem B.Th.
Octauum. Si prima diffō de anima cōuenienter demonſtratur per ſecūdam, & quæ demonſtratio ſit illa. 36
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, declaratur quòd prima conuenienter demonſtratur per ſecundam, & ſoluuntur duæ inſtantiæ.
Secundo, declaratur quæ demonſtratio ſit illa, & hic pertractatur opin. Cōment. & Egid. & Alb. & B.Th. & ſecūdum eam determinatur.
Nonum. Si in partibus aīalis annuloſi poſt diuiſionem remanet aīa, quæ ſit principium motus localis, & habeat phantaſiam. 39
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, quòd in parte deciſa eſt anima actu per ſpatium temporis.
Secundo, quō poſt diuiſionē ſunt plures animæ actu.
Tertio, quō in parte deciſa eſt anima hñs phantaſiam.
Decimum. Si potentiæ animę diſtingu[illegible] ſubiecto, & loco, ita quòd plures non poſſunt eſſe in eadem parte animati. 41
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponuntur quædam diſtinctiones, prima eſt de potentijs animæ, ſecunda eſt de ſeparari ſubiecto.
Secundo, duę concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluitur dubium motum contra ſecundam concluſionem.
Vndecimum. Si potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta. 41
In hoc quæſitō quinque ſunt.
Primo, pręponuntur quędam diſtinctiones.
Secundo, ptractatur via Iand.
Tertio, pertractatur via Her.
Quarto, via B.Th. & concordatur cum Herueo.
Quinto, ſoluitur dubium.
Duodecimum. Si potentiæ diſtinguuntur ab eſſentia animæ, & cauſantur ab anima. 45
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, ponitur opin. B. Th. & defenſantur rōnes ſuæ.
Secundo, ponuntur rationes tenentium contra B. Th. & ſoluuntur.
Tertio, declaratur quō anima eſt cauſa potentiarum ſuarum, & in quo genere cauſæ, & hic pertractatur via Comment. & B. Th. & remouetur dubium.
Decimumtertium. Si gñа potentiarum ſunt quinque, animæ tres, & genera viuentium

uentium

uentium quatuor. 50
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, vnde ſumitur ſufficientia trium animarum in cōmuni.
Secundo, vnde ſumitur ſufficientia quatuor generum viuentium.
Tertio, vnde ſumitur ſufficiētia quinque generum potentiarum.
Quarto, ſoluitur dubium.
Decimumquartum. Si vegetatiuum continetur in ſenſitiuo &c. 52
Primo, agitur de continentia formali, & ſecundum hanc tenetur pars negatiua.
Secundo, agitur de continentia materiali, & de ea non intēdit loqui philoſophus.
Tertio, agitur de continentia virtuali, & de ea intendit philoſophus.
Decimumquintum. Si determinandum eſt prius de actibus quam de potentijs, & de obiectis, quàm de actibus. 53
In hoc quæſito ſunt quinque.
Primo, declaratur actum eſſe priorem potentia quæ ad nos.
Secundo, quòd eſt prior ſecundùm naturam.
Tertio, ꝙ obiectum eſt prius actu quo ad nos.
Quarto, quòd eſt prius ſecundùm naturam.
Quinto, ſoluitur dubium.
Decimumſextum. Si generare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum omnibus viuentibus. 54
In hoc quæſito præponuntur ea quæ faciunt difficultatē.
Secundo, ponūntur tres diſtinctiones.
Tertio, declaratur in quo ſenſu generare ſibi ſimile ſit proprietas in viuentibus.
Decimumſeptimum. Si nutritio, & augmentum ſunt ab anima vel ab igne. 56
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, pertractatur quomodo ſit verū, nutriri & augere eſſe ab anima vegetatiua.
Secundo, quomodo ignis nutritur, & augetur cum ſit inanimatus.
Tertio, quo hic duo ſtant ſimul, omnium natura conſtantium eſt determinata quantitas, & ignis creſcit in infinitum appoſito combuſtibili in infinitum.
Decimumoctauum. Si potentia nutritiua, & augmentatiua, & generatiua differunt realiter. 58
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, declaratur quomodo alia, & alia ratione formali nutrimentum eſt obiectum harum trium virtutum, ex

quo infertur diſtinctio realis inter eas.
Secundo, remouetur dubium fundatū in tex. philoſophi.
Decimumnonum. Si quòd nutritur patitur à nutrimento, ſicut econuerſo. 59
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ponuntur ea quæ difficultatem faciunt.
Secundo, ponuntur tres modi dicendi. inter quos non approbatur primus nec ſecundus, ſed tertius, qui eſt Comment. & ad mentem philoſophi.
Vigeſimum. Quomodo valet hæc conſequentia, ſi ſenſus eſſet actiuus ſecundùm ſe, ſentiret ſine ſenſibili exteriori. 60
In hoc quæſito duo fiunt.
Primo, ponitur opinio Egidij & improbatur.
Secundo, opinio quæ reputatur vera, & ſuſtinetur.
Vigeſimumprimum. Si ſenſus eſt potentia actiua an paſſiua. 61
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, tractatur illud in quo omnes conueniunt, ſcilicet quòd potentiæ vegetatiuæ ſunt actiuæ, cognoſcitiuæ autem ſunt paſſiuæ.
Secūdo, pertractatur via Thomiſtica.
Tertio, pertractatur via Iand. & oſtenditur quòd nullam habet apparentiam.
Vigeſimumſecundum. Si ſenſus poſtquam productus eſt, eſt in potentia ad actum primum, & ſecundum, vel tantum ad actum ſecundum. 63
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, declaratur in quo ſtat difficul. arguēdo ad partes.
Secundo, ſuſtinetur quòd ſenſus poſtquam eſt genitus antequam recipiat ſpeciem eſt in actu primo, & non eſt in potentia, niſi ad actum ſecundum.
Tertio, ſoluuntur rationes oppoſitum, præpoſitis duobus notandis.
Vigeſimumtertium. Si ſenſus poteſt errare circa propriū ſenſibile. 65
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur diſtinctio de ſenſibili.
Secundo, ponuntur concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluitur dubium.
Vigeſimumquartum. Si ſenſibilia communia ſunt ſenſibilia per ſe, & propter quid. 66
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur modus aſſignatus à B. Thom. & defenſatur.
Secundo, modus aſſignatus à Comment.

Comment. & declaratur in quo ſenſu militant rationes B.Thom. contra Commentator.
Tertio, modus aſſignatus ab Alb. & oſtenditur, ſi poteſt ſuſtineri vel non.
Vigeſimumquintum. Si eſt verum quod ſenſibilia propria ſint ſenſibilia per ſe, & primo. Communia autem per ſe ſed non primo. 68
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, ponitur ratio qua probatur ſenſibilia propria ſentiri per ſe, & primo, communia autem per ſe ſed nõ primo.
Secundo, ſoluuntur rationes in oppoſitum.
Vigeſimumſextum. Si color eſt obiectum viſus. 69
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, declaratur titulus q̃ſiti.
Secundo, ponitur diſtinctio de colore.
Tertio, duæ concluſiones reſponſiue, quarum vtraque ſuſtineri poteſt.
Quarto, ponitur concluſio reſponſiua, quæ reputatur ad mentem philoſophi.
Vigeſimumſeptimum. Si color eſt per ſe viſibilis. 71
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quòd viſibilitas competit colori per ſe.
Secundo, vnde ſumitur neceſſitas luminis ad videndum colorem.
Tertio, pertractatur opinio Auic. & ſoluuntur motiua ſua.
Vigeſimumoctauum. Si diffinitio diaphani data à philoſopho competit diaphano vniuerſaliter ſumpto. 73
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, aſſignatur triplex gradus diaphani.
Secundo, declaratur in quo gradu verificatur diffinitio philoſophi.
Vigeſimumnonum. Quid ſit lumen, & ſi habet eſſe reale in medio, vel tantum intentionale. 43
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, quomodo ſit vera diffinitio de lumine aſſignata à philoſopho.
Secundo, quid ſit lumen ſecundùm naturam ſuam.
Tertio, in quo differant lux lumen, radius, ſplendor.
Quarto, ſi lumen habet eſſe reale in medio, & hic pertractatur opin. B.Th. & ſuſtinetur, & opin. Egid. & ſoluuntur rationes ſuæ, & ſuſtinentur rationes B.Th.
Trigeſimum. Si aliqua videntur in tenebris, & ſi omnia quæ videntur in die videntur vt colorata. 77

In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, arguitur contra vtranque partem.
Secundo, reſoluitur propoſitum, & ſoluuntur argumenta facta contra vtranque partem.
Trigeſimumprimum. Propter quid ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem, ſed indiget medio in quo ſui ſpeciem cauſet. 78
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, pertractatur opin. Cõmentator.
Secundo, opin. B. Th. & ſecundùm eã determinatur quæſitum.
Trigeſimumſecundum. Quomodo hæc diffinitio competit colori. Color eſt motiuus diaphani ſecundùm actum. 79
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, fit diſtinctio de duplici conſideratione coloris.
Secundo, quomodo eſt diffiniendus color iuxta ſecundam conſiderationem.
Tertio, quõ eſt diffiniendus iuxta primam, & ſignantur hic principia requiſita ad generationem coloris, & formantur multę diffinitiones de colore, & ſoluuntur duo dubia.
Trigeſimumtertium. Si ſonus eſt ſubiectiuæ in aëre, & ſolum in aëre, ita q̃ non poſſit generari in aqua ſine aëre. 81
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declarat prima pars, in qua omnes conueniunt.
Secundo, pertractatur ſecunda pars ſecundùm Alb. & ſecundùm Auic. & quid ſit tenendum ſecundùm philoſophum, & B. Thom.
Tertio, ſoluuntur dubia.
Trigeſimumquartum. Quomodo ſe habet echo ad ſonum præcedentem. 83
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declaratur quomodo generatur echo.
Secundo, ſi differt à ſono præcedenti.
Tertio, ſi differt ſpecie an numero.
Trigeſimumquintum. Si ſonatiuum recte diffinitur à philoſopho. 83
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, arguitur contra ſingulas particulas diffinitionis.
Secundo, ponuntur duo notanda.
Tertio, ſoluuntur argumenta facta.
Trigeſimumſextum. Si aër ex natura ſua eſt inſonabilis, & ſi ſonus eſt idem q̃ motus aëris. 85
In hoc quæſito ſunt tria.

Primo, arguitur contra vtranque partem.
Secundo, ſoluitur primum dubium.
Tertio, ſoluitur ſecundùm dubium.
Trigeſimumſeptimum. Si aër exiſtens in aure eſt immobilis. 86
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, oſtenditur in quo ſtat difficultas.
Secundo, pertractatur concordia ſecundùm Comment.
Tertio, pertractatur ſecundùm B. Th. & ſuſtinetur.
Trigeſimumoctauum. Si diffinitio vocis ſit bene aſſignata. 87
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, arguitur contra ſingulas particulas diffinitionis.
Secundo, declaratur ꝙ diffinitio ipſa eſt conueniens.
Tertio, ſoluuntur argumenta facta.
Trigeſimumnonum. Si homo habet peiorem odoratum ceteris animalibus. 88
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, oſtenditur in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponuntur duæ diſtinctiones.
Tertio, reſpondetur quæſito.
Quadrageſimum. Si homo eſt melioris tactus quàm cetera animalia, & ſi ex hoc poteſt argui bonitas mentis, non autem ex alio ſenſu. 90
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ſi eſt homo perfectioris tactus ceteris aīalibus.
Secundo, ſi ex hoc poteſt argui homo ingenioſus.
Tertio, ſi poteſt idem argui ex alio ſenſu.
Quadrageſimumprimum. Si conuenienter nominantur ſpecies odoris nominibus ſpecierum ſaporis. 91
In hoc quæſito ſunt quinque.
Primo, declarantur principia concurrentia ad generationem odoris.
Secundo, declaratur modus generationis odoris.
Tertio, aſſignatur diffinitio odoris.
Quarto, declaratur quomodo ſpecies odoris correſpondent ſpeciebus ſaporis.
Quinto, ſoluitur dubium.
Quadrageſimumſecundum. Si odor habet eſſe reale in medio. 92
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, pertractatur opin. Auicen.
Secundo, arguitur cōtra eum ex rationibus Comment.
Tertio, declaratur quid tenendum ſit ſecundùm philoſophum.

loſophum.
Quarto, ſoluitur dubium.
* Quadrageſimumtertium. Si proprium eſt homini non odorare ſine reſpiratione. 95
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, pertractatur quęſitum ſecundùm Commentat.
Secundo, ſecundùm Albert.
Tertio, ſm Egid. & determinatur, quia B.Th. non diſſentiret à ſenſu Egid.
* Quadrageſimumquartum. Si omnia odorantia per reſpirationem melius odorant quam quæ odorant ſine reſpiratione. 95
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, declaratur in quo ſtat difficultas quæſiti, nam ſtat in dubio ꝙ mouet Commentator.
Secundo, reſpondetur vt reſpondet Comment. & ſic terminatur.
Quadrageſimumquintum. Si guſtus eſt quidam tactus. 96
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur diſtinctio de hac prædicatione guſtus eſt quidam tactus.
Secundo, ponuntur tres concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluitur dubium.
Quadrageſimumſextum. Si dulce, & amarum ſunt extremi ſapores. 97
In hoc quæſito ſunt quinque.
Primo, declaratur fundamentum diuerſitatis inter Ariſtot. & Galen.
Secundo, pertractatur via philoſophi.
Tertio, pertractatur via Gal. & arguitur contra eum.
Quarto, ſoluuntur rōnes Cōment. contra Galenum.
Quinto, ſoluitur dubium.
Quadrageſimumſeptimum. Vtrum tactus ſit vnus vel plures ſenſus. 100
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponuntur quatuor diſtinctiones de vnitate ſenſus, & obiecti, & ſubiecti.
Secundo, quatuor concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, remouentur duo dubia.
Quadrageſimumoctauum. Quod eſt organum in tactu. 102
In hoc quæſito ſunt quinque.
Primo, ponitur opin. philoſophi in lib. de animalibus.
Secundo, ponitur opin. philoſophi in lib. de anima.
Tertio, opinio Auic.
Quarto, opinio Comment. & B. Th. & quæ reputatur ad mentem philoſophi.
Quinto, ſoluuntur argumenta in oppoſitum huius quarte opinionis, quæ communiter

niter tenetur vt vera.
Quadrageſimumnonum. Si duo corpora diſcontinua exiſtentia in aqua aut in aëre immediate ſe tangere poſſunt. 103
In hoc quæſito quatuor ſunt.
Primo, inueſtigatur ſi eſt vniuerſaliter verum, quòd in tactu ſemper concurrat medium extrinſecum.
Secundo, quomodo differenter concurrit medium extrinſecum in alijs ſenſibus & in tactu.
Tertio, ponitur concluſio reſponſiua.
Quarto, ſoluuntur quędam argumenta.
Quinquageſimum. Si ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentitur. 106
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ſi hoc eſt commune omni ſenſui.
Secundo, ſi id competit omni ſenſui per ſe an per accidẽs & quæ ſit ratio huius.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta.
Quinquageſimumprimum. Si diffinitio ſenſus eſt bene aſſignata. 107
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, inueſtigatur à quo cauſatur ſpecies intentionalis in organo ſenſus.
Secundo, quomodo eſſe receptiuum ſpecierum ſine materia eſt proprium ſenſui.
Quinquageſimumſecundum. Si excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, & propter quid. 111
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declaratur in quo ſtat difficultas.
Secundo, ponitur diſtinctio, qua manifeſtatur ſenſus philoſophi.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta facta contra determinationem quæſiti.
Quinquageſimumtertium. Si inanimata non patiuntur ab odore, & colore, & ſono, & lumine, & tenebra, patiuntur tamen à tangibilibus. 113
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur quomodo dictum philoſophi verificatur de odore, & ſono, & colore.
Secundo, quo de lumine.
Tertio, quo de ſaporibus.
Quinquageſimumquartum. Si philoſophus ponit conuenienter differentiam inter odorare, & pati, ab odore. 114
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, declaratur quòd odor & quodlibet ſenſibile poteſt eſſe in alio tripliciter.
Secundo, ex hoc declaratur,

differentiam inter odorare,& pati ab odore aſſignatam à philoſopho eſſe conuenientem.
Quinquageſimumquintum. Si ſenſus exteriores ſunt tantùm quinque. 115
In hoc quæſito duo ſunt.
Primo, aſſignatur ſufficientia ſenſuum exteriorum.
Secundo,ſuſtinentur quinque propoſitiones philoſophi, & declaratur in quo ſenſu ſunt veræ.
Quinquageſimumſextum. Si ſenſus exterior cognoſcit actum ſuum. 116
In hoc quæſito declarat̃ quomodo vtraque harum põt ſuſtineri, ſenſus cognoſcit actum ſuum,& nõ cognoſcit, & concordatur philoſophus in lib. de anima, & in lib.de ſomno,& vigilia.
Quinquageſimumſeptimum. Si datur ſenſus communis & ſi eſt vnus. 117
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, conſideratur ſi eſt neceſſe dare ſenſum cõem.
Secũdo, ſi eſt vnus vel plures.
Tertio, quã vnitatem habet.
Quarto, à quo trahit vnitatem, & diuerſitatem.
Quinquageſimumoctauum. Si vermes, & apes,& formicæ hñt phantaſiam. 119
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, pertractatur via Alb. & Comment.
Secundo,via B. Thom. cui in parte conſentit Egid.
Tertio, defenditur ratio B. Th. contra Egid.
Quinquageſimumnonum. Si phantaſia eſt ſenſus diſtinctus realiter ab alijs ſenſibus interioribus, & ſi eius diffinitio eſt bene aſſignata à philoſopho. 120
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo,declaratur quid tenendum ſit de diſtinctione reali phantaſiæ ab alijs ſenſibus interioribus ſecũdùm Auic. Algazel. Alb. Comment. & B. Thom. & quid ſecundùm philoſophum.
Secundo, declaratur quam difficile eſt ſaluare diffinitionem philoſophi de phantaſia, & tamen ſaluatur reſpõdendo argumentis factis cõtra diffinitionem.

In tertio libro de anima intellectiua quo ad ſubſtantiam ſuam. 123

Primum quæſitum. Si anima intellectiua eſt forma dans eſſe homini.
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, quid in hoc ſenſerit Comment.
Secundo, quid ſenſerit philoſophus,

ſophus.
Tertio, quid tenendum ſecundùm veritatem.
Quarto, quis recitat, & ſoluit pro veritate principalia argumenta commentiſtarũ.
Secundum. Si anima intellectiua eſt tantum vna numero. 123
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, pertractanda eſt imaginatio Comment.
Secundo, formanda ſunt rationes Commentat. & ſoluendæ.
Tertio, ponenda eſt concluſio negatiua probanda ratione B. Th. & Greg.
Tertium. Si anima intellectiua eſt incorruptibilis. 124
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quid ſenſerit Commentator.
Secundo, quid ſenſerit philoſophus, & hic pertractatur opinio B. Thom. & ſuſtinetur, & opin. Herui, & opin. Scoti, & opin. Th. Caëtani.
Tertio, ſoluuntur quædam argumenta quę videntur multum apparentia.
Quartum. Si anima intellectiua componitur intrinſecæ ex partibus eſſentialibus quæ ſint partes realiter diſtinctæ. 134
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, declaratur titulus quæſiti.
Secundo, ponuntur duæ concluſiones, quarum prima conuenit omni animæ, ſecunda conuenit animæ intellectiuæ.
Tertio, ſoluenda ſunt argumenta Aur. contra ſecundam concluſionem.
Quintum. Per quid indiuiduatur anima intellectiua. 135
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, ponitur diſtinctio de indiuiduatione animæ.
Secundo, tres concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluuntur rationes Scoti.
Sextum. Si anima intellectiua eſt tota in toto, & tota in qualibet parte. 136
In hoc quæſito ſunt quatuor.
Primo, ponitur diſtinctio de totalitate.
Secundo, ponuntur quinque concluſiones reſponſiuæ.
Tertio, ſoluuntur tria dubia.
Quarto, ſoluuntur argumenta commentiſtarum contra nos.

De intellectu poſſibili.

Primum. Si intellectus poſſibilis eſt ſeparatus ita quod ſit

ſit extra corpus. 141
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quæ fuerit opinio Cõmentator.
Secundo, quæ philoſophi ſecundum B. Thom.
Tertio, quantum concludit ratio philoſophi fundata ſuper hoc principium, omne receptiuum oportet eſſe denudatum &c.
Secūdū. Si intellectus poſſibilis eſt aliquod ens actu. 144
In hoc quæſito ſunt quinque.
Primo, in quo ſtat difficultas.
Secundo, pōnitur diſtō de ente in actu in gñe entium, & in genere intelligibilium.
Tertio, ſoluenda ſunt argumenta Aureoli.
Quarto, declarandus eſt textus philoſophi cum dicit. Quare neque ipſius &c.
Quinto, quid conduxit Aureolum ad illum ſenſum.
Tertium. Si intellectus poſſibilis diſtinguitur realiter a volūtate, & memoria. 144
In hoc quæſito ſunt duo.
Primo, duæ concluſiones reſponſiuæ.
Secundo, remouetur dubium qđ oritē ex doctrina B. Th.
Quartum, quę, & quot ſint proprietates ac denominationes intellectus poſſibilis. 145
In hoc quæſito ſunt quatuor,
Primo, quid ſit intellectus materialis.
Secundo, quid intellectus in habitu.
Tertio, quid intellꝰ in actu.
Quarto, quid intellectus adeptus.

De intellectu agente.

PRimum. Si intellectus agens eſt potentia animæ vel ſubſtātia ſeparata. 147.
In hoc quæſito ſunt tria.
Primo, quid ſenſerint in hoc antiqui expoſitores philoſophi.
Secundo, probatur ad mentē philoſophi, quòd eſt potentia animæ intrinſeca, & non ſubſtantia ſeparata.
Tertio, ſoluuntur fundamenta, & rationes Th. Caët. qui in hoc deuiat à via B. Th.
Secūdum. Si eſt neceſſe ponere intellectum agentē. 141
In hoc quæſito tria ſunt.
Primo, declaratur in quo oēs peripatetici concordant.
Secundo, pertractatur opinio B. Thom. vt conſona philoſopho.
Tertio, pertractatur opinio Ianduni, & ſoluuntur rationes ſuæ.
Tertium. Quæ & quot ſint operationes intellectus agentis. 153

F. CHRISOSTOMI IAVELLI CANAPICII

ORD. PRAED. PHILOSOPHIAE, & S. Theologiæ Profeſſoris,

QVAESTIONES IN LIBROS de anima Ariſtot.

QVONIAM in lib. 1. de anima immoratur Ariſtotel. in opinionibus antiquorum quæ nobis parum conferunt, ſatis erit ſi quæſita, quæ in toto procemio ſuo difficultatem ingerunt reſoluere poterimus, & erunt infraſcripta.

1 Si anima eſt ſubiectum in libris de anima.
2 Si tam ſcientia practica quam ſpeculatiua eſt honorabilis.
3 Si ſcientia de anima excedit omnes alias, etiam mathematicas præter ſcientiam diuinam.
4 Si ſcientia de anima eſt vtilis omni ſcientiæ, & præcipue ad confirmationem primorum principiorum, vt dicit Commentator in commento 2.
5 Si ſcientia de anima eſt difficillima.
6 Si eſt vna communis via inueſtigandi quod quid eſt, & quæ ſit illa apud Ariſtotelem.
7 Si vniuerſale nihil eſt aut poſterius ſingularibus.
8 Si accidentis conferunt ad cognoſcẽdum quod quid eſt?
9 Si intelligere eſt propria operatio animæ an coniuncti.
10 Si poteſt ſuſtineri modus arguendi à deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis.
11 Si logicus diffinit per formam, & per materiam phyſicus.

QVAESTIO PRIMA.
Si anima eſt ſubiectum in libris de Anima.

ET PROPTER VTRAQVE, hæc autem hiſtoriam rationabiliter vtique in primis ponemus. Textu 1.

IN hac q. intendo. Primo, pertractare opinionem quam teneo eſſe de mente philoſophi & Comment. & B. Th. Secundo, pertractabo opinionem oppoſitam, & ſoluam rationes ſuas. Tertio, ſoluam dubium.

Quantum ad primum, dico, quòd mens B. Th. & philoſophi & Comment. fuit non ens mobile animarum, nec corpus animatum, ſed animam eſſe hic ſubiectum, quod manifeſto dictis & ratione, nam philoſophus in proœmio & Com. & B. Th. nunquam dñt hic tradendam eſſe ſciẽtiam aut noticiã de animato ente ſiue corpore, ſed de anima, nulla facta mentione de animato. vnde in 1. tex. dicit philoſophus hiſtoriam animæ in primis ponemus, & Comm. in cõment. 1. poſtquam dixerat, ꝙ in ſcientiam de anima inueniuntur hæc duo. ſ. nobilitas & certitudo, ſubinfert. & manifeſtum eſt conſiderantibus, ꝙ ſubiectum huius ſcientiæ eſt nobilius alijs, quod quidem ſubiectum ex his quæ præmiſerat oportet intelligere de anima. & in tex. 2. dicit philoſophus inquirimus autem conſiderare & cognoſcere naturam ipſius. ſ. animæ & ſubiectam, poſtea quæcunque accidunt circa ipſam. Apud Comment. autem eſt clarum. in 2. de anima, commento 27. vbi inquit, artifex enim neceſſe eſt, vt ponat, id eſt ſupponat ſubiectum de quo loquitur, & diuidit genera eius, artifex enim non poteſt demonſtrare ſubiectum ſuę artis, hæc Comment. patet autem ꝙ philoſophus in tex. illo loquitur de anima, in quo diuidit genera potentiarum eius, ergo ſecundum Comment. anima eſt ſubiectum.

Quod aũt ſm B. Th. ſit ſubiectum patet in lib. de ſenſu &

ſenſato,

ſenſato,nam in pœmio ſuo ſic inquit. Ariſt.in lib. de anima conſiderauit de aīa ſm ſe, quaſi in quadam abſtractione. in paruis autem naturalibus conſiderat de anima in quadā cōcretione & applicatione ad corpus, ſi ergo cōſiderauit philoſophus in lib. de anima, de anima ſm ſe & non per applicationē ad corpus animatū, patet ꝙ illic anima eſt ſubiectū.

Et aduerte,ꝙ Alb. in 1.de aīa.in trac.1.in c.1.eſt eiuſdem ſnīæ, & nō eſt verꝶ,ꝙ ponat corpus aīatum eſſe hic ſubiectū vt ſibi imponit Iand. in 1.de aīa q.3.Nam tenet illic Alb.ꝙ inqſito & notitia de aīa pcedit ſciam corpis animati, vñ inquit,cum aūt oīum animatoꝶ principium ſit aīa,nō poterūt animata cognoſci: niſi per cognitionem animaꝶ ſuaꝶ ſicut & vnumquodq; alioꝶ cognoſcit per formā ſuā,eo ꝙ forma eſt princ. eſſe & cognitionis,oportet ergo hanc de neceſſitate de aīa facere inqſitionem anteq̄ de corporib.,animatoꝶ aliqd poſſimus diſſerere. (& infra) licet ergo aīa & opa eius & paſſiones non ſint corpus mobile, qd' eſt ſubiectū philoſophiæ nat.eſt tñ anima princ.eſſentiale talis corpis,& iō in ſcia naturali oportet inqrere de ipſa,& in fine dicti.c.inquit aię aūt notitia eſt prior notitia corpis aīati,cōgrue igr ordinamus hanc ſciam poſt ſciam mineraliū & añ ſciam corporum animatoꝶ. Hæc Alb.ex qbus patet,ꝙ ſm ipſum agitur hic de aīa vt eſt principiū eſſendi & cognoſcēdi corpus aiatum,& vt ſic notitia eius pſupponitur notitię corpoꝶ aīatorum,ergo non corpus aīatum, ſed anima eſt hic ſubiectum.

Probat aūt ratione ſic, ſcđm doctrinā philoſophi in 1.poſter.illud eſt ſubiectū in ſcia de quo primo notitiam q̄rimus cuius ptes ſubiectiuas & paſſiones,ſiue pprietates conſideramur,ſed in lib.2.& 3.de aīa īmorat philoſophus circa ſubam animę,& nō circa corpus aīatum,& diuidit aīam in gña ſua, & immorat in cōſideratione potētiaꝶ aīæ tam vegetatiuæ,q̄ ſenſitiuę, & ēt intellectiuæ nullam aūt facit diuiſionē de corpore animato,nec conſiderationem de proprietatibus eius, ergo anima & non corpus animatum eſt hic ſubiectum.

Aliqui ad idem ſic arguunt,ſi anima non eſt hic ſubiectū ſcientia de aīa non erit nobilior alij partib.ſcię nālis,qđ eſt contra philoſophū in hoc pœmio,& nos declarabimus infra. Contra ſic pbatur,ſi anima nō eſt ſubiectū,ergo corpus

animatum generabile quale eſt vegetatiuum & ſenſitiuum cuius principium eſt anima eſt hic ſubiectũ. Sed corpus cœli eſt animatũ & eſt ingenerabile & corruptibile, ergo nobilius, ergo ſcientia libri de cœlo erit nobilior iſta.

Hæc ratio non eſt efficax, qm̃ qui tenent corpus animatũ eſſe hic ſubiectum, dicerent ꝙ animatio eſt ęquiuoca ad aĩationem cœli, & aĩationem hoꝝ inferioꝝ, nam illa eſt tm̃ ſm motum vt determinauimus in lib. 12. met. Hęc aũt & ſm motum & ſecundũm eſſe, & ideo comparatio nulla eſt.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ eſt vna opinio oppoſita quæ tenet, non animam ſed corpus animatũ eſſe hic ſubiectum, cuius fundamentum eſt, ꝙ in libris de anima non cõſiderantur potẽtię nec operationes aĩæ, niſi vt reſpiciunt corpus animatũ. vñ ſi daretur aliqua actio animæ. in qua nullo modo cõſideraret corpus, vt ſi daretur intelligere ſine ſenſu & ſine phantaſmatæ, nõ conſideraretur à phyſico, ſed à metaphyſico. Sed quia vt dicet philoſophus in lib. 3. non datur intelligere ſine phantaſmate, ideo non ſolũ potentiæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, & motiuæ, & appetitiuæ, ſed ẽt intellectiuę vñr reſpicere coniunctum, quod eſt corpus aĩatum. Conatur aũt hæc opinio firmare intentum ſuum tribus rationibus.

Prima ratio, illud eſt hic ſubiectum ex 1. poſter. cuius paſſiones hic quæruntur. Sed corpus animatum eſt illud cuius paſſiones quæruntur, quoniam potentiæ & actiones hic quęſitæ non ſunt ſolius animæ, ſed coniuncti, vt patet in hoc ꝓœmio in tex. 12. & 14. ergo &c.

Secunda, cum hæc ſcientia ſit pars ſcientiæ naturalis ſuum ſubiectum debet eſſe pars ſubiecti ſcientiæ naturalis, ſed corpus mobile eſt ſubiectum ſcientiæ naturalis, anima autẽ non eſt pars. ſ. ſubiectiua (de hac. n. hic intendimus) corpus aũt mobile animatum eſt pars corporis mobilis, ergo non anima, ſe illud eſt hic ſubiectum.

Tertia, illud eſt ſubiectum cuius gratia omnia hic tradita pertractantur. Sed corpus animatum eſt illud, ergo &c. Maior patet ex conditionibus ſubiecti. Minor probatur quia omnia determinata ſunt potentiæ & actiones animæ quæ reſpiciunt animam, & anima reſpicit corpus animatum, & hic eſt ſtatus, ergo corpus animatum eſt illud reſpectu cuius vltimatæ

matæ omnia hic tradita conſiderantur.

Pro ſolutione primæ & tertiæ rationis præmitto diſtinctionem de mente B.Th.ſuper librũ de ſenſu & ſenſato lect. 1. quæ eſt hæc, potentiæ & operationes animæ dupliciter cõſiderãtur. Primo, vt ſunt ipſius animæ vt principij à quo habent originem. Secundo, vt ſunt ipſius rei animatæ ſicut ſuppoſiti operantis. licet.n.vegetare ſentire moueri ſint ab aĩa vt principio formali. tum ipſa res animata eſt quæ viuit ſentit mouẽt appetit &c. In primo ſenſu conſiderantur in libris de anima, in 2. ſenſu in paruis naturalibus ſed in cõi. determinatę autem in libris de vegetabilibus & de animalibus.

Ex hac diſtõne, ad primam rõnem nego minorem. Ad ꝓbationem nego quin ſint ſolius animæ vt principij, & ſic cõſiderantur in libris de anima, philoſophus aũt in text. 12. & 14. intendit ꝙ ſunt coniuncti, non vt principij, ſed vt operantis & vt ſic non principaliter conſiderantur in hoc libro.

Ad tertiam nego minorem, ad probationẽ concedo ꝙ reſpiciunt aĩam vt principium, & aĩa reſpicit corpus aĩatum vt actus & forma eius, nego aũt hanc ↄñtiam, ergo corpus aĩatum &c. qm̃ aĩa non reſpicit corpus vt illud quod operatur, ſed vt materiam ſuã, ideo arguens non concludit intentum.

Pro ſolutione ſecundæ rõnis, præmitto diſtõnem ſic. Aliquid põt ↄtineri ſub corpore mobili dupliciter. Primo, vt inferius ſub ſuperiori ita ꝙ ſuperius ꝓdicatur de eo in recto, & ſic non eſt neceſſe oẽ quod eſt ſubiectum in parte totalis ſciẽtiæ cõtineri ſub ſubiecto totalis ſcientiæ. Patet.n.ꝙ primus motor eſt ſubiectum in lib.8.ph. & tñ nõ eſt ens mobile nec corpus mobile. Secundo aliquid cõtinetur vt reducibile ad ſubiectum totalis ſcientiæ, puta quia eſt paſſio aut principiũ corporis mobilis, ſicut locus tempus motus infinitum ſunt paſſiones ſuæ & primus motor eſt principium productiuum corpis mobilis, & forma & materia ſunt principia intrinſeca, ſic anima cõtinetur ſub corpore mobili quoniã eſt principium formale corporis animati quod eſt mobile.

Ex hac diſtõne ad ſecundam rõnem, nego maiorem. Ad probationem dico, ꝙ nõ eſt neceſſe ſubiectum partis ſciẽ naturalis eſſe partẽ ſubiectiuam ſubiecti totalis licet pars ſciæ nãlis ſit pars ſubiectiua totius philoſophiæ nat. ſufficit aũt

quò) ſit aut paſſio aut principiũ ſubiecti totalis; quare &c.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ dubium apparens inſurgit contra determinationẽ factam nam ex doctrina philoſophi in 1.poſter.de ſubiecto ſciẽ pſupponitur qd. Sed in hoc lib.non ſupponitur quid de anima imò ſuum qd inueſtigat in principio lib. 2. ergo anima non eſt hic ſubiectum.

Ad hoc ſolet reſponderi,ꝙ propoſitio philoſophi in 1.poſter. cum dicit de ſubiecto ſcientiæ præſupponitur quid, nõ ſic habet tex philoſophi. Sed ſic. Alia aũt oportet pcognoſcere quid eſt quod dicitur.i.quid ſignificatur per nomen vt illic exponit Com. & hoc quidem neceſſe eſt,nam ſi diſcipulus ignoraret quid ſignificet nomen impoſitũ illi rei de qua inſtruendus eſt, nunquã adiſceret, licet aũt de ſubiecto ſit neceſſe pcognoſcere ſignificatũ nois,tñ non obſtat quin poſſit venari ſuũ quid rei ſiue diffinitio, dũmodo inueſtigatũ fuerit ante demonſtrationẽ paſſionũ de ſubiecto,qm cum medium in demonſtratione ſit diffinitio vt alias diſcuſſum eſt, & demonſtratio ſit ex prius & magis notis, oportet ante demonſtrationem prehabere quid. Tu igitur aduerte,ꝙ in ſciẽtia poſſunt eſſe duæ partes vna dr̃ pars principiorum,alia dicitur pars ſcientifica, pars principiorum eſt in qua inueſtigantur principia propria ex quibus deducendę ſunt concluſiones in tali ſciẽtia,ſicut apud Euclidem in principio præponitur qd linea quid angulus quid figura,pars aũt ſcientifica eſt in quã ex principijs datis deducuntur concluſiones & probant paſſiones de ſubiecto p principia poſita, quę ſunt diffinitiones ſubiecti aũt paſſionis. Hunc ordinem tenuit philoſophus lib.de anima,nam in 1.parte 2.lib.vſq; ad text.27.inueſtigat quid ſit anima,& hæc dicitur eſſe pars principiorum. In ſecunda parte quæ incipit in tex.27.inueſtigat diuerſas paſſiones q̃ dicuntur potentiæ animæ & probat de anima ſimiliter operationes.& hæc dicitur pars ſcientifica. Ad argumentum, ergo dico, ꝙ in omni ſciẽntia præcognoſcitur quid de ſubiecto,non in omni parte ſcientię,ſed in parte ſcientifica & in hoc ſenſu nego minorem. Quoniã licet philoſophus inueſtiget quid ſit anima, non tamen in parte ſcientifica,ſed in parte prima quæ eſt pars cognoſcitiua principiorum,quę proprię non eſt ſcientia neç pars ſcientię,ſed præuia ad ſciẽ

tiam ſumendo ſcientiam propriæ,prout eſt habitus concluſionis in qua demonſtratur paſſio de ſubiecto eundem modum tenuit philoſophus in lib. periermenias & in poſteriori ribus vbi prius inueſtigauit quid enunciatio quid demõſtratio. antequam deſcendat ad ſuas proprietates. Patet igitur ꝙ non inconuenit animam eſſe hic ſubiectum,& inueſtigari quid ſit anima. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. Si tam ſcientia practica quàm ſpeculatiua eſt honorabilis.

Bonorum honorabilium notitiam opinantes. Tex.1.

IN HAC q.ante reſolutionem aduerte,ꝙ expoſitores cõiter ſunt ly notitiã ꝓ ſcia ſpeculatiua quæ eſt ꝓprie honorabilis, ſcientiam aũt practicam dñt ꝓpriæ eſſe laudabilem. Verum quia philoſophus ſumit ly notitiam abſolutæ ideò inueſtigandum eſt, an tam practica q̃ ſpeculatiua poſſit dici honorabilis. & ſic ꝓcedemus. Primo declarabitur,ꝙ ſcientia practica põt dici honorabilis ſm quid,ſimpliciter aũt laudabilis. Secundo,ꝙ ſcia ſpeculatiua dr̃ ſimpliciter honorabilis. & põt dici laudabilis ſm quid. Tertio,ſoluetur dubium ſolutione Thomiſticę quæ defenſabitur contra Iandunum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſcientia practica habet duo,primo facit hoĩem ſcientem. & hoc eſt cõe omni ſciẽtiæ ſicut.n.homo eſt albus albedine ſic eſt ſcientia ſciens,ſecundo facit ſcire ꝓpter alterum .i. propter opus,finis.n.eius eſt ordinari ad opus ex 2. metaph. tex.3. Rõne primi poteſt dici honorabilis,omnis.n.ſciens vt ſciẽs honorabilis eſt,vnde honoramus ingenioſos artifices, qui artem aut inueniũt aut augẽt,aut de artificiatis ſciunt rationem reddere.Ratiõne autem ſecundi dicitur laudabilis,laudamus.n.bonũ quod ad aliud ordinatur,&propter illud quęritur,vt laudamus reu barbarum non gratia ſui, ſed quia ſanatiuum febricitantis. & quoniam ſcientia practica nõ quæritur ſimpliciter & principaliter propter ſcire ſed propter opus,ideo eſt honorabilis ſecundũm quid,ſed laudabilis ſimpliciter.

Quantum ad ſecundum aduerte,ꝙ ſpeculatiua opponitur practicæ in duobus. Primo,quęritur ꝑ ſeipſam ſimpliciter, practica aũt ſm quid. Secundo,accidit ſpeculatiuæ ꝙ quærat̃ propter aliud nam dato,quòd non eſſet vtilis nec neceſſaria

ſcienti pp aliquod bonum extrinſecū, adhuc ex natura ſua appetibilis eſt eo q perficit & eleuat intellectum. vñ philoſophus volens in proœmio primi metaph.manifeſtare metaphyſicam eſſe ſpeculatiuam dicit q exntibus cunctis quæ ſunt neceſſaria vitę &ad voluptatem & eruditionem ſicut eſt grāmatica & rhetorica,talis prudentia.i.ſcientia metaph.cœpit inquiri palam igitur q pp nullam aliam neceſſitatem ipſam quęrimus.Practice aūt competit per ſe eo q de ratione ſua eſt ordinari ad opus vel eſſe ordinabilem. Rōne primi dr ſimpliciter honorabilis,qm̄ ſm doct.philoſophi in 1.ethi coꝝ bonū honorabile eſt quod pp ſeipſum q̄ritur,vt felicitas & Deus, laudabile aūt quod pp aliud quæritur, vt equus bene differens. Sed ſcientia ſpeculatiua pp ſeipſam quęritur ſimpliciter & principaliter vt declarauimus,ergo eſt ſimpliciter honorabilis. Ratione aūt ſecundi dr laudabilis ſm qd vel p accñs, quia non eſt de rōne ſua q quæratur pp aliud, vt patet,vñ dato q Algazel in primo ſuæ metaphyſ.dicat oēs ſcientias ad metaphyſicam, hoc tñ non facit eas ſimpliciter laudabiles,ſed ſecundum quid,eo q ſunt ſecundùm ſe appetibiles dato quòd non ordinarentur ad metaphyſicam.

Quantum ad tertium aduerte,q ſi ſcientia ſpeculatiua eſt honorabilis per ſe & ſimpliciter,ergo eſt bona,qm̄ dicit philoſophus bonoꝝ honorabilium &c. Sed q non ſit bona arguitur ſic,bonum & malum ſunt in rebus,verum autē & falſum in mente.Sed ſcientia ſpec.non eſt in rebus,ſed in mente,ergo licet poſſit dici vera non tamen bona.

Ad hoc reſpondetur ex dicto B.Th.exponentis tex.philoſophi in 6.metaphyſicę tex.vltimo in quo dicit philoſophus verum & falſum ſunt in mente, bonum autem &c. vbi inqt B. Th. nihil prohibit verum eſſe quoddam bonū intellectūs ſecundùm quòd intellectus cognoſcens accipitur vt quædā res, ſicut enim quælibet alia res dicitur bona ſua perfectione ſic intellectus cognoſcens ſua bonitate hæc B.Thom. ex quibus accipio talem diſtinctionem intellectus dupliciter conſideratur primo vt res potentialis & perfectibilis,& vt ſic habens rationem materiæ & hoc modo perficitur ſcientia ſicut materia forma: vnde ſicut forma eſt bonum materiæ quia perficit eam ſic ſcientia intellectus,ſecundo conſidera-

tur

tur,vt cognoſcens,& apprehendens actu, & ſic dicitur in eo eſſe verū,& falſum,eo quòd vel eſt apprehendens rem vt eſt vel aliter quàm ſit, ſi primo eſt verus,ſi ſecundo eſt falſus. Cum hoc tamen ſtat,quòd illa vera apprehenſio, & habitus ſcientificus cauſatus ex illa vera apprehenſione comparatus intellectui,vt ſubiecto perfectibili poteſt dici bonum, & perfectio ſua. Ad argm̄ ergo dico,quòd ſupponitur falſum.ſ.intellectum,ſiue mentem in nullo ſenſu eſſe rem,nam licet vt apprehendens poſſit dici, quòd nō eſt res non abſolutæ,ſed vt diſtinguitur contra cognoſcitiuum, tamen vt natura potentialis eſt vere res,& vt ſic ſcientia eſt bonum eius.

Aduerte, quòd Iandunus in primo de anima q 4. in reſponſione ad primum recitat hanc reſponſionem licet imperfectæ, & contra eam arguit dupliciter.

Primo ſic,ſi ſcientia eſſet in anima, vt eſt quædam natura, ſiue forma naturalis, tunc poſſet eſſe in quacunque forma naturali quod patet eſſe falſum.

Secundo, ſcientia eſt habitus verus ergo ſub illa ratione eſt in anima ſub qua verum, eſt falſum ſunt in anima. Sed verum,& falſum ſunt in anima,vt cognoſcens eſt ergo ſcientia eſt in anima,non vt res,ſed vt cognoſcens quod eſt contra ſolutionem datam.

Ad primum rn̄detur,q̄ B.Th.non dicit animā,ſiue intellectū accipi,vt eſt quædam forma naturalis,ſed vt eſt quædā res. Sed dices,ergo ſcientia pōt eſſe in quacunque re,negat ↄn̄tia,qm̄ B.Th. non accipit rem abſolute,ſed quæ eſt de natura intellectuali, & vt ſic cōceditur,q̄ ſcientia poteſt eſſe in quacunque re intellectuali, non aūt in quacūque re quæ ꝓpriæ ſit forma naturalis, aliter eſſet in forma terræ, & lapidis,& qm̄ Iandunus in ſua ↄn̄tia intendit de tali re ideo negatur ↄn̄tia. Ad ſecundum negatur prima ↄn̄tia,qm̄ habitus vero eſt perfectio intellectus prout intellectus eſt res perfectibilis, & potentialis,verū autem & falſum formaliter ſumpta nō ſunt perfectio intellectus cum ſint ens rationis,quod nō dicit perfectionem,nec bonum,nam vt determinauimus in quæſtionibus noſtris in quarto metaph.bonum eſt paſſio entis realis abſoluti exiſtentis in actu,vnde patet,quòd Iandunus non concludit contra reſponſionem datam ad men-

tem

tem B.Th. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 3. Si ſcientia de anima excedit omnes alias etiam mathematicas præter ſcientiam diuinam.

Propter vtraque hæc, animæ hiſtoriam in primis vtique ponemus. Textu 1.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd ex textu philoſophi non poſſumus elicere hanc excedentiam quo ad omnes ſcientias abſolutæ excepta ſola diuina ſcientia, ſed ſufficit ad intentionem philoſophi, quòd ſcientia de anima excedat omnes alias ſcientias, ſiue notitias quæ traduntur in alijs partibus ſcientiæ naturalis, verum quia, & in primo ſenſu, & in 2. textu philoſophi ſuſtentabilis eſt, & videtur Cōment. in fine in cōmento 1. huius procemij tenere primum ſenſum, inquit, enim ſcientia de anima in his duobus. ſ. nobilitate ſubiecti, & certitudine, ſuperat alias ſcientias preter diuinam, & B.Th. ſimul cum Egidio videtur tenere ſecundum ſenſum, vt patet in eorum expoſitionibus, ideo procedemus ſic. Primo, ſuſtentabimus ſecundum ſenſum ad mentem B.Th. Secūdo, declarabimus quō ad mentem Cōment. poteſt ſuſtineri primus ſenſus. Tertio, ſoluemus quædā argumenta inſurgentia contra determinationē quā facturi ſumus ad mentē B. Th.

Quantum ad primum aduerte, quòd mens B.Th. & Egidij eſt ſcientiam de anima excedere omnes alias partes ſcientiæ naturalis: primo, certitudine: ſecundo, nobilitate ſubiecti. Quo ad certitudinem ſic manifeſtatur. ſupponitur dictum Cōment. in 2. metaph. commento 16. ꝙ demonſtrationes naturales non procedunt ex notioribus ſimpliciter, ſed ex notioribus nobis qui ſunt effectus notiores, ex quo infertur, ꝙ cum effectus naturales non oēs ſint nobis æque noti, imò datur magna latitudo in hmōi notitia, illa pars ſcientiæ naturalis erit certior, quę procedit ex effectibus magis notis nobis, & quos experimur in nobis habere, & per quos certius deuenimus in notitiam ſuarum cauſarum. Talis autem eſt ſcientia de anima, quæ procedit ex obiectis ad actus ex actibus ad potentias, ex potentijs ad animæ eſſentiam. Quilibet noſtrum experitur non ſolum hr̄e animam, ſed ꝙ nutritur, ꝙ augetur, ꝙ ſentit, ꝙ mouet ſe ſcđm locū, ꝙ deſiderat, ꝙ intelligit: & has operationes ſapiens phyſicus reducit in potentias,

s,vt in proxima principia,demum in ſubſtantiam animæ, in primum principium, ergo certior eſt hæc ſcientia alijs rtibus ſcientiæ naturalis. Præterea in alijs partibus ſcien-e naturalis procedimus per effectus extrinſecos,in hac a͠t e effectus nobis intrinſecos,& intimos,ergo eſt certior,nec let,ꝙ dicunt quidam, licet experiamur in nobis hõs tus, non tamen facile eſt eos reducere in cauſas ſuas, imò hoc eſt ſumma ambiguitas. Dico enim ad hoc, ꝙ in tota hiloſophia naturali hęc reductio eſt difficilis,ſed difficilior ſt in alijs partibus, quàm in hac parte, ſi quis bene conſide-et. Quo autem ſtante hac rñſione ſit verũ quod dicit philo-ophus,ſcientiam de anima eſſe difficillimã declarabo infra.

Quantum ad excedentiam ex nobilitate ſubiecti non eſt lifficile oſtendere. Nam cum omnia naturalia ſint compoſi a, loquendo de ſubſtantijs naturalibus completis in ſpecie, & compoſitum trahat nobilitatem à forma, quæ dat eſſe. Anima eſt nobilior quælibet forma mere naturali, ſicut q̃ aliquo modo eſt immateriale nobilius eſt omnino materia li. Inter animas autem intellectiua eſt nobilior, quoniam propinquat ſubſtantijs abſtractis ex gradu intellectuali. Sed anima intellectiua, in hac parte eſt præcipua conſideratio, vt patet in toto 3.lib.ergo excedit omnes partes ſcientię naturalis in nobilitate ſubiecti.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ oẽs reputant difficile poſſe ſaluare ſenſum Cõment. Confeſſum eſt.n.ab omnibus demonſtrationes mathematicas obtinere primum gradum certitudinis,& ſcd͂m naturam,& q̃o ad nos,ergo hęc ſciẽtia non excedit oẽs præter diuinam,licet.n͂ſit difficile.tñ poteſt ſaluari ſic dictum Comment. eſt intelligendum collectiuæ,& non diuiſiuæ, videlicet, ꝙ ſcientia de anima ſuperat in his duobus ſimul ſumptis .ſ. certitudine, & nobilitate ſubiecti oẽs ſcientias,etiam mathematicas præter diuinam. Nam licet mathematicæ ſuperant certitudine demonſtrationis, tamen plus proportionaliter hæc ſcientia ſuperat mathematicas nobilitate ſubiecti, quàm ſuperetur certitudine demõſtrationis. & ſic abſolutæ in his duobus ſimul ſumptis ſcientia de anima ſuperat mathematicas. Hoc modo ſolent Commentiſtæ præcipue Burleus ſaluare dictum Comment.

Mihi

Mihi aũt magis videtur conſonum, quod dicit Alber. in 1. de anima tract. 1. cap. 2. videlicet, ꝙ hæc ſcientia eſt certior quia tradit notitiam de eo à quo etiam mathematicæ trahũt certitudinem, & hæc eſt lux intellectus, ſiue lumen intellectus agentis. Ad illud enim lumen certificatur, inquit Alber. q̃dquid certe ſcitur, & tunc ſciri iudicatur, qñ illi conueniens inuenitur. Cum igitur ſcientiæ non ſolum naturales, & morales, ſed & mathematicæ accipiant certitudinem ab intellectu agẽte cuius natura ſcrutatur in hac ſcientia, vt patebit in lib. 3. hac de cauſa eſt certior. Hæc dicta ſint pro ſuſtentatione dicti Comment. Quòd ſi quis melius inuenerit cedo.

Quantum ad tertium àduerte, quòd contra determinationem factam ad mentem B. Th. & Egidij inſurgunt tres inſtãtiæ. Prima eſt. Quia lib. de Phyſico auditu, videntur h. bere demonſtrationes certiores, eo quòd minus applicantur ad materiam, nam philoſophus in eis pertractat de ente mobili ſimpliciter .i. non applicate. Quanto aũt aliquid eſt minus applicatum ad materiam vr̃ eſſe certius. qm̃ materia eſt principium tranſmutationis, & variabilitatis ex 8. metaph. tex. 4.

Reſpondetur, hic non loquimur de certiori demõſtratione ſm naturã, ſed quo, ad nos, vnde licet quod eſt minus applicatum materiæ poſſit eſſe certius ſemper ſm ſe, non tamẽ ſemper quo ad nos, & in propoſito dico, ꝙ in ſcientia de anima conſiderantur effectus notiores nobis ex quibus deducimus concluſiones, in ſcientia autem de phyſico auditu, deducimus concluſiones ex minus euidentibus, quàm ſint actus animæ. Deducimus. n. ex diffinitione, formæ, & materiæ, & motus, & naturæ, & temporis, & loci, &c. quæ non multum conſtat nobis, inſtantia ergo non concludit, niſi de certiori ſecundũm ſe, & nos intendimus de certiori quo ad nos.

Secunda eſt, quia lib. 8. phyſ. videtur habere nobilius ſubiectum, habet enim motorem primum, ſimiliter lib. de animalibus videtur hr̃e nobilius ſubiectum. Animal. n. nobilius eſt q̃ anima, eo ꝙ totum includens partem eſt nobilius parte.

Rñdetur, licet primus motor, vt ſubſtantia, abſtracta, & cõpleta in natura ſua ſit nobilior anima, non tñ vt eſt primus motor, & vt ſub rõne primi motoris conſideratur. Sicut. n. aiare, & viuificare nobilius eſt q̃ mouere, ſic eſſe principium

vitæ

ritæ nobilius eſt quàm eſſe principiũ motus, & qm̄ in 8.ph. cõſideratur de primo motore, vt mouet, & in lib. de aĩa conſi deratur de aĩa, vt animat ideo inſtãtia non valet. Ad aliud de ſubiecto in lib. de aĩalib. dico, ꝙ licet animal ſit q̄d nobilius q̃ aĩa, quia includit aĩam, & aliq̄d plus, tñ originatiue aĩa eſt nobilior, eo ꝙ tota pfectio cõpoſiti pendet à forma, vnde & Cõment. in 7. metaph. cõment. 7. dicit formã eſſe magis ens q̃ compoſitũ, quod intelligendũ eſt ſcd̄m indepẽdentiã, per fectio.n. principiati pendet à principio, & non econuerſo.

Tertia eſt, forma cœli quæ eſt forma mere naturalis eſt nobilior anima, qm̄ complet appetitum materiæ, ita quòd non eſt in potentia ad aliam formam, & conſtituit cœlum incorruptibile, & vigoroſiſſimum, vt demonſtratur ex effecti bus cauſatis in hoc mundo inferiori à corpore cœleſti, ergo non eſt verum, quod dictum eſt .ſ. animam eſſe nobiliorem quacunque forma mere naturali.

Reſpondetur hãc inſtantiam iam ſoluimus in lib. 12. metaph. q. 16. vbi locuti ſumus de animatione cœli, & aduerte, ꝙ inſtantia concludit formam cœli eſſe nobiliorem quo ad modum actuãdi materiam, ſed non quo ad gradum eſſendi, in quo ſenſu tenemus animam eſſe nobiliorem quacunque forma naturali nobilius eſt .n. eſſe principium eſſendi, & viuendi, q̃ eſſendi ſolum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 4. Si ſcientia de anima eſt vtilis omnibus ſcientijs, & præcipue ad confirmanda prima princ. vt dicit Comment. in comm.
Videtur autem ad veritatem omnem cognitio ipſius multum proficere.

IN HAC quæſtione, non cadit multa difficultas ideo me expediẽs ſic procedo. Primo, ponitur diſtinctio de vtili. Secundo, ex diſtinctione declarabitur in quo ſenſu hæc ſciẽ tia eſt vtilis, & in quo non. Tertio, remouebitur dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Auic. in 1. ſuæ metaph. cap. 3. intendens manifeſtare qũo metaphyſica eſt vtilis ad alias ſcientias ſic diſtinguit, vtile dr̄ dupliciter. Primo, illud eſt vtile quod nõ eſt gratia ſui, ſed propter aliud, & actiones ſuæ nõ ſunt ꝑꝑ ipſum, ſed propter aliud, ad quod, vt ad nobi lius ordinatur, & hæc vtilitas dr̄ propriæ ſeruitus. & qdr̄ hac

vtilitate

vtilitate eſt vtile, dr̄ inſtr̄m, & ſeruus, ſic gladi⁹ eſt vtilis mili ti, equus homini, ſeruus dño, qm̄ hęc omnia aliqd̄ nobilius reſpiciunt. Secundo dr̄ vtile quod licet ſit gr̄a ſui, & non ordi netur ex ſui nã ad alterum, tñ prodeſt alteri aũt regendo, aut adiuuando, aut firmando ipſum, & hæc vtilitas non eſt ſerui tus, ſed profectus. & hoc modo ſuperius poteſt eſſe vtile in- feriori, vt dñs ſeruo, pater filio, inquantũ regit, & ꝓuidet illi

Ex hac diſtinctione dico, ſcientiam de anima nõ eſſe vtilẽ alijs primo modo, qm̄ cum ſit ſpeculatiua eſt gr̄a ſui, & ex ſe non ordinatur, ad aliam, nec ſeruit alteri. Iſte. n. ꝯdões po- tius conueniunt ſcientiæ practice, & inter practicas ſubordi natas, inferior eſt vtilis ſuperiori, vt frenefactiua equeſtri, e- queſtris militari, militaris ciuili, qm̄ inferior eſt ſicut inſtr̄m ſuperioris, eſt aũt vtilis ſecundo modo, qm̄ quæ conſideran tur in hac ſcientia proficiunt ad habendum, & acquirendum alias ſcientias, & vt dicit Alb. in 1. de anima tract. 1. cap. 2. Ad veritatem quidem oĩum proficit. quia in ea cõſideratur intel lectus agens in quo eſt examen veritatis reſpectu quorum- cunque ſcibilium, proficit aũt nãli ſcientię, eo ꝙ ipſa eſt pars nobiliſſima ſcientia naturalis, & qm̄ anima eſt principium formale omnium animatoꝶ, & ſine notitia animæ, non põt hr̄i notitia de aĩatis, qm̄ forma eſt princ. eſſendi, & cogno- ſcendi, ꝓficit, & diuinę, qm̄ hic traditur notitia de intellectu, per quem deuenimus in notitiam intellectuum ſeparatoꝶ. proficit, & morali, qm̄ hic dat̄ notitia de partibus animæ, in qbus poteſt eſſe vitium, & virtus, & in qua parte ſtat electio, & conſilium, & multa alia, & de paſſionibus circa quas locã tur virtutes. ꝓficit mathematicis, qm̄ lumine intellectus fir- mantur principia ſua, proficit vniuerſaliter omnibus ſciẽtijs vt dicit Cõment. in cõment. 2. quia facit acqrere cõfirmatio nẽ in primis principijs, in qbus fundantur oẽs ſcientiæ. Nã ex hac ſcientia acqritur cognitio cauſaꝶ primaꝶ ꝓpõnum. & cognitio alicuius ꝑ cauſam eſt magis firma, q̃ ſui eſſe tñ.

Sed contra hoc dictum Comment. inſurgit dubium. Nam ſi prima princ. habent cauſam, quo ſunt demonſtrabilia, ꝙ eſt falſum ex 4. metaph & 1. poſter. Conſequentia patet, qm̄ demonſtratio eſt eoꝶ quorum eſt altera cauſa ex 2. poſter.

Aduerte, quod Iand. in 1. lib. q. 5. propter hoc argumen-

tum

tum concedit,quòd prima principia,vt ſunt quædam ſpeculabilia, & vt ſunt in intellectu poſſibili, vt in ſubiecto, & vt cauſę eorum in intellectu,ſunt intellectus agens,& intentiones imaginatę,ſunt demonſtrabilia,verum quia apud philoſophum in nullo ſenſu reputantur demonſtrabilia, cum ſint primo notiſſima,ideo aliter dicendum puto. Aduerte igitur, ꝙ prima principia habere cauſam poteſt intelligi dupliciter. Primo, ꝙ habeant cauſam formalem,non quidem realiter, ſed ſcđm rationem.& voco cauſam formalem ſcđm ratione omne illud ex quo, vt magis noto aliquid deducitur,ſiue illud ſit magis notum ſcđm ſe, & quo ad nos, ſiue quo ad nos tantum. Secundo,ꝙ habeant cauſam non formalem modo expoſito, ſed productiuam,vel ſubiectiuã,& voco productiuam cauſam omne illud virtute cuius aliquid producitur, ſubiectiuam autem in quo recipitur. Dico igitur, ꝙ Comment. per cognitionem cauſarum primarum propoſitionũ non intendit de cauſa formali, quoniam cum ſint primo cognita non poſſunt cognoſci ex notioribus,ſed de cauſa productiua,& ſubiectiua. Productiua quidem eſt lumen intellectus agentis, quo ſimpliciter aſſentimus primis principijs,vt determinabimus in 3.de anima, ſubiectiua autem eſt intellectus poſſibilis, in quo, recipitur omnis habitus intellectualis,& qm̃ in 3.de anima pertractatur de natura vtriuſq; intellectu, dicit Cõment. ꝙ ex hac ſcientia acquiritur cognitio cauſarũ primarũ propoſitionum,ex ꝗñti dat iuuamentum oĩbus ſcientijs,qm̃ fundant̃ ſuper prima princ.& illa hñt ſtabilitatẽ ex lumine intellectus agentis, q ſolũ in hac ſciẽtia ꝯſideratur nã,licet aliæ ſcientiæ fundẽtur,& innitant̃ primis prin. non tñ ꝯſiderant cauſam huius aſſenſus, ſed hoc ſpectat ad 3. de aĩa. Ad argm̃ ergo negat̃ ꝯña,ad ꝓbationẽ dico,ꝙ philoſophus intẽdit de cauſa formali mõ quo declarauimus, & nõ de ſola cã ꝓductiua,vel ſubĩua. Hęc de pñti q̃ſito dicta ſint.

Quæſtio 5. Si ſcientia de anima eſt difficillima.

Omnino autem, & penitus difficillimorum eſt accipere aliquam fidem de ea. Textu 4.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas pendet ex ſupradictis,nam determinatum eſt in q. 3. quòd hæc ſcientia excedit alias partes ſcientiæ naturalis, non ſolum nobili

tate

tate ſubiecti, ſed etiam certitudine demonſtrationis. Talis autem certitudo videtur minuere difficultatem ſciẽdi; vnde diuinam ſcientiam reputamus difficillimam, quia difficillimum eſt probare, & inueſtigare abſtractorum ſubſtantiam, & proprietates. Hæc ergo duo videntur repugnare, quòd ſit certior, & ſit difficillima. Vt igitur euitetur hæc repugnantia, ſic procedendum eſt. Primo, ponentur duæ diſtinctiones. Secundo ex eis declaratur quomodo ſit difficillima, & quomodo non, & ſic clarum erit, quòd nulla eſt repugnantia in text. philoſophi. Tertio, ſoluentur quædam dubia.

Prima diſtinctio eſt hæc. Difficultas ſciendi poteſt prouenire ſcd͞m doctrinã philoſophi, & Cõmẽt. in 2. metaph. text. 1. & vt manifeſtauimus in lib. 2. metaph. in q. 2. aliqñ ex parte rei, vt qñ res imperfecta eſt, vtpote potentialis aut habens actum ſemper admixtum potentiæ, aut quia non dicit aliquam realitatem, aut quia mere reſpectiua ſunt, aut priuatiua entia. His de cauſis difficile eſt nobis ſcire naturam materiæ primæ, & motus, & infiniti, & temporis, & entis rõnis, & relationum, & priuationum. Aliqñ ex parte noſtri intellectus, qui vltimum gradum tenet in intellectualibus, cuius cognitio incipit à ſenſu, & ſine phantaſmate non intelligit, vt declarabiẽ in lib. 3. vnde hæc materialia ſunt ſibi proportionata, quæ autem ſunt immaterialia, licet in ſe ſint valde ſcibilia ex perfectione entitatis ſuæ, & q̃a ſunt ſemper actu, & ſimplices actus, tñ quia non cadunt ſub ſenſu, de eis paruam cognitionem, & cum magna difficultate habemus, ex hoc prouenit, ꝙ ſi datur forma informans materiam, cuius operationes non cadant ſub ſenſu, ſed ſint eleuate ſuper materiam, quales ſunt actus intellectuales, difficultas ſciendi non erit ex parte talis formæ, cum ſit perfectior inter formas rerum inferiorum, ſed ex parte noſtri intellectus.

Secunda diſtinctio. Anima propriæ dicta .ſ. quæ eſt actus corporis phyſici, &c. diuiditur in vegetatiuã, & ſenſitiuam, & intellectiuã, vt pertractabimus in lib. 2. ex q̃bus vegetatiua eſt parum immaterialis, eo ꝙ exercet operationes ſuas per qualitates naturales actiuas, ſenſitiua aũt magis immaterialis, qm̃ principium ſentiẽdi non eſt qualitas naturalis, ſed ſpiritualis, quę dr̃ ſpecies intẽtionalis obiecti, intellectiua vero adhuc

adhuc immaterialior eſt, eo ꝙ vt intellectiua nõ exercet actũ per organum, nec principium ſui actus eſt ſpecies intẽtionalis repræſentatiua indiuidui, ſed ſolius naturæ vniuerſalis.

Ex his diſtinctionibus dico ad ꝓpoſitum quæſitum, ꝙ ſciẽtia de anima applicando ad vegetatiuam, & ſenſitiuam, non eſt difficillima, qm̃ non excedunt multum materiam, & actus earum cum ſint per organum, cadunt ſub ſenſu, vnde iudiciũ fiendum eſt de illis, ſicut de quidditatibus materialibus, quæ qm̃ proportionatæ ſunt noſtro intellectui, non ſunt difficillime ad cognoſcendum. Applicando aũt ad animam intellectiuam, dico ꝙ eſt difficillima, non ex parte rei, vt tenet Iãd. in 1. lib. in q. 6. opinatur.n. intellectum poſſibilem eſſe ens in pura potẽtia vt materia, cuius error manifeſtabitur in lib. 3. qñ loquemur de natura animæ, & intellectus cõtra Auer. quem in oĩbus conatur Iãd. defenſare. Sed ex parte noſtri intellectus, eo ꝙ vt intellectiua excedit oĩno materiam, & eius actus non recipiuntur in corpore, nec ſub ſenſu cadũt, ideo difficillimum eſt inueſtigare naturam eius, v. g. ſi habet eſſe ante corpus, ſi remanet poſt corpus, ſi intellectus eſt in ſola anima, an in coniuncto, idẽ dico de intelligere, ſi intellectus diſtinguitur à ſenſu, & à phantaſia; & multa alia circa quæ dubitatum eſt ab antiquis, & nondum ſunt firmata, & hæc manifeſtabuntur in 3. lib. qñ pertractabimus de anima de intellectu, de actu ſuo, de conceptu, de ſpecie, de obiecto, ex his apparet, ꝙ in dictis philoſophi nulla eſt vera repugnantia. nam licet tota ſcientia de anima ſit difficilis, quia vt dicit philoſophus in hoc 1. lib. in tex. 4. difficile eſt inuenire ſubãm, & quod quid eſt animæ, & de accidentibus ſuis .i. potentijs notitiam habere, tamen ſcientia de anima, vt vegetatiua, & ſenſitiua comparata alijs partibus ſcientiæ naturalis, & certior, & minus difficilis eſt, ſcientia autem animę, vt intellectiua eſt, & incerta, & ſummæ difficilis eſt, qm̃ ſemper dubitatum eſt à ſapientibus, an exeat in eſſe per generationem, vel aliter, an ſit æterna, an incorruptibilis, an vna, an plures, an ſimplex, an compoſita ex intellectu poſſibili, & agente, vt ex duabus partibus eſſentialibus.

Sed contra hanc determinationem inſurgunt dubia. & primo vr̃, ꝙ ſcientia, de materia prima. quæ traditur in 1. phyſ.

& in 8.met.ſit difficilior quàm ſcientiam de anima, nam materia prima eſt maxime elongata ab actu, anima aūt intellectiua eſt actus, ſi ergo vnumquodque eſt cognoſcibile ex 9. met. inquātum eſt actu, cōſtat ſcientiā de materia prima eſſe difficiliorē hac ſciētia, vt ē applicat anima, aię intellectiuę.

Iand. in 1. lib. in q. 6. concedit hāc ſcīam eſſe ita difficilem ex parte rei. i. ex parte animæ intellectiuæ, ſicut ſciētia de materia prima, eo ꝙ ſequens mētem Cōment. tenet animam intellectiuā reſpectu intellectus poſſibilis eſſe ens in pura potentia, ſicut & materia prima. Sed hunc errorē excludemus, cum loquemur de natura animæ intellectiuæ contra Commentiſtas. Nos igitur rñdentes, dicimus argumentum concludere maiorem difficultatem ex parte rei. i. materię primę cum ſit ex ſe nullo modo actu nec actus, non autem concludit ex parte noſtri intellectus, qm̄ ſuba animæ vt intellectiua, nec operationes ſuæ quæ non explentur per organum cadunt ſub ſenſu. Sed materia prima licet non ſcđm ſe, tñ vt eſt ſubiectum trāſmutationis & motus, quem dicemus in 2. lib. eſſe ſenſibile per ſe cadit ſub ſenſu, per tranſmutationem aūt cognoſcimus materiam primam ex 1. ph. tex. 62. & in 8. met. Quia igitur materia prima rōne tranſmutationis magis cadit ſub ſenſu, quàm anima intellectiua ratione cuiuſcunque operationis ſuæ, ideo ſcientia de ea ex parte noſtra, ſed non ex parte ſua eſt difficilior alijs partibus ſcientiæ naturalis.

Secundo vr̄, ꝙ hæc ſcīa ſit magis difficilis ꝙ̄ ſcientia de intelligentijs, quod tamen vr̄ repugnare philoſopho, qui in 2. metaph. tex. 2. aſſimilans intellectum noſtrum oculo noctuę facit mentionem ſolum de manifeſtiſſimis naturæ. i. de ſeparatis, & non de anima noſtra. Conſequentia autem probatur, qm̄ metaphyſica non eſt difficilis, niſi reſpectu noſtri intellectu, cū abſtracta ſint maximè intelligibilia propter immaterialitatem, ſicut & ſol eſt maxime viſibilis ex ſe. Sciētia autem de anima intellectiua eſt difficilis ex parte ſui & ex parte noſtri, quia vt dictum eſt non cadit ſub ſenſu.

Iandunus concedit hanc ſciētiam eſſe difficilem ex parte animæ & ex parte noſtra, quod tu non concedo, vt dixi in reſpōſione ad præcedens, ſed tm̄ ex parte noſtra. Cum hoc tñ ſtat, quòd non ſit difficilior metaphyſica, quoniam actio intellectualis

tellectualis intelligentiæ eſt magis elongata à ſenſu quàm intellectio animæ intellectiuæ, quoniam vt coniuncta non intelligit ſine phantaſmatæ, quod eſt quoddam ſenſatum, quod non contingit in intelligentia. Quando igitur dicit philoſophus, ſcientiam hanc eſſe difficillimam, nō accipias abſolutæ, ſed reſpectu aliarum partium ſcientiæ naturalis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 6. Si eſt vna cōis via inueſtigandi quodquideſt, & quæ ſit illa apud Ariſtotelem.

Fortaſſis alicui videbitur, vna quædam Methodus eſſe de omnibus, de quibus volumus ſubſtantiam cognoſcere. Tex. 4.

IN HAC quæſtione ſic procedemus. Primo, ponetur vna diſtinctio. Secundo, duæ concluſiones reſponſiuæ. Tertio, reſpondebitur cuidam dubio.

Quantum ad primum, diſtinctio eſt hæc. Quodquideſt dupliciter poteſt conſiderari. Primo, abſolutæ ſiue vniuerſaliter. Secundo, in particulari, vt quodquideſt lineæ, & hominis, & terræ, & animæ &c.

Quantum ad ſecundum, ſit hæc prima concluſio. Ad inueſtigandū quodquideſt abſolutæ datur certa via & vna cōmunis doctrina. hæc declarata eſt à nobis in 7. metaph. in q. noſtris, vbi docuimus de mente philoſophi ex quibus prædicatis conſtare debet ipſum quodquideſt. & quomodo conſtat ex propria differentia & proximo genere, vel ex primo gñe & differentijs pluribus, vſque ad ſpecificā, exemplū primi, homo eſt animal rōnale, exēplum ſecundo, hō eſt ſubſtātia corporea animata ſenſitiua rōnalis, & qua via inueſtigandum eſt proximū genus, ac propria differentia. Tu igit̄ vide quæ illic ſcripſimus. Sed de modo inueſtigandi proprium genus & differentiam dicemus in tertio loco huius quæſiti.

Secundo concluſio. Ad inueſtigandum quodquideſt in ſpecie, non poteſt dari vna ſola & certa via, ſed in diuerſis ſcientijs eſt diuerſa ꝓbatur, diuerſę ſciæ hn̄t diuerſum modū diffiniendi ſua diffinibilia, vt naturalis per materiam & formā. Mathematicus per ſolam, vt docet philoſophus in 2. phyſic. textu 15. & logicus per ſolam formam, vnde de hoc quæremus, infra in textu 15. Præterea, ſubſtantiæ completæ

in ſpecie .i. quæ non habent rationem partis, vt homo, &
leo, diffiniuntur per prædicata intrinſeca, & quidditatiua, for
mæ aũt & accidentia per ſubiectum, quod non eſt de eſſentia
eoꝝ, vnde dñr diffinitiones per additamẽtum. & de his locu
ti ſumus in 7. metaph. in q. noſtris, nulla aũt eſt vna cõis ſciẽ
tia, neque ſpecialis, quæ cõſideret propria, & intrinſeca prin
cipia cuiuſlibet diffinibilis, prout ſunt ſibi ꝓpria. nam vt de-
terminauimus in 1. metaph. in q. noſtris, metaphyſica quę eſt
cõis ſcientia, non cõſiderat reꝝ quidditates quo ad prædica
ta propria, ſed vniuerſaliſſima, ſcientiæ autem particulares
immorantur in ſuis ꝓprijs principijs, quia nõ eſt maior rõ,
ꝙ vna cõſideret de proprijs principijs oĩum diffinibilium q̃
alia, non ergo poteſt dari vna cõis via diffiniendi, & venandi
quodquideſt in ſpecie. vnde Alb. in 1. de anima tract. 1. c. 3,
inquit. Qm̃ rerum diuerſarum diuerſa ſunt principia eſſen-
tialia, ſicut alia ſunt principia numerorum, & alia planarum
ſuperficierum, ſecũdũm illa proprie variantur diffinitiones.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ contra primam conclu
ſionem inſurgit dubium. nam ſi eſt vna communis via venã-
di quodquideſt, dubitatur quæ ſit illa ſecũdũm philoſophũ.

Ad hoc videtur reſpondere Cõment. in cõmento 5. huius
1. libri, vbi dicit, ꝙ apud Hyppocratem videtur eſſe demon-
ſtratio, apud Platonem diuiſio. Ariſt. aũt dedit in poſteriori-
bus viam compoſitionis. Idem dicunt B. Th. & Alb. & Egid.
in expoſitione tex. 4. Sed difficile eſt ſuſtinere, qũo hæc expo
ſitio, & rñſio poſſit ſtare. Nam philoſophus in 2. poſter. in
tex. 18. & 19. dicit perutilem eſſe diuiſionem ad inueſtigandũ
quodquideſt. Sic. n. inquit, congruum aũt cum totum aliqđ
aliqs negocietur departiri genus in atoma ſpecie prima. Itẽ
tex. 19. ſic dicit. Diuiſiones aũt quæ ſunt ſecundùm differen-
tias, vtiles ſunt in his. non ergo vr̃ philoſophus reprobare
viam demonſtratiuam, & diuiſiuam, & tenere compoſitiuæ.

Ad huius euidentiam aduerte, ꝙ philoſophus in 2. poſter.
tex. 3. probauit quodquideſt nõ poſſe demonſtrari de eo cu-
ius eſt, qm̃ ſemper ſequeretur petitio principij, ideo hãc viã
vt inutilem reliquit. In tex. aũt 4. probauit. ꝙ nõ poteſt pro-
bari ſyllogiſmo diuiſiuo, ideo hanc ſyllogiſticæ diuiſionis, vt
inutilem reliquit. & ſi prima via fuit Hyppocratis, & ſecunda

Platonis,

Platonis,implicite reprobauit eos,non.n.fit expreſſa mẽtio de eis.In tex.autem 17.vſque ad tex.22.inueſtigans ſm̃ propriam opinionem, quõ venatur quodquideſt amplectitur duas vias.Prima,eſt via diuiſionis.ſ.diuidẽdo genus in drĩas ſuas,vt volẽs diffinire hominem,cognito,ꝙ eſt ens,quod eſt ſuba,diuidit ſubam per corpoream,& incorpoream,habito ꝙ eſt ſuba corporea,diuidit per animam,& inanimatam,habito,ꝙ eſt animata,diuidit per ſenſitiuam,& non ſenſitiuam, habito ꝙ eſt ſenſitiua,diuidit per rationalem, & irrationalẽ, & hic eſt ſtatus. Sed aduerte,ꝙ hæc eſt via ſimplicis diuiſionis,& non ſyllogiſmi diuiſiui, & in hoc differt opinio philoſophi ab opinione Platonis,ſi tamẽ Plato ſic ſenſit,quod nobis non conſtat. Via ſecunda ſumpta à philoſopho eſt via cõpoſitionis ſiue collectionis.ſ.ſimul colligere cum primo gñe oẽs differentias vſque ad primã conuenientes diffinibili relictis oppoſitis, ſic homo eſt ſuba corporea animata ſenſitiua rationalis.Ex his patet quòd ſecundũm philoſophum via venandi quodquideſt,eſt diuiſiua & collectiua, quam appellat Comment. compoſitionis viam. Sed diuerſimode, nam via diuiſiua eſt inchoatiua,via autem collectiua ſiue via compoſitionis eſt quæ perficit, format, & complet quodquideſt.

Sed dices, ſi philoſophus vtitur vtraque via, quare Comment. nominat ſolum viam compoſitionis quam attribuit philoſopho in poſterioribus.

Ad hoc dico,ꝙ philoſophus non vtitur via diuiſiua,niſi qa præcedit,& ordinatur ad viam compoſitionis,vt patet in 2. poſter. in tex. 19. vbi poſtquam dixit,ꝙ diuiſiones quæ ſunt ſcd̃m drĩas ſunt vtiles in his,ſubdit quõ ſunt vtiles dicẽs,vtiles aũt ſunt vtique ſic, ſolum ad colligendum quodquideſt. Patet ergo,ꝙ ordinat diuiſionem ad collectionem,per quã vt dictum eſt,completur quodquideſt. Vbi autẽ ſunt duo,& primum ꝑ ſecundum,videtur eſſe ſolum vnum.Quia ergo diuiſio nõ quæritur niſi ꝑ compoſitionem,ideo Cõment. de mente philoſophi non nominauit niſi compoſitionis viã. Patet ẽt ex his falſam eſſe riſionem Iãduni quam dat præpoſito dubio in primo de anima q.7.Arbitratur.n.ꝙ qñ Commen.dicit viam Ariſt.eſſe viam compoſitionis,ꝑ ly viam cõpoſitionis intelligat viã compoſitam ex diuiſione, & demon

ſtratione, quod eſt alienum à mente philoſophi, vt tibi manifeſtum erit, ſi leges in 2.poſter. tex.18.vſque ad tex.22.Illic.n.inuenies, ꝙ accipit diuiſionem differentiarum, & cōpoſitionem, pro collectione differentiarum conuenientiū diffinibili relictis oppoſitis. Hæc de p̄ſenti quæſito dicta ſint.

Qō 7. Si vniuerſale nihil eſt aut poſterius ſingularibus.

Animal aūt vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius. Tex.8.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficultas eius pēdet ex multiplici & varia expoſitoꝝ ſentētia, nam Cōment. exponit vno modo, & Egid. alio. & B.Th. alio & Iand. alio, & omnes quidem rōnabiliter, præter Iand. vt videbis, ideo ſolam eius opinionem relinquemus, & ſoluemus rationes ſuas.

Quantum ad mētem Comment. aduerte, ꝙ in primo de aīa cōmento 8.ibi. Demonſtratur, per hoc ꝙ ipſe non opinatur ꝙ diffinitiones gn̄m & ſpecieꝝ ſint diffōnes reꝝ vniuerſalium exn̄tium extra animam. ſed ſunt diffōnes reꝝ particularium extra intellectum, ſed intellectus eſt qui agit in eis vniuerſalitatem, & q.d. & non attribuitur eſſe diffinitionum ſpeciebus & gn̄ibus, ita ꝙ ille res vniuerſales ſint exiſtentes extra intellectum, viuum.n.vniuerſale aut nihil eſt omnino, aut eſſe eius eſt poſterius ab eſſe rerum ſenſibilium, ſi eſt aliquid vniuerſale ens per ſe, & dicit hoc, qa apparet hic quòd diffinitiones ſunt de iſtis rebus ſenſibilibus exiſtentib. extra intellectum, & tunc aut non ſunt res vniuerſales exiſtētes ꝑ ſe vt Plato dicebat, aut ſi ſunt, eſſe eaꝝ non eſt neceſſariū in intelligendo ſubſtantias reꝝ ſenſibilium, & q.d. ꝙ non curat in hoc, loco, quōcunq; ſit, cum apparet, ꝙ iſtæ diffinitiones nō ſunt niſi in rebus particularibus exiſtētibus extra animā ſcd̄m ꝙ apparet, hinc eſt ꝙ aut non ſunt oino, aut ſi ſunt poſtremū ſunt.i.ſunt poſteriores à rebus ſenſibilibus, q̄m ſi præcederent eas, ita ꝙ eſſent cauſæ earum, non poſſemus intelligere ſubſtantias rerum ſenſibilium, niſi poſtquam habuiſſemus fidem ſui eſſe ſicut eſt diſpoſitio de alijs cauſis rerū exiſtentibus in eis.ſ.forma & materia. Hæc Commentator.

Et intendit exponere dictum philoſophi hoc modo, illud viuum.i.animal Platonicū, quod ponīt ſeparatum, aut nihil eſt, q.d. eſt chimericū. Aut ſi eſt, eſt poſterius, quo ad intellectionem.i.eſt poſterius intellectum q̄ ſingularia ſenſibilia.

Quod

Quod probat Comment. cum dicit. Quoniam ſi præcederent &c. & intendit hanc rationẽ, ſi vniuerſale Platonicum eſſet de quidditate rerum ſenſibilium exiſtentium extra intellectum,ſicut forma vel materia, non poſſemus eas cognoſcere ignorato vniuerſali Platonico. Hoc autem eſt falſum. Cognoſcimus.n.vt apparet,ſortem & Platonem ſine illo vniuerſali,ergo vel nihil eſt,vel eſt poſterius notum ſuis ſingularibus.Aduerte igit̃,ꝙ ly poſterius ſcd̃m Comment. nõ refertur ad eſſe reale illius vniuerſalis,ſed ad eſſe cognitum.vñ dixit, quòd philoſophus non curat in hoc loco quocunque ſit,dummodo concludat,ꝙ ſiue habeat eſſe prius,ſiue poſterius,tamen eſt poſterius notum ſuis ſingularibus.

Sed in expoſitione Comment. ſupra recitata ſunt duæ ꝓpoſitiones dubiæ, quas neceſſe eſt bene conſiderare, vt earũ veritas appareat.

Prima eſt hæc. Diffinitiones generum & ſpecierum non ſunt diffinitiones vniuerſalium exiſtentium extra animam, ſed ſunt diffinitiones particularium extra intellectum. Hæc Commentator,ſed hoc videtur repugnare philoſopho in 7. metaph.tex.35.vbi vult,quòd diffinitiones dentur de vniuerſalibus & non ſingularibus, vnde inquit ſingulare non eſt diffinibile, ſed ſenſu attingibile.

Ad hoc dicitur,ꝙ ſingulare,ſiue particulare dupliciter poteſt cognoſci. Primo,modo particulari & ſingulari.i. vt eſt coniunctum ꝯdõnibus indiuiduantibus, & ſic de eo non eſt diffinitio ſed cognitio ꝑ ſenſum. Secundo,modo vniuerſali .i.inquantum ꝯſideratur ſine ꝯdõnibus indiuiduantibus,& vt ſic actione intellectus fit vniuerſale & vniuerſaliter ꝯcipit̃,& hoc modo de ꝑticulari ẜm eſſe, qđ eſt vniuerſale ſcd̃m conceptũ dat̃ diffõ, & ſic intellexit Cõment. vt patet conſideranti illud commentum, & hoc dixit ad deſtruendum ſenſum Plato.qui ponebat non ſolum particulare habere eſſe extra intellectum, ſed & vniuerſale per ſe exiſtens extra ſingularia.

Secunda eſt hæc. Sed intellectus eſt qui agit vniuerſalitatem in eis. Hoc vr̃ falſum,nam vniuerſalitas vt declaratum eſt in 6. met.in q.noſtris,& in tract. de trãſcendẽtibus eſt purum ens rationis. Tale autem ens à nullo fit, quoniam omne habens cauſam efficientẽ eſt ens reale,vt declarauimus

in eodem loco de mente Heruei in quol. 3. in q. 1.

Ad hoc dr̄, ꝙ contingit aliquid fieri ab intellectu dupliciter. Primo ꝑ ſe, & primo, eo ꝙ ad ipſum terminatur actus intellectus, & hoc modo non fit ab intellectu vniuerſalitas, ſed potius conceptus & habitus ſcientiæ. Hæc autem ſunt entia realia, quia ſunt in prædicamento qualitatis, & ſunt ſubiuæ, & non obiectiuæ in intellectu. Quid aũt ſit eſſe obiectiuæ, & ſubiectiuæ in intellectu iam declarauimus in tract. de trãſcendentibus. Secundo, fit aliquid ab intellectu ſecundario, & ꝯñr, ſicut qui per ſe facit album, ꝯñr facit ſimile. & hoc modo dr̄ intellectus facere vniuerſalitatem, nam ex hoc ꝙ format conceptum de homine ſine conditionibus indiuiduantibus, conſequitur quædam vniuerſalitas prædicandi de pluribus, vnde in rei veritate magis congruum eſſet dicere vniuerſalitatem conſequi actum intellectus, quàm fieri ab intellectu, quoniam fieri proprie eſt ſolius entis realis.

Quantum ad mentem Egidij, aduerte, ꝙ ſenſus ſuus ſtat in hoc, ſupponitur ex 7. phyſ. ꝙ animal genus, nõ dicat vnã naturam, ſpecies autem ſpecialiſſima quantum ſit ex ſe dicit vnam naturam, nec plurificatur per differentias aut gradus formales, ſicut plurificatur genus in ſpeciebus, ſed ſolum in indiuiduis per materiam, vt determinauimus in 12. metaph. in q. noſtris licet autem genus non dicat vnam naturã, dicit tñ vnum conceptum formatum ab intellectu abſtractum à ſingularibus. & tunc ſic exponit dictum philoſophi. Animal vniuerſale. i. vt eſt genus aut nihil eſt. ſ. in re quantum ad fundamentum, cum non dicat vnam naturam, aut poſterius eſt. ſ. ſingularibus, quantum ad conceptum genericum cum ſit abſtractum à ſingularibus per actionem intellectus.

Sed aduerte, quòd hæc expoſitio videtur diminuta. Nam licet declaret ſenſum philoſophi, quantum ad vniuerſale genericum, non tamen quo ad vniuerſale ſpecificum, quod ſecundùm ſe dicit vnam naturam. Cum ergo philoſophus loquatur de quolibet vniuerſali, vt patet cum dicit in verbis vltimis illius tex. & ſi aliquod commune aliud prædicetur, debuit Egidius declarare vniuerſaliter, ſi vniuerſale nihil eſt aut poſterius ſuis ſingularibus.

Quantum ad mentem B. Th. aduerte, ꝙ exponens dictum

tex. loquitur de vniuerſali tā generico quàm ſpecifico,& intēdit hāc diſtinctionē,vniuerſale ſumitur dupliciter. Primo pro nā,vt res eſt,puta id quod eſt aīal,id quod eſt homo.Secundo, ꝓ natura vt ſubſtantia intētioni vniuerſalitatis puta animal vt genus homo vt ſpecies.Qñ dicit philoſophus animal,& ſic quodlibet aliud cōe aut nihil eſt aut poſterius,ſi ſumatur ſecundo modo ꝯſtat,ꝙ eſt poſterius,quia illa intētio vniuerſalitatis eſt collecta ex ſingularibus,& in hoc oēs peripatetici conueniunt,ſi aūt ſumatur primo modo dicit B.Th. ꝙ eſt aliquid,& eſt prius.Tu tñ non intelligas,ꝙ ſit prius & aliquid ſeparatim exiſtens extra ſingularia.Hoc.n.eſſet Platoni.Sed dicitur eſſe aliquid,& prius,licet ſit in ſuis ſingularibus,ſicut potentiale eſt prius actuali. Vel vt alij declarant. Sicut illud dicitur eſſe prius. à quo non conuertitur ſubſiſtēdi conſequentia, vt duo ſunt priora tribus. Sic dicitur animal eſſe prius homine,& homo Socrat.Nam bene ſequitur homo eſt,ergo animal eſt. Sed non econuerſo. Item Sortes eſt ergo homo eſt, non tamen econuerſo.

Quantum ad mētem Iand.aduerte,quòd errauit,eo ꝙ tenet in 1.de anima q.8. formam genericam diſtingui realiter à ſpecifica.Multiplicat enim formas in compoſito,ſicut multiplicantur prædicata quidditatiua,cuius imaginationem reprobauimus in 2.metaph.& in 8.in q.noſtris. Pro expoſitione autem huius dicti.Animal vniuerſale aut nihil eſt,aut poſterius, ſic diſtinguit.

Vniuerſale dupliciter ſumitur.Primo.ꝓ intētione vrilitatis,qđ eſt eſſe ꝑdicabile de pluribus.S[illegible]ūdo,ꝓ re ſiue quiddi tate, quæ denominatur vniuerſali ex tali intentione. Iſta res vel ipſa quidditas eſt duplex. Quædam eſt reperibilis in pluribus different bus ſpecie,& hæc eſt quidditas generica. Quædam eſt reperibilis in pluribus differentibus ſolo numero,& hæc eſt qdditas ſpecifica,pro diſt.dicit tria.Primo, ꝙ vniuerſale pro intentione eſt poſterius ſingularibus. Secūdo,ꝙ vniuerſale ꝓ re quæ [illegible] natur genus eſt prius realiter ipſis ſpeciebus quantu[illegible]m [illegible] gnūcam. Tertio, ꝙ vniuerſale pro re quę [illegible] tur ſpecies ſpecialiſſima,nō eſt prius eſſentialiter ip[illegible] ſuorum indiuiduorum.

Et aduerte, ꝙ ex his [illegible] concedere primum, nā

intenti-

intentio vniuerſalitatis cauſata eſt, & collecta ex ſingularibus vt dictum eſt de mente B.Th.exponentis tex.8. philoſophi.Item habes concedere tertium,quoniam forma ſpecifica, & forma indiuidualis nō diſtinguunt realiter, hæc enim eſt in primo modo per ſe,Sortes eſt homo, vnde apud Boëtium in lib. diuiſionum, ſpecies eſt totum eſſe.i.tota eſſentia indiuiduorum. Debes autem negare ſecundum, quoniam in via noſtra non diſtinguuntur realiter forma à qua ſumitur genus,& forma à qua ſumitur ſpecies,nam ab eadē anima ſortes habet quod ſit animal,quia ſenſitiua,& ab eadem quòd ſit homo, quia intellectiua, & id totum iam reſoluimus in 7.metaph.in q. noſtris,vbi defendimus vnitatem formæ in compoſito.Et qm̄ Iand.in primo de anima q.8.conatur probare hoc ſecundum dictum,ex eo ꝙ tenet diſtinctionem realem inter formam genericam, & formam ſpecificam, ideo volo ſoluere rationes ſuas, quæ ſunt tres.

Prima eſt,forma qua mediante materia prima recipit formas ſpecificas vſq; ad indiuiduales,diſtinguitur realiter à formis ſpecificis, quia nihil eſt medium reſpectu ſui ipſius, ſed forma generica eſt qua mediante materia,&c.nam dicit Cōmentator in 1. metaph.commento 17.quòd materia prima prius recipit formas generales, & mediantibus illis, formas ſpecificas, vſque ad indiuiduales, ergo &c.

Ad hoc reſpondet Greg.in 2.diſt.16.q.2.art.1. ad quartū cōtra primam concluſionem, & dicit conformiter viæ Thomiſticæ,ꝙ dictum Commēt.non debet intelligi ita,ꝙ materia prius recipiat formam genericam, & deinde ſpecificā, & ſimul ſtent in materia,ſed ſucceſſiuæ, puta ꝙ materia actuāda forma hominis,prius recipit vegetatiuam,quam vocat generalem,quia vniuerſalior eſt. Deinde ſenſitiuam corrupta vegetatiua,& hāc vocaret minus gn̄alem,quia minus vniuerſalis eſt. Deinde intellectiuā,corrupta ſenſitiua,& hanc vocat ſpecificam,ex hoc tn̄ non hr̄, ꝙ ſenſitiua exiſtens in homine diſtinguatur realiter ab intellectiua, qm̄ eadem forma dat homini eſſe ſenſitiuum, & intellectiuum. vnde aliud eſt dicere, quod ſint diſtinctæ formæ,& ꝙ vna met forma æqui polleat diſtinctis formis,primum enim fuit error Iāduni, ſecundum autem admittitur in via noſtra,& omnium qui tenent

nent vnicam formam in compoſito. Ad argumentum ergo, nego maiorem. Ad probationem dico, ꝙ licet idem reſpectu eiuſdem gradus eſſendi nõ ſit medium ſui ipſius, tñ non inconuenit reſpectu diuerſi gradus, nam calor vt duo receptus in aqua eſt medium, quòd recipiatur vt quatuor, non enim recipitur vt quatuor, niſi mediante ipſo vt duo, ſic dico in propoſito de forma, quæ dat multos gradus eſſendi.

Secunda eſt, forma generica eſt potentialis reſpectu formæ ſpecificę, ergo diſtinguuntur realiter, cõſequentia nota. Antecedens probatur ex 7. metaph. tex. 41. ex quo habetur, quòd genus eſt potentia, & differentia eſt forma, ergo forma generica eſt potentialis reſpectu formæ ſpecificæ.

Ad hoc dicitur, quòd Ariſt. vt exponit B. Th. intendit genus eſſe potentiam non quidem realiter, ſed cõceptibiliter, quoniam cõceptus genericus comparatur ad ſpecificum, vt materiale ad formale, ex conſequenti vt potentiale ad actũ, ex hoc tamen non ſequitur, quòd forma generis ſit realiter diſtincta à forma ſpecifica, ſicut non ſequitur genus eſſe materiam licet habeat modum materiæ ex 8. metaph. tex. 6.

Tertia eſt, aliquod accidens conuenit homini ſm formã ſpecificam, ꝙ nõ cõuenit ei ſcd̃m formam gñicam, nam homo inquantum homo eſt riſibilis, & tñ non eſt riſibilis inquantum animal, aliter omne animal eſſet riſibile, ergo non eſt eadem forma qua homo eſt homo, & qua hõ eſt animal.

Ad hoc negatur aſſumptum, qm̃ cum teneamus vnicã formã in homine, ꝑ illam formã inſunt homini oĩa accidentia cõuenientia homini. Ad probationem conceſſo añte, nego ꝯñam, nam ad verificãdum illam ꝯñam ſufficit hãc diſiunctiuam eſſe veram, ergo nõ eſt eadem forma, vel nõ dat tñ eſſe hominẽ, ſed eſſe animal, & eſſe corpus, & ſecũda pars eſt vera, & ideo inquãtum dat eſſe hoĩem cõuenit homini aliquod accñs inquãtum eſt homo, & inquantum dat eſſe aĩal cõuenit homini aliquod accñs, non inquãtum eſt, hõ ſed inquantum animal, & hoc accñs eſt moueře ſeipſum localiter, modo quo determinabimus in lib. 3. Si aũt daret tm̃ vnum eſſe. Argm̃ ſuum concluderet, verum quia forma hominis vna exiſtens æquipollet diſtinctis dantibus diſtincta eſſe, ideo nihil concludit, nam ad reduplicatiuam verificandam neceſſe

eſt

eſt reduplicare ſub eadem rōne formali, & qm̄ anima hoīs nō eadem rōne dat hoī eſſe hoīem, qua dat eſſe animal, vt dictum eſt, ideo ſtat ꝙ homo ſit riſibilis inquantum homo, & non inquantum animal. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 8. Si accidentia conferunt ad cognoſcendum quodquideſt rei ſubſtantiam ſiue quidditatem.

Sed econuerſo. accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quodquideſt. Textu 11.

IN HAC q. aduerte, ꝙ nō eſt neceſſe diſtinguere accidens in cōe & proprium, vt ſciamus quæ conferunt, & quæ nō. Conſtat.n.quòd philoſophus intendit de proprijs, vnde exemplificat de recto, & obliquo, quæ ſunt ꝓpria lineæ, & Cōment.in commento 11. inquit, & non præparatur nobis cognitio ſubſtantiæ per cognitionem accidentium, niſi cum ſciuerimus accidentia propinqua eſſentialia.i.quæ cōſequũtur eſſentiam vel quæ fluunt ab eſſentia, qualia ſunt accidentia propria, & ratio quidem huius eſt, qm̄ cum accidēs commune ſit indifferens, vt inſit multis, & diſtinctis naturis non poteſt nos ducere in cognitionem determinatam vnius naturæ. Ex oppoſito autem, quoniam accidens proprium conſequitur tantum vnam naturam, ideo poteſt conferre ad cognoſcendum illam naturam ad quam conſequitur.

Inſiſtendum eſt ergo circa accidentia propria, de quibus duo inueſtiganda ſunt. Primo, ſi conferunt. Secundo, de modo quo conferunt.

Quantum ad primum præpono duas diſtinctiones, dein de concluſiones reſponſiuas ad quæſitum cum probationibus ſuis.

Prima diſtinctio, notitia eſt duplex, diffinitiua, & diſcurſiua, diffinitiuam voco ſimplicem apprehenſionem qua apprehenditur rei natura quid ſit. Diſcurſiua eſt quæ habetur per ratiocinationem, qua probatur, & concluditur aliqd de ſubſtantia abſolute vel in ſpecie, puta ꝙ exiſtit. quòd eſt corruptibilis, vel incorruptibilis, ꝙ eſt mālis vel immaterialis.

Secunda diſtinctio, ſubſtantia poteſt conſiderari dupliciter. Primo, abſolute. Secundo, deſcendendo in genere, puta ſubſtantia naturalis, ſubſtantia naturalis corruptibilis, & naturalis incorruptibilis, vt cœlum, & ſubſtantia ſeparata, &

ſubſtantia

ſubſtantia ſeparabilis à materia vt anima intellectiua.

Ex his diſtinctionibus ponuntur duæ cõcluſiones rñſiuæ.

Prima eſt, accidentia propria multum nobis conferũt ad cognitionem diffinitiuam ſubſtantiæ, probatur, quia cum drïæ eſſentiales quaſi pro maiori parte ſint, nobis incognite vtimur in diffinitionibus ex doctrina philoſophi in 7. & in 8. metaph. proprijs accidẽtibus loco differentiarũ. vnde per calorem in ſummo notificatum ignem, ꝑ par, & impar, & alias proprietates notificamus ſpecies numerorum, & in naturalibus, per virtutes proprias, & proprios effectus notificamus naturam vegetabilium, & mineralium, & animalium. Præterea, propria accidentia vt declarauimus in 4. metaph. in q. noſtris ſunt, vt effectus cauſati à natura rei in genere cauſæ non ſolum ſubiectiuæ, & materialis, ſed etiam efficientis ſaltem per modum naturalis ſequelle. Sed omnis proprius effectus diſponit intellectum noſtrum ad notitiam ſuæ cauſæ, qua ſcimus naturam ipſius, ergo &c. Præterea ex motu circulari, vt patet in primo de cœlo notificatur nobis natura cœli, quomodo eſt quintum corpus ſimplex &c.

Secunda concluſio, accidentia propria multum conferunt ad notitiam diſcurſiuam ſubſtãtiæ, & abſolutæ, & in ſpecie.

Abſolute quidem, qm̃ ex inexiſtentia accidentium concludimus exiſtentiam per ſe ſubſtantiæ, nam cum videam calorem, & lucem, & grauitatem eſſe, neceſſe eſt vt ſit aliquod ſubiectum cui inſint; qm̃ cum ſint accidentia, eorum eſſe eſt ineſſe, illud autem ſubiectum conſtat eſſe ſubſtantiam, in ſpecie autem patet ꝙ per motum, & tranſmutationem concludimus materiam primam eſſe ex 1. phyſ. & 8. metaph. per motum ſphæricum proprium cœlo concludimus cœlum eſſe incorruptibile, non cõpoſitum ex elementis ex primo cœli, per combinationes compoſſibiles quatuor primarum qualitatum, concludimus quatuor eſſe elementa ex 2. de generatione, per motum ęternum, concludimus exiſtentiam primi motoris, & ꝙ eſt actus. & ꝙ eſt ſine materia. & ꝙ eſt vnus ex 12. metaph. Ex operatione intellectus non organica concludemus in lib. 3. de anima, ꝙ eſt ſeparabilis, ex his ergo patet, quòd accidentia propria non ſolum conferunt ad notitiam diffinitiuam, & diſcurſiuam habendam de ſubſtantia, ſed ita

inchoant

inchoát nobis viam ad philoſophiam, quòd ſine eis vanum eſſet omne ſtudium noſtrum, quoniam noſtra cognitio incipit à ſenſu, ſenſus autem eſt apprehenſiuus accidentium, & per accidentia, vt per primos nuncios paratur nobis via ad notitiam ſubſtantiæ.

Quantum ad ſecundũ aduerte hic varias opiniones, nam quidam arbitrantur, quòd primo cognoſcamus accidẽs per propriam ſpeciem accidentis, deinde per eandem ſpeciem, cognoſcamus ſubſtantiam, ita quòd non cognoſcimus ſubſtantiam per propriam ſpeciem ſubſtãtiæ, ſed per ſolam ſpeciem accidentis. Quidam autem arbitrantur, quòd per ſpeciem ſubſtantiæ abſtractam à phantaſmate accidentis cognoſcamus prius ſubſtantiam, ſed confuſæ, deinde per ſpeciem accidentis cognoſcamus accidens: & has opiniones jam pertractauimus in 7. metaph. q. 3. & illic declaratum inuenies quam viam debeas ſequi, vt Thomiſta.

Quantum autem ad imaginationem Ianduni in primo de anima q. 10. aduerte, quòd imaginatur accidens hoc modo conferre ad notitiam ſubſtantiæ, ſicut materia non recipit formam ſubſtantialem niſi prius diſponatur per formas accidentales, quæ ſunt diſpoſitiones pro forma introducenda, ſic intellectus poſſibilis cum ſit ens in pura potentia in genere intelligibilium, vt declarabitur in 3. lib. non recipit ſpeciem intelligibilem ſubſtãtiæ, niſi prius recipiat ſpeciem accidentis, per quam diſponatur ad recipiẽdum ſpeciem ſubſtantiæ, & per quam intelligat ſubſtantiam, ita tamen quòd prius intelligit accidens per ſpeciem intelligibilem accidẽtis, quàm ſubſtantiam per ſpeciem intelligibilem ſubſtantiæ, & hunc modum non aliter probat, ſed dicit, quòd concordat naturæ rei vt declaratum eſt ſimilitudine ſumpta inter materiam primam, & intellectum poſſibilem.

Sed hic ſenſus videtur contradicere philoſopho in 7. metaph. tex. 4. Dicit enim ſubſtantia omnium prima, notitia ratione, & tempore, ſi ergo eſt prior notitia quàm accidens, primum cognitum abſolutę, ſiue confuſæ, ſiue diſtinctę, non eſt accidens, ſed ſubſtantia.

Huic inſtantiæ reſpondens Iandunus in eadem quæſtione in reſponſione ad vltimum factum ad oppoſitum, & eſt

ſua

ſua vltima reſponſio,dicit,ꝙ ipſum accidēs prius cognoſcitur quàm ſubſtantia,ſimplici cognitione,ſic intelligendo,ꝙ cognitio accidentis prior eſt in intellectu via generationis, quàm cognitio ſubſtantiæ, tamen verum eſt, quòd cognitio ſubſtantiæ prior eſt via perfectionis,& dignitatis, & principalitatis,ſicut & ſubſtantia eſt prius ens principalitate, & nobilitate quàm accidens, & ad illam intentionem loquebatur Ariſt.in 7.metaph. in tex. præallegato. Hæc Iandunus.

Sed illa expoſitio non eſt ad mentem philoſophi, nam dicit Commēt. illic in cōmento 4.quòd philoſophus dat modos quibus ſubſtantia præcedit alia entia. Conſtat autem,ꝙ ly præcedit ſi propriæ ſumatur,dicit prioritatem naturæ,aut temporis.Præterea,philoſophus in eodem tex.dicit ſubſtantiam eſſe priorem ratione,eo ꝙ non poteſt diffiniri accidēs ſine ſubſtantia. ſed bene econuerſo. Cum ergo ibi loquamur principaliter de cognitione diffinitiua,qn̄ dicit philoſophus, quòd accidentia multum conferunt ad cognoſcēdum naturam rei,ſequitur, quòd ſubſtantiæ ſit prior quo ad conceptum quàm accidens,& ſic prius nota non modo prioritate perfectionis, ſed etiam naturæ, aut temporis.

Similitudo autem data à Iāduno inter materiam primam & intellectum poſſibilem, non habet aliquam euidentiam, nec neceſſitatem, cum non ſint eiuſdem generis, nec eſt neceſſe eodem ordine diſponi intellectum poſſibilem quo diſponitur materia,nam intellectus hoc ordine ſufficienter diſponitur.Primo,ꝙ phantaſia recipiat à ſenſu exteriori phātaſma accidentis. Secundo, quòd intellectus agens illuſtratione phantaſmatis extrahat ſpeciem intelligibilem ſubſtātiæ,ex phantaſmate accidentis. Tertio,quòd intellectus poſſibilis actuetur tali ſpecie qua actuatus eſt ſufficienter diſpoſitus ad intelligendum ſubſtantiam conceptu ſaltem confuſo, antequam intelligat accidens confuſæ, nec diſtinctæ, vt declarauimus in 7.metaph.in q.3 Et pro habendo cōceptu confuſo de ſubſtantia non conferunt accidentia propria.ſed pro habendo cōceptu diſtincto,vt declaratum eſt in eodem loco. Cognitio enim propriorum accidentium ſubſequitur cognitionem confuſam ſubſtantiæ, & antecedit cognitionem diſtinctam. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio

Quæſtio 9 Si intelligere eſt propria operatio animæ an coniuncti.

Maxime autem aſſimilatur proprio intelligere. Vſque ibi, ſine corpore eſſe. Textæ 12.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ ibi incipit varietas exponendi textũ philoſophi de anima intellectiua, nam Auerroës, & ſequentes eum, ſupponũt animam intellectiuam nõ eſſe vnitam corpori, vt formã dantem eſſe, ſed vt principium operandi, modo quo dicemus in lib. 3. de mente Cõment. & ꝙ intellectus agẽs ſit ſuba ſeparata intelligens ſe intellectione æterna, quę non pendet ab organo, nec à phantaſmate, vt ab obiecto, ſicut nec intellectio intelligẽtiæ qua ſeipſam intelligit. Sed B. Th. & Egid. & Sco. & Greg. tenent animam eſſe veræ formam dantem eſſe homini, & intellectum agentẽ eſſe potentiam intrinſecam animę, parantem ſpecies intelligibiles intellectui poſſibili, vt per eas fiat intellectio, quæ nõ producitur ab intellectu agente, ſed poſſibili, & de his omnibus loquemur in 3. lib. pro nunc autem ſufficit proponere.

Igitur dimiſſa pro nunc imaginatione Cõment. & ſequentium eum, quærendum eſt, ſi animæ coniunctæ quam ſupponimus formam dantem eſſe, eſt aliqua propria operatio. Ad huius igitur euidentiam. Primo, declarandum eſt, quid importat propria operatio, & communis operatio. Secundo, ponetur diſtinctio. Tertio, reſoluetur propoſitum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ly propria excludit cõicationem alterius operãtis, vel cooperantis, vt propria operatio calidi eſt calefacere, q̃a ſolum calidũ calefacit, & nullũ nõ calidum calefacit, cõis aũt eſt per oppoſitum, quia. ſ. includit cõicationem alterius operantis, ſicut dũ ſortes, & Plato trahunt nauem, tractus ille nõ eſt operatio ꝓpria vnius, ſed cõis duorum. Ad propoſitum dico, ꝙ ſi aliud diſtinctum ab anima concurrit ad intelligere, vt cooperãs animæ, puta ꝙ anima cõicet corpori in hac operatione nõ erit propria aię, ſed cõis corpori, & animæ, ſi aũt nõ concurrit, erit propria.

Quantũ ad ſecundũ aduerte, ꝙ aliq̃d diſtinctũ ab aĩa, põt cõcurrere ad intelligere dupliciter. Primo, vt organum, ſicut oculus cõcurrit ad viſionẽ. Secũdo, vt obm̃, ſicut ſonus ad auditionẽ, ſi ꝯcurrit primo modo, aĩa cõicabit corpori in intelligere,

ligere,ſi concurrit ſecũdo modo,aĩa nõ cõicabit corpori.Sed cõicabit ei qđ cõicat corpi. Pro quo aduerte, vt bñ dicit Albert.in primo de aĩa tract.1.c.6.Aliud eſt cõicare corpori in actione vel paſſione aĩæ, & aliud cõicare ei quod cõicat corpori,cõicat.n.aĩa corpori in actione vel paſſione,quæ nõ explетur,niſi organo corporali per virtutem affixam organo,ſicut ambulatio vel viſio, quæ fiunt motu vel paſſione corporis,& p virtutes affixas ipſis membris,quorum vnũ.ſ.tibia explet motu operationem ſuã, alterum.ſ.oculus explet paſſione.i.receptione coloris operationem ſuam. Cõicare autẽ ei quod cõicat corpori eſt, ꝙ licet aliqua operatio non fiat ſine motu vel paſſione alicuius partis corporis,tamen expletur ſine alia operatione, quæ ſit motu vel paſſione alicuius partis corporis,ſicut eſt intelligere ſenſibilia & mathematica. Nã licet vt declarabitur in 3.lib. intelligere nõ expleatur motu vel paſſione alicuius membri corporalis, tamen non fit ſine acceptionem formæ ſenſibilis & imaginabilis per phantaſiam,quę communicat corpori,ex eo ꝙ operatio ſua non expletur ſine motu & paſſione membri corporalis,quod eſt organum phantaſiæ.Oportet.n.formas imaginationis & phantaſiæ fieri per motum à ſenſu in ſpiritu animali differẽte formas huiuſmodi, & eaſdem recipi oportet in parte cerebri, in qua complantatum eſt organum phantaſiæ. Patet igitur, ꝙ aliud eſt animã in operatione cõicare corpori, hoc.n.eſt operari per inſtrumentum corporale. & cõicare ei quod cõmunicat corpori,hoc.n. eſt ſine inſtrõ operari,ſed reqritur obiectum receptũ in potentia organica.Et ex his elicio tria. Primo,poſſibile eſt,ꝙ ſubſtantia incorporea exiſtens in corpore vt actus corporis, cõicet corpori in operatione ſua. Secundo,poſſibile eſt vt non cõicet corpori,ſed cõicet ei ꝙ cõicat corpori. Tertio,poſſibile eſt,vt neutro modo cõicet,ſed habeat operationes ſuas ſine vlla dependentia ad corpus & hoc inquirere de anima intellectiua neceſſe eſt,vt ſciamus ſi eſt ſeparata in operando,vel non,& hæc quæſtio eſt quã maximæ deſiderant homines ſcire de anima.

Quantũ ad tertium, vt pro nunc ſuperficialiter determinetur quęſitum(nam vltimatam determinationem faciemus in tertio lib.) ponuntur duæ concluſiones, quas concedunt

omnes expoſitores philoſophi, ſiue ponant animam intelle ctiuam eſſe veræ formam corporis, ſiue non.

Prima concluſio. Anima non communicat corpori, vt inſtrumento in ipſo intelligere, probatur. Anima intelligit ꝑ intellectum poſſibilem, qui nõ eſt organo affixus per Ariſt. in 3. de anima tex. 5. Ergo &c. Et pro nunc nolo aliam probationem adducere, donec pertractemus in lib. 3. de natura intellectus poſſibilis, & agentis, & de incorruptibilitate animæ intellectiuæ.

Secunda concluſio. Anima communicat corpori, vt obiecto, in ipſo intelligere. Ratio huius eſt, quoniam determinabitur in lib. 3. ꝙ neceſſe eſt phantaſiam præparare phantaſmata ipſi animæ coniunctæ, vt intelligat. Non. n. ſine phantaſmata intelligit, vt dicet in lib. 3. phantaſmata autem comparantur ad intellectum, vt colores ad viſum, ex conſequẽti vt obiectum quod quomodo ſit verum, cum phantaſma ſit ſingulare, & obiectum intellectus ſit vniuerſale, declarabitur in 3. lib. cum agemus de obiecto intellectus.

Ad propoſitam ergo quæſtionem dico pro nunc, quòd intelligere eſt propria operatio animæ, nam ex dictis patet, ꝙ ad hoc quòd ſit communis animæ, & corpori, eſt neceſſe, ꝙ corpus concurrat vt inſtrumentum operans, propterea vegetare, & ſentire non ſunt propria opera animæ, organa enim ſimul cum potentijs quibus ſunt alligatæ concurrunt. & propterea dicuntur opera coniuncti. Ex hoc autẽ, quòd corpus, ſiue corporeum concurrit, vt obiectum, ſcilicet phantaſmata non impeditur quin intelligere ſit propria operatio animæ, nam ſi ex obiecto corporea concurrente deberet dici actio communis, viſio diceretur communis calori, & oculo, ſimiliter volitio non eſſet operatio propria voluntatis, cum ad ipſam concurrat obiectum volitum.

Tamẽ aduertere, ꝙ vt vidit Albertus in 1. de anima tract. 1. cap. 6. Sunt quidam homines idiotæ, & depreſſi ingenij non diſtinguentes vniuerſale a particulari. ſed proſequũtur rationem vniuerſalis in particulari permixtam, ita ꝙ quidquid cognoſcunt, cognoſcunt in ſingulari. & horum intelligere potius eſt phantaſiare vel cogitare, ex quo iſti non hñt operationem propriam animæ. Aliqui aut accipiunt vniuerſale diſtinctum

ctum à particulari, quod eſt in phantaſia, & horum intelligere licet non ſit ſine phantaſia, tamen non eſt phantaſiare, ſed cognitio eleuata ſupra totum ambitum cognitionis ſenſitiuæ, & iſtorum intelligere eſt operatio per ſe ipſius animæ, & ex eo in lib. 3. pertractabimus de incorruptibilitate animæ humanæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 10. Si poteſt ſaluari modus arguendi à deſtructione antecedentis ad deſtructionem ꝯñtis, quem vr̃ facere philoſophus in tex. 13.

Si quod igitur animæ operum aut paſſionum ꝓprium. Vſque ibi, ſeparabilis. Textu 13.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd modus arguendi quem facit philoſophus in præſenti tex. talis eſt, ſi anima habet operationem ꝓpriam, eſt ſeparabilis à corpore, ergo ſi non habet operationem propriam non eſt ſeparabilis à corpore. Cõſtat aũt, ꝙ hic modus eſt à deſtructione antecedentis ad deſtructionem conſequentis, qui reprobatur generaliter, q̃m in eo committitur fallacia conſequentis. Præterea, ſi valeret, liceret arguere ab inferiori ad ſuperius in linea prædicamentali à deſtructione &c. vt hic ſi tu es homo, tu es animal, ergo ſi non es homo, non es animal, patet ꝙ non ſequitur, q̃m demonſtratio aſino, verum eſt dicere, quòd non eſt homo. & tamen falſum eſt, quòd non ſit animal.

Pro ſuſtentatione hmõi poſiti à philoſopho, inuenio quatuor modos dicendi, primus eſt Themiſtij vt innuit Comment. in hoc 1. lib. in comment. 13. vbi ſic habes, & eſt manifeſtum ſicut dicit Themiſtius, ꝙ propoſitiones hypotheticæ continuatiuæ in quibus eſt ꝯñs poſſibile eſſe cum antecedente, neceſſe eſt ſemper vt deſtruamus antecedens, & concludamus oppoſitum ꝯñtis econtrario diſpoſitioni propoſitionũ, quarum ꝯñs ſequitur antecedens neceſſario. & ideo nullum impoſſibile cõtingit Ariſtoteli inquantum deſtruit añs, v.g. ſi hoc viſibile eſt animal, poſſibile eſt vt ſit homo. Sed nõ eſt animal, ergo impoſſibile eſt vt ſit homo. Hæc Cõmen. & intendit, ꝙ conditionales ſunt in duplici dr̃ia, in quibuſdam añs eſt de ineſſe, & ꝯñs de poſſibili vt in exemplo dato, in quibuſdã añs, & ꝯñs ſunt de ineſſe, vt ſi tu es homo tu es animal, ſi curris moueris, in prima diſpoſitione licet arguere

à deſtructione antecedentis &c. In ſecunda non licet. Ariſt. autẽ arguit in prima diſpoſitione. Sic.n.inquit ſcd̃m tex.cõmenti, ſi aliqua actionum aut paſſionum animæ ſit propria ſibi, poſſibile eſt vt ſit abſtracta. & ſi nihil eſt ei proprium, impoſſibile eſt vt ſit abſtracta. & ideo nulla committitur fallacia, ſecus autem eſſet ſi argueret in diſpoſitione ſecunda; vñ regula de non arguere à deſtructione antecedentis, tenenda eſt concludere vniuerſaliter in ſecunda diſpoſitione.

Sed nec in prima diſpoſitione videtur vniuerſaliter vera, vt patet in hac, ſi tu curris poſſibile eſt te moueri, & tamen non ſequitur. Sed non curris, ergo impoſſibile eſt te moueri, ſtat enim quòd non curras, & tamen potes moueri.

Rñdetur. Themiſtius intendit, qñ ꝯſequens non de neceſſitate, ſed poſſibiliter ſequitur ad antecedens, ſicut ibi ſi tu es animal, licet non neceſſario, tamen poſſibile eſt, ꝙ ſis homo, ſi autem ſequitur neceſſario, nõ licet arguere, ſicut in exẽplo dato, nã ad currere ſeqtur neceſſario, ꝙ potes moueri, & de facto moueris. & hoc ſemper contingit, qñ in antecedente ponitur ſuperius cum ꝓpõne de ineſſe, & in ꝯñte ponitur inferius cum ꝓpoſitione de poſſibili, vt exemplificatum eſt.

Secundus modus dicendi eſt Egidij in expoſitione tex. 13. & ſtat in hoc. Quãdo ꝯdõnalis eſt de terminis ꝯuertibilibus licet arguere à deſtructione añtis ad deſtructionem ꝯñtis & econuerſo. Qñ autem non eſt de terminis conuertibilibus, vt qñ in añte ponitur inferius, & in ꝯñte ſuum ſuperius, non licet. Conditionalis vero philoſophi eſt de terminis conuertibilibus. Omne.n.hñs opationem ꝓpriam eſt ſeparabile .i. põt ſeparatim exiſtere & ecõuerſo. & iõ philoſophus nõ cõmittit fallaciã conſequentis. Hæc reſponſio ſatis euidens eſt.

Tertius modus dicendi eſt vnius doctoris moderni, qui tenet, ꝙ non fuit intentio philoſophi arguere à deſtructione antecedentis ad deſtructionem ꝯñtis. Sed arguere per regulam datam in primo phyſico. Sicut affirmatio eſt cauſa affirmationis, ita negatio eſt cauſa negationis, vt hic, ſi animal habet pulmonem reſpirat, ergo ſi nõ habet pulmonẽ non reſpirat. Si arguit hic philoſophus, nam ſicut poſitio pulmonis eſt cauſa reſpirationis. & negatio eiuſdem eſt cã non reſpirationis, ita in propoſito, poſitio operationis propriæ, eſt

cauſa

cauſa animæ q᷑ poſſit ſperari, & negatio propriæ operationis,eſt cauſa inſeparabilitatis.Hæc rñſio bona & reſoluta eſt.

Quartus modus dicendi eſt quem innuit B.Th.in expoſitioni tex.13.& intendit, q᷑ Ariſt. in illo tex. non arguit à deſtructione &c.nec per regulã primi poſter. Sed intẽdit duas concluſiones, vnam affirmatiuam.ſ.ſi anima habet operationem propriam eſt ſeparabilis,& aliam negatiuam.ſ.ſi nõ habet operationem propriam non eſt ſeparabilis,& ratio quidem primæ eſt, quia ſi habet operationem propriam habet operationem per ſe, ſi operationem per ſe,habet eſſe per ſe, quia vnumquodq; operatur vt habet eſſe, vel eo modo quo eſt actu, ſi habet eſſe per ſe, ergo eſt ſeparabilis à corpore.i. poteſt ſeparatim exiſtere. Ratio autem ſecunda eſt, quia ſi non habet operationem per ſe,ergo nec eſſe per ſe,ergo nõ eſt ſeparabilis. Omnes iſti modi dicendi rationabiles ſunt, & ſufficienter ſaluant rationem philoſophi.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Et aduerte,quòd omnes iſte conſequentiæ ſi habet operationem per ſe, habet eſſe per ſe, & ſi habet eſſe per ſe,eſt ſeparabilis,examinabuntur in lib.3. quãdo defendemus rationem B. Th. de incorruptibilitate animæ ad mentem philoſophi contra Scotum.

Quæſtio 11. Si logicus diffinit per materiam, phyſicus autem per formam.

Differenter autem diffiniet phyſicus & dialecticus. Tex.16.

Vbi dicit Comm. naturales differunt à diſputatoribus modo diffiniendi. Diſputatores enim dant diffinitiones ſm formam, naturales vero ſecundum materiam.

IN HAC q.aduerte, q᷑ magna eſt difficultas ſcire, qſ fuerit ſenſus philoſophi in ꝑpoſito tex.& Cõment.& B.Th. & Egidij.Oẽs.n.tranſeunt,nec aliter declarant. Conſtat aũt q᷑ dictum philoſophi Cõm.primo aſpectu vr̃ eſſe falſum.Nã & dialecticus diffinit ꝑ materiã vt qñ diffinit ſyllogiſmũ per ꝑpõnes,quæ ſunt materia ſua, & demr̃onem in 1.poſter.cũ dicit,q᷑ eſt ex primis veris immediatis &c. Patet ẽt q᷑ phyſicus diffinit multa ſine materia, vt naturam,motum,locum, tempus, &c. Vt ergo ſcias ſenſum philoſophi dicemus tria quantum ad logicum,& tria quantum ad phyſicum.

Quantum ad logicum. Primo, præponitur vna diſtinctio. Secūdo, duplex concluſio. Tertio, ſoluentur quędam dubia.

Diſtinctio ſit hæc, forma dr̄ dupliciter. Primo, de forma partis, quæ eſt pars compoſiti. Secundo, de eo quod eſt idem eſſentialiter cum diffinitio, & prædicatur de illo in recto, & eſt prius ac notius eo, vel ſm̄ aliquos eſt cōe omni diſtinctioni vt ſtat ſub tali intentione, in primo ſenſu anima eſt forma cum ſit pars rei animatæ, in ſecundo ſenſu. Genus, & drīa ſunt forma, quoniā prædicantur de diffinitio in recto, & ſunt idem eſſentialiter cum eo, & ſunt priora ac notiora, quoniā diffinitio datur per priora, & notiora, aliter non notificarent naturam diffiniti, & ſunt communia omni diffinitioni. Omnis enim diffinitio conſtat ex gn̄e, & differētia ex 7. metaph.

Prima concluſio, logicus non diffinit per formam primo modo ſumptam, probatur. Conſiderare formam vt eſt pars compoſiti, & actuans materiam, eſt officium philoſophi naturalis, vt patent in 1. phyſ. & in 8. metaph. ergo ad logicum non pertinet, cum ſint diſtinctæ ſcientiæ. Pręterea, quælibet pars diffinitionis logicæ prædicatur in recto de diffinitio, cum diffiniat per genus, & differentiam, quorum vtrunque prædicatur in recto de diffinitio, ſed forma primo modo ſumpta cùm ſit eſſentialis pars compoſiti, non prædicatur in recto de diffinito, ergo logicus non diffinit per eam, & in hac concluſione omnes conueniunt.

Secunda concluſio, logicus diffinit per formā ſecundo modo ſumptam, ꝓbatur logicus diffinit ꝑ ea quæ prædicantur in recto de diffinitio, & ſunt idē eſſentialiter cū eo, aliter nō ꝑdicarentur in recto de eo. & ſunt notiora, aliter non manifeſtarent naturā diffiniti, & hæc ſunt genus, & differentia, vt patet in hac diffinitione, homo eſt animal rōnale, ergo &c.

Sed hic ſunt duo dubia. Primum vnde eſt, quòd diffinitio data per genus, & differētiam dicitur data per formam, & dicitur diffinitio logica.

Ad hoc dicit Iand. ꝙ ſic dicitur, q̄a cōſueuit ſic vocari, cauſa autem ꝑꝑ quam ſic vocatur, nō eſt multum exquiſita. Sed ego dicerem cauſam huius eſſe, quia logicus conſiderat quiddıtatem rei, præciſæ v. ſ[illegible] t ſub gn̄e, & differentia, quorum vtrunq; dicit totam quidditatem, licet ſub diuerſo conceptu,

&

& nō conſiderat talem quidditatem, vt habet tale eſſe vel vt eſt in tali materia ſenſibili. Hæc.n.cōſideratio eſt phyſica,& qm̄ quidditas rei vt q͂dditas,habet rōne formæ ex 7.metaph. tex.55.ideo diffō logica dr̄ dari per formam. Quidditas aūt conſiderata à phyſico,conſideratur contractæ ad materiam, & maxime q͂dditas rei naturalis circa quam negociatur phyſicus,& ideo vt declarabitur dicitur diffiniri per materiam.

Aliqūi aūt dicunt,ꝙ diffinitio logica dr̄ dari per formam quia datur per cōia,cōe autem habet rationem formæ omnis enim forma ex ſe cōis eſt,& tu tene reſponſionem quam volueris,qm̄ vtraque probabilis eſt,& aduerte,ꝙ reſpōſio ſecunda eſt fundata in Alb.in 1.de anima in tract.1.cap.7.vbi, inquit. Dialecticus ideo diffinit per formam,quia forma de ſe communis eſt,& non appropriatur ad eſſe rei,niſi per propriam materiam vniuiuſque rei.

Secundum dubium eſt,ſi logicus dr̄ diffinire per formam, quia diffinit per genus,& differentiam,ergo diffinitio metaphyſica quæ etiam datur per genus,& differentiam, non diſtinguetur à diffinitione logica.ꝙ eſt falſum vt patet,qm̄ quę libet diſtincta ſcientia habet diſtinctum modum diffiniēdi.

Ad hoc negat̄ ꝯñtia,qm̄ licet vtraque diffinitio ſit per genus,& differentiam,differenter tñ,qm̄ ſicut logicus & metaphyſicus diuerſa ratione conſiderant diffinitionem,ſic diuerſa ratione conſiderant genus,& differentiam. Conſiderat.n. logicus diffinitionem inquantum per ipſam vt per inſtrumētum ducitur intellectus in notitiam quidditatis eius cuius eſt diffinitio,vnde logicus dicit diffinitionem eſſe orationem indicantem quid eſt eſſe rei,metaphyſicus autem conſiderat eā inquantum eſt ipſa quidditas rei diffinitæ, quoniam apud ipſum diffinitio,& diffinitum ſunt idem ſiue quodquideſt,& id cuius eſt,vt probatur in lib.7.metaph & nos id determinauimus in quæſtionibus noſtris:conſiderat autem,& diffinit logicus per genus, & differentiam inquantum ex his conſtituitur diffinitio ducens intellectum in notitiam quidditatis rei. Diffinit autem metaphyſicus per genus,& differentiam,vt dicunt quidditatem rei diffinitæ: ita ꝙ vtrunque dicit totam quidditatem licet diſtincto conceptu .ſ. confuſo,& determinato, vt declarauimus in 7.metaph.in quæſtionibus noſtris.

Quantum ad phyſicum, vt ſcias quomodo diffinit per materiam, dicemus tria. Primo, diſtinguemus de materia. Secũdo, applicabimus ad propoſitum. Tertio, ſoluemus argumẽtum factum in principio quæſiti.

Diſtinctio ſit hæc. Materia ſumitur dupliciter. Primo pro materia vt eſt pars compoſiti & ſubiectum formæ ſubſtantialis. Secundo, pro omni ſubiecto motus vel tranſmutationis & accidentis, modo quo dicimus, cor eſſe ſubiectum paſſionum. i. materiam in qua &c.

Ex hac diſtinctione applicando ad propoſitum dico, quòd phyſicus nõ ſemper diffinit per materiam primo modo ſumptam, aliter non poſſet diffinire qualitatem ſenſibilem, conſtat enim, ꝙ non habet materiã primo modo ſumptam, nec formam, nec motum, nec locum, nec tempus, nec etiam ſemper diffinit per materiam ſecũdo modo ſumptam, aliter nõ poſſet diffinire compoſita naturalia, de quibus conſtat, ꝙ habent materiam ex qua, & non in qua. Dico ergo, ꝙ hæc propoſitio. Phyſicus diffinit per materiam, intelligenda eſt primo vel ſecundo modo, prout requirit natura rei diffinibilis, vnde diffiniet philoſophus animam per materiam in qua. ſ. per corpus, & diffinit paſſiones iraſcibilis per materiã in qua, puta quòd ira eſt accẽſio ſanguinis circa cor, eodem modo diffiniet gaudium amorem & odium, vt alias videbimus cum loquemur de appetitu ſenſitiuo in libro tertio.

Ex his patet quid dicendum ſit ad argumentum poſitum in principio quæſiti, nam nihil prohibet logicũ diffinire ſyllogiſmum & demonſtrationem per propoſitiones ex quibus conſtant, quoniam ille non ſunt materia primo aut ſecundo modo ſumpta, ſimiliter phyſicus diffiniens naturam motum, locum, tps, licet non diffiniat per materiam primo modo, diffinit tamen per materiam ſecundo modo, vt tibi conſtare poteſt exercitato in lib. de phyſico auditu. In diffinitionibus. n. prædictorum tangitur ſubiectum in quo. Hęc de præſenti quæſito dicta ſint.

Et quoniam philoſophus in 1. lib. de anima immoratᷓ circa opiniones antiquorum, quę nobis parum proficiunt, ideo ſuper primum librum non formabimus alias quæſtiones, ſed transferemus nos ad ſecundum librum.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM ſuper ſecundum librum de anima Ariſtotelis.

In hoc 2. lib. conabimur reſoluere quæſita, quæ præcipue fundantur in textu philoſophi, & erunt vt infra.

1 Si anima eſt ſubſtantia.
2 Si diuiſio ſubſtantiæ eſt diuiſio generis generaliſſimi in genera ſubalterna, an analogi in ſua analogata.
3 Si anima eſt forma ſubſtantialis.
4 Si prima diffinitio data de anima eſt vera, & ſi conuenit omni animæ etiam includendo intellectiuam.
5 Si ex anima,& corpore fit vnum per ſe,& propter quam cauſam.
6 Si ablata forma dolabre, remanent dolabra.
7 Si manifeſtum eſt, animam non vniri corpori, vt nautam vnitur naui.
8 Si prima diffinitio de anima conuenienter demonſtratur per ſecundam, & quæ demonſtratio ſit illa.
9 Si in partibus animalis anuloſi poſt diuiſionem remanet anima,quæ ſit princ.motus localis,& habeat phantaſiam.
10 Si potentiæ animæ diſtinguuntur ſubiecto, & loco, ita quòd plures non poſſunt eſſe in eadem parte animati.
11 Si potentiæ diſtinguũtur per actus, & actus per obiecta.
12 Si potentiæ animæ diſtinguuntur ab eſſentia animæ, & ſi cauſantur ab ea.
13 Si genera potentiarum animæ ſunt quinque, & animæ tres, & genera viuentium quatuor.
14 Si vegetatiuum continetur in ſenſitiuo, &c.
15 Si determinandum eſt prius de actibus,quàm de potentijs, & prius de obiectis, quàm de actibus.
16 Si generare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum omnibus viuentibus. & ſi competit ſolis viuentibus.
17 Si nutritio, & augmentum ſunt ab anima vegetatiua, an ab igne.
18 Si potentia nutritiua,& augmentatiua, & generatiua,diſtinguuntur realiter.

19 Si

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

19 Si quod nutritur patitur à nutrimento, ſicut e conuerſo.
20 Quomodo valet hęc conſequentia, ſi ſenſus eſſet actiuus ſecundùm ſe, ſentiret ſine ſenſibili exteriori.
21 Si ſenſus eſt potentia actiua, an paſſiua.
22 Si ſenſus poſtquam productus eſt, eſt in potentia ad actū primum, & ſecundum, vel tantum ad ſecundum.
23 Si ſenſus poteſt errare circa proprium ſenſibile.
24 Si ſenſibilia communia ſunt ſenſibilia per ſe.
25 Si eſt verum, quòd ſenſibilia, primo ſint ſenſibilia per ſe, & primo, communia autem per ſe, ſed non primo.
26 Si color eſt obiectum viſus.
27 Si color eſt per ſe viſibilis.
28 Si diffinitio diaphani conuenit diaphano vniuerſaliter ſumpto.
29 Quid ſit lumen, & ſi habet eſſe reale in medio.
30 Si aliqua videntur in tenebris. & ſi omnia quæ videntur in die, videntur vt colorata.
31 Propter quid ſenſibile poſitū ſupra ſenſum nō ſentitur.
32 Quomodo hæc diffinitio conuenit colori, color eſt actus diaphani.
33 Si ſonus ita eſt ſubiectiuæ in aëre, quòd non poteſt generari in aqua ſine aëre.
34 Quomodo ſe habet echo ad ſonum præcedentem.
35 Si ſonatiuum recte diffinitur à philoſopho.
36 Si aër ex natura ſua eſt inſonabilis.
37 Si aër exiſtens in aure eſt immobilis.
38 Si diffinitio vocis eſt bene aſſignata à philoſopho.
39 Si homo habet priorem odoratum ceteris animalibus.
40 Si homo eſt melioris tactus quàm cetera animalia.
41 Si conuenienter nominantur ſpecies odoris nominibus ſpecierum ſaporis.
42 Si odor habet eſſe reale in medio.
43 Si proprium eſt homini non odorare ſine reſpiratione.
44 Si omnia odorantia per reſpirationem melius odorant quàm odorantia ſine reſpiratione.
45 Si guſtus eſt quidam tactus.
46 Si dulce, & amarum ſunt extremi ſapores.
47 Si tactus eſt vnus vel plures ſenſus.

48 Quod

48 Quod eſt organum in tactu.

49 Si duo corpora diſcontinua exiſtentia in aqua aut in aëre poſſunt immediate ſe tangere.

50 Si ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentitur.

51 Si diffinitio ſenſus eſt veræ aſſignata à philoſopho.

52 Si excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, & organum, & propter quid.

53 Si inanimata non patiuntur ab odore, & colore, & lumine, & tenebra, patiuntur autem à qualitatibus tangibilibus, & ſapore.

54 Si philoſophus ponit conuenienter differentiam inter odorare, & pati ab odore.

55 Si ſenſus exteriores ſunt tantum quinque.

56 Si ſenſus exterior cognoſcit actionem ſuam.

57 Si datur ſenſus communis, & ſi eſt vnus.

58 Si vermes, & apes, & formice habent phantaſiam.

59 Si phātaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab alijs ſenſibus interioribus, & dato quòd ſic, vtrum diffinitio eius aſſignata à philoſopho ſit conueniens.

QVAESTIO PRIMA,
Si anima eſt ſubſtantia.

IN, HAC qõne aduerte, ꝙ philoſophus inueſtigãs pdicata diffinitiua ponẽda in diffinitione aiæ, non incipit ab ente, ſed à ſubſtãtia, & immediate diuidit eam in mãm, formam, & cõpoſitũ, vt patet in tex. 2. qm̃, vt inqt Com. in cõment. 2. fuit quaſi manifeſtum, ꝙ aĩa collocatur in gñe ſubæ, & ideo philoſophus ſupponẽs hoc eſſe conceſſum ab oĩ recte philoſophãte, non immoratur ad inueſtigandum, ſi aĩa eſt ſubſtãtia, vel accñs, ſed pro conſtãti habet, ꝙ ſit ens, & ſuba, verũ vt adiſcentes ſciant rõnem aſſignare, quare eſt ſuba, volui pñs quæſitum formare, in quo duo agenda ſunt. Primo, ponet̃ concluſio affirmatiua cũ probationibus ſuis. Secũdo, ſoluentur quædam argumẽta probãtia oppoſitum.

Quãtum ad primum, ponitur hæc cõcluſio. Anima abſolutæ ſumpta, vt ſub ſe cõtinet vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam, eſt ſubſtantia. probatur: primo, rõne adducta à Commẽt. in cõment. 2. quæ ſtat in hoc. ſubſtãtia eſt nobilior accidente, qm̃ in 7. metaph. text. 1. eſt primum & ſimpliciter ens, accidens aũt ſcd̃m quid, quia eſt ens tm̃ in ordine ad ſubſtãtiam, & anima eſt nobilior omnibus accidentibus exiſtentibus hic, ergo cognitione naturali cõſtat, ꝙ impoſſibile eſt animam eſſe accidens. Quòd autem ſit nobilior omnibus accidentibus patet, quia nullum accidens dat eſſe ſimpliciter ei cuius eſt accidens, ſed eſſe quale, vel quantum. Anima autem dat eſſe ſimpliciter animato, quia ſtante anima habet eſſe actu, remota anima deſinit eſſe animatum actu, ergo &c.

Secũdo probatur rõne quam adducit Alb. in 2. lib. de aĩa tract. 1. cap. 1. & ſtat in hoc, ſcitũ ẽſt ab oĩbus, accidens partẽ ſubſtãtiæ nõ eſſe, neque perficere ſimpliciter ſubam. Anima aũt eſt animati pars eſſentialis, & dignior, & pficit aĩata corpora, ergo in gñalitate ſubſtantiæ contineri ſupponimus.

Tertio, probatur rõne Auic. in 6. naturalium, quæ particulariter probat de anima humana. Quod eſt ſuſceptiuum contrariorum, vnum numero exiſtens, & primum ſuſcepti-

uum

uum eſt ſubſtantia,vt patet in prædicamẽtis,& dico primum ſuſceptiuum,ad differentiam ſuperficiei, quæ non recipit cõtrarios colores,niſi in virtute ſubſtantiæ. Sed anima vna numero exiſtens recipit contraria,puta ignorantiam,& ſcientiam, virtutem, & vitium, & eſt primum ſuſceptiuum, quia homo non recipit iſta, niſi ratione animæ vt patet.

Quarto probatur ſic, in animato videmus aliquas operationes non reducibiles in aliquod principium, quod ſit accidens,ergo cum anima ſit principium primum operationum in animatis,vt determinabimus infra,neceſſe eſt vt ſit ſubſtãtia,conſequentia nota:probatur antecedens,videmus inanimato augmentum, & motum localem ad oẽm poſitionem. Sed horum motuum non poteſt eſſe primum principium quantitas,nec aliquod accidens reſpectiuum, quoniam nec quantitas eſt principium actiuum,nec reſpectus, ſed potius conſequũtur actionem,vt determinauimus in q.noſtris metaphyſicalibus,nec poteſt eſſe quantitas prima,nec ſecunda, nec aliqua forma mere naturalis, quales ſunt formæ corporum inanimatorum,quoniam ſunt principia actiua determinata ad vnam poſitionem tantum, vt patet in graui, & leui, ergo iſtæ operationes non poſſunt reduci in aliquod principium,quod ſit accidens,& cum reducantur in animam,vt in primum principium,ſicut declarabimus infra,quando inueſtigabimus principium operationum vegetatiuarum, patet quòd anima non eſt accidens, ſed ſubſtantia.

Quantum ad ſecundum aduerte,quòd argumenta quibus communiter probatur animam non eſſe ſubſtantiam, recitantur à Iand. Sed quia ſolutiones ſuæ non ſunt Thomiſticæ, ideo formabo illa, & ſoluam ſecundũm viam noſtram.

Primum, quod eſt ſubſtantia debet eſſe per ſe ſubſiſtens, dicitur enim ſubſtantia à ſubſiſtendo. Sed anima non eſt ſubſiſtens, quoniam habet eſſe in alio, ſubſiſtens autem habet eſſe per ſe, ergo anima non eſt ſubſtantia.

Ad hoc reſpondens Iandunus diſtinguit maiorem. Sed tu abſolute negabis eam,non enim per ſe ſubſiſtere competit omni quod eſt ſubſtantia. ſed tantum ei quæ eſt completa in ſpecie, & ſi competit alicui, quod eſt pars ſpeciei, illud non eſt eductum de potentia materiæ, quod dico propter

animam

animam intellectiuam, de qua conceditur, ꝙ eſt per ſe ſubſiſtens, ex conſequenti eſt ſubſtantia. Propria autem ratio ſubſtantiæ eſt eſſe ens per ſe.i.non in ſubiecto inhærẽter ad differentiam accidentis. Hæc autem ratio non conuenit omni ſubſtantiæ, & animæ, & omni formæ ſubſtantiali, quoniam licet ſint in materia, non vt inhærentes, ſed vt actuantes, & quando probatur maior, quia dicitur ſubſtantia à ſubſiſtendo, hoc negandum eſt, ſed dicitur ſubſtantia quia eſt ens per ſe, modo expoſito, vnde aduerte, quòd ſi dicatur ſubſtantia à ſubſtãdo, ſcilicet accidẽtibus, non conuenit omni ſubſtãtiæ, puta primæ cauſæ. Si à ſubſiſtendo non conuenit omni, vt dictum eſt, ſi à per ſe eſſendo conuenit omni, & ideo in 5. metaph. in q. noſtris aſſignauimus eſſe ens per ſe pro vniuerſaliſſima ratione ſubſtantiæ vniuerſaliſſimæ ſumptæ.

Secundum. Quod eſt in ſubiecto non eſt ſubiecta, quia dicit philoſophus in prædicamentis, commune eſt omni ſubiectæ non eſſe in ſubiecto. Sed anima eſt in ſubiecto, quia eſt actus corporis, ergo &c.

Ad hoc dr̃ ſm viam noſtram, ꝙ eſſe in ſubiecto exiſtenti in actu, eſt proprium accidentis, & nulli formæ ſubſtantiali conuenit, eſſe autem in ſubſtantiuo mere potentiali in formatiuæ, & non inhæſiue, eſt proprium formæ ſubſtantialis. Ad argumentum ergo, nego minorem in primo ſenſu, & concedo in ſecundo in quo ſenſu nego maiorem.

Tertium. Quod diffinitur per additamentum non eſt ſubſtantia ex 7. metaph. Anima diffinitur per additamentum, quoniam vt patebit infra, corpus phyſicum quod eſt extra eſſentiam animæ ponitur in diffinitione eius, ergo &c.

Ad hoc aduerte, ꝙ licet prima rñſio data à Ianduno non ſit vera, tñ non vera improbat eam, nam philoſophus in 7. metaph. loquens de ſubſtantia, quæ non debet diffiniri per additamentum, nõ intelligit per formam, formam ſubſtãtialem, ſed quidditatem rei, vt ſignificatur in concreto, puta id quod eſt homo, & talem quidditatem vocat formã, & quod quid erat eſſe: vnde ad argumentum diceret Thomiſta, quod philoſophus in 7. metaph. intendit de ſubſtantia completa in ſpecie quæ ſicut eſt id quod eſt, ita eſt per ſe diffinibilis, formã autem eſt id quo aliquid eſt, ideo recipit extraneum in

diffinitio-

diffinitione ſua, & in hoc aſſimilatur accidenti.

Quartum, illud ſolum eſt ſubſtãtia, quod ſecundùm philoſophum in prædicamentis, vnum numero exiſtens eſt receptiuum contrariorum. Anima non eſt talis, quia recipiẽs contraria eſt in potentia, anima non eſt in potentia, quoniam eſt actus: & potentia, & actus, ſunt differentiæ valde oppoſitæ, ergo non poſſunt conuenire eidem.

Ad quartum diceret Thomiſta nõ eſſe incõueniẽs actum ſubſtantialem eſſe in potentia accidentali, eſſet autem inconueniens ſi eſſet in potẽtia ſubſtantiali: quoniam ſcd̃m eãdem rationem eſſet potentia, & actus, quod implicat. Dico ergo ad argumentum, ꝙ minor eſt falſa. Ad probationem dico, ꝙ non inconuenit, quòd ſit potentia, & actus reſpectu diuerſorum, nec ſunt differentiæ oppoſitæ, niſi reſpectu eiuſdem.

Quintum, ſi eſt ſubſtantia, aut materia, aut forma, aut cõpoſitum, non eſt materia, nec compoſitum, ſecundùm philoſophum in tex. 3. nec poteſt eſſe forma, quia talis forma corrumpitur ad corruptionem compoſiti ex 7. metaph. Sed anima ſaltem intellectiua, vt dicetur in 3. lib. non corrumpitur, ergo non eſt forma, ex conſequenti non eſt ſubſtantia.

Ad hoc reſpõdens Iandunus, dicit, ꝙ eſt forma, ſed reſpectu animæ intellectiuæ nõ eſt forma dans eſſe, quoniam putat, vt ſequens viam Comment. omnem talem eſſe corruptibilem, ſed forma dans ſolũ operari, & de hac negat corrũpi ad corruptionem cõpoſiti. Et philoſophus in 7. metaph. nõ intendit niſi de forma dãte eſſe. Sed hanc rãtionem deſtruemus in lib. 4. probãtes animam intellectiuam eſſe veræ formã dantem eſſe, & incorruptibilẽ. Et id iã determinauimus in 12. metaph. in q. noſtris de mente expreſſa philoſophi.

Tu igitur ad argm̃ reſpondens, concedes animam eſſe formam, ita ꝙ omnis anima etiam intellectiua eſt veræ forma dans eſſe. Ad improbationem dico, falſum eſſe omnem formam eſſe corruptibilem, nec verificatur, niſi de forma educta de potentia materiæ, quæ dicitur forma materialis. Et de hac propriæ intendit philoſophus in 7. metaph. vt videre poteris. Hæc de præſenti quæſtio dicta ſint.

Quæſtio 2. Si diuiſio ſubſtantiæ in materiam, formam, & compoſitum eſt diuiſio generis generaliſſimi in genera ſubalterna,

alterna, an analogi in ſua analogata.

Dicamus itaque vnum quoddam genus eorum quæ ſunt ſubſtantiam. Huius aũt aliud quidem eſt ſicut mã &c. Tex. 2.

Vbi Comment. inquit. Et cum narrauit, ꝙ ſubſtantia vniuerſaliter debet poni genus talium entium, incepit diuidere eius genera.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd in 5. metaph. in q. noſtris declarauimus, quomodo ſuƀa poteſt eſſe genus generaliſſimum, & quomodo poteſt eſſe quid analogum, & quæ ſit eius propria ratio, vt eſt generaliſſimum genus. Hic autem faciunt difficultatem verba philoſophi, & Commẽt. eo ꝙ in tex. præpoſito appellat ſuƀam genus. quod immediate diuidit in materiã, formam, & compoſitum, & Commẽt. dicit, quòd incipit diuidere ſuƀam genus in eius genera. Vt ergo reſoluamus propoſitũm, duo agenda ſunt. Primo, ponemus duas concluſiones reſponſiuas, & ſuſtinebimus eas. Secundo, declarabimus quòd verba philoſophi, & Comment. non obſtant determinationi quam facturi ſumus.

Quantum ad primum, ſit prima concluſio, ſuƀa non prædicatur de materia, & forma, & compoſito, ſicut ſuperius de inferioribus, vel ſicut genus de generibus ſubalternis, vel ſicut totum de partibus ſubiectiuis, probatur, omne inferius quod ponit ſub ſuperiori vt genus, vel vt ſpecies, vel vt pars ſubiectiua habet rationem totius, & completi modo ſibi cõuenienti ex natura, ſed materia, & forma non habent rationem totius, & completi, cum ſint partes, ergo non ponũtur ſub ſuƀa vt genus, nec vt ſpecies. nec vt pars ſubiectiua. Ex cõſequenti non ſunt in prædicamento ſuƀæ, niſi reductiuæ, nec ſuƀa diuiditur in ea vt genus in genera. Minor patet. Maior probatur, ſuperius & inferius in linea prædicamentali, ſe habent vt totum magis commune, & minus commune, ergo inferius habet rationem totius & nõ partis. Conſequẽtia nota, probatur antecedens. Si ſuperius habet rationem totius, & inferius poteſt habere rationem partis eſſentialis aut integralis. vt excludamus partem ſubiectiuam, quoniam illa habet rationem totius ſequitur, quòd totum prædicatur in recto de parte eſſentiali vel integrali, quod patet eſſe falſum. Sicut patet hic, paries eſt domus, anima eſt animal.

Et

Et præterea in vno toto eſſent multa tota , quoniam in vno toto ſunt multæ partes eſſentiales & integrales , & ſi qualibet pars ſuſcipit prædicationem ſuperioris in recto , ergo ſortes eſt multæ ſubſtantiæ,multa corpora,multa animalia, multi homines . quæ omnia ſunt abſurda.

Secunda concluſio,ſubſtantia diuiditur in materiã,& formam,& compoſitũ,vt analogum in ſua analogata, & probatur,ſi aliqua ita ſe hñt ꝙ vnum ſit prius altero prioritate cau ſalitatis,& recipiant prædicationem alicuius cõmunis,analogantur ſub illo. Hæc manifeſtatur de ſano, nam quia ſanum dictũ de animali eſt cauſa ſani,vt dicitur de vrina,& de medicina , & de omnibus his modis prædicatur ſanum , ideo eſt analogum,& illa ſunt analogata, ſed forma eſt eam materiæ quo ad eſſe actu,& vtraque eſt cauſa intrinſeca compoſiti, & de eis prædicatur ſubſtantia , ergo ſubſtantia diuiditur in illa,vt analogum in ſua analogata .

Sed huic rõni quidam rñdẽt dicentes, ꝙ minor eſt falſa, qm̃ ordo qui eſt inter materiã,& formam,& compoſitũ non eſt ſm prioritatẽ cauſalitatis,ſed perfectionis,& licet prioritas cauſalitatis impediat vniuocationem, nõ tñ prioritas ꝑfectionis, nam manifeſtum eſt,ꝙ homo eſt prior aſino prioritate perfectionis, tñ quia non eſt cauſa ꝙ animal prædicetur dẽ aſino,non impeditur vniuocatio animalis .

Sed hæc reſponſio repugnat philoſopho in 7. met.text.7. vbi comparans formã materiæ dicit , quòd ſpecies eſt prior materia & magis ens,& eſt prior compoſito,& ratio eſt,quia per formam materia fit actu , & format dat eſſe compoſito . Ex quibus patet,quòd cum forma ſit prior, & per illam materia fit ens actu,illa eſt prioritas cauſalitatis. Reſpectu autem compoſiti clarum eſt , quòd dicit prioritatem cauſalitatis & non perfectionis, qm̃ vt declarauimus in 7. met. in q.noſtris compoſitum eſt ſimpliciter perfectius forma, ſicut totũ parte, nec poteſt dici formam eſſe magis ens quàm compoſitũ, niſi in ratione principij vel indepentiæ,vt in eodem loco expoſuimus. Cum igitur prioritas cauſalitatis impediat vniuocationem , patet quòd præpoſita diuiſio ſubſtantiæ in materiam,& formam,& compoſitum eſt analoga .

Quantum ad ſecundum aduerte,ꝙ ſi philoſophus diceret

ſubſtantiam eſſe quoddam genus entis, quod genus prædica tur de materia,& forma,& cōpoſito,vt genus ſuperius de inferiori,vtiq; obſtaret determinationi factæ, ſed dicit ſubam eſſe quoddā genus entis, huius aūt aliud qdem eſt materia, aliud forma, q.d.materia vno eſt ſuba quæ eſt genus, ſed eſt pars illius,ſimiliter forma, compoſitum autem eſt eſſentialiter & completæ ſubſtantia. Quod autem dicit Comment. ſubſtantiam diuidi in eius genera,non accipit ly gñа in ſignificato proprio,ſed improprie, ꝓut ſolet ſumi genus ꝓ communi, & qm̄ materia vt materia, forma vt forma, compoſitū vt compoſitum,vt ſic quædam cōia ſunt, ideo appellat ea genera in quæ magis commune quod eſt ſubſtantia analogicæ diuiditur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 3. Si anima eſt forma ſubſtantialis.

Neceſſe ergo aīam ſubſtantiam eſſe ſicut ſpēm. Tex.4.

IN HAC q.aduerte, ꝙ poteſt dupliciter tractari. Primo,de anima in genere. Secundo, de anima in ſpecie, puta de aīa intellectiua.Item poteſt tractari an ſit forma ſubſtantialis,i.de gñe ſubſtātiæ, ſiue det eſſe & ſpēm ei cuius eſt forma,ſiue nō,vel an ſit forma ꝓpriæ dicta dās eſſe & ſpēm &c. Hic intendo loq. de aīa in gñe,& de forma dante eſſe.Sed in 3.lib.loquendum eſt in ſpē.de anima intellectiua,an ſit forma ſubſtantialis dans eſſe hoī. In hoc .n. ſtat differentia inter nos & Comment.ac ſequentes eum. Tenent.n.Cōmentiſtæ, ꝙ per formam ſubſtantialē duo pñt intelligi. Primo, pōt intelligi forma q̄ eſt de gñe ſubſtantiæ, ad dñam formæ accidentalis,q̄ eſt de gñe accidentis. Et ſic tenent aīam vt ſe extēdit ad oēs ſuas partes ſubiuas includēdo aīam intellectiuā eſſe formam ſubſtantialem. Secundo,pōt intelligi forma quæ non ſolū eſt de gñe ſubæ,ſed quæ dat quidditatē, & eſſe ſubſtantiale ei cuius eſt forma. Et ſic tenent tm̄ animam vegetatiuam & ſenſitiuam eſſe formam ſubſtātialem,non autē intellectiuam,ſed tm̄ primo modo.Nos autem tenemus,nō ſolum vegetatiuam,& ſenſitiuā,ſed & intellectiuam eſſe formam primo,& ſecundo modo,& id diſputabimus in 3. libro pro nunc ne ſiat cōfuſio tractabimus quæſitum de anima in genere. Ad cuius reſolutionem tria agenda ſunt. Primo ꝓbabitur,quòd anima eſt forma. Secundo,quòd eſt forma ſubſtantialis.

ſtantialis. Tertio, ſoluentur quædam arg.

Quantum ad primum, ponitur hæc concluſio. Anima eſt forma probatur primo ratione philoſophi in tex.4. ſic, quod eſt in ſubiecto eſt forma, qm̃ vt dicit Cõment. in cõment.4. hoc eſt proprium formę eſſe in ſubiecto, materia.n.& corpus ſunt ſubiectum & non in ſubiecto. De compoſito autem cõſtat, ꝙ non eſt in ſubiecto. qm̃ habet eſſe per ſe & nullo modo in alio, ſed anima eſt in ſubiecto, qa in corpe, quod aĩat, ergo eſt forma. Hæc eſt ratio philoſophi & Comment.

Secundo, ex anima & corpore fit vnum ens in actu, erga neceſſe eſt vtrunque eſſe in potentia, vel vtrunq; in actu, vel alteꝝ vt potentia, alteꝝ actus. Primum non põt eſſe, quia oporteret dare tertium pręter aĩam & corpus, per quod aĩatũ fieret actu, nullum.n. potentiale fit actu niſi per actum. Nec ſecundum qm̃ vt determinatum eſt in 8. met. in q. noſtris, ex duobus entibus in actu non fit vnum per ſe actu. Supponimus autem ex corpore & anima fieri vnũ per ſe, vt dicit philoſophus in hoc 2. lib. in tex.8. ergo oportet dare tertiũ. Conſtat autem quòd corpus non eſt actus, qm̃ perficitur & manu tenetur animæ, ergo habet rõnem perfectibilis, & aĩa rõnem perfectiui, ſed perfectibile eſt vt potentia, ergo anima eſt actus, actus autem eſt forma, ergo &c.

Tertio, ex anima & corpore fit animatũ, quæro ergo aut ſunt ꝑtes integrales aut eſſentiales. No. primo, qm̃ oẽs ꝑtes integrales ſunt quãtæ, ſed aĩa vt aĩa non eſt quanta, aliter diſtingueretur ſitu à corpore, duo.n. quãta non poſſunt eſſe in eodem ſitu. Si diſtingueretur ſitu, non eſſet tota in toto, nec quamlibet partem animati animaret, quòd eſt falſum & repugnans ſenſui, ergo. ſecundo modo. Sed ex partibus eſſentialibus altera eſt materia, altera forma. Sed corpus eſt materia, quia eſt ſubiectum animæ, ergo anima eſt forma.

Quantum ad ſecundum ſit hæc concluſio, anima eſt forma ſubſtãtialis rei aĩatæ, ꝓbatur, ꝑ aĩam differt ꝑ ſe, & eſſentialiter aĩatũ ab aĩato, ergo eſt eius forma ſubſtantialis [illegible] patet: qm̃ ſicut res habet eſſe a forma ſua, ita diſtinctionem à quocunque alio. Antecedens probaĩ, aĩatum differt eſſentialiter ab inanimato, cũ ſint naturæ diſtinctæ, ergo differt eſſentialiter per ipſum corpus, aut per aliquod accidens, [illegible]

animam,non.Primo,qm̃ in eo conuenit animatum cũ inanimato,non. Secundo,qm̃ accidens non poteſt facere differre niſi accidentaliter,& præterea.Accidens eſt poſterius natura eo cuius eſt accidens, vt determinauimus in 7.met. in q.noſtris,ergo non primo & eſſentialiter diſtinguit,ſed ſupponit diſtinctum,ergo datur tertium.

Præterea, illud quo primo animatum viuit & operatur, & quo ablato nõ remanet aĩatum, nec operatᷣ eſt forma eius ſub̃alis: qm̃ cum oĩs forma det eſſe, & ea remota deſinit illud eſſe, ſi dat eſſe ſub̃ale eſt forma ſub̃alis ſi accñtale accñtalis. Sed aĩa vt patet ad ſenſum eſt illud quo primo viuit aĩatum ſumẽda viuere ꝑ eſſe viuo,& quo primo operatᷣ, & quo ablato non remanet animatum nec operatur,ergo &c.

Præterea, illud quo ablato aufertur nomen & diffinitio rei. eſt forma eius ſubſtantialis,in hoc.n.differt forma artificialis q̃ eſt accidens à forma naturali, qm̃ remota forma gladij adhuc ſtat ſubſtantia gladij,quod eſt ferrum. Sed remota forma ferri non ſtat nomẽ,nec ſubſtantia,nec diffõ ferri.Sed ablata aĩa non ſtat,nomen aĩati, nec ſubſtãtia,nec diffõ,nam remoto aĩa falſum eſt dicere hoc eſt aĩatum,& mouet ſeip̃m, hæc eſt.n.rõ animati ex primo de aĩa,& ex 8.phyſ.ergo &c.

Præterea,ſi arguit Cõment.in cõment.4. Quod eſt in ſubiecto & non ſicut accidens eſt forma ſubſtantialis,nam vt inquit illic Com̃.ꝓprium eſt formę eſſe in ſubiecto,ergo ſi eſt vt accẽñs erit forma accñtalis,ſi non vt acẽñs,erit forma ſubſtantialis, qm̃ nõ datur media inter formã accñtalem & ſubſtantialem. Sed aĩa eſt in ſubiecto,& non vt accñs,hanc declarat Cõment.illic,quia accñs non eſt pars ſubſtantiæ compoſitæ. Anima aũt eſt pars animati,quod eſt ſubſtantia compoſita, & qm̃ ſubiectum accñtis eſt corpus compoſitũ ex materia & forma,& eſt aliquid exñs in actu,& in ſuo eſſe non indiget accñte, ſubiectum aũt animæ non hẽt eſſe in actu ſm̃ qdᷣ eſt ſubiectũ,niſi per aĩam,& indiget aĩa vt ſit in actu, nam corpus ante aĩam & poſt aĩam non eſt nec remanet animatum actu, ergo conſtat quòd anima eſt forma ſubſtantialis.

Sed videtur Comment.in declaratione minoris aſſumere duas præpoſitiones dubias maxime in via ſua.

Prima eſt ſubiectum accidens eſt aliquid exiſtens actu.

Secunda,

Secunda, eſt ſubiectum formę ſubſtantialis non habet eſſe in actu ſecundum quòd eſt ſubiectum, niſi per formam.

Prima, quidem vr̄ falſa & maximè in via ſua: qm̄ ſecundum ipſum dimenſio interminata eſt accidens, & ſubiectum eius eſt materia prima, quæ eſt ens in pura potentia.

In ſecūda aūt videtur, ꝙ fruſtra addiderit, ſecundum ꝙ eſt ſubiectum, nam cōmune eſt omni ſubiecti etiam formę accidentalis, vt eſt ſubiectum, non eſſe in actu, niſi per formā ad quam eſt in potentia. vnde manus ſecundum, quòd eſt ſubiectum caloris receptiuum non eſt in actu niſi per calorem.

Ad primum dicitur, ꝙ Cōment. intendit de accn̄te actuali, non aūt potentiali, qualis eſt dimenſio interminata apud ipſum, vt declaraui in 8. met. in q. noſtris de mente Cōmentiſtarum. licet in via noſtra non teneamus ſn̄iam Cōment. in hoc, nam apud nos eſt abſolutæ verum, ꝙ ſubiectum cuiuſcunque accidentis eſt exiſtens actu, qm̄ nullum accidens pręcedit formam ſubſtantialem in materia prima.

Ad ſecundū dico, ꝙ ly ſcd̄m ꝙ eſt ſubiectū, dupliciter poteſt conſiderari. Primo, ſimpliciter nihil addendo. Secundo, addendo ſic, ſm ꝙ eſt ſubiectum formæ ſubſtantialis, & tunc dico ꝙ dictum Com̄. eſt intelligendum 2. modo, vt ſit ſenſus, ſubiectum formæ ſubſtantialis ſecundùm ꝙ eſt ſubiectū formæ ſubſtantialis non habet eſſe in actu ſimpliciter niſi ꝑ formam ſubſtantialem. Hoc autem ſi applicatur ſubiecto formæ accn̄talis non verificabitur, nam hęc eſt falſa, ſubiectū formæ accn̄talis ſecūdùm ꝙ eſt ſubiectū talis formę nō hēt eſſe ſimpliciter, niſi ꝑ formam accn̄talem, patet .n. quòd hēt eſſe ſimpliciter ꝑ formam ſub̄alem, eſſe aūt ſecūdùm q̄d, ꝑ formam accn̄talem, vt patet in exemplo dato de manu, q̄ eſt ſubiectū receptiuum caloris, quæ vt manus, habet eſſe ſimpliciter per animam, vt calida, habet eſſe ſecundùm quid p̄ter calorem.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Iand. in 2. de aīa q. 2. format multa argumenta, quibus arguit animam non eſſe formam ſub̄alem, ex q̄bus aliqua ſoluit ſolutionibus non declinantibus à via Th. vt videre poteris. ſ. primum, & quartū, quo ad primam ſolutionem, & quintum, & ſextum, & ſeptimum, & octauum, & ideo de his nō me intromitto. Tm̄ ſecundum, & tertium volo formare & ſoluere non approbando, ſed re-

probando aliquas ſolutiones Iand. Aduerte igitur, ꝙ ſecũdũ in ordine tale eſt. Quod patitur non eſt forma ſubſtantialis, ſed anima patitur, ergo &c. Maior patet, quia formæ & materiæ cõueniunt ꝓprietates oppoſitæ. ſed materiæ q̃a eſt pura potentia paſſiua conuenit eſſe principium patiendi formæ autẽ quia eſt actus ↄuenit eſſe principiũ agendi. Minor aũt patebit in hoc 2. & in 3. lib. vbi declarabitur ꝙ anima eſt receptiua potentiarum ſuarum. & actionum immanentium.

Ad hoc reſpondens Iandunus dat duas ſolutiones, prima eſt de paſſione corruptiua, & hæc non conuenit formæ ſaltẽ per ſe, quod dico, quia nulla forma, vt determinatum eſt in 7. metaphyſica, ſicut non fit per ſe, ſed ad productionem cõpoſiti, ſic non corrumpitur per ſe, ſed ad corruptionem compoſiti. Conuenit autem ei paſſio perfectiua, vt animæ intellectiuæ intelligere & velle. Maior autem argumenti intelligi debet de paſſione corruptiua. Hæc reſponſio non declinat à via noſtra, ſecunda talis forma eſt duplex. Quædam omnino liberata à materia, vt Deus & intelligentia. Quædã coniuncta materiæ ſecundum eſſe vel ſaltem ſecundùm operationem. De prima verificatur maior abſolutę, quoniam Deus & intelligentia non patiuntur paſſione primo modo dicta, nec ſecundo modo. De ſecunda negatur maior, & quoniam anima eſt forma coniuncta materiæ, ideo non inconuenit eam pati paſſione, primo vel ſecundo modo dicta. Aduerte, ꝙ hæc rñſio quo ad intelligentiam non eſt vera in via noſtra. Nam in 12. metaph. in q. nr̃is determinauimus, intelligentiam fuiſſe ꝓductam à prima cauſa, ex ↄñ*i actio ſua eſt accñs in ea. vnde perficitur ex eo ꝙ intelligit, & vult, & mouet: & ſic paſſio perfectiua nõ ſolum eſt in forma informante materiam, ſed ẽt in ea quæ oĩno eſt liberata à materia.

Secundum tale eſt. Quod aduenit enti in actu, non eſt forma ſubſtantialis, nam dicit Comment. in hoc 2. lib. in cõmento 4. quòd formæ ſubſtantialis ſubiectum eſt ens in potentia, accidentalis autem eſt ens actu. Sed anima aduenit enti in actu, ſcilicet corpori organizato, ergo &c.

Ad hoc reſpondens Iand. quia tenet pluralitatem formarum ſubſtantialium in eodem compoſito, quarum præcedẽs comparatur ad ſequentẽ, vt imꝑfecta & incompleta ad ꝑfectam,

ctam,& tenet,ꝙ diſpoſitiones præuiæ non corrumpuntur in aduentu formæ,nec organizatio corrumpitur in aduētu animæ, dico opinatur non repugnare formæ ſubſtantiali aduenire enti in actu, dummodo non ſit in actu per completam & vltimā formā dātem eſſe ſpecificum,qualis eſt anima ſenſitiua reſpectu vegetatiuæ & corporeitatis. Ad argumentum ergo negat maiorem. Ad probationem dicit dictum Commentatoris intelligendum ſic,ſubiectum formæ ſubſtātialis vel eſt ens in pura potentiā vt materia prima,vel ſi eſt actu ꝑ formā ſubſtantialē remiſſam aut in perfectā, eſt in potentia reſpectu formę perfectioris ſubſequentis, ita ꝙ non eſt actu perfecte,donec vltimatā formam receperit, veℝ quia de incompoſſibilitate formaℝ plurium ſubſtantialium in eodem & de diſpoſitionibus ac qualitatibus non remanentibus in aduentu formæ,& ꝙ elementa nō remaneant ſub eſſe remiſſo,nec qualitas ſimbolica dum generatur elementum ex elemento iam locuti ſumus in 8.metaph. in q.noſtris. & ſoluimus virtualiter omnia argumenta tenentium oppoſitum, cum quibus coincidunt argumenta, quæ format hic Iandunus de diſpoſitionibus remanentibus, ideo non eſt hic immorandum. Sed vide in ſeptimo metaphyſicæ,vbi determinauimus & defendimus viam noſtram.

Argumentum igitur ſic reſpondebis,ſicut reſpondent tenentes vnicam formam incompoſito, & dicunt ſubiectum formæ ſubſtantialis eſſe ſolam materiam primam, quæ eſt ens ſecundùm ſe nullo modo actu, & quādo arguitur, quod anima aduenienti in actu quia corpori organico, reſpondetur quòd non aduenit corpori cōſtituto in actu per aliā formam præcedentem,& permanentem in aduentu animæ,ſed per ipſammet animam, vt dat eſſe corporeum,nam non inconuenit, quòd anima vt dat eſſe corporeum præcedat ſeipſam, vt dat eſſe vegetatiuum. Item vt dat eſſe vegetatiuum præcedat ſeipſam vt dat eſſe ſenſitiuum, idem dico reſpectu eſſe intellectiui,iſtæ tamen præcedentiæ non ſunt in diſtinctis inſtantibus temporis, ſed inſtantibus rationis, vnde in eodem inſtanti temporis anima adueniens materiæ primæ dat ſibi ordinatæ omnes prædictos gradus eſſendi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ 4. Si diffinitio animæ prima aſſignata à philoſopho eſt vera, & ſi vniuoce conuenit omni generi animæ includendo intellectiuam.

Anima eſt primus actus corporis phyſici, potentia vitam habentis. Textu 4.

IN HAC quæſtione duæ erunt partes. Primo, declarabitur veritas diffinitionis quo ad ſingulas particulas. Secundo, inueſtigabitur ſi conuenit vniuoce omni generi animæ. Tertio, mouebuntur quædam dubia & ſoluentur.

Quantum ad primum, aduerte in diffinitione animæ poni has particulas, anima eſt actus primus, corporis phyſici organici, ex conſequenti potentia vitam habentis.

Quod anima ſit ſubſtantia probatum eſt in q.1. ꝙ ſit actus .i. forma, probatum eſt in q.3. Quòd ſit actus primus probatur, poſita prius notitia de actu primo, & ſecundo. Actus primus eſt forma quæ ex natura ſua eſt princ. alicuius operationis, & ſupponitur illi operationi, quæ quidem forma poteſt eſſe ſubſtantia, & poteſt eſſe accidens. Nam formæ naturales corporum ſimplicium, ſunt prima principia, licet non proxima operationum naturalium, & qualitates naturales ſunt proxima principia operationum naturalium, & omnis habitus, ſiue corporalis, ſiue intellectualis, ſiue moralis eſt principium operandi, & ideo formæ ſubſtantiales, & qualitates naturales & habitus prædicti, & potentiæ animæ dicuntur actus primi. Actus autem ſecundus eſt ipſa operatio egrediens ab actu primo, vnde philoſophus in tex.4. declarauit proportionaliter actum primum per ſciẽtiam, vt eſt principium, vt eſt principium cõſiderationis, & actum ſecundũm per conſiderare, ſtante hac notitia ꝓbatur, ꝙ anima ſit actus primus. Anima ſupponitur omni operationi rei animatæ, ita ꝙ ipſa inexiſtẽte poteſt animatum operari, & ea remota non poteſt operari, ergo eſt actus primus, conſequentia patet, ex notitia data de actu primo. Antecedens autem conſtat ad ſenſum. Præterea anima ſecundum philoſophum in tex.4. proportionatur ſcientiæ, ſed ſcientia eſt actus primus, ſtat enim, quòd aliquis habeat ſcientiam & non vtatur ea, ſimiliter ſtat ꝙ animatum habeat animam, & non operetur, vt patet in animali dormiente, ergo &c.

Quòd

Quòd ſit primus actus corporis probatur, quia nullam habet operationem ſine corpore, vt declarabitur in lib. 3. Praeterea in hoc diſtinguitur anima ab intelligentia, quæ cum ſit ſine materia, & extra omnem magnitudinem eſt ſimpliciter actus, & operatio ſua propria intellectualis, nullo modo reſpicit corpus, nec vt organum, nec vt obiectum. Oppoſitum autem declarabitur de anima in libro tertio.

Quòd ſit actus primus corporis phyſici, probatur, quia ſi eſſet actus corporis artificialis non eſſet ſubſtantia. Dictum eſt enim ſupra, quòd in hoc diſtinguitur forma naturalis à forma artificiali, quia hæc eſt ſubſtantia, & illa eſt accidens. Prætereà anima eſt princ. motus, & quietis inanimato, ergo eſt natura, ergo illud in quo eſt, eſt naturale, ſed eſt in corpore cum ſit actus corporis, ergo illud corpus eſt naturale.

· Quòd ſit organicum probatur, corpus organicum eſt illud quod conſtat ex diuerſis partibus, quæ diſtinguuntur ſitu, figura, complexione, & inanimato perfectiori maior apparet hæc diuerſitas. Sed anima eſt actus talis corporis, vt patet etiã in plantis, ergo &c. & in hoc apparet nobilitas animæ ſuper formas corporum ſimplicium, & mineralium, quę ſunt actus corporis omogenei, & non organici.

Quòd ſit actus, &c. potentia vitam habentis probatur. Quod habet princ. operationis vitalis, eſt in potentia vt habeat operationem vitalem, aliter illud principium ſibi fruſtra ineſſet, ſicut ſi quis ſcientiam haberet, & non poſſet conſiderare, fruſtra eſſet ſciens. Sed animatum habet animam, quæ eſt princ. operationis vitalis, ergo &c. Cum igitur omnes particulæ verificentur de anima, conſtat eius diffinitionem eſſe veram, & bene aſſignatam ab Ariſt.

Quantum ad ſecundam partem .ſ. an prædicta diffinitio conueniat omni gñi animæ, etiam intellectiuæ vniuocæ, inuenio duas extremas ſententias, vna eſt eorum qui tenẽt animam intellectiuam eſſe veræ formam informantem materiam, & dantem eſſe ſubſtantialem homini, multiplicarique ad multiplicationem corporum, & hanc viam tenet B. Th. Egidius, Scotus, Gregorius, non ſolum vt Theologi, ſed ẽt ad mentem philoſophi, vt declarabimus in 3. lib. Iſti tenent hanc diffinitionem conuenire vniuoce omni animæ, eo ꝙ

eſſe

eſſe actum primum ſubſtantialem corporis phyſici, vnitum corpori, vt principium eſſendi, & operandi inuenitur ſecundùm eãdem rationem in omni genere animæ, vt anima eſt, ſed quoniam hæc ratio ſupponit animam intellectiuam eſſe veræ formam dantem eſſe, quod differimus probãdum vſq; ad 3. lib. vbi erit conſideratio noſtra particularis de natura animæ intellectiuæ, ideo pro nunc ſuſtine.

Alia via eſt Commẽt. & ſequẽtium, vt patet in hoc 2. lib. in commẽt. 7. vbi tenet, quòd eſſe perfectionem .i. actum primum corporis dicitur ferè pura æquiuocatione de anima rationali, & alijs partibus animæ, ex quibus patet, quòd tenet diffinitionem animæ non conuenire vniuocæ animæ intellectiuæ, & animæ ſenſitiuæ, nec pure æquiuocæ, qa dicit ferè: ergo analogicæ, & hãc viam ſequitur Iãd. in lib. 2. q. 3. & dicit, ꝙ ſicut philoſophus diffinit naturam, & motum in 2. & 3. phyſ. quæ non dicuntur pure vniuoce de ſuis inferioribus, ſic diffiniuit vna cõmuni diffinitione animam, licet dicatur analogicæ de intellectiua, & alijs, & ſcđm famoſitatẽ dicitur prius de ſenſitiua, qm̃ eſt nobis notior, poſterius autem de intellectiua, ſecundùm nobilitatem. autem dicitur prius de intellectiua, deinde de ſenſitiua, deinde de vegetatiua, & ad hanc viam declinat: qm̃ tenet animam intellectiuam nõ eſſe actum primum quo homo eſt homo, ſed quo homo intellectu, aliter operatur, vt finxit Comment. Cum igitur in lib. 3. declaratum fuerit à nobis, ꝙ philoſophus ſenſit animã intellectiuam eſſe veræ formam, quæ eſt principium eſſendi, & operãdi in homine, tunc apparebit hanc diffinitionem eſſe vniuocam, & nõ analogam, pro nũc igitur adducam rõnes Iand. quibus probat eam eſſe nõ vniuocam, & ſunt duæ.

Prima eſt, corruptibili, & perpetuo nihil eſt commune vniuocum ex 10. metaph. ſed anima intellectiua eſt perpetua, & aliæ ſunt corruptibiles, ergo nõ poſſunt habere vnam diffinitionem vniuocam.

Secũda eſt, ſi philoſophus intendiſſet hanc diffinitionem eſſe vniuocam non induxiſſet ſuum ſermonem in forma dubitationis, cum inquit, ſi autem aliquod commune in omni anima oportet dicere, erit vtique actus primus corporis, &c. Sed ſic introduxiſſet, cõe igitur eſt omni animæ eſſe actum

primum,

primum &c. Ex eo igitur, quòd dubitatiuæ concludit, innuit hanc diffinitionem non eſſe vniuocam, & aduerte, ꝙ Comment. in comment. 7. formauit hanc rationem, quam in fauorem ſuum aſſumpſit Iandunus, ſic enim inquit Commēt. & hunc ſermonem in forma dubitationis induxit, cum dicit. Si igitur aliquod vniuerſale dicendum eſt, &c. excuſando à dubitatione accidente in partibus illius diffinitionis, perfectio enim in anima rationali, & in alijs virtutibus animæ ferè dicitur pura æquiuocatione, vt declarabitur poſt, & ideo poteſt aliquis dubitare, & dicere, ꝙ anima non habet diffinitionem vniuerſalem. & ideo dixit. Si igitur, &c. quaſi dicat. Si igitur conceſſum fuerit nobis quod poſſibile eſt inuenire ſermonem vniuerſalem comprehendentem omnes partes animæ erit iſtæ ſermo, &c. Hæc Comment.

Ad primam aduerte, quòd propoſitio philoſophi in 10. metaph. & eſt in tex. 26. verificatur de vniuocatione phyſica, vt ſuſtinuimus contra Iandunum in 10. metaph. in q. noſtris, & eſt quæſtio vltima, qui tenet, quòd philoſophus intendit de vniuoco logico, ſed ipſum illic reprobauimus, vt videre poteris. vnde dico in propoſito, quòd nihil p ohibet animā intellectiuam quæ eſt alterius generis phyſici ab anima ſenſitiua, & vegetatiua, conuenire vniuocatione logica in vna communi diffinitione cum ſenſitiua, & vegetatiua, ideo ratio Ianduni nullum habet fundamentum.

Ad ſecundam dico, & Comment. nec Iandunus exponūt illum tex. ad mentem philoſophi. quia non eſt verum, ꝙ introducat ſub dubitatione, nec vt dubitans, ſed vt determinās quod ſub difficultate propoſuerat in prooemio primi lib. in tex. 8. vbi dixerat formidandum autem quatenus non lateat, vtrum vna ratio ipſius eſt ſicut animalis. i. vtrum ſit vna generalis ratio animæ, aut ſcd'm vnumquodq. altera, vt equi, canis, hominis, &c. id eſt aut ſit aſſignanda alia ratio de anima puta ſenſitiua, alia de vegetatiua, &c. Sicut aſſignatur propria ratio equi, & propria canis, &c. Hanc igitur difficultatem determinans in 2. lib. in tex. 7. dicit. Si igitur aliquod commune, &c. q. d. Cum ordo doctrinæ requirat, ꝙ prius conſideretur anima in communi, quām in ſpecie, ex cōſequēti accipiatur ſua communis ratio priuſquam ratio ſpecifica, ſi eſt aſſignanda

ſignanda communis ratio ſicut debet aſſignari,erit iſta. Anima eſt actus primus corporis phyſici &c. & ſignum quòd nō induxit hunc ſermonem dubitatiuæ, ſed determinatiuæ ſumitur, ex eo quòd in principio ſecundi libri dicit. Iterum autem tanquam ex principio redeamus tentātes determinare quid eſt anima,& quæ vtique erit communiſſima ratio ipſius,hæc philoſophus. Sed non inuenitur determinaſſe quæ ſit communiſſima ratio ipſius, niſi hic, quapropter non eſt acceptanda expoſitio Comment.in hoc,nam incipit ponere fundamentum erroris ſui circa animam intellectiuam,& ideo incipit trahere dicta philoſophi ad imaginationē ſuam.

Quantum ad tertium aduerte, quòd duo inſurgūt dubia, vnum quidem contra hanc particulam, anima eſt actus primus. Alterum aūt contra hanc particulam, potentia vitam habentis. Primum ſic formatur, non videtur ꝙ anima ſit actus primus. quia eſt nobiliſſimus actus,ſiue forma inter omnes inferiores actus,& præcipue anima intellectiua,vt dictum eſt in proœmio primi libri. Sed actus primus non eſt nobiliſſimus imò actus ſecundus, eo quòd actus primus ordinatur ad ſecundum vt ad finem, & non econuerſo. Nam in 9. metaph. inquit philoſophus, viſum habemus vt videamus,& non videmus vt viſum habeamus, ſic in propoſito, animatum habet animam vt viuat, id eſt operetur opera vitæ,& non ecōuerſo.& Cōment.dicit in hoc 2. lib. cōment. 2.ꝙ actus ſecundus eſt poſtrema perfectio.Debuit ergo anima diffiniri per actū ſecundum, & non per actum primum.

Ad hoc dicitur,ꝙ actus primus,& ſecundus, dupliciter cōſiderantur.Primo,quo ad entitates ſuas,& ſic primus eſt nobilior,quia eſt ſubſtantia ſi eſt forma ſubſtantialis, licet poſſit eſſe accidens,vt ſunt qualitates naturales, & habitus intellectuales,& morales,& naturales potentiæ, actus aūt ſecundus in quolibet pręter quàm in primo principio eſt accidēs, vt dictum eſt in 12.metaph.Præterea primus eſt principium ſecundi,& non econuerſo.principium autem,vt principium videtur eſſe nobilius principiato. Secundo,conſideratur vt ſtant ſub, ly primus, & ſecundus, & ſic conceditur, quòd ly primus eſt minus nobilis eo quòd ſemper ordinatur ad ſecundum, & non econuerſo. Ad argumentum ergo dico, ꝙ

ſufficit

ſufficit animam diffiniri per actum nobiliorem quo ad entitatem ſuam,non autem inconuenit,quòd diffiniatur per minus nobilem, vt ſtat ſub tali ordine, eo quòd vt ſic melius manifeſtatur natura animæ intellectui noſtro,qui gradualiter procedit ab imperfecto ad perfectum.

Secundum ſic formatur.Conceditur cōiter,ꝙ anima vegetatiua ſemper actu nutrit vſque in finem vitæ,vnde & philoſophus in 1. de gn̄atione tex. 41. Igitur nutritur q̄s quouſq; ſaluatur, augmētatur aūt non:ergo vel vltima particula diffinitionis eſt falſa,vel diffinitio nō cōpetit omni gn̄i animæ.

Ad hoc dicit Cōment.in cōment.5.ꝙ anima nutritiua nūquam inuenitur in animalibus, niſi ſm̄ poſtremam ꝑfectionem.i.ſcd̄m actum ſcd̄m, niſi aliq̄s ponat,ꝙ ſit quidam modus animalium, qui non nutritur in aliquo tp̄e.ſ. in tp̄e in quo manent in lapidibus, vt ranæ magnæ quæ nihil theſaurizant,& manent tota hieme in lapidibus,& ſimiliter plures ſerpentes: & ſecundum hoc dictum Cōment.patet,ꝙ argm̄ nihil concluderet,ſed quia,inquit philoſophus in primo de generatione tex. 41. nutritur quis ſemper quouſque ſaluatur,& dicit Albertus in 2. de anima tract. 1. cap. 2. ꝙ in anima vegetatiua videmus ipſam eſſe magis ſimilem vigiliæ cōtinuæ,quia ipſa quantum ad nutritiuæ opera ſemper agit operationes vitæ,& nunquam quieſcit ab eis quandiu anima ineſt corpori,ſemper enim,vel trahit nutrimētum de membro ad membrum,vel diſſoluit ipſum,& alterat,& vnit membro, & ideo quantum ad hunc modum vitæ ſemper agit vitæ actiones. Quamuis enim quædam animalia quieſcant aliq̄n ab inquiſitione nutrimenti exterius,vt vrſi, & hirundines,& ciconiæ,& glires,& forte mulieres aliquæ,& quædam alia quæ habent calorem debilem,& eſt ipſorum viſcoſa humiditas, & non porroſum corpus, tamen idem calor in eodem tempore q̄n cibum extra non quærunt diſſoluit nutrimentum, & humidum, quod eſt circa locum digeſtionis, & alterat ipſum,& conuertit,& attrahit ad membra, nam talia animalia voracia ſunt in æſtate quando confortatur eorum calor,quia multi cibi appetitus cauſatur à frigiditate,& ideo quia calor eorum parum conſumit, ſed tantum cōuertit modica alteratione cibum, remanet in eis multa indigeſta humiditas,

miditas, & pinguedo magna operiens interiora omnia eorum viſcerum,& ſunt in eis vene,&c.vaſa ſtricta multum propter debilitatem caloris penetrantis. Et ideo quoniam venit frigus extrinſecum hiemis obturantur pauci pori exiſtentes in corporibus eorum.Et tunc modicus calor non habens quo euaporet, cum fumo humido redundat ad interiora ad locum digeſtionis, & generat in eis flegma abundans, & obſtruens vias nutrimenti,& ſic ceſſat in eis appetitus,& quieſcunt ab inquiſitione exterioris nutrimenti. Et humiditas groſſa euaporans cerebra eorum facit ea quaſi ebria, & ſomnolentia,& ideo iacent immobilia,& ſagacitate naturæ prouident ſibi de cauernis. Et huius ſignum eſt,quia egredientia de cauernis inueniuntur macilenta eo ꝙ conſumpta eſt humiditas impinguans ea. Hæc Albertus, ex quibus patet, ꝙ vegetatiua ſemper nutrit etiam animalia de quibus loquitur Commẽt.Et ideo Cõment.in eo,cõment.5.quaſi nõ ſtabiliens primum dictum,ſubiungit,ꝙ non nocebit hoc accipere inde finire in hac diffinitione,q.d.Et ſi eſt verum,quòd omne animal omni tempore nutriatur, etiam quæ non videntur nutriri habitantia in hieme, in lapidibus, tunc hæc particula, potentia vitam habẽtis accipienda eſt indefinitæ, quia & ſi non conuenit omni animæ,quia non conuenit vegetatiuæ,conuenit ſaltem ſenſitiuæ,nam in ſomno eſt potẽtia vitam habens,& conuenit intellectiuæ,quæ non ſemper intelligit. Sed quia philoſophus in tex.8.dicit. Vniuerſaliter quidem igitur dictum ſit,quid ſit anima,ideo debemus ſaluare, quòd hæc diffinitio omni genere animæ conuenit.

Tu igitur aduerte,quòd cum operationes animæ vegetatiuæ ſint tres, ſcilicet nutrire augere generare. de quibus loquemur infra,ad hoc quòd ſaluetur illa particula diffinitionis,potentia vitam habentis,ſufficit, ꝙ non ſemper ſit coniuncta alicui harum operationum. Et poſito,ꝙ ſemper eſſet coniuncta nutritioni,quandiu animal viuit,non tamen ſemper eſt coniuncta augmento nec generationi,vt patet.

Potes etiam dicere, ꝙ anima vegetatiua dupliciter conſideratur.Primo,vt anima eſt. Secundo,vt eſt coniuncta qualitatibus actiuis, per quas operatur, inter quas præcipua eſt calor.Ad propoſitum dico,quòd vt anima eſt non repugnat

eam eſſe ſeparatam ab omni actione ſua, & ſic conſiderauit eam philoſophus in diffinitione data. Secũdum autem quòd eſt coniuncta qualitatibus actiuis concedo, quòd ſemper eſt in actu ſecundo, & ſi nõ reſpectu oium operationum ſuarũ, ſaltem reſpectu alicuius, puta nutritionis. Sed id cõuenit ei per aliud, eo quòd qualitates naturales quãtum ſit ex ſe ſem per agunt propinquato paſſo ex 9. metaph. Non incõuenit ergo, quòd hæc particula potentia vitam hñtis verificetur de omni anima inquantum eſt anima, & tñ quòd aliqua anima rõne qualitatum actiuarum ſemper ſit coniuncta alicui ope rationi ſuæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 5. Si ex anima, & corpore ſit vnum per ſe, & propter quam cauſam.

Vnde non oportet quærere, ſi vnum eſt anima, & corpus, ſicut neque cera, & figura. Tex. 7.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ hoc propoſitum iam ptractauimus in 8. metaph. & declarauimus qũo ex materia, & forma ſit vnum ꝑ ſe, non aũt ex ſubo, & accidente, ſiue ſit accidẽs proprium ſiue cõe. Ideo non reputo amplius repetẽ dum. ſed vide illic. Tm̃ videndum eſt, q̃ veritatem contineat dictum philoſophi, qui in tex. 7. poſtquam dixit. Vnde non oportet quærere ſi vnum eſt anima, & corpus, ſicut neque figura, & cera, neq; omnino vnius cuiuſq; materia, & id cuius eſt materia, ſubiungens rõnem dicti ſui inquit. Hoc. n. vnum & eſſe cum multipliciter dicantur. quod ꝓpriæ eſt, actus eſt. Vbi Comment. inquit. forma magis digna eſt vt habeat hoc nomen vnum, & ens, q̃ illud quod eſt congregatum ex mate ria & forma. hæc Comment. Sed hoc vr̃ falſum. qm̃ eſſe propriæ eſt eius quod ſit ex 7. metaph. ſed forma nõ eſt id quod fit. ſed compoſitum, vt probat illic philoſophus ergo forma nõ eſt id quod proprie eſt, ſed quo aliquid eſt. Præterea qđ propriæ eſt non habet eſſe in alio, ſed per ſe. ſed forma præcipue materialis habet eſſe in alio, & non per ſe. nec poteſt ſeparatim exiſtere. ergo eſſe id quod propriæ eſt non competit formæ, vt forma eſt. Accipit enim philoſophus actum pro forma, quando dicit quod propriæ eſt, actus eſt.

Ad hoc reſpondetur, quòd dictum philoſophi poteſt hr̃e duplicem ſenſum. Primo ſic. Quod ꝓpriæ eſt, vt qđ eſt ſicut ſuppo

ſuppoſitum,& nullo modo vt quo eſt,actus eſt. & hic ſenſus eſt falſus: quñ cum forma ſit principium formale eſſendi, de neceſſitate eſt,id quo eſt.Secundo ſic. Quod propriæ eſt, vt quod,& quo,actus eſt:& ſic eſt verum,ſed non vniuerſaliter de omni actu, ſed de actu non educto de potentia materiæ, vt eſt anima intellectiua, vt dicemus in lib.3. quæ licet informet materiam,& vt ſic ſit vt quo,tamen quia poteſt ſeparatim exiſtere,eſt quo,& quod, quilibet actus autem eductus de potentia materiæ habet ſolum rationem, vt quo.

Sed dices,cum philoſophus loquatur de actu,& de anima vniuerſaliter, quomodo verificatur dictum ſuum.

Reſpondeo,debet exponi originaliter,vel dependẽter ſic. Quod propriæ eſt,id eſt quod eſt principium,& à quo pendet eſſe rei, actus eſt, quoniam vnumquodque compoſitum intantum habet eſſe inquantum eſt actu, eſt autem actu per actum, id eſt per formam, ergo &c.

Sed dices, ſi dictum philoſophi non eſt verum niſi in ratione principij à quo compoſitum habet eſſe actu, ergo dictum Comment. ſcilicet quòd forma ſit magis digna,vt habeat hoc nomen ens, quàm compoſitum eſt falſum.

Rñdeo,cõcedo,ꝙ eſt falſum,nec põt ſuſtineri in via Thomiſtica. Et radix ſuæ falſitatis fuit,quia arbitratur ſolam formam eſſe totam quidditatem rei compoſitæ, & nomen ſpeciei prius verificari de forma,quàm de compoſito,vt dicit expreſſe in 8.metaph.in cõment.7.vbi inquit.Et intendebat,ꝙ hoc nomen animal dr̃ principaliter per formam,& dr̃ de cõgregato ex materia, & forma ſecũdario.ſ.quia dr̃ de forma. Nom.ẽ.n.non ſignãt rẽ niſi ſcd̃m ꝙ eſt in actu,& cauſa actus in cõpoſito eſt forma.Et cũ duo fuerint quoℝ alteℝ eſt cauſa reliqui, illud quod eſt cauſa dignius habebit nom.ẽ. Illud enim nomẽ eſt ſecundi pp primũ,v.g. res calide qñ nõ hñt nomen caloris niſi pp calorem ignis,qui eſt in fine.Et ideo cũ fuerint plura quæ hñt nomen idem pp aliud, illud aliud eſt dignius hr̃e illud nomen,& erit cauſa illoℝ. Hæc Comment.Sed in 7.lib.metaph.formauimus qõnem 9. cõtra hãc viã,& ſoluimus rõnem Cõment.& ſequacis ſui Iand.fundatã in ſupradicto cõment.ideo vide illic.Nec curabis quæ dicit Iand.in hoc 2.lib.de anima in q.4.ibi.Ex hoc enim patet

error

error &c. Nã illic loquitur ꝯtra viam nr̃am in qua tenemus, ꝙ forma non eſt ꝓprie ens, vt quod eſt, ſed eſt quo aliqd eſt. Ipſe aũt tenet oppoſitum, & dicit, forma proprie eſt. & ſcd̃m Ariſt. & ſm Cõment. Et ex hoc ipſo ꝙ ipſa forma in cõpoſito ſola eſt illud quod ꝓpriæ eſt, & quod ꝓprię eſt vnum, cõuincitur ꝙ ex materia, & forma fit vnum ſimpliciter, & propriæ. Et hanc ſuã imaginationem conatur ꝓbare dupliciter.

Primo ſic. Hæc ꝓpoſitio eſt vera in primo modo dicendi per ſe, forma ſubſtantialis eſt ens, modo eſſe, & ens ſunt idẽ realiter, & eſſentialiter, vel vnum neceſſario ſequitur ad alterum per ſe. Vnde idem eſt realiter quòd forma ſit, & quòd ipſa ſit ens. Cum ergo forma ſit ens per ſe, ipſa per ſe eſt, ergo quod proprie eſt, actus, id eſt forma eſt.

Secũdo ſic, ſicut nõ differunt realiter ſcd̃m philoſophũ in 5. metaph. in cap. de ente. homo cõualeſcit, & homo cõualeſcens eſt, ſic nihil differt dicere forma eſt ens per ſe, & forma eſt per ſe. Cum igitur forma ſit per ſe ens, quia ens prædicat̃ de vno quoque ꝑ ſe, ſequitur ꝙ forma per ſe eſt. Et ideo decipiuntur iuuenes, qui radicantur in hoc dicto principio. ſ. nec forma, nec materia proprie eſt, ſed compoſitum eſt quod ꝓpriiſſime eſt. Hic enim eſt error, vt patet cuilibet ſani capitis.

Sed nõ aduertit Iand. ꝙ in hac ſua imaginatione declinauit à doctrina philoſophi in 7. metaph. tex. 27. vbi tenet, nec formam, nec materiam per ſe fieri, nec ꝑ ſe gñari, ſed cõpoſitum. Conſtat aũt ex doctrina philoſophi, ꝙ cum generatio ſit proceſſus à non eſſe ad eſſe, non alio modo forma habet eſſe q̃ gñatur, ſed non gñatur per ſe ſcd̃m philoſophum, ergo non habet eſſe ꝑ ſe, nec per ſe eſt. Solum autem compoſitum per ſe generatur, ergo habet eſſe per ſe, & per ſe eſt.

Ad primam rõnem Iand. concedo, ꝙ hæc eſt vera forma eſt ens, ꝓut ens in 5. metaph. cap. de ente, ſignat x. prædicamenta, & omnis forma eſt ſubſtantia vel accidens. Et admitto ꝓ nunc ꝙ eſſe, & ens ſunt idẽ in hoc ſenſu, ꝙ ens ſtet participaliter, nã vnumquodq; eo modo quo exiſtit, hẽt eſſe, & ꝯcedo, ꝙ idem eſt ꝙ forma ſit, & ꝙ ipſa ſit ens. Sed nego hanc ꝯñtiam, forma eſt ens ꝑ ſe, ergo ipſa ꝑ ſe eſt, qm̃ ſit tranſitus ab ente nominaliter ſumpto ad ꝑ ſe eſſe. Nã in añte, ly ens ꝑ ſe ſi ſumat̃ noĩaliter, ꝯcedo ipm̃, qm̃ ly ens ꝑ ſe diſtinguitur

contra ens per accñs, & contra ens in alio ſubiuæ, & ſic eſſe-ens per ſe conuenit formæ ſubali & mãæ primæ,& compoſito,& tamen hoc ꝯñs eſt falſum, ergo forma per ſe eſt, & mã prima ꝑ ſe eſt.Et iõ negat ꝯña. Si aũt tu vis ꝙ in añte ſumat ens ꝑ ſe participaľr, nego ipſum qa nõ verificat niſi de cõpoſito, & de ſola forma nõ educta de potẽtia mãæ q̃ eſt aĩa nr̃a, eo ꝙ eſt ꝑ ſe ſubſiſtens,vt declarabit in lib.3. Et breuiter decipitur Iand. quia ex eo quòd eſt forma ens per ſe inducit ꝙ per ſe,quæ inductio nulla eſt,quoniam ex ente per ſe nominaliter ſumpto, non poteſt inferri eſſe vel exiſtente per ſe.

Ad ſecundam,nego ſimilitudinem,quia conualeſcens ſtat participialiter,& ideo non differt à ly cõualeſcit. In ꝑpoſito autem, cum dicitur forma eſt ens per ſe, non ſtat ly ens participialiter ſed nominaliter,& ideo non poteſt inferri, ergo forma per ſe eſt.ꝯñs.n.dicit exiſtẽtiam, quam nego per ſe cõuenire formæ. Antecedens aũt dicit entitatem, quam concedo per ſe conuenire formę ſubſtantiali,eo ꝙ non eſt entitas per accidens,nec entitas accidentis, quæ reſpicit ſubiectũ inhærenter ſaltem aptitudine, vt determinauimus in 7. metaphyſ.in q.noſtris. Non ergo decipiuntur iuuenes ex doctrina noſtra,ſed potius ex imaginationi Ianduni. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 6. Si ablata forma dolabre remanet dolabra.

Diuiſa aũt hac .ſ. forma, non vtique amplius dolabra erit ſed aut æquiuocæ. Tex.8. Nunc autem eſt dolabra.

IN HAC q.aduerte, antequam deueniamus ad deciſionem,ꝙ philoſophus in hoc tex. intendit declarare differentia inter formã ſubſtantialem & formam accidentalem, ſiue inter formam naturalem & formam artificialem, & ſtat in hoc,quando remouet forma naturalis non remanet res nec materia proxima rei,niſi æquocæ, vt quando remouetur aĩa ab hoĩe,non remanet homo,nec idẽ oculus nec eadem caro niſi æquiuocæ. Et ſignum huius trahitur ab operatione quæ remouetur. Vñ philoſophus in 4.meteor.tex.vlt.dicit,ꝙ ablata ꝑpria operatione à re,res nõ permanet niſi æquocæ. Si aũt auferatur forma artificialis ab artificiato, remanet artificiatum ſaltem quo ad ſubſtantiam & materiam proximam, licet mutetur quo ad talem formam,quia non remanet eiuſ-

dem

dem figuræ. Et dat exemplum in artificiatis, quæ reponunt in prædicamento ſubſtantiæ quo ad materiam tm̄, formę.n. eorum ſunt accidentia, & ponuntur in quarta ſpecie qualitatis. Et dicit, ꝙ quia dolabra eſt artificiatum cuius forma.ſ. acumen eſt accidens, ſi auferatur acumen adhuc remanet dolabra. Si autem dolabra eſſet corpus phyſicum, remoto acumine non remaneret dolabra niſi æquiuocæ.

Pro reſolutione quæſiti ſic procedendum eſt. Primo, declarabit̄ in quo ſtat difficultas cōſurgens cōtra dictū tex. philoſophi. Secūdo, ponet̄ expoſitio Cōment. Tertio, expoſitio B.Th.& Egid. quā ſuſtinebimus, & ſic terminabitur quæſitū.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ non vr̄ poſſe ſtare dictū philoſophi.ſ. quòd qa dolabra eſt corpus non phyſicum ſed artificiatum, ideo remota forma dolabre, adhuc eſt dolabra. Nam contra hoc ſic arguitur, ſicut ſe habet corpus phyſicum ad formam ſuā naturalem, ſic corpus artificiatum ad formā artificialem, ſicut.n. illud eſt actu in rerum natura per formā ſuam, ſic iſtud eſt actu in genere & natura artificialiū per formam ſuam. Sed non dr̄ corpus naturale eſſe tale puta aīatū niſi per formam, nec remanet remota illa, vt dicit philoſophus hæc, ergo non dicitur corpus artificiatum eſſe tale, nec remanet niſi forma remaneat. Quomodo ergo eſt verum, remota forma dolabre adhuc eſt dolabra.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ hic ſunt duæ exponēs vna eſt Cōment. alia B.Th. cui cōcordat Alb. Egid. vt dicemus. Sed prius ꝑtractemus opin. Cōment. Aduerte igitur, ꝙ in cōmento 8. conatur ſaluare dictum philoſophi vt ſonat.ſ. ꝙ remaneat dolabra q̄ appellat ſecurim, & quo ad nomē & quo ad diffinitionē, ita ꝙ remoto acumine vt forma adhuc eſt ſecuris. Et fundat ſe ſuper tres propoſitiones. Prima eſt. Hoc nomen ſecuris ſiue fuerit naturale, ſiue artificiale dicitur de congregato ex materia.ſ. ferro & forma.ſ. acumine. Secunda eſt nomē compoſiti naturalis in hoc differt à noīe compoſiti artificialis, quia in naturalib. dr̄ primo de forma, & ſecūdario de ꝯgregato. In artificialibus aūt econuerſo, qa primo de materia, & ſecundario de ꝯgregato. Et hoc eſt manifeſtū in doctrina ſua, qm̄ arbitratur in naturalibus formā eſſe totam quidditatem & ſubſtantialem. vt patet in 8. met.

commento 7. In artificiatis aūt ſola materia eſt tota rei ſubſtantia, qm̃ artificialis forma eſt accidēs. Tertia ꝓpoſitio quę licet non ſit in d. cōment. 8. formaliter, excipitur tñ corollariæ. Si illud quod eſt primo ſignatum ꝑ nomē permanet, verum eſt dicere, ꝙ illa res permanet eadem, & nō ſolum ęquiuoce. Et ex his ſic arguitur ad mentē Cōment. Remota forma ſecuris, adhuc remanet illud quod primo ſignãt per nomē ſecuris. Sed ex ſecūda ꝓpoſitione ꝑ nomē ſecuris primo ſignificat mã, ergo remota forma ſecuris adhuc eſt ſecuris.

Sed hanc expoſitionem tu Thomiſta nō ſequeris, qm̃ ſecunda propoſitio quo ad primam partem eſt falſa in via noſtra. Nam in 8. metaph. q. 8. determinauimus contra Comment. Nomen ſubſtantiæ compoſitæ prius ſignare compoſitum q̃ formam. Similiter ſecunda pars eiuſdem ꝓpoſitionis vr̃ contra philoſophum. Nam in 2. phyſ. tex. 11. eodem modo cōparantur naturalia, & artificialia ad formas ſuas, ad hoc ꝙ ſint actu. Vnde dicit illic philoſophus, ſicut lignum nō eſt lectus niſi habeat ſpeciē .i. formam lecti. ſic nec caro eſt caro niſi habeat ſpeciem carnis. Ergo ad mētē philoſophi nō remanet dolabra, niſi habeat ſpeciem dolabræ. Quare dictum Cōmēt. non vr̃ ſuſtentabile, niſi in ſenſu quē dicemus infra.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ B. Th. arbitratur dictum philoſophi. ſ. nūc aūt eſt dolabra debere intelligi quo ad materiam ꝓximam præciſæ, quæ eſt tota ſub̃a dolabræ. Et dicit ꝙ in hoc ſufficiēter diſtinguitur forma naturalis à forma artificiali, eo ꝙ cum illa ſit pars ſub̃æ rei naturalis compoſitæ, mutata tali forma nō remanet res ſubſtãtialiter, nec eius materia ꝓxima. Econtra q̃a forma artificialis nō eſt de ſub̃a artificiati, cū ſit accidens ea remota nō remouetur artificiatum ſubſtantialiter. ſtat .n. materia ꝓxima quæ eſt tota ſub̃a ſua, quę materia eſt corpus naturale cōpoſitū ex materia, & forma ſua ſub̃ali, puta ferrum aut lignum. Iuxta igr̃ hãc expoſitionem dictum philoſophi eſt veꝶ, quo ad ſub̃am dolabræ. Sed nō eſt veꝶ formaliter, ſumendo dolabram vt eſt cōpoſitum artificiatum. Non eſt .n. actu artificiatum, niſi ꝑ formam ſuam artificialem, & cōfirmatur, ſicut corpus naturale remota ſua forma nō habet ſuam ꝓpriam operationem, ſic nec artificiati materia, remota forma artificiali. patet .n. ꝙ ferrum

non

non ſcindit remoto acumine. ergo ſicut in gñe naturalium, remota forma,res non permanet. ſic nec in gñe artificialiũ, artificiatum permanet remota forma artificiali. Ad argm̃ er go diceret B.Th.ꝙ concludit reſpectu aggregati.non autem reſpectu materiæ proximæ. Vnde concederet,ꝙ ſicut homo non eſt homo remota anima. Sic dolabra non eſt dolabra remoto acumine.remanet tñ quo ad ſubãm quę eſt ferrum. Et ſic habet intelligi dictum philoſophi. Idem ſentit Egid. Idem & Alb.Vnde in 2.de anima tract.1. cap.3.ſic inquit. Si dolabra ſit corpus phyſicũ.& corpus dolabrale quod eſt ferrum ſeparetur a forma dolabræ, iam non habebit nec nomẽ nec rationem dolabræ niſi æquiuoce. nec ferrum habebit rationẽ ferri. ſed ꝙ ferrum adhuc eſt ferrum ſeparata ab ipſo forma dolabræ. apud vſum loquendi ideo eſt. quia dolabra eſt organum artis, & non phyſicum. Et corporum artificialium ſuperius diximus eſſe principia corpora phyſica. quæ formas phyſicas retinent in eis. hæc Alb. Ex quibus conſtat, quòd hæc propoſitio non eſt vera.dolabra eſt dolabra remota forma ſua niſi quia ferrum eſt ferrum poſt remotionem formæ dolabræ. quod eſt corpus phyſicum. & eſt tota ſubſtantia dolabræ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 7. Si manifeſtum eſt animam non vniri corpori. vt nauta vnitur naui.

Amplius immanifeſtum eſt. ſi ſit corporis actus anima. ſicut nauta nauis. Tex.11.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in hoc. Philoſophus in ſupra. dictis voluit ꝑ manifeſto hr̃i,ꝙ aĩa ſit forma ſubſtantialis,quæ dat eſſe ei cuius eſt forma. Conſtat aũt ꝙ nauta nõ dat eſſe naui. ergo vr̃ ſibi contradicere,dicẽs in tex. prępoſito,ꝙ eſt immanifeſtum &c. illud quod ſupra ſenſit manifeſtum. Quod aũt hoc ſenſerit in ſupra dictis patet,qm̃ in tex.7. dixit animam eſſe primũ actũ corporis phyſici. Primus,aũt actus eſt forma ſubſtantialis quæ dat eſſe. Itẽ in eo.tex.dixit non oportet quęrere ꝑꝑ quid ex anima,&corpore ſit vnum. Quod dictum nullam habet apparentiam, ſi non ſupponitur quòd anima ſit forma dans eſſe. Non enim vanum eſt quærere ſi ꝑ aliquod medium vnitur motor mobili,ſicut nauta naui,ſcilicet per virtutem motiuam. Non.n.

ex motore & mobili fit vnum per ſe . ſicut ex materia & forma. Item dixit in tex.8.animã eſſe ſubſtantiam ſm rõnem.i. aqua ſumitur quodq́ erat eſſe viuentis. Sed à motore nõ ſumitur quodq́ erat eſſe ſui mobilis,cum non det imò ſupponat eſſe mobilis . Patet ergo, ꝙ philoſophus ſenſit in pdictis & concluſit aĩam eſſe formam corporis, & non tm̃ motricẽ. Quomodo igitur immanifeſtum,eſt ſi anima vnitur corpori vt nauta naui ?

Pro ſolutione huius dubitationis . & vt auferamus omnẽ repugnantiam à dictis philoſophi aduerte, quòd dupliciter reſponderi poteſt .

Primo poteſt dici, quòd dictum philoſophi aut intelligitẽ de anima vt ſub ſe continet vegetatiuam ſenſitiuam,intellectiuam,aut de anima tali puta vegetatiua,vel ſenſitiua,ſi primo modo, ſic eſt immanifeſtum , ſcilicet vtrum omnis anima ſit actus &c.quoniam non omnis anima habet potentias, quæ eodem modo reſpiciant corpus.nam potentiæ vegetatiuæ & ſenſitiuæ , ſicut pater ad ſenſum ſunt organicæ, & vt ſic inſeparabiles à corpore. Et de his animabus cõſtat,quòd ſunt forma corporis, & non vniuntur vt nauta naui,qm̃ inſeparabiles ſunt . Potentiæ autem intellectiuæ cum non exerceant actiones per organa,vñr nullius corporis eſſe actus . Conſtat tamen,ꝙ denominant hoĩem eſſe intelligentem,ex conſequẽti neceſſe eſt animam intellectiuam vniri homini, ſed qua vnione,vtrum vt principiũ eſſendi vel ſolum vt principium operandi,immanifeſtum eſt, eo quòd potentiæ ſuæ inorganicæ ſunt . Et putatur à multis hanc fuiſſe intentionem philoſophi . Vnde in tex.11.poſtquam dixit quòd quædam animæ partes ſunt inſeparabiles ſtatim ſubiungit. Amplius immanifeſtum ſi ſit corporis actus anima ſicut nauta nauis.Quod quidem dictum,ſi referatur ad immediate prædicta,patet ꝙ debet intelligi de anima intellectiua,de qua ſecundum multos & ſolennes. vt declarabitur in lib.3. philoſophus ſemper fuit dubius. Et ideo non eſt mirum ſi illud eſt ſibi immanifeſtum . Si autem dictum philoſophi intelligatur de tali anima, puta ſenſitiua,dico quòd fuit ſibi manifeſtum eo ꝙ non habet aliquam operationem ſine organo. Et ſic de ſenſitiua & vegetatiua debet intelligi tex. philoſophi

adducti in princ. q̄ōnis, ex quibus argumentatum eſt animā eſſe actum, non ſicut nauta naui. De intellectiua autem tantum intelligendum eſt quod dicit. Amplius immanifeſtum &c. Et ſic nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi.

Sed tu aduerte, quòd hæc reſponſio videtur declinare ad viam Comment. qui tenet vt diximus ſupra diffinitionem datam de anima non conuenire vniuoce vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, & intellectiuæ. Et ideo ſecundum imaginationem ſuā cum anima intellectiua non ſit vniuoce perfectio corporis, diceret eſſe immanifeſtum Ariſt. ſi eſt actus vt nauta nauis. Verum quia B. Th. vt videbitur in tertio libro aſſumet cauſam contra Comment. & manifeſtabitur quomodo diffinitio de anima vniuoce conuenit etiam intellectiue, ideo nō quieſces in reſponſione data.

Sed ad mentem B. Th. ſic reſpondebis. Qm̄ philoſophus ſupra concluſerat animā eſſe actum corporis, eo ꝙ ſeparata aīa non eſt actu viuens, poſſet aliquis dubitare, q̄ūo ſit actus. Nam aliquid poteſt dici actu tale ad pręſentiam alicuius, dato ꝙ non ſit forma, ſed ſufficit, ꝙ ſit motor. Sicut combuſtibile ad præſentiam comburentis actu comburitur, & quodlibet mobile ad præſentiam mouentis actu mouetur. Simili modo aliquis poſſet dubitare vtrum corpus ſic viuat actu ad præſentiam animę, ſicut mobile mouetur ad pręſentiam motoris, an ſicut materia eſt in actu ad præſentiam formæ, & maxime qm̄ Plato poſuit animam non vniri corpori vt formam, ſed magis vt motorem & rectorem, ideo poſt præmiſſa inſinuat hanc dubitationem dicens. Amplius immanifeſtum, &c. q. d. Licet concluſum ſit animam eſſe actum corporis, tamen immanifeſtum eſt adhuc de modo quo ſit actus. i. q̄ūo facit corpus viuere actu, an vt forma, an vt motor vt Plato tenuit. Et ideo in tex. 12. incipit philoſophus pertractare ſecūdam diffinitionem de anima, per quā demonſtrabit primam, & manifeſtabitur q̄ūo anima eſt actus non vt motor, nec facit corpus viuere efficienter, ſed formaliter, ex q̄nti manifeſtum erit, ꝙ anima vnitur corpori vt forma materiæ, & non vt motor mobili, ſicut tenuit Plat. Hæc reſponſio reſoluta eſt, & quadrat literæ. & aufert omnem repugnantiam à dictis philoſophi. Nam bene ſtat manifeſtum

eſſe, quòd anima eſt actus corporis, ſed in manifeſtum eſſe modum quo actuat corpus, an effectiuæ, & motiuæ, vt tenet Plato, an formaliter, & perfectiuæ, vt infra in quæſtione ſequenti manifeſtabitur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 8. Si prima diffinitio de anima conuenienter demonſtratur per ſecundam, & quæ demonſtratio ſit illa.

Quoniam ex incertis quidem certius autem fit. Tex.12.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficilis eſt ad reſoluẽdum ꝑꝑ varietatem expoſitorum. Nam B.Th. tenet, ꝙ prima diffinitio de anima eſt prior ſcd̃m nãm, & dicit cauſam, ſed eſt poſterior quo ad nos.i.quo ad cognitionem noſtram. Diffinitio autem ſecunda eſt prior quo ad noſtram cognitionem, quia datur per operationes animę quę nobis notiores ſunt, quàm eſſentia animæ. Et qm̃ à notioribus nobis debemus procedere, & probare minus nota nobis, licet forte ſint priora, & notoria ſecundum naturam, ideo philoſophus per diffinitionem ſecundam demonſtrat primam.

Sed contra hoc ſunt duæ inſtantiæ. Prima eſt, ſi prima diffinitio eſt minus nota nobis, magis autem nota ſecũdum naturam, & ſecunda eſt econuerſo, ergo philoſophus debuit incipere notificare animam per ſecundam diffinitionem, deinde ponere primam, & eam probare per ſecundam. Nam iſte eſt ordo doctrinæ, quem nos docuit philoſophus in 1. phyſ. vt procedamus à notioribus nobis.

Ad hoc dicimus, ꝙ ordo doctrinæ in hac ſcientia eſt duplex.ſ.ordo ꝓponendi, &, ordo probandi, ac determinandi. Ordo proponendi eſt ſecundùm ordinem naturę. Debemus enim proponere ꝙ de anima tractandum eſt, & de potentijs, & de actibus, & de obiectis. Ordo autem probandi, & determinandi eſt ſcd̃m ordinem proportionatum noſtro intellectui, vt .ſ. procedamus in propoſitionibus à magis ſenſatis, quæ prius cadunt in cognitione noſtra. Vnde procedẽtes in conſideratione de anima quo ad viam probatiuam, & declaratiuam incipimus ab obiectis, & per obiecta notificantur nobis actus, & per actus potentiæ, & per potentias ſuba animæ. Et hunc ordinem ſeruat philoſophus in proceſſu huius 2.lib. ſic fecit in diffiniendo animam. Propoſuit primo diffinitionem

nitionem priorem ſecũdùm naturam, deinde diffinitionem priorem quo ad nos.Cum autem voluit demonſtrare alterā earum,per eam quæ nobis notior eſt,ſed poſterior ſecũdùm naturam,demonſtrauit minus notam nobis, ſed priorem ſe cundùm naturam.Et ſic patet,ꝙ philoſophus in demonſtrādo ſeruauit ordinem doctrinæ, quem ipſe docuit in 1. phyſ.

Secunda inſtantia eſt,ſi ſecunda diffinitio eſt prior quo ad nos,& poſterior ſecundùm naturam,ergo non dicit cauſam primæ diffinitionis,nec per eam vt dicentem cauſam poteſt demonſtrari prima diffinitio.cuius oppoſitum innuit philoſophus in tex. 12. vbi dicit, ꝙ non ſolum oportet rationem diffinitiuam oſtendere rem diffinitam, ſed etiam oſtendere cauſam in eſſe , & demonſtrare &c.

Ad hoc diceret B. Th. ꝙ ordine naturæ prima diffinitio dicit cauſam in eſſendo,& ſecunda dicit effectum.Ordine vero noſtræ cognitionis prima dicit quia,ſecunda autem dicit propter quid non in eſſendo,ſed in inferendo . Nam mediũ quod in probando aſſumimus , etiam quòd ſecundum naturam ſit effectus,habet rationem illatiuæ cauſæ.Concluſio vero habet rationem effectus, etiam quòd ſit cauſa ſecundùm naturam,ꝓut eſt illata per tale medium. Et q̃m mens philoſophi in tex.12.ſumenda eſt ſecũdùm ordinem cognitionis noſtræ,& nõ ſecundùm ordinem naturæ, ideo patet q̃o ſecũda diffinitio dicit cauſam in inferendo,& notificando,nõ autem eſt neceſſe,ꝙ dicat cauſam in eſſendo . Et ſic cõcedo, vt inſtãtia probat,ꝙ non dicit cauſam ſm naturam . Nec eſt cõtra philoſophum, q̃m intendit de cauſa aut in eſſendo,& demõſtrando,vt exemplificat,de tetragoniſmo,& orthogonio,aut in demõſtrando tantum,vt in propoſito,& quandocunque per effectum demonſtramus aliquid de cauſa .

Quantum ad ſecũdam partem.ſ.quæ demõſtratio ſit hæc, qua demõſtramus primam diffinitionem de anima per ſecũdam,inuenio varias opiniones,quæ omnes pñt ſuſtentari,licet intendam determinare ſecundùm mentem B. Th.

Cõment.in cõment.12. dicit,ꝙ philoſophus intendit hic inueſtigare q̃o anima ſit diffinienda diffõne ꝓpria.eo ꝙ prima diffõ eſt vniuerſalis,& non ſufficit ad notificandum naturam animæ. Et ideo aſſignare oportet diffinitionem propriam,

priam,& ſpecificam per cauſam propriam, & propinquam, per quam declaretur natura animæ in ſpecie,puta natura animæ, vt vegetatiuæ,& vt ſenſitiuæ, &c. Et qñ philoſophus dicit, ꝙ prima diffinitio animæ eſt concluſio demonſtrationis,& ſecunda eſt principium. Comment.vult hoc intelligi ſcd͂m ſimilitudinẽ,vnde inquit. Nõ intẽdebat philoſophus, ꝙ iſta diffinitio inducta in anima.ſ.Anima eſt actus corporis,ſit concluſio demõſtrationis,ſed intendebat,ꝙ eſt ex genere diffinitionum,ſcd͂m ꝙ tales diffinitiones ſunt vniuerſales.Et iſte diffinitiones,aut ſunt concluſiones,aut ſunt ſimiles diffinitionibus,quæ ſunt concluſiones demonſtrationis. Neque etiam intendebat, ꝙ diffinitio quærenda hic in vnaquaque partium animæ eſt ex diffinitionibus quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis, ita ꝙ ſint manifeſtæ per ſe, ſed intendebat,ꝙ eſt ex genere illarum diffinitionum,quæ ſunt quaſi principium demõſtrationis, aut ſunt ſimiles diffinitionibus quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis. Et ideo ſermo philoſophi ita debet legi. Sed etiam cauſa erit inuenta,& manifeſta in ea .i. Sed ſermo diffiniens animam perfectæ, debet eſſe vt cauſa propinqua ſit manifeſta in ea. Et iſta diffinitio eſt ex diffinitionibus,quæ aſſimilantur diffinitionibus quæ ſunt principia demonſtrationis inquãtum eſt propria diffinitio. Diffinitio autem quam dedimus modo in anima,eſt ex diffinitionibus quæ aſſimilãtur diffinitionibus, quæ ſunt cõcluſiones demõſtrationum,ſcd͂m ꝙ eſt generalis omnibus partibus animæ,& nõ eſt inducta in ea cauſa propinqua.Hæc Commẽt.Ex quibus elicitur,ꝙ ſcd͂m Commẽt. philoſophus nõ demõſtrat primam diffinitionem per ſecũdam, ſed naturam animæ quam imperfectæ notificauit per primam diffinitionem,vtpote generalem,intẽdit perfectius notificare per ſecundam, vtpote propriam, & ſpecificam, & datam per cauſam propinquam. Nam eſſe principium primum nutriendi,augendi,generandi,conuenit propinquę,& cõuertibiliter animę vegetatiuæ.Eſſe autem actum primum corporis viuentis, non conuenit alicui generi animæ conuertibiliter,ſed eſt commune omni generi animæ, ideo anima per primam diffinitionem non cognoſcitur niſi in genere. Vnde ſecundùm Comment.non oportet quærere quæ
de

demonſtratio ſit iſta, quoniam non concedit primam diffinitionem demonſtrari per ſecundam, ſed naturam animæ perfectius notificari per ſecundam, quàm per primam.

Egid. autem arbitratur dicendum, ꝙ philoſophus dat duas diffinitiones de anima .ſ. communem omni animæ, puta ꝙ eſt actus primus corporis, &c. & alteram propriam cuilibet generi animæ, puta ꝙ vegetatiua eſt primum principium nutriendi, augendi, & generandi, & ſenſitiua eſt primum principium ſentiendi, & intellectiua eſt primum principium intelligēdi. Et quoniam diffinitio propria perfectior eſt quàm communis eo ꝙ facit perfectius, & diſtinctius ſcire diffinitum. ideo ſecunda poteſt dici diffinitio propter quid, & prima diffinitio quia. Et quoniam diffinitio propria nō poteſt probari per communem niſi negatiuę, communis autem poteſt probari per propriam affirmatiuæ, ideo diffinitio cōmunis eſt concluſio demōſtrationis, ſecunda autem quæ eſt propria eſt principium demonſtrandi primam. Quòd aūt communis diffinitio non poſſit probare propriam affirmatiuæ, ſed negatiuæ, patet hic, nō valet, anima eſt actus primus corporis, &c. ergo eſt principium vegetādi, augendi, generādi, tantum. Negatiue autem bene ſequitur. Anima nō eſt actus primus corporis, &c. ergo non eſt primum principium vegetandi, &c. Quòd autem per propriam probetur communis affirmatiuæ patet, hæc. Bene valet, anima eſt principium vegetandi, &c. ergo eſt actus corporis phyſici, &c. Ex Egid. igitur elicitur, quòd prima cum ſit communis cōuenienter demonſtratur per ſecundam, quia eſt propria, & quòd hæc demonſtratio poteſt dici propter quid. Nam vt philoſophus dicit in 1. poſter. demonſtratio quia eſt duplex, quædā eſt ꝑ cauſam cōmunem, & remotam quædam per effectum. Velle ergo inueſtigare naturam animæ per diffinitionem communem datam de anima, eſt ire per cauſam communem, & remotam, & demonſtrare quia, ſed ire per diffinitiones proprias, & per cauſam ſpecialem eſt incidere magis propter quid. Quare demonſtratio qua demonſtratur prima diffinitio per ſecundam, eſt magis propter quid, quàm quia. Hanc expoſitionem non reputo falſam. Determinationem tamen quam faciam reputo magis ad intentionem philoſophi.

Vt igitur determinemus propoſitum aduerte, quòd aliter tenendum eſt ſecundùm Alb. aliter ſecundùm B. Th. & vtraque via poteſt adaptari textui, poterisq́ue tenere vtranque per diſtinctionem quam formabimus.

Tu igitur aduerte, ꝙ in ſecunda diffinitione qua dicitur ꝙ anima eſt principium vegetandi, ſentiendi mouendi &c. ly principium poteſt ſumi dupliciter. Primo actualiter, ita ꝙ anima actu ſit principium harum operationum. Secundo, habitualiter vel aptitudine naturali, ita ꝙ licet anima non eſſet actu principium talium operationum, tñ eſt talis naturæ, ꝙ ſibi competit eſſentialiter eſſe primum principium talium operationum. Ex hac diſtinctione dico duo. Primo, ſi ſecunda diffinitio datur per ly principium ſumptum ſecũdo modo, ſic ſecunda eſt prior q̃ prima ordine naturæ, & dicit propter quid non ſolum in inferendo, ſed ẽt in eſſendo, & demonſtratio primæ per ſecundam eſt demonſtratio ꝑ quid. Ratio. n. ꝑ quàm anima informat, & perficit corpus, eſt qa animæ competit ex natura ſua eſſe principium primum operum vitæ: Nulla. n. ratio eſt quare anima actuat materiam niſi vt ab ea, vt à prima radice emanẽt opera vitalia, ſicut nulla rõ eſt quare ſanitas perficit corpus, niſi quia dat eſſe ſanũ. & eſt principium ex natura ſua operum conuenientium ſano. Et hanc viam ſecutus eſt Alb. ideo tenet ꝙ ſecunda diffinitio ſumpta eſt à principio ſecundo modo accepto, & ex cõſequenti hæc demõſtratio eſt propter quid, quia per cauſam propinquam, ſic deducendo, cui competit ex natura ſua eſſe primum principium viuendi augendi &c. eſt actus primus corporis phyſici &c. Anima eſt talis, ergo &c. Et hæc quidẽ expoſitio videtur conformis textui, eo quod exemplificat philoſophus de demonſtratione mathematica tetragoniſmi quam conſtat eſſe propter quid. Et quòd hæc fuerit mens Alb. patet in 2. lib. in tract. 1. in cap. 5. vbi ſic inquit. Oportet enim quòd id quod communiter rei attribuitur, ſicut animæ communiter attribuitur, quòd ſit actus corporis phyſici per cauſam propriam ineſſe probetur. Et hoc non poteſt fieri niſi tali diffinitione animæ, quæ dicat cauſam, quare anima ſit actus corporis.

Hoc autem erit ſi acceperimus ſecundùm quamlibet partem

tem animæ, quòd ipſa eſt principium, & cauſa huius vitæ .i. operationis vitalis, quæ exercetur in corpore phyſico, tunc enim habebitur propoſitum. Cum.n.habuerimus, ꝙ quidqd eſſentialiter eſt principium, & cauſa huius vitæ quæ exercetur in corpore phyſico organico, eſt actus corporis phyſici organici. Et coniunxerimus iſtam, ꝙ anima eſt eſſentialiter principiũ, & cauſa huius vitæ, quæ exercetur in corpore phyſico organico. Concludemus demonſtratiue, ꝙ anima eſt actus primus corporis phyſici organici. Et ſic concludemus ſuperius inductam diffõnem per eam quæ dicit cauſam eius, ſicut diximus in exẽplo geometrico iam inducto. Hæc Alb.

Si autem ſecunda diffinitio ſumatur à ly principio accepto primo modo. Sic prima diffinitio eſt prior ſecunda ordine naturæ, prius enim natura anima informat, & eſt actus corporis phyſici organici, quòd ab ea actualiter procedant opera vitæ. Et demonſtratio eſt quia, ſcilicet ab effectu, & non dicetur eſſe per cauſam, niſi in inferendo, effectus enim comparatus cauſæ in eſſendo, ſolum effectus eſt, in cognoſcẽdo autem, & probando aliquid de cauſa, apud noſtrum intellectum habet rationem cauſæ, & cauſa habet rationem effectus, non in eſſe, ſed incognoſci. Et de hoc iam locuti ſumus in 6. metaph. in quæſtionibus noſtris, & quoniam B. Th. in expoſitione tex. 12. arbitratur ſecundum diffinitionem ſuam à principio primo modo accepto, ideo tenendum eſt ſecundùm ipſum diffinitionem ſecundam eſſe poſteriorem prima ordine naturæ, & demonſtrationem eſſe quia. Et quando dicit philoſophus, ꝙ oportet diffinitionem afferre quæ cauſam oſtendat, intelligendum eſt de cauſa in inferẽdo, & probando, & illa ſufficit. vt ſupra diximus. Ad reſolutionem igitur vltimam quæſiti, potes tenere cum Alb. & B. Th. per diſtinctionem datam. De Egidio autem, & Comment. non multum curabis in hoc, quoniam videntur extorquere textum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 9. Si in partibus animalis anuloſi poſt diuiſionem remanet anima, quæ ſit principium motus localis, & habeat phantaſiam.

Sicut enim in plantis quædam diuiſa videntur, & viuentia

ſeparata abinuicem tanquam exiſtẽte in his anima actu quidem in vnaquaque planta, potentia autem pluribus, ſic videmus, & circa alias differentias animæ accidere, vt in enthomis deciſis, etenim ſenſum vtraque pars habet, & motum ſecundùm locum. Si autem ſenſum, & phantaſiam, & appetitum. Vbi quidem enim ſenſus eſt, & triſtitia, & lætitia eſt. Vbi autem hæc ſunt, ex neceſſitate deſiderium eſt. Tex. 20.

IN HAC quæſtione aduerte, qm̃ philoſophus in tex. præpoſito tangit tria.ſ. quòd pars animalis anuloſi deciſa ac ſeparata à toto habet animam, & quòd anima quæ erat vna actu in toto animato, & plures in potentia, ſola diuiſione fit plures actu, & quòd pars deciſa habet phantaſiam, ideo hæc tria inueſtiganda ſunt qualem veritatem contineant.

Quantum ad primum ponitur talis cõcluſio affirmatiua. In parte deciſa animalis anuloſi eſt actu animæ per aliquale tempus dummodo diuiſio non fiat ſcd̃m longitudinem animalis, ſed per tranſuerſum, & pars ſit notabilis quantitatis. Hanc primo declaro, deinde probabitur. Dicitur per aliquale tempus, qm̃ cum in omni parte talium animalium non ſint ſufficientia organa deputata receptioni nutrimenti, & nutritioni, non poſſunt diu ſeruari in eſſe, nec fieri animal, ſicut ramus plantatus fit planta, propter maiorem imperfectionem repertam in animato ſolum vegetatiuo. Dr̃ dummodo diuiſio non fiat, &c. Nam ſcd̃m Albert. animalia hmõi hñt dorſum proportionale cordi. Vnde ſicut læſo corde animal perfectum ſtatim deficit, ſic læſo, & diuiſo dorſo in longum anulo ſum animal deficit. Dicitur, & pars ſic, &c. qm̃ ſi forma ſubſtãtialis inanimati ſimplicis, vel mixti requirit determinatam quantitatem, multo magis anima quæ eſt altior forma. Nunc ergo ſic probatur concluſio de mente philoſophi. Pars plantæ deciſa viuit, adeo q̃ ſi plantatur efficitur arbor, ergo habet animam. quia non datur viuere ſine anima in his inferioribus, ergo à ſimili partes animalis anuloſi viuunt, & habent animam, cum huiuſmodi animalia ſint valde propinqua plantis propter ſui imperfectionem. Præterea vt inquit Cõment. in cõment. 20. in parte deciſa videmus opera vitæ, quia mouet ſeipſam localiter per dilatationem, & conſtrictionem, & ſentit. Sed non datur opus vitæ ſine principio

pio viuendi. Sed anima, vt ſupra dictum eſt, eſt principium viuendi, ſentiendi, mouendi ſecundum locum, ergo &c.

Quãtum ad ſecundum declarandum eſt quõ ſit verum, ꝙ anima, quæ eſt vna actu,& plures in potẽtia in toto animali anuloſo ante diuiſionẽ,ſit plures actu poſt diuiſionem,& per ſolã diuiſionem.Nam primo aſpectu vñr ſequi duo incõuenictia.Primum eſt,ꝙ ſi animal anuloſum diuidat in quatuor partes,fiẽt quatuor animalia.Nam oĩs hæc anima actu infor mãs aliquam materiam oĩno diuiſam ab alia, vr̃ conſtituere animal vnũ.Et tñ hoc vr̃ ridiculum,poſſet.n.produci animal nõ ſolum à nã,ſed ſola volũtate diuidentis. Secundum eſt,ꝙ producetur animal nouũ ſine noua gñatione, & introducet forma in materia ſine alteratione p̄uia,& ꝙ gñatio vnius nõ erit corruptio alterius, ſed p ſolam diuiſionem producetur nouum animal, quæ omnia vniuerſaliter reputantur falſa.

Ad euidentiam igitur huius dubij aduerte, ꝙ ad conſtitutionem noui animalis non ſufficit animam informare materiam omnino diuiſam,niſi addatur. Sed requiritur vltra illud,ꝙ informet ex intẽtione naturæ ad conſtituẽdum vnum ſuppoſitum,in quo ſint debita organa,per quæ poſſint exerceri opera vitæ debita illi animali ſcd'm ſpeciem ſuam.Et ad hoc nouum ſuppoſitum conſtituendum dico, ꝙ anima non vnitur materiæ,niſi per diſpoſitiones agentes pro introductione,& cõſeruatione formæ in materia,& per actionem alteratiuam agẽtis naturalis,& per corruptionem alterius ſuppoſiti. Stante hac declaratione,rñdendo ad primum argm̃, negatur conſequentia, ad probationem cum dr̃, nam omnis hæc anima,&c. dico,ꝙ illud non ſufficit,niſi addatur,vt diximus,ex intẽtione naturæ ad cõſtituẽdum,&c.Propter quod nõ eſt concedendum illas 4.partes eſſe 4.animalia,ſed 4.animata partialia. Aduerte tñ, ꝙ licet id negemus in animali anuloſo in partibus diuiſis, poſſumus tñ concedere in partibus aliquaꝶ plantaꝶ,quæ ex ſuæ animæ imperfectione,ſi re plantẽtur conſtituũt diſtinctas arbores. Ad ſecundum argm̃ negatur ꝯñs.ſ. ꝙ producatur nouum animal ſine noua, &c. Dictũ eſt.n.ꝙ nõ producitur nouum animal,ſed nouum animatũ partiale, ꝙ aũt recipiatur forma in mã ſine alteratione præuia,& ꝙ gñatio vnius nõ ſi. corruptio alterius,nõ reputandum

putandum eſt inconueniens in tali caſu, cum nō producatur tale animatum partiale ex intentione naturæ aliquo tpe cō ſeruādum, in quo debeāt exerceri opa vitæ. Potes ēt dicere, ꝙ non de nouo recipitur penitus noua forma, nec fit noua generatio, niſi ſcd̃m quid, ſicut nec fit ſimpliciter nouū aīal.

Quantum ad tertium. ſ. ꝙ pars deciſa animalis habeat ſenſum, & motum ſcd̃m locum nō progreſſiuum, ſed ꝯſtrictione, & dilatatione paret euidenter, ꝙ aūt habeat phantaſiam magis dubium eſt, qm̄ vt determinabitur in 3. lib. etiam de mente Comment. & B. Th. qui in hoc ſequitur Comment. huiuſmodi virtus determinat ſibi proprium organū in parte determinata corporis. ſ. in capite, ergo non poteſt eſſe indifferenter in omni parte deciſa animalis anuloſi.

Ad hoc patet rñſio per Cōment. in cōment. 20. vbi inqt. Sed tñ debes ſcire, ꝙ in quibuſdam animalibus virtus imaginatiua eſt ſemper cōiuncta cum ſenſu, nam qñ ſenſatum eſt abſens, & animal eſt diminutum, in eis autem quæ ſunt perfecta inuenitur in abſentia ſenſatorum. Hæc Comment. Ex quibus accipitur, ꝙ phantaſia eſt duplex. ſ. determinata, & indeterminata. Determinata quæ, & perfecta dicitur, eſt, quæ abſentibus ſenſibilibus retinet eoꝝ ſpecies ſenſatas, & poteſt imaginari circa illa. Indeterminata eſt quæ non retinet ſpecies in abſentia obiecti ſenſati, nec mouetur, niſi pro quāto obiectum eſt ſibi pñs, & cōiunctum, qđ ſi eſt conueniēs cauſat delectationem, ſi diſcōueniens triſtitiam. Prima, quidem determinat ſibi ꝓprium organum de quo loquemur agētes de ſenſibus interioribus. Secunda, aūt ex ſui imperfectione non determinat ſibi proprium organum. Et hæc eſt in omni parte deciſa animalis anuloſi, quæ ſe mouet localiter. Nam vt inquit. Commēt. in cōment. 20. omne hñs ſenſum, & motum neceſſe eſt vt habeat deſiderium, & imaginationem, qm̄ vbi exiſtit ſenſus, illic neceſſe eſt vt exiſtat voluptas, & triſtitia apud comprehenſionem rei ſenſibilis, & cum illic voluptas, & triſtitia fuerint, erit illic̄ neceſſario motus ad illud voluptuoſum, & motus attriſtante. Et illud ad quod eſt motus non eſt in actu delectabile aut contriſtans, niſi fuerit imaginatum, & deſideratum, In omni igitur parte iſtius animalis, exiſtit anima ſenſibilis, & deſideratiua, & imaginatiua, &

mouens in loco. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 10. Si potentiæ animæ diſtinguuntur, & ſeparantur ſubiecto, & loco, ita quòd plures non poſſint eſſe in eadem parte animati.

Reliquæ autem partes animæ manifeſtum eſt ex his. quod non ſeparabiles .ſ. ſubiecto. Tex. 22.

IN HAC quæſtione ſic procedetur. Primo, ponentur quædam diſtinctiones. Secundo, concluſiones reſponſiuæ. Tertio, ſoluetur quoddam dubium.

Quantum ad primum ſit hæc prima diſtinctio, potentiæ animæ ſunt in duplici dr̄ia. Quædam ſingulares, vt viſus, auditus, guſtus, olfatus, & ſenſus interiores in animali perfecto. Quædam velut vniuerſales, quia quaſi per totum corpus expanſæ ſunt, vt vegetatiuum, ſenſitiuum, & tactiuum.

Secunda diſtinctio, ſeparari ſubiecto, poteſt cōuenire potentijs animæ dupliciter, primo per ſe, ſecūdo non repugnā ter, per ſe quidem, quando non compatitur ſecum aliam potentiam propter variam complexionem organorum, quam ſibi vendicant. Non repugnantes autem, quando licet ſeparentur ſubiecto ab alijs potentijs, tamen non inconuenit, ꝙ ſe compatiantur in eadem partæ, vt declarabitur.

Quantum ad ſecundū ſit hęc prima ꝯcluſio, Oēs ſenſus exteriores, & interiores in animali ꝑfecto prȩter tactū diſtinguuntur ſubiecto, q̄a req̄runt in actionibus ſuis diuerſas diſpoſitiones organoꝝ. Sicut auditus aërem. Viſus aqueum humorem. Olfatus ſiccum calidum, vt declarauimus in epit. noſtro in lib. de ſenſu, & ſenſato. Similiter quātam diſtōnem requirāt in organis ſenſus interiores declarauimus in epit. nr̄o in lib. de anima in tract. de ſenſibus interioribus, & ideo non ſe cōpatiuntur in eadem parte, ex ꝯn̄ti ſeparantur ſubiecto ꝑ ſe. Dixi aūt prȩter tactum, qm̄ organum qđ eſt neruus, & mediū quod eſt caro. vt declarabitur infra expāſa ſunt ꝑ totum corpus, ideo in oī parte corporis vbi eſt neruus, & caro viget tactus. Vn̄, & in aure ſtat auditus, & tactus, & in oculo viſus, & tactus, ſentimus .n. calidū, & frigidū, & dolorē, & aſperitatē, & ceteras qualitates tangibiles. Et aduerte, ꝙ hæc cōcluſio intelligitur reſpectu eiuſdē ſuppoſiti. Nā reſpectu diuerſorum ſuppoſitoꝝ non inconuenit, ꝙ vnūm inueniatur ſine

ſlio,ſicut in talpa eſt auditus, ſed non viſus, & in ape eſt viſus, ſed non auditus. ſicut diximus in prœmio 1. metaph.

Secunda concluſio, potentiæ quæ ſunt vt gn̄ales ſicut vegetatiuum,& ſenſitiuū, reſpectu alicuius partis de neceſſitate ſeparantur ſubiecto, ita ꝙ in aliqua parte inuenitur vnum ſine alio, vt in oſſe inuenitur vegetatiuum ſine ſenſitiuo,& in capillis,& id contingit propter magnam terreſtreitatem. Appropinquantur enim naturæ plante. Reſpectu autem alterius partis non ſeparantur ſubiecto. vt in carne eſt vegetatiuum, & ſentiuum. Et id manifeſtius eſt in cauda lacerte diuiſæ, vt diximus q. præcedenti.

Quantum ad tertium aduerte, quòd ſecundam concluſionem inſurgit dubium, ex eo quòd dicit philoſophus in lib. de ſomno,& vig. vbi tenet, quòd ſenſitiuum,& motiuum in loco ſunt ſubiectiuæ in corde vel in aliquo proportionali ipſi cordi, ergo non ſunt exſpanſa per totum corpus.

Ad hoc dr̄, ꝙ philoſophus in lib. illo nō inueſtigat adequatum ſubiectum ſenſus,& motus, ſed primum princ. vt primā radicem,& ꝙ hæc ſit mens ſua patet ex litera, quæ ſic habet. Quare ex his oībus ſpeculandū, quod quidem ſenſus principium ſit. Hn̄tibus quidem igitur ſanguinem, hoc eſt quæ circa cor pars. Oīa.n. hn̄tia ſanguinem cor hn̄t principiū motus & ſenſus, hęc philoſophus. Vnde licet radicent primo in corde tn̄ non ſequitur totale ſubiectum eſſe ſolum cor, ſecus eſt de viſu, qui totaliter terminatus eſt ad pupillam, & auditus ad myringam auris. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 11. Si potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta.

Senſitiuo enim eſſe,& opinatiuo alterum. ſiquidem,& ſentire ab ipſo opinari ſimiliter. Textu 22.

IN HAC quæſtione inuenio tres opin. ſ. Iand. Her.& B. Th.& ſingulas ꝑtractabo, determinaturus ſm̄ B. Th. cui conabor cōcordare viam Her. ꝑ diſtinctionem. Sed antequam pertractem dictas opiniones præpono tres diſtinctiones.

Prima eſt, potentiæ. pn̄t diſtingui per actus dupliciter. Primo, ſm̄ ſe,& quo ad naturam ſuam, quæ erit diſtō à priori. Secundo, quo ad notitiam noſtram. Et hæc diſtō coincidit cum illa, qua ſolent vti Thomiſtæ dicentes. Aliquid diſtinguitur

guitur per alterum dupliciter. Primo eſſentialiter,vt homo per rationale. Secundo notificatiue,vt cauſa per effectum.

Secunda eſt, principia diſtinctiua alicuius ſunt in duplici drĩa.Quędã intrinſeca,quædã extrinſeca. Sicut.n.eſſe rei po teſt eſſe à principijs intrinſecis,vt à forma,& à materia,& ab extrinſecis vt ab efficiẽte,& à fine,ſic & diſtĩ,qm̃ à quocunq; res habet eſſe,habet vnum eſſe,ergo diſtinctum. Vnum.n.im portat diſtinctionem in ſe,& diſtinctionem à quolibet alio.

Tertia eſt,potẽtia comparari ad actum dupliciter.primo, vt coniuncta actui,vt viſus actu videns,ſecundo,vt ſeparata, potens tamen agere. vt viſus in dormiente.

Quantum ad viam Iand. aduerte,ꝙ ipſe in 2.de anima in q.8.dicit tria. Primo,ꝙ potentiæ diſtinguuntur per actus,& obiecta,quo ad notitiam noſtram,ſiue notificatiuæ. Secũdo, ꝙ qñ potentiæ non ſunt coniunctæ actibus,non diſtinguun tur realiter,& ſimpliciter per actus. Tertio, quando potentiæ ſunt coniunctæ actibus, actus diſtinguunt vt fines.

Primum dictum ſic ꝓbat.Diſtinctio actuum, & obiectoꝝ eſt nobis notior quàm diſtinctio potentiarum, qm̃ illa magis cadunt ſub ſenſu, ergo diſtinctio potentiarum notificatur nobis per diſtinctionem actuum,conſequentia patet,qm̃ per magis notum notificatur nobis minus notum.

Secundum ſic ꝓbat. Non ens dum eſt non ens,nõ eſt per ſe cauſa entis,hæc de ſe patet. Sed qñ potentię nõ ſunt coniũ ctæ actibus ſuis, actus ſunt non entes,non.n.eſt viſio, niſi dũ viſus actu videt,ergo actus nõ exiſtentes nõ ſunt ꝑ ſe cauſa di ſtinctionis potentiaꝝ.Pręterea patet,ꝙ in dormiẽte ſunt viſus,& auditus diſtincti,& tñ non ſunt actus eorum,ergo actus non exiſtẽtes nõ ſunt ꝑ ſe cauſa diſtinctionis in potẽtijs.Cõ ſequẽtia patet. Quia remoto diſtinctiuo remoueretur diſtĩ.

Tertium probat. Aliqua ordinata ad diſtinctos fines diſtinguuntur per ipſos fines, ſicut.n.ratio eorum ſumitur à fi ne ſic,& diſtinctio. Sed potentiæ exiſtentes ſub actibus,ordi nantur ad eos, & perficiuntur vt ad fines, ergo quando ſunt coniunctæ actibus,vt fines actus diſtinguunt.

Ex his tribus dictis aduerte, ꝙ primum acceptatur in via Thomiſt.&Her.& Commẽt.Non ſolum rõne facta de mẽte Iand.ſed ẽt quia quilibet effectus ꝓprius eſt aptus notificare

non ſolũ exiſtentiam,ſed & ꝓprietatẽ ſuæ cauſæ,aliter non cognoſceretur eſſe ꝓprius effectus talis cauſę. Si ꝓprietates, ergo & diſtõne. Quælibet.n.cauſa diſtinguitur ab alia p aliquod ſibi ꝓprium. Tertium ſimiliter acceptat̃, & rõ adducta à Iand. Secundũ aũt non acceptat̃, qm̃ actus,ſiue exiſtat,ſiue nõ,ſemp̱ eſt finis potẽtiæ,qm̃ potentia ẽt ꝙ actu non operetur ex nã ſui eſt ordinata ad actum vt ad finem, & pfectionẽ ſuã. Ad hoc aũt ꝙ ſit finalis cauſa,non eſſe neceſſe,ꝙ ſit actu. vt determinauimus in 5.metaph.in q.noſtris agẽtes de cauſalitate finis.Et ſi tu conſideras aduertes Iand.deceptum fuiſſe ex eo ꝙ conſiderauit actum ſolum vt eſt effectus potẽtiæ,& non vt finis,qm̃ vt finis eſt prior potẽtia, quæ ſe habet ad actum vt ad finem ex 9. metaph. tex.15. vbi, inquit philoſophus. Actus eſt finis,& huius gr̃a potentia ſumitur. Ratio aũt ſumpta à fine eſt à priori ex 2.phyſ. Et ſic diſtinctionis ratio ſumpta ab actibus, vt ſunt fines erit à priori, & non ſolum ad nos vt magis manifeſtabitur infra. Ad argm̃ aũt Iand. inductum pro ꝓbatione ſecundi dicti. Negatur maior in cauſa finali.Nam finis modo habẽs eſſe potentiale,habet cauſalitatem ſibi debitã quod tñ non ſufficeret in cauſa formali nec efficiente. Et huius cauſam aſſignauimus in 5.metaph.in q. noſtris.Ad aliud negatur ꝯñtia,qm̃ actus,ſiue exiſtat,ſiue nõ eſt ſufficiens diſtinctiuum potentiæ. Et poſito, quòd remoueatur,quo ad exiſtentiam,non remouetur quin ſit diſtinctiuum vt finis,ad quem potentia ex natura ſui ordinatur.

Quantum ad viam Herui aduerte, ꝙ in quol. 1. in q. 12. tenet tria.Primo,ꝙ potentiæ diſtinguuntur p actus notificatiuæ.i.quo ad notitiam nr̃am, qm̃ cum actus ſit effectus potẽtiæ, effectus vt effectus eſt nobis manifeſtatiuus cauſæ ſuæ, p̃cipue q̃a intellectus ꝓcedit in naturalibus ab effectibus ad cauſas.Secũdo dicit,ꝙ potentiæ diſtinguuntur p actus,& obiecta vt p principia extrinſeca quæ ſunt finis,& agens. Nam actus ſunt fines potentiaꝝ,& vltimę pfectiones,Et obiectum potentiæ paſſiuæ qualis eſt potentia cognoſcitiua comparatur ad eam vt mouens,& agens, color.n,mouet viſum ad viſionem, & obiectum intelligibile eſt motiuum intellectus. Obiectum aũt potentię actiuæ qualis eſt potẽtia vegetatiua, comparatur ad eam vt finis, & terminus, vt finis gñatiuæ eſt

genitum

genitum ſibi ſimile. vt dicemus infra. Tertio dicit, ꝙ potētiæ nō diſtinguuntur eſſentialiter, & intrinſecæ ꝑ actus, & obiecta, ſed ſeipſis .i. ſuis eſſentijs. Et ratio huius ſm Her. eſt, quia principia intrinſeca diſtinctiua ſunt priora realiter ipſo diſtincto, ſunt.n. forma vel propria ipſius dr̄ia. Conſtat aūt, ꝙ actus non ſunt priores potentijs, cum ſint effectus earum, ergo non diſtinguūtur eſſentialiter per actus. Quòd aūt diſtinguantur eſſentialiter ſeipſis, ſic ꝓbat. Principium diſtinctiuū intrinſecum, & eſſentiale vel eſt ipſa rei eſſentia, vt in ſimplicibus, vel pars eſſentiæ, puta forma, vt in compoſitis. Sed potentia animæ eſt quid ſimplex puta viſus intellectus, ergo diſtinguitur eſſentialiter non per actus, cum ſint quid extrinſecum ab eſſentia potentiæ, non per partem eſſentiæ, cum ſit ſimplex, ergo ſe ipſa, id eſt ſuamet eſſentia.

Aduerte, ꝙ in via Thomiſt. acceptatur primum, & ſecundum dictum Heruei. Nam & B.Th. in 2. de anima in expoſitione tex. 33. declarat conformiter cum Her. quòd potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta, vt per finem, & agens quę ſunt principia extrinſeca. Tertium autem non acceptatur, quoniam eſt mens B.Thom. quòd non ſolum notificatiuè, ſed ex parte rei, & eſſentialiter ſumatur diſtinctio formalis, & ſpecifica potentiarum ab actibus, & obiectis, vt ſtatim manifeſtabitur, & ſoluetur ratio Heruei.

Quantū ad viā B.Th. cui cōcordant, conſiderantes, dr̄a inter entia abſoluta, in quoꝝ diffōne non cadit aliquod extrinſecum, ex eo ꝙ non ſunt nec dr̄r ad alterum, & entia reſpectiua, quæ oppoſito modo ſe hn̄t aduerte, vt patet in 1. parte q.77. art.3. & in 2. de anima in expoſitione tex.33. ꝙ mens B.Th. & ſequentium eum eſt, ꝙ cum potentia non poſſit cōcipi niſi conceptu relatiuo, qm̄ vt potentia ordinatur ad alterum .i. ad actum, ideo ſuum diſtinctiuum formale ſpecificū, & à priori licet ſit intrinſecum ſumitur tn̄ ab extrinſeco, ad dr̄iam entium abſolutoꝝ, quæ concipiuntur conceptu abſoluto. In his .n. ſuum eſſentiale diſtinctiuū eſt intrinſecum, & ſumitur ab intrinſeco, ſicut rōnale eſt diſtinctiuum intrinſecum in hoīe, & ſumitur ab intrinſeco .i. à forma ſua. In ꝓpoſito igitur, extrinſecum à quo ſumitur principium diſtinctiuum intrinſecum potētiaꝝ ſunt actus, & obiecta, qm̄ impoſ-

ſibile eſt ſumi rationem potentiæ niſi in ordine ad actum,ex ꝯñti oportet,ꝙ non ſolum quo ad noſtram notitiam, ſed ex natura rei,& eſſentialiter diuerſificetur rō potentiæ ſicut diuerſificatur rō actus. Tu igitur nota,ꝙ qñ dicit B.Th.potentias diſtingui ſpecifice, & ex natura ſua ꝑ actus, non intēdit, ꝙ actus ſint principium diſtinctiuum eſſentiale,ſed ꝙ ab actibus tale principium ſumitur,ad dr̄iam entis abſoluti,de quo diximus,ꝙ principium diſtinctiuum eſſentiale eſt intrinſecū & ſumitur ab intrinſeco . Et quoniam Her. exiſtimauit de potentia ſicut de ente abſoluto ſimplici vel compoſito, ideo defecit non perueniens ad vltimam reſolutionem. Non .n. ſufficit aſſignare in potentia principium intrinſecum diſtinctiuum,ſed etiam oportet conſiderare vtrum ſumatur ab intrinſeco vel ab extrinſeco .

Si vis igr̄ tenere ꝙ Her.habuerit ſenſum oppoſitum B.Th. rñdebis rōni ipſius.Qñ dicit,ꝙ principium diſtinctiuum intrinſecum eſt eſſentia vel pars eſſentiæ, hoc nō eſt verū,niſi in ſubſtantijs ſimplicibus quæ ſeipſis diſtinguuntur, & compoſitis quę per formas ſuas diſtinguūtur.In accidentibus aūt non eſt verum , qm̄ ſicut hñt eſſe per ſubm, ita & diſtōnem . Dico inſuper, ꝙ latius extendendo fundamentum ſuum pōt ..e veritatem tam in ſubſtantijs,quàm in accidētibus abſolu... non aūt tenet in reſpectiuis qm̄ cum in ratione ſua reſpi.. aliquod extrinſecū, non inconuenit ſuū diſtinctiuum ſumi ab intrinſeco.Et ideo,quia potētia vt potētia eſt q̄d reſpectiuū,nō eſt mirꝫ ſi ſuum diſtinctiuū ſumitur ab actu, & obiecto,licet non ſint eſſentia,nec pars eſſentiæ ipſius potentiæ .

Si autem volueris concordare eos adinuicem,ſic dices . Quando B.Th. dicit,ꝙ diſtinctio ſpecifica potentiarum ſumitur ab actibus.iſta propoſitio poteſt habere duplicem ſenſum.Primo,quòd ſumatur ab actibus,ita ꝙ actus ſint principia ſpecifica diſtinctiua,& hic ſenſus non eſt verus, eo quòd principium diſtinctiuum eſſentiale debet eſſe intrinſecum rei diſtincte . Secundo, quòd ſumatur ab actibus, quia ab eis ſumitur differentia propria, & ſpecifica ipſius potentiæ, per quam diſtinguitur ſpecifice,& eſſentialiter ab alia potentia. Et hic ſenſus eſt verus.Non enim inconuenit in entibus reſpectiuis differentias ſumi ab extrinſeco.In abſolutis autem

hoc

hoc eſſet inconueniens, quoniam in ratione ſua non reſpiciunt alterum. Quando igitur Herueus negauit diſtinctionem ſpecificam, & formalem ſumi ab actibus intellexit in primo ſenſu. Sed B. Th. ponens eam intelligit in ſecundo ſenſu. Et ſic potes vtrunque ſaluare.

Sed contra determinationem Thomiſticam inſurgit dubium. Nam ſi potentiæ diſtinguuntur ſpecifice, & eſſentialiter per actus, & per obiecta, quæritur, quæ diſtinctio in obiectis requiritur, & quanta ſufficit vt ſit cauſatiua diſtinctionis realis, quam tenemus in potētijs. Nam vel requiritur diſtinctio realis in obiectis, vel ſufficit diſtinctio rationis. Non poteſt dici primum, q̄m tūc ens quod eſt obiectum intellectus & bonum quod eſt obiectum voluntatis diſtinguerentur realiter, quod eſt falſum. vt determinauimus in 4. metaph. in q. noſtris. & in tract. de tranſcendentibus. Nec ſufficit ſecundum, quoniam tūc cauſa eſſet minoris entitatis, & perfectionis ſuo effectu. Præterea remoto omni opere intellectus adhuc res reales quales ſunt potentię animę diſtinguuntur realiter, ergo diſtinctio rationis in obiectis, non eſt ſufficienter cauſatiua diſtinctionis realis in potentijs.

Ad hoc in via noſtra poteſt multipliciter reſponderi. Et primo dicitur, ꝙ licet diſtinctio rationis, quæ eſt ex parte intellectiua tantum non ſit ſufficiens cauſa diſtinctionis realis, tamen diſtinctio rationis ex parte rei, quam dicunt Scotiſtæ ex natura rei ſufficit, eo quòd in cauſalitate ęquipollet diſtinctioni reali. Nam licet eſſe principium, & eſſe finem differant ſecundùm rationem reſpectu eiuſdem puncti, tamen ſub ratione finis realiter terminat, & ſub ratione principij realiter inchoat. Tunc ad argumentum primum dico, quòd licet diſtinctio rationis ex parte rei videatur eſſe minoris entitatis, & perfectionis formaliter, non tñ æquipollenter. Ad ſecundum dico, quòd concludit de diſtinctione rationis primo modo, ſed non ſecundo modo in quo nos loquimur.

Secundo poteſt dici, quòd licet oēs potentiæ diſtinguãtur per obiecta, non tamen omnes eodem modo. Nam in potentijs non ſubordinatis, quales ſunt potentiæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ exterioris tota diſtinctio ſumitur ex diſtinctione reali obiectorum. In potentijs autem ſubordinatis qua-

les ſunt appetitiuę q̃ ſubordinanť cognoſcitiuis, diſtinctio realis inchoatur à diſtinctione obiectorum. Sed quia obiecta earum non ſemper diſtinguuntur realiter, vt ens, & bonū hoc ens, & bonum, ideo non ſufficiunt ad complendam diſtinctionem realem in potentijs. Completur autem ordine naturæ, qui eſt inter has potentias. Nam appetitiua vt dicemus infra in ſua operatione pendet à cognoſcitiua, quoniã bonum cognitum concurrit ad actum appetendi tam in appetitu ſenſitiuo, quàm intellectiuo. Quia ergo actus ſupponit actum, ſic potentia appetitiua ſupponit cognoſcitiuam. Et quoniam nihil ſeipſum ſupponit, aliter eſſet prius, & poſterius ſeipſo, ideo ex tali ordine completur diſtinctio realis inter huiuſmodi potentias, quæ quidem fuit inchoata ex diſtinctione rationis obiectorum. Ex his dico ad primum argumentum, quòd ſupponit falſum, ſcilicet totalē diſtinctionem potentiarum cauſari ex ſola diſtinctione rationis obiectorum. Sufficit enim, quòd inchoetur. Nec oppoſitum habetur à B.Th. Ad ſecundum patet per idem.

Tertio poteſt dici, ꝙ diſtinctio obiectorum non eſt propriȩ cauſa diſtinctionis in potentijs. q̃m diſtinctio aut diuerſitas aut vnitas non ſunt propriæ cauſæ, ſed potius conditiones requiſite in cauſis. Vnde propriæ loquendo dicemus, ꝙ obiecta diſtinguunt potentias, eo quòd hęc potentia ordinatur ad hoc obiectum, vt finem ſuum, & illa ad illud. Diuerſitas autem eſt conditio requiſita in obiectis, ſe non eſt neceſſe tantam diuerſitatem eſſe in conditionibus cauſandi, quãta eſt in effectibus. Videmus enim, quòd ab vnitate cauſæ ꝓuenit diuerſitas effectuum, vt patet in ſole. Non ergo inconuenit à minori diuerſitate cauſæ præcipue in conditione cauſandi prouenire maiorem diſtinctionem in effectibus. Et ſi dices, ergo perfectior erit effectus, quàm ſua cauſa. Nego conſequentiam, quoniam vt dictum eſt, diſtinctio non dicit cauſam, ſed conditionem cauſæ. Et ideo diſtinctio vt ſic non dicit perfectionem. Et ſic patet quid dicendum ſit ad primū, & ſecundum argumentum. Hæc de præſenti quæſito pro nunc dicta ſint.

Quæſtio 12. Si potentiæ diſtinguuntur ab eſſentia animæ, & ſi cauſantur ab anima.

Potentia

Potentiarum autem animæ quæ dictæ ſunt alijs quidem inſunt omnes. Tex. 27.

IN HAC quæſtione duo inueſtiganda ſunt. Primo, ſi potentiæ animæ ſunt idem realiter vel diſtinctæ ab eſſentia animæ. Secundo poſito, quòd diſtinguantur, ſi anima eſt cauſa earum, & in quo genere cauſæ.

Quantum ad primum inuenio duas extremas opiniones, quarum vna tenet, ꝙ diſtinguuntur realiter ab anima, altera tenet partem negatiuam B. Th. tenet, ꝙ diſtinguuntur cui adhæret Egid. & Iand. in lib. 2. de anima q. 9. Scot. tenet partem negatiuam, cui adhæret Greg. in 2. diſt. 16. q. 3. Vt igitur præſens quæſitum reſoluatur in via noſtra. Primo, pertractabo viam B. Th. & defenſabuntur ſuæ principales rationes quas aſſumit in hoc propoſito. Secundo, ſoluam principales rationes tenentium contra viam noſtram.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ apud B. Th. vt patet in 1. parte q. 77. art. 1. reputatur impoſſibile potentias animæ eſſe idem cum eſſentia animæ, qm̃ tenet potẽtias animæ eſſe veras qualitates, & in ſecunda ſpecie. Anima autem eſt ſubſtantia vt ſupra probatum eſt. Item tenet, in nullo extra Deum eſſentiam eſſe principium proximum operandi, ſed per potẽtiam mediam conſequentem eſſentiam, quoniam in nullo extra Deum actio ſua eſt ſubſtantia ſua. Et hoc iam determinauimus in lib. 12. metaph. ſuppoſito, omne extra Deum ꝓductiue eſſe à Deo. Igitur pro præſenti quæſito ponitur hęc vnica concluſio. Potentiæ animæ diſtinguuntur realiter ab eſſentia animæ. Ad quam concluſionem licet à multis plures ſoleant rationes adduci, tamen fortiores ſunt tres, quas oportet defenſare contra Scotum.

Prima eſt, actus animæ, & potentia animæ ſunt in eodem gñe, qm̃ apud philoſophum in 9. metaph. tex. 1. & in 12. in tex. 26. cum potentia, & actus diuidant ens, & quodlibet genus entis, ad idem genus refertur potẽtia, & actus. Sed actus animæ ſunt accidentia, qm̃ in ſolo primo actu ſua eſt eſſentia ſua. Anima autem eſt ſubſtantia, vt probatum eſt ſupra, ergo potentia animæ eſt accidens, ſicut operatio ſua, ergo non eſt idem eſſentialiter cum ſubſtantia animæ.

Aduerte, ꝙ Scotus in 2. diſt. 16. q. 1. conatur ſoluere hanc

rationẽ duplici via. Primo declarat, ꝙ laborat in æquiuoco de potentia,& actu. Nam dicit,quòd illa propoſitio philoſophi,potentia, & actus ſunt in eodem genere, non eſt vera de potentia actiua, quæ eſt principium tranſmutandi alterum, nec de potentia paſſiua,quæ eſt principium trãſmutandi ab altero. Conſtat enim apud philoſophum in 7. metaph. tex. vltimo, quòd licet ſubſtantia non producatur niſi à ſubſtantia, tamen accidens poteſt produci à ſubſtantia. Vnde vult, quòd fiat quantum, & quale non præſuppoſito aliquo quanto, aut quali, ergo potentia actiua non de neceſſitate eſt in eodem genere cum ſuo producto.

Secundo,dicit hanc rationem cõtradicere B.Th. Nam B. Th. vult animam eſſe productiuam ſuarum potentiarum,& tamen non ſunt eiuſdem gñis ſecundùm ipſum. Item anima eſt receptiua ſuarum potẽtiarum,& ſic comparatur ad eas vt potẽtia paſſiua ad actum, & tamen ſecũdùm ipſum non ſunt eiuſdem generis.Ergo ratio B.Th.nullam habet euidẽtiam. Dicit autem Scotus,quòd illa propoſitio philoſophi. Actus, & potentia &c.eſt vera de potentia vt diſtinguitur contra actum.i.de ente in potẽtia vt diſtinguitur contra èns in actu, verbi gratia. Sit à roſa producibilis,& producatur,tunc ipſa producibilis, & vt producta ſunt eiuſdem generis, imò ſunt idem ſpecie,& idem numero,quoniam eadem roſa quæ erat producibilis actu producitur. Et ſic videtur Scoto,quòd ratio B.Th. laboret penitus in æquiuoco.

Ad hæc dico, ꝙ Scotus non habuit nec intellexit ſenſum B.Th.Nam in doctrina ſua illa propoſitio actus,& potentia ſunt in eodem genere, non eſt intelligenda de quocunque exiſtente in potentia,nec de quacũque comparatione potẽtiæ ad actum quocunque modo, ſiue ſit potentia actiua, ſiue paſſiua.Sed debet intelligi de eo,ꝙ ex ſui natura,& principaliter, & ex primo intẽto primi auctoris productum eſt vt ſit principium actiuum,aut receptiuum alicuius actus,ita ꝙ primo, & per ſe, & non ſecundario aut per accidens ordinetur ad actum illum, ſicut viſus ad videre, & materia ad formam ſubſtantialem,& diaphanum ad lumen. Scotus autem credidit B.Th.loqui abſolute de omni eo,quòd eſt potentia quocunque modo,ſiue per ſe, ſiue per accidens. Tunc rñdendo

ad

ad obiectiones ſuas, ad primam de ſubſtantia productiua accidentium, dico, quòd non primo, ſed ſecundario eſt ordinata ad productionem accidentiũ, primo autem ad productionem ſubſtantiæ, ad aliam dico, quòd anima non eſt ordinata primo ad productionem ſiue efficientiam ſuarum potentiarum, nec eſt primo receptiua earum, ſed eſt ordinata primo ad actuandum materiam, & vt det eſſe ſubſtantiale, & vt conſtituat animatum. Hęc autem ſunt in eodem genere cum anima, quia ſunt ſubſtantia. Quòd autem efficias potentias ſuas non eſt verum, niſi naturali ſequella vt dicemus in ſecunda parte huius quæſiti. Similiter recipit, quia ſuſtentat eas vt ſubiectum propria accidentia. Quòd autem dicit Scotus illam propoſitionem philoſophi. Actus, & potentia &c. verificari de potentia vt diſtinguitur cõtra actum, quam quidam vocant obiectiuam, eo quòd illa nõ ſolum genere, ſed etiam numero eſt eadem cum actu ſuo, falſum eſt, quoniam termini incompoſſibiles, & penitus impermixti diſtinguũtur realiter. Conſtat autem, quòd roſa producibilis eſt terminus à quo, & ipſa producta eſt terminus ad quem, qui cum ſint oppoſiti ſunt incompoſſibiles, & impermixti, ergo diſtinguuntur realiter. Et aduerte, quòd dixi impermixti, ad differentiam termini à quo, & termini ad quem in intenſione formæ. Nos enim tenemus terminum à quo, qui eſt forma remiſſa, & terminum ad quem, qui eſt forma intenſa non diſtingui eſſentialiter, vt determinauimus in 8. metaph. in quæſtionibus noſtris.

Secunda ratio B. Th. eſt talis, eſſe & operari in quolibet creato diſtinguũtur realiter, quia eſſe reductiue eſt in genere ſubſtãtiæ, operari autem in genere accidẽtis. quoniam in ſolo primo, actio eſt ſubſtantia ſua, ergo eſſentia rei, & potentia ſua operatiua diſtinguuntur realiter. Conſequentia deducitur. Diuerſorum actuum diſtincta ſunt principia, quoniam vnuſquiſque actus proportionatur ſuo principio. Sed eſſe, & operari ſunt diuerſi actus, quoniam eſſe eſt actus eſſentiæ, operari autem eſt actus potentiæ operatiuæ, ergo principia eorum quæ ſunt eſſentia rei, & potẽtia operatiua ſunt diſtincta realiter.

Cõtra hanc rationem datur inſtãtia, quoniam propoſitio

aſſumpta ad probandum conſequentiam,ſcilicet. Diuerſorium actum &c.non eſt vera,niſi quando diuerſi actus comparantur ad diuerſa principia in eodem genere cauſæ, puta diuerſi actus formales ad diuerſa principia formalia ſicut eſſe album,& eſſe dulce,vel diuerſi actus effecti ad diuerſa principia efficientia. ſicut eſſe calefactum, & eſſe infrigidatum, Modo conſtat,ꝙ eſſe, & operari non comparantur ad principia ſua in eodem genere cauſæ. Nam eſſe eſt actus formalis eſſentiæ,ſi admittatur quòd ſit effectus, operari autem eſt actus effectus potentiæ operatiuæ. Non inconuenit autem ab eodem principio prouenire actus formalis,& actus effectus. Eſſet autem inconueniens de duobus actibus formalibus,aut duobus actibus effectis. Vnde non inconuenit ꝙ ab eſſentia animæ fluat eſſe formaliter, & operari effectiuæ.

Sed hæc inſtantia non impedit rationem noſtram,quia admiſſo quòd eſſe, & operari non comparentur ad principia ſua in eodem genere cauſæ,tamē adhuc efficaciter probatur illa principia diſtingui realiter. Nam ſi dantur duo principia,quorum vnum non eſt expectatiuum ſui actus, ſed ſemper eſt ei coniunctum naturali ſequella, alterum autem eſt expectatiuum ſui actus,quia aliqñ fluit actus ab eo,aliquādo non, neceſſario concluditur diſtinctio realis inter ea, quia hoc non poteſt reduci niſi in diuerſam eorum naturam. Sed in propoſito eſſentia animæ nō eſt principium expectatiuū ſui actus, quia ſemper ab ea fluit eſſe animati. potentia autem animæ eſt principium expectatiuum, quia viſus non ſemper videt,nec intellectus ſemper conſiderat,ergo eſſentia animæ, & potentia ſua diſtinguuntur realiter.

Tertia ratio, eſſentia animæ eſt vna realiter, & potentiæ ſuæ ſunt plures realiter, ergo diſtinguuntur realiter eſſentia animæ,& potentia ſua,conſequentia nota. Antecedens pro prima parte eſt euidens,pro ſecunda parte probatur. Cum potentia,vt potētia ordinetur ad actum, vt ad finem ſicut ſupra oſtendimus,neceſſe eſt,quòd ſi actus ſunt diuerſi realiter & potentiæ ſint diuerſæ realiter, aliter non quilibet actus eſſet à determinata potentia,ſed indifferenter, quod repugnat ſenſui. Sed actus potentiarum animæ ſunt diſtincti realiter. Stat enim videre ſine audire, &c. ergo &c.

Huic rationi aliqui reſpondent dicentes,quòd licet actus ſint diſtincti realiter,& etiam genere,ſicut vegetare, & ſentire,& etiam ſpecie,ſicut videre, & audire, tamen poſſunt eſſe immediate ab eſſentia animæ,licet nõ æque primo,ſed quodam ordine,& vt ſeruatur talis ordo in operãdo,dicitur anima eſſe diuerſa principia non realiter, ſed ſecundùm rationem. Nam ſub vna ratione eſt principium audiendi, ſub alia intelligendi,& ſub alia appetendi &c. Nam non eſt magis inconueniens animam vnam eſſe principium productiuum, & receptiuum multarum operationum quodam ordine, quàm quòd ſit principium productiuum multarum potẽtiarum,& receptiuum quodam ordine.Sed ſecundum cõceditur in via Thomiſtica,ergo debet concedi etiam primum.

Sed hæc reſponſio non militat,quoniam non eodem modo producendi ſe habet anima ad potentias ſuas, & potẽtiæ ad operationes. Nam anima vt dicemus in ſecunda parte quæſiti non eſt propriæ productiua potentiarum ſuarum,ab eodem enim agente eſt res, & proprietas rei, vnde propriæ loquendo,à quo eſt anima,ab eodem eſt potẽtia animæ.Potentiæ autem ſunt propriæ productiuæ actuum ſuorum. Et nunc non facio vim, vtrum ſola potentia, an potentia cum organo.Præterea anima etiam quòd eſſet propriæ productiua potẽtiarum ſuarum, nõ recipit diſtinctionem ſpecificam à potentijs ſuis.Potentiæ autem vt dictum eſt ſupra recipiũt diſtinctionem ſpecificam ab actibus,& ideo maior ratio eſt quòd diſtinguantur realiter potentiæ,vt ſunt productiuæ diuerſarum operationum, quàm quòd diuerſificetur anima, vt eſt productiua diuerſarum operationum.

Quarta ratio,eſſentia animæ eſt actus primus corporis. Sed non omnes potentiæ ſunt actus corporis, nec partium corporis, quoniam aliquæ ſunt inorganicæ. vt declarabitur in 3.lib.ergo non ſunt eſſentia animæ,quoniam cum anima ſit forma,& ſimplicis eſſentiæ,nõ poteſt eſſe actus corporis, & ſeparata niſi ſecundùm diuerſa,ita quod quo ad eſſentiam ſit actus, quia dat eſſe viuenti,& quo ad potentiam ſit ſeparata, puta quo ad intellectum.

Huic aliqui reſpondent,& dicunt ad minorem hanc propoſitionem. Sed non omnes potentiæ &c. non eſſe veram

niſi

niſi in hoc ſenſu,quia anima habet aliquas operationes exer citas cum organo,& aliquas ſine organo.Ex hoc tamen non habetur ſecundùm philoſophum, quòd operatio quæ eſt ſine organo,ſit à potentia diſtincta ab eſſentia animæ,quę realiter ſit ſine organo.

Sed hæc reſponſio eſt cõtra philoſophum in 3.lib.in text. 4.& in tex.7. vbi nõ ſolum intẽdit intelligere expleri ſine organo,ſed & intellectum eſſe immixtum, & ſeparatum,quod cum non poſſit verificari de eſſentia aĩæ, patet ꝙ intellectus diſtinguit à ſubſtãtia animæ,& idem dico de alijs potentijs.

Quinta ratio,ſi anima eſſet potẽtiæ ſuæ, vna non moueret aliam quod eſt falſum. vt declarabitur in lib. 3. vbi dicet philoſophus ph:ntaſiam mouere appetitum &c.Conſequentia patet, quoniam probauit philoſophus idem ſecundùm idem non mouere ſeipſum. vt patet in 8. phyſ.& nos idem. diſcuſſimus in lib.9. metaph. in q. noſtris.

Huic rationi aliqui reſpondent, & dicunt non eſſe maius inconueniens ponere animam eſſe principium proximum actionis, & paſſionis ſine potentia media,quàm ponere ipſam eſſe proximum princ.productiuum,& ſubiuum potentiarum ſuarum. Sed hoc ſecundum conceditur in via Thomiſt. ergo debet concedi etiam primum.

Sed hęc rñſio nulla eſt,qm̃ non eſt eadem ratio de principio actionis,& paſſionis,& de principio potentiæ actiuæ, & paſſiuæ.Nã repugnat idem ſcd̃m idem eſſe principium agẽdi,& patiendi,aliter idem ſcd̃m idem eſſet in potẽtia,& in actu. Principium enim agendi ſpectat ad actum,& patiẽdi ad potentiam.vt determinatum eſt in 9.metaph.Non autem repugnat animæ ꝙ ad eam ſequatur naturali ſequella potẽtiæ ſuæ,ſiue actiuæ,ſiue paſſiuæ,& ſit eaꝝ ſubiectum. Nõ enim anima eſt propriæ principium actiuum ſuaꝝ potentiarum, ſicut potẽtia eſt propriæ principium actiuum ſuæ operationis. His rõnibus probata ſit cõcluſio,nam fortiores nõ inuęnies. Licet.n.Iand.in 2.de anima q.9. probet eandem concluſionem multis rationibus, vt videre poteris, leuiores tñ ſunt. Nam tenentes partem oppoſitam negabunt propoſitiones minores. Quare tu conaberis defenſare rationes quas accepimus ex doctrina B. Thom. & ſufficient tibi.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd rationes tenentium oppoſitum præcipue ſunt quinque.

Primo aliqs actus primus, & accñtalis, & ſubalis inferior anima eſt immediatum principium operãdi, ergo id nõ repugnat animæ cum ſit forma perfectior. Cõſequẽtia nota, quia quod poteſt forma imperfectior, poteſt & perfectior. Añs autem quo ad actum primum accidentalem manifeſtum eſt. Nam qualitates actiuæ elementares ſunt proxima principia agendi in elementis, vt calor in igne frigiditas in aqua.

Quãtum ad actum ſubſtantialem primum probatur, qm̃ neceſſe eſt ſubam gñari à ſuba immediate eo ꝙ in gñatione ſubæ, ſiue ſit gñatio vniuoca, ſiue ęquiuoca forma gñantis eſt æque perfecta vel perfectior forma geniti, ſed nulla forma accidentalis quæ ſit in generante eſt æque perfecta vel perfectior forma geniti, ergo neceſſe eſt formam ſubſtantialem generantis eſſe immediatum principium generandi.

Ad hoc dr̃ negando ꝯñtiam illatam ex actu primo accidẽtali. Nam cum actus accidẽtalis non det eſſe ſimpliciter nõ repugnat ꝙ ſit in potẽtia ad actum ſecundum, qui eſt operatio, & ſic poteſt eſſe immediatum principiũ operãdi. Anima aũt, & quælibet forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter, ideo nõ eſt ordinabilis ad actum ſecũdum ꝓpea cum ſit actus ſimpliciter repugnat ſibi eſſe in potẽtia ad vlteriorem actum. ſ. ad actũ ſecundum, ex ꝯñti non competit naturæ ſuæ eſſe immediatum principium operãdi. Quãtum aũt ad primum actum ſubalem negatur añs. Ad ꝓbõnem dico, ꝙ hæc ꝓpõ. Neceſſe eſt gñari ſubam à ſuba immediate, poteſt hr̃e duplicẽ ſenſum. Primo, ꝙ immediate gñetur à ſuba quę eſt vt qđ, & hæc eſt ſuba cõpoſita, & ſic cõcedo eam. Nã hõ hoĩem immediate. i. nõ medio alio compoſito particulari gñat, & ignis ignẽ. Secũdo, ꝙ immediate gñetur à ſuba quæ eſt vt principium formale, & ſic nego eã, & teneo ꝙ agens nãle producit ſibi ſimile, per virtutes nãles, quæ ſunt ſuæ proprie qualitates. Et cum arguitur, quia nulla forma accidẽtalis eſt æque ꝑfecta &c. Nego hoc inquãtũ agit in virtute formæ ſubalis. Nã calor nãlis, & virtus quæ eſt in ſemine producit aĩatum, vt agit in virtute aĩæ. Secus aũt eſſet ſi ageret ſua propria virtute, ſicut calor receptus in aëre non poteſt niſi calefacere.

Secundo,

Secũdo,volũtas,& intellectus ſcd'm ſui mutationem recipiunt ſucceſſiuæ contraria. Nam voluntas recipit virtutem, & vitium,& intellectus verum,& falſum habitum, & contrarias opiniones,ergo ſunt ſubſtantia,& ſic non diſtinguuntur ab eſſentia animæ. Conſequentia patet,quoniam ſecundùm philoſophum in prædicam entis,eſſe ſuſceptiuum contrariorum eſt proprietas ſubſtãtiæ,ergo nõ cõuenit niſi ſubſtãtiæ.

Ad hoc dr,ꝙ illa propoſitio,eſſe ſuſceptiuum ꝯtrariorum non eſt vera niſi in hoc ſenſu,eſſe ſuſceptiuum primo,& per ſe,& non virtute alterius,aliter diaphanum eſſet ſubſtantia, quia eſt receptiuum tenebræ,& lucis,ſimiliter ſuperficies qa eſt receptiua albi,& nigri. In propoſito dico,ꝙ voluntas,& intellectus nõ primo,& p ſe,ſed virtute animæ cui inſunt, ſicut ſuperficies virtute ſubſtantiæ ſuſcipiunt contraria,ideo negatur cõſequẽtia. Et probatio nõ valet niſi in ſenſu dato.

Tertio,eadem ſunt principia eſſendi,& operandi. Sed anima eſt principium immediatum eſſendi in animato, ergo & immediatum principium operandi,ergo non dantur potentiæ diſtinctæ ab anima. Minor quidem manifeſta eſt cum ſit forma ſubſtantialis animati. Maior autem apparet in agẽte naturali, Nam ignis eodem eſt calidus,& calefacit,& lapis eodem eſt grauis, & deſcendit, ergo &c.

Ad hoc dr̃,ꝙ maior non eſt vera niſi ſub diſtĩctione.ſ.mediate,vel immediate quo ad operandum. Nam ſi principium immediatum eſſendi eſt accidens,ſibi non repugnat eſſe immediatũ principium operandi, vt argũn probat de calore in igne. Si aũt principium immediatum eſſendi eſt ſubſtãtia,eſt principiũ operãdi,ſed mediatum,qm̃ cum ſit actus,& faciens eſſe actu ſimpliciter,non eſt ordinatum per ſeipſum,ſed per potentiam mediam ad vlteriorem actum,qui eſt operatio.

Quarto, actus, & potentia ſunt in eodem gñe. Sed actus potentiæ vegetatiuæ vñr eſſe ſubſtantiæ, nam actus iſti ſunt nutrire generare, qui terminantur ad ſubſtantiam.i.ad nutritum, & genitum, ergo iſtæ potentiæ ſunt ſubſtantia animæ.

Ad hoc negatur minor, qm̃ licet terminus formalis nutritionis & gñationis ſit ſubſtãtia, ipſe tñ vt ſunt actiones nutritiuæ,& gñatiuæ potẽtiæ,ſunt accñtia ſicut,& ipſæ potentiæ. Nec eſt neceſſe ab eodẽ principio ĩmediate eſſe gñationẽ & termi

terminum formalem eiuſdem, ſed ſufficit gñationẽ actionẽ eſſe imediate à potentia gñatiua,& terminum ab aïa vegetatiua in cuius virtute agit potentia generatiua,quoniam formæ accidentali vt inferiori repugnat propria virtute attingere formam ſuperiorem quæ eſt forma ſubſtantialis geniti.

Quinto,ſi anima non eſt principium imediatum operationũ ſuaꝝ ergo non eſt natura. Sed hoc eſt falſum,qm̄ ex 2.phyſ. natura dr̄ maximè de forma, ſed aïa eſt forma,ergo &c.Cõſequẽtia patet ex diffinitione naturæ.Dicitur.n.natura principium motus & q̃etis primo & ꝑ ſe,& non per accñs.Sed ſi anima eſt principiũ operationũ ſuaꝝ mediante potentia diſtincta realiter ab aïa, iam non eſt principium primo & per ſe,ſed per aliud,& ſic per accidens,ergo non eſt natura.

Ad hoc negatur ꝯñtia. Ad probationem negatur iteꝝ conſequentia qm̄ intentio philoſophi eſt ꝙ natura ſit principiũ motus & quietis primo & ꝑ ſe, & nõ ꝑ aliud à quo accipiat virtutem. Cum hoc tñ ſtat ꝙ põt mouere & agere ꝑ aliud vt per inſtrm̄ cui dat virtutẽ agẽdi. Sic eſt in propoſito. Aïa eſt primũ princ.intrinſecũ aïato mouẽdi & agendi,& licet agat & moueat ꝑ potentias,tñ non accipit virtutem agendi à potentijs,ſed potius econuerſo,ideo non obſtat quin ſit natura, licet non ſit principium ꝓximum agendi, quod eſt vt inſtrumentum. Concedo ergo ꝙ aïa agit & mouet ꝑ aliud qđ eſt accidens, quia ſua potentia eſt accñs, & nego hanc ꝯñtiã. Anima eſt principium motus & q̃etis per aliud qđ eſt accidens, ergo eſt principiũ motus & quietis ꝑ accidens ſiue ſm̄ accidens,Patet inquam ꝙ hæc ꝯſequẽtia non valet.Iſte ſunt principales rationes eorum qui negant diſtinctionem realẽ potentiarum ab eſſentia animæ, & ſic ſolutæ ſint.

Quantum ad ſecũdam ꝑtem q̃ſiti .ſ. ſi aïa eſt cã ſuaꝝ potẽtiaꝝ,& in quo gñe cauſæ, eſt varia opinio inter eos q tenent diſtinctionem potentiaꝝ ab aïa, & ꝙ ſe hñt ad aïam ſicut ꝓpria accidentia ad ſubm̄, Nam quo ad cãm materialem oẽs ꝯcordant in ꝑte affirmatiua, eo ꝙ aïa eſt ſubiectũ receptiuũ & ſuſtentatiuũ potentiaꝝ ſuaꝝ. Quantũ aũt ad cãm efficiẽtem vr̄ eſſe diſcordia inter Cõmẽtiſtas & Thomiſt. Nã Iãd. in 2.de anima q.x.tenet ꝑtem negatiuam, & rõ ſua eſt hæc. Si ſuba animæ ageret per ſe & immediate ſuam potentiam

naturalem puta vegetatiuam, túc vnum & idem & ſcd̄m idē ſimul eſſet principiū actiuum per ſe & principium receptiuū. eiuſdem, Sed hoc eſt manifeſtū impoſſibile vt nunc ſuppono, ergo &c. ꝓbatur cōſequentia, quia conſtat ꝙ ipſa aīa eſt princ.p.ū receptiuum imediatum ſuæ potētiæ ꝑ priuationē medij principalis, ſi igit̄ ipſa eſſet principium actiuū eiuſdem cum ſubſtantia animæ ſit vna indiuiſibilis in eſſentia ſecundùm oēs, ſequitur prædictum inconueniens & impoſſibile.

Thomiſtæ aūt tenent partem affirmatiuam & fundant ſe ſuper dictum B. Th. in 1. parte q. 77. art. 6. ad ſecundū vbi inquit. Subiectum eſt cauſa proprij accidentis finalis & quodā modo actiua & ēt vt materialis inquantum eſt ſuſceptiuum accidentis, & ex hoc pōt accipi ꝙ eſſentia animæ eſt cā oium potentiarum ſicut finis, & ſicut principium actiuum &c.

Vt aūt ſcias in quo ſenſu ſubiectum eſt cauſa efficiens ſui proprij accidentis, & rñdere poſſis rōni Iand. aduerte ſecundùm doctrinā Heruei in 1. diſt. 3. q 5. q̄ teneo in hoc non diſcordare à doctrina B. Th. ꝙ efficiens eſt duplex. Aliquod eſt quod dat eſſe efficienter ei cuius eſt principium per actionē mediam, ſicut ignis efficit aquam calidā calefactione. Aliud eſt quo poſito ſtatim originatur aliud ab eo, vel ſequitur ad illud naturaliter ſine actione media, & id contingit quando agens producit duo, ſed nō attingit ſecūdum niſi prius attingat primum. Sicut mouens cauſat motum in partibus continui propinquis & diſtantibus, ſed non cauſat motum in diſtantibus niſi prius cauſet in propinquis, & ſic motus partis diſtantis dr̄ originari à motu partis propinquæ. Et in hoc ſenſu debere poſſumus motum partis propinquæ eſſe principium effectiuæ motus partis diſtantis.

Stante hac diſtinctione ponuntur duæ concluſiones. Prima eſt. Subiectum non eſt in primo ſenſu cauſa effectiua ſui proprij accidentis, qm̄ iuxta primū ſenſum generans efficit ſubiectum & cōſequētia ad ipſum ꝑ actionem. Patet.n. quòd generans ignem eadem generatione producit ignē & calorē ſuum, & ceteris accidentia conſequentia naturam ignis.

Secunda concluſio. Subiectum eſt cauſa effectiua ſui proprij accidentis in ſecundo ſenſu. Nā gñans nō attingit proprium accidens geniti, niſi prius attingat eſſentiam geniti cū

ſit

ſit prius natura ſuo ꝓprio accñte. Præterea ſi ſubiectum non haberet aliquam cauſalitatem effectiuam, ſed tantum materialem ſuper ſuum proprium accñs, non neceſſario quãtum ſit ex pte ſubiecti ineſſet ei ꝓprium accñs, ſicut videmus in accñtibus cõibus, quæ qm̃ ſub.m eſt tm̃ receptiuum eorum, non habent neceſſariam connexionem ad ipſum. Præterea quo accidentia propria agerent in virtute formarum ſubſtãtialium niſi originarentur ab eis, & acciperent virtutem, non quidem aliam à virtute ipſarum formam, ſed quia agunt æquipollenter, ac ſi ipſe formæ ſubſtantiales agerent.

Ex hac determinatione dico ad rationem Iand. ꝯñtiã nõ valere. Ad ꝓbõnem dico ꝙ licet aïa ſit eſſentiæ indiuiſibilis pro quanto non eſt cõpoſita ex materia, tñ in via B. Th. cõponitur ex potentia & actu, ſicut & quælibet ſubſtantia ſepã rata producta, vt declarauimus in lib. 12. met. in q. noſtris, & ex eo ꝙ eſt actu, eſt productiua potentiæ ſuæ, ex eo autem quod eſt in potentia, eſt receptiua eiuſdem. Et hæc reſponſio trahitur ex B. Th. in 1. parte q. 77. art. 6.

Potes ẽt debere ſcd̃m doctrinam Heruei vbi ſupra ꝙ non inconuenit in 2. ſenſu idem eſſe productiuum & receptiuũ, quoniam non eſt ſufficientia ꝓprie d cta, ſed potius reſultãtia, eſſet aũt inconueniẽs in primo ſenſu, qm̃ idẽ ſcd̃m idem eſſet in potentia & in actu. Et aduerte, ꝙ hęc rñſio eſt confor mis rñſioni B. Th. in 1. parte q. 77. art. 6. ad tertiũ. vbi ſoluens argm̃, quod cõſonat argumento Iand. inquit. Emanatio propriorum accidentium à ſubiecto, non eſt ꝑ aliquã trãſmutationem. i. per aliquã actionem ſiue motum medium, ſed per aliquam naturalem reſultationem, q. d. proprium accñs emanat à ſubiecto ſeipſo & nõ actione media. Nam tali actione producitur à producente ſubiectum, & eadem productione.

Sed contra hanc determinationem videtur eſſe Commẽt. qui in 4. met. cõmento 2. dicit ꝙ prædicamenta accidentium attribuuntur ſubſtantiæ, non quia eſt agens aut finis eorum, ſed quia conſtituuntur per illam. i. eſt ſubiectum eorum hæc illæ, ergo ſubſtantia non efficit ſuum accidens.

Ad hoc dico, ꝙ Cõment. illic loquitur de accidentib. abſolutæ & nõ de accñtibus ꝓprijs. Patet aũt ꝙ hæc ꝯñtia non valet. Aïa non eſt cauſa effectiua accñtium abſolutæ. i. cõiter,

ergo non eſt cauſa propriorum accidentium. Hæc de præſenti quæſito dicta fuerint.

Qō 13. Si gña potentiarum ſunt quinque & animę tres & genera viuentium quatuor.

Potentias vero dicimus. Vegetatiuū ſenſitiuū appetitiuum ſm locū motiuum, & intellectiuum. Tex. 27.

IN HAC q. tria inueſtiganda ſunt. Primo, vnde ſumiť ſufficientia trium animarum in cōi. ſ. vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & intellectiuæ. Secundo, vnde ſumitur ſufficientia 4. generū viuentium. Tertio, vnde ſumitur ſufficientia qnque generū potentiarum, & poſtremo ſoluetur, quoddam dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ numerus trium animarum in cōi, ſumitur in via Thom. ex eo ꝙ operatio animæ diuerſimode ſupergreditur operationē naturæ mere corporeæ qualis eſt operatio elementi aut miſti mineralis. Nam ſecundum q operatio aīæ magis aut minus pendet à mã, & à corpe, ſic aia magis aut minus nobilis eſt. Eſt igr̄ opatio aliqua, q̄ non exerceť organo corpeo, nec p qualitates ſenſibiles naturales actiuas aut paſſiuas, & hæc attribuiť aīæ intellectiuæ, vt intelligere de cuius natura & ꝓdōnib. locuti ſumus in lib. 3. Eſt alia operatio q̄ licet exerceať organo corporeo, tñ non per qualitates actiuas aut paſſiuas vt ſentire. Licet. n. in cōplexione organi ſenſus, quod eſt elementatum concurrant qualitates actiuæ & paſſiue tñ ſentire vt ſentire eſt, non fit per has qualitates, aliter in oī ſenſatione concurreret alteratio quod eſt falſum, vt patet de viſu & auditu. Sed id magis manifeſtabitur cum loquemur infra de ſenſibus. Et hæc ſecunda operatio attribuitur animæ ſenſitiuæ. Eſt tertia operatio quæ exerceť organo corporeo & per qualitates actiuas & paſſiuas vt patet in nutritione quę exerceť calore vt patebit infra cum agemus de operationibus vegetatiuis. Hęc tamen operatio in hoc excellit operationem naturæ meræ corporeæ inanimatæ, quia hæc eſt à principio effectiuo intrinſeco, illi autem à principio extrinſeco. Nam animata generantur à principio intrinſeco quod eſt in ſemine. Inanimata vero generantur à principio effectiuo extrinſeco, vt ignis generat ignem, & lapis generatur à cœlo, & hęc opatio attribuitur animæ vegetatiuæ. Ex triplici igitur operatione

eleuata

eleuata diuerſimode ſuper operatione naturæ omnino corporeæ & materialis ſumitur triplex anima. Operatio.n.naturæ omnino corporeæ & materialis, eſt per immerſionem omnino in materia,& per principium extrinſecũ,& per qualitates ſenſibiles. & ſi licet loqui per organum corporeum ꝙ dico, quoniam inanimata non propriæ habent organum.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ quatuor gña viuentiũ diſtinguuntur penes diuerſas combinationes ſeparabiles vegetatiui ſenſitiui &c. Nam cum vegetatiuũ ſit primum inter gradus viuentium, qm̃ omnes reliqui ſupponunt ipſum, & ipſe non ſupponit alios non inconuenit inueniri ſine poſterioribus. Vñ quæ hñt ſolum vegetatiuum conſtituunt primum genus viuentium, vt plantæ. Idem vegetatiuum & ſenſitiuum priora ſunt motiuo ſm locũ, & ideo nõ incõuenit inueniri ſine motiuo ſecũdum locum. Vñ conſtituunt ſm genus viuentium vt aĩalia imperfecta ſicut oſtrea & cõchilia affixa lapidibus quæ nõ mutant locũ niſi in ſenſu, vt dicemus infra. Item vegetatiuum & ſenſitiuum & motiuũ ſcd̃m locum ſunt priora intellectiuo ideo põt inueniri ſine intellẽctiuo, vñ ꝯſtituunt tertiũ genus viuentium, vt aĩalia pfecta mobilia ſm locũ. Ad intellectiuũ aũt non ſequiť alius gradus in his inferioribus, qm̃ tenet medium inter bruta & intelligentias, ideo conſtituit quartum, & ſupremum gradum viuentium.

Sed hic oriuntur tria dubia. Primum eſt, quare non aſſignatur vnum genus viuẽtium iuxta appetitiuum ſicut iuxta, motiuum ſecundũm locum,& intellectiuum.

Ad hoc dicitur, ꝙ ideo eſt, quia appetitiuum conſequitur ſenſitiuum inſeparabiliter. Vbicũque.n.eſt ſenſitiuum ibi eſt appetitiuũ.vt pbat philoſophus in hoc 2.lib. in tex.27.& de hoc iã ſupra locuti ſumus. Non ſic aũt eſt de ſenſitiuo & motiuo ſm locũ, qm̃ ſeparanť, vt patet in aĩali imꝑfecto qđ eſt imobile ſcd̃m locũ. Similiter ſenſitiuũ & intellectiuum ſeparabilia ſunt. Stat enim in bruto ſenſitiuum ſine intellectiuo.

Secundum dubium eſt, quoniam non videtur homo conſtituere ſupremum genus viuentium. Nam intelligentiæ & primi cauſa viuunt. vt determinatum eſt in 2. cœli & in 12. metaph. ergo datur quintum genus viuentium.

Ad hoc dicitur, ꝙ hic quærimus ſufficientiam generum

viuentium in rebus moralibus vt ſecludamus viuere cœli & entiu m ſeparato℞,quod non eſt de conſideratione naturalis philoſophi ſed metaphyſici. Et de hoc gñe viuendi quod eſt purum intellectuale iam locuti ſumus in 12.metaph.

Tertium dubium,eſt quia non videtur verum ꝙ ſecũdum locum motiuum conſtituat tertium genus viuentium quod dicitur animal perfectum. Ex hoc .n. ſequitur quod vermis ſit animal perfectum,cum moueat ſe de loco ad locum & tamen computatur inter animalia anuloſa quæ vt diximus ſupra ex ſua imperfectione deciſa viuunt.

Ad hoc dicitur,ꝙ motiuũ ſm locũ non quocunq; modo, ſe motu ꝓgreſſiuo conſtituit tertiũ genus viuentiũ & indicat animal ꝑfectum. Vermes aũt & alia quæ dñr reptibilia, non mouent̃ propriæ motu ꝓgreſſiuo,ſed potius motu dilatationis & conſtrictionis, qui eſt cõis omni animali imperfectio, & ꝙ moueantur motu dilatationis & conſtrictionis patet ex eo ꝙ videmus reptile qñ ſe mouet primo retrahit ſe & cõſtringit ſcd̃m partem anteriorẽ & deinde trahit poſt ſe partem poſteriorem. Et poſtquam ſe conſtrinxit,& traxit poſt ſe partem poſtet orem ſe dilatat in parte conſtricta, & ſic mouet ſe ad vlteriorem locum. Ex quo patet,ꝙ motus reptationis magis propinquat motui dilatatiuo,& conſtrictiuo,quam motu progreſſiuo,vnde non indicat in animali reptibili perfectionem,ſed potius imperfectionem.

Quantum ad tertiũ aduerte,ꝙ cũ potentia dicat̃ ad actum oportet ſcd̃m ſufficientem actuũ.i.operationum quę ſunt in viuentibus aſſignare ſufficientiam quinq; gene℞ potentia℞ aĩæ. Tu igitur aduerte, ꝙ in viuente inferiori perfectiſſimo quod eſt hõ inuenitur operatio penitus ĩmaterialis, q̃ eſt intelligere, q̃ eſt ſine organo,ſine conditionibus indiuiduantibus,ſine qualitatibus actiuis,& paſſiuis.Et hæc eſt ab intellectu. Et ſic habemus primũ, & nobiliſſimũ genus potentia℞ aĩæ. In viuentibus aũt inferioribus ab homine, vt in brutis inuenimus operationem,quæ non penitus immaterialis eſt eo ꝙ ſit ꝑ organum & r õ abſtrahit à ꝯdõnibus ſingularibus eſt tamen immaterialis, ꝓ quanto potẽtia recipit obiectum ſiue materia,vt declarabimus quando loquemur de ſenſu, & non exercetur per qualitates actiuas. Et hæc eſt à ſenſu. Et

ſic

ſic habemus ſecundùm genus potẽtiarum animæ minus nobile quam primum. In viuentibus autem inferioribus ab animali, vt in plãtis inuenimus operationem minime immaterialem, quoniam exercetur organo & qualitatibus actiuis in hoc ſolum eſt excedens operationem naturæ inanimatæ ꝙ illa eſt à principio extrinſeco. hæc aũt à principio intrinſeco, nam animata generantur augentur nutriuntur à principio intrinſeco, vt diximus in principio huius q. Et hæc eſt à potentia vegetatiua. Et ſic habemus tertium genus potẽtiarum animæ minus quidem nobile ſecundo. Quartum aũt & quintum genus ſic notificatur ex doctrina B.Th.in 2.de anima in expoſitione tex.27. Sicut ad formam naturalem ſequitur inclinatio in finem vt ad formem ignis ſequitur inclinatio ad locum ſurſum vbi conſeruetur. & ſicut ad inclinationem in finem ſequitur operatio qua acquritur finis, vt quia ignis inclinatur eſſe ſurſum mouetur & tendit ſurſum, ſic ad formã apprehenſam per ſenſum vel per intellectum ſequitur inclinatio in rem apprehenſam, & ad inclinationem ſequitur tẽdentia in talem rem conſequendam. Et hanc quidem inclinationem dicimus potentiam appetitiuam quæ diſtinguetur in 3.lib. per appetitum ſenſitiuum & intellectiuum. Et ſic habemus quartum genus potentiarum animæ. Tendentiam autem in rem apprehenſam cõſequendam habemus per motum localem, qui eſt à potẽtia motiua ſm locum. Et hoc eſt quintum genus potentiarum animæ.

Sed hic eſt dubium. Videtur.n. ꝙ ſint tm̃ quatuor genera potentiarum. Nam appetitiuum ita vr̃ in eſſe plantis, ſicut animali imperfecto & animali perfecto & homini, ergo ſi conſequitur omnia genera potentiarum animæ non conſtituit ſpeciale genus. Quòd autem appetitiuum ſit in plantis patet, quia vt dictum eſt, ad omnem formam ſequitur aliqua inclinatio: talis autem inclinatio eſt appetitus, ergo &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ appetitiuum non quocunque modo acceptum, ſed vt conſequuntur formam cognitam ſiue ſenſu ſiue intellectu facit diſtinctum genus potentiarum animæ. Hoc autem non ineſt plantis, cũ omni cognitione carent, ſed ſolis animalibus & hoĩ. Ad probationem quidem concludit quòd appetitiuum ineſt plantis, prout appetituum di

cit inclinationem naturalem conſequentem formam naturalem & animam vt eſt quædam natura. Et non vt eſt cognoſcitiua, & talis inclinatio dicitur appetitus naturalis qui cum inſit omni naturæ, non facit ſpeciale genus potentiæ animę, nec diſtinguitur realiter à ſubſtantia rei. Quid aũt ſit appetitus naturalis, quid ſenſitiuus q̃d intellectiuus, quõ diſtinguant̃ iam determinaui in 1. met. in q. noſtris. Et tu vide illic ad placitum. Hæc de præſenti quæſito dicta fuerint.

Quæſtio 14. Si vegetatiuum continetur in ſenſitiuo, &c.

Semper .n. in eo quod conſequenter, eſt potentia quod prius eſt. Textu 31.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ non cadit difficultas niſi in ſcire declarare qualis eſt hæc continentia, per quam verificatur dictum philoſophi. Igitur pro deciſione propoſiti aduerte triplicem continentiam. Prima, dicitur formalis. Secunda, materialis. Tertia, virtualis.

Prima eſt, quando conſequens comparatur ad antecedẽs vt ſuperius ad inferius, & prædicatur de eo in primo modo per ſe. Sic homo continetur in animali, & quælibet ſpecies in ſuo genere. Hoc modo vegetatiuum non continetur in ſenſitiuo. Non.n.ſunt ſubalternatim poſita, nec ſenſitiuum prædicatur per ſe de vegetatiuo, aliter non inueniretur vegetatiuum ſine ſenſitiuo: ſicut non poteſt inueniri homo ſine animali. Sed ſe habent ſicut duo genera quorum vnum eſt perfectius alterum imperfectius, inter quæ eſt ordo naturæ ſicut inter numeros & figuras. Nam ſicut non eſt tranſitus à trigono ad tetragonum, niſi ſecundum contineat primum, ſic non eſt tranſitus à vegetatiuo ad ſenſitiuum, niſi ſecundũ contineat primum.

Secunda eſt, quando vnum fundatur in altero & nõ econuerſo. Et hoc modo ſenſitiuum fundatur in vegetatiuo. Omnis.n.gradus viuendi in his inferioribus radicatur in vegetatiuo, eo ꝙ omne viuens inferius indiget nutritione quę eſt operatio vegetatiui. Et de hac continentia non intendit hic philoſophus, cum dicit. Sicut trigonum in tetragono, ſic vegetatiuum in ſenſitiuo. Eſt enim potius econuerſo, cum fundamentum omnis vite in inferioribus ſit vegetatiuum

ex conſequenti ſecundùm hunc modum cõtinentiæ potius debet dici ſenſitiuum eſſe in vegetatiuo, quam econuerſo.

Tertia, dr̃ virtualis, vel perfectionalis, quam philoſophus vocat potentia.i.potentialis, eſt qñ ſm continet in ſe eminẽ ter totam virtutem primi, & aliquid amplius, ita ꝙ in omnem operationem in quàm poteſt primum poteſt ſecũdum & plus. Et hæc continentia virtualis ad potentialitatem actiuam, & nõ paſſiuam reducitur. Et in hoc ſenſu philoſophus intellexit vegetatiuum contineri potentia.i.virtute actiua in ſenſitiuo. Non quidem ꝙ ſenſitiuum producat vegetatiuũ, ſed quia poteſt in omnem operationem in quàm poteſt vegetatiuũ.ſ.nutrire, augere, generare, & adhuc amplius.ſ.ſentire. Et aduerte, ꝙ eandem continentiam virtualem habet motiuum ſm locum comparatiuum ſenſitiuo, & intellectiuum comparatum motiuo ſecundum locum. Et hanc quidẽ continentiam triplicem volui proponere vt ſcias mentem philoſophi. Multi.n.decipiuntur in primo, & in ſecundo ſenſu. Et qm̃ circa textu philoſophi præpoſitum non cadit alia difficultas. Ideo pro præſenti quæſito hæc dicta ſint.

Quæſtio 15. Si determinandum eſt prius de actibus quam de potentijs, & de obiectis quam de actibus.

Primus adhuc dicendum eſt, quid ſit intelligere, & quid ſentire. Priores enim potentijs actus. Textu 33.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in hoc. Potentiæ vñr eſſe priores actibus, ſicut cauſæ ſuis effectibus, cum ergo à prioribus inchoandum ſit potius debuit philoſophus inchoare à potentijs quam ab actibus. Et ſi dices, ꝙ licet potentiæ ſint priores quod ad eſſe non tñ quo ad cognitionem noſtram, & ideo inchoandum eſt ab actibus, qm̃ ex doctrina data in 1. phyſ. A notioribus nobis procedendum eſt. Contra, ſi actus ſunt priores ſolum quo ad cognitionem noſtram, ergo modus philoſophi quo determinat de potentijs animæ non eſt ſm ordinem naturæ, ſed tm̃ ſm cognitionem noſtram, quod vr̃ irrationabile. Non enim philoſophus poſuiſſet hanc quæſtionem inter difficiles de anima quas mouit in proœmio 1.lib. tex. 10. Notum eſt.n.omnibus ꝙ actus ſunt notiores nobis, & vt ſic ſunt priores in no-

ſtra cognitione quam potentiæ. Tu igitur vt dignifices quæſtionem motam à philoſopho, & ſequaris determinationē quam ſupra fecimus, ꝙ diſtinctio potentiarum per actus, & obiecta eſt diſtinctio ſpecifica, & à priori in via Thomiſtica, ideo hic ſuſtinebis ꝙ actus ſunt priores po'ētijs quo ad nos & ſcd̄m naturā. Idem dico de obiectis comparatis ad actus.

Tu igitur ſic procedes. Primo, declarandum eſt actum eſſe priorem potentia qua ad nos. Secundo, quòd ſecundùm naturam. Tertio, quòd obiectum eſt prius actu quo ad nos. Quarto quòd eſt prius ſecundùm naturam.

Primum ſic probatur, cum diffinitio habeat notificare naturam diffiniti, oportet quòd diffinitiuum potentię, ſit prius notum quo ad nos quàm ipſa potentia. Sed actus eſt diffiniens potentiam, vt determinatum eſt in 9. metaph. Et idem dicit hic philoſophus in textu 33. Sic enim inquit. Priores enim potentijs actus, & operationes, ſecundùm rationem, ſcilicet diffinitiuam ſunt, ergo &c.

Secundum ſic probatur. Cauſa finalis prior eſt eo quod eſt ad finem. Prius. n. natura in'ēdit finem quam ea quæ ſunt ad finem. Sed actus eſt finis potentiæ ex 9. metaph. Et potentiæ ſunt vt organa quibus operamur, ergo ſcd̄m naturā, & de prima intentione naturæ actus vt fines, ſunt priores potentijs. Dico vt fines, qm̄ ſi comparantur ad potentiam in genere cauſæ efficientis poſteriores. ſunt enim effectus, & omnis effectus cauſæ efficientis eſt poſterior natura, vel tempore cauſa ſua. vt determinatum eſt in quinto metaphyſ.

Tertium ſic manifeſtatur. Anima procedit in cognoſcendo ſeipſam modo reſolutiuo. Nam licet potentiæ egrediantur ab anima, & actus à potentijs, & per actus ſit progreſſus ad obiecta, ita quòd per actus attingimus obiecta, tamen in cognoſcendo ſeipſam, anima primo cognoſcit obiectum, & reflexiue per obiectum cognoſcit actum, & per actum potentiam, & per potentiam ſeipſam. Et in hoc ordine patet, quòd cognitio obiecti eſt prior. Cognoſcitur enim directæ, & cognitio directa prior eſt cognitione reflexa. Reflexa enim ſupponit directa.

Quartum ſic manifeſtatur. Obiecta ſunt aliquo modo cauſæ actuum, ergo ſunt priora ſcd̄m naturā, conſequentia patet.

patet,quoniam cauſa ex ſui natura eſt prior ſuo effectu. Antecedens probatur. Et primo quo ad potentias paſſiuas,qm̃ obiecta earum ſunt quodãmodo cauſa efficiens ipſius actus. Non enim à ſolo viſu cauſatur videre, ſed etiam concurrit obiectum vt dicemus, loquẽtes de ſenſu quomodo fiat in actu.Sunt etiam cauſa finalis. Sicut enim potentia eſt propter actum. Sic actus eſt propter obiectum attingendum. Vnde ſicut potentia ex ſui natura diffinitur per actum ſic actus per obiectum. Quantum autem ad potentias actiuas licet non ſint cauſæ in genere efficientis,ſed potius effectus,vt nutritum,eſt effectus potentiæ nutritiuæ,& genitum potentię generatiuæ,tamen ſunt cauſæ in genere cauſæ finalis. Ordinatur enim generatiua ad genitum vt ad finem intentum à natura. Sicut ars ædificatiua ad ædificium. Et hoc eſt de intentione philoſophi in 1.eth.vbi inquit.Quibuſcunque præter operationem ſunt aliqua operata, ipſa ſunt fines operationum. Patet igitur,quòd actus ſunt priores potentijs quo ad nos,& ſecũdùm naturam,idem dictum, & declaratum eſt de obiectis. Quapropter rationabiliter ſecundùm philoſophum prius determinandum eſt de actibus quàm de potẽtijs & prius de obiectis,quàm de actibus,&hęc determinatio nõ ſolum eſt reſpectu noſtri,ſed etiam ſcd̃m ordinem naturæ.

Sed hic oritur dubiũ. Si actus ſunt priores potentijs non ſolum quo ad cognitionẽ noſtram, ſed etiam ſcd̃m ordinẽ naturæ.quæro vel,vt non exiſtentes,vel vt exiſtentes. Non primo,quia vt non exiſtentes ſunt non ens. Non ens autem nullum ordinem realem prioritatis dicit ad potentiam,quæ eſt ens. Non ſecundo,quia vt exiſtentes quædam ſingularia ſunt,& variabilia.ergo nõ ſunt de quidditatiua ratione põtentiæ,vt potentia eſt. Diffinitio.n.alicuius vniuerſalis ex inuariabilibus conſtat aliter de eo nõn haberetur ſcientia.

Ad hoc dr̃,ꝙ diuiſio eſt inſufficiens. Nam datur tertium .ſ.actus vt abſtrahunt ab exiſtentia, & non exiſtentia. Quod eſt conſiderare actum quidditatiuæ. Et vt ſic eſt prior potentia,ſicut finis quidditatiuæ eſt prior his quæ ſunt ad finem. Nec eſt verum,ꝙ actus abſtractiuæ ſumptus ſit non ens. Nã ſicut homo,vt homo ens eſt, & diffinibilis, & ſcibilis ſic potentia,vt potẽtia ens eſt,& diffinibilis ac ſcibilis per actum

vt actus eſt,& non per actum vt exiſtentem, nec vt non exiſtentem. Ibi enim cõſiderandum eſt ſecũdum philoſophum de potentijs,& actibus, & obiectis quidditatiuæ ſumptis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Inferius autem conſiderabimus de prædictis magis in particulari.

Quæſtio 16. Si generare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum omnibus viuentibus: & ſi competit ſolis viuentibus.

Naturaliſſimum enim operum viuentibus eſt, quæcunque perfecta, &c. Textu 34.

IN HAC quæſtione duo inueſtiganda ſunt. Primo, quõ ſit verum, ꝙ naturaliſſimum opus in viuentibus ſit generare ſibi ſimile. Secundo, ſi competit ſolis viuentibus.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ circa propoſitam propoſitionem philoſophi tria faciunt difficultatem, ita ꝙ non vr̃ eſſe vera. Primo, quia nutriri,& augeri vñr eſſe in viuentibus opera magis naturalia eo ꝙ ſunt cõia viuenti, ſiue perfecto, ſiue imperfecto, generare aũt ſibi ſimile non conuenit omni viuenti: ſed ſolum perfecto, & non orbato. vt dicit philoſophus in tex. 34. Secundo, quia ſentire videtur naturalius omni animali, competit enim animali inquantum animal, & non inquantum perfectum, vel imperfectum,& eſt perfectius opus ſentire quàm opera vegetatiuæ. Eſt enim opus altioris gradus in ordine viuentium. Tertio, quia generare ſibi ſimile non conuenit ſolis viuentibus. Nam & ignis generat ignem, ergo non videtur naturaliſſimum viuentibus. Illud enim eſt naturaliſſimum alicui quod eſt ſibi proprium, vt igni calefacere, homini intelligere.

Vt igitur habeas reſolutionem huius, & tibi manifeſtetur ſenſus in quo propoſitio philoſophi erit vera, proponuntur tres diſtinctiones.

Primo eſt. Naturaliſſimum opus poteſt intelligi dupliciter. Primo, aliquod opus dicitur naturaliſſimum viuenti, q̃a eſt communiſſimum omni viuenti abſolutæ. Et ſic generare ſibi ſimile non eſt naturaliſſimum, ſed nutrire ſeipſum,& augeri. Secundo, dicitur naturaliſſimum, id eſt perfectiſſimum non abſolutæ, ſed comparatiuæ, Et ſic generare eſt naturaliſſimum: quoniam comparatum alijs operationibus

vegetatiuis generare in quocunque viuente reperiatur perfectius eſt quam nutriri, & augeri. Nam in ordinatis operationibus quæ poſterior eſt perfectior eſt. Priores enim ordinantur ad illam,& non econuerſo. Conſtat autem, ꝙ generare eſt poſterius ad nutritionem, & augmentationem. Omni enim tempore nutritur viuens,ſed non omni tempore generat. Præterea,vt inquit philoſophus in tex.34.per ipſum generare participat viuẽs diuino, & immortali eſſe, &c. ergo eſt perfectiſſimum inter opera vegetatiua.

Secunda diſtinctio. Ly operum ſumitur dupliciter. Primo, abſolutæ vt ſit ſenſus, inter omnia opera quæ inſunt viuentibus generare eſt naturaliſſimum .i. perfectiſſimum, & ſic eſt falſum qm̃ ſentire perfectius eſt, & multo plus intelligere,quæ inueniuntur in aliquibus viuentibus quibus competit etiam generare ſibi ſimile,vt in homine, &c. Secundo, ſumitur comparatiuæ non ad quæcunq; opera viuentium, ſed comparando generare ad alia opera vegetatiuæ animæ, & ſic eſt verum.Et in hoc ſenſu loquitur philoſophus,eo ꝙ vt diximus alia opera veget. ordinantur ad generare, & per generationem participamus eſſe æterno ſm̃ ſpeciem.

Tertia diſtinctio, ly viuentibus ſumitur dupliciter. Primo,vt viuentia ſunt. Secundo, vt ſunt talia, vel talia viuentia in tali natura puta homo vt homo. Dico,ꝙ philoſophus intendit de viuentibus vt viuentia ſunt.Viuunt aũt anima vegetatiua,quæ eſt fundamentum omnis vitæ in his inferioribus viuentibus.Non aũt intendit de viuentibus vt talia ſunt, puta ſenſitiua,aut intellectiua. Sic.n.hñt operationes altioris gradus,q̃ ſint operationes animæ vegetatiuæ.Sic ergo ex prędictis diſtinctionibus ſic limitabis ꝑpoſitionem philoſophi.Inter opera aĩæ vegetatiuæ quæ conueniunt viuentibus vt viuentia ſunt gñare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum.i.perfectiſſimum,dummodo non ſint imperfecta, nec orbata, nec ſpontaneæ genita.i.ꝑ putrefactionem.Et de genitis ex putrefactione iam determinauimus in lib.7.metaph. in q.noſtris.

Quantum ad ſecundam partem quæſiti aduerte, ꝙ gñare ſibi ſimile non eſt proprietas competens ſolis viuentibus. Nam in 7. metaph. & in 12. probat philoſophus cõtra Plat. vnumquodque gñari à ſuo ſimili tam in naturalibus,q̃ in artificialibus

tificialibus. Et id iam declarauimus in q. noſtris in 7.meta-phyſ. Oſtendimusq; gradualem ſimilitudinem inter generans,& genitum in diuerſis naturis. Licet aūt cõe ſit animato,& inanimato gñare ſibi ſimile,non tñ eadem ratione,nec eiuſdem modis. Tu igitur aduerte, ꝙ generare ſibi ſimile cū conditionibus ſubſequentibus,eſt proprium animati.

Pro inanimatis etiam ſeruatis conditionibus quas infra numerabimus oppoſitas conditionibus,quæ inueniuntur in generante viuente,fiet proprium eis.

Prima conditio in viuente eſt, quòd viuēs generat ſibi ſimile, per emiſſionem alicuius ſubſtātiæ quæ dicitur ſemen in quo reſidet virtus formatiua ex 2. de gñatione animaliū. Per oppoſitum autem inanimatum non gñat ſibi ſimile per hmōi emiſſionem,ſed per trāſmutationem materiæ ſibi proxime de potētia ad actum.Nam cum ignis proximatur combuſtibili,nō exit aliqua ſubſtantia ab igne, qua mediante generetur ignis, ſed per ſuas qualitates trāſmutat materiam de potentia ad actum. Ex quo ſequitur,ꝙ viuens in generando vtiť quodā ſeparato ſcd̄m eſſe ab ipſo viuente .ſ. ſemine,& in hoc aſſimilatur quodammodo intelligentiæ quæ, producit inferiora medio cœlo vt inſtrumentò,cui tñ non copulatur vt forma, vt determinauimus in 12. metaph.in q.noſtris. Tu autem inſtrumento non vtitur inanimatum,ſed p qualitates actiuas diſponēdò materiam producit ſibi ſimile.

Secunda conditio in viuente eſt,quòd viuens antequam ſimile generet prius inducit in materiam, formam præuiam animæ .i. formam ſeminis in materia nutrimēti,deinde per virtutem formatiuam quæ eſt in ſemine pertingit ad aīam, qua fit animatum. Per oppoſitum aūt inanimatum ad hoc, quòd producat ſibi ſimile non eſt neceſſe quòd prius inducat in materiam aliquam formam præuiam, ſed ꝙ diſponat materiam, qua diſpoſita ſtatim inducitur in materia forma inanimati puta ignis, ſimilis formæ ignis generantis.

Tertia cōditio in viuente eſt, ꝙ viuens habet aliquas partes organicas diuerſas ab alijs partibus deſeruientes gñationi. Per oppoſitum huiuſmodi diuerſitas non datur in animato generante,qm̄ omnes partes ſuæ cōſimiles ſunt vt manifeſtum eſt in elemento gñante ſibi ſimile,nam partes ignis generantis

neratis ignẽ ex aëre, habet oẽs partes omogeneas, quare &c. Conſtat igitur quibus conditionibus eſt proprium viuentibus generare ſibi ſimile, & quibus conditionibus conuenit etiam inanimatis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 17. Si nutritio, & augmentum in rebus animatis ſunt ab anima vegetatiua an ab igne.

Videtur autem quibuſdam natura ignis ſimpliciter cauſa alimenti, & augmenti eſſe, & nanque ipſum videtur ſolum corporum, & elementorum quod alitur, & augmentatur. Textu 40.

Ignis enim augmentum in infinitum eſt quouſque fuerit combuſtibile. Natura autem conſtantium omnium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti. Textu 41.

IN HAC q. ſtat difficultas pp aliquas propoſitiones philoſophi quæ cõtinentur in tex 40. & 41. quas vr̃ difficile ſaluare. Et primo, qũo eſt verum, quòd nutritio, & augmentum ſint actiones ſolius animæ vegetatiuæ. Secundo ſuppoſito quòd ſic, qũo eſt verum quòd ignis nutriatur, & augeatur cũ non ſit animatus. Tertio, qũo in tex. 41. iſtæ duæ propoſitiones ſtant ſimul omniũ natura conſtantium eſt terminata quãtitas, & magnitudo. Et ignis creſceret in infinitum ſi apponereẽ combuſtibile in infinitũ. Nam cũ ignis ſit aliqd natura cõſtantium, vr̃ propoſitio ſecũda cõtradicere primę.

Quãtum ad primum, dico duo. Primo, ꝙ nutritio, & augmẽtum ſunt principaliter ab anima vegetatiua, & nõ ab aliqua virtute, ſiue forma elemẽtari. Secundo, ꝙ ad huiuſmodi actiones concurrit inſtrumentaliter ignis ratione caloris.

Primum ſic probatur. Motus qui ſunt ad oẽm poſitionẽ localem, & non tm̃ ad vnam, non ſunt ab aliqua virtute elemẽtari principaliter, qm̃ cum virtutes elementares ſint potẽtiæ naturales, determinatæ ſunt ad vnum, & ſunt principia motus ad vnam drĩam localem tm̃: vt grauitas deorſum, & non ſurſum, leuitas ſurſum, & non deorſum. Et ſi mobile ſit mixtũ, non mouetur niſi motu ad illam poſitionem, ad q̃ inclinat elemẽtum prędominãs Sed motus nutritionis, & augmenti in viuentibus eſt ad oẽm poſitionem localẽ, nutritur .n. ſcd̃m oẽm partem corporis, & augetur ſcd̃m oẽm diametrum, ergo non ſunt principaliter ab aliqua virtute naturali

elementare

elementari,ſed ab anima vegetatiua ex ſufficienti diuiſione.

Præterea probatur in ſpē contra antiquos, ꝙ augmentum in viuentibus nō ſit principaliter ab igne. Nam omni viuēti debetur certa, & determinata quantitas, ita ꝙ ſub maiori nō poteſt ſaluari eo, ꝙ omnis forma vnibilis materiæ requirit determinatā quātitatem in materia, vt determinatū eſt à nobis in 1. phyſ. Sed augmentum determinate magnitudinis nō poteſt eſſe ab igne, qm̄ ſicut ignis eſt augmentabili in infinitum ex appoſitione combuſtibilium in infinitum, ita quantū ſit ex ſe eſt extenſiuus rei quantæ vltra oēm determinatam magnitudinem, niſi reguletur ab anima vt à principali cauſa augmenti. Nam non ſpectat ad cauſam inſtrumentalem ponere terminum effectui, ſed ad principalem, vt ars ædificatoria imponit terminum magnitudinis ædificio. Ergo augmentum principaliter eſt ab anima vegetatiua.

Secundum aūt ſic declaratur. Nutrimentum cuius appoſitione nutritur, & augetur animal, vt patet ad ſenſum in ſui principio eſt diſſimile nutrito. Non enim panis, & vinum ſunt caro nec os &c. ergo neceſſe eſt ipſum alterari, vt fiat ſimile nutrito. Non autē poteſt aſſimilari niſi per decoctionem, decoctio autem fit per calorem naturalem deputātem, & ſegregantem partes nutrimenti groſſas à ſubtilibus, calor autem inter elementa maxime attribuitur igni, ergo igni ratione caloris decoquentis, vt inſtrumento animæ attribuitur nutritio, & augmentum in viuentibus.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ philoſophus in 2. de gñatione in tex. 50. dicit eandē ſententiam vt hic. ſ. ignem inter omnia ſimplicia corpora nutriri. Quod quō ſit verum iā declarauimus ſuper eundem tex. 50. Et diximus, ꝙ oēs recte ſentientes conueniunt in hoc, Nec ignem nec aliud elementum nutriri nutritione ꝓprie dicta, qm̄ illa eſt per calorem animati, & animam vegetatiuam. Conueniunt ēt in hoc, ꝙ nutritione cōiter dicta .i. qua aliquid in naturam alterius ad illius conſeruationem conuertitur, ſiue illa conuerſio fiat ꝑ calorē vt in igne, vel ꝑ alias primas qualitates vt in alijs elementis, qn̄ vnum conuertitur in alterum, non ſolū ignis, ſed & alia elementa poſſunt nutriri. Dictum eſt, n, in 2. de gñatione, ꝙ quodlibet elementum poteſt cōuertere in ſeipſum

aliud elementum immediate,ſiue ſit ſimbolicum ſiue non.

Sed dices.Si nutriri nutritione cōiter dicta eſt cōe oī elemento,quare dicit philoſophus hic & in 2. de gñatione,rōnabile quidem ſolum ſimplicium corporum nutriri ignem.

Ad hoc dr̃. Licet alia elementa poſſint in ſe conuertere aliud elemẽtum ad ſui conſeruationem & augmẽtum, id tñ ad ſenſum manifeſtius eſt in igne ex ſua actiuitate intēſa,qua non ſolum elementa, ſed & miſta combuſtibilia trahit in ſui naturam corrumpẽdo & cōuertendo. Quod aũt alia elemẽta corrumpant aliud elementum,vel miſtum & conuertāt in ſui naturam,nō eſt ſenſui ita manifeſtum, ideo dicit philoſophus hic,ꝙ vr̃ ſolus ignis inter alia ſimplicia corpora nutriri.i.aptius eſt ſenſui, cum hoc tamen ſtat ꝙ & alia elementa nutriuntur modo dicto, licet id non ita conſtet ſenſu.

Sed dices iterum, in quo differt particulariter nutritio & augmentũ rei viuentis, & rei non viuentis. Rñdeo,dr̃ia ſtat in hoc ꝙ in nutritione & augmẽto rei viuentis nutrimentũ diffunditur ad omnes particulas nutriti,& quęlibet eius pars nutritur & augeť, vt declarauimus in 1.de generatione. Sed in nutritione inanimati qualis eſt ignis non cōtingit ꝙ ali quod corpus ingrediať ad ſingulas particulas ignis p̃exñtis & quęlibet nutriatur ac augeatur,ſed ſolum ex materia proximata generatur alius qui cōtinuus,aut contiguus ſit ſecundùm ſuperficiem igni præexiſtenti, & ſit inanimátum vnum maius quàm prius ex oppoſitiōne noui ignis.

Quantum ad tertium, inuenio tres modos concordandi illas duas propoſitiones, quorum primus attribuitur Commentat.ſecundus Egidio B.Thom.

Cōmẽt. in 2.de aīa in commẽto 41. vr̃ tenere ꝙ ly natura cōſtantium non eſt intelligendũ abſolutæ, ſed ſolum in corporibus augmentabilibus,quæ ꝑpriæ ſunt aīata, Vnde dicit, & intendit ꝑ terminum & menſuram vltima naturalia.i.termĩnos reꝶ naturalium,quæ inueniuntur in quãtitatibus corporum augmentabilium,hęc ille. Augmentabilia aũt ꝑpriæ ſumpta nō ſunt niſi animata, Et qm̃ ignis non eſt de natura animatorum augmentabilium,ideo non habet ita determinatam magnitudinem quin poſſit excedere quamcunq; magnitudinem rei animatæ. Et ſi dicas. Ergo ſi ignis pōt cre-

ſcere in infinitum ex appoſitione combuſtibilis in infinitū non eſt dabilis maximus ignis. Reſpondent Cōmentiſtæ & maximè Iād.in 2.de anima q.12.ꝙ qn̄ dicit philoſophus augmentum ignis eſſe in infinitum ſic eſt intelligendum,ꝙ poteſt excedere oēm magnitudinem rei viuentis non tñ omnē magnitudinem ſimpliciter, quoniam cum ignis habeat formam naturalem requirit etiam determinatam magnitudinē. quæ quia indeterminatæ poteſt excedere magnitudinem cuiuſcunque viuentis,dicitur augmentabilis in infinitum.

Hæc expoſitio non eſt falſa,ſed nō videtur ad mentē philoſophi. Nam ly natura conſtantium non vř reſtringēdum ad genus viuentium, ſed ſumendum pro omni ente naturali cui debetur ex natura ſua aliqua magnitudo & figura. Vnde melius eſt vt ſumatur ly natura conſtantium pro omni ente naturali quod terminatur propria figura ad differētiam fluidorum quæ terminantur non propria ſed cōtinentis figura. Et quoniam ignis ſicut & aër & aqua non propria ſed continentis figura terminantur.vt dictum eſt in 4.cœli.ideo ignis non debet computari inter natura conſtantia.

Egid.autē in 2.de anima ſuper tex.41.dicit ꝙ omnia quę conſtant ex natura hn̄t terminum aut ex parte formæ vt oia animata, aut ex parte materiæ vt quæ cōſtant ex tota ſua materia ex 1.cœl.aut ex ordine vniuerſi, ne.ſ.ſi augerētur in infinitum deſtruerēt alias partes vniuerſi.Intendit ergo philoſophus debere,q̄a ignis nō eſt aīatus,nec ignis puta A,cōſtat ex tota ſua materia quātum ſit ex parte formæ & ex pte ſuæ materiæ eſt augmētabilis in infinitū licet id repugnet ex ordine vniuerſi. Vñ poteſt dari adeo magnus ignis, ꝙ appoſitā feſtucam non poſſet comburere propter impedimētum extrinſecum.i.ne deſtruatur ordo vniuerſi. Sic igitur concordabit tex.philoſophi.Omnium natura conſtantium eſt terminata magnitudo ex parte formæ,aut materię,aut ordine vniuerſi. Et ſic ignis habet terminatam magnitudinem. Omniū autem natura conſtantium quæ ſunt de genere viuētium eſt terminata magnitudo ex parte formæ.i.animæ quæ requirit determinata organa, & ſic ignis cum non ſit viuens non habet determinatam magnitudinem ex parte formę,imò eſt augmentabilis in infinitum ſi apponatur combuſtibile in in

finitum

finitum niſi ordo vniuerſi obſiſteret.

Hæc poſitio non bñ ſaluat maximum & minimum per ſe, exiſtens in omogeneis. Nam vult non dari maximum ignẽ ex parte formæ, imò maiorem & maiorem in infinitum niſi ordini vniuerſi repugnaret. Et tñ in 1.phyſic.contra Anaxagoram determinatur maximam eo ꝙ quælibet forma naturalis ſtatutũ terminum prefigit ei cuius eſt forma, ergo igni debetur maxima quãtitas non ſolum pp conſeruationẽ ordinis vniuerſi, ſed ex ſua ꝑpria forma, licet illa quãtitas poſſit excedere omnem magnitudinem rei viuentis.

Tertius modus eſt rñdendi, qui videtur eſſe de mente B. Th. in 2. de anima in expoſitione tex. 46. Dicit igitur hęc opinio ꝙ oĩum natura conſtantium abſolutæ tam viuentium ꝙ non viuentium datur terminata magnitudo, & ꝙ in igne datur maximum & minimum per ſe exiſtens. Et cum hoc ſtat ꝙ ignis augeatur in infinitum ſi apponatur combuſtibile in infinitum. Nam ignis dupliciter conſideratur. Primo, vt per ſe vnus numero puta ignis, A, ignis, B, ignis, C. Secũdo, vt eſt vnus aggregatione plurium ignium, quę eſt vnitas ꝑ accidẽs ſicut vnitas lapidum in aceruo. Et hæc vnitas aggregationis fit quando igni præexiſtent applicatur alia materia combuſtibilis in qua introducitur forma ignis. Tunc ignis de nouo genitus eſt alius à pręexñti licet ad ſenſum non appareat. Et ſic applicarentur centum combuſtibilia fierent centum ignes, qui omnes non eſſent vnum per ſe, ſed contactu ſicut quidam cumulus. Nec primus ignis cui appoſita ſunt centũ combuſtibilia, poteſt dici eſſe ꝑprię augmẽtatus ſed actus, qm̃ ex 1. de generatione quod vere augmẽtatur remanet idẽ ante & poſt. Et ideo augmentum ꝑprię inuenitur in ſolis viuentibus. Ex hac ergo diſtinctione dico ꝙ ſumendo ignem vt eſt per ſe vnus numeró habet determinatã magnitudinẽ, quia dato quòd apponatur nouum combuſtibile & comburatur, non augetur ille idem numero ſed nouus generatur. Si autem ſumatur ignis vt eſt quid vnum aggregatione, ſic dico quòd habet determinatam magnitudinem, ſed poteſt ex generatione nouorum ignium in infinitum augeri illud aggregatum in infinitum. Nec ex hoc ſequitur aliquod inconueniens, quoniã quando dicit philoſophi. Omniũ natura cõ

ſtantium &c. debet intelligi de his quæ ſunt ꝑ ſe vnum ſicut vnus hō,vna plāta,vnus lapis.Similiter qlibet ꝑ ſe ignis. Vna ꝑ ſe aqua.Qn̄ ergo dicit philoſophus . Ignis augmentum eſt in infinitū quouſq; fuerit cōbuſtibile , exponatur de igne q̄ eſt vnus nō ꝑ ſe,ſed aggregatione.Aduerte tñ,ꝙ illud augmē tum ignis eſt improprium ſicut & nutrimentum ſuum , vt ex poſuimus ſupra . Hæc de præſenti quæſito dicta ſint,

Quæſtio 18. Si potentia nutritiua & augmentatiua & generatiua differunt realiter.

Quoniam autem eſt eadem potentia animæ vegetatiua & generatiua. Textu 42.

IN HAC q.aduerte,ꝙ oēs expoſitores in hoc concor dant . ꝙ licet harum trium ſit vnum obiectum materialiter ſumptum,quod eſt ipſum nutrimentum, tamen quia diuerſa ratione reſpiciunt ipſum, & habēt diſtinctas operationes circa ipſum ideo concludunt,ꝙ ſunt tres potentiæ diſtinctæ realiter. Ad reſolutionem igitur quæſiti declarandum eſt , quomodo nutrimentum alia & alia ratione formali eſt obiectum harum trium potentiarum , ex quo conſtabit diſtinctio realis inter eas . Deinde ſoluetur dubium quod oritur ex textu philoſophi .

Quantum ad primum aduerte,ꝙ res viuens indiget cōſer uationę in eſſe indiuiduo per aliquod tempus & debita quātitate,& conſeruatione in ſpecie vt perpetuetur.Conſeruari nō poteſt in eſſe indiuiduo niſi per nutritionem in qua ad re ſtaurationem deperditi conuertitur nutrimentum in ſubſtā tiam nutriti per potentiam nutritiuam mediante calore naturali decoquente ſicut iā locuti ſumus in tract. de morte & vita,& in trac.de cauſis longitudinis & breuitatis vitæ. Nutri mentum igitur,vt quid,i.vt ſubſtantia conuertibilis in nutri ti ſubſtantiam,eſt obiectum formale potentiæ nutritiuæ.De duci non pōt ad debitam quātitatem,niſi fiat maior cōuerſio alimenti in ſubſtantiam nutriti, ꝓ aliquo tp̄e, q̄ ſit reſtauratio deperditi , Ex eo aūt ꝙ nutrimētum eſt ſubſtantia quāta, & additur nutrito quāto,fit maius quātum. Nutrimētum igi tur vt eſt quātum & non ſolum vt eſt ſubſtantia , eſt obiectū formale potētiæ augmentatiuæ. Conſeruari non pōt in ſpe cie ſcd̄m perpetuitatē niſi generet ſibi ſimile, non generat ſi

mile

mile niſi per ſemē.Semen aūt eſt id quod ſupereſt de alimē to conuertibili in ſubſtantiam nutriti,& per illud generatur ſimile in ſpeciei. Nutrimentū,ergo vt ſupereſt nutritioni,& augmento,eſt obiectū formale potentiæ generatiuæ.Ex his conſtat ratio quare diſtinguuntur realiter. Determinatū eſt .n.ſupra ꝙ potentiæ diſtinguuntur per actus & actus per ob iecta formaliter ſumpta.Vbi ergo ſunt diſtincti actus reales, & diſtincta obiecta formaliter, ibi eſt diſtinctio realis potentiarum. Sed in parte vegetatiua diſtinguuntur vt patet realiter nutrire augere generare, quia ſtat vnum ſine alio ; & diſtinguuntur formaliter nutrimentum vt ſubſtantia, vt quantum,vt ſuperfluum ergo potentia nutritiua augmentatiua & generatiua diſtinguuntur realiter.

Quantum ad ſecūdum aduerte, ꝙ ex dicto philoſophi in tex.42.vbi inquit,qm̄ eſt eadem potentia vegetatiua & gnātiua inſurgit dubium. Nam ſi ſunt,eadem potentia, ergo nō diſtinguuntur realiter cuius oppoſitum determinatum eſt.

Aduerte, ꝙ aliqui vt effugiant hanc difficultatem dicunt ꝙ philoſophus per lÿ vegetatiua non intendit nutritiuam, ſed intendit vegetatiuā vt eſt genus quod ſub ſe continet has ſpecies,nutritiuam augmentatiuam generatiuam, quod nō diſtinguitur realiter ab eis,ſicut animal nō diſtinguitur rea liter à ſuis ſpeciebus.Sic dicunt iſti,quoniam eſt eadem potentia vegetatiua, ſcilicet ſumpta vt genus & generatiua ſumpta vt ſpecies,&c.Sed hæc expoſitio deuiat Comment.cui ad hęret in hoc B.Th. Nam Comment. in 2. de anima tex.42. exponit vegetatiuam pro nutritiua.Vnde & eius tex. Sic habet. Quoniam igitur nutritiua & generatiua ſunt eadē &c. Et B.Th.exponit vegetatiuam pro nutritiua. Suppoſito igitur ꝙ accipiatur vegetatiua pro nutritiua, declarandum eſt quomodo hæc duo ſtant ſimul, quod ſint eædem, & diſtinguantur realiter.

Egid.in expoſitione tex.42.in fine quæſtionis dicit,quòd ſunt eædem prout nutritiua præparat & decoquit nutrimentum quo nutritiua nutrit,augmentatiua augmentat,generatiua generat,& ſic erunt eædem non ſimpliciter,ſed obiecto materialiter ſumpto. Et hæc expoſitio videtur eſſe ad mentem Com.qui commento 42. exponens dictum philoſophi

 inquit.

inquit. Et quia ſubiectum potentiæ nutritiuæ & augmentabilis & generatiuæ idem eſt .ſ. nutrimentum &c.

Sed econtra. Si nutritiua & generatiua poſſunt dici eadem potentia quia obiectum earũ materialiter ſumptum eſt idẽ, ergo ſenſus viſus & odoratus erunt idem ſenſus quia obiectum eorum materialiter ſumptum eſt idem. Nam eſt idem corpus coloratum & odorabile.

Reſpondetur non eſt ſimilis ratio, quia actus potentiæ nutritiuæ ordinatur ad actum potentiæ generatiuæ, ideo proximiores ſunt adinuicem quàm viſus & odoratus quorum actus vnius non ordinatur ad actum alterius. Sic dicendum eſſet ad mentem Egidij.

Tu autem dic, quod potentia nutritiua & generatiua ſunt eadem potentia apud philoſophum radicaliter, quia radicãtur in eadem eſſentia animæ vegetatiuæ. Idem ſunt eædem ordinabilitate, quia nutritiua ordinatur ad generatiuam vt ad nobiliorem. Sequere tu quam expoſitionem volueris, quoniam omnes ſuſtentabiles ſunt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 19. Si quod nutritur patitur à nutrimento ſicut econuerſo.

Patitur aliquid alimentum ab eo quod alitur, ſed non hoc ab alimento. Textu 45.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficile eſt ſaluare præpoſitum tex. philoſophi. Primo, quidem quia contraria agunt & patiuntur adinuicem. Sed nutrimentum eſt cõtrarium nutrito ſaltem in principio, aliter non decoqueretur. Præterea dicit philoſophus in eodem tex. inquantum non coctum, contrarium contrario alitur. Si ergo cõtraria mutuo agunt adinuicem ſequitur ꝙ nutritum repatiatur à nutrimento. Præterea ad ſenſum experimur ſtomachũ laborare in decoctione cibi dure digeſtionis, ergo repatit̃ à nutrim̃ẽto. Pręterea philoſophus in 1. de gen. text. 44. vult alimẽtũ cõparari ad alitũ ſicut aqua ad vinũ, ſed conſtat aquã agere in vinum remittendo virtutem ſuam, ergo & nutrimentum agit in nutritum.

Pro reſolutione huius quæſiti inuenio tres modos dicendi. Primo, dicunt aliqui dictum philoſophi debere intelligi de eo quod alitur non ſcd̃m ſe, totũ ſed ratione principij formalis

formalis quo alitur, hoc autem principium eſt potentia nutritiua de qua conſtat ꝙ ſcd'm ſe nõ patitur à nutrimento, ſicut nec potentia viſiua ſcd'm ſe patiť à calore, imò coniũctũ ex potentia ex organo patitur.

Sed expoſitio hæc non eſt ad mentem philoſophi. Nam loquitur de eo quod alitur vt de compoſito. Comparat.n. illud quod alitur artifici, & alimentum materiæ in q̃ artifex agit. Conſtat atuem quòd artifex non dicit ſolam artem ſed compoſitum, ita nec quod alitur dicit ſolam potentiam nutritiuam, ſed compoſitum animatum.

Secũdo dñt aliqui ꝙ tex. philoſophi debet intelligi de nutrimento decocto & digeſto. Cum .n. ſit iam aſſimilatũ nutrito, & ſit in potentia proxima vt tranſmutetur in ſubſtantiam eius, non eſt amplius contrarium ei quo alitur, & per conſequens alitum non patitur à nutrimento ſed ecõuerſo; quia tranſmutatur in ſubſtantiam aliti.

Sed hæc expoſitio adhuc non quadrat ad ſenſum philoſophi. Ipſe.n. prępoſuit textum prædictum, antequam mentionem faceret de alimento cocto vel non cocto. Nam de huiuſmodi differentijs alimenti facit mentionem in fine tex. 45. vbi inquit. Secundum.n. quod eſt non digeſtum contrarium nutritur à contrario, ſecundùm vero quod digeſtum ſimile à ſimili. Hanc autem propoſitionem patitur aliquid alimentum ab eo quod alitur ſed non hoc ab alimento. prępoſuerat in principio eiuſdem tex. Vnde ſignum eſt quod intẽdebat de alimento ſecundùm ſe nundum diſtinguendo de cocto & non cocto, ſicut etiam comparuit fabrum ad materiam in quàm agit non ſolum quando diſpoſuit eam ad formam ſuſcipiendam ſed abſolute.

Tertio, ponitur expoſitio Cõment. vt melior & penitus ad mentem philoſophi in commento 45. ſtat in hoc ꝙ nutrimentum non agit in nutritum eo modo quo nutritũ agit in ipſum. Nam nutritum agit in nutrimentum tranſmutando ipſum in ſui ſubſtantiam, quo modo non agit nutrimentum in nutritum, non .n. nutrimentum conuertit nutritum in ſui ſubſtantiam. Sicut artifex q̃dẽ agit in materiam figurã do ipſam, quomodo materia non agit in artificem non.n. lignum figurat artificem. Et ꝙ hæc fuerit intentio Commẽt.

patet in dicto cõmento, vbi ſic inquit. Poteſt enim aliquid dicere quòd ſi nutrimentum eſſet contrarium nutribili oportet vt vtrunque tranſmutetur à ſuo compari, & patiatur ab eo, & q.d. reſpondendo quòd nutrimentum eſt quod patitur à nutribili, non nutribile à nutrimento. Non enim eſt neceſſe vt ab omni patiente patiatur agẽs eo modo quo patiens patiatur ab eo. Lignum enim patitur à carpentario, ſed carpentarius nõ patitur à ligno, niſi aliquis vocet illam tranſmutationem quæ eſt ex ocio ad operationem. Et infra in eodem commento inquit. Nutrimentum eſt illud quod tranſmutatur in formam nutribilis, non nutribile in formam nutrimenti. Hæc Comment.

Ex quibus patet, ꝙ intentio philoſophi & Comment. fuit nõ negare omnem reactionem nutrimenti in nutritum qm̃ vt arguebatur, in principio cum ſint diſſimilia & contraria agunt & repatiuntur adinuicem, & ſeinuicem alterant & ad ſenſum ſentimus & laborem in digeſtione, ſed intentio ſua fuit negare illam actionem conuerſiuam à nutrimento, qua agit nutritum in nutrimentum dum illud cõuertit in ſui ſubſtantiam. Ad ea quæ in principio quæſtionis abijciebantur non oportet reſpõdere, quoniam ſequendo tertiã expoſitionem, concedimus nutritum pati à nutrimẽto ſed nõ eo modo vltimato quo nutrimentum patitur à nutrito vt declaratum eſt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 20. Quomodo valet hec conſequentia ſi ſenſus eſſet actiuus ſecundum ſe, ſentire ſine ſenſibili exteriori.

Manifeſtum eſt igitur quod ſenſitiuum nõ eſt actu ſed potentia tm̃. Vnde non ſentiunt, ſicut combuſtibile non comburitur ipſum à ſeipſo ſint combuſtiuo. Comburere.n. ſeipſum & nihil indigeret actu ignem eſſe. Tex. 52.

IN HAC q. aduerte, ꝙ ꝯñtia præpoſita non vr̃ valere, quia videmus multa habere potentiam actiuam quæ tamen non agunt niſi concurrente obiecto extrinſeco. Nam ignis habet potẽtiam actiuam ad comburendum, & tñ nec ſe, nec aliud comburit niſi adſit combuſtibile. A ſimili ergo poſito quòd ſenſus eſſet actiuus ſenſationis, & eſſet in potentia actiua, non ſequitur quòd ſentiat ſine ſenſibili exteriori.

Vt igitur manifeſtetur qũo conſequentia valet, & qũo non, duo agenda ſunt. Primo, ponetur opinio Egidij, & improbabitur. Secundo ponetur opinio quàm reputo veram, & ſuſtinebitur in qua declarabitur veritas cõſequentiæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Egid. in 2. de anima in expoſitione tex. 52. in q. ſua 21. dicit duplici de cauſa prouenire ꝙ actio non ſit in agente niſi concurrat aliquod extrinſecum. Primo, quando actio tranſit ab agente in exteriorem materiam. Et ſic actio comburentis non poteſt eſſe ſine combuſtibili exteriori, quia hæc actio non remanet in comburẽte, ſed recipitur in combuſto. Secundo, quando illud in quo recipitur actio non eſt in potentia actiua, ſed paſſiua tantũ & ideo combuſtibile non comburitur ſine exteriori combuſtiuo, quia combuſtibile eſt ſolum in potentia paſſiua, vt cõburatur. Quod ſi actio non ſit tranſiens in exterioaem materiam, & illud in quo eſt talis actio ſit in potẽtia actiua quo ad illam actionem nihil requireretur exterius, ſed ageret in ſe ipſum, & ſine alio exteriori. Et ideo cum ſentire non ſit actio tranſiens in materiam exteriorem, ſed remaneat in ſentiente ſi ſenſus eſſet in potentia actiua reſpectu huius actionis, id eſt ipſius ſentire ſequeretur, quòd ſenſus poſſet ſeipſum ſentire, & poſſet ſentire non preſentibus ſenſibilibus exterioribus. Et quoniam hoc eſt falſum, ideo ex hoc vult, ꝙ ſi ſenſus eſſet in potẽtia actiua reſpectu ſenſationis, ſequeretur, ꝙ ſenſus ſentire abſq; ſenſibili exteriori. Et quia hoc eſt falſum ideo philoſophus vult ſenſum non eſſe potẽtiam actiuã, ſed paſſiuam. Hęc eſt declaratio Egidij. Et vt ſcias, ꝙ non eſt ſcd̃m mentem philoſophi declaro prius qd intẽdat his philoſophus, & qũo ſaluanda eſt præpoſita ↄ̃ña. Deinde manifeſtũ erit ſententiam Egidij non deſeruire in ꝓpoſito.

Aduerte igit, ꝙ vt ↄ̃tia ſit vera oportet ſupponere ſcd̃m philoſophum ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, & ſcd̃m antiquos eſſe potentiã actiuam, & iudicare de eo ſicut ſi eſſet aliquod combuſtibile, quod quidem ſimul cum hoc ꝙ habeat potentiam paſſiuam vt comburatur, habeat etiam potẽtiam actiuam vt comburat. Hoc enim dato clarum eſſet ꝙ illud combuſtibile combureret ſeipſam ſine exteriori combuſtibili. Sic in propoſito arguit philoſophus. Cum ſenſus ſit in

potentiã

potentia paſſiua, ſi ſcdm antiquos eſſet ēt in potentia actiua ad ſentiendum, ſequitur, quòd ſentiat ſine exteriori ſenſibili ſicut dictum eſt proportionaliter de combuſtibili quod haberet in ſe potentiam actiuam comburendi. Hoc modo debet ſaluari cōſequentia philoſophi. Vnde non eſt neceſſe diſtinguere de actione immanente, & tranſeunte vt diſtinguit Egidius. Patet enim in text. philoſophi, ꝙ confirmat actum ſentiendi quo ſenſus ſentiret ſine ſenſibili exteriori, per actū comburendi quo combuſt. bile combureret ſine exteriori combuſtibilj, & tamen actus ſentiendi eſt actio immanens, & actus comburendi eſt actio tranſiens. Vnde quantum ad hoc tenet conſequentia in vtraque actione, dummodo vtrobique ſupponatur potentia quæ ſit actiua, & paſſiua ſecundum ſe, & ſufficienter. Defecit autem Egidius quia non conſiderauit combuſtiuum, vt combuſtibile, & combuſtiuū, ſed tantum vt combuſtiuum. Et ideo bene ſequitur, quòd purū combuſtiuum non poteſt comburere niſi adſit combuſtibile exterius. Si autem idem eſſet combuſtibile, & combuſtiuum combureret non indigens combuſtibili exteriori.

Ex his patet reſponſio ad argumentum in principio quæſiti quoniam licet multa habeant potentiam actiuam quæ non agunt niſi præſente obiecto extrinſeco, vt patet de igne, tamen nullum poteſt dari habens in ſe, & ſecundùm ſe potentia actiuam, & paſſiuam quod non poſſit agere ſine obiecto exteriori. vt diximus de eo quod eſſet combuſtiuum, & combuſtibile, & in hoc ſenſu loquitur philoſophus & non de eo quod habet potentiam actiuam tantum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 21. Si ſenſus eſt potentia actiua, an paſſiua.

Senſus autem in ipſo moueri, & pati aliquid accidit. Videtur enim quædam alteratio eſſe. Textu 51.

IN HAC quæſtione duo inuenio, in quorum vno ferè omnes concordant. ſ. ꝙ ſenſus eſt potentia paſſiua. In altero autem diſcordant. ſ. an ſit potentia mere paſſiua. Nam Thomiſtæ tenent, quòd idem ſenſus numero eſt paſſiuus, & actiuus. Alij autem inter quos eſt Iandunus tenet, quòd in parte ſenſitiua eſt duplex ſenſus, vnus mere paſſiuus, cui correſpondet ſenſus actiuus, ita quòd ponit duos viſus actiuum

&

& paſſiuum, ſimiliter intellige de alijs ſenſibus. Pro reſolutione igitur quæſiti. Primo, pertractabitur illud in quo omnes conueniunt. Secundo, via Thomiſtica. Tertio, via Ianduni, & oſtendetur quòd nullam habet apparentiam.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ omnes in hoc conueniunt potentias vegetatiuas eſſe de numero potentiarũ actiuarum, cognoſcitiuas autem de numero paſſiuarum. Et hæc eſt prima differentia quæ aſſignatur inter potentias vegetatiuas & ſenſitiuas, vt dicit Comment. in 2. de anima in commento 52. Et quòd ſenſus ſit potentia paſſiua manifeſtatur primo per Comment. in 2. de anima in comment. 51. vbi inquit. Primum, conſideratum de ſenſu eſt vtrum ſit numeratus in virtutibus actiuis, aut paſſiuis. Et cum poſuit eum .ſ. Ariſt. in genere potentiarum paſſiuarũ dedit cauſam iſtius extimationis, &c. manifeſtatur ſecundo ratione ſic. Senſus mouetur ab obiecto, & actuatur ſpeciei obiecti. Cuius ſignum eſt, quod non ſentit niſi præſente obiecto, ergo patitur ab obiecto. Item cum ſentire ſit actio immanens recipitur in ſenſu. Virtus autem receptiua eſt paſſiua, ergo &c.

Quantum ad ſecundum .ſ. quod ſenſus non ſit virtus pure paſſiua, nec pure actiua, ſed mixtim B. Th. innuit in expoſitione tex. 59. qui incipit ſenſitiui autem. Illic B. Th. cũ philoſopho loquẽs proportionaliter de ſentiente, & ſciente declarat, ꝙ ſicut in ſciente poteſt inueniri duplex actus, & duplex potentiam ſic in ſentiente. Nam antequam homo ſciẽtiam adiſcat eſt in potentia pura ad ſciendum. cum autẽ iam habet habitum ſcientiæ eſt in actu primo, & in potentia nõ pura, ſed media. Reſpectu enim habitus iam actu eſt, reſpectu autem cõſiderare, adhuc eſt in potentia, cum autem actu conſiderat eſt totaliter in actu, & nullo modo in potentia. Sic contingit circa ſenſum. Antequam generetur animal eſt in pura potentia ad ſentiendum, cum autem iam genitum eſt animal, iam habet actu primo ipſum ſenſum, ſicut ille qui actu acquiſiuit ſcientiam, ita quod per generationem conſtituitur animal in media potentia ad ſentiendum. Cum autem actu ſentit eſt complete in actu, ſicut qui conſiderat. Ex iſtis declaro, quòd ſenſus eſt potentia partim actiua, & partim paſſiua. Nam vt dicit philoſophus in tex. 59. habens

habens ſenſum eſt ſicut habens ſcientiam. Sed habens ſcientiam eſt partim in potentia actiua, & partim in potentia paſſiua. Quod enim habet ſcientiam eſt in primo actu, ergo nõ eſt in pura potentia,& nondum eſt vt ſic in ſecundo actu,ergo non eſt in puro actu, ſed mixtim, ita ꝙ vt habet ſciẽtiam eſt in potentia actiua ad cõſiderationem,& ſic ſcientia eſt potentia actiua, ſicut potentia materiæ eſt potentia paſſiua.Vt autem habens ſcientiam eſt receptiuus cõſiderationis, & perfectibilis per ipſam.; ſic ſcientia poteſt dici potentia paſſiua licet magis propriæ dicatur ſciens in potentia paſſiua per ipſam ſcientiam. Non.n.recipitur conſideratio in ſcientia,ſed in ſciente. Ergo à ſimili ad mentem philoſophi poſtquam animal per generationem acquiſiuit ſenſum eſt in potentia actiua ad ſenſationem, & ſic ſenſus eſt potentia actiua, quia productiua ſaltem partialis ipſius ſenſationis. Sicut.n.ſcientia eſt quædam forma,ſic & ſenſus eſt forma,potentia autem formæ eſt potentia actiua. Nam actui, vt actus eſt repugnã pati ſm Cõment.in 1.cap.de ſubſtantia orbis. Poſtquam autem animal habet ſenſum adhuc eſt in potentia ad recipiendum ſenſationem quæ quoniam eſt actio immanens in eodem recipitur à quo producitur,cum ergo producatur à ſenſu,vel à compoſito ex organo, & ſenſu in eodẽ recipitur, & vt ſic ſenſus eſt in potentia receptiua quæ eſt paſſiua. Patet ergo, ꝙ ſenſus eſt productiuus, & receptiuus ſenſationis, & ſic eſt in potentia actiua,& paſſiua. Sed dices. Nunquid ſm philoſophum ſenſus eſt totale productiuum ſenſationis.Reſpondeo,ꝙ non,imò ſunt due cauſæ partiales.ſ.ſenſus,& ſenſibile mouens ſenſum. Et ꝙ ſenſus ſit cauſa effectiua ſenſationis patet in hoc 2.lib.in tex.37.vbi philoſophus vult animam eſſe principium, vnde quo motus localis, & alterationis.i.ſenſationis,& augmenti, & decrementi. Sed conſtat, ꝙ apud philoſophum anima non eſt immediatum principium operãdi, ſed per aliquam ſuam potẽtiam, ergo eſt principiũ effectiuum ſenſationis per ſenſum. Quod aũt ſenſibile ad extra ſit ẽt principium effectiuum ſenſationis patet in hoc 2. lib.in tex.60.vbi dicit philoſophus.Huiuſmodi actiua operationis.ſ.ſenſationis extra ſunt viſibile,& audibile. Patet ergo,ꝙ ſenſatio eſt effectiuæ à ſenſu,& à ſenſibili. Et non põt

dici,ꝙ vtrũque ſit principium totale,qm̃ vnius effectus non pñt eſſe duæ cauſæ productiuæ totales,vt determinatum eſt in 5.metaph.in q.noſtris,ergo ſunt duæ cauſę partiales quæ integrãt vnam totalem.Hęc eſt ſentẽtia,quàm cõiter tenent Thomiſtæ quõ ſenſus ſit potentia actiua, & paſſiua. Quam autem potẽtialitatem dicat reſpectu ſpeciei ſenſibilis, quàm recipit ab obiecto exteriori dicam in q. ſequenti. Habet.n. ſpecialem difficultatem pp dicta philoſophi, vt declarabo.

Quantum ad tertium.ſ.quoad phantaſiam Iand. aduerte, ꝙ ipſe in lib.2.in q.16.tenet dari in parte ſenſitiua duos ſenſus ſicut in parte intellectiua dãtur duo intellectus.Vnũ ſenſum ponit ꝓductiuum ſenſationis,alteꝝ aũt receptiuũ eiuſdem,qui nõ reciperet niſi diſponeretur per ſpeciem ſenſibilem impreſſam ab obiecto exteriori in ſenſu paſſiuo. Cauſæ aũt quæ mouerunt eum ad hanc poſitionem ſunt principaliter tres,quas retractabimus,& ſigillãtim euacuabimus.

Prima fuit,quia arbitratus eſt non poſſe aſſignari productiuum ſenſationis niſi concedatur ſenſus agens. Nam dicit Iand. quòd ſenſus receptiuus ſenſationis non poteſt illam producere, quia idem reſpectu eiuſdem non eſt actiuum, & receptiuum. Item ſenſibile ad extra non eſt productiuum ſenſationis,vt in via peripat.cõmuniter concedit.Item animæ ſuba non eſt immediate productiua illius, quia anima nihil agit niſi mediante potentia. Item ſpecies ſenſibilis impreſſa ſenſui ab obiecto nõ eſt illius productiua, aliter eſſet nobilior ſenſu. Nobilius eſt enim producere ſenſationem quàm recipere,ſicut omne agere,vt agere eſt nobilius pati.

Hæc ratio apud B.Th.& Sco. nullius eſt efficaciæ qm̃ diſtinctio facta eſt inſufficiens. Nam dicimus,ꝙ ſenſus actuatus ſpecie eſt productiuus ſenſationis,ita ꝙ ſenſus, & ſpecies ſunt duæ cauſæ partiales.Nec incõuenit idem eſſe actiuũ,& paſſiuũ eiuſdem non tñ eodem modo acceptũ. Nam ſenſus cum ſpẽ ꝓducit ſenſationem, ſenſus aũt ſcd̃m ſe recipit eã. Diſtinguunt vero ſenſus cum ſpẽ,& ſenſus precisę ſumptus.

Secũdã fuit, q̃a arbitratus eſt ſpẽm ſenſibilem eſſe receptiuam ſenſationis,quod ſic probat. Sẽſus;vel ſpẽs ſenſibilis eſt receptiua ſenſationis,nõ ſenſus,quia cum ſit receptiuus ſpeciei non põt ſimul recipere ſenſationem.Idem.n.non eſt re

ceptiuum

ceptiuum duorum ordinatorum adinuicē. Ex his ſic arguit, Species ſenſibilis non eſt productiua ſenſationis, qa vt probatū eſt, eſt receptiua eiuſdē. Nec ſenſus receptiuus ſpeciei eſt productiuus ſenſationis, quia eſt pura potentia cui repugnat agere, ergo datur ſenſus agens ꝓductiuus ſenſationis. Hec rō minorem euidentiam habet q̄ precedens, falſum eſt.n.& à nemine experto in philoſophia cōceſſum ſpeciem ſenſibilem eſſe receptiuam ſenſationis. Nec incōuenit idem eſſe receptiuum duorum quoꝝ vnum ordinatur ad alterum, ſicut in lapide recipitur grauitas,& motus deorſum. Nec eſt verum,ꝙ ſenſus ſit pura potentia paſſi. Diximus.n.ꝙ ſenſus eſt quædam forma,& à philoſopho cōparatur ſcientiæ. Potentia aūt formæ eſt potentia actiua,& non puræ paſſiua.

Tertia cauſa fuit, qui arbitratus eſt per omnia ſimile iudicandum in parte ſenſitiua ſicut in parte intellectiua, & quia datur intellectus agens, quem dicit eſſe productiuum intellectionis. vt patet in 3. de anima in q. ſua 23. ꝙ intellectū poſſibilem quem dicit eſſe parum receptiuum, & non productiuum intellectionis, quàm tamen non reciperet niſi diſponeretur per ſpeciem intelligibilem ſibi impreſſam, ſic per omnia reputat dicendum in parte ſenſitiua.

Sed qm̄ non leuiter errat attribuens actiuitatem intellectionis intellectui agenti,& auferens eam ab intellectu poſſibili ideo ex falſis ad magis falſa ꝓceſſit. Quod autem intellectus agēs non producat intellectionē, ſed intellectus poſſibilis actuatus ſpē pertractabitur in 3. lib. Cōſiderās ergo falſa fundamenta ſua,& paruitatem rōnum ſuarum quibus ad hoc motus eſt extimo nō eſſe tempus cōterēdum in ſua q. quàm ꝓtraxit ad formam tractatus extimās ſe poſſe ex prolixitate ſermonis hanc ſuam imaginationem mentibus adiſcentium inſerere. Hæc de præſenti quæſito dicta fuerint.

Quæſtio 22. Si ſenſus poſtquam productus eſt, eſt in potentia ad actum primum, & ſecundum, vel tantum ad ſecundum.

Senſitiua autem prima quidem potentia mutatio fit à generante, cum autem generatum eſt habet iam ſicut ſcientiam. Textu 59.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficile eſt ſaluare textum prepoſitum

poſitum philoſophi. Nam ex proportione q̃ ponit philoſophus inter ſenſum genitum, & ſcientiam acquiſitam vr̃ ſentire, ꝙ ſicut hñs ſcientiam iam eſt in actu primo, & eſt in potentia ſolum ad actum ſecundum qui eſt cõſiderare, ita hñs ſenſum iam eſt in actu primo, & eſt in potentia ſolum ad actum ſecundum q eſt ipſa ſenſatio. Et hoc modo tex. exponunt B. Th. & Egid. & Cõment. in cõment. 59. vbi inquit. Opinatur enim. ſ. philoſophus, ꝙ prima perfectio ſenſus ſit ab intelligentia agente: vt declaratur in lib. de animalibus. Hæc Cõment. Prima aũt pfectio apud Cõment. dr̃ primus actus. Vnde dixit diffinitione animæ. Animam eſſe primam pfectionem corporis. Intelligentia agens apud philoſophũ in lib. de animalibus ſumitur pro virtute formatiua quæ eſt in ſemine, quia occulte, & mirabiliter operatur ad inſtar intelligentiæ. Patet igitur, ꝙ ſenſus genitus iam eſt in actu primo, & poteſt dici actus primus ſicut ſcientia. Sed ex alio fundamento philoſophi probatur, ꝙ ſenſus genitus ſit in potentia ad actum primum, & ſecundum. Nam dicet philoſophus infra in tex. 121. ꝙ ſenſus eſt receptiuus ſpecierum ſine materia ergo neceſſe eſt ſenſum prius actuari ſpecie quã ſentiat. Si actuatur ſpecie, quæro actu primo, aut ſecundo. No. ſecũdo quia recipere ſpeciem præcedit ſenſationem, & eſt cauſa ſentiendi, aliter ſentire non eſſet effectiuę à ſenſu, ſed à ſolo ſenſibili extrinſeco, quod eſt falſum: vt determinatum eſt in quæſt. præcedenti, ergo per ſpeciem conſtituitur in actu primo, & per ſenſationem in actu ſecundo. Præterea dicit philoſophus in 8. phyſ. tex. 32. ꝙ quando aliquid eſt in actu primo, ſtatim poteſt operari niſi aliquid impediat. Et hoc declarat in naturalibus, & in potentijs intellectiuis. Sed poſtquam animal habet ſenſum non põt operari, nec ſentire niſi actuetur ſpecie obiecti, ergo ſenſus ex ſe non eſt in actu primo,

Propter has rões Iand. in lib. 2. in q. 15. concedit ſenſum reduci ad actum primũ per ſpeciem obiecti q̃ in ſe recipit. Et tñ non ſaluat textu philoſophi 59. in quo expreſſe aſſimilat ſenſum genitum ſcientiæ quæ eſt in potentia ſolum ad actum ſecundum. Nos autem ſuſtinere intendentes expoſitionem Cõmẽt. & B. Th. & Egidij quam poſuimus in princ. huius quæſiti, tenemus quòd poſtquam genitus eſt ſenſus,

eſt

eſt in actu primo antequam recipiat ſpeciem. Sed antequam rñdeamus rationibus in oppoſitum duo prænotanda ſunt.

Primum eſt, ꝙ receptio ſpei in ſenſu, & ſenſatio non debent extimari ſicut duo actus. Licet enim in naturalibus receptio formæ, & actus egrediens à forma ſint duo actus realiter diſtincti, vt primus, & ſecundus, non tñ in potentijs cognoſcitiuis. Et ratio diſſimilitudinis eſt, quia in naturalibus actio eſt tranſiens cuius principium, i. forma eſt in agente, & eſt primus actus agentis, actio autem, & terminus actionis tranſit in paſſum, & aliqd ponit in paſſo ideo ſunt duo actus realiter diſtincti & ſubiecto. In potentijs aût cognoſcitiuis non eſt vere actio quæ ſit motus phyſicus, nec eſt in prædicamento actionis, imò talis actio eſt in prædicamento qualitatis, vt determinauimus in lib. 9. metaph. in q. noſtris. Et eſt potius qualitas per modum actionis, quàm vera actio. Vnde ſentire realiter eſt ſpeciem ſenſibilem eſſe præſentialiter, & formaliter in ſenſu. Nec eſt imaginandum, quòd ſenſatio procedat realiter à ſenſu actuato ſpecie ſicut procedit calefactio à calore, ſed ſolum actione grammaticali, quæ potius habet modum actionis, quàm ſit vera actio. Vnde recipere ſpeciem ſenſibilem, & ſentire ſunt realiter idem actus ſecundus, diſtinctus tantum ex modo conſiderandi.

Secundum notandum eſt, ꝙ illa propoſitio in 8. phyſ. omne quod eſt in actu primo, poteſt ſtatim operari niſi aliquid impediat, licet ſit vera tã in naturalibus, quàm in cognoſcitiuis, tamen in cognoſcitiuis datur latitudo eo quòd actus intelligendi, & ſentiendi non aſſimilantur in obiecto, Nam obiectum actus intelligendi eſt vniuerſale, quod abſtrahens ab exiſtentia eſt ſemꝑ pñs intellectui ſcđm eſſe cognoſcibile. Et ideo hñs ſcientiam quoties voluerit remoto impedimento poteſt conſiderare, qm̃ in intellectu eſt obiectum vniuerſale repræſentatum per ſpeciem intelligibilem. Obiectũ autem actus ſentiẽdi eſt ſingulare ad extra, cuius ſpecies nõ remanet in organo ſenſus exterioris niſi ad pñtiam obiecti. Et ideo licet animal habeat ſenſum, & per ſenſum ſit in actu primo, ñ non quoties vult poteſt ſentire propter cõditionem ſui obiecti cuius ſpẽi nõ remanet in ſenſu in abñtia obiecti. Ex quo ſequitur corollarie, ꝙ quia ſenſus interior puta phãtaſia

taſia eſt in actu primo, poſtquam producta eſt, quoniam retinet ſpeciem ſenſatam etiam abſente obiecto poteſt anima phantaſiare quoties, & quando voluerit remoto impediente, puta infirmitate aut alio diſtrahente.

His prænotatis patet quid dicendum ſit ad rationes in oppoſitum poſitas ſupra. Ad primam dicitur, quòd recipere ſpeciem preſentialiter non eſt actus diſtinctus ab actu ſecundo, & quãdo dicitur, quòd receptio ſpeciei eſt cauſa ſenſationis, non eſt verum niſi grammaticaliter. Secus eſſet ſi ſenſatio eſſet actio tranſiens, & quando dicitur, quòd actus ſentiendi non eſſet effectiuæ à ſenſu, negatur conſequentia. Sed aduerte, quòd cauſa huius erroris eſt, quia iudicatur de actione immanenti ſicut de tranſeunte. & ſit idem iudicium de potentijs naturalibus, & de cognoſcitiuis.

Ad ſecundam patet quid dicendum ſit. Nam quòd habẽs ſenſum non exeat in actum ſentiendi quando vult, ſicut habens ſcientiam conſiderat quando vult, non eſt defectus ex parte ſenſus, ſed ex modo ſui obiecti quod eſt ſingulare, quod non ſemper præſens eſt ſenſui, ſicut vniuerſale eſt ſemper pſens intellectui. Et ideo philoſophus aduertens hanc diſſimilitudinem ex parte obiectorum dixit in hoc 2. lib. in tex. 60. cauſa autem eſt quoniam ſingularium quidem ſecundum actum ſenſus, ſcientia autem eſt vniuerſalium. Hæc enim in ipſa quodammodo ſunt anima. Vnde intelligere quidem eſt in ipſa cum velit, ſentire autem non eſt in ipſa, neceſſarium enim eſt eſſe ſenſibile &c. Patet ergo, quod eſt magis ad mẽtem philoſophi tenere ſenſum eſſe in potentia ſolum ad actum ſecundum quantum ſit ex natura ſua, quàm in potẽtia ad actum primũ, & ſecũdum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ 23. Si ſenſus poteſt errare circa proprium ſenſibile.

Dico autem proprium quidem quod non contingit altero ſenſu ſentiri, & circa quod non contingit errare. Tex. 63.

IN HAC quæſtione non inuenio magnam difficultatem, quoniam quòd ſenſus non erret circa proprium ſenſibile eſt propoſitio quaſi per ſe nota. Tamen pro plena reſolutione tria agenda ſunt. Primo, ponitur diſtinctio de ſenſibili proprio. Secundo, ponentur concluſiones reſponſiuæ. Tertio, remouebitur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quòd ſenſibile proprium dicitur dupliciter. Primo, dicitur illud quod nõ ſentitur alio ſenſu, & per ſe immutat ſenſum, & ſub ſe cõtinet omnia quæ per ſe ſentiuntur ab illo ſenſu tantum. Sic color eſt ſenſibile proprium ſiue viſibile ſenſus viſus, & ſapor guſtus, & ſonus auditus. Et ſenſibile proprium ſic acceptum dr̄ obiectum proprium ſenſus. Secundo dicitur illud quod per ſe immutat ſenſum, & non poteſt ſentiri alio ſenſu. Sic ſpecies cõtenta ſub ſenſibili proprio ſumpto primo modo, dicitur ſenſibile proprium, vt albedo. Nam per ſe immutat viſum quoniam imprimit ſpeciem in viſu, & non ſentitur per ſe niſi à viſu. Idem intellige de ſpeciebus ſoni, & ſaporis, & odoris &c.

Quantum ad ſecundum pono tres concluſiones. Prima eſt. Senſus non decipitur circa proprium ſenſibile ſumptum primo modo, probatur. Nam experimur, ꝙ viſus nunquam iudicat aliquid eſſe coloratum, niſi ſit aliquo modo coloratum. Nec guſtus iudicat aliquid eſſe ſaporoſum niſi aliquo modo ſit ſaporoſum. Nec auditus iudicat aliquid eſſe ſonum vel ſonans niſi ſic ſit aliquo modo, & ſic de alijs ſenſibus. Et aduerte, quòd tex. philoſophi propriæ intendit de ſenſibili proprio ſic accepto quod eſt obiectum proprium, & formale ſenſus. Vnde in tex. 63. exemplificans quomodo non decipitur ſenſus circa proprium ſenſibile, inquit. Vt viſus coloris. Auditus ſoni, & guſtus humoris, &c.

Secunda concluſio. Senſus non errat circa ſenſibile proprium ſumptum ſecundo modo ſtantibus conditionibus requiſitis ad veram ſenſationem. Antequam probatur concluſio aduerte, ꝙ tres conditiones requiruntur. Primo, ꝙ ſenſibile ſit debite approximatum ſenſui, nam ſi eſt in maiori, aut minori diſtãcia quàm ſit opportunum, iudicium ſenſus non erit verum, vnde ſi rubeum ſit multum diſtans à vidente, non appareat rubeum, ſed nigrum. Secundo, quòd organum ſit debite diſpoſitum, & non deprauatum, vnde guſtus febricitantis iudicat dulce eſſe amarum. Tertio, quòd medium ſit depuratum, vnde ſi aër aut aqua non ſint pure diaphana, viſus nõ iudicat de viſibili ſicut eſt. Nam videns ſolem per aërem admixtum vaporibus ignitis iudicat ſolem eſſe rubeum qui tamen non eſt. Stante igitur debita proximatione obiecti, debita

bita d.ſpoſitione organi,& medij probatur concluſio ſic. Poſitis cauſis proximis per ſe ſufficientibus, & naturalibus requiſitis ad veritatem alicuius effectus,ponitur ille effectus verus. Hæc per ſe patet. Sed cauſæ veræ ſenſationis ſunt illę quæ allegatæ ſunt, ergo quandocunque ille ponuntur ſenſus non errat. Ex quo ſequitur,quòd error circa proprium ſenſibile contingit ſemper vt experientia docet ex defectu alicuius vel omnium illarum conditionum.

Tertia concluſio. Licet ſenſus non erret circa proprium ſenſibile ſecundo modo ſumptum ſtantibus conditionibus prædictis,tamen errat circa ſubiectum proprij ſenſibilis,& circa locum aut vbi.Hanc declarat Comment. in comment. 63.huius ſecundi.Nam ſi viſo aliquo colorato iudicat vidēs illud eſſe argentum aut ſtannum,vel vbi ſit, ſcilicet an ſuperius aut inferius multoties decipitur. Nam vt,inquit Comment. vbi ſupra iudicare de ſubiecto quid ſit aut vbi ſit, non ſpectat ad ſenſum exteriorem, ſed interiorem quæ dicitur cogitatiua quæ habet apprehendere intentiones indiuiduales. Et de hac virtute loquemur inferius agentes de ſenſibus interioribus.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ videtur ſenſus nulla exceptione facta ſemper eſſe verus in apprehendendo proprium ſenſibile tam primo quàm ſecūdo modo dictum,& arguitur ſic.Quandocunque ſenſus recipit ſpeciem proprij ſenſibilis eo modo quo ſenſibile proprium eam imprimit,tunc videtur eſſe verum iudicium ſenſus quoniam natus eſt iudicare per ſpeciem ſibi impreſſam. Sed qñ ſenſus ſentit ſemper recipit ſpeciem &c.ergo &c. Maior patet minor probatur,quoniam paſſum non recipit formam ab agente niſi quàm agens inducit, nec aliter niſi vt eſt aptum inducere, ergo &c.

Rñdeo licet ſenſus recipiat ſpēm à ſenſibili.Non tñ oī eo modo recipit,quo agens eſt aptū inducere. Nam ſtat ꝙ agēs ſit aptū inducere ꝑfectiſſimæ,& tñ patiens ex ſui indiſpoſitione recipit imꝑfectæ ſiue ex debilitate ſicut ſol eſt aptus ꝑfectæ illuminare oculum meum,qui tñ ex ſui debilitate magis excæcatur q̄ illuminetur.Cum igitur in ꝓpoſito poſſit ꝯtingere ꝙ ex nimia diſtātia aut indiſpoſitione medij ſiue organi ꝙ ſenſus nō recipit ſpēm mō ꝑfecto quo ſenſibile cauſat

eam,non inconuenit ſenſum errare.Ad probationem igitur minoris dico ꝙ licet ſenſus non recipiat &c.Non tñ oĩ perfecto modo vt cauſatur.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 24. Si ſenſibilia communia ſunt ſenſibilia per ſe, & propter quid.

Communia autem motus,& quies numerus,& figura,& magnitudo. Textu 64.

IN HAC q.aduerte,ꝙ eſt vnum conceſſum ab oĩbus.ſ. ꝙ ſenſibilia cõia ſunt ſenſibilia per ſe.Vnde,& Comment.in hoc 2.in comment.65.ſic dicit.Cum declarauit philoſophus duos modos ſenſibilium ꝑ ſe.ſ. proprioꝶ, & cõium,incepit declarare tertium modum qui eſt ſenſibilis ꝑ accidens. Circa aliud aũt.ſ.ꝑꝑ quid ſenſibilia ꝑ ſe eſt multa opinioꝝ diuerſitas.Verum pro reſolutione in via noſtra.Primo,ponam modum;& cauſam aſſignatam à B.Th.& defenſabo. Secundo,cauſam aſſignatam à Comment. & declarabo in quo ſenſu militant rationes B.Th.contra Comment.& in quo non. Tertio,cauſam aſſignatam ab Alb.& oſtendam ſi poteſt ſuſtineri vel non. Senſum Egid. & Iand. pertranſibo, quoniam cum ſequantur Comment. cum declaratum fuerit quomodo, & in quo ſenſu poteſt Comment. ſuſtineri, manifeſtum erit quid veri aut falſi contineat ſenſus Egid. & Iand.

Quantum ad primum notanda ſunt duo quæ tãgit B.Th. in hoc lib.2. in tex.64. Primum eſt,quòd ſenſibile per ſe diſtinguitur à ſenſibili per accidens in hoc.Senſus aliquid patitur à ſenſibili per ſe. Sed à ſenſibili per accidens nihil patit̃. Et hanc differentiam aſſignat philoſophus in tex.65. cum dicit ſenſibile per accidens vt Diarij filius, quoniam ab eo nihil patitur ſenſus.Ex quo ſequitur,quòd hæc duo repugnãt. Hoc eſt ſenſibile per ſe, & tamen nihil imprimit in ſenſu, nec ſenſus ab eo aliquid recipit.Oportet ergo,quòd ſenſibilia communia aliquid agant in ſenſu, aliter non poterimus defenſare, quòd ſint ſenſibilia per ſe.

Secundum notandum eſt, ꝙ ſenſibile per ſe dupliciter poteſt immutare,& agere in ſenſum. Primo,quia ſpeciem ſuã imprimit in ſenſu, & ita in vno ſenſu, ꝙ non in alio, vt albũ in viſu,ſonus in auditu. Et ita ſonus in auditu, ꝙ non in viſu &c.Et hoc modo ſenſibilia propria agunt in ſenſum, & diuerſificant

uerſificant ſicut proprium obiectum diuerſificat potentiam. Secundo, ſenſibile agit in ſenſum diuerſificando ſenſationē non quidem per ſpeciem impreſſam. Nam licet ſpeciem ſui imprimat in ſenſu non tamen ita in vno quin in alio ſicut ſpecies figuræ, & motus poteſt indifferenter imprimi in viſu & in tactu. Sed diuerſificat quo ad modum immutandi. Nam maior figura facit quòd color exiſtens in ea magis immutat viſum quàm color exiſtens in figura minori. Similiter color exiſtens in corpore moto, aliter immutat viſum quam exiſtens in corpore quieſcente. Nam ille immutat per modum decurrentis, iſte autem ſub eſſe ſtabili. Et hoc modo ſenſibilia communia agunt in ſenſum. Et propter hunc diuerſum modum immutandi quem aliqui Thomiſtæ appellant modificationem ſenſationis B. Th. ponit ſenſibilia communia eſſe ſenſibilia per ſe.

Hanc opinio B. Th. interpretatur modo ſuo Iand. in lib. 2. in q. 18. Et Egid. ſuper tex. 65. in ſua prima dubitatione. Et attribuunt B. Th. quod negat ſenſibilia communia imprimere ſpeciem in ſenſu. Sed hoc non negat B. Thom. Negaret enim quod eſt manifeſtum ſenſui. Nam videmus in ſpeculo nō ſolum recipi ſpeciem coloris, ſed etiam ſpeciem figuræ, & magnitudinis, & motus, ergo hoc non eſt negandum à ſpeculo animato quale eſt oculus. Sed B. Th. dicit, quòd non debent iudicari ſenſibilia per ſe ex eo quòd imprimunt ſpeciem, quoniam quo ad ſpeciem non diuerſificant ſenſum.

Hoc enim ſpectat ad ſenſibile proprium. Sed debent iudicari ſenſibilia per ſe quia immutant, & diuerſificant ſenſum quo ad modum ſentiendi, eo quòd faciunt ſenſibilia propria exiſtentia in diuerſa magnitudine, & figura aut ſub motu aut ſub quiete, alio & alio modo diuerſificare ſenſationem. Egidi. quidem, & Iand. arguunt contra B. Th. probantes quòd ſenſibilia communia imprimunt ſpeciem. Et quoniam id non negat B. Th. ideo tranſeant argumenta eorum. Potius enim iudicandum eſt, quòd mentem B. Th. non attigerint quàm quòd aliquid contra eum concludant.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Commēt. in commento 65. duas cauſas aſſignat, propter quas reputat, quòd ſint ſenſibilia per ſe. Prima eſt, quia ſenſibilia communia

ſunt neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs,aliter ſenſibilia propria non immutarent ſenſum.Non enim videt color n.ſi in magnitudine,quoniam ſuperficies eſt immediatũ ſubiectum eius. Senſibilia autem per accidens non ſunt neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs. Nã dato q albedo non ſit in lapide vel in ligno adhuc poteſt videri, quia põt exiſtere in alio quam in lapide. Secunda cauſa eſt,quia ſenſibilia communi ſunt propria ſenſui communi, ſicut ſenſibilia propria ſunt propria ſenſibus particularibus. Has cauſas recitat B.Th.ſuper tex.64.& tamen non allegat Comment. quia licet quo ad verba ſint Commentat. tamen quia forte Comment. non intendit illum ſenſum contra quem B. Th. arguit, ideo non nominauit eum. Et propterea Egidius ſuper textu 65. in 2. ſuo dubio. Et Iand. in 2.lib. in q. 18. dicunt illas cauſas non eſſe Commentat.ſub illo ſenſu,ſecundum quem improbantur à B. Th. Vt igitur ſcias defendere Comment.& ſuſtinere rationes B.Th.aduerte,q illa propoſitio Comment. aſſumpta in prima cauſa, ſcilicet ſenſibilia communia ſunt neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs poteſt habere duplicem ſenſum. Primo, quod ſint neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs prout ſenſibilia propria ſunt res ita quòd ſine illis non eſſent.Et ſic propoſitio Comment. non eſt vera. Et ſic ratio B. Thom. concludit contra eum. Nam ſubſtantia ignis neceſſario coniuncta eſt, calori ignis, ita quòd ſine tali ſubſtantia, vt proprio ſubiecto calor ignis non eſſet in rerum natura, & tamen falſum eſt ſubſtantiam ignis eſſe ſenſibile per ſe. Secũdo,quòd ſint neceſſario coniuncta ſenſibilibus proprijs, vt ſenſibilia ſunt, ita quòd ſine ſenſibilibus communibus non immutarẽt ſenſum. Et ſic propoſitio Commentat. eſt vera nec inſtantia B. Thom. concludit contra eum,nec tendit ad hunc ſenſum. Nam dato, quòd calor ignis per vaſum imaginabilem nõ eſſet ſubiectiue in ſubſtantia ignis,dummodo imaginetur eſſe in quãtitate ignis, adhuc ex ſe eſſet immutatiuus ſenſus, ſicut tenẽt Theologi accidentia ſacramenti immutare ſenſum,quæ tamen nulli ſubſtantiæ inhærent. Similiter aduerte,quòd ſecunda propoſitio aſſumpta in ſecunda cauſa,ſcilicet ſenſibilia communia ſunt propria ſenſui communi poteſt habere

duplicem ſenſum. Nam ſenſus communis dupliciter ſumitur. Primo, pro primo ſenſu interiori de quo loquemur loco ſuo. Et ſic propoſitio Comment. nullam habet apparentiam, & contra hunc ſenſum procedit inſtantia B. Th. Secundo, ſumitur pro ſenſu communi, id eſt communi, & in vniuerſalia ſumpto, & ſic propoſitio Comment. habet veritatem. Intendit enim dicere, quod ſicut ſenſibilia propria determinant ſibi hunc vel illud ſenſum, quia tantum ab vno ſenſu ſentiuntur, ita ſenſibilia communia determinant ſibi ſenſum exteriorem in communi acceptum, quia ab omnibus ſenſibus aut à pluribus ſentiri poſſunt. Et hic videtur fuiſſe ſenſus Commentat. Nam in commento 64. in fine ſic inquit. Iſta enim, ſcilicet ſenſibilia communia ſunt comprehenſibilia ſenſuum ſecundum quod ſunt ſenſus, id eſt ſecundum naturam communem eorum, non ſecundũ quòd ſunt aliqui ſenſus .i. non ſecundùm particularem naturam huius vel illius ſenſus. Sic enim ab vno ſolo ſenſu ſentirentur ſicut ſenſibilia propria. Ex prædictis patet quomodo potes ſuſtinere, & Comment. & rationes B. Thom.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Alb. in 2. lib. in tract. 3. in cap. 5. tenet ſenſibilia communia ideo eſſe per ſenſibilia quia imprimunt ſpeciem in ſenſu. Senſibilia autem per accidens nihil imprimunt. Sed vt diſtinguantur à ſenſibilibus proprijs quæ etiam imprimunt ſpeciem dicit, quòd ſenſibilia propria imprimunt ſpeciem primo, & per ſe, communia autem per ſe, ſed non primo, quoniam imprimunt mediantibus proprijs ſenſibilibus. Non enim videtur magnitudo niſi quia lucida aut colorata, ſic nec figura nec motus niſi ſint in corporibus qualificatis qualitatibus ſenſibilibus.

Hæc opinio cum difficultate poteſt ſuſtineri, quoniam imprimere ſpeciem, & ſi conueniat ſenſibilibus communibus indefinite, non tamen vniuerſaliter. Nam quies cum ſit priuatio, nullam ſpeciem cauſabit. Vnde ſicut ſilentium, & tenebra non ſentiuntur par ſeipſa, ſed per ſua oppoſita ita erit de quiete. Vt ergo detur cauſa vniuerſalis propter quam dicuntur ſenſibilia per ſe, melius eſt vt ſequaris ſenſum B. Thom. vel Comment. non in eo ſenſu in quo improbatur à B. Thom. ſed prout expoſuimus.

Quantum ad ſenſum Egidij, & Ianduni aduerte, ꝙ nihil proprij dicunt, ſed laborant declarare ſenſum Commẽt. eo modo quo, & nos declarauimus, & id quidem faciunt ne cauſæ adductæ per Comment. eneruentur per inſtantias B. Th. ſolum declarant, quòd apud Comment. licet ſenſibilia communia ſint ſenſibilia per ſe, non tamen per ſe primo: ſed per ſe non primo. Sed de hoc loquemur in quæſtione ſequenti. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 25. S. eſt verum, quòd ſenſibilia propria ſint ſenſibilia per ſe, & primo. Communia autem per ſe, ſed non primo.

Senſibilium autem ſecundum ſe, propriæ propria ſenſibilia ſunt. Tex. 65. Vbi inquit Comment. Iſta ſunt quæ ſentiuntur primo, & eſſentialiter, illa autem .ſ. communia licet ſentiantur eſſentialiter tamen non ſunt prima.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ ex mente Comment. cui omnes cõcordant, ſenſibilia propria differunt à communibus in hoc quòd illa ſentiuntur per ſe primo, hæc autem per ſe, ſed non primo. Et ratio huius aſſignata ab omnibus eſt quia communia non immutant ſenſum niſi coniuncta ſenſibilibus proprijs, non enim magnitudo videtur niſi lucida aut colorata quòd ergo ſentiantur non habeant à ſe, ſed à proprijs ſenſibilibus, ergo licet per ſe ſentiantur vt determinatum eſt in q. præcedenti non tamen primo. Tu igitur aduerte, quòd in hac quæſtione non ſtat difficultas niſi in ſolutione quarundam rationum, quibus apparenter probatur oppoſitum. Eas igitur formabimus, & ſoluemus, & non vltra immorabimur in præſenti quæſito.

Prima eſt, ſicut ſenſibile commune non immutat ſenſum niſi cõiunctum ſenſibili proprio. Sic nec ſenſibile proprium immutat ſenſum niſi coniunctum ſenſibili communi. Color enim niſi quantus non videtur, & ſonus niſi expanſus in aëre non auditur. Ergo eadem ratione ſenſibilia propria non ſentiuntur per ſe primo, ſicut nec ſenſibilia communia, quod eſt contra Comment.

Ad hanc negatur conſequentia, nõ enim eſt eadem ratio, nam ſenſibilia propria ſunt ratio, ꝙ communia immutent ſenſum, & rationem formalem agendi trahunt à proprijs,

quia ſenſus primo, & per ſe reſpicit proprium ſenſibile, vt proprium obiectum penes quod diuerſificatur. Sed ſenſibilia propria non ſumunt à communibus rationem immutandi, licet neceſſario ſint coniuncta illis vt in quibus, & cum quibus exerceant, & cauſent actum ſentiendi. Et eſt ſimile de ſubſtantia ignis, & calore ſuo. Nam ignis non poteſt calefacere ſine calore, nec calor ignis ſine igne quoniam ſeparatus non haberet actionem naturalem. Et tamen verum eſt, quòd calor eſt ratio agendi ipſi igni, & non econuerſo, quia ratio agendi ſe tenet ex parte cauſæ formalis. Dicemus aũt ignem eſſe neceſſarium calori vt ſubiectum in quo exerceatur calefactio. Idem extimãdum eſt de ſenſibili proprio, & communi, quæ ſeipſis mutuo indigent vt immutent ſenſum.

Secunda ratio, ſi ſenſibile commune indiget ſenſibili proprio vt moueat ſenſum, ergo ſecundum naturam ſuam ſibi derelictum non eſt motiuum ſenſus, & ſic nun eſt ſenſibile per ſe. Nam illud eſt per ſe ſenſibile, quod per ſe immutat ſenſum. Et eandem conſequentiam probare poſſumus per ipſum Comment. qui in hoc lib. 2. in commento 67. inquit. Impoſſibile eſt dicere quod lux eſt illud quod largitur colori habitum, & formam qua fit viſibilis, quoniam ſi ita eſſet, tunc comparatio viſionis ad colorem eſſet accidentalis, hæc Comment. ergo à ſimili. Si ſenſibile proprium largitur ſenſibili communi potentiam immutandi ſenſum, ſenſibile cõmune erit ſenſibile per accidens.

Ad iſtam dicitur, quòd motiuum ſenſus eſt duplex, vnum eſt vt obiectum ſicut color in viſu, ſonus in auditu, calidum in tactu, & de tali motiuo conceditur quod debet eſſe per ſe ipſum motiuum ſenſus, nec expectare ab alio rationem aut potentiam immutandi ſenſum. Et in hoc ſenſu intelligenda eſt propoſitio Comment. in commento 67. Alterum eſt vt modus obiecti, quod ſcilicet immutat ſenſum quantum ad qualificationem actus ſentiendi, verbi gratia, facit quod ſenſibile proprium alio modo immutat ſenſum dum mouetur, & alio modo dum quieſcit, & alio modo exiſtens in maiori magnitudine, & alio modo exiſtens in minori, & ſic non inconuenit quod tale immutet ſenſum non per ſe primo, ſed per alterum cuius eſt modus. Talia ſunt ſenſibilia com-

munia vt diximus in quæſtione præcedenti. Vnde non eſt mirum ſi immutant ſenſum mediantibus ſenſibilibus proprijs, quoniam modus obiecti eſt poſterior obiecto, & per conſequens ſupponit cauſalitatem obiecti.

Tertia eſt. videtur falſum quod ſenſibile commune non poſſit ſentiri ſine ſenſibili proprio. Nam ſi quis approximaret manum cœlo, tangeret magnitudinem ſiue quantitatem cœli, nec poſſet vltra extēdere manum propter reſiſtentiam ſoliditatis cœli, & tamen in cœlo reſpectu tactus nullum eſt ſenſibile proprium, vt conceditur in via peripatetica. quæ tenet cœlum quintum corpus, & non de natura elemētorum.

Ad iſtam dictus, quòd tactus poteſt fieri tribus modis. Primo, quando tango aliquid primo, & per ſe, & eſt quando fit per propriam ſpeciem proprij ſenſibilis, vt quādo tango frigidum aut calidum &c. Secundo, quando tango aliquid per ſe, ſed non primo, quia mediante alio, & tamen tango poſitiuæ, & eſt quando tango aliquod frigidum motum aut quieſcens. Tunc enim tactus primo terminatur ad frigidum, ſecundario ad motum. Tertio, quando tango aliquid per ſe non primo, & tamen priuatiuæ aut negatiuæ, & eſt quando tango aliquid reſidens manui ſine hoc quòd manus calefiat aut infrigidetur. Tunc dicitur tactus per negationem immutationis à proprio obiecto, ſicut dicitur viſus tenebrarum, quia non immutatur à luce, & auditus ſilentij quia non immutatur à ſono. Et hoc tertio modo poteſt concedi ſenſibile commune ſentiri ſine ſenſibili proprio non tamen ſine negatione immutationis à ſenſibili proprio. Vnde ſi propoſitio Comment. limitetur, quòd ſenſibile commune non poteſt tangi ſecundo modo ſine ſenſibili proprio inſtantia de tactu cœli nulla erit, quoniam ille tactus eſt in tertio gradu. Nos autem intelligimus in ſecundo gradu. Hęc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio *26*. Si color eſt obiectum viſus.

Cuius quidem eſt viſus hoc eſt viſibile. Viſibile autem eſt color. Tex. *66*.

IN HAC quæſtione aduerte, antequam deueniamus ad reſolutionē quòd ibi eſt ſermo de obiecto adæquato primo, & per ſe immutatiuo viſus. Dico de obiecto adæquato,

to, quoniam de obiecto nobiliori conſtat eſſe lucem præcipue cœleſtem. Item de obiecto proportionato conſtat eſſe colorem propriẽ dictum, qui eſt qualitas ſecunda reſultans ex luce, & perſpicuo terminato, vt declarabitur infra. Intendo ergo de adæquato quod ſub ſe continet omne immutatiuum viſus, modo immutet per ſe, & primo. Vt per ly per ſe excludatur ſenſibile ſiue viſibile per accidens, vt ſubſtantia lapidis aut ligni, quoniam vt ſubſtantia nihil imprimit in viſu, & per ly primo excluduntur ſenſibilia communia, de quibus diximus in ſuperioribus, ꝙ licet ſentiantur per ſe non tamen primo, quia non immutant ſenſum niſi mediantibus ſenſibilibus proprijs, & cum hoc tamen ſtat quod ſint ſenſibilia per ſe. vt declaratum eſt in quæſtione præcedenti, in reſponſione ad ſecundam rationem.

Sic declarato titulo, pro reſolutione propoſiti tria agenda ſunt. Primo, ponetur diſtinctio de colore. Secundo, ponentur duæ concluſiones, quarum vtraque ſuſtineri poteſt. Tertio, ponetur concluſio, quàm reputo eſſe ad mentem philoſophi, & veræ reſponſiuam ad quæſitum. Poſtremo ſi quæ ſunt argumenta apparentia contra determinationem quam faciemus ſoluemus in fine.

Quantum ad primum, diſtinctio eſt hæc vt poteſt elici ex doctrina philoſophi in lib. de ſenſu, & ſenſato.

Color ſumitur dupliciter, primo communiter, ſecundo proprie.

Color communiter ſumitur pro omni eo, quòd eſt actus diaphani terminati cum opaco terreſtri. de quo dicemus infra, vel non terminati ex admixtione opaci, prout dicemus lumen eſſe actum diaphani, in quo ſenſu poſſumus dicere lumen eſſe colorem communiter dictum, eo quòd eſt hypoſtaſis coloris. Et in quo ſenſu dixit, philoſophus in libro de ſenſu, & ſenſato. quòd omnia corpora participant colore, quoniam tam ſuperiora, quam inferiora participant lumine.

Color ſumitur propriæ, pro qualitate ſecunda conſurgens ex mixtione primarum qualitatum. vel ex admixtione lucidi cum opaco ſecundùm aliquam proportionem de cuius natura ſatis diximus in q. noſtris ſuper lib. de ſenſu,

& ſenſato. Et declarauimus, ꝙ ad eius naturam tria requirun tur. Primo, lux ſiue lumen. quæ eſt vt forma coloris. Secundo, perſpicuũ vt materia in qua recipitur lux. Tertio, aliqđ opacum terminans, & condenſans ipſum perſpicuo, lux quidem attribuitur igni, perſpicuum aëri, & aquæ opacum condenſans terræ. Ex quibus patet, ꝙ color propriæ dictus eſt qualitas ſecunda elementaris quæ non reperitur niſi in corporibus inferioribus, ita ꝙ omne coloratum proprie eſt elementatum. Et de colore propriæ dicto, intelligendum eſt dictum philoſophi in tex. 33. in lib. de ſenſu, & ſenſato. cum dicit, quòd color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, quàm diffinitionem, & ſenſum eius declarauimus in q. ſupradictis ſuper lib. de ſenſu, & ſenſato.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. Color ꝓpriæ dictus non eſt obiectum adæquatum viſus. Nam vĩr multa per ſe à viſu, quę tñ non ſunt colorata colore propriꝫ dicto vt aſtra, & ignis, & multa ſunt quæ vĩr, & ſunt colorata, & tñ non vĩr ſub proprio colore ſicut quercus putrida in nocte, & noctiluca, & oculus cati. Hæc enim non vt colorata, ſed vt lucida videntur, ergo &c.

Secunda concluſio. Color cõiter dictus eſt obiectum adęquatum viſu qm̃, color ſumptus cõiter continet ſub ſe calorem ꝓpriꝫ dictum, & lucem, ſed oẽ quod primo, & per ſe immutat viſum aut vř corolatum, vel vt lucidum, ergo &c.

Quanum ad tertium inuenio aliam concluſionem quæ vř magis ad mentem philoſophi. ſ. viſibile primo, & per ſe, eſt obiectum adæquatum viſus. Nam primo, & ꝑ ſe viſibile prædicatur tã de lucido quã de colorato, & de his quæ vĩr in die colorata, & in nocte lucida, ſicut noctiluca, & quercus putrida. Et hęc cõcluſio magis conſonat textui philoſophi. Nam incipiens tractare de ſenſibili ꝓprio à viſu in tex. 66. ſic dicit. Cuius quidem viſus hoc eſt viſibile. Et viſibile diuidit in colorem, & aliud innominatum de quo pertractat infra. Idem confirmatur per Comment. qui in commento 66. inquit. Et manifeſtum eſt per ſe, ꝙ ſenſibile quod per ſe attribuitur viſui eſt viſibile. Et iudicio meo hæc concluſio eſt ſecurior quàm ſecunda de colore cõiter ſumpto, qm̃ viſibile prædicatur eſſentialiter. de omni quod primo, & per ſe apprehendi

prehenditur viſu. Præterea non poteſt eſſe error in aſſignando obiectum adæquatum potentiæ vt denominatur à potentia, vt intelligibile eſt obiectum adæquatum intellectui, &. appetibile appetitus, & tangibile tactus, &c.

Contra hanc determinationem non inuenio argumenta difficilia, etſi velis ſuſtinere ſecundam concluſionem. Nam quæ adducit Iand. in arguendo parũ valent, & qñ arguit de ſenſibilibus cõibus, quæ ſentiuntur à viſu, & tñ non continentur ſub colore cõiter dicto dicendum eſt ꝙ ibi eſt ſermo de ſenſibili proprio, quod primo, & ꝑ ſe immutat viſum, talia autem non ſunt ſenſibilia cõia. vt determinatum eſt ſupra, qm̃ non ſentiuntur niſi mediantibus ſenſibilibus.

Et quando arguit, quòd ſi color communiter dictus eſſet obiectum adæquatum viſus maior vnitas eſſet in viſu quàm in ſuo obiecto adæquato, qm̃ viſus habet vnitatem ſpecificam, color autẽ communiter ſumptus minus quàm genericam. Nam non prædicatur genericæ, ſed potius analogicæ de luce, & de colore propriæ dicto, non reſpondebis vt ipſe, ſed tu dic, ꝙ licet color vt res habeat vnitatem genericam, vel minus quàm genericam, tamen vt viſibilis eſt habet vnitatem ſpecificam. Talis autem vnitas conſiſtit in hac ratione formali quod eſt eſſe immutatiuum viſus mere intentionaliter ſiue ſpiritualiter. Et hæc ratio æque conuenit omnibus viſibilibus. Et ab iſta viſus vt viſus eſt, habet vnitatem ſpecificam. Dico vt viſus eſt, quoniam viſus vt res eſt, genus eſt. Sicut enim anima æqui diſtinguitur ſpecie ab anima leonis, ſic viſus æqui vt radicatur in anima æqui differt ſpecie à viſu leonis vt radicatur in anima leonis. Sed de hoc alias. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 27. Si color eſt per ſe viſibilis.

Viſibile enim color, hoc autem in eo quod ſecundum ſe viſibile. Textu 67.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficultas ſtat in repugnantia quæ vr̃ eſſe in tex. philoſophi. Nam in tex. 67. dicit, ꝙ color eſt ſecũdum ſe. i. per ſe viſibilis. Et in eodem tex. parũ infra dicit ꝙ non eſt viſibilis ſine lumine, quod aũt eſt viſibile per alterum non eſt viſibile per ſe. Vt ergo videamus quõ hæc duo ſtant ſimul ꝙ color ſit viſibilis per ſe, & tñ non poteſt

videri

videri ſine lumine tria agenda ſunt. Primo, quòd viſibilitas per ſe,& ex natura coloris competit colori, ita quòd hæc eſt per ſe, color eſt viſibilis,& in ſecundo modo per ſe. Secundo, vnde ſumitur neceſſitas luminis ad viſionem coloris. Tertio, pertractabitur opinio Auicennæ quę videtur eſſe oppoſita Ariſt. & ſoluentur motiua ſua. Poſtremo remouebitur dubium quod poteſt oriri ex tex. philoſophi.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ neceſſitas luminis in viſione coloris fecit multos dubitare vtrum color ſit per ſe viſibilis. Quod enim conuenit alicui ab extrinſeco non conuenit ei per ſe,& ex natura ſua, ſed per accidens. Nam quia aquæ conuenit calefacere nō ex natura ſua, ſed vt recipit ab extrinſeco calorem, ideo non per ſe, ſed per accidens eſt calefactiua. Sic in propoſito, quia vř color per extrinſecum.i. per lumen, apparet multis quòd ſit viſibilis per accidens. Sed ꝙ hoc non obſtet declarabitur parum infra. Ratio autem propter quàm eſſe viſibile cōpetit per ſe colori eſt duplex. Primo, quia eſſentialiter color eſt lux non pura, ſed obumbrata: vt declarauimus in lib. de ſenſu,& ſenſato. Lux autem vt lux eſt per ſe viſibilis, quia ex natura ſua eſt motiua viſus, differenter tamen vt pura,& vt obumbrata, nam vt pura eſt motiua diaphani,& viſus, vt obumbrata propter ſui debilitatem non eſt motiua diaphani, ſed ſolius viſus, & actu mouet viſum, ſi actuatum fuerit diaphanum à luce pura. Secundo, quia omnis forma ex ſui natura eſt productiua ſui ſimilis. Sed color eſt quædam forma, ergo ex ſui natura eſt productiuus ſuæ ſimilitudinis, ſed ex hoc quòd eſt productiuus ſuæ ſimilitudinis eſt per ſe ſenſibilis, diximus enim aliquid eſſe per ſe ſenſibile quia eſt immutatiuum ſenſus per impreſſionem in ſenſu. Cum igitur color non minus imprimat ex ſui natura ſpeciem in oculo, quàm in ſpeculo, ſequitur quod ſit per ſe ſenſibilis, & non per ab alio ſenſu quàm à viſu, ergo color eſt per ſe viſibilis.

Quod aūt hæc propoſitio. Color eſt viſibilis ſit in 2. modo per ſe declaratur ex Cōment. in 2. lib. in cōment. *66.* vbi inquit. Et eſt illud in quo ſubiectum eſt in diffinitione prædicati &c. Et intendit hanc eſſe per ſe, ſicut iſtam, homo eſt riſibilis, q̄ conſtat eſſe in 2. modo per ſe. Pro cuius notitia

aduerte,

aduerte, ꝙ primus, & ſecundus modus ꝑ ſe in hoc differunt, ꝙ in primo modo prædicatum eſt cauſa ſubiecti, & ponitur in diffõne ſubiecti, in 2. aũt modo ſubiectum eſt cauſa pdica ti, & ponitur in diffõne eius, & ſic in primo modo prædicatũ eſt prius ſubiecto, in ſecundo aũt modo eſt ecõuerſo. Cõſtat, aũt colorem eſſe prius viſibili, qm̃ prius intelligo colorem eſſe, q̃ eſſe immutatiuum viſus qđ eſt eſſe viſibile. Sicut prius intelligo hoiem eſſe q̃ eſſe riſibilem, ergo iſta ꝓpõ color eſt viſibilis non eſt in 1. ſed in 2. modo p ſe. Quod ſi dicas illam non eſſe in 1. nec in 2. modo ꝑ ſe. Contra, qñ proprietas p̃dicatur de ſubiecto conſtituitur ſecundus modus per ſe. Sed eſſe immutatiuum viſus eſt ꝓprietas coloris, nulli .n. alteri ſenſibili ꝓpria conuenit, eſſe a ũt immutatiuum viſus eſt eſſe viſibile, ergo eſſe viſibile eſt proprietas coloris, & per conſequens hæc propoſitio, color eſt viſibilis, eſt in 2. modo ꝑ ſe.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ neceſſitas luminis ad videndum colorem non ſumitur ex parte coloris, tunc .n. vt inquit Cõment. in cõment. 67. viſio coloris à viſu eſſet accidentalis, ex ꝯñ̄i color non eſſet viſibilis per ſe. Sumitur aũt hæc neceſſitas ex parte medij, eo ꝙ cum color ſit lux obumbrata admixta opaco non eſt tantæ actiuitatis quantæ eſt ipſa lux ſiue lumen non admixtum opaco. Nam lux ex ſua claritate potens eſt actuare .i. illuſtrare diaphanum, & in eo cauſare ſui ſpeciem, & in viſu, vnde ad viſionem lucidi non requiritur aliud nec ex parte lucidi nec ex parte diaphani medij. Color autem propter obumbrationem ſuam non poteſt actuare diaphanum nec diſponere per illuminationem. Poteſt autem ſi inueneri t illuminatum diaphanum cauſare ſui ſpeciem in diaphano, & in viſu. Patet ergo, quòd & lux, & color ſunt per ſe viſibiles, ſed lux per ſeipſam ſufficit, color autem adiutus à luce. qua diſponitur, & actuatur diaphanũ. Et hanc reſolutionem omnes peripatetici ſequuntur.

Quantũ ad tertium aduerte, ꝙ Auic. in 6. naturaliũ in parte 3. in cap. 1. vr̃ tenere viam oppoſitam Ariſt. Vult. n. ꝙ colores ſine lumine, ſint colores ſolũ in potẽtia, & non in actu. Vnde ſic dicit, color. n. in effectu non accidit niſi ex cã lumi- nis. Lumẽ. n. cũ illuſtrauerit aliqđ corpus, accidit ei albedo ĩ effectu aut nigredo aut viriditas &c. Si vero nõ illuſtrauerit

eſt

eſt tenebroſum tñ,ſed in potentia eſt coloratum, non.n.albedo eſt albedo, nec rubedo eſt rubedo, niſi ſcdm quodlibet, quod videmus. Non aũt fit hoc vt videamus niſi fuerit illuſtratum (& infra.) Corpus cuius color ſolet videri cum non fuerit illuminatum fiet obſcurum, & tunc non erit certiſſimæ color in eo in effectu. Hæc illæ. Ex quibus patet, ꝙ arbitratur lumen dare eſſe colori, & ſine eo non hr̃e eſſe niſi in potentia. Fundamentum aũt ſuæ opinionis fuit hoc principaliter, quia experimur, ꝙ ſi oculus fuit in diaphano illuminato, & color in non illuminato non vr̃ color. Si aũt color ſi in diaphano illuminato, & oculus in non illuminato color vr̃, ergo ſignum eſt, ꝙ lumen facit colores eſſe actu, & ſic eſt neceſſarium non ſolũ ex parte medij, ſed ẽt ex parte coloris. Et aduerte, ꝙ aliqui ſcribẽtes in via Thomiſtica vñr declinare ad hanc viam. Et dñt, ꝙ non inconuenit apud Ariſt. lũmen requiri, & ꝑ medium, & ꝑ calorem. Quod affirmant ex dicto philoſophi in 3. lib. de anima in tex. 18. vbi inquit. Quodã.1. modo lumen facit potentia colores actu colores. Suꝑ quem tex. dicit Cõment. in cõm. 18. viſus non mouetur à coloribus niſi qñ fuerint in actu, quod non completur niſi luce pñte cum ipſa ſit extrahens eos à potentia ad actum.

Sed hæc non infringunt cõcluſionem noſtram nec determinationem, q̃ putamus eſſe ad mentem Ariſt. Nõ quidem fundamentum adductum ab Auic. nam ꝙ oculus exiſtens in medio illuminato non videat colores exiſtentes in tenebris, non eſt quia lumen det eſſe actu coloribus, ſed quia mediũ quod eſt inter oculum exiſtentem in lumine, & colores exiſtentes in tenebris non eſt ſufficienter illuminatũ vſque ad colores, ideo colores non pñt gñare ſpeciem ſuam in parte medij ſibi propinqua. ex pñti nec in parte medij diſtante, & ideo nõ vr̃. Qñ aũt color eſt in medio illuminato, potẽs eſt gñare ſui ſpeciem in parte ꝓpinqua, & diſtante, & ſucceſſiuæ vſque ad oculum exiſtentem in obſcuro, & ſic vr̃, licet enim pars medij propinqua oculo exiſtenti in obſcuro non illuminetur vt partes magis diſtantes, tñ pro tanto gradu illuminatur quòd potens eſt deferre ſpeciem coloris ad ocolum.

Ad aliud acceptum ex dicto philoſophi in 3. de anima, rñdet B. Th. exponens dictum text. 19. intendit philoſophus, quòd

quòd lumen facit colores actu non ſecũdùm eſſe reale actu, ſed ſecundùm eſſe actu motiuos viſus. Nam licet ſint realiter & actu colores ſine lumine, non tamen actu poſſunt mouere viſum ſine lumine. Et huic ſententiæ conſentit Egid. exponens eundem tex. Dicit enim lumen colores exiſtentes potentia viſibiles, facit actu viſibiles. Aduerte, quòd non dicit. facit actu colores, ſed facit actu viſibiles. Eodem ſenſu expones dictum Comment.

Quæſtio 28. Si diffinitio diaphani poſita à philoſopho in litera conuenit diaphano vniuerſaliter ſumpto.

Diaphanum autem dico, quod eſt quidem viſibile, non autem ſecundùm ſe. Tex. 68.

IN HAC quæſtione pro deciſione ſua aduerte, ꝙ diaphanum triplicem habet gradum. Nam cum diaphanum ſit idem quod ſuſceptiuum luminis, aliquod eſt ita repletum & actuatum lumine, quod non eſt vlterius receptiuũ alicuius gradus luminis, & huiuſmodi diaphana ſunt ſol, & aſtra, præter lunam. Aliquod autem eſt quod de ſe non habet lumen, ſed eſt receptiuum luminis ab extrinſeco per totum & in omnem ſui profunditatem, & tale dicitur proprie peruium & tranſparens. Et huiuſmodi ſunt ſphæræ cœleſtes & ignis in ſphæra ſua propter raritatem, & aër & aqua in ſua naturali diſpoſitione, & quædam miſta in quibus prædominatur aër, & aqua, vt cryſtallus, & vitrum, & glacies, & aliquæ gemmæ, quæ ſunt quaſi quædam vitra naturalia. Aliquod autem eſt, quod eſt ſuſceptiuum luminis ſolum ſecundùm partes ſuperficiales vt terra & ſolidá terrea, eo ꝙ partes exteriores ꝓpter ſui groſſitiem obumbrãt interiores & prohibent à receptione luminis. In propoſito diffinitio diaphani data hic à philoſopho conuenit proprie diaphano in ſecundo gradu, cuius ſignũ eſt ꝙ exemplificat de aërc & de aqua. Item qa dicit hoc diaphanum eſſe viſibile non ſecundũ ſe, ſed per alterũ. Conſtat autem quòd aſtra & terra, & opaca terrea videntur ſecundùm ſe, ergo non intendit hic diffinire diaphanum pro omni gradu ſuo. Et ſi dicas, ergo hæc diffinitio non valet, qa non conuenit omni diaphano. Reſpondeo ſufficit ꝙ conueniat omni diaphano ſimpliciter dicto. i. omnino tranſparen

ti. Tale autem eſt diaphanum ſecundi gradus. In primo autem, & in tertio gradu eſt diaphanum ſecundum quid, ideo non eſt neceſſe hanc diffinitionem conuenire eis, quia philoſophus non aſſumit hic conſiderationem de diaphano ſm totam ſuam latitudinem, ſed vt eſt medium in actu videndi, quod eſt ſolum pro ſecundo gradu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. nec maior occurrit circa illud difficultas.

Quæſtio 29. Quid ſit lumen, & ſi habet eſſe reale in medio, an tantum intentionale.

Lumen autem eſt huiuſmodi actus diaphani ſecundum quod eſt diaphanum. Textu 69.

IN HAC q. quatuor inueſtiganda ſunt. Primo, q̃ño ſit vera diffinitio de lumine aſſignata hic à philoſopho. Secundo, quid ſit lumen ſm naturam ſuam. Tertio, in quo differãt lux lumen radius ſplendor. Quarto, ſuppoſito quòd lumen ſit qualitas cauſata in medio diaphano à corpore lucente vtrum habeat eſſe ſolum intentionale in medio, vel non.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ lumen dupliciter conſideratur. Primo, quo ad entitatem ſuam. Secundo, vt deſeruit viſui illuminans medium per quod videmus. In lib. de anima, & in tex. 69. non conſideratur lumen primo modo niſi forte ſecundario. Id enim ſpectat ad librum ſecundum de cœlo. vbi agitur de fonte luminis qui eſt ſol, & de alijs aſtris quomodo per lumen calefaciunt inferiora, & generant. Et nos iam de hoc cõſiderationem fecimus in 2. de cœlo ſuper tex. 44. Conſideratur autem hic, & diffinitur ſecũdo modo, ſicut etiam diximus in q. præcedenti de diaphano quod hic non conſideratur in ſua tota latitudine, ſed vt eſt mediũ viſionis. Quoniam igitur lumen adueniens diaphano facit illam actu tranſparentem, & eſſe medium actu ad videndum actu ideo diffinitio philoſophi hic aſſignata de lumine intelligenda eſt prout lumen deſeruit viſui. De eo autem quid ſit ſecundum entitatem ſua ſtatim manifeſtabitur.

Quantum ad ſecundum, ſcilicet quid ſit lumen ſecundùm naturam ſuam aduerte, quòd Auic. in 6. naturalium parte 3. cap. 2. recitat multas opiniones. Inter quas famoſior fuit apud antiquos illa quæ tenet lumen eſſe corpus de qua ſic, in quit Auicenna. Quidam putauerunt, quòd lumen deſcendẽs

ex lucido ſuper corpora non eſt qualitas quę cõtingit in eis, ſed ſunt corpora paruiſſima ſeparata à ludo corpore circumquaque comitantia longitudinem ludi, quæ mouentur motu illius, & cum cadunt ſuper corpora illuminantur ab illis. Rationes ſic opinantium vt recitat Auic. vbi ſupra ſunt iſte. Radius ſine dubio deſcendit à parte ſolis, & aduenit ex parte ignis, & hic eſt motus, nullius autem motus eſt niſi corporis. Item radius mouetur motu locali ad motum localem lucidi, motum autem localem non habet niſi corpus. Item radius offendit in aliquod, & reuertebatur ab illo ad aliud, reuerberatio autem motus localis eſt ſine dubio. Hæc ſunt argumentationes ſic opinantium.

Sed hæc opinio falſa eſt, & ſic reprobanda eſt ad mentem philoſophi, & Auic. deinde ſoluentur rationis adductæ.

Quod igitur lumen non ſit corpus probatur dupliciter. Primo, quia cum lumen recipiatur in aëre ad præſentiam lucentis, & non videamus aërem cedere, duo corpora eſſent ſimul, cuius impoſſibilitas probata eſt in 4. phyſ.

Secundo, ſi lumen eſſet corpus, illuminatio eſſet motus localis, quod eſt falſum. quia omnis motus localis ſit in tempore. vt probatur in 6. phyſ. illuminatio autem ſit in inſtanti. Nam ad ſubitam præſentiam candellæ tota domus illuminatur, conſequentia autem patet, quoniam ſi lumen eſt corpus, non aliter illuminaretur medium, niſi quia tale corpus moueretur per medium ab vna parte ad aliam quod eſt moueri localiter.

Rationes autem ſic opinantium, vt inquit Auic. falſę ſunt, & propoſitiones quas aſſumunt ſunt falſæ. Ad primam dicitur, quòd deſcẽdere, ſiue procedere, ſiue egredi dupliciter ſumitur. Primo, aliquid deſcendit ſiue procedit à loco in quo prius continebatur ad alium locum. Secundo, aliquid deſcẽdit ſiue procedit à cauſa efficiẽte, ſicut calor deſcendi à ſole, & procedit ad inferiora. Proceſſus, & deſcenſus primo modo eſt motus localis, non autem ſecundo modo. In propoſito hęc propoſitio radius deſcendit à ſole, non eſt vera niſi in ſecundo ſenſu, ideo non ſequitur, quòd ſit motus localis. Ad ſecundam dico, vt ad primam. Ad terciam dico, quòd reuerberari, & reflecti, & diuidi, & multiplicari ſunt proprietates

corporis & non conueniũt radio nec lumini niſi improprie & per ſimilitudinem. Nam ſicut corpus velociter motũ obuians obſtaculo reuertitur verſus priorem locum, à quo mouebitur ſic lumen cauſatum à luminoſo perueniens ad corpus terſum impeditur ne vltra diffundatur in directum & receptum in corpore terſo generat aliud lumen in parte medij verſus luminoſum, & ſic videtur illud idem lumen reflecti ad locum à quo veniebat, quod tamen non eſt verũ quoniam nouum lumen generatur à lumine recepto in obſtaculo & ideo non eſt proprie reuerberatio, & propterea dixit Auic. vbi ſupra, quòd hæc nomina non verificantur de ratio nec de lumine niſi tranſumptiuæ, & ſic ex eis non poteſt concludi quòd lumen ſit corpus.

Alij opinantur vt recitat Auic. vbi ſupra quòd lumen non eſt aliud niſi manifeſtatio colorati, imò quidam fuerunt putantes quòd lumen quod eſt in ſole non eſt niſi multa apparentia ſui coloris q̃ ſuperat viſum. Sed hæc opinio falſa eſt q̃m in nocte quando videtur lux noctiluce non manifeſtatur color eius, imò occultatur. Nam cauda noctiluce eſt alba, & tamen in nocte non alba, ſed lucida videtur, non ergo lux eſt manifeſtatio coloris. Quod ſi dicas ſic opinantes intelligere lucem eſſe euidentiam vel manifeſtationem coloris, non quia manifeſtet colores tantum, ſed quia eſt euidentior & manifeſtior, color inter omnes colores. Vnde in ſole lux ſua non eſt niſi manifeſtiſſimus color vincẽs viſum nr̃m, ita ꝙ maxime lucida ſunt maxime colorata. Sed hanc ſniam reprobare non eſt difficile, q̃m ſi lux vel lumen eſt manifeſtior color, ergo eſt aliquid coloris, aut ergo eſt aliq̃d coloris in ſpecie aut in gñe, ſi in ſpecie, ergo habet contrarium, quia omnis color in ſpecie habet contrariũ, & concomitans vnum colorem in ſpecie contrariatur alteri concomitanti alterum colorem in ſpecie vt diſgregare concomitans album contrariatur congregare cõcomitanti nigrum. Lux aũt non habet contrarium, ſed tantum priuatiuæ oppoſitum .ſ. tenebram ſi eſt aliquid coloris in genere cum color in genere non differat ſecundum eſſe à colore in ſpecie, nam color in albedine eſt albedo. oporteret quòd lux eſſet ſecundum eſſe coloris in ſpecie, & tunc ſequitur id quod prius.

Alij opinantur lumen eſſe formam ſubſtantialem quę ſubſtantificat, quidquid ſubſtantificatur in his generabilibus.

Alij opinantur lumen eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, quaſi mediam inter corpoream & incorpoream.

Sed in his reprobandis non eſt immorandum, quoniam nullam hñt in ſe euidentiam nec probabilitatem. Quod ſi reprobare nolueris, vide Alb. in 2. de anima tract. 3. c. 11.

Relictis his opinio dico ſm doctrinam peripateticam, ꝙ lux ſiue lumen eſt qualitas, ſiue virtus actiua primi alterantis .i. corporis cœleſtis qua agit & influit in hæc inferiora, quæ virtus eſt viuificatiua viuorum, & calefactiua & motiua ad eſſe generabilium, inquantum eſt inſtrumentum intelligentiæ quæ per motum luminarium lumine emiſſo mouet ad eſſe omne quod hic generatur. Et ratio quidem huius eſt quia ſicut elementa vt ſunt corpora naturalia habent qualitates ſuas actiuas, ita cœlum cum ſit corpus naturale debet habere ſuam qualitatem actiuam, nullam autem comprobamus ad ſenſum eſſe qualitatem actiuam in cœlo, niſi luce adiuncto motu vt declaratur in 2. cœli.

Sed aduerte, ꝙ hæc diffinitio non videtur poſſe intelligi de luce vniuerſaliter ſumpta ſ ponimus .n. lucem in igne in carbunculo & in alijs gemmis, quam conſtat non eſſe qualitatem actiuam primi alterantis. Verificatur igitur dicta diffinitio de luce prima, quæ ineſt primo corpori, ſi autem vis ſcire quid ſit lux vniuerſaliſſimæ ſumpta potes illam diffinire ſecundum ſe, & per reſpectum ad viſum ſi ſecundum ſe, ſic diffinies vt Auicen. in 6. naturalium parte 3. c. 3. Lux eſt qualitas quæ ex ſua eſſentia eſt perfectio corporis lucentis ſm ꝙ eſt lucens, ſi per reſpectum ad viſum ſic diffinies. Lux eſt qualitas in eo quòd eſt viſibile ex ſua eſſentia, & non per aliud, & qua diſponuntur media ad viſionem colorati.

Quantum ad tertiũ aduerte, ꝙ omnes expoſitores in hoc conueniũt per hæc quatuor nomina idem realiter ſignificari, ſed ſub diuerſis rationibus. Nam dicitur lux illa qualitas ſecundùm quòd eſt in ſuo primo & principali ſubiecto, puta in cœlo & præcipue in ſole, qui eſt fons lucis, cuius participatione ęſtimãt multi alia aſtra eſſe lucida & lucere. Et dicitur lumen ſecundum quòd eſt receptum in aliquo paruio

quod ex non eſt lucidum, ſicut eſt aqua, & aër. Et dr̃ radius ſecundùm quod emittitur à lucente, & multiplicatur per in-ceſſum rectum ad modum lineæ rectæ. Et dicitur ſplendor ſecundùm quod multiplicatur iuxta aliquod corpus refrangẽs ſenſibiliter, à quo fit reuerberatio radiorum, vt videmus quando radius lucentis ferit corpus politum ſolidum quale eſt ſpeculum vitreum, vel æreum, vel lapideum. Tu tamen aduerte, ꝙ licet prædicta differant ratione, tamen multoties vtimur pro eodem propter identitatem ſignificati realis.

Quantum ad quartum, ſcilicet vtrum lumen cauſatum à lucente in medio diaphano habeat eſſe reale, vel intentionale in ipſo medio inuenio duas ſententias. Prima eſt B.Tho. in 2.lib.de anima in expoſitione tex.70.Ipſe tenet, quòd habet eſſe reale in medio. & probat dupliciter. Primo, à forma intentionali non prouenit actio phyſica, non enim eſſent eiuſdem rationis, cauſa & effectus.

Sed a lumine quod eſt cauſatũ à cœlo in aëre aut in aqua prouenit actio phyſica.ſ.calefactiò ex 2.cœli tex.46.ergo &c. Secunda à forma intentionali non denominatur ſubiectum tale, non enim denominatur oculus albus ex eo quòd recipit ſpeciem intentionalem albedinis, ſed lumen denominat ſubiectum in quo recipitur, dicitur enim aër luminatus lumine, ergo &c.

Secunda opinio eſt.Egid. in lib.2.de anima ſuper tex. 76. in dubitatione 2.& 3.Ipſe tenet, quòd lumen in medio diaphano habet eſſe intentionale tantum, & probat duplici ratione deinde ſoluit rationes B. Thom.quas formauimus.

Prima eſt Lumen habet tale eſſe in medio quale habet in organo, quia eodem modo immutatur medium, & organũ. Sed in organo habet eſſe intentionale. Senſus enim recipit ſine materia vt declarabitur infra, ergo recipit ſolum intentionaliter. Præterea, ſi lumen protenderetur ſecundum eſſe reale à lucente per totum medium vſque ad organum ſequitur, quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum faceret ſenſationem, quod reprobat philoſophus in tex.73. Præterea omnis forma realiter recepta in materia habente contrarium, habet contrarium, quoniam omne quod recipitur in aliquo, recipitur per modum recipientis. Si ergo recipiens habet cõ

trarium

trarium receptum habet contrarium. Sed omne corpus inferius diaphanum habet contrarium cum ſit elementum aut elementatum. Ergo ſi lumen recipitur in eo ſecundùm eſſe reale habebit contrarium hoc autem eſt falſum, quoniam lumini non opponitur niſi tenebra quæ eſt priuatio.

Ad primam dr̄, ꝙ lumen in medio & in organo habet eſſe reale, & intentionale. Reale quidem vt illuminat, intentionale aũt vt immutat viſum. Nam cum ſenſus ſit potentia ꝑ aliquo gradu ſpiritualis aliter non reciperet ſine materia, eſt neceſſe, ꝙ ſpiritualiter, & intentionaliter immutetur à ſuo obiecto. Ad argm̄ ergo nego minorem. Ad probationem dico, ꝙ ſtat ſenſum recipere ſine materia, & tñ cum immutatione intentionali, concurrere receptionem realem, & materialem, vt dicemus infra de organo, & medio tactus. Sed cõtra, ſtante hac reſponſione ſequitur, ꝙ viſus non eſt altior, & ſpiritualior inter omnes ſenſus. Nam dicit B. Th. in tex. 70. in reſponſione primæ queſtionis, ꝙ ideo viſus eſt ſpiritualior, quia in omni alio ſenſu eſt immutatio naturalis in viſu autẽ tm̄ ſpiritualis, & ex parte medij, & ex parte organi. Ergo ſi lumen eſt realiter in medio, & in organo nõ erit ſpiritualior.

Ad hoc dicitur, ꝙ propoſitio B. Th. intelligenda eſt non repugnanter, nam alijs ſenſibus repugnat ſentire aliquid cõtẽtum ſub ſuo obiecto per immutationem pure ſpiritualem vt declarabimus quando aſſignabitur ſufficientia quinq; ſenſuum exteriorum, viſui autem non repugnat, quoniam cum ſuum obiectum adæquatum ſit viſibile ſub quo continetur color quando videt colorem à colore non fit aliqua immutatio naturalis, nec in medio, nec in organo. Et ſic patet, quod prima ratio Egidij non concludit.

Ad ſecundam negatur ꝯñtia. Intentio. n. philoſophi eſt ꝙ ſenſibili poſitum ſupra ſenſum ſcd̄m eſſe reale vt ſic non cauſat ſenſationem, & rationem huius aſſignabimus infra. Si autem vltra eſſe reale coniungatur ſenſui per eſſe intentionale non prohibetur ſenſatio, aliter ſenſus tactus nunquam hr̄et ſenſationem, qm̄ obiectum ſuum immutat medium, & organum non ſolùm intentionaliter, ſed etiam realiter, vt manifeſtabimus cum loquemur de tactu, & quoniam in ꝓpoſito lumen recipitur realiter, & intentionaliter in medio, & in

organo ideo non prohibetur ſenſatio.

Ad tertiam negatur maior, ad probationem dico, ꝙ non eſt neceſſe vt receptum aſſimiletur recipienti quo ad omnes conditiones recipientis, aliter anima intellectiua eſſet extẽ- ſa: quia recipitur in materia quanta & extenſa. Dicitur etiam quòd recipiens lumen licet vt elementum vel elementatum habeat contrarium, non tamen vt eſt receptiuum luminis, recipit enim lumen quia eſt diaphanum. Diaphaneitas au- tem non conuenit elementis vel elementatis vt elementa ſunt vel elementata, ſed vt communicant analogicæ in natu ra ſuperiori, id eſt cum corpore cœleſti. Et hæc reſponſi eſt ad mentem philoſophi in tex. 68. vbi poſtquam diffiniũt dia phanum ſubiungit. Non. n. ſecundum quod aqua neque ſe- cundum quòd aër diaphanum eſt, ſed quoniam eſt natura ea dem in vtriſque & in perpetuo ſuperius corpore.

Nunc reſtat declarare ꝙ ſolutiones quibus Egid. ſoluit ra tiones B. Th. inualide ſunt.

Ad primam dicit, ꝙ licet à forma intentionali debili non fiat denominatio fit tamen à fortiori & intenſa. Nam ſi ra- dius ſolis tranſit per vitrum colorat terram vel parietem ad quem reflectitur, & dicitur paries coloratus. Quod confir- mat dicto philoſophi in hoc 2. lib. in tex. 138. vbi cõcedit vi dentem ex eo quòd recipit intentionem coloris, eſſe quodã modo coloratum.

Ad ſecundum dicit, quòd lux cœli vna qualitas ex ſtens tria agit, illuminat aërem, calefacit, & immutat viſum, vt il- luminat aërem & habet immutare et viſum, habet eſſe inten- tionale, vt calefacit habet eſſe reale, ſed dicit quòd non cale facit vt lux ſed vt calor.

Sed iſte ſolutiones ſunt inualide, & quantum ad primam in qua concedit denominationem realem fieri à forma in- tentionali intenſa mirum eſt. Nam ſi philoſophus non vult concedere in prędicamentis, in prędicamento qualitatis de nominationẽ abſolutæ fieri à rubore real causato in facie ex verecundia quõ ergo fiet à forma intentionali etiam in- tenſa. cum ſit minoris entitatis. Nec ſic deſeruit dictum phi- loſophi in 2. de anima in tex. 130. Patet. n. quòd dicitur abſo- lute & ſine conditione diminuente aër illuminatus lumine &

& tamen non concedit philoſophus quòd videns recipiens colorem intentionaliter ſit coloratum abſolutè. Sed dicit amplius autem, & videns tanquam coloratum eſt. Vbi, & Comment. inquit. Videns quando comprehendit colorem efficitur, quaſi coloratum quo quomodo.

Quantum autem ad ſecundam, vbi concedit tranſmutationem realem.ſ.calefactionem, quàm dicit fieri à luce non vt lux eſt, ſed vt lux calor eſt, dicit contra Côment. in 2. cœli cômento 42. Vbi inueſtigans cauſas propter quas ſol magis calefacit dicit vnam eſſe quia magis luminoſus eſt. Lux .n. ex natura ſua eſt calefactiua, tunc ſic, impoſſibile eſt dari effectum naturalem realem ſine cauſa naturali reali. Sed calefactio aëris eſt effectus naturalis realis, & ſecundùm Comment. eſt à luce ex natura lucis, ergo neceſſe eſt hãc lucẽ habere in medio, quod calefacit eſſe naturale reale. Arbitror autem Egid. hanc imaginationem habuiſſe, quia neſciuit ſaluare viſionem luminis cum exiſtentia reali eiuſdem in medio. Sed hæc eadem difficultas accideret ei de odoratu, cum odor realiter, & non ſolum intentionaliter recipiatur in medio. Vnde ſi ſecundùm eum hæc eſſet vera, eo modo recipitur ſenſibile in organo quo in medio ſaluare non poſſet actum odorandi. Hæc de præſenti quæſitio dicta ſint.

Quæſtio 30. Si aliqua videntur in tenebris, & ſi omnia quæ videntur in die videntur, vt colorata.

Non omnia autem viſibilia ſunt in lumine, ſed ſolum vniuſcuiuſque proprius color. Textu 72.

IN HAC q. aduerte, ꝙ non eſt difficultas niſi ſcire ſaluare vtranque partem propoſiti textus. Arguemus igitur cõtra vtranque partem, deinde reſoluemus propoſitum.

Contra primam partem ſic arguitur. Si non omnia viſibilia videntur in lumine, ergo aliqua videntur ſine lumine ſi ſine lumine, ergo diaphanum poteſt eſſe actu ſine lumine, nihil enim videtur niſi per diaphanum actu. Sed impoſſibile eſt diaphanum eſſe actu ſine lumine, quoniam lumen eſt actus diaphani ex tex. 69. ergo ſicut non poteſt eſſe materia actu ſine forma, ſic nec diaphanum actu ſine lumine.

Contra ſecundam partem ſic arguitur. In lumine dici videmus lunam palidam, & videmus ignem. Conſtat autem

lunam

lunam non habere propriæ calorem, quoniam cum ſit qua litas reſultans ex primis qualitatibus non inuenitur niſi in elementatis. Similiter ignis lucidus eſt, & non coloratus, ergo in lumine diei non ſolum videtur proprius vniuſcuiuſque rei color, ſed & lux.

Pro reſolutione igitur propoſiti aduerte, ꝙ philoſophus dum dicit non omnia viſibilia ſunt in lumine, intendit ꝙ nō omnia videntur in lumine perfecte actuāte diaphanum, quale eſt lumen ſolis vel lumen clari ac magni ignis, ſed aliqua videntur in tenebris non exiſtentibus omnino continuatis tenebris, ſed cum aliquali, & imperfecto lumine imperfecte actuante diaphanum ſicut vidētur ſtelle, & noctiluce, & quercus putrida, quæ dicuntur videri in tenebris eo ꝙ lumen eorum remiſſum eſt nec poteſt ſimpliciter fugare tenebras, fugat tamen intantum ꝙ ſecundūm quid actuat diaphanum, vt per ipſum fieri poſſit viſio ſupradictorum. Ex his dico ad argumentum. Si non omnia vidētur in lumine, ergo aliqua videntur ſine lumine reſpondeo, ſi in conſequenti ſumatur ſine lumine omnino, negatur conſequentia, ſi ſumatur ſine lumine perfecto vt eſt lumen diei concedo conſequentiam, & nego falſitatem conſequentis. Ad probationem, non valet, quia licet ſit impoſſibile eſſe diaphanum actu ſine omni gradu luminis, tamen poteſt eſſe actu ſecundūm quid per lumen remiſſum, quale eſt lumen noctilucæ, & lumen ſtellæ. Et quia tale lumen non fugat ſimpliciter tenebras, ideo dicit philoſophus quòd non omnia ſunt viſibilia in lumine, cum hoc tñ ſtat ꝙ videntur in tenebris aliqualiter illuminatis.

Pro ſolutione ſecundi argumenti aduerte, ꝙ ſenſus phyſ. in 2. parte tex. præpoſiti eſt, ꝙ ſi aliqua ſunt viſibilia ſolum per lumen extraneum, & alienum, videntur quo ad propriū colorem. Si autem aliqua ſunt apta videri per lumen proprium ſibi intrinſecum, & per lumen alienum, non inconuenit ꝙ videantur non quidem quo ad colorem proprium ſi non ſunt colorata, ſed quo ad lumen remiſſe quidem apparentem, eo ꝙ lumen fortius vt eſt lumen ſolis remittit eorū lucem. In primo gradu ſunt omnia colorata quæ non ſunt lucida, quoniam illa non videntur niſi lumine extraneo, quale eſt lumen ſolis & ignis. In ſecundo gradu ſunt luna, &

ignis,

ignis,& gemme lucide. Nam prima de neceſſitate videatur lumine alieno,ideo videntur ſolum vt colorata,& de his ꝓpriæ intendit philoſophus cum dicit quòd in lumine.ſ.alieno videtur vniuſcuiuſque color.Secunda autem videntur,& lumine proprio,&alieno,& de his non intẽdit philoſophus loqui,accidit enim quòd videantur lumine alieno. Ad argm̃ ergo patet quid dicendum ſit ex dictis. Hic non accidit alia difficultas, ideo hæc ſufficiant pro præſenti quæſito.

Quæſtio 31. Propter quid ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem,ſed indiget medio in quo ſui ſpeciem cauſet.

Si quis enim ponat habens calorem ſuper ipſum viſum non videtur. Textu 73.

IN HAC q. aduerte,ꝙ oẽs peripatetici in hoc conueniũt,ꝙ ſenſus indiget medio in quo prius recipiatur ſpecies q̃ in organo,aliter non fieret ſenſatio. Dico aũt,ꝙ oẽs peripatetici,qm̃ Auic.in 6.naturalium parte 2.cap.5. non concedit medium eſſe neceſſarium abſolutæ, ſed tm̃ ſub conditione,vnde inquit.Senſatum,& .n.ſi poſſet occurrere ſentiendi, ſentiretur ẽt ſine medio.Hæc Auic.Non tñ huius rationem aſſignat. Sed nec philoſophus in tex.73. rationem adducit ꝑꝑ quid medium ſit neceſſarium. Sed dicit experientia conſtare,quòd ſi ſenſibile ponitur ſuper ſenſum non ſentitur.Et dicit id eſſe verum in omni ſenſu,vt patet in tex.75. Ex quo infertur, quòd ſenſus indiget medio ex neceſſitate.

Vt igitur ad mentem philoſophi reſoluamus propoſitum aduerte, ꝙ alia ratio, & cauſa videtur aſſignari ad mentem Comment.& ſequentium eum. Alia in via noſtra,& ſecundũm hanc intendo reſoluere propoſitum.

Quantum ad Cõment.aduerte,ꝙ in commento 74.ibi,& eſt ſuſſeratus ſuper hoc &c. videt dicere, quòd philoſophus propoſitum dupliciter probat. Primo,experiencia. Experimur.n. quòd ſenſibilia poſita ſupra ſenſum non ſentiuntur. Secundo,ratione.Nam viſio non fit ſine lumine. Lumen aũt non datur ſine medio in quo recipitur cum ſit actus medij diaphani, ergo non datur nec poteſt dari viſio ſine medio.

Sed experientia adducta, & rõ non vñr ſufficienter probare propoſitum.Nam ſiquid probant,probant tm̃ de viſu. In

alijs

alijs enim ſenſibus hoc non apparet. Nam in odoratu videtur, quòd ſi odoriferum poſſet tangere organum. Vt dicit Auic. adhuc ſentiretur. Experimur enim ꝙ quanto propinquius eſt odoriferum odoratui, tanto perfectius odoratur. Item.i.magis occultum in guſtu,& tactu,in quibus vñr obiecta tangere ſenſum, qm̄ non ſentiuntur per medium extraneum. Similiter ratio de lumine non vr̃ concludere niſi in viſu,ſed nec forte in viſu,poſſet.n.dici ꝙ licet viſus indigeat lumine actuante diaphanum, tñ non eſt neceſſe quod illud diaphanum ſit medium,ſed ſufficit,ꝙ ſit organum, verbi gratia, pupilla quæ eſt diaphana terminata vt alias dicemus. Ideo diceret Auic. ꝙ ſi aliquod lucidum ex cõtactu pupillæ illuminaret eam adhuc remoto medio poſſet ſentiri, dummodo tale lucidum ex contactu non offenderet pupillam, ſicut offenderet lucidum excellens,& lucidum igneum.

Dimiſſis igitur his cauſis, & rõnibus particularibus quærenda eſt cauſa vniuerſalis.ꝑ quam neceſſe eſt in omni ſenſu aſſignare cauſam de neceſſitate medij receptiui ſpeciei intentionalis. Aduerte igitur ꝙ cauſa vniuerſalis in via noſtra quam reputamus veræ peripateticã eſt aſſimilatio ſenſibilis ad ſenſum. Vnde notandũ tibi eſt,ꝙ ſenſibile ad extra eſt purum mãle,ſenſus autem cum ſit potentia animæ,quæ eleuata eſt ſuper formas naturales eſt qd ſpirituale,& immateriale nõ quidem in ſupremo gradu,hunc.n.obtinet potẽtia intellectiua. Ad hoc ergo,ꝙ ſenſibile ſentiat̃ eſt neceſſe ꝙ fiat aliquo modo ſpirituale, qm̄ omnis cognitio fit per aſſimilationem. Nõ poteſt autem trãſire ab eſſe pure materiali quale habet in ſe, ad eſſe multum ſpirituale quale habet in ſenſu niſi prius deueniat ad eſſe minus ſpirituale quod eſt in infimo gradu in latitudine eſſe ſpiritualis. Tale aũt eſſe ſpirituale infimum habet ſenſibile in medio.Vnde imaginãdum eſt vt tenet Cõment.in ſuo lib.de memoria,& reminiſcẽtia, ꝙ ſicut ſpecies ſenſata in phãtaſia eſt ſpiritualior q̃ in ſenſu cõi,& in ſenſu cõi ſpiritualior q̃ in ſenſu exteriori.Sic in ſenſu exteriori eſt ſpiritualior q̃ in medio. Vt ergo ſeruẽtur ordo inter gradus ſpiritualitatis neceſſe eſt in ſenſatione dari medium ſuſceptiuum minimi gradus. Quod ſi dicas obiectum habere eſſe æque ſpirituale in medio,& in organo,ergo

go ratio nulla,id negandum eſt. Nam ꝙ habeat eſſe magis ſpirituale in organo q̃ in medio ſumitur ſignum ex hoc ꝙ organum eſt ſuſceptiuum potentiæ ſenſitiuæ quæ eſt ſpiritualior ſpeciei ſenſibili.medium autem non eſt ſuſceptiuum potentiæ ſenſitiuæ, ergo organum eſt receptiuum ſpiritualioris formæ quàm ſit medium.Patet igitur propter q̄d omnis ſenſus indiget medio,&c. Quod ſi id tibi non ſatisfacit, exerce, & tu teipſum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 32. Quomodo hæc diffinitio conuenit colori. Color eſt motiuus diaphani ſecundùm actum,id eſt diaphani illuminati.

Hoc autem erat ipſi colori eſſe,motiuum eſſe diaphani ſecundum actum. Textu 73.

IN HAC q.aduerte antequam deueniamus ad deciſionem, ꝙ color poteſt dupliciter conſiderari. Primo,quo ad quidditatem ſuã,& ſua prædicata quidditatiua,puta inquantum eſt qualitas ſecũda facta ex proportione primarum qualitatum,modo quo declarabimus infra. Secundo,vt eſt viſibilis, & immutatiuus viſus, quæ conſideratio eſt reſpectiua.

Pro reſolutione quæſiti duo conſideranda ſunt. Primo, quomodo diffiniendus eſt color iuxta ſecundam conſiderationem. Secundo,quomodo diffiniendus eſt iuxta primam conſiderationem.

Quantum ad primum dico, ꝙ diffiniendus eſt, vt diffinit hic philoſophus. Nam hæc diffinitio non conuenit colori, niſi vt reſpicit viſum,& rõne qua viſibilis eſt.Quod declarat de mente Cõment.& B.Th.Nam Cõment.in cõment.73.inquit. Et intendit per hoc.ſ.philoſophus,ꝙ iſta diffinitio non declarat eſſe.i. naturam coloris niſi ſm ꝙ apparuit nobis,ꝙ impoſſibile eſt vt color videatur ſine luce. Sed manifeſtius id habes à B.Th. in expoſitione tex.77. vbi ſic inquit. Vnde eſt alia conſideratio ipſarum qualitatum ſm ſe, & ſm ꝙ immutant ſenſum(& parum poſt inquit.)In hoc aũt lib.ſ.de anima, non intendit determinare de ſenſibilibus niſi ſcd̃m q̄ꝺ immutant ſenſum,hæc illæ. Ex quibus elicitur, ꝙ diffinitio coloris hic aſſignata à philoſopho non cõuenit ei niſi vt reſpicit viſum.In lib.aũt de ſenſu,& ſenſato inueſtigatur quid ſit ſcd̃m nãm ſuam,vt declarabimus.Ex his patet error quorundam

rundam ſcribentium in via noſtra qui arbitrantur hãc diffinitionem,color eſt motiuus diaphani ſcd̃m actũ, dari de colore ſcd̃m nãm coloris, eo ꝙ opinantur non dari colorem actu niſi per lumen. Sed quia iam ſupra docuimus hoc non eſſe de mente philoſophi,nec Cõment. nec B.Th. qui tenẽt lumen non requiri ad eſſe coloris, ſed ad actuandum diaphanum, vt ſit medium ſufficiens per quod fiat viſio, ideo hanc opinionem relinquo,vt deuiantem à mente philoſophi.

Quantum ad ſecundum tria agenda ſunt. Primo, declarabitur quot requirantur ad generationem,& naturam coloris propriæ dicti. Secundo,ex his formabuntur diffinitiones quæ dari conſueuerunt de colore exprimentes naturã eius. Tertio,ſoluentur quædam dubium.

Quantum ad primum dico, ꝙ ad naturam, & productionem coloris tria requiruntur. Primo, lux vel lumen, quod eſt vt forma,& eſſentia coloris.Hæc enim eſt vera,& eſſentialis,color eſt lux licet non ſimpliciter vt dicam. Vnde Alber.in l.b.de ſenſu,& ſenſato tract.2.cap.1.dicit,ꝙ lumen eſt hypoſtaſis,& forma coloris,& probatur ratione ſic.Viſus eſt vnus ſenſus,ergo eſt vnius obiecti. Hoc obiectum eſt lux, & color vt conueniunt in hoc quod eſt eſſe per ſe viſibile. Omne. n. per ſe viſibile eſt lucidum,vel coloratũ, ergo eſt neceſſe quòd lux,& color ſint idem omnino, vel vnum reducatur in aliud, vt in principium eſſentiale. Conſtat aũt, quòd lux non reducitur ad colorem,cum ſit prior, & cõlor,inuenitur enim in ſuperioribus,& inferioribus. Non aũt color vt declarabitur,ergo color reducit̃ ad locum, eſt ergò color lux. Secundo, requiritur perſpicuum,vt materia in qua recipitur lumen. Si enim color eſſet lux ſimpliciter, omnia lucida eſſent colorata. Et ſic color eſſet in aſtris,cuius oppoſitum declarabitur infra. Requiritur ergo receptiuum luminis. Tale aũt receptiuum eſt ipſum perſpicuum.i.diaphanum ex 2.de anima text. 65. vbi dicit philoſophus lumen eſſe actum diaphani, ergo diaphanum eſt ſicut materia receptiua luminis, & tenebræ. Tertio, requiruntur aliquod terminans, & condenſans ipſum perſpicuum.Nam ſi non terminatur,& condenſatur recipit lumen in toto ſui profundo,& non reuerberat ipſum,& tunc dicitur perſpicuum illuminari,& non colorari,

lorari, vt quando recipitur lumen in aëre aut in aqua. Si autẽ terminatur perſpicuum, tunc recipit lumen in ſui extremita te, & reuerberat ipſum. Et tunc dicitur colorari. Primum autem terminans, & condenſans materialiter eſt terra in his inferioribus, eo ꝙ alia tria elemẽta ſunt perſpicua ſecũdũm partes profundas. Terra autem eſt minime perſpicua, quia tñ ſm ſuperficiem. Ad completam ergo naturam, & generationem coloris requiritur lumen non quidem cœleſte, qm̃ licet illud influat in his inferioribus non tñ incorporatur, erit ergo lumen elementare quod attribuitur igni. Et requiritur diaphanum aëris aut aquæ quod eſt receptiuum luminis, & requiritur opacum quod ex ſua groſſitiæ terminet dia phanum, & hoc attribuitur terræ. Ex quibus patet, ꝙ omnẽ coloratum vero colore eſt mixtum eſt 4. elementis, nec aliquod purum elemẽtum eſt vere coloratum, nec cœlum nec aſtra, cum non ſint ex natura elementari, patet etiam quomodo color computatur inter qualitates ſecundas.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd ex principijs datis Comment. & Alb. & B. Th. diuerſimode diffiniunt colorem, licet in ſententia concordent. Nam Comment. in ſuo lib. de ſenſu, & ſenſato ſic diffinit. Color eſt perfectio diaphani terminati ſicut lux eſt perfectio diaphani interminati. Et per hoc diſtinguitur color à luce.

Alb. aũt in lib. de ſenſu, & ſenſato tract. 2. cap. 1. ponit duas diffinitiones, quarum prima eſt hæc. Color eſt lux incorporata, & retentà in perſpicuo terminato. Secunda eſt hæc. Color eſt participatio lùcis à perſpicuitate terminàta.

B. Th. in 2. de anima in lect. 14. circa fin. ſic diffinit. Color eſt lux obumbrata ex admixtione corporis opaci.

Preter has diffinitiones aduerte, quòd philoſophus in lib. de ſenſu, & ſenſato ſic diffinit colorem, vt patet in tex. 33. color eſt extremitas perſpicui in determinato corpore. Vt autem ſcias quomodo hæc diffinitio verificatur aduerte, quòd color dupliciter ſumitur. Primo, color in actu. Secundo, color in potentia. Color in actu eſt tantum in extremitate cor poris colorati, quia ſecundum ꝙ eſt in extremitate, id eſt in ſuperficie poteſt actu mouerẽ viſum, non autem ſi eſſet in profundo corporis terminati. Color autem in potentia eſt

per totum corpus terminatum, & fit in actu per ſolam diuiſionem corporis, nõ quidem in actu naturæ, ſed in actu motiui. Non.n.color exiſtens in profundo corporis terminati actu mouet viſum niſi corpus actu diuidatur. Stante hac diſtinctione dico, quòd philoſophus diffinit colorem nõ quocunque modo conſideratum, ſed vt actu poteſt mouere viſum, Conſtat autem, ꝙ actu non mouet viſum niſi vt eſt in extremitate perſpicui terminati. Et ſic patet, quòd philoſophus in prædicta diffinitione potius conſiderauit colorem quantum ad ſui apparentiam, quam quantum ad ſua eſſentialia, vnde ſic eſt exponenda dicta diffinitio. Color eſt extremitas perſpicui terminati, id eſt. Color eſt id quod ſuper apparet in extremitate perſpicui terminati. Et quòd philoſophus ſic intelligat patet per ea quæ dixerat in tex. 31. vbi confirmauit ſenſum ſuum auctoritate Pythagoricorum, qui dicebant colorem eſſe epiphaniam, id eſt ſuper apparentiam, quaſi ſit ſuperficiales apparentia. Ex his omnibus potes habere quid ſit color eſſentialiter per diffinitiones ſupra poſitas Comment. & Alberti, & B. Thom. & quid ſit in comparatione ad apparentiam viſus per diffinitionem philoſophi.

Quantum ad tertium aduerte, quòd cõtra prædicta inſurgunt duo dubia.

Primo, illa tria principia aſſignata in generatione coloris non vîr neceſſario requiſita. Nam Comm. in lib. ſuo de ſenſu, & ſenſato. non adducit niſi duas naturas ex quibus conſtat color. ſ. naturam luminoſi quàm attribuit igni, & naturã diaphani quàm attribuit aëri, & aquæ, ergo non eſt neceſſe apponere tertium. ſ. opacum terræ terminatiuum.

Ad hoc dicitur, quòd Comment. conſiderauit colorem ſolum quo ad formam, & materiam receptiuam, quæ quidem forma eſt ipſa lux ſiue lumen, materia aũt eſt diaphanum. Et hæc duo ſunt principia eſſentialia coloris, Illam autẽ terminatio eſt conditio materiæ. Vnde eſt potius cõditio ſine qua non, quàm quid intrinſecum colori. Non ergo Comment. negaret tertium principium niſi ſub hac ratione, quòd non concurrit niſi forma vel materia, ſed vt conditio materiæ.

Sed cõtra. Si lumen eſt forma coloris, & diaphanũ materia, ergo color nõ eſt qualitas ſimplex, ſed potius quid compoſitum

poſitum

poſitum ex materia & forma, quod tamen eſt falſum, quoniam compoſitio partium eſſentialium conuenit ſoli ſubæ compoſitæ ex 7.& 8.metaph.& iàm determinauimus in lib. 12.metaph.in quæſtionibus noſtris,quòd accidens nõ componitur intrinſece ex materia & forma.

Ad hoc dicitur etiam de mente Alberti in lib. de ſenſu & ſenſato in tract.2. c.2. ꝙ aliquid dicitur includere formã & materiam dupliciter. Primo, vt reſultans ex compoſitione formæ & materiæ, & tale eſt vere compoſitum ſicut ſubſtantia materialis. Secundo,vt fluens ab eis & hoc non eſt neceſſe eſſe compoſitum intrinſecæ, ſed poteſt eſſe ſimplex eſſentialiter,& erit illud quod eſt vt forma. Nã alteꝝ ꝙ eſt vt materia concurrit vt recipiens & terminans.Exemplũ habemus qñ diffinitur accñs in concreto. Dicit.n.formam in recto,& in obliquo ſubiectum vt receptiuum. Nam album albedinẽ ſignificat,nõ quidem ſecundum ſe,ſed vt receptam in ſubiecto. Sic in propoſito color ſignificat lucem non ſecundum ſe, ſed vt receptã in diaphano vt in materia, ita ꝙ diaphanũ dicit materiam non ex qua ſed in qua. Et ideo non ſequitur quòd ſit quid compoſitum ex materia & forma.

Secundo dubitatur de diffinitione coloris data à philoſopho,qua dicitur ꝙ color eſt extremitas perſpicui in terminato corpore. Nam ſi color eſt extremitas &c.ergo res miſta non habet colorem in ſui profunditate,quod eſt falſum. Nã marmor & nix ſunt alba in ſuperficie & in tota profunditate.Idem apparet in alijs miſtis coloratis.

Ad hoc reſpõdetur ad mentem B.Th.in lib.de ſenſu & ſenſato.in expoſitione tex. 33. ꝙ hæc diffinitio datur de colore prout eſt in actu. Color autem eſt in actu quando exiſtente medio illuminato poteſt per ſeipſum mouere viſum.Id aũt poteſt ſolum vt eſt in ſuperficie,qm̃ viſus non attingit ꝓfunda rei viſe niſi per accidens, & ideo licet in profunditate rei ſit color non tamen actu. ſed in habitu vel in potentia proxima eo quòd ex ſola diuiſione corporis poteſt actu mouere viſum. Sicut etiam in profundo corporis ſunt multæ ſuperficies virtualiter quæ ſola diuiſione fiunt in actu.

Poteſt etiam dici,quòd diffinitio philoſophi datur de colore magis ſm̃ apparẽtiam & eſſentiam, quàm ſm̃ eſſentiam

tantum & quoniam color in profundo corporis terminati non apparet, ideo licet inſit ſecundum eſſentia quia eſt lux incorporata non tamen ſecundum apparentiam. In ſuperficie autem eſt ſecundum apparentiam & eſſentiam quare &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō 33. Si ſonus eſt ſub ectiuæ in aëre & ſolum in aëre, ita ꝙ non poſſit generari in aqua ſine aere. Hoc autem eſt ipſius medij, & auditur facere ſonum actu. Textu 77.

IN HAC q. aduerte, ꝙ circa primam partem non inuenio diſcrepantiam inter expoſitores. Omnes. n. in hoc concordant ꝙ cauſaliter quidem ſonus eſt in corpore potente facere ſonum quod dicitur ſonatiuum, ſicut ſanitas cauſaliter eſt, in medicina. Subiectiuæ autem & formaliter eſt in aere medio inter percutiens & percuſſum ſicut ſanitas eſt ſubiectiuæ in animali. Quod & rõne ſic ꝓbatur. Sonus vel eſt ſubiectiuæ in percutiente & percuſſo vel in altero tantum, vel in aere medio. Non primo. Quia cum ſit accidens vnum numero puta hæc vox Socratis non poteſt eſſe in duobus ſubiectis, Non ſecundo, quia non eſt maior ratio ꝙ ſit in vno q̃ in alio, ergo eſt ſubiectiuæ in aere medio. Quòd & ſigno cõfirmatur. Experimur. n. ad motionem aeris deferri ſonũ, nã ſi ventus fiat verſus nos defertur intenſius ſonus ad auditum: oppoſito autem modo contingit ſi ad partem oppoſitam ventus ſpirat. Præterea, ſi videmus à longe duo corpora dura ad inuicem percuti, non ſtatim audimus ſonum donec aer motus non detulerit ſonum, ergo ſignum eſt ſonum eſſe ſubiectiuæ in aere & non in corpore ſonatiuo.

Quantum autem ad ſecundam partem .ſ. vtrum ſolum in aere poſſit generari, eſt diſſenſio, nam Alb. in hoc cap. vult quod ſit ſubiectiuæ in ſolo aere ita quòd non poteſt generari in ſola aqua, niſi ſibi admiſceatur aer. Cuius ſignum accipit ex hoc quòd ſi fiat ſonus in fundo aquæ, eſt neceſſe ſupernatare aerem & apparere ſuper aquam in quibuſdam ampullis. Item ſumitur ſignum ex hoc quòd piſces velociter natãtes in fundo aquæ, & in medio etiam quòd percutiant branchas non faciunt ſtrepitum, & faciunt autem quando natant in ſuperficie aquæ eo ꝙ ſit contigua aëri. Et hanc ſententiã

Alberti ſequuntur Gaetanus Vicentinus & Iandunus in 2.de anima in q.22.

Auicenna autem 6.naturalium in parte 2. in cap. de auditu tenet quòd commune eſt aqua & aeri in eis fieri ſonū eo ꝙ aqua eſt mollis impetuoſa conſtringibilis inter duo dura ſicut aer, minus tamen propter ſui groſſitiem. Si ergo ſonus generatur in aere quia mollis eſt, & quia impellitur, & quia ſtringitur inter duo corpora dura, eadem ratione poteſt generari in aqua. Vnde inquit Auicen. Sonus ergo accidit ex commotione mollis corporis impetuoſi & conſtricti inter duo corpora dura ſibi reſiſtentia ſcd̄m ꝙ ſic eſt. Et ſicut aqua & aer & cœlum conueniunt in natura reddendi colores, quæ natura vocatur claritas ſiue diaphaneitas, ſic aqua & aer conueniunt in hoc quod accidit eis ſonus. Cuius nomen ſit receptio commotionis. Hæc illæ.

Quid autem tenendum ſit ſm philoſophum, non eſt clarum. Nā in tex.79. dicit. Non eſt aūt proprius ſoni aer neq; aqua. Quod aliqui vt Egid. ſic exponit. Nec aqua nec aer eſt proprius effectiuus ſoni, ſunt aūt talia media in ſono, & ſunt ea in quibus formaliter poteſt eſſe ſonus. Eſt ergo commune vtrique eo ꝙ nō ſolum aer, ſed & aqua habet illas conditiones, per quas poteſt eſſe ſubiectum ſoni .ſ. eſſe fluxiuum. poſſe percuti, & poſſe reſilire. Verum in eodem tex. dicit philoſophus, ꝙ oportet firmoꝶ fieri percuſſionem adinuicē, & ad aera. Ecce quod dicit ad aera, & non amplius replicat ad aquam. Et per totum tex.79. & 8. declarat quòd ſonus ex eo fit ꝙ aer reſilit inter percutiens & percuſſum. Et declarat fieri echo in aëre ex reflexione &c. Et in tex.90. declarans quid ſit vox inquit, percuſſio reſpirati aeris ab anima, ad arteriam vocalem vox eſt. Ergo ſignum eſt quòd mens philoſophi fuit ſonum poſſe generari ſolum in aere.

Propter igitur duo dicta philoſophi recitata in tex.79. q̄ vnr quaſi oppoſitā facta eſt varia determinatio. Aliqui Thomiſtæ ſcribentes propter primum dictum declinauerunt ad hoc ꝙ ſonus poteſt fieri in aëre & in aqua. Et ne videatur dictum ſm repugnare primo dicunt, quòd ideo philoſophus declarat ſonum fieri in aëre, non quia id ſit proprium aeris ita quòd non conueniant aquæ, ſed quia nobis habitantibus

in aëre id manifeſtius eſt. Et quoniam ſcientia de ſenſibilibus debet tradi per magis manifeſta, ideo declarauit propoſitum in aëre ſolo.

Mihi autem vr̃ tenẽda via oppoſita.ſ.ꝙ ſit ſubiux in aëre ſolo,& ꝙ nunquam genereť in qua niſi concurrente aëre. Hoc.n.eſt de mente Com̃.nam dicit ſic in cõmento 81. Cum declaratum eſt ex hoc ꝙ aër eſt materia ſoni qui impoſſibile eſt fieri niſi per illum. Hæc illæ. Et huic viæ fauet B.Th.q. in expoſitione tex.77.ſic inquit. Neceſſarium eſt ad ſoni generationem in aëre vel in aqua, ꝙ aliqua corpora dura percutiant ſeinuicem & ꝑcutiant aërem. Hæc illæ. Ecce ꝙ dicit ſiue generetur in aqua ſiue in aëre neceſſaria eſt percuſſio aëris,ergo non poteſt generari in aqua niſi concurrente aëre.

Sequendo igitur hanc viam quàm reputo eſſe ad mẽtem B.Th.dico, quòd primum dictum male exponitur. Sed ſic debet exponi ſecundùm B.Th. Aër non eſt proprius ſoni neque aqua.i.nec aër,nec aqua habent proprium ſonum, quia cum ſint corpora mollia ſecundum ſe carent ſono.

Ad Auic.autem diceremus, ꝙ quia ſententiam ſuam non firmat ſenſibili experimento,quod plurimum valet in his,ideo non recipitur opinio ſua. Ad rationem autem ſuam diceremus,quòd illæ conditiones non inueniuntur in aqua in tanta perfectione quòd poſſit in ea ſola generari ſonus; quæ tamen inueniuntur in aëre.

Sed contra determinationem factam videtur eſſe philoſophus in tex.77.vbi inquit. Sonus in actu eſt medij & auditus, ergo non ſolum eſt in medio, quod eſt aër vt in ſubiecto,ſed etiam in auditu.

Ad hoc dicitur,quod ſonus poteſt eſſe in aliquo ſubiectiuæ dupliciter. Primo, ſecundum eſſe naturale & ſic in aëre in quo generatur ſaltem quo ad partem propinquam corpori ſonatiuo. Secundo,quo ad eſſe intentionale, ſic poteſt eſſe ſubiectiuè in pte aëris multum remota à ſonatiuo & in organo auditus,vt dicemus infra. Dico ergo,ꝙ ſenſus philoſophi eſt iſte. Sonus eſt medij naturaliter pro aliqua parte,& auditus intentionaliter. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 34. Quomodo ſe habeat echo ad ſonum præcedentem.

Echo

Echo autem fit cum ab aëre vno facto propter vas determinans & prohibens diffundi, iterum aër repellitur ſicut ſphæra. Textu 80.

IN HAC quęſtione tria agenda. Primo, declarandum quomodo generatur echo. Secũdo, ſi differt realiter à ſono præcedenti. Tertio, ſi differt ſpecie an ſolo numero.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ philoſophus & Com. intendunt echo ſic generari. Quando aër fortiter expulſus à corporibus ſolidis quorum alterum eſt percutiens & alterũ percuſſum, differẽs ſonum deuenit ad aliquod corpus concauum & firmum quod ſe habet vt vas continens aërem vnitũ, & prohibens ipſum diffundi, ab illo corpore concauo repellitur idem aër & reflectitur ad locum priorem à quo fuit expulſus: ſicut quando pila proiecta ad parietem repercutitur à parieta, & retro cedit ad locum à quo fuit proiecta. In huiuſmodi autem aëre ſic retrocedente generatur ſonus quaſi omnino ſimilis priori ſono, & quaſi eodem modo formatus, qui dicitur echo, & nos dicimus reſonantiam. Corpora autẽ apta generare reſonantiam ſunt corpora concaua & præcipue rotunda vt fornices ciſterne, putei profundi, & valles. Talia enim detinẽt aerem incluſum multo tempore, & ſunt repercuſſiua aeris deferentis ſonus, ex quo repercuſſione formatur echo. Ex his tibi conſtare poterit deſcriptio echo aſſignata à Commentat. in commento 80. cum dicit. Echo eſt iteratio ſoni conſeruando ſuam figuram, vt accidit in domibus inhabitatis.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ vniuerſale conceſſum eſt priorem ſonum & echo eſſe duus ſonos diſtinctos realiter. Quod probatur primo per Cõment. deinde ratione. Inquit Cõment. in cõmento 80. Et aſſimilauit .ſ. philoſophus iſtud ſphæræ expulſę, qm̃ quando ſphæra expellitur contingit in ea motus ſimilis primo motui, & echo audit̃ poſt primum ſonum quaſi reſpondens, quia declaratum eſt ꝙ inter omnes duos motus eſt quies. Hæc Comment. Ex quibus hr̃ quo echo ſe habet ad præcedẽtem ſonum, ſicut ſecundus ad primum, ergo ſunt diſtincti realiter. Ratione autem ſic ꝓbatur, ſm̃ philoſophum in litera, ideo cauſatur, echo quia iterũ aër repellitur ad priorem locũ ſicut pilla repercuſſa à parie

re, ergo echo conſequitur motum reflexum aeris, ſed ex 8. phyſic. tex. 62. motus reflexus non eſt idem cum priori motu, quia in puncto reflexionis cadit quies, vt ſuſtinebamus in 8. phyſic. ergo nec echo eſt idem motus cum priori. Et hoc eſt communiter conceſſum.

Quantum ad tertium eſt difficultas nam aliqui volunt q; ſint eiuſdem ſpeciei & differant ſolum numero, & rationem huius aſſignant maximam ſimilitudinem & figuram ſyllabarum: & quoniam in eodem aere generantur.

Aliqui autem volunt quòd differant ſpecie & numero, eo quòd primus ſonus eſt vox. Echo autem non videtur vox cũ non fiat ab ore animalis, ſed à loco concauo repercutiente aerem ad locum primum. Sed ſonus vox & ſonus non vox differunt ſpecie, cum diuidant ſonum formaliter.

Mihi autem videtur dicendum q; differat ſolum numero & verè dum q; quando fit echo ex voce animalis, fit vox licet ſecundaria & remota. & dico q; tunc echo fit ab ore animalis, non quidem formaliter vt vox procedens, ſed virtute, eo q; in aere repulſo à corpore concauo ſeruatur virtus impreſſa ab ore animalis. Sic ergo [illegible] dicta ſint.

Quaeſtio 3[illegible]. Si ſonus in echo differat à principali.

Sonantium quidem [illegible] aeris [illegible] ad auditum. Tex. [illegible]

IN HAC [illegible]

[illegible]

Tertio

Tertio,contra ly vnius continuitate.i. vnius aeris exiſtentis continui & non interrupi.Nam experimus ad ſenſum ꝙ audimus ſonum factum in locum vndique clauſo vt in cauernis terræ,& in camera clauſa, & in vaſculo obturato. Nam ſi claudatur lapillus in timpano obturato & circunuoluatur timpanum audimur ſtrepitũ cauſatum ex motione lapidis. Conſtat autem quòd aer clauſus in timpano non continuat̃ aeri ad extra propter interpoſitionem corporis continentis aerem concluſum,ergo &c.

Quarto,contra ly auditum. Nam remoto quocunque auditu adhuc datur ſonatiuum puta es & argẽtum.Sicut remoto quocunque viſu adhuc poteſt dari coloratum, non enim color ſecundũ eſſe pendet à viſu,ergo nec ſonus, nec ſonatiuum pendet ab auditu.

Tu igitur vt ſcias defendere diffinitionem philoſophi de ſonatiuo prænotabis duo. Primo, quod ſenſibile vt ſenſibile non eſt neceſſe vt ſit motiuum medij nec organi niſi intentionaliter. Et ideo ſenſibili vt reſpicit ſenſum, conuenit eſſe motiuum intentionaliter. Si autem cõtingat quod moueat medium realiter hoc non competit ei vt reſpicit ſenſum, quoniam cum medium ſentiendi deſeruiat ſenſui, non eſt neceſſe quod aliter immutetur à ſenſibili quam immutatur ſenſus. Senſus autem cum ſit receptiuus ſpecie ſine materia non immutatur niſi intentionaliter. Omnis ergo immutatio realis facta in medio ab obiecto ſenſibili eſt per accidens in actu ſentiendi. Et id magis manifeſtabimus cum loquemur de tactu. Secundo notabis, quòd in lib. de anima nõ conſideratur de ſenſibilibus proprijs niſi vt reſpiciũt ſenſum,puta color vt viſibilis,ſapor vt guſtabilis. De eis autem ſm ſe,& quo ad naturam ſuam, vt diximus ſupra agẽtes de colore conſideratur in lib.de ſenſu & ſenſato, & de tangibilibus qualitatibus primis agitur in lib. de generatione & corrupt.& de qualitatibus ſecundis in 4.meteoro. Per accidens autem fuit quòd hic tractaretur de generatione ſoni,quoniam non habet eſſe permanens cum ſiat ex motu, & non auditur niſi dum ſit.His prænotatis ſoluenda ſunt argumenta formata contra particulas diffinitionis.

Ad primum dicitur, ꝙ ly motiuum prout ſonatiuum re-

ſpicit ſenſum, auditus, dicit motionem intentionalem, quam eſt neceſſe diffundi quaſi ſphæricæ per medium totum vſque ad auditum. Argumentum vero procedit de motione reali quam concedimus eſſe in parte propinqua percutiendi. In partę autem valde remota medij ſufficit quod ſonus cauſet ſuam ſpeciem intentionalem, quæ defertur vſq; ad auditum ſicut ſpecies coloris, ad pupillam. Aduerte tamen, ꝙ non reputamus inconueniens ſonum in illa parte medij in qua habet eſſe reale habere ēt eſſe intentionale, pręcipue qñ ſonatiuum eſt propinquum audienti ita ꝙ aër ſphæricæ cõmoueť vſque ad auditum. Diximus.n.ſupra in q.31. quòd neceſſe eſt obiectum ſenſibile incipere habere eſſe ſpirituale in medio, vt tranſeat ad eſſe magis ſpirituale in organo ſenſus.

Ad ſecundum dico, quod philoſophus de medio in auditus viſus eſt variæ loqui. Nã loqueris de viſu in tex.76. dicit ꝙ medium in ſono eſt aër, & in text.79. dicit ꝙ auditus fit in aëre & in aqua. Et in tex.81. videtur approbare antiquos dicentes vacuum eſſe proprium medium audiendi. Videtur enim eſſe vacuum aër, hoc autem eſt faciẽs audire. Cum igitur philoſophus dicat modo aërem, modo aërem & aquam eſſe medium in auditu, tenendum eſt vtrunque eſſe verũ ſed diuerſimode. Nam aër & aqua ſunt medium adæquatum reſpectu auditus vniuerſaliter ſumpti tam in terreſtribus quã in aquatilibus. Nam piſces per aquam audiunt. Aër autem ſolus eſt medium reſpectu terreſtrium. Et quoniam philoſophus ex experientia tractat de ſenſibilibus ſufficit ſibi aſſignare illud medium, quod nos experimur in nobis & in alijs terreſtribus & volatilibus. Concedimus igitur quòd ly aër non ſufficiẽter explicat medium vniuerſaliter in auditu, ſed ſufficit quòd explicet medium notius nobis & expertum. Nam per hoc ex conſequenti cognoſcere poſſumus aquam eſſe medium.

Ad tertium dicendum, quòd ſi debet ſonus audiri quantũcunque videatur fieri in loco vndique clauſo, neceſſe eſt eſſe aliquas rimulas aut parua foramina aut poros vt per huiuſmodi continuetur aliqualiter aër interior aëri exteriori. Sed quoniam multoties hæc latent viſum propter ſuam paruitatem, ideo iudicat vulgus aërem diſcontinuari.

Exemplum

Exemplum habemus, ſi ponatur muſca in timpano vndique clauſo adhuc ſentit eius ſtrepit⁹, eo quod aër exterior, & interior continuantur per poros pellis circundantis timpanũ.

Ad quartum dicẽdum, ꝙ licet remoto auditu detur ſonatiuum ſecundùm ſe non tamen vt audibile. Nam vt ſic reſpicit auditum. Sicut etiam dicendum eſſet de colore, qui licet daretur ſecundùm ſe non tamen vt viſibilis niſi detur viſus. Eſt enim viſibile viſu viſibile. Et quoniam vt diximus in ſecundo notando agitur hic de ſenſibilibus, vt ſenſibilia ſunt. Sunt autem ſenſibilia vt immutatiua ſenſuum, ideo philoſophus conuenienter diffinit ſonatiuum ex hoc ꝙ eſt immutatiuum medij, & auditus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 36. Si aër ex natura ſua eſt inſonabilis, & ſi ſonus eſt idem quod motus aëris.

Per ſe quidem igitur inſonabilis eſt aër, propter id quod ceſſibilis eſt facile. Cum vero prohibetur diffluere, huiuſmodi motus ſonus eſt. Textu 83.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas conſiſtit in ſcire ſaluare vtranque partem textus prꝗpoſiti. Nam quòd aër ſit per ſe ſonabilis ſic arguitur. Videmus in aëre alto dũ ſpirat ventus generari ſonus, & tamen ibi ſolus aër exiſtit nec ad aliquod durum percutitur. Supponitur enim, quòd ventus ſit altior quocunque ædificio, aut monte, aut ſpiret in medio mari. Præterea ad motum virge, aut corigie cauſatur ſonus in aëre, & tamen non videtur aliquod prohibens aërem fluere, ergo aër eſt per ſe inſonabilis.

Quod autem ſonus non ſit motus aëris ſic arguitur. Docuit philoſophus in text. 78. quòd percuſſio fortis duorum ſolidorum adinuicem eſt faciens ſonum percuſſio autẽ eſt motus, eſt igitur motus cauſa ſoni. Sed cauſa nõ eſt effectus, vt patet ergo ſonus non eſt motus aëris, ſed effectus eius. Præterea differentiæ ſoni ſunt graue, & acutum, differentiæ autem motus ſunt tardum, & velox. Sed iſtæ diſtinguuntur ab illis quoniam differentiæ ſoni cauſantur ex differentijs motus. Sonus enim acutus cauſatur ex motu veloci, & ſonus grauis ex motu tardo, quorum aut ſunt diſtinctæ differentiæ, & illa ſunt diſtincta, ergo ſonus non eſt motus.

Pro ſolutione primi dubij aduerte, ꝙ philoſophus intẽdit

aerem per ſe .i. ſm naturam ſuam præciſe conſideratum .ſ. in quantum mollis, & fluxibilis eſt, eſſe inſonabilem. Si aũt aeri inferatur ab extrinſeco aliqua violẽtia tunc non per ſeipſum, ſed rõne alterius cauſabit motum. Quod contingit in duobus caſibus adductis in argumẽto. Nam dum ſpirat ventus, vapor ſic eleuatus qui eſt materia ventoꝝ, vt diximus in meteoris impetuoſæ percutit ꝓximam partem aeris, & illa ſecundam, & ſecunda tertiam. Ex tali aũt impetuoſo motu partes aeris ſunt quaſi ſibi mutuo obſiſtens, ac ſi adinuicem colliderentur ſicut accidit in vndis marinis tꝑe tempeſtatis. Et ſic patet, quòd aer non per ſe, ſed vt agitatus eſt ſonabilis, ſimiliter in motu virge ne detur vacuum partes aeris velociter recurrunt ad locum vbi virga diuidit partes aeris. Et q̃m ille recurſus cum tanta velocitate non competit aeri dimiſſo in ſua naturali diſpoſitione, ideo non per ſe, ſed quaſi extraneatus, & fungens vicem corporis ſolidi cauſat ſonum reſiſtens virge cedenti. Et ſic patet ſolutio primi dubij.

Pro ſolutione ſecundi dubij aduerte, ꝙ in doctrina philoſophi inuenimus hmõi prædicationes aliq̃ eſſe cauſales aliq̃ formales, cauſales quidem ſicut diffiniuit phantaſiam in tex. 161. cum dicit phãtaſia eſt motus factus à ſenſu ſm actũ quod qũo debeat intelligi declarabimus cum diſputabimus de ſenſibus interioribus. Et in lib. de ſenſu, & ſenſato diffiniẽs odorem dixit in tex 26. ꝙ odor eſt fumalis euaporatio .i. eſt qualitas cauſata ex fumali euaporatione, vel fundata in tali euaporatione, vt alias declarabimus, formales quidem ſicut diffiniuit echo, ꝙ eſt ſonus reiteratus &c. In propoſito igitur dico, ꝙ cum dicit philoſophus ſonum eſſe motum aeris, eſt intelligendum cauſaliter, & non formaliter. Quod cõfirmatur per Cõment. in cõment. 83. qui exponens tex. philoſophi dicentis. Cum igitur prohibetur à diuiſione, tunc motus eius erit ſonus, ſic inquit. Et cum contingit in eo motus per aliud qui prohiberet eum à diuiſione, & eſt motus q fit à percutiente in percuſſum, tũc iſtę motus faciet in eo ſonum. Hæc illæ. Ecce quod non dicit, motus erit ſonus, ſed motus faciet ſonum. Patet igitur quid dicendum ad ſecundum dubium. Et aduerte, quòd eodem modo exponendus eſt tex. 85. in quo dicit philoſophus. Sonus eſt motus illius

quod

quod poteſt moueri, id eſt aeris, id eſt ſonus cauſatur à motu illius, &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 37. Si aër eſt exiſtens in aure eſt immobilis.

Hic autem eſt in aure complantatus immobilis. Tex. 83.

IN HAC quæſtione ſtat difficultas propter apparentem repugnantiam quæ videtur eſſe in textu philoſophi. Nam dicit in textu 83. quòd aer complantatus in aure eſt immobilis, & in textu 84. dicit, quòd ſemper quodam proprio motu aer mouetur in auribus. Hæc autem vt patet repugnant, ſcilicet eſſe immobile, & ſemper moueri quodam proprio motu.

Pro concordantia huius apparentis repugnantię inuenio duas ſententias. Prima eſt, Comment. & ſequentium eum. Secunda eſt, B. Th. iuxta quam intendo determinare præſens quæſitum.

Quantum ad commentatorem aduerte, quòd ipſe in cõmento 84. dicit, quòd aer in aure ſemper mouetur quodam motu proprio cauſans tinnitum in aure, vt accidit homini quando poſuerit in aures cornu, & aſcultauerit ſonum in eo propter aerem incluſum in cornu, & propter duritiem cornu. Et dicit, quòd ſignum uerificationis, id eſt veri, & boni auditue in homine eſt, vt dicunt medici ꝙ ſemper audiat tinnitum in auribus. Et hunc ſenſum Cõmentatoris ſequitur Egidius, & Gaetanus Vincentinus. Verum quia Commentator exponens tex. 83. dixerat cum philoſopho, quòd natura poſuerat in aure aerem valde quieſcentem, & quòd non eſt motus, vt ſentiat perfectæ omnes modos motus factos in aere extrinſeco, ideo niſi aliud dicatur videtur ſtare repugnantia in dictis philoſophi, & Commentatoris. Vt igitur ſequentes Commentatorem remouerent talem repugnãtiam inuenerunt hanc diſtinctionem. Aer poteſt moueri dupliciter. Primo, per fluxum, & refluxum, ſiue per ingreſſum & regreſſum, vt quando egreditur ex camera, & reuertitur, ſiue alius ſubintrat. Et iſtæ motus competit aeri extrinſeco ab aure, & differenti ſonum ad auditum. Non autem competit aeri exiſtenti in aure. Nam ſi ille egrederetur corrumperetur auditus, ſicut ſi egrederetur humidum aqueum incluſum in pupilla corrumperetur viſus, & de tali motu intendit

dit philoſophus,& Commentator aërem in aure eſſe immobilem. Secundo poteſt moueri in ſeipſo quaſi circulariter. ſicut aqua in vaſe quando agitatur, ita tamen quòd nũquam exeat,& ſicut mouetur aër in timpano incluſus quando percutitur timpanum. Et hoc motu intendit philoſophus, & Commentator in commento 84. aërem in aure ſemper moueri. Et ſignum adducitur, quòd ſi manum ſuperponimus auri ſentimus ſonum obſcurum ꝓfundum ſicut ſonum timpani lente percuſſi. Dicunt autem illum aërem ſic moueri propter calorem capitis,vel ſecundũm Albertum vt conſeruetur in aure,& quantum ad hunc motum intendit philoſophus, & Commentator aërem in aure moueri, & ſic conantur euadere repugnantiam quæ inſurgit in philoſopho, & Commentator. Nam hæc duo non repugnant. Aër in aure complantatus eſt immobilis quo ad fluxum, & refluxum, & eſt mobilis circulariter ſemper exiſtens in aure.

Quantum ad mentem B.Th.aduerte, quòd omnino diſſentit à Commentatore, & ſequentibus eum. Arbitratur enim,vt patet in expoſitione text.83. quòd ſicut pupilla debet carere omni colore vt percipiat omnes differentias colorum,ita aër exiſtens in aure,vt eſt organum auditus,debet carere omni motu locali tam proprio quam cõmuni.vt auditus percipiat omnes differentias motuum localium, & ſonorum. Et hanc cauſam adduxit philoſophus in textu 83. cum dixit. Hic autem eſt in auribus ædificatus vt immobilis ſit quatenus certe ſentiat omnes differentias motus, ex quibus ſequitur,ꝙ bonitas auditus conſiſtit in omnimoda quiete aëris complantati in auribus, ita ꝙ neque motus,neq; tinnitus ſit in aure. Quod autem dicit philoſophus in text.84. Semper enim quodam proprio motu mouetur aër in auribus B.Th.non vult id debere intelligi de aëre in aure exiſtẽte in ſua bona diſpoſitione.quoniam vt ſic eſt quietus,& immobilis ex text.83.ſed de ea re in aure exiſtente in mala diſpoſitione. Vnde ad mentem B. Th. philoſophus in tex.84. intendit declarare aërem in aure debere eſſe omnino immobilem hoc modo. Si aër ille habet tinnitum in aure ſicut eſt in cornu qñ apponimus auri eſt ſignũ mali auditus, ergo vt bonus ſit auditus debet eſſe immobilis,& ſine tinnitu. Et ſic

exponendo patet, ꝙ nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi. Nam hæc duo non repugnant. Aër in aure exiſtens bene diſpoſitus eſt immobilis vt oēs dr̃ia motuum, & ſonorum percipiat. Et idem exiſtens male diſpoſitus ſemper mouetur, & cauſat tinnitum, ideo vt ſic male percipit dr̃ias motuum, & ſonoꝝ. Et hæc expoſitio eſt magis continuatiua textus, & vr̃ euidentior ad ſenſum. Quilibet.n.experit̃ ꝙ quãdiu ſentit ſtrepitum, aut tinnitum in aure male audit, & quãto magis ſentit quietẽ in aure tanto melius audit. Nec valet ſignũ quod à multis allegatur. Dñt.n. ꝙ ſignum continuĩ motus in aëre complantato ſumitur ex hoc. Si opponatur manus ad aurem ſemper ſentimus tinnitũ in aure, & ſtrepitum profundum quaſi aquaꝝ decurrentium. Et hoc nunq̃ fallit. Hic aũt tinnitus, ſiue ſtrepitus non eſſet niſi aër in aure moueretur per tortuoſitates auris ergo non ſolum qñ organum auditus eſt male diſpoſitum, ſed ſemper aër in aure mouetur.

Hoc inquam ſignum non valet, quoniam ſtrepitus ille nõ ſolum poteſt procedere à motu aëris in aure circũgirantis, ſed à calore à corde ad caput aſcendentis, & ſpirante per aures, vel ab aſcenſu vaporum, vel à venis pulſantibus locatis iuxta aurem. Hæc mihi videntur dicenda pro defenſione B.Th. Qui autem melius inuenerit, benedicatur à Deo glorioſo. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Queſtio 38. Si diffinitio vocis eſt bene aſſignata ab Ariſt.

Quare ꝑcuſſio reſpirari aëris ab anima quæ eſt in his partibus ad vocalẽ arteriam vox eſt cum imaginatione aliqua.

Significatiuus enim quidam ſonus vox eſt. Textu 90.

IN HAC quæſtione, inſurgit difficultas contra ſingulas particulas prępoſitæ diffinitionis, ideo formandæ ſunt obiectiones contra ſingulas. Deinde per ſolutiones ad mentem viæ Thomiſticæ terminabimus quæſitum.

Contra ly percuſſio ſic arguitur. Vox eſt ſonus. Sonus autem non eſt percuſſio, quia percuſſio eſt motus localis. Sed ſonus non eſt motus localis, vt determinauimus ſupra, ergo vox non eſt percuſſio.

Contra ly reſpirati aëris ſic arguitur. Nã aër eſt id in quo fit vox, q̃a omnis ſonus fit in aëre, vt determinauimus ſuprà, ergo aër eſt ſubiectũ in quo recipitur vox. Si eſt ſubiectũ ergo

per totum corpus terminatum, & fit in actu per ſolam diuiſionem corporis, nō quidem in actu naturæ, ſed in actu motiui. Non.n.color exiſtens in profundo corporis terminati actu mouet viſum niſi corpus actu diuidatur. Stante hac diſtinctione dico, quòd philoſophus diffinit colorem nō quocunque modo conſideratum, ſed vt actu poteſt mouere viſum, Conſtat autem, q actu non mouet viſum niſi vt eſt in extremitate perſpicui terminati. Et ſic patet, quòd philoſophus in prædicta diffinitione potius conſiderauit colorem quantum ad ſui apparentiam, quam quantum ad ſua eſſentialia, vnde ſic eſt exponenda dicta diffinitio. Color eſt extremitas perſpicui terminati, id eſt. Color eſt id quod ſuper apparet in extremitate perſpicui terminati. Et quòd philoſophus ſic intelligat patet per ea quæ dixerat in tex. 31. vbi confirmauit ſenſum ſuum auctoritate Pythagoricorum, qui dicebant colorem eſſe epiphaniam, id eſt ſuper apparentiam, quaſi ſit ſuperficiales apparentia. Ex his omnibus potes habere quid ſit color eſſentialiter per diffinitiones ſupra poſitas Comment. & Alberti, & B. Thom. & quid ſit in comparatione ad apparentiam viſus per diffinitionem philoſophi.

Quantum ad tertium aduerte, quòd cōtra prædicta inſurgunt duo dubia.

Primo, illa tria principia aſſignata in generatione coloris non vſr neceſſario requiſita. Nam Comm. in lib. ſuo de ſenſu, & ſenſato. non adducit niſi duas naturas ex quibus conſtat color. ſ. naturam luminoſi quàm attribuit igni, & naturā diaphani quàm attribuit aëri, & aquæ, ergo non eſt neceſſe apponere tertium. ſ. opacum terræ terminatiuum.

Ad hoc dicitur, quòd Comment. conſiderauit colorem ſolum quo ad formam, & materiam receptiuam, quæ quidem forma eſt ipſa lux ſiue lumen, materia aūt eſt diaphanum. Et hæc duo ſunt principia eſſentialia coloris. Illam autē terminatio eſt conditio materiæ. Vnde eſt potius cōditio ſine qua non, quàm quid intrinſecum colori. Non ergo Comment. negaret tertium principium niſi ſub hac ratione, quòd non concurrit niſi forma vel materia, ſed vt conditio materiæ.

Sed cōtra. Si lumen eſt forma coloris, & diaphanū materia, ergo color nō eſt qualitas ſimplex, ſed potius quid compoſitum

poſitum ex materia & forma, quod tamen eſt falſum, quoniam compoſitio partium eſſentialium conuenit ſoli ſubæ compoſitæ ex 7.& 8.metaph.& iàm determinauimus in lib. 12.metaph.in quæſtionibus noſtris,quòd accidens nõ componitur intrinſece ex materia & forma.

Ad hoc dicitur etiam de mente Alberti in lib. de ſenſu & ſenſato in tract.2. c.2. ꝙ aliquid dicitur includere formã & materiam dupliciter. Primo, vt reſultans ex compoſitione formæ & materiæ, & tale eſt vere compoſitum ſicut ſubſtantia materialis. Secundo,vt fluens ab eis & hoc non eſt neceſſe eſſe compoſitum intrinſecæ, ſed poteſt eſſe ſimplex eſſentialiter,& erit illud quod eſt vt forma. Nã alteꝝ ꝙ eſt vt materia concurrit vt recipiens & terminans.Exemplũ habemus qñ diffinitur accñs in concreto. Dicit.n.formam in recto,& in obliquo ſubiectum vt receptiuum. Nam album albedinẽ ſignificat,nõ quidem ſecundum ſe,ſed vt receptam in ſubiecto. Sic in propoſito color ſignificat lucem non ſecundum ſe, ſed vt receptã in diaphano vt in materia, ita ꝙ diaphanũ dicit materiam non ex qua ſed in qua. Et ideo non ſequitur quòd ſit quid compoſitum ex materia & forma.

Secundo dubitatur de diffinitione coloris data à philoſopho,qua dicitur ꝙ color eſt extremitas perſpicui in terminato corpore. Nam ſi color eſt extremitas &c.ergo res miſta non habet colorem in ſui profunditate,quod eſt falſum. Nã marmor & nix ſunt alba in ſuperficie & in tota profunditate.Idem apparet in alijs miſtis coloratis.

Ad hoc reſpõdetur ad mentem B.Th.in lib.de ſenſu & ſenſato.in expoſitione tex. 33. ꝙ hæc diffinitio datur de colore prout eſt in actu. Color autem eſt in actu quando exiſtente medio illuminato poteſt per ſeipſum mouere viſum.Id aũt poteſt ſolum vt eſt in ſuperficie,qm̃ viſus non attingit ꝓfunda rei viſe niſi per accidens, & ideo licet in profunditate rei ſit color non tamen actu. ſed in habitu vel in potentia proxima eo quòd ex ſola diuiſione corporis poteſt actu mouere viſum. Sicut etiam in profundo corporis ſunt multæ ſuperficies virtualiter quæ ſola diuiſione fiunt in actu.

Poteſt etiam dici,quòd diffinitio philoſophi datur de colore magis ſm̃ apparẽtiam & eſſentiam, quàm ſm̃ eſſentiam

tantum & quoniam color in profundo corporis terminati non apparet, ideo licet inſit ſecundum eſſentia quia eſt lux incorporata non tamen ſecundum apparentiam. In ſuperficie autem eſt ſecundum apparentiam & eſſentiam quare &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō 33. Si ſonus eſt ſubiectiuæ in aëre & ſolum in aëre, ita ꝙ non poſſit generari in aqua ſine aere. Hoc autem eſt ipſius medij, & auditur facere ſonum actu. Textu 77.

IN HAC q. aduerte, ꝙ circa primam partem non inuenio diſcrepantiam inter expoſitores. Omnes. n. in hoc concordant ꝙ cauſaliter quidem ſonus eſt in corpore potente facere ſonum quod dicitur ſonatiuum, ſicut ſanitas cauſaliter eſt, in medicina. Subiectiuæ autem & formaliter eſt in aere medio inter percutiens & percuſſum ſicut ſanitas eſt ſubiectiuæ in animali. Quod & rōne ſic ꝓbatur. Sonus vel eſt ſubiectiuæ in percutiente & percuſſo vel in altero tantum, vel in aere medio. Non primo. Quia cum ſit accidens vnum numero puta hæc vox Socratis non poteſt eſſe in duobus ſubiectis, Non ſecundo, quia non eſt maior ratio ꝙ ſit in vno q̃ in alio, ergo eſt ſubiectiuæ in aere medio. Quòd & ſigno cōfirmatur. Experimur. n. ad motionem aeris deferri ſonū, nā ſi ventus fiat verſus nos defertur intenſius ſonus ad auditum: oppoſito autem modo contingit ſi ad partem oppoſitam ventus ſpirat. Præterea, ſi videmus à longe duo corpora dura ad inuicem percuti, non ſtatim audimus ſonum donec aer motus non detulerit ſonum, ergo ſignum eſt ſonum eſſe ſubiectiuæ in aere & non in corpore ſonatiuo.

Quantum autem ad ſecundam partem. ſ. vtrum ſolum in aere poſſit generari, eſt diſſenſio, nam Alb. in hoc cap. vult quod ſit ſubiectiuæ in ſolo aere ita quòd non poteſt generari in ſola aqua, niſi ſibi admiſceatur aer. Cuius ſignum accipit ex hoc quòd ſi fiat ſonus in fundo aquæ, eſt neceſſe ſupernatare aerem & apparere ſuper aquam in quibuſdam ampullis. Item ſumitur ſignum ex hoc quòd piſces velociter natātes in fundo aquæ, & in medio etiam quòd percutiant branchas non faciunt ſtrepitum, & faciunt autem quando natant in ſuperficie aquæ eo ꝙ ſit contigua aëri. Et hanc ſententiā

Alberti

Alberti ſequuntur Gaetanus Vicentinus & Iandunus in 2.de anima in q.22.

Auicenna autem 6.naturalium in parte 2. in cap. de auditu tenet quòd commune eſt aqua & aeri in eis fieri ſonũ eo ꝙ aqua eſt mollis impetuoſa conſtringibilis inter duo dura ſicut aer, minus tamen propter ſui groſſitiem. Si ergo ſonus generatur in aere quia mollis eſt, & quia impellitur, & quia ſtringitur inter duo corpora dura, eadem ratione poteſt generari in aqua. Vnde inquit Auicen. Sonus ergo accidit ex commotione mollis corporis impetuoſi & conſtricti inter duo corpora dura ſibi reſiſtentia ſcd̃m ꝙ ſic eſt. Et ſicut aqua & aer & cœlum conueniunt in natura reddendi colores, quæ natura vocatur claritas ſiue diaphaneitas, ſic aqua & aer conueniunt in hoc quod accidit eis ſonus. Cuius nomen ſit receptio commotionis. Hæc illæ.

Quid autem tenendum ſit ſm philoſophum, non eſt clarum. Nã in tex.79. dicit. Non eſt aũt proprius ſoni aer neq; aqua. Quod aliqui vt Egid. ſic exponit. Nec aqua nec aer eſt proprius effectiuus ſoni, ſunt aũt talia media in ſono, & ſunt ea in quibus formaliter poteſt eſſe ſonus. Eſt ergo commune vtrique eo ꝙ nõ ſolum aer, ſed & aqua habet illas conditiones, per quas poteſt eſſe ſubiectum ſoni .ſ. eſſe fluxiuum. poſſe percuti, & poſſe reſilire. Verum in eodem tex. dicit philoſophus, ꝙ oportet firmorum fieri percuſſionem adinuicẽ, & ad aera. Ecce quod dicit ad aera, & non amplius replicat ad aquam. Et per totum tex.79. & 8. declarat quòd ſonus ex eo fit ꝙ aer reſilit inter percutiens & percuſſum. Et declarat fieri echo in aëre ex reflexione &c. Et in tex.90. declarans quid ſit vox inquit, percuſſio reſpirati aeris ab anima, ad arteriam vocalem vox eſt. Ergo ſignum eſt quòd mens philoſophi fuit ſonum poſſe generari ſolum in aere.

Propter igitur duo dicta philoſophi recitata in tex.79. q̃ vñr quaſi oppoſitã facta eſt varia determinatio. Aliqui Thomiſtæ ſcribentes propter primum dictum declinauerunt ad hoc ꝙ ſonus poteſt fieri in aëre & in aqua. Et ne videatur dictum ſm repugnare primo dicunt, quòd ideo philoſophus declarat ſonum fieri in aëre, non quia id ſit proprium aeris ita quòd non conueniant aquæ, ſed quia nobis habitantibus

in aëre id manifeſtius eſt. Et quoniam ſcientia de ſenſibili bus debet tradi per magis manifeſta, ideo declarauit propo ſitum in aëre ſolo.

Mihi autem vr̄ tenēda via oppoſita.ſ.ꝙ ſit ſubiux in aëre ſolo,& ꝙ nunquam generet̃ in qua niſi concurrente aëre. Hoc.n.eſt de mente Com̄.nam dicit ſic in cōmento 81. Cum declaratum eſt ex hoc ꝙ aër eſt materia ſoni qui impoſſibile eſt fieri niſi per illum. Hæc illæ. Et huic viæ fauet B.Th.q. in expoſitione tex.77.ſic inquit. Neceſſarium eſt ad ſoni generationem in aëre vel in aqua, ꝙ aliqua corpora dura percutiant ſeinuicem & ꝑcutiant aërem. Hæc illæ. Ecce ꝙ dicit ſiue generetur in aqua ſiue in aëre neceſſaria eſt percuſſio aëris,ergo non poteſt generari in aqua niſi concurrente aëre.

Sequendo igitur hanc viam quàm reputo eſſe ad mētem B.Th.dico, quòd primum dictum male exponitur. Sed ſic debet exponi ſecundùm B.Th. Aër non eſt proprius ſoni neque aqua.i.nec aër,nec aqua habent proprium ſonum, quia cum ſint corpora mollia ſecundum ſe carent ſono.

Ad Auic.autem dicerem, ꝙ quia ſententiam ſuam non firmat ſenſibili experimento,quod plurimum valet in hís,ideo non recipitur opinio ſua. Ad rationem autem ſuam dicerem,quòd ille conditiones non inueniuntur in aqua in tanta perfectione quòd poſſit in ea ſola generari ſonus;quæ tamen inueniuntur in aëre.

Sed contra determinationem factam videtur eſſe philoſophus in tex.77.vbi inquit. Sonus in actu eſt medij & auditus, ergo non ſolum eſt in medio, quod eſt aër vt in ſubiecto,ſed etiam in auditu.

Ad hoc dicitur,quod ſonus poteſt eſſe in aliquo ſubiecti uæ dupliciter. Primo, ſecundum eſſe naturale & ſic in aëre in quo generatur ſaltem quo ad partem propinquam corpori ſonatiuo.Secundo,quo ad eſſe intentionale, ſic poteſt eſſe ſubiectiuè in pte aëris multum remota à ſonatiuo & in organo auditus,vt dicemus infra. Dico ergo,ꝙ ſenſus philoſophi eſt iſte.Sonus eſt medij naturaliter pro aliqua parte,& auditus intentionaliter. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 34. Quomodo ſe habeat echo ad ſonum præcedentem.

Echo

Echo autem fit cum ab aëre vno facto propter vas determinans & prohibens diffundi, iterum aër repellitur ſicut ſphæra. Textu 80.

IN HAC quęſtione tria agenda. Primo, declarandum quomodo generatur echo. Secũdo, ſi differt realiter à ſono præcedenti. Tertio, ſi differt ſpecie an ſolo numero.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ philoſophus & Com. intendunt echo ſit generari. Quando aër fortiter expulſus à corporibus ſolidis quorum alterum eſt percutiens & alterũ percuſſum, differẽs ſonum deuenit ad aliquod corpus concauum & firmum quod ſe habet vt vas continens aërem vnitũ, & prohibens ipſum diffundi, ab illo corpore concauo repellitur idem aër & reflectitur ad locum priorem à quo fuit expulſus: ſicut quando pila proiecta ad parietem repercutitur à parieta, & retrocedit ad locum à quo fuit proiecta. In huiuſmodi autem aëre ſic retrocedente generatur ſonus quaſi omnino ſimilis priori ſono, & quaſi eodem modo formatus, qui dicitur echo, & nos dicimus reſonantiam. Corpora autẽ apta generare reſonantiam ſunt corpora concaua & præcipue rotunda vt fornices ciſterne, putei profundi, & valles. Talia enim detinẽt aerem incluſum multo tempore, & ſunt repercuſſiua aeris deferentis ſonus, ex quo repercuſſione formatur echo. Ex his tibi conſtare poterit deſcriptio echo aſſignata à Commentat. in commento 80. cum dicit. Echo eſt iteratio ſoni conſeruando ſuam figuram, vt accidit in domibus inhabitatis.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ vniuerſale conceſſum eſt priorem ſonum & echo eſſe duus ſonos diſtinctos realiter. Quod probatur primo per Cõment. deinde ratione. Inquit Cõment. in cõmento 80. Et aſſimilauit .ſ. philoſophus iſtud ſphæræ expulſę, qm̃ quando ſphæra expellitur contingit in ea motus ſimilis primo motui, & echo audiť poſt primum ſonum quaſi reſpondens, quia declaratum eſt ꝙ inter omnes duos motus eſt quies. Hæc Comment. Ex quibus hr̃ quo echo ſe habet ad præcedẽtem ſonum, ſicut ſecundus ad primum, ergo ſunt diſtincti realiter. Ratione autem ſic ꝓbatur, ſm philoſophum in litera, ideo cauſatur, echo quia iterũ aër repellitur ad priorem locũ ſicut pilla repercuſſa à parie

te, ergo echo conſequitur motum reflexum aeris, ſed ex 8. phyſic.text.62. motus reflexus non eſt idem cum priori motu, quia in puncto reflexionis cadit quies, vt ſuſtinebimus in 8.phyſic. ergo nec echo eſt idem motus cum priori. Et hoc eſt communiter conceſſum.

Quantum ad tertium eſt difficultas nam aliqui nolunt ꝙ ſint eiuſdem ſpeciei & differant ſolum numero, & rationem huius aſſignant maximam ſimilitudinem & figuram ſyllabarum: & quoniam in eodem aere generantur.

Aliqui autem volunt quòd differant ſpecie & numero, eo quòd primus ſonus eſt vox. Echo autem non videtur vox cũ non fiat ab ore animalis, ſed à loco concauo repercutiente aerem ad locum primum. Sed ſonus vox & ſonus non vox differunt ſpecie, cum diuidant ſonum formaliter.

Mihi autem videtur dicendum ꝙ differãt ſolum numero & tenẽdum ꝙ quando fit echo ex voce animalis, fit vox licet ſecundaria & reiterata, & dico ꝙ tunc echo fit ab ore animalis, non quidem formaliter vt vox præcedens, ſed virtute, eo ꝙ in aere repulſo à corpore concauo ſeruatur virtus impreſſa ab ore animalis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 35. Si ſonatiuũ recte diffinitur à philoſopho.

Sonatiuum quidem igitur quod motiuum vnius aeris continuitate vſque ad auditum. Text. 82.

IN HAC quæſtione aduerte difficultatem eius in hoc conſiſtere, quòd ſingulę diffinitionis particulę videntur falſę & arguitur contra ſingulas.

Primo, contra ly motiuum. Nam contingit vt audiamus ſonum, in parte aeris multum remota à ſonãte ad quam nõ peruenit motio realis aeris facta à ſonante. Ad ſenſum enim patet quòd machinam belli ſentimus per triginta miliaria in circuitu, irrationabile autem videtur dicere machinam illam facere commotionem in aere realem per tantum ſpatium. Non igitur eſt verum, quòd ſonatiuum ſit motiuum aeris vſque ad auditum.

Secundo, contra ly aeris. Nam contingit quòd ſonus audiatur in aqua. Dixit.n.philoſophus in tex. 79. Auditur ſonus in aere & in aqua, ergo ly aeris non ſufficienter explicat medium in auditu.

Tertio,

Tertio,contra ly vnius continuitate .i. vnius aeris exiſtentis continui & non interrupi. Nam experimus ad ſenſum ꝙ audimus ſonum factum in locum vndique clauſo vt in cauernis terræ,& in camera clauſa, & in vaſculo obturato. Nam ſi claudatur lapillus in timpano obturato & circunuoluatur timpanum audimur ſtrepitũ cauſatum ex motione lapidis. Conſtat autem quòd aer clauſus in timpano non continuatẽ aeri ad extra propter interpoſitionem corporis continentis aerem concluſum,ergo &c.

Quarto,contra ly auditum. Nam remoto quocunque auditu adhuc datur ſonatiuum puta es & argẽtum. Sicut remoto quocunque viſu adhuc poteſt dari coloratum, non enim color ſecundũ eſſe pendet à viſu,ergo nec ſonus, nec ſonatiuum pendet ab auditu.

Tu igitur vt ſcias defendere diffinitionem philoſophi de ſonatiuo prænotabis duo. Primo, quod ſenſibile vt ſenſibile non eſt neceſſe vt ſit motiuum medij nec organi niſi intentionaliter. Et ideo ſenſibili vt reſpicit ſenſum, conuenit eſſe motiuum intentionaliter. Si autem cõtingat quod moueat medium realiter hoc non competit ei vt reſpicit ſenſum, quoniam cum medium ſentiendi deſeruiat ſenſui, non eſt neceſſe quod aliter immutetur à ſenſibili quam immutatur ſenſus. Senſus autem cum ſit receptiuus ſpecie ſine materia non immutatur niſi intentionaliter. Omnis ergo immutatio realis facta in medio ab obiecto ſenſibili eſt per accidens in actu ſentiendi. Et id magis manifeſtabimus cum loquemur de tactu. Secundo notabis, quòd in lib. de anima nõ conſideratur de ſenſibilibus proprijs niſi vt reſpiciũt ſenſum,puta color vt viſibilis,ſapor vt guſtabilis. De eis autem ſm ſe,& quo ad naturam ſuam, vt diximus ſupra agẽtes de colore conſideratur in lib.de ſenſu & ſenſato, & de tangibilibus qualitatibus primis agitur in lib. de generatione & corrupt.& de qualitatibus ſecundis in 4.meteoro. Per accidens autem fuit quòd hic tractaretur de generatione ſoni,quoniam non habet eſſe permanens cum fiat ex motu, & non auditur niſi dum ſit. His prænotatis ſoluenda ſunt argumenta formata contra particulas diffinitionis.

Ad primum dicitur, ꝙ ly motiuum prout ſonatiuum re-

ſpicit ſenſum, auditus, dicit motionem intentionalem, quam eſt neceſſe diffundi quaſi ſphæricæ per medium totum vſque ad auditum. Argumentum vero procedit de motione reali quam concedimus eſſe in parte propinqua percutiendi. In parte autem valde remota medij ſufficit quod ſonus cauſet ſuam ſpeciem intentionalem, quæ defertur vſq; ad auditum ſicut ſpecies coloris, ad pupillam. Aduerte tamen, ꝙ non re putamus inconueniens ſonum in illa parte medij in qua habet eſſe reale habere ẽt eſſe intentionale, pręcipue qñ ſonatiuum eſt propinquum audienti ita ꝙ aër ſphæricæ cõmoueť vſque ad auditum. Diximus. n. ſupra in q. 31. quòd neceſſe eſt obiectum ſenſibile incipere habere eſſe ſpirituale in medio, vt tranſeat ad eſſe magis ſpirituale in organo ſenſus.

Ad ſecundum dico, quod philoſophus de medio in auditus viſus eſt variæ loqui. Nã loqueris de viſu in tex. 76. dicit ꝙ medium in ſono eſt aër, & in text. 79. dicit ꝙ auditus fit in aëre & in aqua. Et in tex. 81. videtur approbare antiquos dicentes vacuum eſſe proprium medium audiendi. Videtur enim eſſe vacuum aër, hoc autem eſt faciẽs audire. Cum igitur philoſophus dicat modo aërem, modo aërem & aquam eſſe medium in auditu, tenendum eſt vtrunque eſſe verũ ſed diuerſimode. Nam aër & aqua ſunt medium adæquatum reſpectu auditus vniuerſaliter ſumpti tam in terreſtribus quã in aquatilibus. Nam piſces per aquam audiunt. Aër autem ſolus eſt medium reſpectu terreſtrium. Et quoniam philoſophus ex experientia tractat de ſenſibilibus ſufficit ſibi aſſignare illud medium, quod nos experimur in nobis & in alijs terreſtribus & volatilibus. Concedimus igitur quòd ly aër non ſufficiẽter explicat medium vniuerſaliter in auditu, ſed ſufficit quòd explicet medium notius nobis & expertum. Nam per hoc ex conſequenti cognoſcere poſſumus aquam eſſe medium.

Ad tertium dicendum, quòd ſi debet ſonus audiri quantũcunque videatur fieri in loco vndique clauſo, neceſſe eſt eſſe aliquas rimulas aut parua foramina aut poros vt per huiuſmodi continuetur aliqualiter aër interior aëri exteriori. Sed quoniam multoties hæc latent viſum propter ſuam paruitatem, ideo iudicat vulgus aërem diſcontinuari.

Exemplum

Exemplum habemus, ſi ponatur muſca in timpano vndique clauſo adhuc ſenti eius ſtrepitus, eo quod aër exterior, & interior continuantur per poros pellis circundantis timpanũ.

Ad quartum dicẽdum, ꝙ licet remoto auditu detur ſonatiuum ſecundũm ſe non tamen vt audibile. Nam vt ſic reſpicit auditum. Sicut etiam dicendum eſſet de colore, qui licet daretur ſecundũm ſe non tamen vt viſibilis niſi detur viſus. Eſt enim viſibile viſu viſibile. Et quoniam vt diximus in ſecundo notando agitur hic de ſenſibilibus, vt ſenſibilia ſunt. Sunt autem ſenſibilia vt immutatiua ſenſuum, ideo philoſophus conuenienter diffinit ſonatiuum ex hoc ꝙ eſt immutatiuum medij, & auditus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 36. Si aër ex natura ſua eſt inſonabilis, & ſi ſonus eſt idem quod motus aëris.

Per ſe quidem igitur inſonabilis eſt aër, propter id quod ceſſibilis eſt facile. Cum vero prohibetur diffluere, huiuſmodi motus ſonus eſt. Textu 83.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas conſiſtit in ſcire ſaluare vtranque partem textus prǣpoſiti. Nam quòd aër ſit per ſe ſonabilis ſic arguitur. Videmus in aëre alto dũ ſpirat ventus generari ſonus, & tamen ibi ſolus aër exiſtit nec ad aliquod durum percutitur. Supponitur enim, quòd ventus ſit altior quocunque ædificio, aut monte, aut ſpiret in medio mari. Præterea ad motum virge, aut corigie cauſatur ſonus in aëre, & tamen non videtur aliquod prohibens aërem fluere, ergo aër eſt per ſe inſonabilis.

Quod autem ſonus non ſit motus aëris ſic arguitur. Docuit philoſophus in text. 78. quòd percuſſio fortis duorum ſolidorum adinuicem eſt faciens ſonum percuſſio autẽ eſt motus, eſt igitur motus cauſa ſoni. Sed cauſa nõ eſt effectus, vt patet ergo ſonus non eſt motus aëris, ſed effectus eius. Præterea differentiæ ſoni ſunt graue, & acutum, differentiæ autem motus ſunt tardum, & velox. Sed iſtæ diſtinguuntur ab illis quoniam differentiæ ſoni cauſantur ex differentijs motus. Sonus enim acutus cauſatur ex motu veloci, & ſonus grauis ex motu tardo, quorum aut ſunt diſtinctæ differentiæ, & illa ſunt diſtincta, ergo ſonus non eſt motus.

Pro ſolutione primi dubij aduerte, ꝙ philoſophus intẽdit

aërem

aerem per ſe .i. ſm naturam ſuam præciſe conſideratum.ſ.in quantum mollis,& fluxibilis eſt,eſſe inſonabilem. Si aũt aeri inferatur ab extrinſeco aliqua violẽtia tunc non per ſeipſum, ſed rõne alterius cauſabit motum. Quod contingit in duobus caſibus adductis in argumẽto.Nam dum ſpirat ventus,vapor ſic eleuatus qui eſt materia vento℞,vt diximus in meteoris impetuoſæ percutit ꝓximam partem aeris, & illa ſecundam, & ſecunda tertiam. Ex tali aũt impetuoſo motu partes aeris ſunt quaſi ſibi mutuo obſiſtens, ac ſi adinuicem colliderentur ſicut accidit in vndis marinis tpe tempeſtatis. Et ſic patet,quòd aer non per ſe,ſed vt agitatus eſt ſonabilis, ſimiliter in motu virge ne detur vacuum partes aeris velociter recurrunt ad locum vbi virga diuidit partes aeris.Et qm̃ ille recurſus cum tanta velocitate non competit aeri dimiſſo in ſua naturali diſpoſitione,ideo non per ſe,ſed quaſi extraneatus,& fungens vicem corporis ſolidi cauſat ſonum reſiſtens virge cedenti. Et ſic patet ſolutio primi dubij.

Pro ſolutione ſecundi dubij aduerte,ꝙ in doctrina philoſophi inuenimus hmõi prædicationes aliqñ eſſe cauſales aliqñ formales, cauſales quidem ſicut diffiniuit phantaſiam in tex. 161. cum dicit phãtaſia eſt motus factus à ſenſu ſm actũ quod qũo debeat intelligi declarabimus cum diſputabimus de ſenſibus interioribus. Et in lib.de ſenſu, & ſenſato diffiniẽs odorem dixit in tex 26.ꝙ odor eſt fumalis euaporatio .i.eſt qualitas cauſata ex fumali euaporatione,vel fundata in tali euaporatione, vt alias declarabimus, formales quidem ſicut diffiniuit echo,ꝙ eſt ſonus reiteratus &c. In propoſito igitur dico,ꝙ cum dicit philoſophus ſonum eſſe motum aeris,eſt intelligendum cauſaliter,& non formaliter.Quod cõfirmatur per Cõment.in cõment.83.qui exponens tex.philoſophi dicentis. Cum igitur prohibetur à diuiſione, tunc motus eius erit ſonus.ſic inquit.Et cum contingit in eo motus per aliud qui prohiberet eum à diuiſione,& eſt motus q fit à percutiente in percuſſum,tũc iſtę motus faciet in eo ſonum. Hæc illæ. Ecce quod non dicit,motus erit ſonus,ſed motus faciet ſonum. Patet igitur quid dicendum ad ſecundum dubium. Et aduerte, quòd eodem modo exponendus eſt tex.85. in quo dicit philoſophus. Sonus eſt motus illius

quod

quod poteſt moueri, id eſt aeris, id eſt ſonus cauſatur à motu illius, &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 37. Si aër eſt exiſtens in aure eſt immobilis.

Hic autem eſt in aure complantatus immobilis. Tex. 83.

IN HAC quæſtione ſtat difficultas propter apparentem repugnantiam quæ videtur eſſe in textu philoſophi. Nam dicit in textu 83. quòd aer complantatus in aure eſt immobilis, & in textu 84. dicit, quòd ſemper quodam proprio motu aer mouetur in auribus. Hæc autem vt patet repugnant, ſcilicet eſſe immobile, & ſemper moueri quodam proprio motu.

Pro concordantia huius apparentis repugnantię inuenio duas ſententias. Prima eſt, Comment. & ſequentium eum. Secunda eſt, B. Th. iuxta quam intendo determinare præſens quæſitum.

Quantum ad commentatorem aduerte, quòd ipſe in cõmento 84. dicit, quòd aer in aure ſemper mouetur quodam motu proprio cauſans tinnitum in aure, vt accidit homini quando poſuerit in aures cornu, & aſcultauerit ſonum in eo propter aerem incluſum in cornu, & propter duritiem cornu. Et dicit, quòd ſignum uerificationis, id eſt veri, & boni auditue in homine eſt, vt dicunt medici, ꝙ ſemper audiat tinnitum in auribus. Et hunc ſenſum Cõmentatoris ſequitur Egidius, & Gaetanus Vincentinus. Verum quia Commentator exponens tex. 83. dixerat cum philoſopho, quòd natura poſuerat in aure aerem valde quieſcentem, & quòd non eſt motus, vt ſentiat perfectæ omnes modos motus factos in aere extrinſeco, ideo niſi aliud dicatur videtur ſtare repugnantia in dictis philoſophi, & Commentatoris. Vt igitur ſequentes Commentatorem remouerent talem repugnãtiam inuenerunt hanc diſtinctionem. Aer poteſt moueri dupliciter. Primo, per fluxum, & refluxum, ſiue per ingreſſum & regreſſum, vt quando egreditur ex camera, & reuertitur, ſiue alius ſubintrat. Et iſte motus competit aeri extrinſeco ab aure, & differenti ſonum ad auditum. Non autem competit aeri exiſtenti in aure. Nam ſi ille egrederetur corrumperetur auditus, ſicut ſi egrederetur humidum aqueum incluſum in pupilla corrumperetur viſus, & de tali motu intendit

dit philoſophus,& Commentator aërem in aure eſſe immobilem. Secundo poteſt moueri in ſeipſo quaſi circulariter. ſicut aqua in vaſe quando agitatur, ita tamen quòd nũquam exeat,& ſicut mouetur aër in timpano incluſus quando percutitur timpanum. Et hoc motu intendit philoſophus, & Commentator in commento 84. aërem in aure ſemper moueri. Et ſignum adducitur, quòd ſi manum ſuperponimus auri ſentimus ſonum obſcurum ꝓfundum ſicut ſonum timpani lente percuſſi. Dicunt autem illum aërem ſic moueri propter calorem capitis,vel ſecundùm Albertum vt conſeruetur in aure,& quantum ad hunc motum intendit philoſophus, & Commentator aërem in aure moueri, & ſic conantur euadere repugnantiam quæ inſurgit in philoſopho, & Commentator. Nam hæc duo non repugnant. Aër in aure complantatus eſt immobilis quo ad fluxum, & refluxum, & eſt mobilis circulariter ſemper exiſtens in aure.

Quantum ad mentem B.Th.aduerte, quòd omnino diſſentit à Commentatore, & ſequentibus eum. Arbitratur enim,vt patet in expoſitione text.83. quòd ſicut pupilla debet carere omni colore vt percipiat omnes differentias colorum,ita aër exiſtens in aure,vt eſt organum auditus,debet carere omni motu locali tam proprio quam cõmuni.vt auditus percipiat omnes differentias motuum localium, & ſonorum. Et hanc cauſam adduxit philoſophus in textu 83. cum dixit. Hic autem eſt in auribus ædificatus vt immobilis ſit quatenus certe ſentiat omnes differentias motus, ex quibus ſequitur,q̃ boni:as auditus conſiſtit in omnimoda quiete aëris complantati in auribus, ita ꝙ neque motus,neq; tinnitus ſit in aure. Quod autem dicit philoſophus in text.84. Semper enim quodam proprio motu mouetur aër in auribus B.Th.non vult id debere intelligi de aëre in aure exiſtẽte in ſua bona diſpoſitione.quoniam vt ſic eſt quietus,& immobilis ex text.83.ſed de ea re in aure exiſtente in mala diſpoſitione. Vnde ad mentem B. Th. philoſophus in tex.84. intendit declarare aërem in aure debere eſſe omnino immobilem hoc modo. Si aër ille habet tinnitum in aure ſicut eſt in cornu qñ apponimus auri eſt ſignũ mali auditus, ergo vt bonus ſit auditus debet eſſe immobilis,& ſine tinnitu. Et ſic

exponendo patet, ꝙ nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi. Nam hæc duo non repugnant. Aër in aure exiſtens bene diſpoſitus eſt immobilis vt oēs drīa motuum,& ſonorum percipiat.Et idem exiſtens male diſpoſitus ſemper mouetur, & cauſat tinnitum, ideo vt ſic male percipit drīas motuum, & ſonoꝝ. Et hæc expoſitio eſt magis continuatiua textus,& vr̄ euidentior ad ſenſum.Quilibet.n.experit̄ ꝙ quādiu ſentit ſtrepitum,aut tinnitum in aure male audit, & quāto magis ſentit quietē in aure tanto melius audit. Nec valet ſignū quod à multis allegatur. Dn̄t.n. ꝙ ſignum continui motus in aëre complantato ſumitur ex hoc. Si opponatur manus ad aurem ſemper ſentimus tinnitū in aure,& ſtrepitum pro fundum quaſi aquaꝝ decurrentium. Et hoc nunq̄ fallit. Hic aūt tinnitus,ſiue ſtrepitus non eſſet niſi aër in aure moueretur per tortuoſitates auris ergo non ſolum qn̄ organum auditus eſt male diſpoſituꝫ,ſed ſemper aër in aure mouetur.

Hoc inquam ſignum non valet,quoniam ſtrepitus ille nō ſolum poteſt procedere à motu aëris in aure circūgirantis, ſed à calore à corde ad caput aſcendentis,& ſpirante per aures,vel ab aſcenſu vaporum, vel à venis pulſantibus locatis iuxta aurem. Hæc mihi videntur dicenda pro defenſione B.Th.Qui autem melius inuenerit,benedicatur à Deo glorioſo. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Queſtio 38.Si diffinitio vocis eſt bene aſſignata ab Ariſt.

Quare ꝑcuſſio reſpirati aëris ab anima quæ eſt in his partibus ad vocalē arteriam vox eſt cum imaginatione aliqua.

Significatiuūs enim quidam ſonus vox eſt. Textu 90.

IN HAC quæſtione,inſurgit difficultas contra ſingulas particulas præpoſitæ diffinitionis, ideo formandæ ſunt obiectiones contra ſingulas.Deinde per ſolutiones ad mentem viæ Thomiſticæ terminabimus quæſitum.

Contra ly percuſſio ſic arguitur. Vox eſt ſonus. Sonus autem non eſt percuſſio, quia percuſſio eſt motus localis. Sed ſonus non eſt motus localis, vt determinauimus ſupra, ergo vox non eſt percuſſio.

Contra ly reſpirati aëris ſic arguitur. Nā aër eſt id in quo fit vox,qa omnis ſonus fit in aëre,vt determinauimus ſuprà, ergo aër eſt ſubiectū in quo recipitur vox.Si eſt ſubiectū ergo

go nō habet rōnem percuſſi. Sed in hoc quod dicit reſpirati aëris ad arteriam vocalem inſinuat philoſophus, quòd aër reſpiratus pcutitur ad arteriam ſicut pila ad parietē, ergo &c.

Contra ly ab anima ſic arguitur. Aër reſpiratus attrahitur formaliter, & realiter à pulmone, vt patet in lib. de inſpiratione, & expiratione, ergo non ab anima exiſtēte in his partibus, ſcilicet in corde, & pulmone.

Contra ly ad arteriam vocalem ſic arguitur. Nam Grilli ſcd'm Alb. cantant ſine arteria vocali, in cuius ſignū dicit ipſe quòd expertus eſt Grillum cantare etiam amputato capite.

Contra ly ſignificatiuus ſic arguitur. Nam apud omnes logicos vox diuiditur per ſignificatiuam, & non ſignificatiuā, & acceptatur hæc diuiſio etiam à Boëtio, ergo non eſt neceſſe vocem vt vox eſt eſſe ſonum ſignificatiuum, ſed abſtrahit à ſignificatiuo, & non ſignificatiuo.

His non obſtantibus tenendum eſt diffinitionem præpoſitam eſſe bene aſſignatam, & ſufficienter diſtinguentem naturam vocis à quocunque quod non eſt vox. Pro cuius intelligentia aduerte, ꝙ in animalibus habentibus ſanguinem, vt declarauimus in lib. de inſpiratione, & expiratione, neceſſe eſt fieri attractionem aeris per pulmonem ad cor, quę quidē attractio ad duo ordinatur. Primo, ad refrigerandum cor, cū enim in his animalibus cor ſit valde calidum, niſi per aerem attractum, & emiſſum reciperet refrigerium ſuffocaretur animal, vt videre poteris in epitomi noſtra ſuper librum de inſpiratione, & eſpiratione. Secundo, ordinatur ad formandā vocem. Nam quando aer trahitur per os, & cannam pulmonis ad pulmonem, & cor, deinde eadem via remittitur ad os remiſſus percutitur ad arteriam vocalem, & vt ſic percutitur in eo cauſatur vox. Et per hoc quod dicitur vox eſt percuſſio reſpirati aeris, differt vox á ſono facto in animali, ſed non p reſpiratum aerem, vt quādo homo manu percutit pectus, & per ly ab anima diſtinguitur à ſono facto in re inanimata, & per ly in his partibus denotatur membrum percutiens ſiue emittens aerem inſpiratum, & per ly ad arteriam vocalem denotatur membrum percuſſum. Ex his patet quid reſpondendum ſit obiectionibus factis.

Ad primam dicitur, vt dictum eſt ſupra de ſono. Sicut iſta diffinitio

diffinitio ſonus eſt motus,intelligenda eſt cauſaliter ita iſta. Vox eſt percuſſio,id eſt ex percuſſione cauſata.

Ad ſecundam dico,ꝙ non eſt inconueniens,in formatione vocis, aerē fungi vice duoꝝ.ſ.percuſſi,& ſubiecti,aut medij in quo recipitur vox: percuſſi quidem vt expellitur à pulmone,& repercutitur ad arteriam vocalem. Subiecti aūt,aut medij vt in quo ex tali percuſſione cauſatur vox. Nec,id contingit ſolum in voce ſed etiam in motu baculi per aerem. Nam quādo baculus ducitur velociter per aerem aer reſiſtit baculo, & ſe habet vt corpus percuſſum à baculo, & tamen in eodem aere recipitur ſonus factus ex motu forti ipſius baculi. Dico ergo ad obiectionem, quòd non inconuenit aerem hr̄e rationem percuſſi, & rationem ſubiecti,aut medij.

Ad tertiam dico,ꝙ vtrunq; eſt veꝝ.ſ.ꝙ attrahitur ab anima,& pulmone,ſed ab anima vt à primo mouente,& à pulmone,vt ab inſtr̄o immediato. Et ideo philoſophus quaſi cō plectens primum mouens,& inſtr̄m dicit ab anima quæ eſt in his partibus. Quod intelligas non præciſæ, quoniam in omni parte animati eſt anima. Verum quantum ad virtutem motiuam viget præcipue in corde, & pulmone.

Ad quartam dr̄ præcipue ſ̄m Alber. ꝙ cum Grilli, & Cicadæ careant ſanguine nō faciunt vocem, nec ſuum ſonum formant ore per aerem reſpiratum,ſed frequentatis ictibus percutiendo aerem exteriorem cum diafragmate,ſeu parte pectorali. vnde ad obiectionem nego, quòd habeant ſonum qui ſit vox, nec habent arteriam vocalem.

Ad quintam dico, ꝙ omnis vox eſt ſignatiua,quia aut ſignificat ſeipſam ex imaginatione, & appetitu formatam ab anima. Niſi.n.homo,aut brutum imaginaretur aliquid,non formaret vocem vt placet Cōment. in cōmēto 90.vbi inqt. Non omnis ſonus factus ab animali eſt vox, vt ſonus qui ſit ſine voluntate apud tuſſim, & apud motum linguæ, ſed vox eſt ſonus qui ſit cum imaginatione,& cum voluntate. Et innuit Ariſt. ꝙ iſta actio completur duabus virtutibus animæ quarum vna eſt concupiſcibilis altera imaginatiua. Hæc Cōment. Ex quibus conſtat, ꝙ ſi animal non imaginatur non profert vocem, licet poſſit ore facere aliquem ſonū ex motu linguæ. Ex hoc aūt ꝙ imaginatur profert vocem repræ-

ſentatiuam

ſentatiuam rei imaginatæ, quàm non eſt neceſſe diſtingui ab ipſa voce. Nam quia imaginor hanc vocem buf, deo illam profero, & ſic eſt ſignificatiua ſui ipſius. Aut ſignificat aliqd extra ſe, vel præter ipſam, & hoc dupliciter, quia vel naturaliter, vt interiectiones, & voces brutorum quibus indicant ſuos affectus, vel ad placidum vt termini diuerſorum idiomatum.

Dico igitur, quod mens philoſophi fuit oēm vocem eſſe ſignificatiuam ſub hoc diſiuncto, quia vel ſignificat ſeipſam tātum imaginatam prius, vel aliquid præter ſeipſam naturaliter, vel ad placitum. Ad obiectionem dico, quod logici non curant de ſignificato vocis quo ſignificat ſeipſam, ſed quo ſignificat aliquid præter ſeipſam eo quod aſſumit vocem, vt ſignum conceptus, & propterea vocem quæ ſolum ſeipſam ſignificat reputat non ſignificatiuam, non quidem abſolutæ, ſed quoniam nihil ſibi deſeruit. Hæc tibi ſufficiant pro diffinitione vocis. De qua tamen aduerte quòd philoſophus non adduxit niſi tria inſtrumenta cauſantia vocem. ſ. pulmonem, vel animam exiſtentem in pulmone, & aërem reſpiratum, & arteriam vocalem, quoniam non conſiderat da formatione vocis niſi abſolutæ, & illa tria ſufficiunt. In conſideratione autem vocis in particulari puta dearticulatæ, vt deſeruit ſermoni additur palatum, & lingua, & dens, & labium, quia ſine his non diuiditur per literas, & ſillabas. Sed de his alias tractabitur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 39. Si homo habet peiorem odoratum ceteris animalibus,

Senſum hunc non habemus certum, ſed peiorem quam in multis animalibus. Textu 92.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas eius conſurgit ex eo quòd Cōment. videtur cōtradicere philoſopho. Nam in libro ſuo de ſenſu, & ſenſato dicit, quòd homo melius diſtinguit differentias ſenſibilium olfatus quam cetera animalia, impoſſibile eſt autem quòd melius diſtinguat niſi meliorem habet odoratum. Hoc autem contradicit philoſopho, qui non ſolum in 2. de anima textu 92. dicit nos habere hūc ſenſum peiorem quam ſit in multis animalibus, ſed etiam in libro de ſenſu, & ſenſato in tex. 44. dicit naturā ſaporis eſſe nobis manifeſtiorem quam ſit natura odoris eo,

quòd

quòd peiorem habemus odoratum, & hac de cauſa ſpecies odoris non eſſe nobis multum manifeſtas.

Pro reſolutione huius quæſiti præpono duas diſtinctiones ex quibus manifeſtabitur nullam eſſe repugnantiam inter philoſophum,& Comment.

Prima diſtinctio eſt de odore,& ſic hæc. Odor dupliciter ſumitur. Primo,eſt odor qui ſecundum ſe eſt delectans vel contriſtans odoratum dato,quòd non ordinetur ad cibum, quærendum vel fugiendum,ſicut odor roſarum,& lilij,& aromatum.Secundo,eſt odor qui ordinatur ad cibum,& correſpondet ſapori,& per huiuſmodi odorem excitantur animalia,& homines ad quærendam cibum. Inde videmus animalia,viuentia ex veneratione,& rapacitate venari cibum ex odore,vt canis leporem,catus murem,lupus ouem.

Secunda dſtinctio,eſt de meliori aut peiori odoratu. Aduerte igitur,ꝙ tribus modis poteſt dici odoratus melior, vel peior.Primo,quia vnus fluit à nobiliori anima ſenſitiua,alter autem à viliori,vt ſi dicatur odoratus leonis melior odoratu canis, quia anima leonis nobilior eſt quam anima canis. Secundo,quia vnus percipit plures ſpecies cõtentas ſub ſuo obiecto, alter autem pauciores, ſicut diceretur intellectus philoſophi nobilior intellectu ruſtici,quia plures entiũ ſpecies cognoſcit. Tertio,quia vnus licet tot ſpecies ſui obiecti apprehendat quod alter tamen perfectius, & ſub remiſſiori gradu vel à maiori diſtantia percipit quam alius. Sicut dicitur viſus in iuuene perfectior quam in ſene, non quia videat aliquam ſpeciem coloris aut lucidi quàm nõ videre poteſt ſenex,ſed quia à maiori diſtantia videt, & quia ſub minori gradu,& ſub minori quantitate.

Ex his dico ad quæſitum, ꝙ homo non habet peiorẽ odoratum ceteris animalibus primo modo,imò habet nobiliorem,qm̃ fluit ab anima ſenſitiua humana quæ non realiter diſtinguitur ab intellectiua,vt determinauimus in lib.7.metaph.in q.noſtris. Vnde in hoc ſenſu non ſolum odoratum, ſed oẽs potentias habet homo nobiliores alijs animalibus.

Sed aduerte, quod hæc conſideratio non facit potentiam, vt potentiam nobiliorem aut viliorem,ſed potentiam vt res eſt. Nam potentia, vt potentia reſpicit obiectum, & non

ſubiectum in quo eſt, & nobilitas & potentiæ debet trahi ab obiecto, aliter nõ poſſemus ſaluare maiorem perfectionem in viſu aquilæ quam in viſu hominis. Dico etiam, ꝙ non habet peiorem odoratum. Secundo modo: imò habet vt ſic pfectiorem quia poteſt percipere ſpecies odoris ſecundo modo ſumpti, aliter non alliceretur ad cibum ex odore, ſicut alliciuntur bruta modo ſibi conuenię̃ti, percipit etiam ſpecies odoris primo modo ſumpti, quas non odorat brutum. Non enim curat brutum de odore roſarum, aut aromatum quia non deſeruiunt ſuo nutrimento. Patet ergo, ꝙ homo in hoc ſenſu habet meliorem odoratum, quia non ſolum tot ſed & plures ſpecies odoris percipit. Dico tertio, quòd ſumendo odoratum in tertio modo, & reſpectu odoris conſiderati ſecundo modo, homo habet peiorem odoratum multis animalibus. quia non percipit odorem in tam gradu remiſſo, nec in tanta diſtantia vt multa animalia, ſicut patet de animalibus venaticis qui ſubtiliſſime odorant & de vulturibus, qui per multa ſtadia trahuntur ad odorem cadauerum. Cauſa autem huius in homine communiter aſſignatur in diſpoſitio organi odoratus. Nam cum odor fundetur in calido & ſicco vt dicemus infra neceſſe eſt vt organum odoratus non ſit intenſe frigidum humidum vt ſit bene perceptiuum odoris. Inde videmus quòd multum reumatizantes quaſi nullũ ſentiunt odorem. Cum autem homo habeat cerebrum valde magnum quòd eſt ex ſua complexione frigidum, humidũ & habeat organũ odoratus propinquum cerebro quæ ſunt caruncule mamilares, quæ à cerebro recipiunt multas humiditates frigidas, ſequitur quòd homo habeat naturaliter indiſpoſitum organum odoratus, ex conſequenti non percipit odores niſi in gradu intenſo & à debita diſtantia, hac igitur de cauſa homo non bene odorat.

Ex his declarat̃, ꝙ nulla eſt repugnãtia inter philoſophũ & Comment. Nam quando Comment. dicit ꝙ homo melius diſtinguit differentias odoris, ex conſequenti vt ſic habet meliorem odoratum intendit de odoratu in ſecũdo ſenſu, & quo ad differentias odoris primo modo ſumpti. Quando autem dicit philoſophus quòd homo habet peiorem odoratum, intendit de odoratu in tertio ſenſu & quo ad differẽtias

odoris ſumpti ſecundo modo. Cui concordat Commentat. in libro de ſenſu & ſenſato. Nam poſtquam dixerat, quòd homo melius diſtinguit differentias ſenſibiliũ olfatus quàm cetera animalia, ſtatim ſubiungit. Tamen multa animalia ſentiũt odore magis à remotis & ſenſibilius. Hæc de pręſenti quæſito dicta ſint.

Qõ 40. Si homo eſt melioris tactus quam cętera animalia, & ſi ex hoc poteſt argui bonitas mentis non autem ex alio ſenſu.

Secundum autem tactum differenter certificat, vnde & prudentiſſimum eſt animalium. Signum autem in genere hominum ſecundũ ſenſum hunc ingenioſos eſſe & non ingenioſos, ſecũdũm alium autem nullum. Tex. 94.

IN HAC quæſtione tria conſideranda ſunt. Primo, ſi homo eſt perfectioris tactus inter cetera animalia. Secundo, ſi ex hoc poteſt argui homo ingenioſus. Tertio, ſi poteſt argui idem ex alio ſenſu.

Quantum ad primum aduerte, quòd organum tactus differt ab organis aliorũ ſenſuum in hoc, quòd illa debent eſſe denudata à qualitatibus ſenſibilibus quarum ſunt receptiua vt pupilla debet eſſe ſine colore, miringa ſine ſono caruncule in naribus ſine odore, lingua ſine ſapore. Organum autẽ tactus, & guſtus, non vt guſtus, ſed vt quidam tactus non poteſt eſſe denudatum à qualitatis tãgibilibus ſed ſufficit, quòd ſit denudatum ab excellentijs earum. Conſurgit enim ex qualitatibus tangibilibus redactis ad medium, ſiue ad quodã temperamentum. Vnde quanto magis in animali huiuſmodi qualitates ſunt contemperate tanto magis in eo eſt ꝑfectus tactus. In illo vero animali tales qualitates ſunt perfectius temperate cuius compoſito & mixtio magis reducta eſt ad medium. Hic autem eſt homo, quoniam cum materia ſit propter formam, qualis eſt forma hominis talis debet eſſe materia in qua recipitur. Conſtat autem animam humanam eſſe nobiliorem formam in his inferioribus, ergo mixtum & complexionatum in quo recipitur debet eſſe nobiliſſimum inter mixta, aliter anima humana non poſſet exercere nobiliſſimas operationes quas videmus in corpo-

Secundum autem conuenit ſoli tactui. Nam non declaratur aliquis, quòd ſit boni intellectus, quia offeruntur ei per ſenſum multa intelligibilia, ſed quia circa illa ordinate, & ſubtiliter negociatur, & veraciter ea intelligit, & de intellectis vera enunciat. Id autem declaratur ſola bonitate tactus, quoniam per ipſum manifeſtatur corpus mixtum nobiliſſima mixtione, qua redditur aptum animę ad exercendum opera intellectualia, vt ſupra diximus. Et propterea raro fallit quod qui ſunt boni tactus non ſint ingenioſi quod non contingit ex bonitate aliorum ſenſuum. Vnde, inquit Commem. in commento 94. Bonitas diſcretionis nō videtur conſequi bonitatem aliorum ſenſuum. Boni enim viſus homo poteſt eſſe indiſcretus, & ſimiliter boni auditus, ſed boni tactus ſemper videtur eſſe diſcretus. Bonitas autem tactus declaratur ex molli carne, & quoniam homo eſt mollioris carnis quam cetera animalia ideo ſolus homo eſt ingenioſus, & inter homines, qui ſunt dure carnis reſpectiuæ nō ſunt ita ingenioſi ſicut illi qui ſunt molles carne. Quod tu intelliges, quando talis mollities prouenit ex bona contemperantia miſcibilium, & non ex ſuperabundanti humido, vt prouenit in muliere, quæ potius dicenda eſt laxe cutis quam mollis carnis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quęſtio 41. Si conuenienter nominantur ſpecies odoris nominibus ſpecierum ſaporis.

Eſt autem quemadmodum humor hic quidem dulcis ille vero amarus, ſic & odores ſunt. Tex. 95.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd non poteſt reſolui, niſi ſciamus quæ ſint principia odoris, & quomodo generatur, & quid ſit. Vt igitur reſoluamus quæſitum, ſic procedemus. Primo, declarabuntur principia concurrentia ad generationem odoris. Secundo, declarabitur modus generationis ſuæ. Tertio, aſſignabitur diffinitio odoris. Quarto, declarabitur quomodo ſpecies odoris correſpondent ſpeciebus ſaporis. Quinto, ſoluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, vt ponit Albertus in libro de ſenſu, & ſenſato, tract. 2. cap. 9. ea quæ ſunt principia ſaporis ſunt etiam principia odoris, quoniam odor ſupponit ſaporem in odorabili. Vnde Comment. in lib. de ſenſu,

& ſenſato dicit, quòd materia odoris eſt ſapor, quoniam omne habens odorem habet ſaporem. Tu vero intelliges ſaporem eſſe materiam odoris, id eſt humidum ſaporoſum, de quo dicemus cum loquemur de ſapore quòd eſt humidū aquæum admiſtum ſicco. Ad odorem igitur concurrunt humidum,& ſiccum,& calidum, ſicut ad ſaporem. Sed in hoc eſt differentia,quòd in ſapore prædominatur humidum in odore autem ſiccum. Vnde diſponenda ſunt hæc principia in generatione odoris oppoſito modo quam in generatione ſaporis. Dicendum ergo ſecundùm B. Thom. & Albertum, quòd in ſapore humidum eſt principium paſſiuū, actiuum autem eſt ſiccum terreſtre & calidum decoquens humidum,ac permiſcens ſicco terreſtri. In odore autem ſiccum eſt paſſiuum actiuum autem eſt humidum enchinum, id eſt incorporatum ſicco,quòd idem eſt,quòd humidum ſaporoſum, & calidum reſoluens. Nam calor agens cum humido ſaporoſo reſoluit ſiccum calidum quòd non eſt aliud quam quidam ſpiritus.Et hic ſpiritus qui eſt pars ignea ſicca reſoluta eſt primum ſubiectum odoris. Vnde Commentat. dicit in libro de ſenſu & ſenſato, quòd philoſophus attribuit odori ſiccitatem & caliditatem, quæ ſit ex humiditate ſaporoſa.

Quantum ad ſecundum, ſcilicet quomodo generetur odor dico quòd ordine naturæ ſubſequitur ſaporem. Vnde imaginandum eſt, quòd ex humido aqueo & aereo quando admiſcentur ſicco terreſtri,& quando humidum aqueum decoquitur à calore fit ſapor. Cum autem ſapor productus eſt tunc calor agens in illud humidum ſaporoſum, quòd eſt idem cum enchimo reſoluit ex eo ſiccum calidum, quòd eſt idem cum odore vel primum ſubiectum odoris.

Quantum ad tertium,ſcilicet quid ſit odor aduerte,quòd difficile eſt inuenire eius diffinitionem. Nec philoſophus nec Commentat. nec Albertus,nec Beat. Thom. formaliter ipſum diffinitur. Stantibus tamen principijs prædictis poteſt de eo formari talis diffinitio. Odor eſt impreſſio, id eſt qualitas cauſata ex humido ſaporoſo per calorem reſoluentem,exiſtens ſubiectiuæ in ſicco ſubtili calido euaporante à corpore odorabili. Sed aduerte,quòd ſecundùm Beat.

Th.

Thom. in ſecundo de anima in expoſitione textu 95. exiſtit ſubiectiuæ in ſicco aëreo cõtemperato ſicut ſapor exiſtit ſubiectiuæ in humido aqueo aliqualiter digeſto, ſecundùm autem Albertum exiſtit ſubiectiuæ in ſpiritu, id eſt in parte ignea tamen contemperata quæ reſoluitur ab humido ſaporoſo. Clariorem non inuenio diffinitionem, nec poteſt à nobis inueſtigari eo quòd imperfectum habemus odoratũ. Vnde dixit philoſophus in tex.92.& immanifeſtum nobis eſt quale quid ſit odor, cauſa autem eſt quia ſenſum hunc non habemus certum.

7 Quantum ad quartum, aduerte aliud mouiſſe philoſophũ in 2. de animà in text.95.& in lib. de ſenſu & ſenſato in text. 63. ad aſſignãdum ſpecies odoris proportionales ſpeciebus ſaporis, & nominare nominibus eiuſdem quibus nominantur ſpecies ſaporis, niſi quia vt dicit philoſophus in eodem textu. Propter id quòd non multum ſunt manifeſti odores ſicut ſapores ab his acceperunt nomina. Et id quidem rationabiliter, quoniam nobis naturale eſt manifeſtare & nominare minus notum per magis notum. Viſum eſt igitur philoſopho facere ſatis ſi manifeſtaret ſpecies odoris ꝓportionaliter per ſpecies ſaporis, præcipue cum cauſetur odor ex humiditate ſaporoſa vt diximus ſupra. Tu tamen aduerte, quòd licet ſpecies odorum nominentur nominibus ſpecierum ſaporum, non tamen eſt vniuerſaliter verum ꝙ ſpecies odoris correſpondeant in re ſpeciebus ſaporis. Nam licet aliqua habeant ſuauem ſaporem & ſuauem odorem, non omnia ſic ſe habeant, imò vt dicit philoſophus in tex.95. quædam habent odorem contrarium ſapori, puta ſunt dulcia in ſapore & acuta in odore. Et huius quidem cauſa eſt, quoniã ſapor fundatur in humido aqueo groſſo. Odor autem in ſubtili aëreo contẽperato ipſi humido aqueo, & in ſicco ſubtili debitæ proportionato, quando ergo in corpore eſt bene digeſtum humidum aqueum groſſum & bene temperatum eſt illud ſubtile aëreum, ibi erit dulcis ſapor & dulcis odor. Sed ſi in eodem corpore vnum quidem ſit male digeſtũ alterum autem bene temperatum odor non correſpondebit ſapori, quoniam habebit ſaporem aërem, odorem vero dulcem aut econuerſo. Et quod dicitur de ſaporibus

odoribus extremis intellige tu de medijs. Igiť de ſpeciebus odoris,qũo correſpõdeant ſpeciebus ſaporis ſic pertranſeo. Nam & Alb.in 2. de anima in tract.3.in cap.24. incepit declarare ſuperficialiter, qũo correſpondeant, & qũo diuerſificentur promittens ſe de his ſufficienter determinaturum in lib.de ſenſu,& ſenſato.ſed nec illic compleuit. Et arbitror id eueniſſe,quoniam nec ipſe potuit id ſufficienter inueſtigare.

Quantum ad quintum aduerte, ꝙ vř eſſe repugnantia in dictis philoſophi. Nam in 2.de anima in tex.95.facit correſpondere dulcem ſaporem dulci odori, & amarum amaro. In lib.autem de ſenſu, & ſenſato amaro ſapori non facit correſpondere amarum odorem, ſed putridum. Inquit enim. Et amaris .ſ. ſaporibus proportionales dicat vtique quis putridos,ſcilicet odoris.Putridos autem fetores dicimus.

Ad hoc dicitur, ꝙ philoſophus in lib. de anima aſſignat correſpondentiam inter ſapores, & odores ex parte rei. & ideo amaro ſapori correſpõdet amarus odor. In lib. autem de ſenſu,& ſenſato aſſignat correſpõdentiam ex parte offenſionis ſenſus præcipuẽ humani. Nam ſapor amarus, & odor putridus in hoc conueniunt,quod maxime offendunt nos ille quidem guſtum qui eſt ſenſus nutrimenti, quod quidem maxime,ſaluatur in dulci eo quod bene nutrit vt dicit philoſophus in lib.de ſenſu,& ſenſato.Odor autem putridus maxime offendit odoratum humanum,non autem aliorum animalium.Non enim fugiunt fetores niſi ſint corruptiui complexionis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 42. Si odor habet eſſe reale in medio.

Eſt aũt olfatus per medium aerem vt aquam. Tex.97.

IN HAC quæſtione aduerte,ꝙ oẽs expoſitores ſuper tex. præpoſitum quærunt, cum obiectum prius recipiatur in medio quàm in ſenſu.qũo ſuſcipiť odor in medio,aut realiter an intentionaliter. Et circa hoc inuenio oẽs expoſitores philoſophi cõcordes,eo ꝙ oẽs aſſentiunt Cõment. in 2. de anima in cõment.97.ſolus Auic. in 6.naturalium in parte 2.in cap.de odoratu. vř aliter ſentire,licet ex difficultate, & obſcuritate, vix percipi poſſit ſenſus eius. Vt igitur reſoluatur præſens quæſitum,ſic procedendum eſt.Primo,recitabitur opin. Auic. Secundo, argumentabitur contra eum ex

rationibus Comment. Tertio, declarabitur quid tenendum ſit ſecundũ philoſophum. Quarto, ſoluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Auic. opinatur à corpore odorifero reſolui vaporem ſubtilem, & illum fieri odoré, odorem que illum ſiue vaporem ſubtilem diffundi in aere, & deportari ad organum odoratus. Et ſic non concedit neceſſitatem medij propter receptionem intẽtionalé obiecti priuſquam differatur ad ſenſum, imò dicit ipſe, ſi ſenſatum poſſet occurrere ſenſui ſentiretur ſine medio. Quod autem odor pertingens ad odoratum ſit realiter diffuſus in medio, & nõ intentionaliter probat ſigno, & ratione. Signo quidem, quoniam experimur; ꝙ quando frequenter odoramus pomum paulatim extenuať, & odor adheret manibus, & remoto pomo adhuc remanet odor in medio, puta in aere clauſo in camera. Quomodo autem poſſit realiter diffundi in tanto ſpatio puta per miliare in circuitu, dicit ipſe exemplificans de camphora acutiſſima in odore, quòd ſi euaporaremus camphorã adeo, & videretur tota eius ſuba reſoluta, partes illæ reſolutę diffunderentur vſque ad certum ſpatium puta x. cubitorum. Iterum autem ille partes redderentur ſubtiliores actione caloris qui eſt in medio, & ex eis aliquæ aliæ particulæ ſubtiliores præcedentibus euaporarent; quæ in vlteriori ſpatio diffunderẽtur, & ſic ſpatium duplo maius odoriferum redderent. Et hoc modo non inconuenit odorem realiter diffundi per multum ſpatium. Ratione autem ſic intendit probare intentum. Quando obiectum immutat medium intentionaliter, ſpecies intentionalis ſtatim ceſſat remoto obiecto, vt patet de colore, quo ſublato nõ remanet ſpecies eius in oculo, nec in ſpeculo, nec in medio.

Sed remoto odorabili adhuc remanet odor eius in medio, vt patet ad ſenſum, ergo non immutat medium intentionaliter, ſed realiter.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Comment. in 2. de anima in commento 97. reprobat Auic. tribus rationibus, quas intendo hic formare, & defendere. Deinde ſoluam ſignum ſumptum ab Auicenna, & rationem eius.

Prima ratio Commentat. talis eſt. Quædam aues vt vultures in bello facto in Græcia venerunt per multas dietas, vtpote

vtpote per 50. miliaria attractæ ex odore cadauerum ad deuorandum occiſorum corpora, ergo odor cadauerum non fuit realiter, ſed intentionaliter in tanto ſpatio medio. Antecedens quidem acceptatur ex hiſtorijs, conſequētia autem probatur, quoniam ſi illa corpora reſoluta fuiſſent in rariſſimum elementum quale eſt ignis quo non datur rarius non potuiſſet ignis ille ad tantā diſtantiam ſphæricæ diffundi, ergo multo minus vapor ſubtilis effluēs à corpore odorifero.

Aduerte, quòd Auic. conatur hanc rationem ſoluere, & dicit, quòd potuit contingere in illo tempore quo putreſcebāt cadauera flare vehemētem ventum, qui deportare potuit aliquam partem aëris infectam vſque ad odoratum huiuſmodi auium, & ſic non oportuit illa cadauera rarefieri vltra raritatem ignis ad hoc, quòd deueniat odor realiter ad odoratum illarum auium. Stante enim caſu de vento flante, non fuit neceſſe ſphæricæ diffundi odorem realiter ad tantam diſtantiam, ſed per lineam rectam ſimul cum aëre deportari.

Sed hæc ſolutio nulla eſt. Nam ſumpto modico odorabili puta modico ſulphure ſi inflāmatur, à valde remotis ſentitur etiam nullo flante vento, & ſentitur ſphęricę, & tamen conſtat, quòd ſi ad raritatem ignis deueniret non poſſet ad tantam diſtantiam ſphæricæ diffundi, ergo ſignum eſt, quòd non eſt neceſſe odorem eſſe realiter in medio.

Secunda ratio talis eſt. Dum reſoluitur fumalis vaporatio à corpore odorifero, & recipiт in aere, aut aer cedit, aut non, non eſt dicendum quòd cedat per totum ſpatium intermedium inter corporum odoriferum, & odoratum, vt patet ad ſenſum, aliter animal odorans non reſpirat, ergo ſi per totum illud ſpatium eſſet fumalis vaporatio duo corpora eſſent ſimul, ſcilicet ille, fumus & aer, conſequēs autem eſt impoſſibile. Ergo ſequitur, ꝙ cum per totum illud ſpatium poſſit odor ſentiri non eſt in eo realiter, ſed intentionaliter.

Aduerte, quòd aliqui conantur hanc rationem ſoluere dicentes, ꝙ eo modo immiſcetur odor aeri, quo immiſcentur vapores eleuati à terra, quando autem vapores immiſcētur, nec aer totaliter expellitur, nec plura corpora ſunt ſimul. Vnde ſicut naturaliter, & realiter contingit vapores eleuatos immiſceri aeri per multum ſpatium puta per centum milia

ria,

ria,ſic idem dicendum eſt de fumali vaporatione ſubtili,quæ eſt odor ſecundùm Auicennam.

Sed hæc ſolutio non valet, quia ſpecies obiecti ſenſibilis non multiplicat ſe per medium,ſicut vapores immiſcent ſe aeri,nam vbi eſt vapor ibi non eſt aer, aliter duo corpora eſſent ſimul. Non autem eſt neceſſe,quòd vbi eſt ſpecies odoris ibi non ſit aer, imò ſe compatiuntur vt declarabitur, & ideo ſolutio non valet.

Tertia ratio talis eſt. Simplex corpus vt eſt elementum non recipit qualitates ſecundas ſecundùm eſſe reale. Sed odor eſt qualitas ſecundo vt patet,ergo nō recipitur realiter in aere quòd eſt corpus ſimplex,ſed ſe habet vt color, cuius ſpecies intentionaliter eſt in medio,& non realiter.

Aduerte,quòd aliqui ſic reſpondent huic rationi.Conceditur tota ratio, quia nihil concludit contra Auicennam. Non enim dicit Auicenna,odorem recipi ſubiectiuè,& immediatæ in aere, ſed dicit fumalem vaporationem ſubtilem immiſceri aeri in qua eſt odor.

Sed hæc ſolutio non valet,quia cum odor ſit accidens, ꝙ eſt paſſibilis qualitas,neceſſe eſt ſi habet eſſe reale in medio quòd ſit in aliquo ſubiecto, quæro ergo aut eſt in aëre, aut in alio corpore,non in alio corpore,quia aut expelleret aerem, aut eſſe ſimul cum aere non poteſt eſſe ſimul quia plura corpora non ſe compatiūtur ſimul,nec patet,quòd expellat aerem,ergo eſt immediate in aere, vt in ſubiecto. Et ſic patet.quòd ratio concludit contra Auicennam.

Poſuit rationibus contra Auic.reſpondendum eſt ſigno, & rationi ſuæ. Ad ſignum igitur datum de camphora dico, ꝙ illa ſecunda reſolutio in partes ſubtiliores non cōſtat ſenſui,& ideo non acceptatur à peripatetico. Ad rationem dico,ꝙ maior eſt vera qn̄ medium immutatur ſolum intentionaliter ſicut accidit in viſione. Non ſic aūt eſt in odoratu. Nam vt dicetur infra medium ſcđm aliquam diſtantiam immutatur ab odore realiter,& intentionaliter,eo ꝙ pro tanta diſtantia recipiuntur in aere vapores illi fumales in quibus vt in cauſa proxima continetur odor. Vltra aūt illam diſtantiam odor qui continetur in illis vaporibus fumoſis cauſat ſpeciē intentionalem in vlteriori medio vſq; ad odoratum.

Et tu aduerte, quòd Auic. videtur deceptus quia credidit totum medium realiter immutari ab odore. Nec potuit cadere in mentem eius quomodo idem obiectum poſſit immutare medium mutatione reali,& intentionali.

Quantum aũt ad tertium .ſ. quid tenendum ſit ſm philoſophum dico, ꝙ odor in aliquo eſt realiter tm̃, in aliquo intentionaliter tm̃, in aliquo realiter,& intentionaliter. Primo, modo eſt in corpore odorifero. Nã in tali corpore experimur, ꝙ ab eo exit fumalis vaporatio in qua cõtinet̃ odor, cuius ſignum eſt, ꝙ odorabile per emiſſionẽ odoris paulatim deſicatur. Secundo, modo eſt in medio vt in aëre pcipue multum diſtante ab odoratu. Nam vt dictum eſt ꝑ Comment. arguentem contra Auic. corpus ſimplex quale eſt aër nõ eſt immediatum ſuſceptiuum odoris realiter. Tertio modo eſt in medio ꝓpinquo corpori odorabili, nõ quidem immediate, ſed mediate, nam aëri ꝓpinquo odorabili immiſcentur fumales vapores exalantes ab odorabili in quibus odor continetur realiter qui,& ſuam intẽtionalem ſpeciem cauſat in medio, quo differat ad odoratum receptiuũ odoris ſine m̃a. Sic tenendum eſt ſcd̃m philoſophus,& Comment.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ contra hanc determinationem vr̃ militare rõ ſecunda Cõment. q̃ aſſumpſit contra Auic. E arguitur ſic. Si vapores fumales exalãtes ab odorabili im miſcẽtur aëri ꝓpinquo odorabili ſcd̃m aliquem terminum puta ꝑ duos cubitos in circuitu quęro aũt ſunt ſimul cũ aere, aut aer cedit. Nõ primo, qa plura corpora eſſent ſimul. Non ſecundo, quia ſequeret̃, ꝙ totus aer in circuitu odorabilis expelleretur, quod eſt falſum, qm̃ homo exiſtens propè odorabile non poſſet reſpirare aũt igitur odor in nulla parte medij eſt realiter, nec mediate, nec immediate, aut ratio Comment. facta contra Auicennam nulla eſt.

Ad hoc dr̃, ꝙ determinatio facta bona eſt, nec cõtra eam militat rõ Cõment. ſicut militat contra Auic. ꝑ cuius euidentia ſcito, ꝙ rõ Cõment. pro tanto militat contra Auic. quia ſupponit ꝙ Auic. opinetur illos vapores receptos in aere eſſe continuos vel cõtiguas adinuicem, ex quo ſequitur, ꝙ neceſſe eſt vel plura corpora eſſe ſimul, vel totum aerem expelli. In determinatione aũt q̃ fecimus, nõ ſupponimus illos va-

pores

pores eſſe continuos nec contiguos imò inter illos mediare aërem,ita ꝙ non eſt neceſſe aërem cedere niſi pro quāto oc cupat pars illorum vaporum, & ſic reſpondendo ad argm̄ di co, ꝙ nec plura corpora ſunt ſimul,nec aër totalr̄ cedit, ſed ſolum pro tanta parte pro quanta occupat vnus ex illis vaporibus,qui dicuntur eſſe corpuſcula parua,ſiue ſpirituoſa.

Ex his igitur aduerte,quòd non habetur pro inconuenięti, quòd ſpecies intentionalis odoris diffundatur continua in toto inter medio ſpatio inter odorabiles,&odoratum,nō autem odor realis, quoniam nō poteſt immediate recipi in elemento puro,nec illa corpora ſpirituoſa poſſunt eſſe continua nec cōtigua,quin totus aer medius inter odorabile, & odoratum expellatur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 43. Si proprium eſt homini non odorare ſine reſpiratione.

Sed ſine reſpiratione non ſentire proprium eſt hominum. Textu 98.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in hoc. Quod eſt cōe oī animali hn̄ti ſanguinem, & reſpiranti,non eſt proprium homini. Sed non odorare ſine reſpiratione eſt cōe omni animali hn̄ti ſanguinem,& reſpiranti,vt patet per Comment.in 2.de anima cōmento 98.ergo &c.Vt igitur reſoluatur propoſitum aduerte, ꝙ alio modo exponitur à Cōment.tex.præpoſitus,quàm ab Alber.& à B.Th.Nam Comment.in cōmento 98.non exponit eum de ſolis hominibus, ſed de hominibus,& animalibus anelantibus. Sic.n. inquit. Hoc vero ꝙ homo,& alia animalia anelantia impoſſibile eſt vt olfaciant abſque inſpiratione manifeſtum eſt per ſe. Hæc Cōment.Vnde aduerte,ꝙ ſcd̄m Cōment.quādo dicit philoſophus. proprium eſt hominum, ly hominum non ſtat pro homine,vt homo eſt præciſę,ſed vt reſpirans eſt. In quo prędicato non diſtinguitur ab alijs animalibus reſpirantibus. Verum quia, & Alber.& B.Th. & Egid. exponant ly hominum vt homo eſt, videndum eſt quomodo ſit proprium hominum cum id ſit commune omni animali reſpiranti.

Tu igr̄ aduerte,ꝙ Alb.in lib.2.de anima in tract.3. in cap. 26. dicit ꝙ odorare nō ſine reſpiratione eſt propriū hoīum, quia conuenit omni homini,ſed non ſoli,conuenit.n. alijs anima

animalibus reſpirantibus.Verum quia illud vere eſt ꝓprium ꝙ conuenit omni, & ſoli ideo melius eſt, vt ſequaris intentionem Egidij, quàm non negaret B. Th.Et ſtat in hoc.Aliqua animalia ſunt quæ nullo modo indigent reſpiratione, vt odorent,vt carentia ſanguine,quæ habent organum odoratus diſcopertum vt viuentia in aquis. Aliqua autem animalia ſunt,quæ odorant ſine reſpiratione,ſed non perfectæ eo ꝙ habent organum odoratus aliqualiter coopertum,ſed non tantum quin aliqualiter odorent etiam non trahendo aërem.Ad hoc autem,ꝙ perfectæ odorent,neceſſe eſt vt reſpicerēt, quia reſpiratione diſcooperitur in eis organum odoratus.Et hæc ſunt omnia animalia reſpirantia excepto homine.Aliqua autem ſunt,quæ nullo modo odorare poſſunt ſine reſpiratione, eo ꝙ habent organum odoratus penitus coopertum,ita ꝙ niſi reſpiratione diſcooperiat, neque perfectæ,neque imperfectę odorare poſſunt.Et hoc eſt propriū hominum,quia conuenit omni,& ſoli homini habere organum odoratus omnino coopertum. Cuius cauſa eſt magnitudo cerebri abundantis in humiditate,& frigiditate,ex quibus tanta prouenit oppilatio ad organum odoratus,ꝙ vię illius ingroſſantur, & ideo niſi homo attrahat aërem per nares nullo modo odorat,quod non contingit in alijs animalibus.Dictum igitur philoſophi ſic intelligendum eſt,ſine reſpiratione non ſentire.i.nō odorare, neque perfectę,neque imperfectæ,proprium eſt hominum,quia vt ſic cōuenit omni,& ſoli homini,& ſemper.Hęc de pſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 44. Si omnia odorantia per reſpirationem melius odorant,q̃ quæ odorant ſine reſpiratione.

Videtur autem in hominibus differre hoc ſenſitiuum ad ea quæ aliorum animaliū,ſicut oculi ad ea quæ durorum oculorum ſunt. Textu 100.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in dubio quod mouet Cōment.in cōmento 100.ſuper tex.præpoſitum.Quod dubium tale eſt,non videtur ſimilitudo philoſophi tenere.Nam in tex.præpoſito intendit talem ſimilitudinem.Odoratus in reſpirantibus,differt ab odoratu in non reſpirantibus, ſicut viſus in habētibus oculos coopertos differt à viſu in non habentibus oculos coopertos, ſed duros, quales

quales ſunt in locuſtis. Tunc Cōment.ſic ſubſumit. Sed habentia oculos coopertos habent viſum meliorem, vt ſupra dixerat philoſophus, ergo ſi ſimilitudo philoſophi tenet de odoratu in nō reſpirantibus, hoc autem eſt falſum de homine reſpirante cuius odoratus eſt imperfectior odoratu formicæ,& apum quę nō reſpirant quoniam carent ſanguine.

Huic dubio reſpondent ipſemet Cōment. in eodem commento ibi. Sed hoc quod dixit ampliantur venæ, &c. Et reſponſio ſua ſtat in hoc. Illa ſimilitudo non fuit poſita à philoſopho quantum ad bonitatem, vel defectum odoratus, ſed quantum ad diſpoſitionem organi. Nam ſicut habentia oculos velatos palpebris non vident niſi diſcooperiant oculos habentia autem oculos duros,& diſcoopertos ſtatim vident ſine diſcoopertura, ſic reſpirantia quia habent organum odoratus coopertum non odorant ſaltem perfectæ, vt animalia bruta, vel nec perfectæ, nec imperfectæ vt homo niſi per reſpirationem diſcooperiatur. Non reſpirantia autem quia habent organum odoratus diſcoopertum odorant etiam pfectæ ſine reſpiratione. Non ergo debet ſubſumi illa minor quo ad bonitatem, ſiue malitiam odoratus, quia eſſet arguere à ſimili in eo quòd non eſt ſimile. Hæc ſufficiant quo ad ſenſum odoratus. Reliqua autem quomodo generetur odor,& quotuplex ſit: & quomodo proportionantur odores ſaporibus, iam pertractauimus, & præcipue in libro de ſenſu, & ſenſato.

Quæſtio 45. Si guſtus eſt quidam tactus.

Guſtabile autem eſt quoddam tangibile. Textu 101. Et textu Arabicus dicit. Guſtus autem eſt aliquis tactus.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficultas ex eo conſurgit, ꝙ guſtus, & tactus ſunt duo ſenſus ſpecifice diſtincti, cõſtat aũt ꝙ vna ſpecies non pdicat̃ de altera, cum opponantur diſparatæ ſiue contrariæ, vt determinauimus in 10. metaph. ergo hæc pdicatio eſt falſa. Guſtus eſt quidã tactus. Vt igitur ſcias quõ poteſt ſaluari ponemus diſtinctionem, ex qua elicimus tres concluſiones, deinde mouebitur dubium, & ſoluetur.

Quantum ad primũ, diſtinctio ſit hæc. Hæc prædicatio. Guſtus eſt quidam tactus põt tripliciter intelligi. Primò, ꝙ ſit pdicatio proportionalis, vel vt aliqui dicunt ſit modalis,

vt ſic exponatur.Guſtus eſt quidam tactus.i.guſtus eſt perceptiuus ſui obiecti,ſicut ſi eſſet quidam tactus.Nam ſicut omnis tactus ſentit obiectum ſuum per medium coniunctum quod eſt caro . ita guſtus ſentit obiectum ſuum per medium coniunctum quod eſt caro linguæ . Secundo, ꝙ ſit prædicatio formalis . ita ꝙ tactus prædicetur eſſentialiter de guſtu in primo modo per ſe. Sed hoc dupliciter. Primo, quòd ly tactus teneatur generice,& prædicetur de guſtu,vt prædicatur animal de homine. Secundo,quòd teneatur ſpecifice, vt facit quintum ſenſum condiſtinctum contra guſtum,ſicut diſtinguitur odoratus contra guſtum.

Quantum ad ſecundum,ſit hæc prima concluſio . Si exponatur,& teneatur iuxta primũ ſenſum,poteſt optime ſaluari,ſicut & ſaluat B. Th. expoſitione præpoſiti tex.,vbi,& hoc dubium mouet , & ſoluens dicit. Guſtus eſt quidam tactus quantum ad modum ſentiendi, quia ſentit per medium coniunctum ſicut tactus. Eodem modo ſaluat,& exponit Comment.in commento 101.vbi inquit,& q.d.Guſtus autem eſt aliquis tactus cum comprehendat ſuum ſenſibile non per medium ꝙ ſit corpus extraneum ſicut tactus.

Secunda concluſio.Si exponatur ſecundo modo iterũ poteſt ſaluari , qm̃ ſi guſtus in ſentiendo ſaporem non ſentiret humidũm quod eſt quoddam tangibile,non ſentiret ipſum ſaporem.Sapor enim fundatur in humido,vt declarauimus agentes de odore,& magis expreſſæ in libro de ſenſu,& ſenſato . Et quoniam tactus genericæ ſumptus prædicatur de tactu apprehenſiuo humidi,& ſicci,& de tactu apprehenſiuo calidi,& frigidi,ideo cum guſtus apprehendens ſaporem apprehendat etiam humidum,poteſt vt ſic dici quidam tactus, ſicut homo quoddam animal. Sed vt ſic non diſtinguitur contra tactum, ſicut nec ſpecies cõtra genus,& in hoc ſenſu etiam Comment. ſaluat eam in commento 101.vbi inquit, Et alio modo dicimus etiam,quòd iſtæ ſenſus eſt aliquis tactus.Corpus enim in quo exiſtit ſapor non eſt guſtabile niſi ſecundũm ꝙ ille ſapor exiſtit in e humore,cuius proportio ad illum ſaporem eſt ſicut materiæ ad formam . Et ideo iſtæ ſenſus non comprehendit ſaporem , niſi comprehendat humorem , cum ſit impoſſibile vt denudetur ab eo , &

compren

comprehendere humorem eſt aliquid tangere. Vnde iſtę ſenſus videtur aliquis tactus. Hæc Comment.

Tertia concluſio. Si exponatur tertio modo non poteſt ſaluari, quoniam qualis eſt proportio inter obiecta, talis eſt inter potentias. Sed obiectum formale tactus non prædicatur formaliter de obiecto guſtus vt guſtus eſt, nam hac eſt falſa. Sapor eſt caliditas, vel frigiditas, vel humiditas, vel ſiccitas, quoniam nulla qualitas ſecunda eſt aliqua primarum qualitatum niſi radicaliter quia fundatur in primis, vt patet ex quarto meteororum. Ergo hæc eſt falſa formaliter guſtus diſcretiuus ſaporum eſt tactus vt diſcretiuus primarum qualitatum. Et ſic B. Thom. & Egidius ſuper tex. 101. tenent eam eſſe falſam, & in hoc ſenſu argumentum factum in principio quæſtionis concludit.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ ſecunda concluſio videtur contradicere tertiæ. Dictum eſt enim in ſecunda concluſione quòd guſtus non ſentit ſaporem niſi ſentiat humidum ergo guſtus vt diſcretiuus ſaporum eſt quidam tactus vt diſcretiuus primarium qualitatum, cuius oppoſitum dictum eſt in tertia concluſione.

. Ad hoc dicitur, ꝙ in tertio modo cōſiderare debemus guſtum & tactum quo ad primariam immutationem quam patiuntur à ſuis obiectis, falſum eſt autem quòd guſtus vt cognoſcitiuus ſaporis, immutetur primo ab humido, ſed conſequēter, pro quanto in humido radicatur ſapor, Quia ergo guſtus vt guſtus immutatur primo à ſapore, tactus autem vt tactus primo à qualitatibus primis, ideo ſunt condiſtincti vt duo ſenſus, nec vnus prædicatur de altero. Hæc de præſenti quæſito dictá ſint.

Quæſtio 46. Si dulce & amarum ſunt extremi ſapores.

Species autem humorum ſicut & in coloribus, ſimplices quidem contrariæ ſunt ſicut dulce & amarum. Textu 105.

IN HAC q. inuenio duas vias, vna eſt philoſophi, altera Galeni. Philoſophus & Comment. & omnes ſequētes viā philoſophi tenent dulce & amarum eſſe extremos ſapores. Galenus autem tenet non dulce & amarum: ſed acutum &

ponticum eſſe extremos ſapores. Vt autem reſoluamus quæ ſitum in via philoſophi. Primo, declarandum eſt fundamentum huius diuerſitatis. Secundo, pertractabitur via philoſophi. Tertio, via Galeni, & arguetur contra eam, vt arguit Cōmentat. Quarto, gratia exercitij ſoluentur rationes Comment. contra Galenum, vt ſcias quòd præſens quæſitum pro vtraque parte ſuſtentabile eſt. Vltimo ſoluemus dubium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ fundamentum huius diuerſitatis ſumitur, ex eo quòd cum ad generationem ſaporis concurrant caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas, vt declaratum eſt ſupra, & etiam in libro de ſenſu, & ſenſato, contrarietas, & extrema ſaporum videntur poſſe aſſignari non ſolum penes humidum, & ſiccum, ſed etiam penes calidum, & frigidum, vt dicamus illos ſapores eſſe extremos, in quorum vno maxime denominatur caliditas, in altero autem frigitas. Vel in quorum vno maxime denominatur humiditas nō abſolute, ſed bene digeſta à calido, & non cōſumpta, in altero autem maxime dominatur ſiccitas non abſolutæ, ſed per conſumptionem humiditatis factam à calido, potius aduren te quam decoquente.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ Ariſt. & Comment. in commē o 105. & B. Th. ſuper lib. de ſenſu, & ſenſato in lect. 11. tenent, quòd penes humiditatem, & ſiccitatem aſſignādi ſunt extremi ſapores. Et ratio eorum præcipua eſt, quia ſapor propinquius conſequitur humidum quàm calidum, eo quòd humidum aliqualiter paſſum à ſicco, & calido eſt materia ſaporis. Idem dicit Cōment. in cōmento 105. vbi inquit. Et videtur, ꝙ ſapor magis ſequitur humidum, & ſiccum quā calidum, & frigidum. Et ex hoc fundamento dicunt, ꝙ extremi ſapores ſunt dulce, & amarum, eo ꝙ in dulci eſt maxime de humiditate nō abſolutæ, ſed optimæ decoctæ, & bene cō mixta cum ſicco proportionali. In amaro autem eſt minimum de humiditate, eo quòd eſt conſumpta forti actione caloris, & prædominatur ſiccitas. Quomodo autem inter amarum, & dulce ordinentur medij ſapores ſecundùm philoſophum patet in lib. de ſenſu, & ſenſato tex. 54. Quòd vt tibi manifeſtū ſit declarabimus quō, & qn̄ generatur ſapor amarus, & quando dulcis, deinde quando, & quō ordinare generantur

rantur medij ſapores reſpicientes dulcem, & declinantes ab eo. Deinde quando,& quomodo,generantur medij ſapores reſpicientes amarum,& declinantes ab eo.& ſic habebis ſummam,& ordinem ſaporum ſecundùm viam peripateticam.

Tu igitur aduerte, ꝙ ſapor dulcis generatur quando calor temperatus ſuauiter decoquit humidum non conſumendo ipſum,ſed ſubtiliando quaſi reducens ad humidum aëreũ quod eſt ſubtile, & bene commiſcendo ſicco terreſtri vnde dulcia ſunt ſubtilis ſubſtantiæ,& leuia, & optimi nutrimenti ſicut dicit philoſophus in lib. de ſenſu, & ſenſato in tex. 53. quòd omnia nutriuntur dulci ſimplici aut mixto. Sapor autem amarus generatur,quando calor intenſus obtinet ſuper humidum conſumendo potius quam decoquendo, & ſubtiliãdo, vnde ſiccum remanet aduſtum, & hac de cauſa amara ſunt calida,& ſicca,& multum terreſtria,vnde & Comment. dicit in lib. de ſenſu,& ſenſato. Amaritudo attribuitur caliditati, & ſiccitati. Medij autem ſaporis generantur ſecundùm quòd magis vel minus decoquitur humidum aut conſumitur.Vnde aduerte,quòd ſecundùm quòd magis vel minus decoquitur humidum ſine conſumptione ſic multiplicãtur ſapores medij reſpicientes ſaporem dulcem,& declinantes ab eo, ſecundum autem quòd humidum magis aut minus conſumitur à calido intenſo multiplicantur ſapores medij reſpicientes amarum à quo declinant. Sequendo igitur hæc fundamenta ordinãdi ſunt medij ſapores,vt innuit philoſophus in lib.de ſenſu,& ſenſato,in tex.55.hoc modo.

Dulcis)	Pinguis vel vnctuoſus immediate ſequitur
Pinguis)	ad dulcem.Conuenit.n.cum dulci in perfe
Ponticus)	cta digeſtione humidi à calido temperato
Auſterus)	facta.Sed diſconuenit in ſicco terreſtri.Nã
Stipticus)	in dulci ſiccum terreſtre nõ tenet humidũ
Acutus)	ita concatenatum ſicut in pingui,& vnctuo
Salſus)	ſo. Et hoc indicat ſua viſcoſitas quę eſt qua
Amarus)	ſi concatenatio partium humidarum per

ſiccũ bene commixtum,vt dictum eſt in 4. meteororum.

Salſus immediate ſequitur amarum. Conueniunt enim in humido conſumpto ex intenſo calore,& in ſicco aduſto. Diconueniunt autem, quia in amaro eſt maior conſumptio

humidi.vt declarat B.Th.in lib.de ſenſu & ſenſato.in expoſitione tex.55.Vnde & Alb.dicit,ꝙ non differũt niſi per maiorem & minorem conſumptionem humidi.

Ex parte dulcis ad pinguem ſequitur ponticus.i.mordicatiuus.Ad ponticum ſequitur auſterus.i.aceris. Et iſti duo cauſantur non ex ꝯſumptione humidi,ſed ex indigeſtione eius, eo quòd calor debilis eſt,qui eſt cauſa indigeſtionis, vt dicitur in 4. meteor. Differunt tamen in hoc,vt dicit Alb.ponticus cauſatur ex multo terreſtri,quod propter defectum caloris non eſt ſubtilitatum Auſterus autem cauſatur ex calido alterante ſiccum, quòd alterarum alterat humidum, ſed nõ perfectæ decoquitur.vnde fructus ante maturitatem habent ſaporem auſterum .i. acrem.

Ad auſterꝫ ſeqtur ſtipticus qui eſt multi terreſtris,& magnæ ſiccitatis.Sed plus hẽc de callido digerente.Nã quædam etiam matura ſunt ſtiptica, vt fructus ſorbe, & ſemen mirti.

Ad ſtipticum ſequitur acutus, qui ſe tenet magis à parte ſalſi non quidem propter conſumptionem humidi, ſed propter intenſum calorem non comburentem,ſed acuẽtem ſiccum terreſtre.Et iſte ſapor ineſt calidis multum virtualibus, vt piperi, raphano, aleo, zinziberio, ſinapi.

Sed vr̃ philoſophus diminutus,non .n. poſuit acetoſum. qui tamen videtur ab alijs diſtinctus, vt guſtu diſcernimus.

Ad hoc dicitur ſm̃ B. Th. ꝙ non diſtinguitur ab auſtero, vñ ipſe exponit auſterum.i.acetoſum. Si tñ id non placet,qa videt̃ repugnare ſenſui guſtus, dicere potes cum Alberto ꝙ differunt in hoc: quia auſterum eſt ante completam digeſtionem. Acetoſum eſt poſtquam ex acutis aut euaporabilibus humidis euaporarũt partes ſubtiles calide vt ex vino, vñ acetum eſt frigidæ ſubſtantiæ licet ſit acute actionis. Dico ergo, ꝙ quo ad humidum & defectum calidi non diſtinguũtur. Diſtinguũtur autem in hac ſolum,ꝙ auſterum dicit defectum calidi ante completam digeſtionem. Acetoſum autem dicit defectum calidi per euaporationem poſt completam digeſtionem & maturationem, Vnde quia conueniunt in defectu calidi,philoſophus non curauit eos diſtinguere. Hæc dicta ſint de extremis,& medijs ſaporibus quantũ mihi occurrere potuit in via philoſophi, & ſequentium eum.

Quantum

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ Galenus vt Commentator refert in ſecundo de anima in commento 105. tenet penes calidum & frigidum in extremo debere aſſignari extremos ſapores. Vnde apud ipſum acutum ex parte calidi: & ponticum ex parte frigidi ſunt extremi ſapores. Et vt habeas vniuerſalem ordinationem ſaporem ſecundum mentem Galeni aduerte, ꝙ corpus ſaporoſum diſtinguitur in tria, quia vel eſt complexione calidum, vel complexione frigidum, vel tẽperatum inter calidum & frigidum, ſi eſt complexione calidum, hoc tripliciter, quia vel eſt ſubtilis ſubſtantiæ, vel groſſę, vel medię. Si ſubtilis, eius ſapor eſt acutus, & eſt extremus ex latere calidi. Si groſſæ, eius ſapor eſt amarus. Si mediæ eius ſapor eſt ſalſus. Si eſt complexione frigidum, hoc tripliciter, quia vel eſt ſubſtantiæ groſſæ, vel ſubſtantiæ ſubtilis, vel ſubſtantiæ mediæ. Si groſſæ, eius ſapor eſt ponticus, qui eſt extremus ex latere frigidi. Si ſubtilis, eius ſapor eſt acetoſus. Si mediæ, eius ſapor eſt ſtipticus. Si vero corpus eſt temperatum inter calidum & frigidum, hoc poteſt eſſe tripliciter quia vel eſt ſubſtãtiæ ſubtilis, & ſic eius ſapor eſt pinguis vel vnctuoſus, vel eſt ſubſtantiæ groſſæ, & ſic eius ſapor eſt dulcis, vel eſt ſubſtantiæ mediæ, & ſic eius ſapor eſt inſipidus, vt eſt in albumine oui. Et ſic patet, ꝙ apud Galenum, ſapores ſunt nouem ſpecie diſtincti. Tres, ex dominio calidi. Tres, ex dominio frigidi. Tres, ex contemperamento.

Aduerte, ꝙ opinio Galeni non placet Comment. nam in ſecundo de anima commento 105. arguit contra eum tripliciter. Primo, ibi. Et ſi nos conceſſerimus &c. Et intendit talem rõnem. Si opinio Galeni eſſet vera, ſequeretur ꝙ idem ſapor in ſpecie puta amaritudo non poſſet cauſari aliquãdo ex prædominio caloris, aliquando ex prædominio frigiditatis. Sed hoc eſt falſum, ergo &c. Conſequentia patet, quia ſecundũ Galenum amaritudo ſe tenet ex latere caliditatis prædominantis, ſicut ponticitas ex latere frigiditatis prædominantis, ergo nec amaritudo poterit ſequi dominium frigiditatis, nec ponticitas dominium caliditatis.

Quod autem conſequẽs ſit falſum, Commentator ſic probat. Sicut albedo aliquando cauſatur ex caliditate vt in calce & oſſe combuſto, aliquando ex frigiditate vt in niue &

pruina. Sic amaritudo,& dulcedo. Vnde in quibuſdam fru-ctibus non maturis inuenitur amaritudo,vt in perſicis,&illa ſequitur frigiditatem,eo quòd calor decoquens nõdum obtinuit ſuper frigiditatem in humido indigeſto in rebus autẽ combuſtis vt in pane aduſto, & in vrina eſt amaritudo quæ ſecuta eſt ad caliditatem potius conſumentem quam decoquentem humidum. Similiter dulcedo aliquando ſequitur caliditatem, vt patet in quibuſdam fructibus, qui cum ſunt maturi ſunt amari,& tamen in principio antequam calor decoquens obtineat ſuper frigiditatem ſunt veluti dulces. Aliquando autem ſequitur caliditatem, vt in melle,quod eſt calidum à prædominio.

Secundò ibi. Et ſignum eius, &c. Et intendit talem rationem. Ex eo,quòd aliquod corpus non transfertur de albedine in nigredinem niſi tranſeat per medios colores, aut omnes aut aliquos,arguimus quòd albedo, & nigredo ſunt extremi colores. Ergo à ſimili cum videamus,quòd fructus plantarum non tranſeunt ab amaritudine ad dulcedinem nec econuerſo niſi per medios ſapores debemus arguere dulce, & amarum eſſe extremos ſapores.

Tertio ibi. Et ſi conceſſerimus,ꝙ omne dulce eſt calidũ, & cetera. Et hæc ratio eſt quaſi ſolutiua experimenti,quòd ponebat Galenus. Qui dicit omne dulce, & omne amarum eſſe calidum,eo quòd inducunt ſemper calorem in corpore humano. Huic quaſi reſpondens Cõment. inquit,licet amarũ ſit calidum,reſpectu humani corporis:quoniam ipſum calefacit, non tamen iudicandum eſt eſſe calidum ſimpliciter,& ex natura ſua. Quòd enim calefacit hominem poteſt infrigidare leonem,& econuerſo. Vnde breuiter dicendum eſt,ꝙ ſi aliquid eſt in reſpectu tale. Non eſt ſimpliciter tale ex ſe, ſicut granum fabe eſt magnum reſpectu milij non tamen abſolute. Nam reſpectu montis eſt quid paruum. Iſtæ ſunt rationes quas intendit Comment. contra Galenum.

Quantum ad quartum aduerte,ꝙ rõnes inductæ à Comment. cõtra Galenum non demonſtrant. Vnde ſi diſputatiuæ velles ſuſtinere Galenũ poteris eas ſoluere vt medici ſoluũt.

Ad primam ergo dicunt medici, quòd amaritudo ſemper ſequitur calidum à prædominio, & dulcedo calidum temperatum,

ratum, & non negant, quòd fructus non maturi ſint amari ſimpliciter, imò pontici vel ſtiptici. Similiter negant, quòd aliqui fructus antequam calor, decoquens obtineat ſuper frigidi aerem ſint dulces, imò dicēdi ſunt inſipidi propter aquoſum indigeſtum.

Ad ſecundam dñr, ꝙ vtique probat amarum, & dulce non eſſe ſapores immediatos, qm̄ conſtat ꝙ habent medio ſapores, non tamen ſequitur, ꝙ ſint ſimpliciter extremi. Aliter eodem modo probaretur croceum, & viride eſſe colores extremos, quoniam inter eos mediat rubeum, & puniceum.

Ad tertium, ſecundum doctrinam Galeni eſt facilis rñſio. Nam ipſe poſuit complexionem hominis temperati eſſe medium in tota latitudine complexionum, & per ꝯñs in ordine ad illam cetera habent graduari, & menſurari ita quòd oē calefaciens, vel infrigidans hominem iudicandum eſt ex natura ſua, & non ſolum in reſpectu calidum, vel frigidum.

Quantum ad vltimum aduerte, ꝙ B. Th. in 2. de anima in expoſitione tex. 105. videtur eſſe contrarius Comment. & ſibi ipſi. Nam in lib. de ſenſu, & ſenſato, tenet cum Comment. ꝙ ſapores extremi non ſunt aſſignādi penes proportionem calidi, & frigidi, vt voluit Galenus, ſed penes proportionem humidi, & ſicci, vt ſupra declarauimus. In lib. aūt 2. de anima in expoſitione tex. 105. negat vtrūque, & dicit, quòd maxima diſtantia inter ſapores ſumenda eſt ſm ordinem ad guſtum, prout natus eſt immutari à ſapore, vel cum horrore, vel cum ſuauitate. Conſtat autem, ꝙ maxima diſtantia, & contrarietas in ſaporibus nō eſt niſi inter extremos ſapores, ergo &c.

Ad hoc dr̄, ꝙ ſapores dupliciter cōſiderantur. Primo, quo ad naturas ſuas. Secundo, vt guſtabiles ſunt. Primo modo, cōſiderantur in lib. de ſenſu, & ſenſato. Secundo aūt modo, in lib. de anima. Vnde diximus ſupra, ꝙ hic nō conſiderātur ſenſibilia obiecta niſi vt immutatiua ſenſuum. Dico ergo, ꝙ ſapores ſm naturam ſuā conſiderati debent accipi extremi penes humiditatē, & ſiccitate modo quo ſupra expoſuimus, ſm aūt ꝙ guſtabiles ſunt debēt accipi extremi penes horrorē, & ſuauitatem, vt dicantur extremi ſapores, quoꝝ vnus maxime delectat guſtum, alter aūt maxime horrorem inducit. Et qm̄ Comment. in commento 105. & B. Th. in lib. de ſenſu, &

ſenſato ꝯſiderauerunt ſapores in primo mõ. Et B. Th. in hac 2. de aia cõſiderauit eos ſecũdo mõ iõ ceſſat oĩs repugnãtia. Et hæc ſufficiant de guſtu & guſtabili. Reliqua.n. quæ ad ſapores ſpectant, iam pertractata ſunt in lib. de ſenſu & ſenſato.

Qō 47. Vtrum tactus ſit vnus vel plures ſenſus.

Habet autem dubitationem, vtrum plures ſint aut vnus. Textu 106.

IN HAC q. vt habeatur plena reſolutio ſic ꝓcedendũ eſt. Primo, ponentur quædam diſtõnes de vnitate ſenſus, & obiecti, & ſubiecti. Secundo, ex his diſtõnibus ponẽtur concluſiones reſponſiuæ. Tertio, remouebuntur duo dubia.

Quantum ad primũ, ſit hæc prima diſtõ. Vnitas ſenſus poteſt eſſe gñica & ſpecifica. Nullus dubitat quin ſenſus tactus ſit vnus gñe, eo ꝙ in eo ſeruatur vnus modus ſentiẽdi qui eſt per medium intrinſecum, qui modus ſeruatur in omni tactu. Sed dubium eſt de vnitate ſpecifica. Nam conſtat ꝙ viſus vt viſus eſt vnus ſenſus ſpecie, ꝑꝑ vnicam rationem formalem ſui obiecti. quæ eſt immutare ſenſum & medium puræ intentionaliter, & ꝑꝑ vnam primam contrarietatem repertam in ſuo obiecto puta inter album & nigrum. In ſenſu autem tactus ex parte obiecti inueniuntur duæ primæ contrarietates. Vna calidi & frigidi, altera humidi & ſicci, & ideo merito dubitatur ſi tactus eſt vnus ſpecie vel plures.

Secunda diſtinctio. Vnitas ſenſus poteſt attendi vel ex parte generi ſubiecti .i. organi in quo radicatur vt ſi dicatur ꝙ viſus eſt vnus ſenſus quia habet vnum organum in quocunque inueniatur .ſ. pupillam. Vel ex parte generis obiecti quod reſpicitur à ſenſu, vt auditus eſt vnus ſenſus propter vnitatem ſui generis obiecti quod eſt ſonus.

Tertia diſtinctio. Vnitas obiecti eſt duplex, quædã materialis quædam formalis. Vnitas materialis eſt qñ oẽs ſpecies contentæ ſub tali obiecto pñt ineſſe eidem, ſaltem ſub gradibus remiſſis, formalis eſt quando oẽs ſpecies talis obiecti cõtinentur ſub vno gñe proximo, in quo tantum vna prima contrarietas inuenitur, vt declarauimus in lib. 10. metaph.

Quarta diſtinctio. Vnitas organi eſt duplex. ſ. materialis & formalis. Vnitas materialis eſt quãdo eſt vna numero ſubiecta organi, nec diuerſificatur in plures, & per illam omnis

ſpecies

ſpecies obiecti proprij à ſenſu percipitur. Vnitas formalis eſt quando non ſolum eſt vna numero ſuba organi, ſed & per eandem diſpoſitionem ſentitur à ſenſu, omnis ſpecies ſui proprij obiecti. Quod ſi per vnam diſpoſitionem ſentitur vna ſpecies,& per aliam alia tunc dicetur organum eſſe vnum materialiter,ſiue ſubſtantialiter, ſed nô formaliter.

Quantum ad ſecundum, ſit hæc prima concluſio affiua. Tactus eſt vnus ſenſus vnitate materiali ſui obiecti. Hæc ſic manifeſtatur. Dictum eſt in 3.diſt.q vnitas materialis obiecti eſt qñ omnes ſpecies talis obiecti poſſunt ineſſe eidem ſaltem ſub gradibus remiſſis. Sed omnes qualitates tangibiles côueniût in vno ſubiecto ſcd̃m gradus remiſſo .i. in vno compoſito elementato, vt declaratum eſt in 2. de generatiô ne,ergo prout ſic conueniunt,habent vnitatem materialem & à tali vnitate poteſt dici tactus eſſe vnus ſenſus vnitate materiali ſumpta ex parte ſubiecti, in quo qualitates tangibiles conueniunt,vt dictum eſt ſaltem in gradibus remiſſis. Et aduerte,q B.Th.in 2.de anima in expoſitione tex.108.declarans quomodo tactus eſt vnus, vel plures ſenſus acceptat hunc modum vnitatis, determinans quòd tactus eſt plures ſenſus formaliter, ſed vnus ſubiecto, prout .ſ. ſenſus tactus eſt diſcretiuus qualitatum tangibilium quæ conueniunt in conſiſtentia vnius corporis compoſiti naturalis.

Secunda concluſio. Tactus non eſt vnus vnitate formali ſui obiecti. Hanc intendit ſic probare philoſophus. Senſus q eſt vnus formaliter,eſt vnius primæ côtrarietatis, ad quâ reducûtur aliæ côtrarietates ſi quæ ſunt in illo gñe,& exemplificat in tex.107.de viſu qui primo eſt albi,&nigri,& de auditu qui primo eſt grauis,& acuti ſoni,&de guſtu qui primo eſt dulcis, & amari ſaporis. Sed tactus non eſt vnius primæ contrarietatis, ſed plurium quarum vna non reducitur ad aliam. Non enim contrarietas calidi, & frigidi reducitur ad contrarietatem humidi,& ſicci, habent enim oppoſitionem adinuicem,eo quòd duæ ſunt actiuæ.ſ.caliditas,& frigiditas, & duæ aliæ paſſiue,vt declaratum eſt in 2.de generatione,ergo tactus non eſt vnus vnitate formali ſui obiecti.

Et aduerte,q Commẽt.in 2.de anima in côment.108. aliter probat dictum concluſionem ibi. Vnde neceſſe eſt,&c.

Et intendit ſic arguere. Senſus qui eſt formaliter vnus, eſt vnius obiecti, quod prædicatur vniuoce de ſuis inferioribus cōprehenſibilibus à ſenſu. Sed ad calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, graue & leue, quæ ſunt comprehenſibilia tactu nullum eſt ſuperius vniuoce dictum. Nam quale quòd de eis prædicatur, non dicit vniuoce, quoniam frigidum, & calidum humidum, & ſiccum, ſunt in prædicamento qualitatis, graue autem, & leue in prædicamento ſubē, ergo &c.

Hæc ratio habet inſtantias. Primo, quia nō ſeruatur vera vniuocatio niſi in ſpecie ſpecialiſſima. vt declaratum eſt in 7. phyſ. ex hac ergo rōne Comment. nullus ſenſus eſſet formaliter vnus, qm̄ obiectum ſuum eſt genus, vt color, odor, ſonus, ſapor, & inquantum genus non prædicatur ſimpliciter vniuoce. Latent. n. iuxta gn̄a æquiuocationes, ergo &c. Secundo, quia falſum eſt grauia, & leuia eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, aliter eſſent formę ſubſtantiales, & ſic non eſſent per ſe ſenſibiles, quoniam nulla ſubſtantia, vt ſubſtantia eſt per ſe ſenſibilis, ergo non eſt admittenda rō Comment. Si tn̄ aliquo modo ſuſtinere volueris eam, vide Egid. in 2. de anima in expoſitione tex. 108. & eſt ſua prima dubitatio.

Tertia concluſio. Tactus eſt vnus ſenſus vnitate mālì ſui organi. ꝓbatur. Nam ꝑ experientiam cognoſcimus, ꝙ quacunq; parte corporis ſentiamus calidum, & frigidum, eadem ſentimus humidum, & ſiccum. Siue ergo organū tactus, ſit caro, ſiue neruus, ſiue cor (nam de hoc formabimus ſequētem quæſtionem) patet ꝙ oēs tangibiles qualitates ſentiuntur ab vno organo, quòd eſt vnum vnitate numerali, ergo &c.

Quarta concluſio. Tactus non eſt vnus vnitate formali ſui organi. Hæc concluſio fundatur ſuper dictum Cōment. in 2. de anima in commento 107. vbi, inquit. Vnum inſtrumentum non eſt niſi vnius virtutis. Conſtat autem apud philoſophum quòd tactus non eſt vna virtus ſenſitiua ſimpliciter. Et tamen habet vnum organum numero, quoniam eodem neruo, & eadē parte corporis ſentimus omnes qualitates tangibiles. Vt ergo pluribus ſenſibus tactus correſpondeant plura organa dicendum, quòd vnus neruus numero ſecundūm vnam diſpoſitionem ſentit calidum, & frigidum, & ſecundùm aliam humidum, & ſiccum, & ſic organum tactus

licet

licet ſit vnum ſubſtantialiter, tamen diuerſificatur formaliter. Patet ergo, quomodo tactus eſt vnus,& plures ſenſus.

Quantum ad tertium aduerte, quòd contra determinata duo præcipue inſurgunt dubia. Primum eſt. Si tactus eſt plures ſenſus formaliter, ita quòd diſtinguatur ſpecie tactiua virtus qua tangimus calidum, & frigidum, à tactiua qua tangimus humidum,& ſiccum dubitatur quot ſunt iſtæ virtutes tactiuæ diſtinctæ ſpecie, an tantum duæ, vel plures.

Reſpondetur in hoc non inueniuntur doctores concordes. Nam B. Th. non expreſſit niſi duas. Vnam calidi,& frigidi, alteram humidi,& ſicci. Idem tenere videtur Egid. in expoſitione tex. 107. in ſua 3. q. vbi declarat alias qualitates tangibiles reduci ad motum,& figuram, vt ad ſenſibilia communia. Licet tu poſſis ſuſtinere, ꝙ durum, & molle, aſperum,& lene reducuntur ad humidum,& ſiccum,& ſic ſentiūtur eo tactu, qui eſt humidi,& ſicci. Nam durum reſiſtens tāgenti declinat ad ſiccum, molle autem cedēs declinat ad humidum. Aſperum in pluribus ſuis partibus reſiſtens tangēti eſt aliquid ſicci. Et lene quòd ſe habet oppoſito modo eſt aliquid humidi. Similiter Comment. in commento 107. videtur non ponere niſi duos prædictos tactus licet aliqui ſibi attribuant, quòd ponit tertium, ſcilicet tactum grauis, & leuis. Solus Auic. in 6. naturalium in cap. de tactu. videtur ponere duos alios tactus diſtinctos ſpecie à prædictis, ſcilicet tactum diſcontinuatis, & continuatis, ſiue diſſolutionis, & conſolidationis quę nō proueniunt ex calido, aut frigide regulariter, ſed ex verbere aut alio læſiuo extrinſeco. Item addit tactum ſecundùm voluptatem veneris. aliqui tenent idem de tactu quo ad voluptatem commeſtionis, & potationis. Sed hoc non eſt neceſſe, quoniam vt inquit Alb. in 2. de anima tract. 3. cap. 29. quia delectatio cibi eſt calidi,& ſicci, prout reſpondet fami, & delectatio potus eſt humidi, & frigidi prout reſpondet ſiti. Verum quia in his penè nullam certitudinem habemus, ideo ſequere quem volueris.

Secundum dubium eſt, quia cōiter tenetur ſenſus exteriores eſſe tm̄ quinque, quòd non ſtat cum pluralitate tactuū.

Reſpondetur, non eſt neceſſe æqualem vnitatem ſeruari in omni ſenſu. Nam ſufficit, ꝙ ſeruetur vnitas formalis vel

materia

materialis. Et quoniam in tactu ſeruatur ſaltem vnitas materialis obiecti,& organi,vt declarauimus ſupra,ideo poteſt dici vnus ſenſus. Et hoc ſufficit ad ſeruandum determinatum, & famoſum numerum ſenſuum exteriorum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 48. Quod eſt organum in tactu.

Vtrum autem eſt ſenſitiuum intus, aut non, ſed mox caro. Textu 109.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd magna eſt diuerſitas opinionum in hoc propter rei ineuidentiam. Inuenio autem quatuor præcipuas opiniones.

Prima, fuit ipſius philoſophi in libro de animalibus, qui dixit carnem eſſe organum in tactu, quam opinionem etiã aliqui moderni Thomiſtæ ſcribentes ſuper hunc librum tenent. Et tamen patet, quòd philoſophus hic in textu 109. expreſſe negat,& vult eam eſſe medium. Idem tenet beatus Thomas in expoſitione eiuſdem textus. Idem tenet Commentator in commento 108. vbi excuſat Ariſtotelem quare tenuit contrarium in libro de animalibus. Et verba ſua ſunt hæc. Et ideo oportet opinari quod velit Ariſt. quod ſenſus tactus eſt plus quam vnus, & quod caro eſt quaſi ei medium, licet iſte ſermo ſit contrarius ſermoni in libro de animalibus.Sed tamen forte ille ſermo fuit ſecundum quòd apparuit illic, ſcilicet quod ſciuit de membris animalium in illo tempore,tunc enim adhuc neſciebat neruos, & dixit, ꝙ inſtrumentum ſenſus iſtius eſt caro,&c.

Secunda,opinio eſt philoſophi in libro de anima. & communiter expoſitorum ſuorum,quòd neruus eſt organum in tactu. Vnde dicit Comment.in 2.de anima commento 108. Poſt apparuit per anotomiam .ſ. quòd nerui habent introitum in tactu, & motu.

Tertia,eſt Auic. in 6. naturalium in cap.de tactu.qui arbitratur,nec carnem,nec neruum eſſe organum in tactu,ſed carnem neruoſam. Vnde inquit. Ex proprietatibus autem tactus eſt,ꝙ habet inſtrumentum naturale,quod eſt caro neruoſa. Et fundamentum ſuum, licet falſum ſit in via Ariſt. fuit quòd arbitratur qualitatem tangibilem ſentiri ſine medio. Non enim reputat medium neceſſarium in actu ſentiendi,

di, niſi quando ſenſibile nõ poteſt contangere organum ſen ſus vt in viſu. Si.n.coloratum tangeret pupillam non videre tur. Vult autem quòd qualitas tangibilis coniungatur imme diate organo tactus, & tamen non impediatur in ſua opera tione. Idem voluit de odore, vt diximus ſupra. Verum quia ſupra in q.31.determinauimus cõtra Auic. in omni ſenſu eſ ſe neceſſarium medium, & cauſam illic aſſignauimus, ideo hic non eſt immorandum contra Auicennam.

Quarta opinio ponit organum tactus eſſe cor, & à Modernis attribuitur Ariſtot.& B.Th. eo quod philoſophus in lib.de ſenſu, & ſenſato in tex. qui incipit. Et ideo iuxta cor ſenſitiuum eſt ipſorum, videtur eſſe huius opinionis,& B. Th. exponens inquit. Propter quod oportet organum tactus quod terreum eſt, eſſe principaliter in loco calidiſſimo corporis, vt per caliditatem cordis ad temperiem terræ frigiditas reducatur. Veruntamen ſi recte conſideretur textus ille non habent intentum. Aliud enim eſt dicere quod ſit cor, & quod ſit iuxta cor, poſſet enim eſſe aliquid iuxta cor, puta aliquis neruus primus, & principalis, vel proportionale, quod ſit primum organum tactus, & à quo extendatur per totum corpus, nec tamen erit cor, nec quid ſit illud philoſo phus expreſſit. Vnde vel dicamus neruum eſſe organum in tactu, vel quod philoſophus in hac re nihil certi expreſſit. Sed tamen ſuppoſito, vt communiter tenetur mentem philoſophi eſſe quòd ſit neruus ſoluenda ſunt quædam argu menta in oppoſitum.

Primum. Caro eſt magis reducta ad medium tangibilium qualitatum quam neruus, vt cõmuniter cõceditur, eo quod neruus multum declinat ad naturam terræ, ergo caro debet eſſe organum tactus magis quam neruus. Conſequentia pa tet, quia cum tactus ſit perceptiuus qualitatum tangibilium organum ſuum debet eſſe denudatum ab omni excellentia qualitatum tangibilium, aliter non ſentiret eas.

Ad hoc dicitur, quòd & ſi abſolutæ temperatior ſit caro, quàm neruus, non tamen pro operatione tactiua.

Secundum, ſi caro eſſet medium, ergo qualitas tangibilis prius immutaret carnem quam ſentiremus eam, quod eſt fal ſum. Nam experimur ſtatim, ꝙ pũgitiuum tangit carnẽ ſen' timus

timus dolorem,idem dico de calido,& frigido. Conſequentia patet,quia non immutatur organum niſi prius immutato medio.

Ad hoc negatur falſitas conſequentis. Ad probationem dicitur,quòd licet ſimul tempore immutetur caro,& ſentiamus qualitatem tangibilem,tamen prius natura,vel cauſalitate immutatur caro. Et hæc prioritas ſufficit.

Tertium. Eodem ſigno poteſt probari,quòd neruus non eſt organum, quo probat philoſophus carnem non eſſe organum.Nam dicit philoſophus,quòd ideo caro non eſt organum in tactu,quia ſtatim tacta carne ſentimus,ſed ſenſibili poſito ſupra organũ non ſentitur,vt diximus ſupra in cap. de viſu, ergo &c. Sed idem accidit de neruo. Nam ſi neruus denudetur,& tangibile tangat eum ſtatim ſentitur,ergo eodẽ ſigno, nec neruus eſt organum.

Ad hoc dicitur,quòd id non contingit ratione nerui,ſed quia eſt admixtus carni. Vnde ſi daretur neruus in aliqua parte corporis omnino denudatus à carne non ſentiret tangibile, ſicut nec os omnino denudatum à carne. Hæc ſunt quæ de organo tactus occurrunt, quæ nec multam habent euidentiam. Et tu conſidera ſi melius inuenire poteris.

Quæſtio 49 Si duo corpora diſcontinua exiſtentia in aqua, aut in aere immediate ſe tangere poſſunt.

Si autem hoc verum, impoſſibile eſt tangere aliquid aliud in aqua. Textu 113.

IN HAC q. quatuor principaliter agenda ſunt. Primo,inueſtigandum eſt an ſit vniuerſaliter verum, ꝙ ſemper in tactu concurrat medium extrinſecum. Secundo declarandum eſt, quomodo differenter concurrit medium extrinſecum in alijs ſenſibus; & in tactu. Tertio, ponetur concluſio reſponſiua quæſito. Quarto,ſoluentur quædam argumenta.

Quãtum ad primum inuenio duas ſententias. Prima eſt, Alberti,& cõiter Thomiſtarum. Iſti dicunt, ꝙ intentio philoſophi fuit ponere, & manifeſtare dĩam inter ſenſum tactus,& alios ſenſus,alio modo quam ponebant antiqui. Illi enim extimabãt alios ſenſus ſemper ſentire per medium extrinſecum.i.quod non eſt pars,nec ſubſtantia animalis ſentientis

tientis vt per aquam,aut aërem.Senſus autem tactus ſemper ſentit per medium intrinſecum.i.per carnem ita ꝙ inter tangens, & tangibile ſm antiquos non mediat medium extrinſecum.Philoſophus ergo oſtendere volens hanc differentiã nõ eſſe bene aſſignatam, probat ꝙ tactus ſit etiam cum medio extrinſeco, vt patet in tex.14.vbi,inquit. Hoc aũt non eſt,ſed durum,& molle per altera ſentimus quaſi dicat. Qñ durum tangit durum,aut molle tangit durum mediat mediũ extrinſecum.Ex hoc tamen non poteſt concludi,quòd ſemper ſic fiat,vtputa quando manus tangit elementum fluidum vel aliud corpus fluidum,quod nec eſt durum,nec molle,nõ eſt neceſſe inter manum,& corpus fluidum eſſe medium extrinſecum. Concluſio ergo philoſophi non eſt intelligenda niſi inter corpora dura diſcontinua,vel inter durum,& molle, vel inter molle,& molle, & quando duæ partiæ panni ſe tangunt,vel duæ ceræ molles.In hoc ergo ſtat vera differentia ad mentem Ariſt.inter tactum,& alios ſenſu includendo etiam guſtum, vt eſt quidem tactus quoniam alij ſenſus ſemper ſentiunt per medium extrinſecum,tactus autem aliquando ſic,aliquando non, ſemper autem, & de neceſſitate concurrit medium intrinſecum.i.caro,vel proportionale carni.

Secunda eſt Cõment.in 2.de anima in cõmento 115.qui principaliter dicit duo. Primo,ꝙ tactus ſemper ſit per medium extrinſecum, etiam qñ ponimus manum in corpore fluido,vt in aqua ſentientes eam calidam,vel frigidam,& fundat ſe ſuper hoc,ꝙ extimat aërem,& aquam in ſua naturali tate exiſtentes non ſentiri à nobis,nec animal viuẽs in aqua ſentit aquam quandiu eſt in ſua naturali ſimplicitate, quam debet habere ſecundùm ꝙ eſt locus naturalis illius, cuius dicti ratio talis aſſignatur de mente Comment.Senſibile ſcd̃m tactum aſt contrarium nobis ante paſſionem,nam ſm philoſophum ſimiliter calidum, vel frigidum,ſicut nos ſumus calidi,vel frigidi non ſentimus,ſed eorum excellẽtias. Sed aer, quandiu eſt in ipſa diſpoſitione naturaliſſima, quam debet habere ſm ꝙ eſt locus naturalis nullam habet contrarietatẽ qualitatum tangibilium ad nos imò eſt ſimilis nobis, quia locus naturalis eſt ſimilis locato, ergo &c. Maior quidem eſt philoſophi. Minor autem ſic probatur. Si aër, vt eſt

lo cus

locus naturalis animalis quod continetur in eo haberet contrariam qualitatem prohiberet animal comprehendere qualitates tangibiles contrarias ipſi animali, quod eſt manifeſte falſum. Conſequentia quidem patet, qm̃ ſicut ſi aliquod medium in videndo hr̃et colorem contrarium colori alicuius viſibilis impediret comprehenſionem illius coloris ſic eſſet in propoſito. Vnde experimur, ꝙ cum vr̃ album per medium rubeum, vr̃ eſſe rubeum. Secundo, dicit ꝙ elemẽta exiſtentia in ſui puritate non poſſunt calefieri nec infrigidari, ſed hoc fit per admiſtionem corporum calidorum, & frigidorum quæ ſunt extranea à pure nã aëris, & aquæ. Ex hoc autem concludit, ꝙ animal non ſentit calorem, nec frigiditatem in aëre nec in aqua, niſi quando eis admiſcentur prædicta corpora extranea, & tunc totum illud commiſtum ſentitur mediantibus illis corporibus admiſtis, quæ cum nõ ſint de ſubſtantia animalis dicuntur medium extrinſecum.

Cum igitur quidquid per ſe tangitur ſit durum aut molle aut fluidum, & omnia iſta tangantur per medium nõ ſolum intrinſecum, ſed etiam extrinſecum ſecundũm opinio. Comment. ideo videtur tactus fieri ſemper, & de neceſſitate per medium extrinſecum.

Sed aduerte, ꝙ B. Th. in 2. de anima in expoſitione tex. 113. aduerſatur Commẽt. & reprobat eum in tribus. Primo, in hoc quod dicit nos nõ pati nec alterari ab elemẽto vt eſt locus noſter naturalis, quoniam vt ſic eſt ſimile nobis. Contra hoc arguit duabus rationibus, quas videre poteris, quas nec Egid. nec Iand. nec Gaeta. Vicen. ſoluunt, licet innitatur viæ Comment. & conentur defenſare doctrinam ſuam. Secundo, reprehendit eum de ignorantia, quia videtur neſciuiſſe diſtinguere de elementis, vt ſunt contraria, & vt ſunt locantia. Nam primo modo, alterant ſeinuicem, & etiam locata in eis. Secundo, autem modo conſeruant ſe, & miſta naturaliter locata in eis. Sed non ſunt locantia ſecundũm ſuas qualitates contrarias actiuas aut paſſiuas. Nam vt ſic alterãt & corrumpunt ſeinuicem, & in eis contenta. Sunt autem locantia ſecundum ſuas formas ſubſtantiales quas conſequuntur ex impreſſione corporis cœleſtis, & vt ſic non ſunt alterantia, ſed conſeruantia, & ſimilia contentis in eis, qm̃ locus

natura

naturalis vt naturalis ex.4.phyſ.c.eſt contentiuus & conſeruatiuus & conformis locato.

Sed aduerte, ꝙ Egid.in 2.de anima in expõne text.113.in ſua 2.q.reprobat hãc diſtinctionem datam a B.Th. Dicit.n. ꝙ ſola forma ſubſtantialis nõ eſt principium motus nec alicuius operationis niſi per qualitates medias. Et hoc etiam tenet doctrina Thomiſtica,ergo ad hoc ꝙ elementa locent ſe & mixta non ſufficiunt eorum formæ ſubſtantiales.

Hæc inſtantia non militat contra B.Th. non enim dicit, quòd elementa ſint locantia per ſolas formas ſubſtantiales, ſed quòd non locant per qualitates contrarias. Cum hoc tñ ſtat ꝙ locant per aliquam qualitatem,quæ conſequitur eorũ formas ſubſtantiales ex impreſſione corporis cœleſtis quòd eſt locans naturale, primum ſicut eſt primum generans. Et hanc qualitatem B.Th.in 4.phyſic.nominat virtutem locatiuam quam dicit dari à corporibus cœleſtibus omnibus corporibus naturaliter locantibus. Patet ergo, quòd inſtantia Egidij procedit ex eo quòd non habuit ſenſum B. Th. expreſſum ab ipſo in 4. phyſi.

Tertio, arguit Commẽt. in hoc ꝙ dicit aerem & aquam non alterari ex conſequenti nõ calefieri nec infrigidari niſi per admiſtionem corporum calidorum & frigidorum, quæ ſunt extranea à ſimplici natura elementorum. Patet enim quòd ſecundum naturam ſuam ſunt corruptibilia cum ſint contraria, ergo etiam ſcd̃m naturam ſuam ſunt alterabilia. Alteratio.n.præcedit corruptionem ex primo de generatione. Præterea elementa ſunt ex natura ſua miſcibilia, aliter omnia mixtio eſſet violenta & innaturalis,ergo alterabilia; Mixtio.n.eſt alteratorum miſcibilium vnio,ergo remota omni admiſtione corporum extraneorum aer & aqua poſſunt alterari per calefactionem & infrigidationem.

Et aduerte, ꝙ Iandunus in 2.de anima in q.28.videns prędictas rationes eſſe fundatas in 1. de generatione, vt poſſet apparẽter euitare eas,conatur modificare dictum Commẽt. Et dicit quòd Comment. non ſimpliciter negat alterationẽ in puro elemento,ſed alterationem cognoſcibilem à tactu, Eodem modo exponit eum Egidius in q. 2. ſupra dicta, ꝙ hæc non fuerit mens Commentat. patet ex eo quòd in fine

commenti 115. attribuit exiſtimationi vulgi aquam exiſtentem in ſua puritate calefieri, quaſi dicat aqua in veritate nõ calefit licet extimet vulgus aliter quia nõ intelligit admiſtionem corporum calidorum. Præterea ſi Comment.intellexiſſet aquam puram poſſe calefieri, ſiue intenſe, ſiue remiſſe, non oportuiſſet eum dicere abſolute, quòd non eſt opinã dum aquam calefieri dum fuerit aqua pura, ſed hoc accidit propter corpora admixta cum ea calida. Non igitur valet gloſa Ianduni nec Egidij.

Quantum ad ſecũdum.ſ.quomodo differente concurrit medium extrinſecum in alijs ſenſibus & in tactu dico duo. Primo, ꝙ in alijs ſenſibus medium extrinſecum concurrit ꝑ ſe & de neceſſitate, in tactu autem per accidens & contingẽter. Et in hoc omnes expoſitores conueniunt, cuius ratio eſt, quia in dijs ſenſibus obiectum non mouet ſenſum niſi prius moueat medium extrinſecum, & medium motũ mouet ſenſum vtpote differens ſpeciem obiecti ad ſenſum; ita quòd ſi non eſſet medium extrinſecum deferens non eſſet ſenſatio. Non ſic autem contingit in actu, imò ſi non mediaret medium extrinſecum eſſet perfectio ſenſatio in tactu quia tangibile eſſet proximius tangenti. Quod igitur tactus fiat per medium extrinſecum nõ eſt per ſe nec ex neceſſitate, ſed ex conditione corporum ſe tangẽtium quæ cum ſunt in aqua, aut in aëre non poſſunt humectari. Et qm̃ huiuſmodi mediũ non cõcurrit per ſe, ideo dicit Comment. in commẽto 115. quòd medium.ſ.extrinſecum nihil facit in hoc.ſ.in tactu, ſed eſt aliquod accidens, quia non eſt neceſſe in eſſe ſenſus.i.ad hoc quòd tactus ſentiat, ſicut eſt neceſſarium in eſſe aliorum id eſt ad hoc quòd alijs ſenſus ſentiant. Dico ſecundo, quòd in alijs ſenſibus mouens remotum eſt ipſum ſenſibile mouens autem proximum eſt ipſum medium extrinſecum differens ſpeciem obiecti ad ſenſum, & ſic medium ſe tenet ex parte agentis. Solus autem ſenſus ex parte patientis. In tactu vero mouens proximum eſt ipſe tãgibile ſolum quod ex natura ſuâ aptum eſt agere in tangens ſine medio extrinſeco. Et medium extrinſecum non eſt mouens proximum nec remotum, eo ꝙ nec per ſe, nec cauſaliter cõcurrit ad tactum, imò vt diximus impedit perfectionem tactus. Propter quòd

ſicut

ſicut clipeus ſe tenet ex parte percuſſi vt dicit philoſophus in tex.115.ſic medium extrinſecum in ſenſu tactus ſe tenet ex parte paſſi. Ex his ſequitur corollariæ ꝙ non erat neceſſe Iand. in 2. de anima,in q.28. circa fine tantum laborare ad declarandum quid nam ſit mouens proximum,aut remotum in tactu. Nam cum medium extrinſecum cõcurrat in tactu mere per accidens,nullam habet cauſalitatem,vt etiam dicit Comment.in commento 115.ex conſequenti nullam habet motionem actiuam, nec proximam, nec remotam, omnis enim motio actiua dicit aliquam cauſalitatem.

Quantum ad tertium ponitur hæc concluſio reſponſiua. Si duo corpora dura, aut vnum durum & alterum molle ſint in aqua vel in aëre non poſſunt ſe tãgere immediatè,probatur.Illa proprie & immediate ſe tangũt,vt declaratum eſt in 5.phyſic. quorum extrema ſunt ſimul,ita quòd inter ea non mediat aliquid quod ſit eiuſdem nec alterius generis.Sed qñ dura corpora,aut durum,& molle ſunt in aqua, aut in aëre, eorum extrema nõ poſſunt eſſe ſimul,quoniam ſemper mediat aqua,aut aër, quæcunque.n.ſunt in aqua,aut in aëre neceſſe eſt,vt humectentur non poſſunt humectari niſi per corpus humidum. Non.n.datur humiditas cum ſit accidens ſinę ſubiecto. Subiectum autem ſuum eſt corpus humidum,ſicut ſubiectum caloris eſt corpus calidum, ergo de neceſſitate mediat corpus humidum quòd erit aqua ſi ſunt in aqua, vel aër ſi ſunt in aëre. Et quòd dico de aqua & aëre intellige de omnibus exiſtentibus in corpore fluido,vt in vino,vel cera, vel melle liquato, hæc enim ſapiunt naturam aquæ, qm̃ vt dictum eſt in 8. metaph. Materia humidorum eſt aqua.

Quantum ad quartum aduerte,quòd duo ſolent fieri argumenta contra concluſionem reſponſiuam alicuius apparentiæ, quæ intendo hic formare & ſoluere.

Primum. Si inter duo corpora dura exiſtẽtia in aëre ſemper mediat aër,ergo graue non impeditum ſtabit ſurſum,ꝙ repugnat naturæ ſuæ. Conſequentia probatur. Sit lapis, A, in ſuperficie terræ.Sit lapis,B,in aëre & deſcẽdat directe ſuper,A. Tunc quæro quando deſcenderit ſuper A, aut inter eos mediat aër aut non, ſi non habetur intentum, ſi ſic ergo nõ tantum deſcendit quãtum poteſt, quoniam ſecũdum te

 mediat

mediat corpus per quòd tenetur ſurſum.

Secundum, quando B, deſcendit ſuper A, in principio motus eſt magis de aere inter A, & B, & eſt maioris reſiſtētiæ q̃ in fine motus, & tñ in principio motus aer non pōt impedire quin B, deſcendat, ergo in fine motus non impedit quin B, immediate tangat A, & ſic non mediat inter A, & B.

Ad hæc argumenta duobus modis reſpondetur. Primo, ꝙ B, impeditur ne tm̃ deſcendat quantum pōt inquantū graue, non quidem ab aliquo reſiſtente particulari, ſed à natura vniuerſali ex cuius ordine eſt quòd exñtia in aqua aut in aere humectentur & per conſequens mediat inter ea aqua aut aer. Secundo, dicitur ꝙ aer medians adeo modicus eſt quòd nō ſufficit ad denoīandum lapidem ſtare ſurſum, vnde apud philoſophum ꝓ nihilo reputatur, cuius ſignum eſt ꝙ philoſophi noīant ſenſum qntum nomine tactus, quaſi obiectum ſuum & ſenſus ipſe in ſentiendo ſint ſimul (ea.n. proprie ſe tāgunt quorum extrema ſunt ſimul) cum tñ in veritate mediēt aqua aut aer, ſed qm̃ ſunt in tam parua quantitate, ideo præſupponunt ac ſi nihil mediaret. Nullus autē ex alijs ſenſibus poteſt denominari tactus niſi guſtus quoniam à remotis & per medium multum extrinſecum poteſt ſentire proprium obiectum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 50. Si ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentitur.

Appoſita.n. ſupra ſenſum non ſentiunt. Textu 116.

IN HAC quæſtione tria agenda ſunt. Primo, videndū eſt ſi hoc eſt cōmune omni ſenſui. Secundo, ſuppoſito quòd ſic, ſi id competit omni ſenſui per accidens an per ſe, & poſito ꝙ per ſe quæ ſit ratio huius. Tertio, ſoluam aliqua argumenta quæ videntur habere aliquam apparentiam.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Alex. vt refert Commētat. in commēto 116. putat medium eſſe neceſſarium ſolum in tribus ſenſibus .ſ. viſu, auditu, & odoratu, eo ꝙ eoꝝ obiecta ſunt diſtantia, & per conſequens eſt neceſſe inter obiecta & ſenſus cadere medium. Sed contra eum ſic arguit Cōment. Si cadit medium eo ꝙ ſunt diſtantia & nō alia ratione, ergo cum ponerentur ſuper ſenſum ſentirentur, tunc.n. non indigerent medio cum ſiant in diſtantia, & tamen vt patet non ſenti

ſentirentur ſicut experimur in viſu. Dicit.n.philoſophus in tex.116.ipſo autem ſenſitiuo tacto,neque ibi,neq; hic vtiq; fiet ſenſus,vt ſi quis ponat in oculo corpus album. Tenendum eſt igitur ſecundùm veritatem ꝙ in omni ſenſu requiritur medium ſicut etiam tenet Comment. in commẽto 116. vbi inquit. Ergo omnis ſenſus indiget medio in ipſo ſentire, non quod medium eſt in iſtis ſenſibus tantum quia ſenſibilia eorum ſunt remota vt putat Alexander.

Quantum ad ſecundum aduerte,ꝙ vt Comment. dicit in commento 116.ſenſus indigent medio propter ipſum ſentire ita ꝙ non ſentirent niſi adeſſet medium & cum ſenſus ordinentur per ſe,& ex natura ſua ad ipſum ſentire ſicut potentia ad proprium actum patet ex conſequenti ꝙ medium nõ per accidẽs,ſed per ſe,& neceſſario requiritur. Cuius qdem cauſam & rationem puto eſſe illam quam Comment. in dicto commento allegat.ſ.ꝙ indigent medio non alia cauſa, niſi ꝙ ſunt ſenſus. Ergo indigentia medij ad ſenſus eſt eis in hoc ꝙ ſenſus,non ſcdm ꝙ quidam ſenſus. Hæc Comment. Quæ ſic intelligenda eſtimo vt ipſemet innuit in lib. ſuo de ſenſu & ſenſato. Senſus eſt potentia ſpirituali,& aliquo modo ſpiritualis. Obiecta autem extra animam habent eſſe purum corporeum & materiale. Vt ergo percipiantur à ſenſu eſt neceſſe ꝙ fiãt aliquo modo ſpiritualia.Nam ſi nõ ꝓportionatentur ſenſui non ſentirentur. Indigent igitur medio in quo cauſatur ſpecies intentionalis obiecti,& ab ipſa iterũ magis ſpiritualis fit in organo.Ratio ergo neceſſitatis medij eſt ſpiritualitas quæ eſt communis omni ſenſui licet non æqualiter. Hanc autem rationem diffuſius pertractauimus ſupra cum loqueremur de viſu in q.31.Eandem rationem tangit Iandunus in 2.de anima q. 29. Et Egidius in eodem lib. poſt expoſitionem tex. 121. & eſt ſua 2. quæſtio.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ per experiẽtiam in quolibet ſenſu videtur poſſe probari ꝙ poſito ſenſibili ſupra ſenſum ſentiatur.Nam experimur in viſu ꝙ percipimus fulgorem exiſtentem in oculo quando comprimimus oculum. Præterea dicit philoſophus in lib.de ſenſu & ſenſato in tex. 15.ꝙ ipſe ſeipſum videt oculus,& tñ cõſtat quòd oculus nõ diſtat à ſeipſo. Secundo,experimur in auditu ꝙ percipimus

ſibilum exiſtentem in aure. Tertio, experimur in odoratu ꝙ ſentimus odorem exiſtentem in naribus. Quarto, experimur in guſtu ꝙ febricitans ſentit amaritudinem reſperſam ſuper linguam. Quinto, experimur in tactu ꝙ ſentimus carnem calefactam immediatam neruo. Item ſi neruus nudus pungitur fit maximus dolor, ergo &c.

Ad primum aduerte, ꝙ de fulgore illo qui videtur eſſe in oculo & videri ab eodem ſatis diximus in lib. de ſenſu & ſenſato. Nam ex eo probare volebant antiqui ignem eſſe in oculo, & organum viſus attribuendum igni & viſionem fieri extramittendo, quaſi ꝙ oculus emitteret radium ſiue fulgorem vſque ad obiectum viſibile. Verum quòd hæc non concludāt iam docuimus in præfato lib. Nunc aūt quantum ad ꝓpoſitum ſpectat nego ꝙ compreſſo oculo fiat viſio realis illius fulgoris. Nam illud accidit ex concurſu ſpirituum. Vñ illud apparet nobis ſicut qñ vr̃ nobis quòd lignum exñs in aqua ſit fractum vel tortuoſum. Ad aliud dico ꝙ oculus dupliciter conſideratur. Primo, ſm̃ ſe & ꝑciſe. Secundo, vt emittit fulgorem ex ſua lenitate in quo rep̄ntatur ipſe oculus ſicut in ſpeculo, qñ quis reſpicit ſpeculum, & oculus videt figuram ſuam in ſpeculo, & per illam reflexiuæ videt ſeipſum. Sic in propoſito dico, ꝙ oculus celeriter motus videt in tenebris fulgorem ſuum quem emiſit antequam fulgor ille euaneſcat, & per fulgorem ſibi ſimilem videt ſeipſum. Ad argumentum ergo nego quin oculus in illo caſu diſtet à ſeipſo. Nam diſtat vt effectus à cauſa, & ſicut diſtat ab oculo imago ſua impreſſa in ſpeculo. Sic diſtat ille fulgor emiſſus ab oculo, per quem oculus videt reflexiuæ ſeipſum.

Ad ſcd̃m nego, ꝙ ille ſibilus ſit in aëre immediato ipſi organo auditus, imò eſt in aëre reſperſo in ꝯcauitatibus auris.

Ad tertium nego, ꝙ odor qui immediate tangit carunculas ſentiatur, imò neceſſe eſt vt ſit parum diſtantior.

Ad quartum nego, quòd ille vapor amarus in ore tangat immediate neruū qui eſt organum, ſed prius reſpergitur in carne linguæ quæ eſt mediū in guſtu, inde ad neruū ꝑuenit.

Ad quintum dico, ꝙ neruus non ſentit immediatam caliditatem, ſed à caliditate extrinſeca multiplicatur ſpecies ad neruum per quam ipſa ſentitur. Ad illud de neruo nudo, di-

co,

co, quòd ſi non eſſet colligatus carni nullum ſentiret dolorem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quęſtio 51. Si diffinitio ſenſus eſt veræ aſſignata à philoſopho.

Senſus eſt ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia. Tex. 121.

IN HAC q. duo principaliter pertractanda ſunt. Primo, quia dicit philoſophus quòd ſenſus eſt ſuſceptiuus ſpeciesꝝ, ergo ſupponit ſpecies intẽtionales obiectorum ſenſibilium, quæ recipiuntur in ſenſu & quibus mediantibus apprehendi: obiectum ſuum. Quærendum eſt ergo à quo cauſatur huiuſmodi ſpecies. Secundo, inueſtigandum eſt quomodo eſſe ſuſceptiuum ſpecierum ſine materia poſſit eſſe propria diffinitio ſenſus, cum & medium, & ſpeculum, & intellectus recipiant etiam ſpeciem ſine materia.

Quantum ad primam partem inuenio duas opiniones. Prima eſt, Commẽt. in 2. de anima, in commẽto 60. vbi mouens hoc dubium inquit. Et poteſt aliquis dicere quòd ſenſibilia non mouent ſenſus illo modo quo exiſtunt extra animam. Mouent enim ſenſus ſecũdum ꝙ ſunt intentiones &c. Et determinãs dubium in eodem commento inquit. Et cum ita ſit neceſſe eſt ponere motorem extrinſecum in ſenſibus alium à ſenſibilibus, ſicut fuit neceſſe in intellectu. Ex quibus verbis plures Commentiſtæ duo eliciunt. Primo, quòd fuit opinio Comment. obiectum ſenſibile nõ poſſe producere ſpeciem intẽtionalem in ſenſu. Secundo, quòd neceſſe eſt ponere agẽs extrinſecum diſtinctum à ſenſibilibus quòd ſit cauſatiuum ſpecierum intẽtionalium, ſicut in parte intellectiua datur intellectus agens producens ſpecies intelligibiles, eo quòd phãtaſmata non ſufficiũt. Et hoc quidem agens plures Commẽtiſtæ ponunt eſſe quandam intelligẽtiam ſicut & intellectum agentem. Et quòd obiectum ſenſibile non poſſit producere ſpẽm intentionalem ſic conantur probare.

Primo, obiectum ſenſibile, & ſpecies ſua intentionalis differunt ſpecie, eo ꝙ vnum eſt materiale omnino, alterum autem immaterialem, quãdo autem duo differũt ſpecie vnum non producitur ab altero: quoniam nihil agit vltra ſpeciem ſuam, vnde albedo non producitur à nigredine.

Secundo, materiale, & immateriale ſe habent, vt minus &

magis nobile. Sed minus nobile non eſt productiuum magis nobilis, aliter cauſa productiua principalis eſſet minus nobilis ſuo effectu.

Tertio, magis diſtant obiectum ſenſibile & ſpecies ſua intentionalis quàm phantaſma & ſpecies intelligibilis. Vtrunque.n.eſt ſpirituale licet non æqualiter. Obiectum autē ſenſibile nullo modo eſt ſpirituale, ſpecies vero intentionalis, eſt pro aliquo gradu ſpiritualis. Sed phantaſma non poteſt producere ſpeciem intelligibilem, producitur.n.ab intellectu egente illuſtrante phātaſmata vt declarabitur infra, ergo multominus poteſt obiectum ſenſibile producere ſpeciē ſenſibilem intentionalem. Hæ ſunt rationes Commentiſtarum quas intendo ſoluere poſtquam pertractauero viam Thom. & declarauero illam eſſe ad mentem philoſophi.

Secūda opinio eſt B.Th. qui tenet obiectum ſenſibile eſſe cauſam productiuam ſpeciei intentionalis, ita ꝙ non eſt neceſſe recurrere ad agens extrinſecum ſeparatum vt putat Cōment. Intentionem autem B.Th. habemus in quæſtionibus de potentia Dei q.5. artic. 8. qui dicit cauſam ſpeciei intentionalis eſſe obiectum ſenſibile non ex ſua proprietate qua corpus eſt, ſed vt participat aliquid de modo ſubſtantiarum ſeparatarum, & formarum ſuperiorum. Et verba quidem ſua ſunt hæc. Sciendum quòd corpus habet duplicē actionem. Vnam quidem ſm proprietatem corporis, vt.ſ.agat per motum. Hoc.n. proprium eſt corporis, vt motum moueat & agat. Aliam autem actionem habet ſecundum quòd attingit ad ordinem ſubſtantiarum ſeparatarum, & participat aliquid de modo ipſarum. Sicut naturæ inferiores conſueuerunt aliquid participare de proprietate naturę ſuperioris, vt apparet in quibuſdam animalibus, quæ participant aliquam ſimilitudinem prudentiæ, quæ propria eſt hominum. Hæc autem eſt actio corporis, quæ non eſt ad tranſmutationem materiæ, ſed ad quandam diffuſionem ſimilitudinis formæ in medio ſecundum ſimilitudinem ſpiritualis intentionis, q̄ recipitur de re in ſenſu, vel in intellectu. Et hoc modo ſol illuminat aërem, & color ſpeciem multiplicat in medio. Hæc B.Th. Dicemus, ergo ſecundum ipſum quòd obiectum ſenſibile in ſe præciſæ conſideratum nō eſt ſufficiens productiuū

ſuæ

ſuæ ſpeciei intẽtionalis cum ſit inferioris ordinis vtpote malè comparatum ſpirituali. Si autem conſideretur participatiuæ, prout.ſ. omne per ſe ſenſibile eſt quædam forma ſimplex participãs vtcũque ſuperiorem naturam ſimplicis, & ſeparatæ formæ à mã ſcd̃m rem ſic eſt ſufficiẽs productiuum, nec eſt inferioris ordinis. Nam licet ſit realiter materiale tñ ſub tali participatione cenſetur ſpirituale virtualiter. Et ꝙ hæc via ſit conſona doctrinæ philoſophi declaratur ſic. Dicit philoſophus in 2.de anima tex.121.Senſus patitur ab habente colorem,aut humorem,aut ſonum. Sed non eſt intelligibile, ꝙ viſus patiatur à colorato niſi coloratum aliquid cauſet in viſu. Cõſtat autem,ꝙ non cauſatur ſcd̃m eſſe materiale aliter ſenſus denominaretur talis, ergo cauſat ſcd̃m eſſe intẽtionale quale habet ipſa ſpecies intẽtionalis. Præterea dicit in cap.de viſu,ꝙ color eſt per ſe viſibilis eo quòd habet in ſe cauſam viſibilitatis.ſ.eſſe motiuum diaphani actu. Item ſequitur nullũ eſſe ſenſibile per ſe. Nam philoſophus in 2.de anima in tex.64.diſtinxit ſenſibile per ſe à ſenſibili ꝑ accidens in hoc,quia ſenſus nihil patitur à ſenſibili per accidens,ergo ex oppoſito ſenſibile per ſe eſt quando ab eo patitur ſenſus,conſtat autem,quòd non patitur materialiter,ergo intentionaliter. Præterea videmus ad ſenſum obiectum cauſare ſui ſpeciem in ſpeculo, ergo non inconuenit etiam in viſu, cum ſit oculus, vt ſpeculum naturale viuum.

Stante hac determinatione non eſt difficile ſoluere rationes factas in fauorem Commentatoris.

Ad primam dr̃,ꝙ aliqua pñt differre ſpecie dupliciter.Primo, ſcd̃m naturam, vt quæ eſſentiæ diſtinctæ gradibus formalibus vt homo,& leo,albedo,& nigredo.Et ſic cõceditur, ꝙ vna nõ põt producere alteram,qm̃ opponũtur contrariæ, vel diſparatæ.Secũdo,aliqua differũt ſpecie quantum ad modũ eſſendi, puta qa vnum habet eſſe materiale alteꝶ aũt immãle,&ſic negatur quin vnum poſſit producere alteꝶ. Sic eſt in ꝓpoſito. Nam licet domus in mẽte artificis,& domus ad extra differãt ſpecie quantũ ad modum eſſendi,tñ domus in mẽte eſt cauſa domus ad extra,ex 7.metaph. Sic eſt in ꝓpoſito.Vnde nego illam propoſitionem eſſe veram vniuerſaliter. Si aliqua differunt ſpecie vnum nõ producit alterum.

Ad ſecundum dico, quòd licet minus nobile ex ſua præciſa proprietate nō producat magis nobile, tamen poteſt producere vt participat ſuperiorem naturam, ſicut ſupra declarauimus de mente B.Th. Et habemus exemplum de calore naturali, qui vt calor habet alterare, vt autem participat virtutem animæ habet nutrire, & ſeruare animatum.

Ad tertiam nego maiorem. Nam licet ſpecies ſenſibilis comparatiuæ poſſit dici immaterialis nō tamē ſimpliciter, quia nō abſtrahit à cōditionibus materiæ. Idem dico de phātaſmate. Vnde loquēdo abſolutæ, hæc tria obiectum ſpecies phantaſma continentur in genere materialium. Nō autem, hoc eſt verum de phantaſmatæ, & ſpecie intelligibili: qm̄ ſpecies intelligibilis eſt omnino immaterialis, phantaſma aūt materiale eſt. Vnde non eſt vtrobique eadem ratio, propter quod ſequitur, ꝙ neceſſe eſt ponere intellectum agētem ꝑꝑ omnimodam immaterialitatem ſpeciei intelligibilis, non autem eſt neceſſe ponere agens extrinſecum productiuum ſpeciei intētionalis ſenſibilis in medio, & in ſenſu, cum illa nō egrediatur genus materialium ſimpliciter, ſed tātum cōparatiuæ. Et tamen ſuper hanc ſimilitudinem fundauit ſe Comment. in comment. 60. cum dicit. Et cum ita ſit neceſſe eſt ponere motorem extrinſecum in ſenſibus animalium à ſenſibilibus diſtinctum ſicut fuit neceſſe in intellectu. Hæc Commēt. Patet autem ex dictis, ꝙ hęc ſimilitudo nullam habet firmitatem. Et ideo quaſi aduertens infirmitatem ſuæ rationis dicit ſic in fine commēt. Ariſt. tacuit hoc in ſenſu quia latet, & apparet in intellectu. Et tu debes hoc conſiderare quia indiget perſcrutatione. Hæc Commentator.

Quantum ad ſecundam partem principalem ſic procedēdum eſt. Primo, ponetur quædam diſtinctio. Secundo, manifeſtabitur, quòd eſſe ſuſceptiuum ſpeciei ſine materia non eſt proprium ſenſui niſi limitetur. Tertio, quomodo hæc diffinitio philoſophi eſt ſupplenda vt conueniat ſoli ſenſui. Quarto, ſoluetur dubium vnum.

Quātum ad primum aduerte, ꝙ text. philoſophi in quo, inquit, ſenſum eſſe receptiuum ſpecierum ſine materia poteſt dupliciter exponi. Primo ſic, ſenſus receptiuus eſt ſpecierum .i. formarum ſine materia .i. non recipiendo materiam

in qua eſt talis ſpecies, puta odoratus recipit odorem nõ recipiẽdo odorabile,& in hoc ſenſu nõ loquitur philoſophus. Eſt enim commune omni patienti. Nam ignis communicat aquæ calorem dum calefit, & tñ non communicat aquæ materiam ignis. Secũdo ſic. Senſus eſt, receptiuus ſpecierum ſine materia .i. ſine eſſe materiali eo ꝙ ſenſibilia habent in ſuis ſubiectis eſſe materiale, & naturale,& denominãt ea eſſe talia, in ſenſu autem habẽt eſſe intentionale,& per conſequẽs pro aliquo gradu ſpirituale, ac immateriale, nec denominant ſenſum talem puta album, vel nigrum. Et hæc fuit intentio philoſophi, q.d. ſenſus eſt receptiuus ſpecierum ſine materia .i. modo immateriali ad differentiam corporum inanimatorum quæ recipiunt modo naturali, & materiali. Et hãc intelligẽtiam ſuper dictum textum ſequitur Commẽtator in commento 121. vbi inquit. Et opinandum eſt, quòd receptio formarum ſenſibilium ab vnoquoque ſenſu eſt, receptio abſtracta à materia. Si enim reciperet eas cum materia, tũc idem eſſe haberent in anima,& extra animam, & ideo in anima ſunt intẽtiones,& comprehẽſiones,& extra animam nõ ſunt intẽtiones,& comprehẽſiones, ſed res materiales. Declarato textu philoſophi per diſtinctionem datam, probare de facili poteris ſenſum eſſe receptiuum formarum ſenſibilium ſine materia modo præexpoſito. Sic autem probare poteris, ſenſus recipit à ſenſibili per ſe,& proprio aliquam formam, aliter ſenſibile nõ reduceret ſenſum de potẽtia ad actum, cuius oppoſitum docuit ſupra philoſophus, aut igitur recipit ſecundùm eſſe materiale, vel immateriale, non primo modo, quia forma haberet idem eſſe in anima, & extra animam, ergo ſicut extra animam non eſt principium proximum comprehenſionis ſic nec in anima, quòd eſt falſum vt patet. Præterea ſi reciperet ſecundùm eſſe materiale, ergo viſus recipiens albedinis ſpeciem poteſt dici albus ſicut paries, aut carta, quòd eſt abſurdum dicere, ergo ſequitur, quòd recipiat ſecundo modo.

Quantum ad ſecundum, ſcilicet quòd recipere ſpeciem ſine materia non ſit proprium ſenſui non indiget multa inquiſitione. Conſtat enim, quòd medium recipit intentionaliter, & licet non ſit ita manifeſtum in medio cuiuſlibet

ſenſus,

ſenſus,hoc tamen conſtat in medio viſus,& in ſpeculo.Cõſtat etiam apud philoſophum, quòd intellectus recipit ſpecies ſine materia. Vnde dicit philoſophus in tertio libro,ꝙ anima eſt locus ſpecierum non tota, ſed intellectiua, & eſt textu ſexto. Quare circa hoc non eſt immorandum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ philoſophus cum dicit ſenſum eſſe ſuſceptiuum ſpecierum ſine materia vř inuehere contra antiquos qui ponebant animam compoſitam ex omnibus entibus realiter, vt cognoſceret omnia entia, vnde in viſu ponebant oẽs colores realiter, vt ſupra declarauimus. Contra quos dicit philoſophus. Senſus eſt,ſuſceptiuus ſpecierum modo immateriali, & non modo materiali, ſiue naturali. Et exponendo ſic textum hæc non eſſet propria deſcriptio,nec diffinitio ſenſus,ſed potius declaratio qũo recipit ſenſibilia. Nam deſcriptio,& diffinitio non debent alteri competere quam deſcriptio,aut diffinitio.Verum quia Cõment.in commento 121.vř innuere hanc eſſe vniuerſalẽ deſcriptionem de ſenſu,& B.Th.exponens,dicit,quòd philoſophus oſtendit hic quid ſit ſenſus,& ex diffinitione data de ſenſu ſoluit infra quaſdam quæſtiones, ſiue dubitationes, ideo iudicio meo ſic extendenda eſt prædicta diffinitio,vt fiat propria ſenſui. Senſus eſt,ſuſceptiuus ſpecierum, ſine materia, quæ ſunt proximum principium cognitionis ſenſitiuæ,non tamen abſtrahunt ab hic, & nunc, per hoc quod dicitur ſine materia,vel immaterialium,differt ſenſus à patiente naturali,quòd naturaliter,& ſecundùm eſſe materiale recipit,& nõ ſm eſſe intentionale,per hoc quod dicitur, quæ ſunt proximum principium cognitionis ſenſitiuæ,differt à medio, qm̃ licet aer,aut aqua recipiant intentionales ſpecies colorum, tamen vt ſunt in medio,nõ ſunt proximum principium ſenſationis,niſi immaterialiores recipiantur in organo ſenſus. Potes etiam dicere, quòd ſenſus recipit ſpecies immaterialiter ſubiectiuæ, medium autem non ſimpliciter ſubiectiuæ, ſed magis per modum differentis,ideo dupliciter differt ſenſus à medio,vt patet ex dictis. Per hoc autem quòd dicitur, non tamen abſtrahunt ab hic,& nunc,differt ſenſus ab intellectu, eo quòd ſpecies intelligibiles ſunt in vltimo abſtractionis cum abſtrahãt ab omnibus conditionibus materiæ,

&

& ab omnibus circunſtancijs indiuiduantibus. Vnde imaginandum eſt ſecundùm Alber. & Comment. ꝙ infimum gradum immaterialitatis,& abſtractionis obtinet ſpecies ſenſibilis in medio,ſecundùm in organo ſenſus exterioris,tertiũ in ſenſu communi, quartum in phantaſia,quintum in cogitatiua, ſupremum obtinet ſpecies intelligibilis in intellectu abſtracta à phantaſmatæ illuſtratione intellectus agentis.

Tu igitur aduerte, quòd ſi hoc modo prædicto formaueris diffinitionem de ſenſu fiet vera diffinitio; aliter aũt non, eo ꝙ non conuertetur diffinitio cum diffinito. Eſt enim in plus eſſe ſuſceptiuum ſpecierum ſine materia,quàm ſenſus.

5 Quantum ad quartum aduerte,ꝙ diffinitio data de ſenſu non videtur competere omni ſenſui. Nam guſtus,& tactus, vt experimur recipiunt ſpecies non intentionaliter, ſed naturaliter. Vere enim alterantur à qualitatibus tangibilibus, & denominantur tales,puta manus tangendo calidum fit calida,& lingua guſtando humidum humectatur, ergo diffinitio ſenſus non competit omni &c.

Ad hoc rñdetur,ꝙ etiã in tactu,& guſtu eſt ſuſceptio ſpecierum intẽtionaliter,quæ eſt per ſe ratio ſentiendi. Sed verum eſt,ꝙ tactus, & guſtus cum ſint minus ſpirituales, q̃ alij ſenſus recipiũt etiam modo materiali. Sed hæc receptio materialis non eſt per ſe ratio ſentiendi, imò magis imperficit ſenſationem tactus. Non enim tactus ſentit niſi quia eſt ſenſus,eſt autem ſenſus quia pro aliquo gradu eſt ſpiritualis. Sẽſus enim,vt ſenſus eſt potentia pro aliquo gradu ſpiritualis. Quod ergo ſentiat eſt,quia ſpiritualiter,& non quia naturaliter recipit. Patet igitur,ꝙ argumentum non aliud concludit niſi ꝙ guſtus,& tactus non recipiũt pure intentionaliter. Quod vtique conceditur,cum hoc tamen ſtat ꝙ eis cõpetit diffinitio data de ſenſu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 52. Si excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, & organum, & propter quid.

Manifeſtum aũt ex his, & ꝑꝑ quid ſenſibilium excellentiæ corrumpunt ſenſitiua,ſi nanque ſit fortior ſenſitiuo motus ſoluitur ratio,hoc aũt erat ſenſus. Tex. 123. Et hoc idem infra in tex. 143. Inqt enim. Et ſenſus eſt ſimilis ꝓportio,& cum fuerint intenſa .ſ. ſenſibilia nocebunt, & corrumpent.

IN

IN HAC q. aduerte, ꝙ concluſio in ſe nō eſt difficilis .ſ. ꝙ excellens ſenſibile corrumpit ſenſum. Nam ab effectu conſtat,& experimur ꝙ excellēs ſenſibile deſtruit actum ſenſus,& impedit ne rectè iudicemus de ipſo vt qñ de fixo intuitu conamur videre ſolem, nec iudicare rectè poſſumus qualis aut quantus ſit, imò nec poſt defixum intuitum iudicare poſſumus de alijs coloratis. Non ſolum aũt corrumpit ſenſum quo ad actum ſuum,ſed etiam deſtruere poteſt ſubſtantiam organi,& per conſequens potentiam ſenſitiuam.Nam tādiu poſſet aliquis intueri ſolem ꝙ efficeretur cęcus. Difficultas autem huius quæſiti ſtat in redditione cauſæ quam adducit philoſophus in tex.123.Dicit enim hoc ideo eſſe quia ab excellenti ſenſibili ſoluitur ratio, & per rationem intēdit proportionem,vt patet in tex.143. in qua proportione cōſiſtit organum ſenſus,vt tonus in conſonātia vocum. Et Comment.in commento 123. vocat illam proportionem intentionem. Inquit enim quando motus ſentientis à ſenſibili fuerit fortior quam ſentiens poſſit tollerare diſſoluetur illa intentio per quam ſentiens eſt ſentiēs, & remanebit corpus ſine illa intentione quæ eſt ſenſus. Hæc Commentatoris.

Sed hæc ratio aſſignata à philoſopho non videtur valere in omni ſenſu, imò valet tantum in tactu. Solum enim inſtrumentum tactus habet medietatem,& proportionem ſui proprij obiecti, quæ ſunt principaliter 4. primæ qualitates tangibiles,& dico proportionem per participationem, vt dictum eſt ſupra in q.de tactu. Organa autem aliorum ſenſuũ ſunt omnino denudata à participatione ſui obiecti. Vnde dictum eſt in cap. de viſu diaphanum, & pupillam debere eſſe ſine omni colore, Similiter aër, complantatus in aure ſine omni ſono. Ergo ratio philoſophi non concludit niſi de tactu, & tamen intētio ſua eſt aſſignare cauſam vniuerſalem in omni ſenſu quare corrumpitur ab excellenti ſenſibili,cuius ſignum eſt quòd infra in tex.143. dicit vniuerſaliter ꝙ in omni ſenſu extrema contriſtant,eo quòd ſoluunt ſimphoniam, & contemperantiam ſenſus.

Vt igitur appareat quō ratio philoſophi verificatur pro quolibet ſenſu,quo viſo reſolutum erit præſens quæſitum, præponenda eſt quædam diſtinctio, ex qua manifeſtabitur

ſenſus

ſenſus philoſophi. Deinde ſoluētur duo argumenta, quæ videntur apparentia contra determinationem quam faciemus.

Quātum ad primum ſit diſtinctio hæc. Proportio in organo, & in ſenſu poteſt dupliciter accipi. Primo, per participationem ſui proprij obiecti, puta quia obiectum remiſſæ ſumptum ingreditur conſtitutionem organi, vt in tactu organum cōfluatur ex contemperamento calidi, & frigidi, humidi, & ſicci. Et hoc modo nō intelligit philoſophus rōnem, ſiue proportionem, ſicut ſufficienter probat ratio adducta in oppoſitum. Secūdo, ſumitur proportio per comparationem ad ipſum pati ſenſum ab obiecto. Vnde aduerte, ꝙ licet ſenſus poſſit pati à proprio obiecto ſcd'm totam latitudinem ipſius obiecti, puta guſtus poteſt immutari à ſapore quātumcunque intenſo, & etiam remiſſo, tñ naturale eſt ipſi ſenſui ꝙ immutetur ab obiecto mediocriter ſumpto, ſic em̄ perficiẽ, & ſaluatur ſenſus, eiuſque operatio redditur delectabilis, vt ex experientia conſtat. Et qm̄ organum, & ſenſus naturaliter reſpiciunt proprium obiectum ſub tali mediocritate, ideo dicit philoſophus, ꝙ ſi motus obiecti fortior ſit ſenſitiuo .i. quam naturaliter poſſit pati organum, & ſenſus ſoluitur ratio .i. proportio qua naturaliter, pro tāto gradu, & nō ſcd'm totam latitudinem ſenſus, & organum ſunt apta perfectiuè, & delectabiliter immutari ab obiecto. Et hoc ſecundo modo, ſumit philoſophus proportionem quæ ſaluatur in omni ſenſu. Aduerte tamen, ꝙ hæc proportio non eſt eiuſdem rationis in omni ſpecie animalis. Nam lumen quòd pro tanto gradu eſt delectabile oculo humano erit improportionatum oculo noctuæ. Et huius quidem diuerſitatis primam radicem putādum eſt eſſe diuerſitatem complexionis organi in aīalibus diſtinctis ſpecie, ex quo ſequitur, ꝙ lumē proportionatum oculo humano eſt cōtriſtatiuum in oculo noctuę.

Quantum ad ſecundum aduerte duo argumenta ſatis apparentia contra determinationem factam.

Primum, omnis immutatio intentionalis vt intentionalis, eſt perfectiua, eſt enim ſine alteratione phyſica, immutatio ſenſus ab obiecto eſt intentionalis dato, ꝙ obiectum ſit valde excellēs. Recipit enim ſenſus ſpeciem ſine materia. & hoc præcipuæ patet in viſu in quo ſola intētionalis immutatio

tio inuenitur, ergo excellens ſenſibile non debet corrumpere, ſed potius perficere ſenſum.

Ad hoc rñdetur, ꝙ immutatio realis, & alteratiua in hoc per ſe differt ab immutatione intentionali, ꝙ illa eſt per ſe corruptiua, eo ꝙ eſt de contrario in cõtrarium, & ꝑ abiectio nem formæ oppoſitæ, vt calefactio eſt ꝑ obiectionem frigiditatis, & receptionem caloris, immutatio aũt intentionalis per ſe eſt perfectiua, eo ꝙ per ſe eſt productiua alicuius formæ ſine abiectione contrarijs. Cum.n. albedo cauſat ſui ſpeciem in medio, aut in ſenſu, aut in ſpeculo nulla forma, vt ſic abijcitur. Et ideo quia immutatio intẽtionalis eſt per ſe pro ductiua, & non abiectiua, ideo dr̃ perfectiua, vt intentionalis eſt. Cum hoc tñ ſtat ꝙ eſt corruptiua non ſecundùm ſe, ſed ratione alicuius adiuncti, puta quia tanta immutatio excedit naturalitatem patientis. Sic eſt in propoſito, quia immutatio intentionalis quæ fit ab excellenti obiecto non eſt naturalis tali ſenſui in tali animali, ideo per accidens eſt corruptiua.

Secundum, potentia quæ adæquate reſpicit aliquod obiectum vt ſui perfectiuum, reſpicit totam latitudinem ipſius ob iecti vt perfectiuam, quod enim ſimpliciter, & adæquate dici tur, totam gradualem latitudinem comprehẽdit. Sed ſenſus puta viſus reſpicit colorem ſimpliciter, & adęquate, eo quòd color, vt color eſt eius obiectum adæquatum vel viſibile, vt diximus ſupra, ergo reſpicit oẽm gradũ coloris ſiue viſibilis, vt perfectiuum. Nõ ergo debet corrũpi ab excellẽtia ſui ob iecti, qm̃ & illa excellẽtia ſub ipſa latitudine cõprehenditur.

Ad hoc reſpondetur, ꝙ ſenſus vt ſenſus eſt, & in toto ſuo ambitu conſideratus, obiectum ſuum ſimpliciter, & ſecundum ſuam totam latitudinem reſpicit. Omnis enim gradus coloris ſiue ipſius viſibilis naturaliter ab aliquo viſu perceptibilis eſt ſic omnis gradus ſoni &c. Si tñ conſideretur ſenſus vt in tali ſpecie animalis dico, ꝙ non reſpicit obiectum ſuum ſecundum totam latitudinem, ſed ſub certis gradibus. Et ideo vltra illos gradus patitur, & corrumpitur. Ad argumentum ergo nego minorem conſiderando ſenſum non ab ſtractæ, & ſimpliciter, ſed phyſicæ, & applicate ad hanc vel il lam ſpeciem animalis. Sic enim de ſenſibus apud phyſicum conſiderandum eſt. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio

Quæſtio 53. Si inanimata non patiuntur ab odore, & colore, & ſono, & lumine, & tenebra, patiuntur tamen à tangibilibus, & ſaporibus.

Dubitabit autem aliquis, ſi patiatur aliquid ab odore quod impoſſibile eſt olfatum habere, aut à colore non poſſibile videre &c. Tex. 125. & 126.

IN HAC quæſtione aduerte, qm̃ dicit philoſophus in prædicto tex. ꝙ ea quæ non habent olfatum non patiuntur ab odore, & quę non habent auditum non patiuntur à ſono, & quę non habent viſum non patiuntur à colore, neç à lumine, nec à tenebra, ſequitur ꝙ inanimata quæ carent his ſenſibus non patiuntur à prædictis, quòd tamen videtur falſum. Nam odor receptus in aqua, vel in aëre facit ipſam odoriferam, ergo aqua, & aër, quæ carent odoratu patiuntur ab odore. Similiter vehemens ſonus, vt tonitruum ſcindit lignum quod caret auditu. Similiter lumen ſolis, calefacit aërem, ex ſecundo cœli, qui caret viſu, ergo &c. Et quoniam dicit in tex. 126. quòd tangibilia, & ſapores agunt in re inanimata videtur, falſum maxime de ſapore, quoniam nullũ videmus effectum, quem faciat ſapor in rę inanimata.

Vt igitur appareat, quomodo dicta philoſophi vera ſunt loquemur. Primo, de odore, & ſono, & colore. Secundo, de lumine. Tertio, de ſaporibus.

Quantum ad primum aduerte, quòd apud Cõment. in cõment. 125. & 126. differentia eſt inter viſum auditum, & odoratum ex vna parte, & tactum ac guſtum, vt eſt quidã tactus ex alia parte. Nã tres primi ſunt in gñe relationis per ſe ita, quòd viſibile refert videns, ſonus auditum odor, vt odor olfatum, & econuerſo. Et ideo apud ipſum color, & odor, & ſonus non immutant per ſe niſi ſenſum. Vnde quæ non habent ſenſum nõ dñr immutari per ſe, & formaliter ab illis, ſed ratione adiuncti. Verbi gratia, quia odor eſt in corpuſculis euaporatis quæ immiſcentur aëri, aut aquæ dicimus, ꝙ odor non, vt odor, ſed per admixtionẽ odorabilis reddit aërem, odoriferum. Similiter ſonus, vt ſonus ſicut dicit philoſophus in tex. 126. non agit in corporibus actione alteratiua, ſed reſpectu adiũcti, id eſt motus localis qui ad ſonum

concurrit vt patet in cap. de auditu. Sicut tonitruum ſcindit lignum, non vt tonitruum ſed propter vehementiſſimũ motum aëris. Dico autem alij ſenſus .ſ. tactus & guſtus vt eſt quidam tactus ſm Comment. in commento 125. ſunt in genere actionis & paſſionis per ſe, in genere autem relationis per accidens. Quod ſi intelligo. Quia obiectum tactus principaliter ſunt quatuor primæ qualitates: & ille ſcd'm ſe ſunt actiuæ, & paſſiuæ, ex 2. generatione, ex conſequenti ſunt alteratiuæ. Alteratiuum autem reſpicit alterabile. Alterabile vero indifferenter cõuenit animato & inanimato. Et ideo qualitates primæ tangibiles per ſe immutant, alteratiuę tam inanimata quam animata. Quod autem reſpiciant tangens aut tactum inquantum ſunt alteratiuæ eſt per accidens, qm̃ remoto tactu adhuc ſunt alterius immutatiuæ ſ. corporis alterabilis. Et ideo dicit, Comment. ꝙ per accidens ſunt in genere relationis. i. per accidens reſpiciunt tangens aut tactũ. Et qm̃ ſermo philoſophi eſt intelligendus de per ſe, ideo dicit colorem vt color eſt, ſonum vt ſonus eſt, odorẽ vt odor eſt non agere niſi in habente ſenſum. Tangibilia vero & ſapores agere in habente ſenſum & in non habente.

Quantum ad ſecundum .ſ. de lumine aduerte, ꝙ duæ ſunt actiones luminis ſolaris .ſ. illuminare & calefacere. Prima nõ eſt alteratiua nec cũ abiectione ꝯtrarij, qm̃ lumini opponitur ſolum tenebra quæ eſt priuatio & non qualitas contraria. Secũda eſt alteratiua ſed non competit lumine præciſæ, imò concurrit motus localis. Nam vt determinauimus in lib. 12. metaph. in illa q̃one q̃uo cœlũ agat in hæc inferiora, ſi cœlum quieſceret ſol quidem illuminaret partem terræ ſibi oppoſitã, ſed nõ calefaceret. Et qm̃ vt diximus ſermo philoſophi intelligendus eſt per ſe, cum lumen vt lumen nõ alteret niſi adiuncto motu locali, ideo computauit lumen & tenebram in eodem gradu cum ſono & odore.

Quantum ad tertium. ſ. de ſaporibus aduerte, ꝙ aliter exponendus eſt tex. philoſophi 126. vbi inquit. Sed tangibilia & ſapores agunt. Si. n. non, à quo vtique patientur inanimata & alterabuntur ſm B. Th. & Egidium, & aliter ſm Comment. Nam B. Th. & Egid. volunt dictum philoſophi eſſe verũ materialiter, vt ſit ſenſus. Sed tãgibilia & ſapores agũt &c.

non inquantum ſapores: ſed inquantum fundantur in humido vt declarauimus in lib. de ſenſu & ſenſato: humidum aūt cum ſit qualitas tangibilis & alteratiua per ſe, agit indifferenter in habente ſenſum & in non habente, ſecundūm Cōmentatorem vero in commento 126. poteſt exponi de ſapore vt ſapor eſt. Et cum arguitur, ꝙ non videmus aliquem effectū cauſatum à ſapore in re inanimata falſum eſt. Nam vt adducit Comment. in eodem commento Platonem in Thimeo videmus ꝙ diuerſi ſapores habent in corporibus inanimatis diuerſas paſſiones adiuncta calefactioni & infrigidationi. Verbi gratia exaſperare, quòd eſt pōtici. Lenificare, quòd eſt vnctuoſi. & alia multa quæ dicta ſunt in Thimeo quæ Galenus laborat exponere. Hæc Comment. Et hæc dicta ſint pro præſenti quæſito.

Qō 54. Si philoſophus ponit conuenienter differentiam inter odorare & pati ab odore.

Quid igitur eſt odorare præter pati aliquid. Tex. 127.

IN HAC q. aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc, cum odorare ſit idem formaliter quòd ſentire odorē, non vī philoſophus quietaſſe intellectum dubitantis. Si. n. quæret dubitans in quo differunt ſentire odorem & pati ab odore, non poteſt reſponderi niſi quòd odorem ſentire eſt odorare & ſic remanet quæſtio dubia, vt ſupra.

Vt igitur cognoſcas quòd per ly ſentire odorē, ponit philoſophus ſufficientem differentiam inter odorare & pati ab odore aduerte, ꝙ odor ſimiliter quodcūq; aliud ſenſibile ꝓprium poteſt tribus modis eſſe in alio. Primo, naturaliter, ſicut accidens in ſubiecto, vt odor in pomo, color in colorato, calor in calido, ſonus in aëre. Et hęc dicitur receptio materialis quia ſcd̄m eſſe materiale. Secundo, intentionaliter. i. ſecundum eſſe ſpirituale. Sic recipitur color in diaphano & in ſpeculo & organo viſus. Et huiuſmodi non denominantur colorata à calore ſic recepto. Similiter recipitur intētionaliter odor in medio ad magnam diſtātiam vt diximus in cap. de odoratu. Tertio, ſenſibiliter, quod quidem eſt idem cum recipi intentionaliter in organo ſenſus. Dixit. n. philoſophus ſupra, quòd ſenſus eſt receptiuus ſpecierū ſine materia. Sed ſupra ly intentionaliter addit aduertenter. Nā

dato ꝙ color recipiatꝰ intentionaliter in medio illuminato & in pupilla, ſi homo eſſe fixus imaginans circa aliud obiectum cogitandi de ipſo intenſæ, non videret colorem nec coloratum ante ſe poſitum. Et ꝙ nō videat non eſt alia cauſa niſi qa non aduertit ſe immutari à colore ante ſe poſito. Recipi ergo obiectū ſenſibiliter in ſenſu eſt recipi intentionaliter aduertenter. Et hoc tale recipi coagente ſenſu actiuę eſt idem ꝙ ſentire. Dico autem coagēte ſenſu actiuæ, qm̄ vt determinauimus ſupra, ſenſatio nō eſt pure actiuæ ab obiecto, neç eſt ſenſum purepati ab obiecto, ſed ſenſus concurrit paſſiuæ in recipiendo ſpeciem, & actiuæ in eliciendo ſenſationem. Ex his declaro differentiam poſitum à philoſopho inter odorare, & pati, ab odore eſſe conuenientem. Nam pati, ab odore, & odorare ſe habent, vt magis commune, & minus commune. Pati enim, ab odore indifferenter verificatur de triplici modo ſupra aſſignato recipiēdi odorem. Nam aqua effecta odorifera patitur ab odore, & aër multum diſtans, ab odorabili, & propinquus odoranti recipienti ſpeciē odoris patitur ab odore. Et organum cui eſt alligata potentia odoratiua recipiens ſpeciem odoris aduertenter, patitur ab odore. Odorare autem verificatur ſolum tertio modo. Vnde ſolutio philoſophi ſic eſt interpretāda. Odorare differt à pati, ab odore, qm̄ odorare eſt ſentire odorem, & recipere odorē ſenſibiliter. Hoc aūt eſt recipere odorem immaterialiter aduertenter. Aduertēter aūt eſt, per virtutem animæ cognoſcitiuam. Sed pati, ab odore eſt recipere odorē, vel pure materialiter, ſicut recipit pars aëris, propinqua odorabili, vel intentionaliter tātum ſicut pars aëris, multum diſtans, ab odorabili. Et ex his receptionibus licet aër, patiatur ab odore, non tamen eſt odorans, quia deficit ſibi tertia receptio. Et aduerte, ꝙ Cōment. in commento 127. in fine paucis verbis explicat hanc differentiam dicens. Si igitur aliquis quæſierit, & dixerit. Cum olfacere ſit paſſio, & receptio odoris à medio ſit paſſio etiam, quæ igitur eſt differentia inter vtraque paſſionem? Dicentes ei, ꝙ cum aër patiatur velociter à ſenſibili efficitur per hanc paſſionem ſenſatum illi ſenſui. Senſus autem fit per hans paſſionem ſentiens non ſenſibile. Hæc Comment. Patet igitur quomodo differentia aſſignata à philoſopho

loſopho inter odorare, & pati, ab odore fuit conueniens. Nam odorare eſt pati,ab odore,& non econuerſo. Limitat enim odorare ly pati,ab odore, ſicut homo limitat animal. Vnde odorare eſt pati, ab odorare non abſolutæ aliter aër, odoraret ſed eſt pati,ab odore ſenſibiliter aduertentur,vt ex poſuimus. Et hoc eſt idem,ꝙ ſentire odorem. & ſic quietatur intellectus dubitãtis.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 55. Si ſenſus exteriores ſunt tantum quinque.

Qm̃ autem non ſit ſenſus alius præter quinque.Tex.128.

IN HAC queſtione aduerte,ꝙ philoſophus à tex.128. vſque ad textum 134.immoratur ad probandum, quòd non ſunt,niſi quinque ſenſus exteriores. Probat autem quadruplici via, ſcilicet ex medijs, ex organis, ex ſenſibilibus proprijs ex ſenſibilibus communibus. Et quoniam in ſuis probationibus philoſophus aſſumit plures propoſitiones, quæ primo aſpectu videntur falſæ ideo ſic procedemus.Primo,aſſignanda eſt ſufficientia quinque ſenſuum exteriorum; Secundo, ſuſtinendæ ſunt quinque propoſitiones philoſophi & declarandæ in quo ſenſu ſunt veræ.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ ſufficientia quinque ſenſuum, ſolet à diuerſis diuerſimode aſſignari. Tu tñ ſequere B.Th. in 2. de anima in expoſitione tex.135. vbi formaliter ponit eorum ſufficientiam ſumptam ex parte obiectorum,q̃ & formalius,& diſtinctius ponit in 1.parte in q.68. in art.3. Et vide tu qm̃ difficultatem non continet.Quod ſi vis iuxta viam Comment.incedere,quæ non repugnat B.Th.ſequere Iand. in 2. de anima in q.32. Illud ſolum caue circa finem quæſtionis, vbi dicit,ꝙ ſenſus actiuus,& paſſiuus debet computari pro vno,inquãtum ſunt vnum ſecundum analogiam, vel inquãtum ordinãtur ad vnum finem &c. Id quidem nos non concedimus,nec celebriores Commentiſtæ, quoniam non acceptamus ſenſum actiuum diſtinctum realiter à ſenſu paſſiuo. Sed eundem ſenſum eſſe actiuum,& paſſiuum,vt determinauimus ſupra contra Iand.in q.31.Et aduerte,ꝙ fortius argumentum probans dari plures ſenſus, quàm quinq;, ſumitur ex tactu,qui cum ſit plurium primarum contrarietatum vr̃ eſſe plures ſenſus. Sed illud iam ſoluimus ſupra in q.47.vbi inueſtigabimus de vnitate,& pluralitate tactus.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ primá philoſophi propoſitio quæ vř eſſe falſa eſt in tex.128.vbi dicit ꝙ tactu ſentimus omnes tangibiles qualitates, vbi Commentator dicit, ꝙ ſimiliter eſt de qualitatibus viſibilibus, & audibilibus, & olfactiuis. Sed hoc apparet falſum, quia multa animalia hñt viſum quæ tamen non apprehendunt omnes differẽtias colorum, ſicut piſces & habentia oculos duros, & ſicut noctua. Et homo per odoratum non ſentit omne ſpecies odoris, eo ꝙ homo male odorat ex 2. de anima textu 92.

Ad hoc reſpondetur, quòd propoſitio philoſophi eſt vera conſiderando ſenſum ex natura ſenſus, cuius obiectũ eſt color vniuerſaliter ſumptus, vel odor, vel ſonus eodẽ modo. Quod autem in aliquo animali viſus non percipiat omnes differentias coloris vel odoratus oẽs differẽtias odoris, hoc non puenit ex ſenſu ſm ſe, ſed ex tali diſpoſitione organi in tali animali vt exemplificatum eſt de habentibus oculos duros. De homine aũt quòd non perficiat omnes differentias odoris ex indiſpoſitione organi non eſt cõceſſum ab oĩbus, & id iam determinauimus ſupra in q.39. vbi expoſuimus illud dictum philoſophi. Praue enim odorat homo.

Secũda propoſitio quæ videtur falſa eſt in tex.129. vbi dicit philoſophus. Quæcunque quidem ipſi tangentes .i. ſine medio extrinſeco ſentimus, tactu ſenſibilia ſunt. Sed hoc videtur falſum. Nã per ſenſum cõem vt dicemus infra cognoſcimus omnia ſenſibilia quinque ſenſuum, ergo non eſt neceſſe quòd ea quę ſentimus ſine medio extrinſeco ſentiamus tactu, cum poſſint ſentiri ſenſu communi.

Quantum ad hoc rñdetur, quòd propoſitio philoſophi debet intelligi de ſenſu ſentiente primo qualitates tangibiles, hic autem non poteſt eſſe niſi tactus. Quòd autem arguitur de ſenſu communi non valet, quoniam ipſe non primo immutatur à ſenſibilibus ſed ſupponit immutationem iam factam in ſenſu exteriori, vt dicemus infra quando quæremus ſi datur ſenſus communis. Vnde cœcus natus nullo modo per ſenſum communem apprehendit colorem.

Tertia propoſitio quæ videtur falſa eſt in text. 129. vbi dicit philoſophus. Et ita eſt .ſ. quòd ſi per vnum fiãt ſenſibilia plura vno, quæ differũt abinuicẽ genere, neceſſe eſt habẽs

iſtum

iſtum ſenſum quòd ſentiat vtrunque. Et intēdit philoſophus dicere quòd ſi per vnum medium cognoſcuntur plura ſenſibilia, vt per aërem color & ſonus, hñs organum conformæ illi medio cognoſcet per illud organū illa plura ſenſibilia. Sed videtur hoc eſſe falſum, nam per aërem cognoſcitur color & ſonus,& organum auditus eſt conforme aëri. Conſtat enim ex aëre complantato vt diximus ſupra,& tamen per organum auditus non cognoſcitur color & ſonus.

Ad hoc rñdetur,ꝙ dictum philoſophi ſic debet intelligi ſi plura ſenſibilia diſtincta gñe cognoſcãtur per idem mediū, hñs organum conformæ illi medio prout eſt medium vtriuſque illorū ſenſibilium per illud organū cognoſcit illa plura ſenſibilia. Sed non eſt ſic de organo auditus. Nam licet aër ſit medium in ſentiēdo colorem & ſonum, tamē nō per eãdem diſpõnem imò per diuerſas. Nam aër prout diaphanus,eſt medium in videndo colorem, ꝓut vero condenſabilis & rarefactibilis,eſt medium in ſentiēdo ſonum. Organū autē auditus eſt cõformæ aëri non ſecūdum quòd diaphanus, ſed vt eſt cõdēſabilis & rarefactibilis,ideo per ipſum cognoſcitur ſolum ſonus, & nõ color, ſecus eſſet ſi ꝯformaret aëri ſecundum vtranque diſpoſitionem, tunc.n. per ipſum & ſonum & colorem cognoſceremus. Et patet dictum philoſophi eſſe verum ſi recte,vt declarauimus intelligatur.

Quarta propoſitio quæ videtur eſſe falſa eſt in text. 120. vbi philoſophus declarans quomodo organa ſenſuum à prędominio ſunt attribuenda elementis dicit. Pupilla quidem aquæ. Auditus vero aëris. Olfatus vero horum alterius eſt. Ignis autem,aut nullius eſt,aut cõis omnibus. Sed propoſitū huius dicit in lib.de ſenſu & ſenſato, vbi attribuit organum viſus aquæ auditus aëri,odoratum vero attribuit igni.

Ad hoc rñdetur,ꝙ philoſophus in lib.de ſen.& ſenſ.nõ dicit odoratum attribuendum igni ſimpliciter & ex ꝓpria ſnia ſed quaſi cõdeſcendens antiquis qui ſic extimabant. Et quòd hæc fuerit mēs philoſophi patet ex eo ꝙ ꝯdõnale loquitur. Sic.n.inquit. Quod ſi oportet ſm hunc modum.i.vt dicebãt antiqui attribuere & aſſignare vnumquodque ſenſitiuorum vni elementorum. Oculi quidem viſiuum aquæ extimandū, aëris vero ſonorum ſenſitiuum, ignis autem odoratum.

Cum igitur in 2. de anima loquatur ex propria ſententia, & in lib. de ſenſu, & ſenſato non ex propria ſententia, ſed aliquo modo condeſcendens antiquis, & conditionatæ loquatur, patet non eſſe veram repugnantiam in dictis ſuis.

Quinta propoſitio quæ vr̃ eſſe falſa eſt in tex. 133. vbi dicit philoſophus, ꝙ ſenſibilia cõia ſunt ſex. ſ. motus, ſtatus, magnitudo, figura, numerus, vnum. Nam ſupra in tex. 64. poſuit tantum quinque, dimiſit enim vnum, ergo aut ſupra fuit diminutus, aut hic non videtur verum dicere.

Ad hoc reſpondetur, ꝙ vnitas comprehenditur in numero, vt pars in toto. Vnde philoſophus tractans ſupra de numero quo eſt ſenſibile commune implicite tractat de vno; & ideo non fuit diminutus. Aduerte tamen, ꝙ ſolus numerus quantitatiuus eſt ſenſibile commune, & non numerus tranſcendens vel metaphyſicalis, eo ꝙ ille non cauſatur ex diuiſione continui. vt declarauimus in 8. metaph. in quæſtionibus noſtris, & eſt q. 11. ſic ſolum vnum quantitatiuum, & non vnum tranſcendens intelligitur hic à philoſopho eſſe ſenſibile commune. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 56. Si ſenſus exterior cognoſci actionem ſuam.

Quoniam autem ſentimus quod videmus, & auditus. Neceſſe eſt aut viſum ſentire, q̃a videt aut altero. Tex. 136.

IN HAC q. aduerte, ꝙ philoſophus in hac concluſione. Senſus exterior cognoſcitur actionẽ ſuam, pure diſputatiuæ procedit, ad vtranque partem arguens, & quaſi indeterminatus tranſij. Se tñ magis determinauit in lib. de ſomno, & vigilia ad partem negatiuam, vbi inquit. Eſt autem quædam potentia communis quæ ſequitur omnes, quia & ꝙ videt ſentit, & audit. Non enim ſenſus quidem videt, qm̃ videt, hec philoſophus. Quia tñ vtraque opinio ſuſtineri poteſt. ſ. ꝙ ſenſus exterior cognoſcit actionem, & ꝙ non cognoſcit, ideo procedes media via quæ erit hæc. Senſus exterior, vt immutatur ab obiecto ſuo non cognoſcit actionem ſuam, vt autem continuatur, & per ꝯñs aliquo modo fit vnum cum ſenſu cõi cognoſcit eam. Pro cuius euidentia aduerte, ꝙ vt dicemus cum loquemur de parte intellectiua, ſola potentia omnino immaterialis qualis eſt intellectus ſeipſa præciſæ cognoſcit actum ſuum. Cognoſcit. n. intellectus lapidem, &

ſe

ſe cognoſcere lapidem. Cum autem ſenſus exterior non ſit potentia omnino immaterialis. Eſt.n.affixa organo, non poteſt ſeipſo, vt immutatur ab obiecto cognoſcere actionem ſuam, ergo vel nullo modo cognoſcit eam, ſed hoc pertinet ad altiorem potentiam, vel cognoſcit vt ſit vnum cum ſenſu cõi. fit autem vnum prout ſenſatio exterior non completur donec terminetur ad ſenſum cõem, ſicut non completur linea protracta à circunferentia donec terminetur ad centrũ. Dicemus igitur, ꝙ ſenſus puta viſus videt colorẽ, & videt ſe videre colorem, non præciſæ inquantum immutatur à colore, quia viſio non eſt colorata. ſed prout viſio terminatur ad ſenſu cõem. Tunc.n.per talem continuationem eſt æquipollenter viſus. Et quòd dico de viſu intellige de alijs ſenſibus, vt continuantur ſenſui communi. Nam ſicut idem centrum æquipollet diſtinctis punctis ad quæ terminarenẽ diſtinctæ lineæ ſi non vniretur in centro. Sic idem ſenſus communis æquipollet omnibus ſenſibus exterioribus prout eorum ſenſationes complementum habent in ſenſu communi. Patet igitur, quomodo cognoſcit ſenſus; & non cognoſcit actionem ſuam. Non cognoſcit quidem per ſeipſum, cognoſcit autem vt ſit vnum cum ſenſu communi. Nam vt ſic eſt vna actio vtriuſque. Et hoc eſt quòd dicunt alij, ſcilicet ꝙ ſenſus exterior per ſeipſum, & directę nõ cognoſcit actionem ſuã. Indirectæ tamen cognoſcit inquãtum immutat ſenſum communem. Senſus vero communis directæ percipit actionem ſenſuum exteriorum, eo quòd directæ immutatur ab immutationibus factis in ſenſibus exterioribus.

Ex prædictis concordare poteris philoſophum in lib. de anima, & in lib. de ſomno, & vigilia. Nam ſi videtur in lib. de anima declinare ad partem affirmatiuam intelligendum eſt quòd indirectæ. Cum autem in lib. de ſomno, & vigilia. tenet abſolutæ partem negatiuã intelligendum eſt directæ; & in ſe, prout, ſcilicet eſt diſtinctus à ſenſu communi. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 57. Si datur ſenſus communis, & ſi eſt vnus.

Neque vtique ſeparatis contingit diſcernere quòd alterum ſit dulce ab albo, ſed oportet aliquo vno vtraque manifeſta eſſe. Tex. 146.

IN

IN HAC quaſtione quatuor agenda ſunt. Primo, cōſiderandum eſt, ſi neceſſe eſt dare ſenſum cōem. Secundo, ſi eſt vnus, vel plures. Tertio ſuppoſito, q̄ ſit vnus quem modū vnitatis habet. Quarto ſuppoſito, q̄ habeat vnitatem admixtā diuerſitati, à quo trahit hanc vnitatem, & diuerſitatē.

Quantum ad primum, ponitur hæc concluſio in qua oēs peripatetici conueniunt. Præter quinque ſenſus particulares exteriores de quibus iam pertractatum eſt, neceſſe eſt dare alium ſenſum ad quem terminentur omnes immutationes ſenſum exteriorum, vt ad cōmunem terminum. Et ſic probatur. Si non datur &c. ergo differentia inter obiecta diſtinctorum ſenſuū puta inter album, & dulce remaneret nobis incognita ſecundùm ſenſum, cuius contrarium experimur, Nam conſtat, q̄ ad ſenſum iudicamus album, & dulce diſtingui, quorum vnum apprehendimus viſu, & alterum guſtu. Conſequentia quidem ſic probatur. Quæcunque virtus cognoſcitiua ponens differentiam inter aliqua duo, neceſſe eſt vt vtrunque apprehendat, hæc de ſe patet quoniam iudiciū inter aliqua ſupponit cognitionem eorum. Sed nullus ſenſus particularis exterior apprehendit obiecta diſtinctorum ſenſuum. Alter non reſpiceret determinate ſuum proprium obiectum, nec vnitatem, diſtinctionem ſortiretur ab eo, cuius oppoſitum determinauimus ſupra. Ergo nō daretur alius ſenſus cognoſcitiuus omnium obiectorum ſenſuum particularium, differentia inter obiecta diſtinctoꝝ ſenſuum remaneret nobis incognita ſecundùm ſenſuum. Neceſſe eſt igitur dare ſenſuum cōmunem, vt per ipſum cognoſcamus dictam differentiam. Quem quidem appellamus ſenſum cōmunem, non prædicatiuæ, ſed propter omnem immutationem quinque ſenſuum exteriorum, quæ terminantur ad ipſum, & vt ſic poteſt dici, quòd videt vt vnitur viſui, & audit vt vnitur auditui & idem intellige de alijs ſenſibus.

Quantum ad ſecundum, ponitur hæc concluſio. Senſus cōis neceſſario eſt vnus, & huius rationem aſſignās philoſophus fundat ſe ſuper hanc ꝓōnem. Si non eſſet vnus non poſſet cognoſcere differentiam inter obiecta diuerſorum ſenſuum. Se hēret enim ſicut ſi eſſent duo homines quoꝝ vnus cognoſceret album, & alter dulce, de quibus conſtat, q̄ neu

 ter

ter cognoſceret differentiam inter album,& dulce,quia neu ter vtrunque cognoſcit. Et hæc ratio euidens eſt. Quam & Cōmentator in cōmento 146. ſic format. Si eſſet poſſibile iudicare hæc duo eſſe diuerſa per duas virtutes diuerſas quarum vtraque ſingulariter comprehendit alterum duorum illorum, tunc neceſſe eſſet quando ego ſentirem hoc eſſe dulce,& tu illud eſſe album,& ego non ſentirem quod tu ſenſiſti, neque tu quod ego, vt ego comprehenderem ſenſibile meum eſſe aliud à tuo licet non ſentiam tuum. Et vt tu comprehenderes ſenſibile tuum eſſe aliud à meo, & hoc eſt manifeſte impoſſibile. Neceſſe eſt ergo ſenſum cōmunem iudicantem,& ponentem differentiam inter obiecta diſtinctorum ſenſuum eſſe vnam animæ potentiam,& non plures.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ licet ſenſus cōmunis ſit vna potentia tñ neceſſe eſt vnitatem ſuam eſſe admixtam aliquali diuerſitati,ſiue pluralitati,vt arguit philoſophus in textu 147.eo ꝙ ſenſus communis ſimul immutatur ſenſibilibus contrarijs vt albo,& nigro,dulci,& amaro,& per conſequēs immutationibus contrarijs. Sed in eodem, & indiuiſibili non ſimul poſſunt recipi contraria,ergo eſt neceſſe ſenſum cōmunem,vt recipit nigrum diuerſificari, vt recipit album. Sic dico de alijs ſenſibus contrarijs. Qualis autem ſit hæc diuerſitas inuenio duos modos dicendi.Vnus ponitur à philoſopho in textu 148.qui dicit,ꝙ ſenſus cōmunis eſt vnus numero,& eſſentialiter,ſed diuerſus ſecundum eſſe. Nam ꝓut immutatur ab albo recipit aliud eſſe, accidentale tñ, quam quando immutatur à nigro, qm̃ diſtinctæ formæ dant diſtincta eſſe. Sed iſtæ modus dicendi nō placet philoſopho,imò eum improbat in eodem textu, eo ꝙ contraria non poſſunt eſſe ſimul in eodem numero licet diuerſificentur ſecundum eſſe.Nam licet calor,& frigiditas dent diuerſa eſſe accidētalia aquæ tñ non poſſunt ſimul ineſſe eidem aquæ numero.

Sed tu aduerte,ꝙ iſtæ modus non reprobatꝰ à philoſopho vt falſus. Nam in lib.de ſenſu,& ſenſato ponit eundem modū circa finem libri & non reprobat, imò in ſecūdo loco ponit eum approbatiuæ,vt patet ibi,vel queadmodum in rebus ipſius contingit &c. Nec ratio quā adducit philoſophus hic contra talem modum concludit.Nam licet albū,& nigrum

ad extra ſint contraria, tamen ſpecies eorum intentionales in medio,& in ſenſu non ſunt cōtrariæ ſicut nec in intellectu,eo quòd illic ſunt ſolum quo ad eſſe intẽtionale. Et per conſequens motus qui ſiunt ab his ſpeciebus in ſenſu communi non ſunt contrarij.Propter quod non ſequitur contraria eſſe in eodem.Et aduerte,quòd B.Th.exponẽs prædictũ in lib.de ſenſu,& ſenſato ſoluit eandem rationem ex verbis eiuſdem philoſophi tractis ex 2.de anima ex tex.148.ibi. Quare neq; ſpecies pati ipſorum, ſi huiuſmodi eſt ſenſus,& intelligentia. Ex quibus patet, quòd illa improbatio philoſophi non fuit niſi apparens. Alter modus diuerſitatis in ſenſu communi eſt ille quẽ ponit philoſophus in tex.149. exẽplificans de centro. Et hanc diuerſitatem nominat Cōment. in commento 149.diuerſitatem ex inſtrumentis particularium ſenſuum copulatis ſenſui communi, ſicut multæ lineæ copulantur centro,ex quibus centrum accipit diuerſitatem. Vnde inquit.Et quaſi opinatur,ſcilicet Ariſt.quòd virtus primi ſentientis .i. ſenſus cōis,melius eſt vt dicatur vna forma & multa inſtrumentis copulatis cum ea, per quæ tranſeunt motus ſenſibilium quouſque copulentur cum ea,quàm dicere ipſam eſſe vnam ſubiecto,& multa ſecundum formam.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ ſenſus communis non habet ex eodem vnitatem, & diuerſitatem. Nam pro nunc duo ſunt eius officia:Primum eſt,recipere ſpecies propriorum ſenſibilium quinque ſenſuum.Secundum eſt cognoſcere,& iudicare differentias dictorum ſenſibilium.Prout recipit diuerſa propria ſenſibilia debet eſſe diuerſus, vt autẽ ponit differentiam inter talia ſenſibilia, & iudicat de eis,debet eſſe vnus.Et hoc eſt quod dicit Cōment.in commento 146. vbi ſic,inquit.Illud enim eſſe.ſ.eſſe vnum eſt dignius ei ſecũdũm,ꝙ eſt iudicans.Illud autem.ſ.eſſe diuerſum conuenit ei ſcd̃m ꝙ eſt recipiẽs. Hæc de ſenſu communi dicta ſint.Reliqua aũt.ſ.quomodo ſituatur in anteriori parte capitis quomodo ab hac virtute vt ab vniuerſali fonte emanant ſpiritus animales ad organa ſenſuum exteriorum,quomodo comparatur ad ſenſus exteriores vt rex ad nuncios ſuos iam manifeſtauimus in epitomate noſtro ordinato ſuper lib. de anima Ariſt.& illic tetigimus mentem Auic.& Algazelis.

Quæſtio

Quæſtio 58. Si vermes, & apes, & formicæ habent phantaſiam,

Si vero ei quod actu idem, omnibus vtique contingeret beſtijs phantaſiam ineſſe, videtur autem non, vt formicę, aut api, aut vermi, Tex. 156.

IN HAC quæſtione inuenio duas opiniones, quarum prima eſt Comment. cui concordat Alb. Secunda eſt B. Th. cui concordat Egid. quo ad concluſionem licet non quo ad rationem, vt declarabitur infra.

Quantum ad Comment. aduerte, quòd in comment. 156. facit differẽtiam inter vermes, & muſcas, & inter apes ac formicas. Nam quo ad muſcas, & vermes, tenet negatiuã, quo ad apes formicas tenet affirmatiuam. Vnde inquit. Extimatur enim, quòd nõ omne animal imaginatur, & eſt animal, quod non mouetur ad ſenſibilia niſi apud præſentiam eorum in actu, vt vermes, & muſcæ. Apes vero, & formicę neceſſario imaginatur. Apes quidem propter artificium, formicæ autem propter depoſitionem, ſed non curatur de exemplo. Hæc Comment. Vult ergo, quòd apes, & formicæ habeant phantaſiam perfectam, & determinatam, & quòd non ſit curandum de exemplo philoſophi. Non enim exempla ſemper inducuntur, ſed cauſa notificationis.

Comment. concordat Albertus qui in ſuo 3. lib. de anima tract. 1. cap. 7. tenet quo ad vermes, & muſcas partem negatiuam, & quo ad apes, & formicas partem affirmatiuam. Sic enim inquit. Si actu, & eſſentialiter idem eſſent ſenſus & phãtaſiam hoc modo dicta. ſ. perfecta, & determinata, tunc quibuſcunque ineſſet ſenſus ineſſet, & phantaſiã hoc modo dicta. i. perfecta, & determinata, & ſecundùm oẽm ſuam operationem, & hoc non eſt verum quia vermes, qui ſunt lumbrici terræ, & muſcas, & cimices, & pediculos, & huiuſmodi animalia immunda, & incompleta nihil videmus ad phãtaſiam operari eo modo quo ſupra determinauimus opera phantaſiæ. Ineſt tamen talibus imaginatio aliqua. Superius enim hoc probatum eſt. Videtur tamen Ariſt. dicere formicas, & apes non hr̃e phantaſiam. Quod omnino falſum eſt cum talia animalia artificioſe operentur caſas, & ſibi prouideant in futurum, & operentur in communi. Puto autem hoc non ex

vitio

vitio eſſe philoſophi, ſed ex vitio tranſlationis quia tranſlator non intellexit vllum animalium quæ Ariſt. dixit phantaſiam non habere, & loco eorum tranſtulit formicas, & apes, & corrupit veritatem ex mala tranſlatione. Hæc Albertus.

Quantum ad viam B.Th. aduerte, ꝙ in expoſitione textu 156, tenet partem negatiuam, & ſoluit rationem ſuper quam fundarunt ſe Cōment. & Albertus, quia.ſ. operantur artificioſæ, & congregant ſibi prouidentes in futurum. Et dicit. Quod autem operantur propter finem quaſi prouidentes ſibi in futurum, non contingit ex hoc ꝙ habeant imaginationem ipſius futuri, ſed imaginantur actus præſentes qui ordinantur ad finem ex naturali inclinatione magis quam ex apprehenſione. Et ſic concludit, quòd apes, & formica operantur opera ſua quæ videntur fieri quadam admirabili prudentiâ, non ex hoc quòd habeant phantaſiam determinatam, & diſtinctam à ſenſu, ſed naturali inclinatione, quia non phantaſiantur aliquid, niſi dum mouentur à ſenſibili.

Sed aduerte, ꝙ Egidius poteſt expoſitionē tex. 156. in ſua q. 2, licet videatur in concluſione non diſcordare à B.Th. tamen non approbat rationem ab ipſo allegatam. Dicit enim Egidius, quòd operari ex inſtinctu, ſiue ex inclinatione naturali eſt commune omnibus animalibus tam habentibus phātaſiam determinatam quam non habentibus, eo quòd non habent dominium ſuorum actuum, ex conſequenti excepto homine omne animal operatur inclinatum in ſic vel ſic agēdum ex naturali inſtinctu, ergo per id quod eſt cōmune omnibus beſtijs, non poteſt probari formicam, & apem non habere phantaſiam determinatam.

Verum ſi aduerteris dicta B.Th. cognoſces ꝙ Egid. non efficaciter impugnat eum. Non enim B.Th. ex illo ſolo communi omnibus beſtijs concludit phantaſiam determinatam non ineſſe formicæ, & api, ſed ex hoc toto, Videlicet q̄a imaginantur tantum actus præſentes.ſ. congregare, & fabricare qui actus ordinantur ad finem. i. ad ſuſtentationem ſuam nō ex apprehenſione futuri, ſed ex naturali inclinatione tali modo exiſtente in formica, & ape. Et quando dicit Egidius qđ api ineſt memoria per quam reuertitur ad locum vbi fabricare inceperat. Et formicæ ineſt memoria per quam reuerti-

tur

tur ad foueam in qua frumentum congregare cœperat, memoria autem eſt abſentium, hæc omnia neganda ſunt in via noſtra. Nam non reuertitur quia memoratur, ſed quia eſt in continuo exercitio. Vnde videmus, ꝙ ſi interrumpatur ſemita facta à formicis, & ceſſent ab actuali, & continuato exercitio neſciunt ad priſtinum locum reuerti. Et aduerte, ꝙ & ipſe Egidius in fine ſuæ quæſtionis ad idem ſe reſoluit. Inquit enim. Aper habent phantaſiam de loco vbi fabricant dum ſunt in continuo exercitio, & dum ſunt præſentia illa ſenſibilia quæ ordinantur ad huiuſmodi fabricam. Sed ſi poſita extra exercitium, & exiſtentia extra locum fabrice inciperēt de fabrica habere memoriam, & imaginarentur qua licet deberent fabricare, non poſſet hoc eis contingere niſi haberēt determinatam phantaſiam. Et quia hoc non ineſt apibus, & formicis non dicuntur habere phantaſiam determinatam, ſed indeterminatam. Hæc Egidius. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 59. Si phantaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab alijs ſenſibus interioribus. Et dato quod ſic. Vtrum diffinitio eius aſſignata à philoſopho ſit conueniens.

Erit vtique phantaſia ipſa motus non ſine ſenſu contingens. Textu 161. Et infra in eodem textu phantaſia vtique erit motus à ſenſu ſecundùm actum factus.

IN HAC quæſtione duo principaliter pertractanda ſunt. Primo, ſi phantaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab alijs. Secundo, quomodo verificatur diffinitio eius aſſignata à philoſopho.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ alio modo tenēdum eſt ſcd̄m mentē Auic. & Algazel. & Alber. & Cōment. & B. Th. & alio modo ſcd̄m philoſophum. Nam ſecundùm illos verę & realiter diſtincta eſt ab alijs. Ponunt enim Auicenna, & Algazel, & Albertus ſenſus interiores eſſe quinq; diſtinctos realiter. Cōment. autem, & B. Th. ponunt quatuor. Et de his opinionibus copioſę tractaui in epitomate noſtro ſuper lib. de anima in tract. de ſenſibus interioribus, vt videre poteris, nec hic replicādum eſt, ſm̄ autem philoſophum difficile eſt

poteſt dici quantum ad actum ſuum, ꝙ eſt motus factus à ſenſu, id eſt ab immutatione ſenſus exterioris. Nō enim ſenſus communis ſentit niſi ad eum terminetur immutatio exterior. Secundo, quia potentia animæ non eſt motus, vt patet, ſed phantaſia ponitur potentia animæ cum ſit vnus ex ſenſibus interioribus, ergo non eſt motus. Tertio, cōtingit hominem phantaſiari etiam nullo ſenſu, exteriori actus ſentiente, vt patet in ſomniante ergo non bene dicitur, quòd phantaſia eſt motus factus à ſenſu ſecundùm actum.

Ad primum reſpōdet Egidius poſt expoſitionē tex. 161. quòd hæc diffinitio conuenit ſoli phantaſiæ propter illam particulam, & multà agunt ac patiuntur propter ipſam. In hoc enim diſtinguitur ſenſus communis à phātaſia. Sed hæc reſponſio non valet, quoniam illa particula nō ingreditur diffinitionem datam à philoſopho, cuius ſignum eſt quòd infra in eodem tex. 161. cōcludens diffinitionem phātaſiæ dicit phantaſia vtique erit motus à ſenſu ſecundùm actum factus. Nec replicat amplius illam particulam, vnde tenēdum eſt illam particulā potius ſequi ad diffinitionem, q̃ ingredi.

Dicēdum eſt igitur, ꝙ conuenit ſoli phantaſiæ per illam particulam, factus à ſenſu ſcd̃m actum, dummodo ſic intelligatur, ꝙ phantaſia eſt motus diſtinctus realiter à motu ſenſuum exteriorum iam completo, & perfecto, & per hoc diſtinguitur à ſenſu communi. Nam motus ſenſus communis nō eſt totaliter diſtinctus à motu ſenſuum exteriorum imò immutationes ſenſuum exteriorum nō complentur niſi per ſenſum communem. Sicut lineæ ductæ à circunferentia ad centrum non terminantur niſi per centrum, ſic actus videndi inchoatur à viſu, & completur in ſenſu communi. Idem intellige de alijs, vnde ſenſatio ſenſuum exteriorum, & ſenſatio ſenſus communis nō ſunt extimādæ vt duæ diſparate ſenſationes, ſed potius vt vna continuata, & perfecta. Sed id non poteſt dici de motu phantaſiæ, qm̃ iam completa eſt ſenſatio ſenſus cōis, & ſenſuum exteriorum, antequam phātaſia ſpecies iam ſenſatas recipiat, & ideo eſt alia immutatio. Patet ergo, ꝙ hæc diffinitio competit ſoli phantaſiæ, ſi ſic intelligatur, phātaſia eſt motus cauſatus à ſenſu exteriori ſcd̃m actum .i. qui habet, vel habuit ſenſationem completam, &

perfectam. Hoc autem non verificatur de ſenſu communi, quoniam non immutatur à ſenſu exteriori habente iam completam ſenſationem ſuam, imò per ſenſum communem perficitur vt diximus.

Ad ſecundam dr̃, ꝙ phantaſia poteſt tripliciter diffiniri. Primo, vt eſt potentia animæ, & hoc modo diffinit eam Cõment. in 2. de anima in commento 160. phantaſia eſt animæ virtus quæ innata eſt ſe aſſimilare ſenſationibus, quę ſunt in ipſo ſenſu cõi. Secundo, vt eſt operatio ipſius potentiæ phãtaſticæ, & ſic diffinit eam philoſophus cum dicit, phantaſia eſt motus factus à ſenſu ſcd̃m actum, vnde ly phãtaſia ſumitur pro phantaſiari, ſicut ſumitur aliquãdo voluntas pro ipſo velle. Tertio, vt eſt potentia ſtans ſub actu, & ſic diffinienda eſt ſm Alb. in ſuo lib. 3. de anima tract. 1. cap. 8. phantaſia eſt potentia in qua eſt motus ſenſus ſecundùm actum. i. in qua eſt motus factus à ſenſu exteriori ſcd̃m actum. i. eo ꝙ apprehẽdit ſenſibile exterius. Et aduerte, vt illic dicit Alb. ꝙ ſi phantaſia dicatur motus à ſenſu factus, & non potentia in qua ſiue in quam fit huiuſmodi motus, erit deſcriptio potentiæ per ſuum proprium actum. Ex his igitur patet, quòd argumentum non concludit, quia diffinitio philoſophi intelligitur de phantaſia non vt eſt potẽtia, ſed quo ad actum ſuum.

Ad tertium dr̃, ꝙ ly ſcd̃m actum aliter verificatur in phãtaſia indeterminata, quæ eſt in animali imperfecto, & aliter in phantaſia determinata. Nam reſpectu primæ neceſſe eſt ſenſum exteriorem præſentialiter eſſe ſub actu, nõ. n. mouẽtur animalia imperfecta niſi ad præſentiam ſenſibilium. Reſpectu aũt ſecundæ ſufficit ſenſum exteriorem eſſe vel fuiſſe ſub actu ſcd̃m totum ſenſibile, vel ſaltem ſecũdùm partem. Patet igitur ꝙ in dormiente poteſt eſſe actus phantaſiandi, quia & ſi ſenſus exterior non ſit actu dum dormit potuit tñ fuiſſe in vigilia, & qm̃ ſpecies illę ſenſatę remanẽt, ideo in dormitione poteſt homo phantaſiari. Dicetur ergo phantaſia motus factus à ſenſu ſecundùm actum. i. ex eo ꝙ actu de præſenti apprehẽdit vel in præterito apprehendit ſuum ſenſibile, circa ꝙ etiam in abſentia ſenſibilis poteſt eſſe actus factus phantaſiæ, ſiue dormiat homo, ſiue vigilet. Hæc de phantaſia dicta ſint. Et quoniam philoſophus in lib. ſuis de anima

ma non diſtinctæ pertractat de alijs ſenſibus interioribus ſequentibus phantaſiam, ideo hic terminare conſtitui dubitabilia ſuper totum 2.lib. de anima iuxta ſignationem Comment. In ſequentibus pertractare intendo de quæſtionibus contingentibus circa animam intellectiuam, vt intellectiua eſt, & circa intellectum, & circa potentiam motiuam.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM ſuper librum tertium.

DECREVERAM *ordinare ac reſoluere quæſtiones, quæ formandæ occurrunt circa ſubſtantiam animæ intellectiuæ, & intellectum, tam poſſibilem quam agentem, & actum intelligendi & obiectum intelligibile, ſequendo ordinem textuum, & Commentat ſicut, & obſeruatum eſt in 2. lib. & obſeruabitur, quando incipiemus agere de potentia motiua, cuius conſideratio incipiet in tex. 40. huius 3. lib. Verum quia quæſita de anima intellectiua non ſolum à philoſopho naturali, ſed etiam & ſubtilius, & diffuſius pertractantur à Theologo, ideo vt ordinate diſponantur, & reſoluantur ad mentem viæ Thomiſticæ, prætermiſſo proceſſu textus diſputabimus. Primo, de ſubſtantia, & eſſentia animæ intellectiuæ. Secundo, de intellectu poſſibili. Tertio, de intellectu agente. Quarto, de ſpecie intelligibili. Quinto, de actu intellectus. Sexto, de conceptu. Septimo, de obiecto. Et quoniam laborioſiſſimum mihi foret, opiniones quas allegaturus ſum ſingulas proſequi, ideo tibi ſufficiet ſi direxero te ad propria eorum loca. vbi fideliter, & complete inuenies quidquid allegabitur, ſiue recitatiua, ſiue impugnatiua, ſiue defenſiua, ſiue reſolutiua. Et vt verbo concludam mens meo eſt in infraſcriptu quæſitu formare tibi directorum, quo exercere poteris ingenium, occaſioq́; tibi præſtabitur multa videndi compendioſe, & cito, quæ nec multa reuolutione librorum forte inuenire potuiſſes. Et id quidem feci, vt pateat tibi via non ſolum in philoſophia naturali, ſed metaphyſica, & theologicæ reſoluendi te, & defenſandi viam Thomiſticam. Incipiendo igitur ab eſſentia animæ intellectiuæ formantur quæſita vt infra.*

1 Si anima intellectiua eſt forma dans eſſe homini.
2 Si anima intellectiua eſt tantum vna.
3 Si anima intellectiua eſt incorruptibilis.
4 Si anima intellectiua componitur intrinſecæ ex partibus eſſentialibus, quæ ſint realiter diſtinctæ.
5 Per quid indiuiduatur anima intellectiua.
6 Si anima intellectiua eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

De intellectu poſſibili.

1 Si intellectus poſſibilis eſt ſeparatus non ſolum ab omni organo, ſed ita quòd ſit extra corpus.
2 Si intellectus poſſibilis eſt aliquod ens actu.
3 Si intellectus poſſibilis diſtinguitur realiter à voluntate, & à memoria.
4 Quę & quot ſint proprietates, ac denoīationes intellectus poſſibilis.

De intellectu agente.

1 Si eſt potentia animæ vel ſubſtantia ſeparata.
2 Si eſt neceſſe ponere intellectum agentem.
3 Quæ & quot ſint operationes intellectus agentis.

De ſpecie intelligibili.

1 Si eſt neceſſe ponere ſpeciem intelligibilem.
2 A quo producitur ſpecies intelligibilis.
3 Si plures ſpecies intelligibiles ſe compatiuntur in eodem intellectu.
4 Si ſpecies intelligibilis remanet in intellectu poſtq̃ ceſſat intelligere.

De actu intelligendi.

1 Si actus intelligendi differt realiter à ſpecie intelligibili.
2 Si intelligere eſt formaliter, & eſſentialiter agere vel pati.
3 Si actus intelligendi eſt à ſola ſpecie, vel à ſolo intellectu poſſibili vel ab vtroque.
4 Si pōt eſſe actus intelligēdi ſine ꝯuerſione ad phātaſmata.

De conceptu intellectus.

1 Quid ſit actus intelľs, & ſi diſtinguiť ab actu intelligēdi.
2 Si ꝯceptus veræ diſtinguiť in intētionē primā, & ſecundā.

De obiecto intellectus.

1 Si obm primū intellectus poſſibilis eſt ens inquantū ens.
2 Si obiectum intellectus noſtri coniūcti eſt quidditas māl's, ita ꝙ non poſſit aliquod abſtractorum intelligere.

QVAESTIO PRIMA.

Si anima intellectiua eſt forma dans eſſe homini.

IN HAC quæſtione quam intendo ordinare ſub forma directorij, ſicut & pro maiori parte ſequentes quatuor vidēda ſunt. Primo, quid in hoc ſenſerit Comment. Secundo, quid ſenſerit philoſophus. Tenemus enim in via Thomiſtica imaginationē Comment. non eſſe ad ſenſum philoſophi. Tertio, quid tenendum ſecū dūm veritatem. Quarto, quis recitat, & ſoluit pro veritate, principalia argumenta Commentiſtarum.

Quantum ad primum eſt varietas opinionum. Nam aliqui arbitrantes ſe loqui ad mētem Comment. tenent quòd eſt forma dans eſſe, & quòd ſic ſentit Comment. Et hanc opinionem cum ratione ſuper quàm ſe fundat recitat Ioan. Bach. in 2. ſen. diſt. 19. q. 1. art. 2. ibi ſequitur de 2. art. Et poſt quam videris hanc opinionem argues contra eam, vt arguit Ioan. Bach. vbi ſupra ibi. Contra iſtam viam arguo. Secunda opinio eſt communiter omnium aliorum ſequētium viam Comment. qui dicunt ad mentem Auer. ꝙ forma dans eſſe homini, & qua eſſentialiter differt à bruto eſt intellectus paſſiuus, quia apud Comment. eſt imaginatiua humana ſiue cogitatiua. Animam vero intellectiuam eſſe formam hominis vt principium operādi, ſed non eſſendi, Hāc declarat Ioan. Bach. vbi ſupra ibi. Dico ergo, ꝙ opinio Comment. &c. Eandem declarat Iand. in 3. de anima q. 5. Totum autem ſenſum Comment. circa hoc ponit reſolutæ Greg. de Arim. in 2. ſent. diſt. 19. & 17. q. 1. artic. 1. in principio quæſtionis.

Quantum ad ſecundum dico, ꝙ philoſophus ſenſit manifeſtæ animam intellectiuā eſſe formam dātem eſſe homini, & nō ſolum principium formale operādi, ſicut ꝓportionaliter anima ſenſitiua leonis eſt forma eius &c. Hanc concluſionem eſſe de mēte philoſophi iam manifeſtauimus in lib. 12. metaph. in q. noſtris vbi de hoc particulare quęſitum formauimus. Nūc aūt ꝓbabis, vt ꝓbat Greg. vbi ſupra ibi. Quod

igitur philoſophus ſenſerit. Et tu defenſabis dicta philoſophi improbando expoſitiones Auer. vt reprobat Greg. in eodem loco.

Quãtum ad tertium .ſ. quid tenẽdum ſcd͂m veritatem, tu tenebis partem affirmatiuam, & probabis vt Greg. vbi ſupra ibi. Nunc ſecundo per rationem &c. Et aduerte, ꝙ ratio illa eſt etiam B. Th. in 1. parte q. 76. art. 1. Et defendit eam egregie Greg. contra diſtinctionem imaginatam à Iand. in 3. de anima in q. 5. de forma quæ eſt principium eſſendi, & operãdi, & de forma quæ eſt principium operandi tantum. Item Greg. arguit contra illum modum quo fingit Auer. intellectum qui eſt ſeparatus ab homine ſecundum eſſe cõtinuari homini quia recipit intẽtionem à ſpecie imaginata quæ eſt in homine. Vide Greg. vbi ſupra ibi. Conſequenter arguo contra modum dicendi Comment. Et aduerte, quòd prima ratio Greg. eſt etiam B. Th. in 1. parte q. 76. art. 1. circa medium ibi. Hãc autem vnionem Commẽt. in 3. de anima, &c.

Quãtum ad quartum aduerte, ꝙ B. Th. in 1. parte q. 76. art. recitat ſex argumenta, & ſoluit. Cetera autem quæ vñr poſita pro maiori parte ab Auerroi, recitantur à Greg. vbi ſupra ibi. Contra iſtam concluſionem arguo multipliciter, & ſoluũtur licet in rñſionibus eorum, aliqñ deuiet à via Thomica, ſicut cuilibet exercitato in via noſtra cõſtare poterit.

Pro hoc quæſito poſtquam te firmaueris in 1 parte B. Th. in q. 76. art. 1. nõ laborabis niſi in ſtudio Ioan. Bach. & Gregorij. Iſti ſufficientes ſunt, nec deuiant in hoc quæſito à via noſtra, niſi in reſponſione quorundam argumentorum, qui bus reſpondent ſecundùm eorum propria principia. Sic ſufficiat te direxiſſe præſenti quæſito.

Quæſtio 2. Si anima intellectiua eſt tantum vna.

IN HAC q. aduerte, antequam deueniamus ad reſolutionem, ꝙ idem eſt quærere an aĩa intellectiua ſit tm̃ vna numero hoĩum oĩum, & an ſit tm̃ vnum numero principium intellectiuũ humanum, & an ſit tm̃ vnus numero intellectus humanus, & ſub hoc vltimo titulo ꝓponitur à Commẽtiſtis præſens quæſitum. Vt aũt dirigaris in reſolutionem veram. Primo, pertractabis imaginationẽ Commẽt. qua arbitratus eſſe intellectum humanum eſſe tm̃ vnam numero oĩum hominum,

minum, & declarabis modū poſitionis ſuæ quō.ſ.fingebat eſſe poſſibile vnum intellectum numero poſſe copulari oībus hoībus,& per ipſum oēs homines intelligere.Hoc totum inuenies apud Ioan.Bach.in 2.diſt.20.q.1.art.3.ibi.Dubitatur rōnabiliter &c.Secūdo,adduces oēs rōnes Commēt. quibus conatur colorare imaginationē ſuam,quas adducit B.Th.& ſoluit in 1.parte q.76.art.1.Et Greg.in 2.ſen.d.ſt.17.q.1.art.2.in principio.Et Ioan Bach.in 2.ſent.diſt.20.q.1.Et ſoluit eas mira facilitate in art.4. de quo facit particularem quæſtionem.Illic inuenies quō ex dictis,& cōceſſis à Comment. ſoluit rōnes eiuſdem. Tertio,pones cōcluſionem negatiuā contra Cōment.& pro veritate. Nō eſt.n. vnus intellectus oium hominum, ſed numeratur ad numerationem hoīum. Hanc ꝓbabis primo,ex rōne B.Th.in 1.parte q 76.art.2.vbi deducit ad hoc incōueniens,ꝙ omnium hominum eſſet vna tm̄ intellectio,nec poteſt diuerſificari ex diuerſitate phantaſmatum quæ ſint in diſtinctis hominibus vt putabat Cōmēt. Secundo,ꝓbabis eādem vt Greg.in 2.ſen.diſt.17. q.1.art.2. vbi declarat,ꝙ nec Commēt.nec ſequentes eum poſſunt fugere hanc ꝓñam.Plato poteſt intelligere aliquid,& tñ ſortes non intelligit illud, ergo intellectus ſortis, & Platonis non eſt tantum vnus numero. Et aduerte,vt dictum eſt in titulo quæſtionis, ꝙ apud Comment. ſemper ſumitur pro eodem intellectus vnus numero, & anima intellectiua vno numero. Hæc tibi ſufficiant pro directione in præſenti quæſito.

Quæſtio 3. Si anima intellectiua eſt incorruptibilis.

IN HAC quæſtione tria principaliter conſideranda ſunt. Primo, quid circa hoc ſenſerit Comment. Secundo, quid ſenſerit philoſophus. Tertio, quæ ſit veritas.

Quantum ad mentem Cōment. diſtinguendum eſt,quia aut loquimur de anima intellectiua, ſiue de intellectu ſm eſſentiam ſuam,vel vt eſt ſub ſpeciebus intelligibilibus,& actu intelligendi, quem vocat Comment. intellectum ſpeculatiuum.Si primo modo,ſic patet ſm eum ꝙ eſt incorruptibilis, nam vt notatum eſt in q. præcedenti poſuit ipſum abſtractum ab omni materia informatiuæ, & eſt ſicut ſubſtantia ſeparata. Quæ autem caret materia ſunt incorruptibilia ex lib.12. metaphyſ. textu 33. ergo, &c. Si ſecundo modo, ſic

ponit eum generabilem,& corruptibilem, nō quidem abſolutæ, ſed reſpectu ſignatorum indiuiduorum corruptibiliū cum quibus deſinit,& cum alijs incipit copulari. Et huius reſolutā declarationem in via Commēt.vide in Ioan. Bach.in 2.ſent.diſt.20.q.1.ibi ſequitur de intellectu ſpeculatiuo &c.

Quantum ad ſecundum .ſ. quid ſenſerit philoſophus,aduerte,ꝙ quia oēs qui non tenēt viam Comment.attribuunt philoſopho,ꝙ ſenſerit animam intellectiuam eſſe veræ formam informatiuæ, & pluriticari ſecundùm humana corpora, ideo an poſuerit ipſam immortalem eſt multa diſſenſio inter præcipuos.Nam B.Th.in 3.de anima ſuper tex.20.determinat de mēte philoſophi,ꝙ eſt immortalis, & perpetua non quidem à parte ante,ſed à parte poſt.Herueus aūt in 1. quol.in q.11.ibi. De tertio autem vtrum anima intellectiua remaneat &c. determinat,ꝙ philoſophus in hoc ſemper fuit dubius,& gloſat omnia dicta philoſophi, quibus videtur dicere, ꝙ ſit incorruptibilis. Similiter Scot. in 4. ſen. diſt. 43. q.2.ibi.De ſecūda propoſitione principali quæ eſt quòd anima &c.Cōcordat cum Herueo,& gloſat omnia dicta philoſophi. Et determinat, ꝙ philoſophus declinabat modo ad partem affirmatiuam modo ad negatiuam.Et nō ſolum tenet philoſophum in hoc fuiſſe vacuum,imò ꝙ rōnes aliquæ nūdum inuente ſunt quæ ſufficiēter probēt intētum. Et qm̄ B. Th.in hoc plurimum laborauit,ideo conatur Scot.rationes eius ſoluere,ſed nos defenſabimus infra. Ad viam Heruei,& Scoti declinauit Thomas Caēt.quem ſecutus eſt Petr.Pōp. Mantuanus in tract. quem edidit de immortalitate.

Prædictis igitur opiniones intēdo vētillare in hoc quæſito,vt ſcias viam noſtram defenſare, & aliorum fundamenta deſtruere,& ſic procedam.Primo,ſuſtinebo cum B.Th.partem affirmatiuam. Secūdo,pertractabo mentem Herui. Tertio,mentem Scoti. Quarto, mentem Thomæ Caētani. Et qm̄ Petr.Pomp.nihil noui dicit,ꝙ nō fuerit tactum à Thoma Caēt.ideo ſimul improbabitur. Quinto,ſoluētur fortiora argumēta quæ ſolent induci à tenentibus partem negatiuam. Et ne labores in multiplici ſtudio pro hoc quæſito ordinabo ipſum nō ꝑ modum directorij,ſed cum ſufficiēti reſolutione quātum ſpectat ad philoſophum naturalē. Quòd

dico,

dico,quia nõ intẽdo hic me intromittere de rõnibus B.Th. quas ꝑ hoc quæſito format in 1. parte q.75.art.6. Illas.n.de ſenſare eſt officium Thomiſtæ in lect. primæ partis ſicut à nos defenſauimus,in lect. noſtra,q̃ & reduximus in ſcriptis.

Quãtum ad primum, pono hãc cõcluſionem cum B.Th. & ſequentium eum,philoſophus in lib.ſuis de anima ſenſit, & determinauit abſq; hæſitatione animam intellectiuam q̃ tenuit eſſe formã hominis informatiuę,eſſe incorruptibile ſm ſubam. Hãc ſic deduco ex ꝓceſſu philoſophi,Ariſt.in 1. de anima in tex.12. declarans difficultatem ſcientiæ de anima ponit hanc ꝯdõnalem. Si intelligere eſt phantaſia aut nõ ſine phãtaſia, nõ eſt propria operatio animæ,quia nõ eſt ſine corpore.In tex.13.ponit aliam ꝯdõnalem,ſi eſt aliqua operatio propria animæ ꝯtingit eam ſeparari,ſi nõ eſt,nõ cõtingit eam ſeparari. Poſitis aũt his duabus ꝯdõnalibus,in 1. lib. nullã earꝫ affirmauit,nec deſtruxit,vt appareret difficultas ſciẽtiæ de anima, & ſic ſuſpẽdit determinationem ſuam.

In 2.autem lib. à tex.152.vſque ad tex.155.deſtruit primã partem primæ conditionalis.ſ.intelligere eſt phantaſia. Illic enim probat differre ſenſum ab intellectu, & intelligere à ſentire. Vnde dicit in tex.153.phantaſia enim alterum eſt,& à ſenſu, ſcilicet exteriori, & ab intellectu.

In 3. aũt lib. in tex.4. vſque ad tex.8.probat intellectum eſſe non organicum, & intelligere eſſe operationem nõ explerам per organum,& per ꝯñs intellectum eſſe ſeparatum ab omni organo,&intelligere nõ recipi in organo ad dĩam ipſius ſentire.Deinde in tex.20.ex,eo quòd intelligere non eſt phantaſia,& intellectus,& intelligere non ſunt organica concludit intellectum eſſe immortalem, & perpetuum.

Ex prædictis elicio, ꝙ licet philoſophus in 1. lib. proponens difficultatem ſcientiæ de anima formauerit primam conditionalem cum duabus partibus,tñ determinare volẽs, & aduertẽs quòd ſola pars prima excludebat propriam operationem ab anima,& per ꝯñs reddebat ipſam totam inſeparabilem, quia tota & ſcd̃m omnem virtutem eſſet organica,ideo nõ curans ſecũdam partem vtpote nõ obſtãre poſtquam deſtruxit primam partem cõcluſit intellectum eſſe immortalem.Cuius ſignum eſt,ꝙ poſtquam cõcluſit in tex.20.

ipſum

ipſum eſſe immortalem diſtulit vſque ad tex. 30. declarare quomodo ſine phantaſia non intelligit anima comparans phantaſmata ad intellectum ſicut colores ad viſum. Vnde pro conſtanti tenendum eſt philoſophum ſenſiſſe animam eſſe immortalem ex eo præciſe, ꝙ intelligere non eſt phantaſia, ſed etiam à ſolo intellectu, & recipitur in ſolo intellectu. Quod autem non intelligat ſine phantaſia prouenit ex tali ſtatu in quo nunc eſt coniuncta materiæ.

Sed forte obijciens Ariſt. in 3. de anima tex. 30. dicit abſolutæ, quòd anima nihil intelligit, ſine phantaſmatæ, ergo vel ſecundùm ipſum corrumpitur, vel remanet poſt corpus ocioſa, quod repugnat principijs ſuis.

Ad hoc dico, quòd philoſophus in toto lib. de anima non conſiderauit animam intellectiuam niſi phyſicæ, id eſt niſi prout actuat corpus, & ideo non tractat de intelligere niſi vt eſt non ſeparata. Cuius ſignum eſt quòd in tex. 36. quærit vtrum intelligat aliquid ſeparatorum exiſtens intellectus nõ ſeparatus. Dico ergo, quòd quando dicit non ſine phantaſmate, non intendit de intelligere abſolutæ, ſed de tali intelligere, vt eſt forma corporis phyſici.

Sed dices Ariſt. in nullo alio loco doctrinæ ſuæ attribuit intelligere animæ alio modo, nec pro alio ſtatu niſi hic ergo, tenuit quod omne ſuum intelligere eſt cum phãtaſmate.

Ad hoc reſpondetur, & negatur, ꝙ Ariſtoteles non attribuerit animę intelligere niſi pro hoc ſtatu. Nã in 9. metaph. tex. 22. pertractans quomodo ſimplicium ſubſtãtiarum qdditates non cognoſcuntur compoſitione aut diuiſione, ſed ſimplici attingentia, aduertenſque quod pro hoc ſtatu non poſſumus intelligere niſi admiſcendo compoſitionem, & diuiſionem etiam venando ipſum, quod quid eſt. Et ſic ſequebatur, ꝙ pro hoc ſtatu ignoramus ſimplicium ſubſtãtiarum quidditates, declarauit quod hæc ignorantia nõ eſt ſicut cæcitas quæ non poteſt remoueri, & eſt priuatiua viſus, eo ꝙ permanet principium intellectiuũ vnde, inquit. Cæcitas. n. eſt vt vtique ſi quis principium intellectiuũ non habeat &c. patet ergo, ꝙ philoſophus attribuit intellectui noſtro poſſe intelligere quidditates ſeparatas, & non pro hoc ſtatu, vt declarauimus de mente ſua in 2. metaph. in quæſtionibus noſtris.

ſtris, quoniam ſine compoſitione hic nihil intelligit, ergo conceſſit poſſe eas intelligere pro alio ſtatu.

Quod autem non aſſignauerit aliam determinatum modum concedo. Nec id mirãdum eſt, nam certum eſt quòd in 12. metaph. poſuit entia abſtracta eſſe intelligentia, vt patet in tex. 35. Quomodo autem intelligãt, an per ſpecies an per ſubſtantiam ſuam an per eſſentiam rei intellectæ ab eis neſciuit exprimere præter in primo, cuius intellectionem cognouit eſſe ſubſtantiam ſuam, & non accidens. Hoc .n. erat penitus ſupra ſenſum. Quid ergo mirum ſi neſciuit exprimere modum quo intelligit anima poſt hũc ſtatũ. Sed & Theologus in hoc ſatis laborat, ſed non eſt præſentis negocij. Sufficit ergo, ꝙ philoſophus attribuerit intelligere animæ ſeparatæ, licet modum inueſtigare non potuerit, n. ſi hanc negatiuam, non intelligit cum phantaſmate. Et qui volunt attribuere philoſopho ꝙ poneret talẽ, vel talem modum, cadũt in multa deriſoria ſicut Niphus in tract. ſuo quem cõpoſuit contra Petrum Pomponatium de animæ immortalitate.

Quantum ad ſecundum, in quo pertractanda eſt opinio Heruei aduerte, ꝙ ipſe in 1. quol. in q. 11. attribuit tria Ariſt. in hoc propoſito. Primo, ꝙ expreſſe poſuit principiũ intellectiuum eſſe formã dantem eſſe homini contra Auer. Et id probat dictis philoſophi. Primo, ex diffinitione cõi data à philoſopho de anima. Et tu præcipue nota textũ philoſophi in 2. de anima tex 30. & 31. vbi comparat figuris gradus contentos in anima. Secũdo, probat idem ex 12. metaph. in tex. 16. ibi. Mouentes igitur cauſæ. Super quem tex. & nos in q. noſtris metaph. determinauimus idem. Secundo, dicit quòd philoſophus expreſſe poſuit animam eſſe ſubiectum in quo recipitur actus intelligendi, eo ꝙ ſecundùm philoſophum, & veritatem intellectus, & intelligere ſunt in organica. Tertio, dicit quòd philoſophus ſub dubio reliquit an anima remaneat poſt corpus. Et conatᷣ hoc multipliciter declarare.

Primo, ex dicto philoſophi 12. metaph. tex. 16. vbi inquit. Vt ſi eſt anima talis, ſcilicet quòd remaneat poſt. Cum autẽ loquatur conditionaliter patet, quòd non fuit certus.

Hoc dictum non cõcludit in propoſito, qm̃ vt bene exponit B. Th. dicit forſan & ſi, non quia dubitet, ſed quia non

erat intẽtionalis ſuæ in illo loco id determinare, ſed in lib. de anima, ſicut & fecit, vt docuimus in 1. parte huius quęſiti.

Secũdum dictũ allegat ex 1. de anima tex. 13. vbi philoſophus comparat animam ad corpus, quo ad ſeparationem, ſic ut comparatur Ænea ſphæra ad planum quo ad contractum ſecundũm punctum, & dicit. Si vero nullum eſt proprium ipſius. i. ſi vero nullum eſt proprium opus animæ, non erit vtique ſeparabilis. Sed ſicut recto inquantum rectum multa accidunt, vt tangere Æneam ſphæram ſecundũm punctum, non tamen tanget ab hoc ſeparatum rectum. Inſeparabile enim ſiquidem ſemper cum quodam corpore eſt.

Hoc dictum etiam non concludit in propoſito. Nam diximus iam in 1. parte huius quæſiti ꝙ philoſophus in 1. de anima in tex. 13. ſolum proponendo difficultatem ſcientiæ de anima format hanc conditionalem. Si anima habet operationem propriam cõtingit eam ſeparari, ſi non habet, nõ contingit. Sed erit ſicut de Ænea ſphæra in tangendo planum &c. Deinde in lib. 3. determinans illud quod conditionaliter propoſuerat probat in tex. 4. ꝙ habet operationem propriam. ſ. intelligere, vt diximus in parte 1. huius quæſiti, & in tex. 20. concludit, ꝙ eſt intellectus immortalis, & perpetuus nulla dictione dubitatiua nec conditionali appoſita, ſicut enim concludit. Separatus autem eſt ſolum in hoc quod vere eſt, & hoc ſolum immortale, & perpetuum.

Deinde Herueus ad propoſitum ſuum format argm̃, quo philoſophus vr̃ ſenſiſſe, ꝙ anima omnino ſit corruptibilis. Quia oppoſitum vr̃ repugnare principijs ſuis. Poſuit. n. philoſophus generationem hominum æternam, vt patet in 2. de gñatione, & in 12. metaph. Ergo animæ eſſent infinitæ, quod quidem repugnat Ariſt. neganti in tota doctrina ſua infinitum actu. Et ad hoc Herueus reſpondens inquit. Non eſt neceſſe quidquid implicite continetur in principijs doctrinæ alicuius auctoris ſit expreſſa ſententia ſua. Vnde licet Ariſt. ſit magis declinans ad mortalitatem animæ quam ad oppoſitum conſideratis principijs doctrinæ ſuæ, tamen nõ ſequitur, ꝙ hæc ſit expreſſa mens ſua. Et ſic Ariſt. remanet dubius. Hoc modo reſpondet Herueus. Nos aũt infra ad hoc argumentum reſpondebimus aliter, & declarabimus quõ

non

non repugnat abſolutæ principijs Ariſt.cõcedere infinitum actu in non quantis.Ex conſequenti non poteſt concludere Her. philoſophum fuiſſe dubium ex hoc argumento.

Demum conatur Her. exponere duo dicta philoſophi ex quibus videtur omnino ſenſiſſe animæ incorruptibilitatem.

Primum eſt in 2.de anima tex. 21. Vbi inquit. Videtur.ſ intellectiuum genus alterum animæ eſſe,& hoc ſolum contingere ſeparari, ſicut perpetuum à corruptibili &c. Quomodo exponat vide tu.Verum aduerte,quòd nõ fuit neceſſe Herueo laborare in exponendo tali dicto.Nam pro rei veritate philoſophus non determinat illic. Sed ſolum proponit quod prima facie apparebat. Si quidem propoſuerat in tex. 19. vtrum omnes partes animæ.i.potẽtiæ ſint ſeparabiles ab inuicem ſolum ratione vel etiam loco aut ſubiecto.Et dicit, ꝙ de quibuſdam patet ꝙ nõ ſeparantur loco, de quibuſdam autem eſt dubium. Et ſubdit,ꝙ de intellectu autem, & perſpectiua potentia non eſt adhuc aliquid manifeſtum.Concedimus ergo,quòd non eſt agendum efficax fundamẽtum ad probandum animam incorruptibilem ſuper dictum illud.

Secundum dictum eſt in 3. de anima tex. 20. vbi inquit. Separatus autem eſt ſolum in hoc quòd vere eſt, & hoc ſolum immortale, & perpetuum &c.

Herueus hoc dictum dupliciter gloſat.Primo dicit,ꝙ philoſophus illic nõ intendit de anima, ſed de intellectu agente, qui ponitur à quibuſdam putatus ab Ariſt. ſubſtantia ſeparata,inter quos eſt Comment.& Thom.Gaëtanus,vt dicemus agentes de intellectu agente. Sed ꝙ hæc ſolutio non teneat ad mentem philoſophi manifeſtabimus infra, quando quæremus ſi intellectus agens eſt potentia animæ an ſubſtãtia ſeparata. Secundo, dicit Herueus, dato quòd intellectus agens de quo intendit philoſophus illic loqui eſſet potẽtia animæ,& quantum ſit ex ſe exiſtat incorruptibilis quia non habet contrarium,tamen corrumpitur quia fundatur in anima quæ eſt forma innixa materiæ ſubiectæ priuationi.

Sed hæc ſolutio non valet. Primo, quia manifeſtabimus infra ſenſiſſe philoſophum intellectum agentem eſſe potentiam animæ,& non ſeparatum extra animam.Secundo,non valet,quia ex operatione animæ intellectiuæ non organica, &

& quæ recipitur in ſola anima, vt diximus ſupra, ipſa anima non innititur materiæ, licet eam informet. Hæc eſt ſumma opinionis Heruei in hoc propoſito, qui tamen melius ſe habuiſſet ſi concordaſſet cum B.Th. quoniam nullum dictum philoſophi ab ipſo allegatum cogebat ad hoc quod relinqueret eum dubium in tanta re.

Quãtum ad tertium, ſcilicet ad mẽtem Scoti aduerte, ꝙ in 4. ſent. diſt. 43. q. 2. tenet, quòd poteſt ſuſtineri philoſophum expreſſe poſuiſſe animam immortalem, ſed nõ habuiſſe rationes efficaces ad hoc. Sicut tenet expreſſæ in 2. cœli tex. 60. aliqua circa aſtra, præcipue quod ſphæræ planetarum nõ pluribus motibus mouentur, quanto magis elungãtur à primo mobili quam inter media, & tamen ad hoc non habuit, vt ipſe cõfitetur niſi paruas ſufficientias, quæ debẽt ſatis eſſe philoſopho in tali materia. Dicit vlterius, quòd poteſt ſuſtineri ipſum ſemper fuiſſe dubium. Et quòd declinabat modo ad hanc partem modo ad illam prout materia requirebat quam tractabat puta moralis, vel naturalis.

Relicta tamen ſententia prima ſequitur ſecundam, ſcilicet quòd declinauerit potius ad partem negatiuam, quam affirmatiuam, & adducit duas rationes ſumptas ſuo iudicio ex Ariſt. quas intendo recitare, & ſoluere.

Prima ſoluitur ex 7. metaph. tex. vltimo ibi. Qm̃ vero ex aliquo &c. vbi vult philoſophus, ꝙ oẽs partes quæ poſſunt remanere ſeparatæ à toto ſunt elemẽta .i. partes materiales ſicut ipſe accipit elemẽta, & præter tales neceſſe eſt ponere in toto aliquam formam, quæ eſt totum illud quod eſt, quæ non poſſet manere ſeparata à parte materiali toto nõ manente. Ergo ſi conceſſit animam intellectiuam eſſe formam hominis informatiuæ: prout veritas eſt nõ ponit eam remanere ſeparatam à materia, toto non remanente.

Huic rationi rñdetur, ꝙ philoſophus nõ facit illic hanc vniuerſalem, omnes partes remanentes deſtructo toto ſunt elemẽta .i. partes materiales. Sed ſolum intẽdit declarare, ꝙ in compoſitis quæ ſunt vnum per ſe ipſum totum eſt aliud à partibus, quoniam contingit remanere partes deſtructo toto. Et gratia exempli ponit. B, & a, componentia, Ba. Et ignem, & terram componentia carnem. Patet autem, quòd

hæc conſequētia non valet. Ignis, & terra componentes carnem remanēt, ergo oēs partes remanentes poſt totum ſunt partes elementares. Dico inſuper. Quando dicit Scotus, ꝙ ſcdm philoſophum neceſſe eſt illic ponere aliquam formā quæ eſt illum totum, quæ non remanet ſeparata à partibus materialibus, intelligendum eſt de forma totius quam cōcedimus corrumpi vt humanitas. Sed anima non eſt forma totius, nec pars materialis, ideo poteſt remanere poſt totum.

Secūda ratio Scoti talis eſt. Habet philoſophus cōtra Platonem in 1. cœli tex. 126. & vltra, quòd omne genitum eſt corruptibile, & ingenitum incorruptibile. Conſtat autem, quòd ſi anima eſt forma dans eſſe homini eſt genita, quia incepit eſſe, quia non fuit ante illud cuius eſt forma, ex 12. metaph. tex. 16. ergo eſt corruptibilis.

Ad hoc reſpōdetur dupliciter. Primo, ꝙ philoſophus accipit genitum pro producto generatione phyſica, & ingenitum pro nō producto cōſimili generatione, poſito ꝙ alio modo inceperit eſſe. Conſtat autem, ꝙ anima quam ponimus incorruptibilem licet ſit producta, nō tamē productione phyſica, quia nō eſt de potētia materiæ Et ideo vt ingenita productione phyſica poteſt eſſe incorruptibilis. Verum hæc reſponſio non videtur ad mētem philoſophi quoniam nec B. Th. exponens tex. 115. videtur ei fauere, Sic enim dicit. Ingenitum eſt propriæ quòd eſt impoſſibile eſſe, & non eſſe & quod non poteſt fieri quocunque tali modo quòd prius non fuerit ſicut diametrum eſſe ſimetrum.

Tu tamē aduerte, ꝙ ſi gratia exercendi ingenij volueris dictam reſponſionem ſuſtinere, dicere poteris, ꝙ B. Th. non dicit quocunque modo, ſed quocunque tali modo, & potes exponere ſic, quocunque tali. i. naturali modo puta ſubſtantiali, vel accidentali generatione. Et in hoc ſenſu poſſes ſuſtinere, ꝙ philoſophus intendit de genito non quocunque modo, ſed phyſico, & ſic non includitur anima intellectiua.

Rñdetur ſecundo, & huic reſponſioni adhæreo quod philoſophus intendit nō de quolibet ente vniuerſaliter, ſed de quolibet ente determinante ſibi contrarium. i. hñte contrarium, vel qualitates contrarias, ſicut calor habet frigiditatem cōtrariam, & ſiccum humidum. Hoc eñ quocūque mo-

do inceperit eſſe eſt corruptibile, quoniam habet contrarium ſicut elementum,& elementatum.Et quia Plato ponebat cœlum ex elementis quocunque modo incœperit eſſe, vel per generationem phyſicam,vel per creationem ſequitur,quòd ſit corruptibile,& de facto corrumperetur ſecũdùm curſum naturæ.Ex his ſequitur,ꝙ ens de nouo productum non habens contrarium intrinſecum, nec determinans ſibi contrarium, aut contrarias qualitates, vt lumen poteſt perpetuari quantum ſit ex ſe, dummodo non relinquatur à ſuo conſeruante Et quoniam tale ens eſt anima intellectiua cuius eſſe non eſt ex potentia materiæ ad differentiam aliarum formarum inferiorum: nec eſt ex contrarijs, nec determinat ſibi cõtraria pro gradu intellectiuo,eo quòd vt intellectiua formaliter excedit materiam, ideo non inconuenit eam de nouo produci,& perpetuari in eſſe ſtante conſeruatione à ſuo producente. Quod autem lumen de nouo productum poſſit perpetuari declaro ſic,formo talem cõditionalem. Si ſol & luna in hac hora inciperent quieſcere in ſitibus oppoſitis & in æternum quieſcerent. Conſtat,ꝙ lumen hodie impreſſum à ſole in luna idem numero perpetuaretur,& tñ de nouo eſſet productum, ergo &c. Quod aũt perpetuaretur patet,qm̃ nõ corrumperetur à cõtrario cum nõ habeat,nec receſſu ſolis illuminantis ſi in æternum quieſceret, ergo &c.

Sed forte dices. Hic caſus repugnat doctrinæ Ariſt. quia nõ cõcederet ſolem, & lunam poſſe in æternum quieſcere,

Sed hoc non obſtat. Stat.n.conditionale eſſe veram,nec eam negaret philoſophus,licet nõ admitteret añs,& ꝯñs extra cõditionalem. Nam in 7.phyſ.tenet,ꝙ motus totius pẽdet à motu partium qm̃ hæc conditionalis eſt vera. Si partes quieſcerent totum quieſceret. Conſtat tamen, ꝙ añs,& ꝯñs non admitterẽtur à philoſopho in cœlo extra conditionalem, & tamen verum eſt dicere ꝙ motus totius cœli pendet à motu partium. Patet igitur, ꝙ ratio Scoti non cogit.

Quantum ad quartum .ſ. ad opinionem Th. Caẽt. qui in hoc declinauit à via B. Th. aduerte,ꝙ exponens lib.3.de anima in cap. de intellectu agẽte ꝓponit quod iudicio ſuo philoſophus ſenſerit de immortalitate animæ intellectiua. Et tenẽs partem negatiuã in toto ſuo proceſſu quatuor principaliter

paliter facit. Primo, declarat philoſophum ſenſiſſe intelle-ctum agentem eſſe ſubſtantiam ſeparatam & non potētiam intrinſecam animæ. Sed hæc ſua declaratio diſſoluetur infrà quando loquemur de intellectu agente. Secundo, probat ex duobus ſundamentis philoſophi animam eſſe mortalem. Tertio, reprobat quaſi per ſingula verba expōnem B. Th. ſup tex. 20. ibi. Non reminiſcimur autem &c. Quarto, declarat expōnem ſuam conſonari Ariſt. & adducit quædā eius dicta in quibus videtur expreſſe tenere mortalē eſſe animā. Nos igitur primo, ſoluemus rationes ſuas. Secūdo, defenſabimus expoſitionem B. Th. Tertio, declarabimus quō dicta philo-ſophi non concludunt mortalitatem animæ.

Quātum ad primū aduerte, ꝙ ratio ſua prima ſtat in hoc Ariſt. in primo de anima, tex. 12. facit hoc fundamentum. Si anima habet operationem propriam eſt ſeparabilis, & ſi nō, nō. Sed Ariſt. nō inuenit operationem propriam aīæ, qm̄ in omni operatione ſua etiam in ipſo intelligere admiſcet corpus, nam ſiue ſit phantaſia, ſiue nō ſit ſine phantaſia, patet ꝙ corpus concurrit, & per ꝯñs intelligere nō eſt operatio ꝓpria animæ, ſed communis animæ & corpori. Cōſtat autem quòd non inuenit intelligere in quo non concurrat phantaſia. Tertio, ſequitur quòd non potuit ponere animam immortalem, quia non potuit inuenire ſuum proprium opus.

Hæc ratio iam ſoluta eſt ex his quæ diximus in prima parte huius quæſiti. Supponit. n. arguens quòd Ariſt. teneat intelligere non eſſe ꝓprium opus aīæ ſi ei ꝯcurrat corpus vt obiectum, qm̄ vt ſic non erit ſine phantaſia. Sed hoc ſuppoſitum eſt falſum, qm̄ licet propoſuerit illam ꝯdōnalem ſub duplici parte, tñ in 3. lib. determinās vt ſupra diximus inuenit quòd intelligere non eſt phantaſia. Et ex hoc concluſit in 3. lib. in tex. 4. vſque ad 8. intellectum & intelligere non eſſe organica, ex conſequenti intelligere eſſe à ſolo anima & recipi in ea ſola. Et quoniam vt diximus ſupra aduertit philoſophus ſecundam partem conditionalis non obſtare quin intelligere ſit proprium opus animæ, ideo non deſtruens illam ſecundam partem concluſit in tex. 20. intellectum eſſe immortalem. Et quòd ad mentem philoſophi non debeat illud dictum exponi de intellectu agente quaſi de ſubſtantia ſeparata

ta,oſtendemus cum loquemur de intellectu agente.

Secunda rō ſua fundatur ſuper ſeparationem quā philoſophus diuerſimode attribuit intellectui poſſibili & intellectui agenti. Nam loquēs de poſſibili in 3. lib. de anima, in tex. 7. dicit abſolute. Hic autem ſeparatus. i. ad differētiam ſenſus, loquens autem de intellectu agēte in tex. 20. non dicit abſolute ꝙ ſit ſeparatus, ſed dicit, ꝙ eſt ſeparatus in hoc ꝙ vere eſt. i. in eſſendo. Ex his vult quòd philoſophus de intellectu poſſibili intellexerit ſolam ſeparationem formalem. De agente autem & formalem & quo ad exiſtentiam. Et vt ſcias imaginationem ſuam nota, quòd per ſeparationem formalem vt ipſe met exponit in 3. lib. de anima ſuper tex. 7. intendit ſeparationem quidditatiuam, ita quòd intellectus in ſua eſſentia non eſt corporeus nec perficit corpus ratione qua intellectum, quia non eſt mixtus, & eſt organicas, cum quo tamen ſtat ꝙ non poteſt eſſe ſeparatus quo ad exiſtentiam. Sicut dicitur de ſphæra enea, quæ quidditatiuæ eſt abſtracta ab omni materia naturali. Neque enim vt ſphæra eſt lignea aut enea, & tamen non poteſt exiſtere niſi in aliqua materia naturali, nec tāgere planum niſi ſit exiſtēs in aliqua materia naturali. Et quoniam arguens perſuadet ſibi Ariſt. non inueniſſe ꝓpriū opus intellectus poſſibilis, vt ſm diximus, ideo credit Ariſt. ſenſiſſe hūc intellectum nō eſſe ſeparatum, nec ſeparabilem, niſi formaliter, ſicut eneam ſphæram, & propterea dicit Ariſt. abſolute, quòd eſt ſeparatus. Verum quia inuenit proprium opus intellectus agentis, vtpote ſubæ ſemper intelligentis, ideo de illo dixit, quòd eſt ſeparatus, in eo quòd veræ eſt. i. in eſſendo. Hæc ſua eſt ſecunda ratio.

Sed hæc ratio nō concludit, quoniam exponit tex. Ariſt. modo & iudicio ſuo, & ſuper tales expoſitiones fundat rationem, & vult hanc eſſe mentem philoſophi. Sed quia aliter & rationabiliter poteſt exponi, ideo ratio nō habet euidentiā. Tu igitur aduerte, ꝙ philoſophus in tex 7. intēdit de ſeparatione in eſſendo, ſicut in tex. 20. Quòd ſic manifeſtatur. Dixerat philoſophus in tex 6. intellectū poſſibilem eſſe immixtum & ſeparatum. Et has eiuſdem cōditiones ſub eiſdē terminis attribuit intellectui agentis, quaſi arguēs à minori, nā ſi patiens intellectus eſt immixtus & ſeparabilis, multo ma-

gis intellectus agens, quoniam vt inquit philoſophus hono rabilius eſt agens, patiẽte. Tunc ſic, ſcd̃m expoſitionẽ arguentis, iſtæ conditiones ſub eiſdem terminis arguunt ſeparationem in eſſendo in intellectu agẽte, ergo & in intellectu poſſibili. Probatur cõſequentia, qm̃ & eædem & ſub eiſdem terminis attribuuntur vtrique à philoſopho, vt diximus, ergo vel vterque eſt ſeparabilis in eſſendo, vel neuter. Præterea iuxta æquiuoca nõ fit comparatio ex 7. phyſic. Sed ſeparatio formalis, & ſeparatio in eſſendo, ſunt æquiuoce, ergo quãdo philoſophus comparauit vtrũque intellectum quo ad ſeparationem, & innuit quòd cum honorabilius ſit agens patiente, ſi poſſibilis intellectus eſt ſeparatus, multo magis intellectus agens, hæc comparatio non valeret, niſi ſumatur in eodem ſenſu illud in quo fit comparatio pro vtroque intellectu. Nec valet quòd dicit, ſcilicet quòd de intellectu agente non dicit philoſophus ipſum eſſe ſimpliciter ſeparatum. ſed adiungit in hoc quòd vere eſt. i. in eſſendo. Hoc inquam nõ obſtat, quoniam in tex. 19 dixerat abſolute quòd intellectus agens ſeparabilis, & impaſſibilis, & immiſtus eſt. Illud autẽ verbũ, ſcilicet in eo quòd vere eſt, appoſuit in tex. 20. in quo non amplius de ſolo intellectu agente loquitur, ſed de tota anima intellectiua, vt intellectiua eſt. Et hoc quòd vere eſt, non debet exponi in eſſendo, ſed ſic, in hoc quòd vere eſt, i. ex eo quòd eſt ſubſtantia. Nam apud Ariſtot. quòd vere eſt ſtat pro ſubſtãtia, vt in 1. phyſic. Quòd vere eſt, nulli accidit. Vnde ſecundùm expoſitionem B. Th. quàm veriorem reputamus, ſic intendit philoſophus vt diximus.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ Th. Caẽt. deſtruit totã expoſitionẽ B. Th. ſuper illũ tex. Non reminiſcimur aũt &c. Et primo dicit, ꝙ nõ põt exponi de ſtatu poſt mortem ſicut B. Th. exponit, qm̃ dicit, non reminiſcimur. ſ. nos homines. Nam ſi de anima intenderet, diceret, non reminiſcitur.

Sed id non cogit. Nam vt dicit philoſophus in 9. lib. eth. Illud potiſſimum eſt vnumquodque ꝙ eſt principale in eo, Et qm̃ principale in nobis eſt aĩa, ideo potuit debere philoſophus. Nõ reminiſcimur nos hoĩes poſt mortẽ, ſumẽdo hominem ꝓ aĩa. Et hęc ẽt eſt ſnĩa B. Th. in 1. parte. q. 75. art. 4. ad 1. vbi adducit prædictum philoſophi tex. in 9. lib. eth.

Secundo dicit, quòd iuxta expoſitionem quæ eſt B. Th. non poteſt ſaluari ly quia, in tex. philoſophi. Eſt. n. nota cauſalis. Et iuxta expoſitiouem B Th. nihil deſeruit.

Sed ſi bñ conſideretur cõtextus & expõ B. Th. aduertes, ꝙ optimæ deſeruit, vt cauſalis nota. Rõ. n, quare non reminiſcimur poſt mortẽ eſt, quia intellectus paſſiuus corrumpit.

Tertio dicit, quòd ly intellectus paſſiuus non bene exponitur pro cogitatiua, quia in nullo Ariſt. lib. hoc nomen intellectus ſumitur, niſi pro intellectu proprie dicto.

Sed & hoc non cogit. Nam ſicut in fine 1. eth. dicit partẽ ſenſitiuã in homine eſſe rõnalem, quia eſt apta obedire rõni, ſic potuit dicere cogitatiuam eſſe intellectum, quia ꝓpinquat intellectui, adeo quòd dicitur ratio particularis, diſcurrit. n. ab vno ſingulari ad aliud. Dico inſuper quòd & in lib. philoſophi aliqñ inuenimus phãtaſiam ſumptam ꝓ intellectu. Vnde in 3. de aĩa tex. 48. dicit philoſophus. Vnr aũt duo hæc mouentia, aut appetitus, aut intellectus, ſi aliqs poſuerit phantaſiam, vt intellectum quendã. Si igr̃ phãtaſia, apud philoſophũ põt poni ꝓ quodã intellectu, multo magis cognitatiua, quæ altior & ꝓpinquior eſt intellectui. Et ſi tu inueſtigabis, inuenies, quòd philoſophus in ſua metaph, cogitatiuã appellat intelligentiam. Sed locus nunc non occurrit.

Quarto dicit, ꝙ ſi ly intellectus paſſiuus exponitur ꝓ cogitatiua, non debuit philoſophus dicere, quòd ſine hoc nihil intelligit anima, ſed quòd ſine hoc nihil cogitat.

Sed nec id cogit, qm̃ ly ſine hoc, debet referri ad partem ſenſitiuam & in particulari ad cogitatiuam, quàm dixerat intellectum paſſiuum, quo ceſſante ceſſat reminiſcentia, quoniam ad actum reminiſcentiæ concurrunt omnes ſenſus interiores, vt declarauimus in epitomate noſtro in paruis naturalibus in lib. de memoria & reminiſcentia. Et ſine quo nihil intelligit anima coniuncta ſicut ſine eo non reminiſcitur. Credit autem Th. Caẽt, quòd B. Th. accipiat ly nihil intelligit, abſolutæ, cum tamen accipiat ſolum pro hac vita. Erat enim notum B. Th. quòd ſi anima ſeparata intelligit, intelligit ſine cogitatiua, quæ ad partem ſenſitiuam ſpectat.

Quinto dicit, quòd verba philoſophi in primo de anima tex. 66. quæ adducũtur hic à B. Th. & ſunt hæc. Quare & hoc

corrupto

corrupto nõ reminiſcit̃ neq; amat. Non.n.illius erãt, ſed cõmunis &c. adducuntur aũt à B.Th. in expoſitione illius tex. Non reminiſcimur aũt &c. ad inſinuãdum, ꝙ quæ illic diſputauit philoſophus & hic determinat, ſunt extra ꝓpoſitũ, qm̃ in 1.lib. loquitur de anima vt diſtinguitur cõtra compoſitũ, vnde dicis, quòd nõ ſunt illius paſſiones, ſed hñtis, hic autem loquitur de nobis hoĩbus, cum dicit. Non reminiſcimur.

Sed nec id cogit, qm̃ vt iam dixit, philoſophus intendit loqui hic de anima poſt mortem, quæ poteſt dici homo, quia eſt principale in nobis, vt iam dictum eſt ex 9.lib. eth. Vnde & in 1.lib.& hic intendit de anima, & non de compoſito. Et ſic B.Th. adduxit verba illa ad propoſitum. Non ergo debemus relinquere expoſitionem B.Th. propter has nouas expoſitiones, quas & alij noſtri reprobauerunt.

Quãtum ad tertium Th.Caet. adducit quinque dicta philoſophi. Duo quidem aſſumit ad intentum ſuum. Tria autem gloſat quoniam non deſeruiunt ſibi.

Primum pro ſe eſt hoc. Philoſophus in 1.eth. ponit hominem fœlicitari ſecundũ quid, & non ſimpliciter. Sed ſi anima eſſet immortalis, poſſet fœlicitari ſimpliciter, ergo non fuit mens philoſophi animam eſſe immortalem.

Reſpondetur conformiter cum B.Th. exponente, ꝙ philoſophus in omnis libris moralium loquitur de homine pro præſenti ſtatu. Nam dicit in 1.eth.lect.15. vbi philoſophus quærit vtrum bonæ fortunæ amicorum conferant defunctis. Quærere vtrum homines viuant poſt mortem, aut cognoſcant quæ hic fiunt, non pertinet ad propoſitum, cum hic agat de fœlicitate præſentis vitæ. Hæc B. Th. Sed dices vtrum philoſophus conceſſerit fœlicitatem poſt mortem. Dico quòd ſic, & in cognitione ſeparatorum ex 9. metaph. in tex.22. vt oſtendimus ſupra. Sed modum illius cognitionis neſciuit, nec potuit inueniri niſi ex reuelatione.

Secundum pro ſe. Dicit philoſophus in lib. 12. metaph. tex. 39. Deductio aũt optima qualis nobis paruo tempore illis autem.ſ.intelligentijs continua & perpetua. Sed ſi eſſemus immortales ſecundum animam, haberemus & nos ſemper illam diſpoſitionem optimam.

Reſpondetur, ꝙ philoſophus refert ſe ad illud, quod dixe

rat in decimo ethicorum, capitulo decimo, vbi inquit. Dijs quidem omnis vita beata, hominibus autem, inquãtum quędam ſimilitudo talis operationis, id eſt ſpeculationis exiſtit. Conſtat autem quòd in moralibus loquitur de fœlicitate pro præſenti ſtatu, & hominibus illa ſpeculatio eſt par uo tempore, quoniam cito deficiunt, & dum viuunt diſtrahuntur in multis, & in actu ſpeculatiuo admiſcetur phantaſia, quæ cum ſit organica, alterabilis eſt. Et ideo multo tempore perſiſtere non poſſumus in ſpeculatione. Patet ergo, quòd hæc duo dicta philoſophi, non concludunt animæ mortalitatem.

Primum dictum philoſophi contra ſe, & quòd gloſarè conatur eſt in 2. de anima, tex. 41. Separatur autem vt perpetuum à corruptibili &c.

Sed non fuit neceſſe ipſum laborare in gloſando tale dictum. Nam & nos concedimus, per illiud dictum non cõcludi immortalitatem animæ, quoniam philoſophus illic non determinat, ſed proponit, quòd prima facie appareat vt diximus ſupra Expoſitionem autem ſuam de ſeparatione formali non acceptamus, quoniam vt diximus ſupra Ariſtotel. deuenit in cognitionem operis, quod eſt proprium animæ, & per conſequens cognouit ſeparabilitatem animæ in eſſendo.

Secundum contra ſe, eſt in libro 2. de generatione animalium, cap. 3. Mens autem de foris eſt, &c. Dicit ipſe quòd ly mens non ſtat pro anima, ſed pro intellectu agente, quem reputat ſubſtantiam ſeparatam.

Hæc expoſitio eſt contra philoſophum. Nam illic loquitur ordinate de anima vegetatiua, qua planta, & ſenſitiua qua animal, & intellectiua qua homo. Et ponit duas quæſtiones. Prima eſt. Vtrum omnes animæ præfuerint, an nulla, an aliqua ſic, aliqua non. Secunda eſt. Vtrum omnes veniant ab extra, vt poſuit Auicen. vel omnes ſint in materia, ita quòd educantur de potentia materiæ, vel aliqua de foris veniat, aliqua autem non. Et concludit quòd ſola mẽs de foris venit. Patet ergo, quòd mens ſumitur pro anima, qua homo eſt homo, aliter ille proceſſus de generatione hominis

minis non ſtaret, in quo ordinatæ procedunt, ab vltima for ma animati ad ſupremam.

Tertium contra ſe eſt in 12. metaph. tex. 16. Vt ſi eſt ani ma talis, non omnis ſed intellectus eſt.

Sed nec iſto erat ſibi laborandum: quoniam concedimus, quòd non concludit intentum cum ſit conditionalis. Sed hoc non obſtat, vt dicit illic B. Th. exponens, quoniam illic non erat locus proprius, ſed in tertio de anima, vbi vt ſupra diximus, determinauit abſolutæ in tex. 20. quòd eſt incorru ptibilis. Hæc ſufficiant quantum ad reprobationem prædictæ opinionis.

Quantum ad quintum, & vltimum principale ſupereſt ſoluere tria argumenta vltra ea quæ ſoluimus contra Scotũ, & Th. Caët. His enim ſolutis non inuenies aliquid noui, aut difficilis in tractatu Petri Pomponat. Mantuan. philoſophi, quem edidit de immortalitate animæ. Nam tota vis ſua ſtat in 5. argumentis, quorum vnum fundatur in primo de cœlo ſuper illud. Omne genitum eſt corruptibile, &c. Et iam ſoluimus ipſum contra Scotum aliud eſt. Si intelligere eſt phãtaſia &c. Et id iam ſoluimus contra Th. Caët. Superſunt adhuc tria ſoluenda.

Primum. Si anima eſt incorruptibilis, & forma dans eſſe homini, & genero eſt æterna vt arbitratur philoſophus, ergo animæ ſunt infinitæ actu, quod repugnat principijs philoſophi, negantis infinitum actu.

Ad hoc dicit Heru. in primo quolibet, q. 13. quòd licet id repugnet principijs Ariſt. cum hoc tamen ſtat, non fuiſſe expreſſam ſententiam ſuam animam eſſe corruptibilem, quia forte non aduertit hanc repugnantiam.

Sed pro honore philoſophi dico cum B. Thom. in ſecundo contra gent. cap. 81. quòd philoſophus non probauit in ſecundo phyſicorum, & in primo cœli, nõ dari infinitũ actu, niſi incorporalibus.

Sed contra, dicit philoſophus in tertio phyſicorum tex. 36. Separatum quidem igitur eſſe infinitum à ſenſibilibus impoſſibile eſt, ergo nec in incorporeis, & ſeparatis concedit infinitum.

 Reſpondeo

Reſpōdeo itēdit philoſophus per ſeparatum infinitum, Pythagoricum ſeparatum infinitū, quod Pythagoras ponebat eſſe principium, q̄ ſcd'm Pythagoram eſt quantum, infinitum ſeparatum ab omni materia ſenſibili, ſicut ſi imaginemur ſpatium infinitum extra mundum. Nos autem intendimus de infinito ſeparato ſ'm multitudinem, in natura intelle ctuali. In qua vtrum poſſit dari infinitum dicit philoſophus in 3.ph.in tex.39 Sed fortaſſis eſt vniuerſalior qō (q.d.q̄ naturalis) ſi contingit in mathematicis & in intelligibilibus, & in nullam habentibus magnitudinem infinitum eſſe. Nos autem intendimus nunc de ſenſibilibus, hæc illæ. Ex quibus patet, quòd ſi hæc quæſtio eſt vniuerſalior ſpectat ad metaphyſicum, & tamen illic non determinauit oppoſitum.

Sed dices, imò determinauit. Nam in lib. 11. metaph.in lect.11.ſ'm ſignationem B.Th. probat & concludit, non dari infinitum actu in naturis ſenſibilibus, nec in ſeparatis, vt videre poteris. Reſpōdeo, loquitur illic in eodem ſenſu quo & in 3.phyſic.contra Pythagoram. Nam eſt quaſi idem text. & quaſi eadem verba; & eſt potius repetitio quàm noua determinatio.

Sed contra. Ratio philoſophi in 3.phyſic.tex.37.non dari infinitum in actu in rebus ſenſibilibus & corporeis, concludit vniuerſaliter, etiam in intellectualibus ſeparatis. Sic.n.arguit. Si datur corpus infinitum, dantur duo corpora infinita, quoniam in infinito ſunt infinities infinita. Duo aūt corpora eſſe infinita, eſt impoſſibile, quoniam vnum infinitum occupat omnia. Sed eadem ratio concludit in abſtractis. Si enim datur infinitum abſtractum erunt duo infinita, quoniā in infinito ſunt infinities infinita. Sed non poſſunt eſſe duo infinita abſtracta, quoniam infinitum omnia continet.

Reſpondeo, licet eadē ratio concludat de infinito abſtracto Pythagorico, quòd eſt quantum, quoniam infinitum quantum vt quantum occupat omnem locum, & continet omnem quantitatem non tamen eſt eadem ratio in abſtractis intellectualibus non quantis, quæ non habent virtutem occupatiuam. Et ſi tu aduertes inuenies, quòd Ariſt.in ratione illa arguens contra Pythagoram, ſemper ſupponit quantitatem. Sic.n. concludit in fine tex. 37. Sed impoſſibile eſt

eſſe actu infinitum, quantitatem.n.aliquam eſſe neceſſe eſt.

Secundum eſt. Si anima poſt corpus manet, cum ſit imperfecta, vt pote pars extra totum, aut ſtabit extra corpus in æternum, quòd eſt contra Ariſt. q̄m ponit in vniuerſo cauſas ſufficienter ablatiuas imperfectionis. Et præterea daretur violentum perpetuum, contra philoſophum in 2. cœli text. 18. Violentum eſt enim animæ ſeparari à corpore, aut dabitur reſurrectio naturaliter, quòd repugnat philoſopho, quoniam à priuatione ad habitum non eſt reuerſio.

Huic argumento reſpondetur, vt diceret Ariſt. qui eſt extra fidem. Concederet igitur, quòd anima ſtabit ſeparata in æternum. Et cum arguitur, quòd daretur violentum perpetuum, negatur conſequentia. Nam violentum propriæ eſt illud quòd eſt conſtitutum in oppoſita diſpoſitione ſuæ naturæ, & habet principium ſibi intrinſecum, quo poteſt reduci ad ſtatum ſuum naturalem. Sic terra eſſe ſurſum eſt violentum, quoniam eſt extra ſuum locum naturalem, & habet principium ſibi intrinſecum, puta grauitatem, quà poteſt reduci ad locum ſuum, & eſt locus deorſum naturaliter receptiuus ipſius terræ. Si autem poneretur res extra locum ſuũ, & deſtrueretur locus eius, & non poſſet reparari per agens naturale, & non haberet principium ſibi intrinſecum, quò poſſet reduci ad locum ſuum, tale non diceret̄ propriȩ violentum, & non eſſet incōueniens apud philoſophum ſic perpetuari. Primo, autem ſenſu eſſet inconueniens. Et in primo ſenſu loquitur philoſophus in 2. cœli. Nam ſemper loquitur de corporibus naturalibus habentibus principium intrinſecum, quo poſſunt reduci ad locum ſuum proprium, & ſtat locus naturalis eorum. Et quoniam anima ſeparata eſt in ſecundo ſenſu, quia nō habet in ſe qualitates, quibus poſſit ſe reunire corpori, nec datur agens naturale, potēs reparare idem corpus numero, ideo non inconuenit hoc violẽtum eſſe perpetuum, licet non ſit propriæ violentum, vt dictum eſt, nec de tali intendit philoſophus in ſecundo cœli.

Tertium eſt. Si anima eſt immortalis ſuppoſito, ꝙ ſit forma corporis, ergo creatur de nouo, ſed hoc contradicit philoſopho in 8. phyſ. à tex. 6. vſq; ad tex. 13. q̄m vult ab agente æterno, & à volũtate antiqua, non poſſe prouenire effectũ

nouum,

nouum, ſine mutatione ipſius agentis æterni. Conſequentia quidem patet, quia ſi nō creatur, educitur de potētia materiæ, omne autem tale eſt corruptibile, & ſi nō creatur de nouo, non erit forma corporis, quia cauſa formalis non precedit id, cuius eſt forma ex 12. metaph. tex. 16.

Ad hoc reſpondent Herueus in primo quolibet q. 11. & Scotus in 4. diſt. 43. q. 2. in examine ſecundæ propoſitionis, & concordant, & ſtant in hoc, effectus nouus productus ab agente æterno poteſt eſſe duplex. Primo, quòd ſit completus in ſpecie, & ad ſui productionem non requirat nouum ſuſceptiuum, ſicut ſi Deus hodie produceret lapidem. Et ſic Ariſt. reputaret impoſſibile, talem effectum produci de nouo ab agente æterno ſine mutatione ſui. Secundo, quòd ſit incompletus, & ad ſui productionem requirat nouum ſuſceptiuum, quod quidem producitur à cauſis ſecundis, cum mutatione earum, vt quādo generatur corpus ſuſceptiuum animæ, & tunc dico ad argumentum, quòd Ariſt. non reputaret inconueniens talem effectum de nouo produci à Deo, nec erit neceſſe ponere mutationem in Deo, ſed ſufficit ponere in ſuſceptiuo. Vnde ſufficit hanc propoſitionem eſſe veram apud Ariſt. Ab agente æterno non prouenit effectus nouus ſine mutatione ipſius agentis, vel ipſius paſſi. i. receptiui. Et in propoſito de anima, ſecunda pars eſt vera.

Aduerte tamen, quòd ferè omnes philoſophi moderni dicunt creationem cum nouitate, & ſine nouitate, & reſpectu cuiuſcunque effectus, ſiue completi in ſpecie ſua, ſiue incompleti repugnare Ariſt. Sed de hoc formaui quæſtionem in 12. metaph. q. 5. vbi determinatur ex doctrina philoſophi, ipſum conceſſiſſe creationem, etiam cum nouitate eſſendi. Licet Comment. vt ſibi imponit B. Th. abſolutæ negauerit eā. Tu quære quæſtionem illam ſi vis ſuper hoc pleniorem habere reſolutionem. Puto, quòd ad præſens hæc ſufficiant pro præſenti quæſito. Super eſſet formare rationes B. Th. in hoc propoſito quas adducit in 1. parte q. 75. art. 6. Sed vt dixi in principio quæſiti quia Scot. in 4. diſt. 43. q. 2. in examine ſecūdæ propoſitionis impugnat eas, & ergo iam defenſa ui in lectura noſtra ſuper primam partem, ideo quære tu illic, ne præſens quæſitum inuoluatur.

Quæſtio 4. Si anima intellectiua componitur intrinſecæ ex partibus eſſentialibus, quæ ſint partes realiter diſtinctæ.

IN HAC quæſtione quàm intẽdo ordinare, ſolum p modum directorij, vt ſcias te reſoluere, & defenſare viam Thomiſt. ſic procedendum eſt. Primo aduerte, pro euidentia tituli, quòd partes eſſentiales dicuntur, quarum vna eſt veræ potentia, altera verę actus, quę eſt potentia, eſt perfectibilis, quę eſt actus, eſt perfectio, vel altera eſt materia, & altera eſt forma. Quæritur, ergo ſi anima eſt vera compoſita ex duabus partibus realibus realiter diſtinctis, vt ex potentia, & actu, vel ex materia, & forma. Poſita hac declaratione formantur duæ concluſiones reſponſiuæ, quarum prima eſt vniuerſalis, ſecunda eſt particulariter de anima intellectiua.

Prima concluſio, nulla anima, ſiue vegetatiua, ſiue ſenſitiua, ſiue intellectiua, eſt veræ, & intrinſecæ compoſita ex materia, & forma, nec ex actu, & potentia, vt ex partibus eſſentialibus. Hãc probat B. Th. in 1. parte 75. art. 5. & nos iam idem determinauimus in 12. metaph. in q. noſtris.

Secunda concluſio. Anima intellectiua non componitur intrinſecæ ex vera materia, nec vera forma vt partibus eſſentialibus. Hanc probat B. Th. ibidem, & deducit hanc conſequentiam. Si componeretur intrinſecæ, cognoſceret tantùm indiuidualiter, & per conſequens ſolum ſingularia, & non vniuerſalia apprehenderet.

Poſtquam concluſionem probaueris, aduerte, q Aureolus vt recitat Capræolus in 2. ſent. diſt. 3. q. 2. contra primam cõcluſionem conatur probare animam intellectiuam cõponi ex materia, & forma, & vſque ad quartum argũ, probat ex dictis philoſophi, illam componi ex intellectu poſſibili, vt ente in pura potentia, & ex intellectu agente, vt actu. Tu igitur vide argumenta ſua in Capr. in 2. diſt. 3. q. 2. contra primam concluſionem, quæ licet probat de ſubſtantijs intellectualibus abſtractis, tamen applicantur eadem ratione ad animam intellectiuam, cum ſit in genere intellectualium. Dimittes autem 1. & 2. & 3. argumentum, quoniam ſoluentur, quando quæremus de intellectu poſſibili, ſi eſt ens actu, vel in pura potentia. Pro pñti vero quæſito ſoles 4. 5. 6. 7. 8.

Nonum

Nonum propriæ applicatur intelligentijs quæ dicuntur ſe totis intellectuales, auctoritates Cōment. quas illic adducit Aureolus, aut negābis, aut expones vt Capr. Tu tamen aduerte, quòd dicta Cōmēt. in hac materia parum veritatis cōtinentur; propter errorem quem habuit de anima intellectiua. Hæc tibi ſufficiant pro directione in præſenti quæſito.

Quæſtio 5. Per quid indiuiduatur anima intellectiua.

IN HAC quantequā fiat reſolutio aduerte, ꝙ ſi anima intellectiua non eſſet forma informatiuæ, ſed vt ſubſtantia ſeparata vt fingit Cōment. eodem modo indiuiduaretur quo, & intelligentiæ, de quarum indiuiduatione ordinaui q. 24. in 12. metaph, & determinatum eſt quòd ſeipſis indiuiduantur. Verum quia non ſequimur fictionem Cōment. ſed ponimus eam veræ formam corporis, & vnibilem materiæ, ideo ratio ſuæ indiuiduationis, ſumenda eſt ex corpore, vt ex materia propria quam informat. Vt autem cognoſcas in via noſtra reſolutæ quomodo indiuiduatur ex corpore, tria principaliter agenda ſunt. Primo ponetur vna diſtinctio. Secundo, tres concluſiones reſponſiuæ. Tertio defenſabitur via noſtra cōtra Scotum, & ſoluemus rationes ſuas, quas format contra determinationem, quàm facturi ſumus.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ indiuiduatio animæ poteſt dupliciter conſiderari. Primo, quo ad rationem indiuiduandi. Secundo quo ad indiuiduatum eſſe. quo ad rōnem indiuiduandi, voco illud ſine quo non indiuiduaretur, quo ad indiuiduatum eſſe, voco illud quo anima indiuiduata remanet intrinſecæ indiuiduata, tam coniuncta quàm ſeparata, ergo deſineret eſſe illud, quod fuit ratio indiuiduationis.

Quantum ad ſecundum, ex hac diſtinctione pono tres cōcluſiones, in quibus ſtat reſolutio viæ noſtræ.

Prima concluſio. Ratio indiuiduationis animæ ſumitur ex vnibilitate vel cōmēſuratione ad corpus informabile ab ea puta anima ſortis ideo indiuiduatur, quia habet proportionem, & commenſurationem ad corpus Socratis. Hæc ſic probatur ex doctrina B. Th. ſicut ſe habet corpus informabile ab anima ad productionem animæ, ſic ad vnitatem numeralem eiuſdem. Nam productio animæ non terminatur ad eſſe animæ, niſi quia terminatur ad hoc eſſe animæ, quod eſt

eſſe

eſſe indiuiduale, vel vnum numero. Sed corpus eſt ratio, q̃ producatur anima, hac enim ratione producitur forma, vt materiam propriam informet, & formatum conuenientem operationem habeat, ergò corpus eſt ratio, quòd anima producta habeat vnitatem numeralem. Tunc vltra. Sed corpus non eſt ratio, quòd producatur anima, niſi quia proportionatur ipſi animæ, & econuerſo. Nam proprius actus, & propria materia naturaliter proportionantur ex 2. de anima tex. 26. ergo nec corpus eſt ratio indiuiduandi animam, niſi quia mutuam habent proportionem, quare &c.

Secunda concluſio. Nec corpus, nec mutua ꝓportio ſunt præciſa ratio, quòd habeat anima indiuiduatum eſſe, probatur. Si hæc eſſet præciſa ratio, ergo deſtructo corpore, & ceſſante actuali mutua proportione, quæ ceſſat in morte, dum corpus corrumpitur (hæc enim relatio ex parte corpo poris fundatur in eo) deſtrueretur ipſa anima. Non enim remanet vt ſpecifica, ſed vt hæc, & ſic non poſſemus ſeruare permanentiam eius poſt corpus.

Tertia concluſio. Anima habet, & retinet eſſe indiuiduatum etiam poſt ſeparationem à corpore, per talem gradum eſſendi ſignatum, vel tale eſſe terminatũ acquiſitum animæ in corpore, non tamen per dependentiam ad corpus. Hæc concluſio eſt B. Th. in 1. ſent. diſt. 8. q. 5. art. 2. ad 6. Et intendit, quòd remotis corporibus adhuc remanet cuilibet animæ eſſe ſuum terminatum, non tantum ſecundùm affectiones, vel diſpoſitiones, quæ conſecutæ ſunt ipſam, prout fuit perfectio talis corporis. Et manifeſtatur per exemplum ſenſibile. Si aliquod vnum non retinens figuram, diſtinguatur per diuerſa vaſa, ſicut aqua nõ congelata, quando vaſa remouebuntur nõn remanebunt multæ aquæ diſtinctæ, ſed tantũ vna aqua, quia non permanent figuræ, quas ſortitę erant ex figuratione vaſorum. Ita eſt de formis materialibus, & animatorum quæ eductæ ſunt de potentia materiæ, quæ nõ habent, nec retinent eſſe per ſe, ſed earum eſſe pendet ex materia, ſic vel ſic diſpoſita. Et ideo remotis diſpoſitionibꝰ materiæ remouetur eſſe earum. Si autem ſit aliquod retinens figuram, & diſtinguatur ſm diuerſas figuras per diuerſa inſtrumenta, etiam remotis inſtrumentis remanent diſtincta

figurata,vt patet in cerâ quæ acq̃rit,& retinet varias figuras, ſm varia vaſa quibus infunditur, & tamen fractis vaſis rema nent illæ figuræ in cera indurata, Idem intellige de omni li quabili. Et ita eſt de anima quæ acquiſiuit determinatum eſ ſe ſibi intrinſecum,& ſubſtantiale in corpore, cuius eſt perfe ctio,& permanet in eo poſt ſeparationem,ſicut figura in ce ra reſolidata,etiam remoto vaſæ figurante. Aduerte tam ẽ ꝙ dictum eſt, licet huiuſmodi eſſe acquiratur animæ in corpo re, non tamen per dependentiam ad corpus. Quoniam ſi tale eſſe dependeret ex corpore,conſeruaretur etiam ex cor pore,ergo remoto corpore,tale eſſe deſtrueretur, ſicut de ſtruitur figura corporis liquidi, remoto vaſe figurante. Et ſic eſſet impoſſibile ſeruare incorruptibilitatem animæ.

Quantũ ad tertium aduerte,ꝙ Scotus cõtra determinatio nem factam ſic arguit. Si anima indiuiduatur per materiam, vel per corpus cui vnitur,hoc eſt vel per habitudinem,& cõ menſurationem ad tale corpus,vel per eſſe quòd acquirit in tali,vel tali corpore,ſed neutro modo,ergo &c.Et quod nõ per habitudinem,& cõmenſurationem probat tripliciter.

Primo ſic. Hæc habitudo eſt ens reſpectiuum,ens autem reſpectiuum præſupponit abſolutum, ergo illa habitudo iã ſupponit ſubſtantiam huius animæ,vt ſuum fundamentum, ergo non conſtituit,nec indiuiduat hanc aĩam,ſed ſupponit, iam conſtitutam, & indiuiduatam.

Secundo ſic. Indiuiduatiuum animæ eſt de ratione animæ. Eſt enim ſicut differentia huius animæ. Sed habitudo,& commenſuratio non eſt de ratione huius animæ,quia hæc anima eſt quid abſolutum, reſpectiuum autem non eſt de ratione abſoluti, ergo &c.

Tertio ſic. Hæc habitudo in morte corrumpitur quoniam corpus quòd eſt terminus eius corrumpit, ergo ſi per illam indiuiduatur anima, poſt corruptionem eius non remanebit anima indiuiduata, ex conſequenti non ſeruatur ſecundũm hanc viam incorruptibilitas animæ intellectiuæ.

Ad primum quia teneo,ꝙ relatio eſt idem realiter cũ ſuo fundamento,vt determinaui in 5. metaph. in quæſtionibus noſtris dico,ꝙ reſpectiuum non ſupponit abſolutum ſuppo ſitione reali,ſed tãtum ſm materiam intelligendi,eo qa res abſoluta

abſoluta vt fundat conceptum relatiuum, ſupponit ſeipſam, vt fundat conceptum abſolutum, ſicut albedo quæ realiter eſt ſimilitudo ſupponit ſeipſam, vt fundat conceptum ſimilitudinis formaliter. Stante hoc nego omnes conſequentias Scoti. Nam hoc concludit, & non plus ꝙ illa habitudo ſupponit ſubſtantiam huius animæ, quo ad modum intelligendi non autem realiter, quoniā illa eſt realiter eſſentia huius animæ, vt reſpicit hoc vel illud corpus.

Ad ſecundum nego, ꝙ anima ſit purum abſolutum imò cum ſit forma, & ſit pars, ſemper habet annexum reſpectum ſicut & accidens, vt accidens ſemper reſpicit ſubiectum. Vnde vt determinaui in 7. metaph. in q. noſtris inhærentia eſt de ratione accidentis, ſimiliter dico, quòd de ratione animæ vt eſt forma reſpectus ad ſuum formabile. Et ideo philoſophus in diffinitione animæ, ponit corpus, non vt de eſſentia eius, ſed vt propriam materiam, cuius eſt perfectio, & actus.

Ad tertium reſpondeo dupliciter. Primo, ꝙ licet qn̄ corrumpitur corpus corrumpatur illa habitudo quo ad ſuū formale, vel quo ad ſuum connotatum, non tn̄ quo ad ſuum reale intrinſecum. Hoc. n. eſt eſſentia animæ, ſicut ſimilitudo eſt realiter, & identicæ albedo. Dico ſecundo, dato ꝙ illa habitudo corrumperetur realiter ad corruptionem corporis, vt tenent illi, qui arbitrantur relationem diſtingui à fundamēto tn̄ ex hoc non ſequitur quin remaneat anima indiuiduata nam remanebit indiuiduata, per determinatum eſſe ſibi intrinſecum, & ſibi acquiſitū in ipſo corpore, cuius fuit actus. Scotus autem ſupponit, quòd nos teneamus totalem, & præciſam rationem indiuiduationis animæ eſſe illam ſolam habitudinem, quòd non eſt verum, vt declaratum eſt in 2. concluſione. Et ideo argumentum ſuum non concludit.

Quòd autem anima non indiuiduetͬ per eſſe, ſic acquiſitum in corpore probat Scotus duplici argumento.

Primo ſic. Tale eſſe præſupponit determinationem, & diſtinctionem eſſentiæ huius animæ, ab eſſentia cuiuſcunque alterius animæ ergo non indiuiduat hanc animam, ſe ſupponit iam indiuiduatam, conſequentia patet. Antecedens aūt probatur, quia eſſe exiſtentiæ non eſt ex ſe diſtinctum, nec determinatum, alioquin haberet proprias differentias

alias à differentijs eſſe eſſentiæ, quod eſt falſum, quia oportet ponere coordinationem exiſtentiarum. aliam à coordinatione eſſentiarum, quæ omnia falſa ſunt.

Secundo ſic. Eſſe exiſtentiæ non eſt de ratione huius animæ, ſicut nec de ratione animæ. Circunſcripta .n. exiſtentia poteſt concipi ſingulare, ergo non eſt indiuiduatiuum huius animæ, conſequentia patet, qm̃ indiuiduatiuum eſt diſtinctiuum, & diſtinctiuum habet rationem differentiæ. Differentia vero eſt de ratione eius cuius eſt differentia, ergo &c.

Ad primum, tranſeat pro nunc antecedēs. Conſequentia autem in vno ſenſu eſt vera, in alio eſt falſa. Nam ſi ſumatur indiuiduatio pro ratione indiuiduandi, ſic cōcedo eam, nec eſt contra nos, vt patet in 1. concluſione. Si autem ſumatur pro permanentia in indiuiduato eſſe, ſic negatur conſequentia, & ſolum in hoc ſenſu concedimus, quòd anima indiuiduatur per tale eſſe, vt patet in concluſione tertio.

Ad ſecundum dicitur, quòd non eſt neceſſe omne indiuidatiuum eſſe de ratione indiuiduati, nec habere ſe vt differentiam, niſi ſit illud à quo ſumitur prima ratio indiuiduandi, hoc autem non eſt ipſum eſſe. ſed illa habitudo, quàm diximus eſſe de ratione huius animæ, & realiter eſſe ſubſtantiam huius animæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Quę ſi non ſufficiunt dedi ſaltem viam exercendi ingenij.

Quæſtio 6. Si anima intellectiua eſt tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd Iand. in 2. de anima pertractat eandem quęſtionem, & eſt ſua quæſt. 7. ſed ſub titulo animæ in communi, & non applicat ſe ad animam intellectiuam, quoniam cum ſequatur viam Comment. ſi non eſt forma corporis dans eſſe, non poteſt proprie dici, quòd ſi tota in toto, nec ſecundam partem. Nos autem quia tenemus ipſam eſſe veræ formam informatiuæ, merito quærimus, ſi eſt tota in toto &c. Vt ergo habeas in via noſtra reſolutionem propoſiti, ſic procedendum eſt. Primo, ponetur diſtinctio de totalitate. Secundo, ponentur concluſiones reſponſiue. Tertio ſoluentur tria dubia. Quarto, ſoluentur principalia argumenta commentiſtarum, vt militant contra determinationem quàm acturi ſumus.

Quan

Quantum ad primum aduerte ꝙ aliquod poteſt intelligi totum quadruplici totalitate. Primo,totalitate eſſentiali, & eſt illud quòd vere cōponitur ex partibus eſſentialibus realiter diſtinctis,quarū vna eſt materia, altera forma, & in hoc ſenſu omnes ſubſtantię ſenſibiles hn̄t totalitatem.Secundo, totalitate quantitatiua, & eſt illud quòd diuiditur in partes quantitatiuas,vt linea,corpus,lapis &c.quę dicuntur quanta per ſe,vel ſaltem quāta per accidens,vt albedo quæ diuidit, vt diuiditur ſuperficies. Et in hoc ſenſu omnes ſubſtantiæ corporeæ, & accidentia ſenſibilia recepta in quanto habent hanc totalitatem. Tertio, totalitate poteſtatiua ſiue virtuali, & eſt illud quod multas virtutes, ſiue qualitates quæ ſunt principia diuerſarum operationum,ſiue motiuum cōtinet. Et in hoc ſenſu ignis continens caliditatem, ſiccitatem,leuitatem,& lucem, habet hanc totalitatem. Quarto, totalitate perfectionali,& eſt illud cuius natura perfecta eſt,perfectione ſibi debita, & vbi eſt, ſecundum totam perfectionem eſt. Hæc totalitas non includit partes reales, quia nō dicitur totum in hoc ſenſu niſi quia perfectū, & hæc totalitas inuenitur in omnibus ſubſtantijs ſimplicibus vt in Deo & in alijs abſtractis & in qualitatibus ſimplicibus, nam tota albedo.ſ. perfecta eſt in quolibet pugillo nimis,& tota dulcedo in oī parte mellis,& tota caliditas in omni parte ignis.

Quantum ad ſecundum, ponuntur quinque cōcluſiones reſponſiuæ.Prima concluſio.Anima intellectiua & quęlibet alia anima eſt in qualibet parte corporis animati. Hæc non habet difficultatem, quia forma ineſt omni illi, quod habet eſſe formaliter ꝑ ipſam, nihil enim habet eſſe formaliter ꝑ aliquod ſeparatum ab eo.Sed quælibet pars corporis animati habet eſſe formaliter per animā,quia anima eſt forma ſubſtantialis animati,vt determinatum eſt in 2.lib.in q.3.forma autem ſubſtātialis dat eſſe toti & cuilibet parti, toti quidem primo & per ſe,partibus autem vt ſunt in toto, vel reſpiciūt totum,& ſic ſecundario.

Secunda concluſio,nec anima intellectiua nec alia anima eſt tota in omni parte corporis animati totalitate eſſentiali probatur, quia nulla anima vt determinatū eſt in 4. q. huius 3.lib.& in 12.metaph.in quæſtionibus noſtris, componitur

intrinſecæ ex partibus eſſentialibus diſtinctis vt ex materia & forma. Repugnat.n.animã eſſe formam, quia eſt actus corporis, & eam componi ex materia & forma, ergo talis totalitas non conuenit animæ intellectiuæ nec alij animæ.

Tertia concluſio. Anima intellectiua non eſt tota totalitate poteſtatiua in omni parte corporis, probatur, quia cũ diuerſæ potentiæ animæ requirãt diuerſa organa & diuerſam complexionem in organis, vt viſum eſt in 2. lib. de viſu, auditu, tactu, &c. vbi eſt anima ſm viſum, puta in pupilla, nõ eſt ſcdm auditũ. Quædam & potẽtiæ vt intellectus & voluntas in nulla corporis parte ſunt, vt dicemus infra, ergo &c. Aduerte tamen quòd Iand. in 2. de anima q. 7. adducit opinionem tenentem oppoſitum huius concluſionis, vt videre poteris, ſed potius eſt deriſibilis, quàm reprobanda.

Quarta concluſio. Anima intellectiua non eſt tota in toto, nec tota in parte, nec pars in parte, totalitate quantitatiua, probatur, quia nullo modo eſt quãta, nec per ſe, nec per accidens, ergo non poteſt dici tota quantitatiuæ, nec habere partes quantitatiuas, ergo hac totalitate non poteſt dici tota in tota &c. Quòd autem nullo modo ſit quanta, probatur, quia non intelligeret vniuerſale, ſicut patet de ſenſu, qui qm̃ eſt quantus per accidens & organicus, non recipit niſi indiuidualiter, & cognoſcit tantum ſingulare, idem accideret de anima intellectiua, nihil.n. reciperetur in ea niſi ſitualiter, & illud non duceret in cognitionem, niſi alicuius ſitualiter, exiſtentis hic & nunc.

Quinta concluſio. Anima intellectiua totalitate pfectionali eſt tota in toto & tota in omni parte corporis, probat̃. Perfectio eſſentialis animæ intellectiuæ eſt indiuiſibilis, ex quarta concluſione, ergo vbi eſt, tota eſt, id eſt perfecta eſt. Sed eſt in omni parte corporis per primam concluſionem, cum ſit forma ſubſtantialis totius animati, ergo &c. Simile habemus in niue, de qua eſt verũ debere, quòd tota albedo eſt in omni parte niuis, non quidem ſecundum quãtitatem, qm̃ per accidens extenditur, vt ſuperficies, ſed ſcd̃m pfectionem, quoniam albedo vt forma, eſt ſimplex & ex ſe indiuiſibilis. Sed aduerte, quòd totalitas perfectionalis debet exponi potius negatiuæ quàm poſitiuæ. Vt quando dicitur, tota

albedo

albedo eſt in pugillo niuis, ſic exponatus, eſſentia albedinis eſt in pugillo niuis, non ſecundum partem & partem, ſed indiuiſibiliter: Similiter cum dicitur, tota anima eſt in capite & in corde & in epate, ſic exponatur, eſſentia animæ eſt in capite, & in corde, non ſecundum partem, & partē, quia non habet partes, ſed indiuiſibiliter. Hoc modo exponit Heru. & eſt expoſitio vera.

Quantum ad tertium, aduerte tria dubia, quæ inſurgunt contra determinationem factam ſm viam quam tenemus.

Primo, dubitatur ſi ſola anima intellectiua inter oēs formas informantes materiam, ſiue ſint formæ inanimatorum, ſiue animatorum, tam imperfectorum quàm perfectorum; caret omni totalitate quantitatiua, tam per ſe quàm per accidens, ita quòd omnes aliæ ſint quātæ & extenſæ per accidēs præter ſolam animam intellectiuam.

Pro euidentia huius dubij inuenio quinque modos dicēdi, & quilibet modus habet propriam opinionem.

Prima opinio dicit, ꝙ nulla forma ſubſtantialis eſt quanta, nec extenſa, nec per ſe, nec per accidens. Et ratio ſua præcipua eſt hæc. Quia rōne ſui non eſt extenſa, qm̄ omnis forma vt forma eſt ſimplex, non hñs in ſe partes, ad differētiam quantitatis, nec rōne ſui ſubiecti quòd eſt materia prima, q̄ vt materia prima non eſt extenſa, ſed extenditur per quantitem. Nec potes dicere in via Thomiſt. ſuum ſubiectum eſſe materiam exiſtentem ſub quātitate, qm̄ quantitas ꝓ forma corrumpenda non remanet in inſtāti introductionis formæ generandæ, & quantitas ſubſequens pro forma generanda eſt poſterior natura, ipſa forma, ex cōſequenti forma ſubſtantialis non recipitur in materia exiſtente ſub quantitate.

Sed hęc rō non ꝯcludit, poſſumus.n.dicere ꝙ licet non ſit extenſa rōne ſui, nec rōne materiæ primæ, tñ ſit extēſa, quia eſt pars compoſiti recipientis extenſionem. Sed aduerte, ꝙ niſi aliud addatur, aīa intellectiua eſſet extenſa, qm̄ eſt pars hoīs recipientis extenſionem. Et ideo infra aſſignabit aliud vt videbis. Item aduerte, quòd licet in inſtāti introductionis formæ, non remaneat quātitas actu in materia, remaneat, tñ virtualiter, ac ſi eam hr̄et actu, & eſt in potentia ad conſimilem per aduentum formæ generandæ. Et dico, ꝙ illa virtua-

lis quantitas ſufficit ad diſtinctionem materiæ pro illo priori, æquipollet enim quantitati actuali, quam materia haberet, ſi non deeſſet in illo priori ſubiectum quantitatis, quòd eſt ens actu in via noſtra. Pro nunc extimo ſic reſpondendum. Tu autem ſi vis ſcire determinationem quam feci de materia quanta ſiue diſtincta in aduentu formæ, vide in 8. metaphyſic. in quæſtionibus noſtris.

Secunda opinio dicit, quòd omnis forma informans materiam eſt quanta & extenſa. Et hic eſt Comment. & ſequentes eum, & ideo tenent, quòd ſi anima intellectiua informaret materiam eſſe extenſa. Et ratio eorum præcipua eſt hæc. Quòd recipitur in quanto fit quantum, vt patet de albedine recepta in ſuperficie, & ratio huius eſt, quia quòd recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis, ergo ſi anima intellectiua recipitur in quanto, fiet quanta.

Sed hæc ratio non concludit, quoniam maior ſumpta vniuerſaliter eſt falſa. Ad probationem dico, quòd illa maxima poteſt habere duplicem ſenſum. ſ. verũ & falſum, falſum quidem ſi intelligatur quòd receptum ſit tale quale eſt recipiens. Nam aqua recepta in vaſe ſolido fieret ſolida. Verũ autem ſi intelligatur quòd receptum recipitur in recipiente ſecundum quòd recipiens eſt recipiẽs eſt capax & diſpoſitũ. Sed ſic intellecta non deſeruit arguenti, quoniam licet anima recipiatur perfectius, vel imperfectius ſecundum diſpoſitiones materiæ, vt determinauimus in octauo met phyſicæ in quæſtionibus noſtris, non tamen ex hoc fit extenſa, quoniam ex ſui perfectione eſt penitus impartibilis.

Tertia opinio, dicit quòd non omnis forma ſubſtantialis informans materiam eſt extenſa, ſed tantum illa quæ educitur de potentia materiæ. Et quia omnes præter animam intellectiuam educuntur de potentia materiæ, ideo tenent, ſolam ipſam eſſe inextenſam. Et ratio ſua præcipua eſt, quia ſicut tota educitur de potentia materiæ, ita pars de parte.

Sed hæc ratio non concludit, quia illa propoſitio, ſicut totum de toto, ita pars de parte, nõ eſt vera, niſi vbi totum eſt habens partes. Vbi autem eſt totum non, quia habet partes, ſed quia perfectũ, ſicut dicitur, totus Deus eſt vbique, nõ eſt vera. Et quia non omnis forma educta de potentia materiæ,

vt dicemus de anima bruti perfecti, eſt totum habẽs partes, ſed ſumitur totum pro perfecto, ideo non eſt neceſſe quòd pars educatur de parte.

Quarta opinio, dicit quòd omnis forma inanimati eſt extenſa non aũt aliqua anima. Et ratio ſua eſt, quia omnis anima ſupergreditur materiam, ita ꝙ nõ totaliter immergitur, forma aũt inanimati totaliter immergit. Item forma inanimati æque reſpicit, & denoĩet ſingulas partes, ſicut totũ. Oĩs .n. pars lapidis eſt lapis, ſed nõ oĩs pars animalis eſt animal.

Sed hæc ratio non concludit: quoniam non quælibet ſupergreſſio materiæ facit formam inextenſam, ſed requiritur (vt dicemus in ſequentibus) quòd nullo modo forma pficiat nec actuet partem extra totum, & quia non ſolum forma inanimati, ſed ẽt anima vegetatiua, & ſenſitiua brutoꝝ imperfectorum perficiũt & actuant p͞tem extra totum, vt declarabimus in ſequentibus. Animę vero brutoꝝ perfectorum nullo modo actuant ptẽ extra totũ, ideó non conuenit, illas eſſe extenſas, has aũt non. Quantum vero ad reſpectum & denominationem, dico, ꝙ non ſolum forma inaĩati reſpicit & denominat partes, ſicut & totum, ſed etiã aĩa aĩati imperfecti, licet nõ æque perfectæ. Nã ſicut pars lapidis deciſi à lapide eſt lapis, ſic pars animati imperfecti, vt lacertę, & vermis deciſa, eſt animata. Quòd autem non dicatur animal ſicut ipſum totum, non eſt, quia careat anima ſenſitiua, ſed quia non habet ſufficientia organa requiſita ad ipſum animal.

Quinta opinio dicit, ꝙ non ſolum anima intellectiua, ſed & animæ omnium animalium perfectoꝝ ſunt inextenſæ, imperfectoꝝ autẽ ſunt extenſæ, & dñr animalia perfecta, quoꝝ partes deciſę non viuunt, imperfecta aũt, quoꝝ partes extra totum viuunt. Et rõ huius opinionis eſt hæc. Quòd aliquod vnum diuidatur in plura eiuſdem rõnis, & diuiſa permaneãt non eſt poſſibile, niſi ſit quãtum, vel per ſe, vel per accñs. Ex oppoſito autem, ſi aliquod vnũ non põt diuidi in hmõi, neceſſe eſt vt ſit nõ quãtum, & inextenſum per ſe, & per accñs. Sed animæ imperfectorum animalium diuiduntur in plura animata, & diuiſa permanẽt, vt patet in partibus animalis annuloſi, quæ ſeparatæ à toto, viuunt. Animæ aũt perfectorum animalium nõ ſic ſe hñt, vt patet ad ſenſum, qm̃ nõ animãt

partes, niſi coniunctas toti, ergo neceſſe eſt ponere aĩas animatorũ imperfectorum extenſas per accidens, perfectorum autem, & non ſolum animam humanam inextenſas.

Et hanc opinionem ſequor quæ eſt Heruei in 1. ſent. diſt. 8.q.4. Et conſona B.Th. in 1. parte q.76.art.8. vbi ſic habes. Sed forma quæ requirit diuerſitatẽ in partibus, ſicut eſt anima, & præcipuæ animalium perfectorum, non æqualiter ſe habet ad totum & ad partes, vnde non diuiditur per accidẽs, ſcilicet per diuiſionem quantitatis. Et aduerte, ꝙ B.Th. intẽdit quòd quando forma nõ eſt nata perficere partem ſeparatam à toto, & dico perficere nec totaliter, ſicut forma elemẽti, quæ quantum ſit ex ſe æque perficit materiam bicubitam, & vnicubitam, ſi abſcindatur à bicubita, nec ſcd̃m qd, ſicut vegetatiua qua perficit ramum abſciſſum ſecundum quid quidem formaliter, ſed ſecundum totum virtualiter, quoniam ramus abſciſſus ſi plantatur fiet arbor vt patet in ſalice. Similiter ſenſitiua brutorum imperfecto perficit partem abſciſſam ſecundum quid ſolum virtualiter & formaliter, quoniã non poteſt fieri animal, licet pro aliquanto tempore viuat, vt patet de cauda lacertæ. Et quoniam anima intellectiua & ſenſitiua brutorum perfectum, nec totaliter, nec ſecundum quid poſſunt perficere, nec viuificare partem extra totum, ideo ex hoc B.Th. infert, quòd non ſunt extenſæ, nec diuiduntur per accidens, ſcilicet per diuiſionem quantitatis.

Sed dices, quòd B.Th. tenet omnem formam inferiorum præter animam intellectiuam ſituari in materia, ergo extenditur in materia & ſit quanta per accidens.

Reſpõdetur negando conſequẽtiam, qm̃ per ly ſituari nõ intendit ꝙ extendatur, ſed ꝙ ita complantatur in materia, ꝙ non poteſt ab ea ſeparari, eo ꝙ eſt de potẽtia illius educta. Et per oppoſitum anima intellectiua non ſic ſituatur. Cum hoc tamen ſtat ꝙ vtraque ſit inextenſa propter rationem dictam, quia ſcilicet non poſſunt informare partem extra totum, nec ſecundum quid, nec ſimpliciter.

Secundo, dubitatur quomodo B.Th. poteſt ſaluare, id ꝙ dicit in 1. parte q.76. art.8.ſ. quòd anima eſt tota in qualibet parte corporis ſcd̃m totalitatẽ eſſentiæ. Nam Iand. in 2. de anima q.7. ſic arguit. Totum eſſentiale habet partes, Omne

enim totum partes includit. Sed anima in eſſentia ſua non habet partes, quia eſt actus, ergo &c.

Ad hoc dico, ꝙ licet rñderi poſſit, animam habere partes eſſentiales, nõ quidem reales, ſed rõnis, quæ ſunt partes diffinitionis, melius tñ dicitur ꝙ B.Th. per totalitatem eſſentię nõ intendit incluſionem partium, ſed perfectionẽ eſſentiæ, vt ly totum ſit idem quòd perfectum, vt expoſuimus in 5. cõcluſione. Argumentum autem Ianduni procedit iuxta ſenſum primæ concluſionis, quam poſuimus negatiuam.

Tertio dubitatur, qũo põt ſaluare B.Th. ꝙ anima vegetatiua ſit eadem eſſentialiter cũ intellectiua, ſi intellectiua eſt inextenſa. Nam cõiter tenetur, ꝙ oĩs vegetatiua eſt extẽſa, ſi igitur eſt eadem cum intellectiua, ergo eadem forma erit extenſa & inextenſa, quòd implicat contradictionem.

Ad hoc rñdetur, ꝙ vegetatiua dupliciter cõſideratur. Primo, vt vegetatiua præciſa, & ſic non repugnat ſibi eſſe extenſam, vt patet in planta, & in animali imperfecto. Secundo, cõſideratur vt adiũcta intellectiuæ & eſt eiuſdem eſſentiæ cum ea, & ſic ſibi repugnat eſſe extenſam.

Sed dices, forma cuius actus recipitur inextenſo videtur extenſa. Sed vegetare recipitur inextenſo, quia in corpore & in omni parte corporis, ergo &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ vegetare in homine nõ eſt actus immediatus animæ vegetatiuæ, ſed potentiæ nutritiuæ, quàm concedo eſſe extenſam. Concludit ergo inſtãtia ꝙ potentia ipſa nutritiua eſt extenſa, non autem concludit de anima vegetatiua vt eſt idem cum intellectiua. Vnde in via B.Th. hæc inſtantia non eſt grauis, difficilior autem eſt in via eorum, qui negant diſtinctionem realem inter eſſentiam animę & eius potentias, & tenent identitatem realem inter vegetatiuam, & ſenſitiuam, & intellectiuam.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ Comment. pro indubitato tenet, quòd omnis forma informãs materiam ſecundũ eſſe ſi extenſa & diuiſibilis, vnde inquit in 8. phyſic. commento 78. Omni formæ in corpore conuenit diuiſibilitas. Et ex hoc fundamento negant animam intellectiuam eſſe formã corporis ſecundum eſſe, credens ipſam eſſe inextenſam. Et ꝙ hæc duo repugnent, animam intellectiuam eſſe inextenſam

ſam & eſſe formam corporis informatiuæ, ſic arguitur ad mentem Comment.

Primo omne ꝙ recipitur in quanto,& extenſo, ſit quantum,& extẽſum, vt patet de albedine, quæ recipitur in ſuperficie, ſed ſi aĩa intellectiua eſt forma corporis informatiuæ, recipitur in quanto, quia in corpore, & in materia diuiſæ à quacunque alia materia, qm̃ proprius actus ſit in materia propria,ergo de neceſſitate anima intellectiua erit extenſa.

Ad hoc negaẽ maior vniuerſaliter ſumpta,niſi formæ ſic. Omne quod recipitur in quanto,ſiue in materia quãta,&ẽſt ratio recipiendi quantitatem,eſt quãtum.Et in hoc ſenſu cõceditur maior, ſed negatur minor,qm̃ in homine,anima intellectiua non eſt ratio recipiendi quantitatem, ſed materiã tantum,quamuis.n.compoſitum ſit ſubiectum quantitatis,& omnium accidentium conſequentium quantitatem, tamen ratio proprie receptiua eſt ſola materia.Et id iam determinaui in 8.metaph.in q.noſtris, vbi declaratum eſt quomodo differunt hæc duo.ſ.eſſe ſubiectum quantitatis, & eſſe rationem recipiendi quãtitatem. Et ex hoc elicitur,ꝙ ſi in quolibet compoſito præterquam in homine, ratio receptiua quãtitatis ſit forma,& non ſola materia,omnis alia forma diſtincta ab anima intellectiua erit extenſa. Si autem non ſolum in homine ſed etiam in alijs,puta in animalibus perfectis,ratio recipiendi quantitatem ſit ſola materia, poterit alia forma,puta anima æqui recipi in materia extenſa, & tamen nõ erit extenſa,nec per ſe,nec per accidens.

Secũdo ſic. Omne quòd recipitur in aliquo,recipitur per materiam recipientis,ergo ſi anima intellectiua recipitur in quanto,& extenſo, recipitur vt quanta, & extenſa.

Ad hoc iam reſpondimus ſoluentes rationem ſecundæ opinionis,quam ſupra recitauimus.

Vltimo aduerte, quòd Heru.in 2.quolibet q.x. cõtra hoc fundamentum, quo tenemus in homine ſolam materiã eſſe rationem recipiendi quantitatem,& non animam intellectiuam,format 22.argumenta & ſoluit. Inter quæ aduertes ſolutiones argumentorum 14.& 15.& 16.&17.Quęcunq; aũt argumenta probant ꝙ ſolá materia non eſt ſubm quãtitatis concedes,cum hoc tñ ſtat ꝙ eſt ratio recipiendi quãtitatem,

quoniam

quoniam non eſt idem eſſe ſubiectum quantitatis,& eſſe rationem recipiendi quantitatem, primum enim conuenit cõ poſito ſecũdũm viam Thom. ſecundum autem cõuenit materiæ,vt iam declaraui in 8.metaph. Hæc pro præſenti quæſito dicta ſint. Et hic terminantur quæſito occurrentia, circa naturam, & ſubſtantiam animæ intellectiuæ. Et transfero me ad quæſita circa naturam intellectus poſſibilis.

Quæſtio I. Si intellectus poſſibilis eſt ſeparatus, non ſolum ab omni organo, ſed etiam ſi eſt ſeparatus,ita quòd ſit extra corpus.

IN HAC quæſtione tria principaliter conſideranda ſunt.Primo,quæ fuerit mens Cõment.in hoc. Secundo, quæ fuerit mens philoſophi ſecundũm B. Th.cuius ſenſum tenemus eſſe ad mentem philoſophi. Tertio quantum concludat ratio philoſophi probantis ſeparationem intellectus,quę fundatur ſuper hanc maximam.Omne receptiuum oportet eſſe denudatum,& ſeparatum à natura recepti.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ Cõment. opinatur ipm eſſe ſeparatũ,& extra corpus,& omnino immixtũ materiæ. ſicut ſi eſſet aliqua intelligẽtia.Et id cõſtat in 3.de anima co ment.4.vbi inquit.Manifeſtum eſt,ꝙ iſta ſubſtãtia quæ dr̃ intellect' materialis,nõ eſt corpus,neq; forma in corpore,eſt igitur non mixtus omnino cum materia. Præterea Cõmẽt. in eodem cõment.ponit intellectũ poſſibilem,& agentẽ eſſe duas virtutes in anima intellectiua,quas appellat virtutes actionis,& paſſionis, ſed cõſtat ex doctrina, ſua & ſequentiũ eum,ꝙ anima intellectiua nõ eſt forma corporis informatiuę,vt dictũ eſt,ſupra ergo,& intellect' eſt ſeparatus,& extra corpus. Idem ſibi imponit B. Th. in 3. de anima in expoſitione textu 7.vt videre poteris. ſed de hoc ſatis pro nunc.

Quantũ ad ſecũdum,ſequendo mentem B. Th. in expoſitione tex.4.& 5.in 3.de anima,dico, ꝙ philoſophus duo intendebat contra antiquos errantes circa naturã intellectus. Primo,intendit, ꝙ intellectus ſit immixtus.i.non compoſitus intrinſece compoſitione reali ex naturis corporeis ſenſibilibus,nec ipſe eſt aliqua talium naturarũ,eo ꝙ eſt cognoſcitiuus omnium earum. Et ſi eſſet aliqua talis natura, vel

compoſitus

compoſitus ex eis, impediretur eius cognitio ſicut ſi in oculo eſſet aliquis connaturalis color, impediret viſionem aliorum colorum, quoniam cognoſcitiuum aliquorum oportet vt nihil eorum habeat in ſui natura. Secundo intendebat cõtra antiquos hoc corollarium. Si intellectus poſſibilis non eſt aliqua natura corporea determinata, nec intrinſecæ compoſitus ex eis, ergo non miſcetur corpori ſicut ſenſitiuum, quoniam ſi miſceretur corpori vt ſenſus, eſſet qualis, puta calidus, vel frigidus, qualificatur enim ſenſus ex organo, cui al legatur. Quod quidem quomodo verum ſit declarabitur infra. Ex hoc autem, ꝙ non miſcetur corpori vt ſenſus, deducit philoſophus in tex. 6. ꝙ nullum habet organum, ſicut habet ſenſus. Ex quo patet, ꝙ philoſophus comparans intellectum ſenſui intẽdebat illam ſeparationem attribuere intellectui, quam negat ſenſui, ſenſui aũt negat ſeparationem ab organo, ergo oppoſitũ intendebat de intellectu, cum quo tamẽ ſtat quòd ſit virtus animæ intellectiuæ, quam tenemus de mente philoſophi eſſe formam corporis informatiuæ, non tamen complexionalem, nec eductam de potentia materiæ.

Quantum ad tertium, declarãdum eſt. Primo, in quo ſenſit illa maxima ſit vera, qua declarata, formabitur ratio philoſophi qua probat intellectum eſſe immixtum, & ſeparatũ ab omni natura ſenſibili corporea. Secundo, ſoluentur quatuor dubia. Sed quartum erit circa hanc conſequentiam philoſophi, ſi intellectus eſt mixtus, id eſt habens organum vt ſenſus, ergo eſt qualis puta calefactus, aut frigidus.

Pro euidentia igitur illius maxime quæ ſolet dupliciter formari. Primo ſic, omne receptiuum aliquorum debet eſſe denudatum à natura recepti. Secundo ſic, omne cognoſcitiuum aliquorum oportet vt nihil habeat eorum in ſui natura. Et hoc ſecundo modo dic, declarabitur. Tu igitur nota diſtinctiones ſequentes ex quibus extrahetur veritas eius.

Prima diſtinctio, cognoſcitiuum ſimiliter receptiuũ cum importent potentiam, põt importare dupliciter. Primo, potentiam eſſentialem, & accidentalem ſimul. Secundo, potentiam ſolum accidentalem. Voco potentiam eſſentialem, & accidentalem ſimul, qñ cognoſcitiuum eſt cognoſcitiuum in pura potentia, & nullo modo in actu. Voco potentiam ac-

cidentalem

cidentalem, qñ iam actu habet principium cognitionis ſuæ, ſed non actu cognoſcit. Intellectus pueri dr̃ cognoſcitiuus potentia eſſentiali & , accidentali ſimul. Intellectus autem dormientis philoſophi in potentia accidentali tantum.

Secunda diſtinctio, obiectum cognoſcibile dupliciter cõſiderari poteſt. Primo, ſecundùm eſſe ſuum reale, & naturale. Secundo, ſecundùm eſſe intentionale. Hæc patent in albedine, & intentionali ſpecie albedinis.

Tertia diſtinctio, obiectum cognoſcibile aliquando eſt natura determinata, & contracta per materiam, vt naturæ ſenſibiles, aliquãdo eſt natura communis, vel ſecundùm prædicationem, vt ſubſtantia, actus, bonum, vnum, &c. vel ſecundùm continentiam perfectionis, vt intelligentiæ, & proportionaliter natura animæ intellectiuæ; quæ in ſe eminenter continet gradus inferiorum formarum.

Quarta diſtinctio, obiectum cognoſcibile conſideratum ſecundùm eſſe reale poteſt eſſe in cognoſcitiuo dupliciter. Primo, inexiſtenter, ſicut forma in materia, vel accidens in ſubiecto. Secundo, compoſitiuæ, quia .ſ. componitur ex eo cognoſcitiuum naturaliter, vt componitur oculus videns ex tot humoribus, & tunicis.

Stantibus his diſtinctionibus, dico, ꝙ illa maxima ſic debet intelligi. Omne cognoſcitiuum, quòd eſt in potentia eſſentiali, debet eſſe denudatum ab omni obiecto ab ipſo cognoſcibili ſm eſſe naturale, & intẽtionale, quòd ſit determinatæ, & contractæ naturæ. Et dico denudatum, ita quòd nec naturaliter inhæreat, nec componatur ex eo. Dico primo, ꝙ eſt in potentia eſſentiali, qm̃ cognoſcitiuum ꝙ eſt ſolum in potentia accidentali, poteſt in ſe hr̃e ſpeciem ſui obiecti cognoſcibilis, vt patet in intellectu philoſophi dormientis, in quo ſunt ſpecies intelligibiles in habitu. Dico ſecundo ſm eſſe naturale, vel intentionale, qm̃ ſi naturaliter tale obiectũ eſſet in cognoſcitiuo, ſiue realiter, ſiue intentionaliter, impediret cognitionem vt dicam. Dico tertio, quòd ſit determinatæ naturæ, & contractæ, quoniam natura cõmunis, ſiue ſm prædicationem, ſiue ſcd̃m perfectionem, non impedit cognitionem. De prima patet, qm̃ licet anima intelligat ſubſtantiam, & actum, & bonum, & alia tranſcendentia, non eſt ne-

ceſſe,

eſſe, ꝙ ſit carens his prædicatis. De ſecũda etiam patet, qm̃ licet intelligentia cognoſcat per eſſentiam ſuam inferiora entia, non eſt neceſſe, ꝙ careat eſſentia ſua, qm̃ eſt veluti cõmunis, ſm̃ perfectionem, & continentiam virtualem. Idem dico de anima cum ſeparata fuerit, quæ ſe per ſeipſam intelliget, nec eſt neceſſe, ꝙ ſit denudata à ſua ꝓpria eſſentia, qm̃ eſt quaſi vniuerſalis, & cõtentiua perfectionaliter, reſpectu formarum inferiorum. Dico aũt cum ſeparata fuerit, qm̃ vt coniuncta, non eſt apta cognoſcere ſeipſam, niſi reflexiuæ .i. aliquo prius cognito. Dico quarto, ita ꝙ non inhæreat naturaliter, nec componatur ex eo, qm̃ vtroque modo poterit impediri cognitio. Nam ſi oculo inhæreret naturaliter aliquis color ſiue realis, ſiue intentionalis, oculũ impediret ne alios videret colores. Sicut ſapor amarus reſperſus ſuper linguam febricitantis, tandiu impedit apprehenſionem aliorum ſaporum, quandiu linguæ inhæret, quòd ſi lingua generaretur cum tali ſapore, omni tempore careret apprehenſione aliorum ſaporum. Idem ſequeretur ſi lingua componeretur intrinſecæ ex aliquo ſaporoſo, aut oculos ex aliquo colorato, quoniam extrinſeco componente determinarẽt, & reſtringeretur ad cognitionem intrinſeci componentis.

Ex his declaratis ſic debet formari ratio philoſophi. Cognoſcitiuum ſm̃ potentiam eſſentialem omnium naturarũ ſenſibilium, quæ ſunt determinatæ, & contractæ, debet eſſe denudatum, & per inhæſionem, & per compoſitionem naturalem ab omni natura ſenſibili ſm̃ eſſe naturale, & intentionale, ſed intellectus poſſibilis eſt cognoſcitiuus ſm̃ potentiam eſſentialem, &c. ergo &c. Minor eſt cõmuniter conceſſa. Maior autem ſic probatur, quia ſi haberet in ſe aliquam naturam ſenſibilem, non eſſet in potentia eſſentiali. Si enim haberet in ſe actu aliquod obiectum ſenſibile, poſſet cum eo illud cognoſcere. Et vt ſic conſtitutum in actu primo, non eſſet in potentia eſſentiali cognoſcitiuum, ſed accidentali, eo modo quo ſupra expoſui potentiam accidentalem.

Poſtquam declarauimus illam maximam, & formauimus rationem philoſophi, ſoluenda ſunt quatuor dubia.

Primum eſt. Si cognoſcitiuum debet eſſe denudatum à natura ſui cognoſcibilis, ergo tactus non cognoſcit qualita

tes

tes tangibiles,quia organum tactus componit ex eis,vt dictum eſt in 2.lib.

Ad hoc dicitur, ꝙ cognoſcitiuum debet eſſe denudatum à natura ſui cognoſcibilis,pro illis gradibus, pro quibus eſt aptum cognoſcere,vnde concedo quòd tactus fortis non cognoſcit qualitates tangibiles ſecundùm illos gradus: ſcđm quos ingrediuntur cõtemperamentum organi tactus in forte,ſed prout deficiunt aut excellunt, vnde & philoſophus dixit in 2.de anima, quòd ſimiliter calidum, aut frigidum,aut durum,aut molle quale.ſ.eſt organum tactus non ſentimus.

Et ſi dicas,ergo dabuntur qualitates tangibiles, quæ non cognoſcuntur tactu, quod eſt contra philoſophum in 2.lib. vbi dixit,quòd omnes tangibiles inquantum tangibiles,paſſiones,nobis ſunt manifeſtæ tactu.

Ad hoc negatur ꝯña,aliud eſt enim dicere,ꝙ tactus nõ cognoſcit oẽs qualitates tangibiles, & ꝙ nõ cognoſcit omnes ſub quolibet gradu, nam primum eſt falſum, & ſecundũ eſt verum.Poteſt etiam dici, ꝙ licet non cognoſcantur oẽs ſub omni gradu à tactu ſingulari,puta tactu Socratis,cognoſcuntur tamen à diſtinctis factibus,qm̃ non omnes tactus componuntur ſub eiſdem gradibus,vnde temperamentum in tactu leonis, non eſt temperamentum in tactu equi, & in hominibus diuerſificatur ſecũdũm complexiones, propter qđ gradus qui non cognoſcuntur à forte melancholico,cognoſcuntur forte à Platone cholerico, & ſic de alijs.

Secundũ eſt.Si illa maxima eſt vera,ergo cogitatiua remanebit omnino incognita,nam non cognoſcetur à ſeipſa,qm̃ eſt cognoſcitiua indiuiduoꝝ ſenſibilium, & ipſa non eſt denudata ab omni natura ſenſibili, cũ ipſa ſit ſenſus interior, ergo nõ poterit cognoſcere ſeipſam, nec cognoſcetur ab intellectu, quoniam eſt proprie cognoſcitiuus vniuerſalium.

Ad hoc dicitur, quòd ſeipſam non cognoſcit. qm̃ nullus ſenſus ſeipſum cognoſcit,cum ſit organicos,& non poſſit reflecti ſupra ſeipſum,ſed cognoſcitur ab intellectu,forte hoc modo,quia licet ſit indiuidua, tamen eſt tantæ ſpiritualitatis,quòd ipſa cum virtute intellectus agentis eſt ſufficiẽs cauſare ſui ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili,nec id debet videri extraneum, quoniam ſi phantaſma recipiẽs ſpirituali

ritualitatem ab intellectu agente, quòd eſt minus ſpirituale quam cogitatiua, poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem, mul to magis cogitatiua. Nec obſtat quòd intellectus eſt ꝓpriæ cognoſcitiuus vniuerſalium, quoniam conceditur, quòd in tellectus per ſpeciem cogitatiuæ cognoſcere poteſt cogitatiuā, vt cogitatiua eſt, indirectæ autem hanc, ꝓũt illam. Et ſi dicas, ergo hæc cogitiua ſingularis à nulla potentia cognoſcitur directæ. Dico, quòd hoc non eſt inconueniens. Sic mihi occurrit dicendum ad hoc dubium, & tu etiam conſi de ra, qm̃ in huiuſmodi non poteſt haberi multa euidentia.

Tertium eſt. Sequitur, quòd intellectus non poteſt cogno ſcere intellectualia, & incorporea, quoniam non eſt denuda tus ab eis cum ſit naturæ incorporeæ, & intellectualis.

Ad hoc iam dictum eſt in declaratione illius maxime, ꝙ non oportet cognoſcitiuum eſſe denudutũ, niſi à natura de terminata, & contracta, qualis eſt natura ſenſibilis. Natura autem intellectualis, & incorporea eſt quaſi indeterminata, non contracta per materiam, imò vt vniuerſalis, ſecundùm continentiam virtualem ideo non impedit cognitionem.

Quartum eſt contra conſequentiam, quam videtur facere philoſophus in tex. 6. ſi intellectus habet organum, ergo eſt calefactus, aut frigidus ſicut ſenſus, falſum eſt enim ſenſum poſſe calefieri, aut infrigidari. Non enim eſt quid elementatum, ſicut nec anima ſenſitiua, licet id poſſit dici de organo ſenſus, quoniam eſt corpus elementatum.

Ad hoc dicitur, ꝙ licet ſenſus non ſit nec poſſit eſſe calidus, aut frigidus, vt ſenſus eſt, ſicut nec anima vt anima, qm̃ non eſt elementum nec elementata, vt quid compoſitum, ta men quia alligatur organo, quòd eſt calidum, vel frigidum, poteſt dici eſſe, & fieri cõformis ſuo organo, & quoniam ex organo, & ſenſu fit vnum, poteſt dici ſenſu qualis, propter or ganum quale, ſicut albedo recepta in ſuperficie denominatur quanta, non ex ſe, ſed ratione ſuperficiei, cui inhæret. Idem dico de ſenſu, qui denominatur qualis, ex organo cui alligatur. Idem verificaret de intellectu, ſi organo alligare tur. Sed dices, nunquid ex hoc ꝙ organum præciſe habet ali quam determinatam qualitatem, ſenſus impeditur à cognitione aliarum qualitatum eiuſdem generis, dico quòd ſic.

Vnde

Vnde B.Th.in expoſitione tex.6.dicit,quòd ſimiliter impediretur viſio,ſiue potentia viſiua,ſi pupilla haberet determinatum colorem Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. Si intellectus poſſibilis eſt aliquod ens actu.

IN HAC q. intendo procedere per modum directorij,vt detur tibi occaſio ſtudendi. Aduerte igitur, ꝙ difficultas ſtat in ea,propter verba philoſophi in 3.de anima in tex. 5.vbi inquit. Quare neque ipſius eſt eſſe naturam,neq; vnā, ſed aut hoc,ꝙ poſſibilis eſt vocatus. Et propter Cōment.qui in 3.de anima cōment.18.dicit,ꝙ intellectus materialis nullam habet naturam, niſi poſſibilitatis, &c. Et ideo tenent aliqui,ꝙ philoſophus,& Cōment.ſenſerint hunc intellectū eſſe ens purum potentiale,ſicut materia prima vt poſſit recipere,& cognoſcere quecunque entia actu,tam materialia,ꝗ̄ immaterialia. Inter iſtos præcipuus fuit Aureol. vt recitat Capr.in 1.diſt.3.q.3.art.2.ad primum Aureol.contra primā concluſionem. Tu ergo vide Capr. illic. Et tua reſolutio ſtabit in hoc. Intellectus poſſibilis in genere intelligibilium eſt in pura potentia,quia nullam habet ſpeciem intelligibilem ſibi cōgenitam, nec poteſt ſeipſum per ſeipſum,nec per propriam ſpeciem naturaliter ſe intelligere,niſi reflexiuæ, aliquo.ſ.obiecto prius cognito.Et hoc quandiu anima eſt in hoc ſtatu. Vtrum autem ſeparata ſe directæ cognoſcat eſt alterius negocij. Id enim ad Theologum ſpectat. In genere aūt entium dico, ꝙ eſt ens actu,quia eſt virtus,& potētia animę.Et qualitas in ſecūda ſpecie,ſcdm viā noſtram. Et aduerte,ꝙ huius diſtinctionis declarationem,in Capræolo inuenies vbi ſupra,in principio reſponſionis ad primū Aureoli.

Data hac diſtinctione ſolues quinque argumenta Aureoli quibus replicat contra diſtinctionem quam præmiſſimus & probat ex dictis philoſophi, & Comment. quod intellectus poſſibilis eſt ens in pura potentia in genere entium, & in genere intelligibilium. Vide illa in Capr. vbi ſupra poſt reſponſionem ad primum,ibi.Sed adhuc replicat.

Solutis argumentis Aureol.declarabis quem ſenſum habuit philoſophus in tex.5.cum dixit. Quare neq; ipſius eſſe naturam neq; vnam. Et ſequeris expoſitionem B.Th.quā & Iand. approbat in 3.de anima in q.6.in fine, ibi.Poſtmodum percepi

percepi quendam doctorem Theologum,&c. Nam in q.illa tenet cùm B.Th.quòd eſt ens actu in genere entium.

Sed fortè dices,quid conduxit Aureolũ ad hunc ſenſum, vt negaret omnem actualitatem ab intellectu poſſibili, cum ſit actiuus intellectionis, & vnũquodq; operetur,vt eſt actu.

Dico,ꝙ duo falſa ſuppoſita, quæ reputabat vera deduxerunt eum. Primò,ꝙ intellectus poſſibilis nõ eſt actiuus,ſed mere paſſiuus,& receptiuus intellectionis, quam reputat eſſe actiuæ à ſpecie intelligibili,ſed id reprobabitur,cum agemus de actu intelligendi.Secundo,ꝙ omne recipiens, & cognoſcitiuum debet eſſe denudatũ à natura recepti,& cognoſcibilis,& qa intellectus eſt cognoſcitiuus omnis entis actu, tam corporei,quàm incorporei,quia eius obiectum eſt ens vt ens,ideo non poteſt eſſe aliquod ens actu. Sed quomodo habeat intelligi illa maxima,iam declaratum eſt in q.præcedenti. Hæc tibi ſufficiant pro directione præſentis quæſiti.

Quæſtio 3. Si intellectus poſſibilis diſtinguitur realiter à voluntate,& à memoria.

IN HAC queſtione ſequendo viam magis conſonam philoſopho,pono duas concluſiones,deinde mouebitur dubium,quòd habet fundamentum ex doctrina B.Th.

Prima concluſio. Intellectus poſſibilis differt realiter à voluntate,Huius concluſionis probatio in via noſtra, ſic formatur. Intelligere,& velle ſunt motus metaphyſici oppoſiti, ergo habet principia actiua, oppoſita principia autem eorum ſunt intellectus,& volũtas, ergo vt principia horum actum ſunt oppoſita,& per conſequens diſtincta realiter. Antecedẽs autem probatur, quoniam intelligere eſt motus rei ad animam.Ex hoc enim aliquid intelligitur, quia in anima recipitur res ipſa,vel ſpecies eius, velle autem eſt motus animæ ad rem.Ex hoc enim aliquid eſt volitum,quia anima eo cognito vt bono,inclinatur ad ipſum, ergo patet,ꝙ ſunt oppoſiti. quòd autem ſi ſunt motus oppoſiti habeant principia electiua oppoſita probatur, ſupponendo intellectum, & voluntatem eſſe principia vniuoca actionum ſuarum. Tunc ſic, effectus vniuoci oppoſiti habent principia actiua vniuoca oppoſita, hæc patet quoniam cauſa vniuoca poteſt tantum in vnum effectum per ſe, vt patet de igne, qui per

ſe

ſe tantum calefacit,ergo duo effectus oppoſito vniuoci non poſſunt eſſe ab vno principio actiuo,ſed à diſtinctis,& ſignãter ſe tantum calefacit, ergo duo effectus oppoſiti vniuoci non poſſunt eſſe ab vno principio actiuo,ſed à diſtinctis, & ſignanter loquor de principio actiuo vniuoco,vt ceſſet inſtãtia Scoti, qui dat inſtantiam de ſole, quem experimur cauſam effectiuam contrariorum effectuum in his inferioribus, nam eſt mollificans ceram,indurans lutum. Eſt enim cauſa æquiuoca, quare &c.

Secunda concluſio. Intellectus poſſibilis,& memoria intellectiua non diſtinguuntur realiter,ſed ſolum ratione.Dico intellectiuam, quoniam non eſt dubium de diſtinctione reali à ſenſitiua,cum ſit organica,intellectus autem non organicus.Probatur ſic.Intellectus reſpicit ens vt ens,vt ſuum formale,& adæquatum obiectum, ſicut viſus reſpicit viſibile,vt viſibile.Quod autem reſpiciat ens,vt præſens,vel vt cognitum in præterito, accidit ſibi, ſicut accidit viſui ꝙ reſpiciat,viſibile vt album,vel nigrum. Et ideo ſicut nõ diuerſificatur viſus in plures potentias realiter diſtinctas, vt reſpicit album nigrum,quoniam ſunt differẽtiæ accidentales ipſius viſibilis,ſic non diuerſificatur potentia intellectiua, vt reſpicit ens in præſenti intellectum,& in præterito. Tales enim differentiæ accidunt enti vt eſt obiectum intellectus. Intellectus ergo, & memoria ſunt vna potentia realiter, ſed diſtincta ratione,vt dicatur intellectus,inquantum apprehendit, & memoria, vt retinet apprehenſum.

Pro prima concluſione,vt poſſis eam defenſarẽ aduerte, ꝙ Cap.in 1.ſent.diſt.3.q.3.art.2. contra ſecundam cõcluſione recitat, & ſoluit plurima argumenta, inter quæ notabis, & ſolues duo prima, quorum alterum eſt Scoti, alterum eſt Aureoli. Et illud Aureoli apparentius eſt,quoniam procedit ex dictis philoſophi, & Comment.

Pro ſecũda concluſione inſurgit dubium ex doctrina B. Th. qui in 1.ſent.diſt.3.q.4.art.1.vr̃ tenere oppoſitum. Illic enim tenet ꝙ intellectus, & voluntas, & memoria ſunt tres potentiæ Sic.n.inquit. Cum proprietas animæ cõſequatur naturam animæ,omnis talis proprietas poteſt dici potentia animæ. Et ideo ſicut ſunt tres proprietates,ſunt etiam tres

potentiæ diſtinctę ab inuicem,vnde videtur ſibi contrariuſ.

Capræolus dicit,ꝙ in 1.ſen.ſequebatur intentionem magiſtri,& nõ propriam ſentẽtiam,vnde in 1. parte vbi loquit ex propria ſentẽtia in q.79.art.7. determinat oppoſitũ,quo ad intellectum,& memoriam,& in rñſione ad primum non approbat ꝙ dictum eſt in 1.ſent.diſt.3.Et ſic nõ eſt veræ ſibi cõtrarius, quia in vtroq; loco nõ loquitur ſm propriam ſententiam,ſed tantum in 1.parte,vbi tenet partem negatiuam.

Tu tñ aduerte,ꝙ ſi recte conſideras non dicit in 1.ſent.ꝙ ſint potẽtiæ diſtinctæ realiter,ſed ꝙ ſint potentiæ diſtinctę, ad ꝙ ſufficit diſtinctio rõnis. Sicut terminare,& principiare ſunt diſtinctæ proprietates puncti,continuatis lineam.Et ꝙ B.Th. nõ intẽdat in 1.ſent.ponere diſtinctionem realem inter intellectum,& memoriam patet ex hoc ꝙ eandem auctoritatem philoſophi,q̃ adducit in 1.parte q.79.art.7.in arguẽdo. Sed cõtra ad probandum,quòd non diſtinguuntur realiter cum dicit anima eſt locus ſpecierum nõ tota, ſed intellectus &c.adducit etiam in 1.ſent.vbi ſupra.Poteſt ergo facile ſuſtineri quòd nec veræ apparenter ſit ſibi cõtrarius. Licet in 1. parte vbi ſupra in reſpõſione ad primum nõ approbet declarationem factam à magiſtro ſuper verba Aug. Nam licet magiſter dicat quòd ſunt tres proprietates, & ꝙ ſunt à ſeinuicem differentes non tamen explicat qua diſtinctione an reali an rationis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 4.Quæ & quot ſint proprietates ac denominationes intellectus poſſibilis.

IN HAC q.aduerte, ꝙ licet intellectus poſſibilis ſit tm̃ vna potentia,apud philoſophos ſm diuerſas cõſiderationes multipliciter denominatur.Et qm̃ aliquæ huiuſmodi denominationes ab aliqbus falſæ exponũtur vt declarabimus præcipue ab Auic.& ab Auerr.ideo vt ſcias quæ cõiter ſint, & quõ debeant exponi ſcd̃m mentem B.Th.quàm tenemus eſſe mentem philoſophi, formamus præſens quæſitum.

Tu igr̃ aduerte, ꝙ prætermiſſis denominationibus quas ſolent Theologi attribuere intellectui poſſibili,apud philoſophos ſunt præcipuæ quatuor. Primo,dr̃ intellectus materialis. Secundo, intellectus in habitu. Tertio,intellectus in actu.Quarto,intellectus adeptus. Dicitur intellectus materialis,

rialis,ꝯſideratus vt ex natura ſua nullam habet in ſe ſpeciem intelligibilē, & nullum habitum ſcientificum, ſed eſt vt mā prima, quæ ex ſe nullā formam habet, ſed eſt in pura potentia, vnde & intellectus dr̄ materia in genere intell gibilium.

Tu tñ aduerte, ꝙ licet ſit ens in pura potētia, & velut materia in genere intelligibilium, non tamē in genere entium, vt arbitratur Commēt. Et id iam declaraui in q.2. de intellectu poſſibili. Dicitur intellectus in habitu, qñ eſt reductus ad actum primum ex potentia eſſentiali per receptionē ſpeciei intelligibilis, productæ per actionem intellectus agentis, vt manifeſtabimus, quando loquemur de intellectu agente, nam ſicut per formam cōſtituitur materia in actu primo, ſic intellectus poſſibilis per ſpeciem intelligibilem. Sed aduerte, quòd conſtituitur in actu primo per ſpeciem intelligibilem, & etiam per habitum ſcientiæ acquiſitum, nam ſicut poteſt exire in actum ſecundum, actuatus ſpecie intelligibili, ita etiam per habitum ſcientiæ, iam acquiſitum. Eſt.n. habitus quo quis operatur qñ voluerit, remoto impedimento.

Tu tñ aduerte, ꝙ intellectus poſſibilis poteſt dici intellectus in habitu, ſcđm duos gradus, quorū ſecundus eſt perfectior primo. Nam quàm primum receperit ſpeciem intelligibilem dicitur in habitu, etiam ante oēm intellectionem, qm̄ exiſtens in actu primo poteſt ſe reducere ad actum ſecundum, poſtquam etiam intellexerit, & ſcientiam acquiſierit, ceſſante conſideratione, adhuc eſt intellectus in habitu, ſed perfectiori modo, qm̄ ſi actuatus ſola ſpecie, poteſt exire in actum ſecundum, multo magis actuatus ſpecie, & acquiſito habitu ſcientiæ. Sed iterum aduerte, ꝙ Auic. quia negat conſeruari ſpecies in intellectu ceſſante intellectione, diceret intellectū in habitu eſſe ipſum intellectum potētialem, habilitatum ad recipiendum ſpeciem ſibi defluxam ab intelligentia agente ex frequenti conuerſione ad ipſam. Quæ autem ſit hæc intelligentia agens, ſecundùm imaginationem Auic. iam diximus in 12. metaph. in q. nóſtris. Dicitur intellectus in actu, quando intellectus potentialis actuatus ſpecie, aut ſpecie cum habitu ſcientiæ acquiſito reducit ſe ad actum ſecundùm, & diceretur intellectus conſiderās, vel actu intelligens. Dicitur intellectus adeptus, quādo inuenitur, vt iam

perfectus ex receptione omnium ſpecierum intelligibiliū, & acquiſitis omnibus habitibus ſcientificis. Tunc.n.dicitur adeptus,quaſi cōſtitutus in fine adeptionis, ſuæ perfectionis poſſibilis acquiri ab intellectu humano.Sed hunc ſtatum ſibi attribuit Comment.in 3. de anima commēt.36. qm̄ ſcd̄m Commēt. intellectus agens,quem ponit ſeparatum,vnietur poſſibili, non ſolum vt efficiens intelligibilia in potentia,eſſe intelligibilia actu,ſed vt forma intelligibilis, & quidditatiue intelligetur ab intellectu poſſibili, & per ipſum intelligentur aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ,ita ꝙ ſcd̄m Comment.non meretur dici intellectus adeptus,niſi poſtquam perfectus fuerit totus motus eius in acquirendo oēs habitus ſcientificos, nō ſolum gn̄ales,vt cōiter ſciunt homines, ſed diſtinctos, & ſpecificos,qui poſſint acquiri de naturis materialibus,& corporeis,ſiue ſimplicis,ſiue compoſitis,ſiue animatis,ſiue inanimatis.Sed vſque ad hunc ſtatum nō eſt adeptus niſi diminute.Omnibus aūt ſcientis rerum materialium acquiſitis,ſi eidem copulatus fuerit intellectus agēs, tanquam propria forma non informans,ſed vt forma intelligibilis, ita ꝙ intelligat eum vt proprium intelligibile, & quidditatiue, & alias ſubſtantias ſeparatas,tunc erit perfectæ intellectus adeptus. Et in tali ſtatu dicit Comment. conſiſtere humanam felicitatem,per quam efficitur homo diuinus.Et Auer. cōcordat Alb.in 3.de anima tract.3.cap.11.vbi ſic hr̄ Et in hoc cōuenimus in toto cum Auer. & cum Auempace in parte cum Alpharabio dicentes, ꝙ intellecta ſpeculata dupliciter fiūt in nobis. Quædam fiunt per naturam,ita ꝙ non accipimus ea per aliquod,nec ab aliquo doctore, nec per inquiſitionē inuenimus ea, ſicut ſunt dignitates demonſtrationum, quæ ſunt prima vera,ante quæ omnino nulla ſunt, quæ non ſcīmus ex ſenſu,niſi inquantum terminos cognoſcimus. Quædam aūt ſpeculata fiūt in nobis per voluntatem,quia.ſ.ſtudemus inueniēdo,& audiendo à doctore. Et hæc omnia fiunt, intellectu agēte,influente eis intellectualitatem. Et faciēdo hæc intellecta in potē ia,eſſe intellecta ſcd̄m actum,& intellectus agens,coniūgitur nobis,vt efficiens.Et quia in omnibus his influit intellectualitatem,& denudationem.ſ.à cōditionibus materialibus ſunt omnino ſibi ſimilia in hoc ꝙ ſeparata

parata ſunt, & nuda. Et ideo in omnibus his accipit cõtinue intellectus poſſibilis lumen intellectus agentis, & efficitur ſibi ſimilior de die in diem. Et hoc vocatur à philoſophis moueri ad cõtinuitatem, & cõiũctionem, cum intellectu agente, & ſic cum acceperit omnia intellecta, habebit lumen intellectus agentis, in formam ſibi adhærentem, & cum ipſe ſit lumen ſuum, eo quòd lumẽ ſuum eſt eſſentia ſua, & non eſt extra ipſum, tũc adhæret intellectus agẽs poſſibili, vt forma. Et hoc ſic compoſitum vocatur à peripateticis intellectus adeptus, & diuinus, & tũc homo perfectus eſt ad operãdum opus illud, quòd eſt opus ſuum inquãtum eſt homo, & hoc eſt opus ꝙ operatur Deus, & hoc eſt, perfecte per ſe ipſum cõtemplari, & intelligere ſeparata. Et iſte modus, & iſta coniũctionis operatio concordat cum Ariſt. in 11. Ethicæ ſuæ, vbi ferè dicit iſta. Et præcipue cõcordãt cum Euſtracio, & Michaële Effeſio, qui ferè in hũc ſenſum exponunt Ariſt. ibidem, (& infra) Mirabilis autem, & optimus eſt iſte ſtatus intellectus adepti, per eum eñ ſit homo quodammodo ſimili Deo, eo ꝙ poteſt operari ſic diuina, & largiri ſibi, & alijs intellectus diuinus, & accipere aĩa intellecta quodammodo, & ille ſolus in veritate eſt modus, quo oẽs homines natura ſcire deſiderãt, quia illo ſolo modo homo eſt homo, & operatur quæ ſunt hominis. Vide eñ eos qui ſic intellectum nõ ſunt adepti, ſi dicas aliquid de cõtemplabilibus nõ intelligũt plus quàm beſtiæ, quæ in ſingularium ſemper remanẽt cognitio (& infra) cum aũt hæc ſit cõiunctio intellectus adepti cum homine, oportet ſcire, ꝙ quidam nobilioris animæ exiſtẽtes, quaſi omnia quærẽda de philoſophia, quaſi ꝑ ſe ipſos facile intelligũt ſicut dicebatur de Hypocrate. Et horum intellectus, eſt ſanctus vocatus à philoſophis, eo ꝙ poſſibilis eorũ intellectus plurimum accidit ad intellectum veꝝ, qui eſt intellectus agẽs. Hæc aũt aptitudo vera dr̃ ſubtilitas. Ex adepto vero, ſubita inuẽtio medij termini, qui eſt cauſa quæſiti vocatur ſolertia, quæ vna eſt virtutum intellectualium, qñ aũt adeptus quaſi totus eſt perfectionẽ luminis agẽtis ita ꝙ per ſe facit intellecta, tũc ille proximus eſt ad cognoſcẽdum futura ex pñtibus. Et ẽt illi efficiũtur prophetæ frequẽter. Qñ eñ duo extrema hñt cõiungi per gradum,

perfectus ex receptione omnium ſpecierum intelligibiliũ, & acquiſitis omnibus habitibus ſcientificis. Tunc.n.dicitur adeptus, quaſi cõſtitutus in fine adeptionis, ſuæ perfectionis poſſibilis acquiri ab intellectu humano. Sed hunc ſtatum ſibi attribuit Comment.in 3. de anima commẽt.36. qñ ſcđm Commẽt. intellectus agens, quem ponit ſeparatum, vnietũr poſſibili, non ſolum vt efficiens intelligibilia in potentia, eſſe intelligibilia actu, ſed vt forma intelligibilis, & quidditatiue intelligetur ab intellectu poſſibili, & per ipſum intelligentur aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ, ita ꝙ ſcđm Comment. non meretur dici intellectus adeptus, niſi poſtquam perfectus fuerit totus motus eius in acquirendo oẽs habitus ſcientificos, nõ ſolum gñales, vt cõiter ſciunt homines, ſed diſtinctos, & ſpecificos, qui poſſint acquiri de naturis materialibus, & corporeis, ſiue ſimplicis, ſiue compoſitis, ſiue animatis, ſiue inanimatis. Sed vſque ad hunc ſtatum nõ eſt adeptus niſi diminute. Omnibus aũt ſcientis rerum materialium acquiſitis, ſi eidem copulatus fuerit intellectus agẽs, tanquam propria forma non informans, ſed vt forma intelligibilis, ita ꝙ intelligat eum vt proprium intelligibile, & quidditatiue, & alias ſubſtantias ſeparatas, tunc erit perfectæ intellectus adeptus. Et in tali ſtatu dicit Comment. conſiſtere humanam felicitatem, per quam efficitur homo diuinus. Et Auer. cõcordat Alb.in 3.de anima tract.3.cap.11.vbi ſic hr̃ Et in hoc cõueniemus in toto cum Auer. & cum Auempace in parte cum Alpharabio dicentes, ꝙ intellecta ſpeculata dupliciter fiũt in nobis. Quædam fiunt per naturam, ita ꝙ non accipimus ea per aliquod, nec ab aliquo doctore, nec per inquiſitionẽ inuenimus ea, ſicut ſunt dignitates demonſtrationum, quæ ſunt prima vera, ante quæ omnino nulla ſunt, quæ non ſcimus ex ſenſu, niſi inquantum terminos cognoſcimus. Quædam aũt ſpeculata fiũt in nobis per voluntatem, quia.ſ.ſtudemus inueniẽdo, & audiendo à doctore. Et hęc omnia fiunt, intellectu agẽte, influente eis intellectualitatem. Et faciẽdo hæc intellecta in potẽtia, eſſe intellecta ſcđm actum, & intellectus agens, coniũgitur nobis, vt efficiens. Et quia in omnibus his influit intellectualitatem, & denudationem.ſ.à cõditionibus materialibus ſunt omnino ſibi ſimilia in hoc ꝙ ſeparata

parata ſunt,& nuda. Et ideo in omnibus his accipit cõtinue intellectus poſſibilis lumen intellectus agentis, & efficitur ſibi ſimilior de die in diem. Et hoc vocatur à philoſophis moueri ad cõtinuitatem, & cõiũctionem, cum intellectu agente,& ſic cum acceperit omnia intellecta, habebit lumen intellectus agentis, in formam ſibi adhærentem,& cum ipſe ſit lumen ſuum, eo quòd lumẽ ſuum eſt eſſentia ſua, & non eſt extra ipſum, tũc adhæret intellectus agẽs poſſibili, vt forma. Et hoc ſic compoſitum vocatur à peripateticis intellectus adeptus,& diuinus,& tũc homo perfectus eſt ad operãdum opus illud, quòd eſt opus ſuum inquãtum eſt homo, & hoc eſt opus ꝙ operatur Deus, & hoc eſt, perfecte per ſe ipſum cõtemplari,& intelligere ſeparata. Et iſte modus,& iſta coniũctionis operatio concordat cum Ariſt. in 11. Ethicæ ſuæ, vbi ferè dicit iſta. Et præcipue cõcordãt cum Euſtracio, & Michaële Effeſio, qui ferè in hũc ſenſum exponunt Ariſt. ibidem,(& infra) Mirabilis autem,& optimus eſt iſte ſtatus intellectus adepti, per eum eñ fit homo quodammodo ſimili Deo, eo ꝙ poteſt operari ſic diuina,& largiri ſibi, & alijs intellectus diuinus, & accipere aĩa intellecta quodammodo, & ille ſolus in veritate eſt modus, quo oẽs homines natura ſcire deſiderãt, quia illo ſolo modo homo eſt homo, & operatur quæ ſunt hominis. Vide eñ eos qui ſic intellectum nõ ſunt adepti, ſi dicas aliquid de cõtemplabilibus nõ intelligũt plus quàm beſtiæ, quæ in ſingularium ſemper remanẽt cognitio(& infra) cum aũt hæc ſit cõiunctio intellectus adepti cum homine, oportet ſcire, ꝙ quidam nobilioris animæ exiſtẽtes, quaſi omnia quærẽda de philoſophia, quaſi ꝑ ſe ipſos facile intelligũt ſicut dicebatur de Hypocrate. Et horum intellectus, eſt ſanctus vocatus à philoſophis, eo ꝙ poſſibilis eoꝝ intellectus plurimum accidit ad intellectum veꝝ, qui eſt intellectus agẽs. Hæc aũt aptitudo vera dr̃ ſubtilitas. Ex adepto vero, ſubita inuẽtio medij termini, qui eſt cauſa quæſiti vocatur ſolertia, quæ vna eſt virtutum intellectualium, qñ aũt adeptus quaſi totus eſt perfectionẽ luminis agẽtis ita ꝙ per ſe facit intellecta, tũc ille proximus eſt ad cognoſcẽdum futura ex pñtibus. Et ẽt illi efficiũtur prophetæ frequẽter. Qñ eñ duo extrema hñt cõiungi per gradum,

tunc multi gradus tam ex aptitudine naturæ quàm ex ſpeculatione inueniuntur medij. Et ſecundùm eorum diuerſitatē, & nobilius, & minus nobiliter coniunguntur extrema, hæc Alb. Vtrum autem hic ſtatus ſit poſſibilis homini pro hac vita inuenio duos modos reſpondendi. Nam qui ſequuntur viam imaginatam ab Auer. dicūt ꝙ ſic, inter quos dicit Alb. in eodem loco. Et ſi forte diceretur ꝙ hæc coniunctio ſecūda eſt impoſſibilis refellitur hoc, ꝑ hoc ꝙ nos videmus animas felicium ſicut quando perficiuntur animæ eorum ſcđm optimum ſtatum ſapientiæ, quando videlicet ſapiunt diuina quo ſapit Deus, & hn̄t delectationem in his. Per effectum igitur probatur ꝙ hæc coniunctio erit hic in multis, & eſt poſſibilis. Sed nobis adhuc deeſt modus, & cauſa huius coniunctionis.. Hæc Alb. quæ nec aliter probat, & potius videntur imaginationes, quàm euidentiæ, ſecundùm doctrinam autē quàm ſequimur, & conſonam rationi hic ſtatus eſt impoſſibilis homini pro hac vita, quoniam vt determinauimus in 2. lib. metaph. in q. noſtris impoſſibile eſt homini pro hac vita intelligere quidditatiuè entia ſeparata. Vnde ſm B. Th. & experientiam vel non datur pro hac vita talis intellectus adeptus, vel ſi datur eſt valde diminutus, qm̄ ſolum per ſcientias ſpeculatiuas, & à poſteriori poſſumus vtcunque aſcendere in cognitionem ſeparatorum. Pro nunc dimitto illam fictionē de intellectu agente, quòd ſit ſeparatus, & poſſit vniri intellectui poſſibili, vt forma intelligibilis. Nam quòd hæc non ſint ad mentem philoſophi declarabimus in quæſtione immediate ſequenti. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio I. De intellectu agente, ſi eſt potentia animæ, an ſubſtantia ſeparata.

IN HAC quæſtione aduerte, antequā deueniamus ad reſolutionem quàm intendo facere completæ, & nō per modum directorij, ꝙ apud præclaros philoſophos nullum inuenio qui poſuerit animam intellectiuā eſſe formā hominis, & intellectum agentem potentiam animæ ſibi intrinſecam. Nam qui ponunt animam intellectiuam eſſe formam informantem ponunt intellectum agentem eſſe ſubſtā

tiam

tiam ſeparatam,& nullo modo potentiam animæ.Inter hos præcipui ſunt Alex.& Auic.ſed differẽter. Nam Alex.in lib. ſuo de anima cap.de intellectu agente tenet ꝙ eſt prima cauſa.Vnde inquit. Sicut prima cauſa dicitur bona,quia eſt cauſa bonitatis aliorum, ita dicitur intellectus, quia eſt cauſa ꝙ alia cognoſcantur. Et hæc eſt conditio intellectus agentis, ſcd̃m Ariſt.Et dicit ꝙ cõditiones intellectus agentis aſſignatæ à philoſopho ſunt propriæ cõditiones 1.cauſę.Auic.autẽ vult in 9.lib.ſuæ metaph.cap.4.ꝙ ſit vltima intelligẽtia præſidens mundo inferiori, q̃ dicit eſſe datorem formarum,prout ſcd̃m ipſum cauſat formas in materia diſpoſita per agẽs naturale. Et dicit eandem vocari intellectum agentem prout in anima noſtra ſm ipſum influit ſpecies intelligibiles ex eo ꝙ anima noſtra ad ipſam ſe conuertit. Qui aũt arbitrati ſunt animam intellectiuam nõ eſſe formam informatiuæ,ſed tm̃ aſſiſtenter inter quos eſt Auer.dñt intellectum agentem eſſe ſeparatum ſicut anima. Et tñ Auer. non negat quin dicatur virtus animæ ſicut, & intellectus poſſibilis vt patet in 3. de anima in cõment.18.vbi appellat vtrũque intellectum partẽ animæ.Sic.n.inquit.Neceſſe eſt vt in ea ſit pars quæ dr̃ intellectus ſcd̃m quòd efficitur omne modo ſimilitudinis,& receptionis,& ꝙ in ea ſit etiam ſecunda pars quæ dr̃ intellectus ſcd̃m ꝙ facit iſtum intellectum qui eſt in potẽtia intelligere omnia actu. Tu tñ aduerte, ꝙ in quo ſenſu ſcd̃m Auer. ſit pars animæ dubium eſt apud Commentiſtas dum aliqui tenent ꝙ Comment.intellexerit agentem intellectum eſſe ipſum Deum,qui vt motor 1. cœli poteſt dici apud Commẽt. pars primi mobilis ſumendo primum mobile ꝓ aggregato. Nam vt manifeſtauimus in lib.12.metaph.in q.noſtris arbitratus eſt Cõment.Deum eſſe applicatum primo mobili,ita etiam vt eſt cauſa ſpeciei intelligibilis, & intellectionis dicitur pars animæ. Aliqui autem tenent de mente Comment. quòd ſit pars eſſentialis componens animam intrinſecæ ita, quòd ſicut in natura ſenſibili dantur materia, & forma vt vera potentia, & verus actus, vt partes componentes eſſentiales naturam ſenſibilem, ita in anima intellectus poſſibilis, & intellectus agens ſint partes vere eſſentiales, alter quidem, vt potentia, alter actus. Et hanc viam ſequitur

Iand.in 3.de anima q.26.Et id ſequitur,vt ſaluare poſſitq̄ꝰ intellectio ſit actio immanens, ſed plura falſa ſupponit, vt manifeſtabimus infra. Primo,ꝙ ſolum phãtaſma producat ſpeciem intelligibilem,ꝙ eſt falſum, vt dicemus in quæſtionibus de ſpecie intelligibili. Secundo,ꝙ abſtrahere ſpeciem ſit intelligere,ꝙ non eſt verum vt dicemus,qñ loquemur de actu intelligendi. Tertio,quòd intelligere ſit effectiuæ ab intellectu agente,quòd eſt falſum,vt dicemus infra. Relinquentes igitur oẽs ſupra dictas opiniones, & imaginationes pro reſolutione pñtis quæſiti,duo principaliter agẽda ſunt. Primo, probabimus intellectum agentem eſſe veræ potentiam animæ intrinſecam,& nõ quid ſeparatum à nobis. Secũdo, declarabimus hanc eſſe mentem philoſophi, ſoluendo fundamẽta,& rationes Th. Caët.qui in hoc deuiat à via B. Th. ſicut etiam in incorruptibilitate animæ, vt viſum eſt ſupra.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ſupponimus de mente philoſophi animam intellectiuam eſſe vere formam informatiuæ. Et id iam determinatum eſt à nobis in lib. 12. metaph.q.noſtris ex tex.16.Quo ſuppoſito ponitur hæc cõcluſio contra Alex. & Auic. Intellectus agens eſt veræ potentia animæ ſibi intrinſeca,quo formaliter anima vt principio intrinſeco formali facit intelligibilia in potentia eſſe intelligibilia actu. Hæc concluſio eſt B.Th. in 1.parte q.79.art.4. cuius mens ſtat in hoc.Super animam intellectiuam eſt neceſſe dare vnũ ſuperiorem intellectum,quem dicimus Deũ, à quo ſortitur anima virtutem intelligendi ſicut.oẽ mouens ſecũdum ſupponit mouens primum à quo recipit virtutem mouendi.Hic autem intellectus Dei dicitur intellectus agẽs vniuerſalis ſiue primum,& vniuerſale principiũ intellectionis. Et ſi de hoc intellexiſſent Alex.& Auic. & Auer. verum dixiſſent, ſed de hoc vniuerſali principio non intelligebãt, imò de intellectu agẽte quo vt principio ꝓximo anima &c. ſicut, & de eodem intẽdebat philoſohus in 3. de anima tex. 18. Loquendo ergo de tali intellectu dico,quòd eſt potẽtia intrinſecæ animæ intellectiuæ & non ſubſtantia ſeparata. Et ꝓbatur ſic de mente B.Th.& philoſophi. In omni natura ꝑfecta præter agentia vniuerſalia inditæ ſunt propriæ virtutes actiuæ ad perficiẽda opera propria illius naturæ. Sicut patet

ret de homine in quo ad cauſandam generationem ſui ſimi-lis in ſpecie vltra vniuerſalem virtutem ſolis inſerta eſt virtus ſeminalis generatiua. Sed anima humana,& homo per animam eſt natura perfecta imò perfectior omnium animatorum inferiorum,ergo in anima,&in homine per animam ſunt propriæ virtutes inditę actiuæ ſuæ proprię operationis vt eſt homo,hæc autem eſt intelligere,vt ab omnibus cōceditur. Sed ad intelligere requiritur,quòd ea quæ ſunt intelligibilia in potentia fiāt intelligibilia actu qualia ſunt materia de quibus dicemus infra, fiunt autem intelligibilia actu per intellectum agentem, vt manifeſtabimus quādo loquemur de operationibus ipſius ergo intellectus agēs,eſt virtus intrinſeca animæ,& eſt in homine per animam, vt fiant huiuſmodi intelligibilia in potentia intelligibilia actu. Alioquin ſi anima, & homo per animam non haberet in ſe hanc virtutem eſſet imperfectior alijs naturalis inferioribus quibus nō deficiunt ſufficientia principia operationis propriæ.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Th. Caetanus in 3. de anima exponens tex.18. tenet,quòd ex litera philoſophi non poteſt deduci intellectum agentem eſſe potentiam animæ intrinſecam,ſed potius,& indubiæ oppoſitum, & id conatur probare multipliciter.

Primo, ex litera philoſophi nō habetur, quòd intellectus agens, & poſſibilis ſint in anima niſi ſicut agens, & patiens in omni natura.

Conſtat autem, quòd in omni natura non ſic ſunt agens & patiens, quòd vna numero natura habeat in ſe vtrunque eo modo quo ſubiectum habet in ſe accidentia ſua, & compoſitum habet materiam,& formam. Sed ſufficit,quod in omni natura producenda in ſunt agens,& patiens ſicut cauſæ in ſūnt effectui,ergo non concluditur,quòd in anima intellectiua quantum ad eſſe intellectiuum aliter ſint hi duo intellectus quam vt cauſæ in ſuo effectu,ergo non eſt neceſſe, quòd inſint eſſentialiter, & formaliter per inhærentiam, ꝙ tamen requiritur ſi debet concludi,quòd ſit propriæ virtus, & potentia animæ.

Ad hoc dico,ꝙ ſupponit falſum.ſ.ꝙ qñ philoſophus dicit in tex.17.quoniam autem in omni natura &c.intendat abſolutæ,

lutæ,& vniuerſaliter de omni natura. Manifeſte.n.patet, ꝙ nō in omni natura ſunt agens,& patiens intrinſeca,vt patet in generatione inanimatorum quorum generatio eſt à principio extrinſeco actiuo,vt declaratur in 1.lib. de generatione. Dico igitur,ꝙ philoſophus intendit de omni natura animatorum perfectorum quæ producenda ſit ad eſſe.Nam cū talis generatio,& productio ex 5.metaph.cap.de natura fit à principio viuente coniuncto,conſtat quòd agens,& patiens ſiue materia ſunt intrinſeca ipſi genito, vt virtus ſeminis in materia ex qua animatum perfectum producitur in eſſe. Ex hac ergo nā animati perfecti deducēda ad eſſe arguit philoſophus de anima intellectiua deducenda in eſſe non quidē naturali,ſed intelligibili.Et intendit ſic arguere. Si in omni natura animati,perfecti deducenda ad eſſe naturale inuenitur hæc quidem materia illud vero vt factiuum, multo magis id inuenitur in anima intellectiua deducenda ad eſſe intelligibile quo ad actum primum. Sed illa inueniuntur intrinſeca,& nō ſolum,vt cauſæ in effectu in omni natura animati perfecti, quòd generatur à principio coniuncto, ergo multo magis in anima intellectiua, & in homine per aīam, cum ſit dignior natura inter omnia animata perfecta. Et ne videar ſomniaſſe hanc reſponſionem vide B.Th. in q.diſputatis de anima q.5.& illic inuenies vt infra. Quidam catholici poſuerunt, ꝙ intellectus agens, ſit ipſe Deus eo ꝙ eſt lux vera illuminās omnem hominem,ſed hæc poſitio ſi quis diligenter conſideret non videtur conueniens. Comparantur enim ſubſtantiæ ſuperiores ad animas noſtras,ſicut corpora cœleſtia ad inferiore corpora, ſicut enim virtutes ſuperiorū corporum ſunt quædam principia actiua vniuerſalia reſpectu inferiorum corporum, ita virtus diuina, & aliarum ſubſtātiarum ſeparatarum ſi quæ influentia ex eis fiat in nos cōparantur ad animas noſtras ſicut principia actiua vniuerſalia. Videmus autem quòd præter principia actiua vniuerſalia quæ ſunt virtutes cœleſtium corporum.oportet eſſe principia actiua particularia quæ ſunt virtutes inferiorum corporum determinate ad ꝓprias operationes huius vel illius rei. Et hoc præcipue requiritur in animalibus perfectis. Inueniuntur enim quædam animalia imperfecta ad quorum prō-

ductio

ductionem ſufficit virtus cœleſtis corporis ſicut de animalibus generatis ex putrefactione. Sed ad generationem animalium perfectorum præter virtutem cœleſtem requiritur etiam virtus particularis quæ eſt in ſemine. Cum igitur id quòd eſt perfectiſſimum in omnibus corporibus inferioribus ſit intellectualis operatio præter principia actiua vniuerſalia quæ ſunt virtus Dei illuminantis vel cuiuſcunque alterius ſubſtantiæ ſeparatæ requiritur in nobis principium actiuum proprium per quod efficiamur intelligibiles actu, & hic eſt intellectus agens. Hæc B. Thom.

Secundo Ariſt.in 4.de anima tex.18.appellat hanc virtutem in omnia facere, ergo dicit duo, ſcilicet intellectum, & agentem omnia, ergo inquantum intellectus intelligit, & inquantum agens facit intelligibilia in potẽtia eſſe intelligibilia actu in intellectu poſſibili. Sed nullus eſt intellectus intelligens in homine inexiſtenter niſi intellectus poſſibilis, ergo intellectus agens, non exiſtit in homine, ſed eſt ſeparatus ſecundùm mentem philoſophi.

Ad hoc conceſſa prima conſequentia nec ſecundam.ſ.ergo inquantum intellectus intelligit loquendo de intelligere formaliter. Nam ad hoc, quòd dicatur intellectus ſufficit hanc diſiunctiuam eſſe veram. Intelligit vel eſt cauſa intellectionis pro quanto facit intelligibilia actu. Et quòd hæc ſit mens philoſophi patet ex eo ꝙ comparat ipſum lumini, cuius actio eſt facere apparere, ſic hæc virtus dicitur intellectus non quia formaliter intelligat, ſed quia facit intelligibilia apparere, quæ vt velata ſub conditionibus ſingularibus reſident in phantaſmatibus. Vnde apud philoſophum dicendus eſt intellectus cauſaliter, & vt ſic eſt eminentior intellectu poſſibili ſicut agens, vt agens patiente, vt patiens eſt.

Tertio Ariſt.in 3. de anima tex.19. ponens differentiam inter intellectum agentem, & poſſibilem dicit, quòd intellectus agens eſt ſubſtantias actu ens ergo eſt naturæ intellectualis actu cum ſit immaterialis, & immixtus vt prædixerat, ſed natura intellectualis actu non eſt potentia animæ. Tunc enim potentia animæ eſſet perfectiori modo intellectualis, quàm ipſa ſubſtantia animæ, quæ eſt potentialis intellectualis in genere intellectualium.

Ad hoc dico, quòd ly ſubſtantia ſtat in obliquo. vt ſit ſenſus intellectus agens ſecundùm ſubſtantiam ſuam eſt actu ens. Et nõ ſtat ſubſtantia hic, vt diſtinguitur contra accidẽs, ſed prout quælibet rei natura, ſiue eſſentia poteſt dici ſubſtãtia, vt declarauimus in quinto libro metaphyſicæ. Et ly actu ens non ſumitur pro ente actu in genere entium naturalium. Sic enim differret ab intellectu poſſibili cum vterque ſit potentia animæ intellectiuę, & in ſecunda ſpecie qualitatis, ſed ſumitur pro ente actu in genere intelligibilium, in quo genere intellectus poſſibilis eſt ens in pura potentia, vt patet in tertio libro de anima textu quarto, & iam declarauimus ſupra.

Sed iterum aduerte, quòd actu ens in genere intelligibilium poteſt eſſe dupliciter. Primò, formaliter & cauſaliter ſimul. Secundo, cauſaliter tantum in propoſito dico, ꝙ philoſophus intendit ipſum eſſe actu ens in genere intelligibilium cauſaliter tantum, & non formaliter. Tunc dico ad argumentum, ad illam conſequentiam, ergo eſt naturę intellectualis actu, concedo cauſaliter, ſed nõ formaliter. Et qñ dicitur. Sed natura intellectualis actu non eſt potentia animæ, nego de natura intellectuali actu cauſaliter. Et quando dicitur, tunc enim potentia animæ eſſe perfectiori modo intellectualis quam ſubſtantia animæ, conſequentiam nego, quoniam ſubſtãtia animæ eſt formaliter intellectualis, hæc enim eſt vera, animæ intelligit, & quoniam continet intellectum agentem, ex hac parte eſt intellectualis etiam cauſaliter, ſed intellectus agens ſolum cauſaliter.

Quarto Ariſt. in 3. de anima tex. 20. attribuit intellectui agenti, quòd ſua ſcientia eſt idem rei ſcite, & quòd nõ prius intelligit in potentia deinde in actu, ſed quòd ſemper intelligit. Sed iſte conditiones non poſſunt verificari de potẽtia animæ. Non enim intellectus humanus eſt idem abſolutæ cum re ſcita, ſed tantum vt ſcita. Nec datur intellectus in nobis, vt experimur qui ſemper intelligat, ergo ex dictis philoſophi conſtat, ꝙ non eſt potentia animæ, ſed ſubſtantia ſeparata. Et ſic patet ꝙ Thomas Caiet. conuenit cum Auerr. qui in 3. de anima commẽt. 18. inquit. Et intendat philoſophus per iſtum intellectum intelligentiam agentem (& infra in

eodem

eodem commẽto.)Et fuit neceſſe attribuere has duas actiones animæ.ſ.abſtrahere,& recipere,quamuis agens, & recipiens ſint ſubſtantiæ æternæ. Verum quia Comment.in materia de intellectu maxime errauit, ideo nec dicta eius in hoc recipimus, nec concordantem cum eo accepramus.

Ad hoc dicimus cum B. Th. in ſecundo contra gentes in cap.78.& in q.diſputatis de anima q.5.ad primum,quòd ille tres cõditiones non attribuũtur à philoſopho intellectui agenti,ſed intellectui poſſibili exiſtenti ſub actu intelligendi. Et appellatur intellectus in actu,de quo diximus ſupra quando inueſtigauimus proprietates intellectus poſſibilis. Et prima quidem conditio ſic verificatur.Cum potentia cognoſcitiua apud Ariſt. ſit ipſum obiectum cognoſcibile ſi eſt cognoſcẽs in potẽtia eſt ipſum obiectum cognitũ in potẽtia ſi eſt cognoſcẽs in actu eſt ipſum obiectum cognitum in actu.Vt ergo philoſophus poneret differentiam inter intellectum poſſibilem,vt potentialis eſt, & ipſummet,vt actu intelligit,dicit quòd intellectus in actu,& ſcientia rei,id eſt res ſcita actu ſunt idem, quaſi dicat. In hoc diſtinguitur intellectus potentialis ab ipſomet exiſtente ſub actu, quia ille eſt res ſcite in potentia, ille autem eſt res ſcita in actu.

Sed dicit arguens,quòd philoſophus non dicit hũc intellectum eſſe idem cum re ſcita,vt ſed abſolutæ, quod non verificatur niſi in ſubſtantijs abſtractis, in quibus apud philoſophum intelligens,& intellectum ſunt idem pro quanto tendunt in eſſentiam ſuam, vt in proprium obiectum.

Sed hoc non impedit propoſitum noſtrum. Qm̃ dato,ꝙ philoſophus non dicat expreſſe hunc intellectum eſſe idem cum re ſcita, vt ſcita, tamen debet ſubintelligi, quia non eſt conſuetudo philoſophi in tali materiæ facere reduplicationem licet neceſſario ſubintelligatur. Nam in 3. de anima tex. 37. dicit,ꝙ anima ſecundũm intellectum eſt intelligibilia,& ſcd̃m ſenſum eſt ſenſibilia,quòd tamen nõ eſt verum niſi inquantum intellecta,& ſenſata. Secunda autem cõditio manifeſta eſt,qm̃ intellectus in actu, vt eſt in actu non prius intelligit in potentia deinde in actu, ſed ſolum intelligit actu.Tertia ſimiliter clara eſt,qm̃ intellectus conſtitutus ſub intelligere vt ſic,nõ quãdoque intelligit,& quãdoque non,

Sed

Sed dicit arguens, quòd hæc expoſitio eſt puerilis. Verum id non dixiſſet ſi conſideraſſet conſuetudinem philoſophi. Nam apud ipſum eſſent multæ puериles in 9. lib. metaph. in tex. 11. volens exponere quid ſit aliquid eſſe actum dicit. Eſt autem actus rem exiſtere non ita ſicut in potentia dicimus. Patet autem, quòd in mente alicuius recti iudicij, nõ poteſt eſſe dubium quin eſſe actu ſit aliter quam eſſe in potentia, ergo & hæc declaratio philoſophi eſſet pueris. Similiter in 2. phyſ. & in 5. metaph. in cap. de cauſis declarãs differẽtiam inter cauſam in potentia, & cauſam in actu dicit. Agentia ſimul ſunt, & non ſunt cum his quorum ſunt cauſæ quæ vero ſecundùm potentiam non ſemper. Quis vero dubitaret circa hæc? Cum igitur talis fuerit conſuetudo philoſophi, non debet magis æſtimari ridiculoſa hæc expoſitio B. Th. quam illæ allegatæ ex philoſopho. Et aduerte, ꝙ B. Th. in q. diſputatis de anima in q. 5. ad primum quaſi pronoſticans hanc arguentis inſtantiam, & ab aliquo ſuam expoſitionem fore reputandam ridiculoſam, tali opinioni obuians dicit. Et ſimilem differentiam oſtendit Ariſt. in 2. phyſ. inter cauſas in potentia, & cauſas in actu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. Si eſt neceſſe ponere intellectum agentem.

IN HAC quæſtione antequam veniamus ad deciſionem aduerte, quòd omnes peripatetici concordant in hoc, quòd eſt neceſſe ponere intellectum agentem, ſed non concordant in aſſignanda ratione huius neceſſitatis. Nam Iãd. in 3. de anima in q. 23. tenet, ideo eſſe neceſſariam poſitionem intellectus agentis, vt aſſignetur intellectioni principium actiuum. Hoc autem dicit non poſſe eſſe ſpeciem intelligibilem, nec intellectum poſſibilem, ſed intellectum agentem. Alij autem, & præcipue B. Th. tenet, quòd ratio ſuæ neceſſitatis ſumitur ex hoc quòd res ſenſibilis materiales non poſſent intelligi niſi fierẽt actu intelligibiles per intellectum agentem vt igitur quæſitum reſoluatur. Primo, pertractabitur, & confirmabitur ſententia B. Th. vt conſona philoſopho, & Comment. Secundo, pertractabitur imaginatio Janduni, & ſoluentur rationes ſuæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ apud B Th. in 1. parte q. 79. art. 3. ratio ſuæ neceſſitatis ſumitur ex hoc ꝙ res ſenſibiles

ſibiles materiales, vt materiales ſunt, & indiuiduatę, & adiun ctæ cõditionibus materiæ non poſſunt mouere intellectum poſſibilem ad earum intellectionem niſi denudentur à con ditionibus materiæ, eo ꝙ intellectus eſt penitus immateria lis non affixus organo. Eſt ergo neceſſe, vt in anima ſit potẽ tia actiua immaterialis, quæ denudet, & abſtrahat hæc ſenſi bilia à conditionibus materiæ, & per ꝯñs faciat ea intelligibi lia actu. Hæc aũt potentia apud philoſophum dr̃ intellectus agens. Et huius concluſionis aſſignatur talis ratio. Oẽ quod eſt in potentia non reducitur ad actum niſi per aliquod ens actu, ſed intellectus poſſibilis eſt in potentia ad intelligen- dum ſenſibile materiale puta lapidem, ergo non reducitur ad actum niſi per intelligibile in actu. Sed intelligibile in actu quantum ſpectat ad res ſenſibiles non inuenitur in eis ſm eſſe ſuum ad extra, qm̃ ſunt cõiunctæ conditionibus ma- teriæ, & ſingulares. Ergo oportet eas fieri actu intelligibiles per aliquam potentiam animæ immaterialem. Sed hæc non poteſt eſſe intellectus poſſibilis, quoniam ex natura ſui eſt potentia paſſiua, eſt enim quo eſt omnia fieri. Ergo vltra in tellectum poſſibilem eſt neceſſe ponere in anima intelle- ctum agentem, qui faciat ſenſibilia, & materialia quæ ſunt intelligibilia in potentia eſſe intelligibilia actu.

Et aduerte, ꝙ B. Thom. in aſſignanda ratione neceſſitatis impoſitione intellectus agentis concordat cum Auerr. in 3. de anima in comment. 18. Licet non concordet in ponẽdo ipſum ſeparatum, & extrinſecum ab anima vt docuimus in q. præcedenti. Sententia autem Comment. in comment. 18. eſt hæc, & qa hæc intẽtio cogens ad ponendum intellectum agentem alium à materiali, & à formis rerum quas intelle- ctus materialis comprehendit eſt ſimilis intentioni propter quam viſus indiget luce, cum hoc quòd agens, & recipiens alia ſunt à luce contentus fuit Ariſt. in notificando hũc mo- dum per hoc exemplum. Et q.d. Et modus qui coëgit nos ad ponendum intellectum agẽtem idem eſt cum modo ꝓpter quem indiget viſus luce. Quẽadmodum .n. viſus non moue- tur à coloribus niſi qñ fuerint in actu, quod non completur niſi luce præ ẽnte cum ipſa ſit extrahens eos à potentia in actum, ita etiam intentiones imaginatæ non mouent in- tellectum

tellectum materialem niſi quãdo fuerint intellectæ in actu, quòd non perficitur in eis niſi aliquo præſente quod ſit intellectus in actu (& in fine commenti ſic concludit.) Et omnia dicta ab Ariſt. in hoc ſunt, ita ꝙ vniuerſalia nullum habent eſſe extra animam ꝙ intendit Plato, qui ſi ita eſſet non indigeret ponere intellectum agentem. Hæc Comment.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Iand. in 3. de anima q. 23. tenet neceſſitatem intellectus agẽtis, rationem autem neceſſitatis dicit eſſe vt intellectio habeat principium actiuum, quod non poteſt eſſe aliud quàm intellectus agens: quòd probat ratione, & ex Comment.

Ratio ſua eſt hæc. Principium actiuum intellectionis à ſufficienti diuiſione, vel eſt res materialis extra animam, vel eius phantaſma, vel eius ſpecies intelligibilis, vel intellectus poſſibilis, vel intellectus agẽs, nõ primum, quia ſm doctrinam philoſophi eſt intelligibilis tantum in potentia, ergo ex ſe ſola non poteſt intellecta fieri actu, nec eſſe principium intellectionis ſuæ niſi aliud concurrat. Non ſecundum quia eſt materiale, & nõ repræſentat niſi ſingulare, intellectio autem cadit ſuper vniuerſale. Non tertium quia eſſet nobilior intellectu poſſibili qui recipit intellectionem, Nobilius eſt enim producere intellectionem quam recipere, ſicut ſecundùm philoſophum præſtantius eſt acre quã pati. Non quartum, quia cum ſit ex natura ſua potentialis, & mã, eius eſt pati, & non agere ergo habet recipere, & nõ producere, ergo à ſufficienti diuiſione erit quintum, & ſic habetur intentum. Quòd confirmatur ex doctrina Comment. qui in 3. de anima comment. 17. vult quòd intellectus agẽs ſit ille qui facit ex potentia intellectis actu intellecta, propriiſſime autem facit ex potentia intellectis actu intellecta, quia perficit, & complet ipſam intellectionem.

Ad hoc dicitur, ꝙ diuiſio eſt inſufficiens, nam cõceſſo 1. & 2. & 3. & 4. adhuc non ſequitur quintum, quoniam vltra omnia illa membra datur aliud, ſcilicet intellectus poſſibilis actuatus ſpecie intelligibili. Nam licet intellectus poſſibilis præciſæ conſideratus ſit tñ receptiuus intellectionis tamen ſimul cum ſpecie eſt ſufficienter actiuus eiuſdem, eo ꝙ per ſpeciem vt per formam conſtituitur in actu primo, &

poteſt

poſt ſe reducere ad actum ſecundum, remoto impedimẽto; patet ergo quòd ratio ſua ſufficiens eſt.

Dictum autem Comment. non concludit propoſitum ſuum, nam facere intelligibilia in potẽtia, eſſe intelligibilia actu, non eſt producere, nec perficere, nec complere intelle ctionem, ſed cauſare ſpeciem intelligibilem per abſtractionem à phantaſmate, qua ſpecie cauſata & actuante intellectum poſſibilem, poſſunt intelligi actu, vnde dicitur facere intelligibilia actu, quia per actionem intellectus agẽtis poſſunt actu mouere intellectum poſſibilem ad eorum intellectionem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 3. Quę & quot ſint operationes intellectus agentis.

IN HAC q. eſt multa difficultas, propter rei ineuidentiam, & varietatẽ opinionum, tamen vt reſoluatur ſcd'm viã quàm reputo ad mentem B. Thom. duo principaliter agẽda ſunt. Primo, declarabitur, quot ſunt eius operationes quæ ſibi communiter attribuuntur. Secundo, ſuppoſito quòd inter alias ſit producere ſpeciem intelligibilem, & facere obiectũ materiale intelligibile actu, qd prius ex his duobus fiat.

Quantum ad primum aduerte, quòd communiter ſibi attribuuntur tres operationes. Primo, illuminat phantaſmata, ſed quomodo fiat hæc illuminatio, eſt duplex opinio. Prima dicit quòd illuminat imprimendo phantaſmati aliquam formam ſpiritualem, per quàm phãtaſma poteſt mouere intellectum poſſibilem, & ſimul cum intellectu agente producere ſpeciem intelligibilem.

Sed hæc via nõ videtur eſſe ad mentem philoſophi & Cõmentat. vt patet in tertio de anima, tex. & commento 18. vbi comparant intellectum agentem ad phantaſmata, ſicut lumẽ ad colores, ſed lumen nõ dicitur illuminare colores aliquid imprimendo in coloribus, quoniam ſunt per ſe viſibiles vt determinatum eſt in ſecundo de anima. Præterea, hoc non cõſonat doctrinæ B. Thom. Dicit enim in prima parte, qõ. 85. artic. primo ad quartum, quòd phãtaſmata illuminãtur, quia ſicut pars ſenſitiua efficitur virtuoſior ex coniunctione ad intellectiuam, ita phantaſmata ex virtute intellectus agẽtis redduntur habilia, vt ex eis abſtrahantur ſpecies intelligi

biles, ſed conſtat ꝙ pars intellectiua non facit ſenſitiua virtuoſiorem imprimendo aliquid in ea, ſed tm̄ ex eo ꝙ vniuntur in vno ſubiecto, ergo &c. Idem tenet Her. in 2. ſent. diſt. 17. q. 2. vbi dicit, quòd ſecundùm ordinem naturæ ſpecies, & forma intẽtionalis non poteſt imprimi in organis ſenſuum exteriorum, nec interiorum niſi à ſenſibilibus, vnde philoſophus diffinit fantaſiam per motum factum à ſenſu ſecundùm actum. Idẽ tenet Ioan. Bach. in 1. ſent. q. 2. prologi, vbi vult quòd intellectus agens, dicatur agens, ſine actione media, & ex conſequenti nihil imprimit, ſed ſuum agere eſt facere ex ſua præſentia, quòd phantaſmata moueant intellectum, ſicut lumen facit ex ſua præſentia colores actu mouere viſum.

Secunda opinio dicit, ꝙ intellectus agens dr̄ illuminare phantaſmata non impremendo, ſed aſſiſtentia, & præſentia ſua, eo modo quo ſm̄ Ariſt. in 3. de anima tex. 18. lumen illuminat colores exiſtentes in tenebris, quæ quidem illuminatio fit ex ſola præſentia luminis. Nam licet colores ſint ex ſe viſibiles, & motiui ipſius viſus, tñ vt in tenebris ſunt, nō mouent actu. Si aũt præſentatur lumen, remouentur tenebræ, & actu mouent viſum. Sic obiectum intellectus exiſtens in phãtaſmatæ eſt motiuum intellectus, ſed quia eſt coniunctũ conditionibus materialibus, quæ obſiſtunt intelligibilitati ſicut tenebræ viſioni, ideo vt actu moueant, neceſſe eſt preſentari intellectum agentem, vt lumen, ex cuius pręſentia prouenit ꝙ obiectum mouet ſine materialibus cõditionibus, licet ſint cõiunctæ eidẽ obiecto exiſtenti in phantaſmatæ. Vnde phãtaſma, ſic illuminari, nō eſt aliud, ꝙ facere ꝙ præſentet intellectui quidditatem vniuerſalem nō præſentatis ꝯditionibus materialibus, & indiuiduantibus. Hoc aũt facit intellectus agens ſua præſentia. Nam ſi lumen facit, ꝙ albedo in lacte cõiuncta dulcedini præſentatur viſui nō præſentata dulcedine, hoc excellentius aget intellectus agens ſuo lumine. Et hanc viam ſequitur Heru. & Ioan. Bach. & Cap. & Thom. Caet. vt magis conſonam philoſopho, & doctrinæ Thomiſticæ.

Sed contra obijcitur. Si intellectus, agens eſt agens, quia illuſtrat phantaſma, & ſecundùm te nihil imprimit in phantaſmate, ergo non eſt agens, & videtur conditio.

Ad hoc dico, ꝙ non omne veræ agens habet imprimere,

niſi agat actione media qua aliqd ꝓducitur ſiue imprimit, ſed ſufficit ꝙ ex ſui præſentia confert id cui fit præſens, & poſſit aliquid ex tali præſentia, quod ex ſe non poſſet. Et hæc eſt nobiliſſima actio, qua ſuperiora confortant inferiora.

Secundo, facit intelligibilia in potentia, eſſe intelligibilia actu. Et hęc eſt operatio, quàm ſibi attribuit Commẽt. in 3. de anima cõmẽto 18. Et eſt eadem cum illuminatione phantaſmatis, vel concomitatur illam. Nam ex eo quòd lumen illuſtrat, id eſt præſentatur colori facit colorem, qui exiſtens in tenebris, erat motiuus viſus tantum in potentia mouere actu, ſic intellectus agens ex eo quòd præſentatur phantaſmati, facit quòd obiectum quod erat motiuum intellectus in potentia, vtpote ſtans ſub conditionibus materialibus moue re actu, & ſic ex tali præſentia tranſit ex intelligibili in potẽtia ad intelligibile actu. Et iſta actio coincidit cum illa quæ ſolet dici abſtractio quidditatis vniuerſalis, à conditionibus indiuiduantibus. Quæ quidem non fit per realem ſeparationem, vel remotionem, ſed per repręſentationem vnius, non repræſentando aliud, licet ſint coniuncta. Et talis repręſentatio dicitur abſtractio, quia fit, ac ſi ille conditiones remouerentur, ſicut quãdo remouentur tenebræ ex præſentia lucis.

Tertio, producit ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili per abſtractionem à phantaſmatæ. Sed hæc operatio multam ambiguitatem continet, quoniam aliqui volunt ꝙ hæc ſpecies producatur à phantaſmatæ ſolo, dummodo ſit ſibi præſens lumen intellectus agentis. ſicut ſpecies viſibilis producitur à ſolo colore per aſſiſtentiam luminis.

Sed contra arguitur. Phantaſma quãtumcũque ſit ſibi pñs lumen intellectus agentis nõ egreditur genus materialium, cum receptum ſit in potẽtia organica, ergo nõ poteſt per ſe ipſum producere ſpeciem intelligibilem, quæ eſt penitus immaterialis Exemplum aũt adductum de colore nõ valet, qm̃ ſpecies viſibilis non egreditur genus materialium, ergo &c. Oẽs rectæ ſentientes in hoc cõueniunt, quòd nõ poteſt produci à ſolo intellectu agẽte. quia niſi phãtaſma cõcurreret, poſſet produci ſpecies de omnino nõ phãtaſiato, & ſic deficiẽte nobis aliquo ſenſu, adhuc poſſemus hr̃e ſciẽtiam obiecti illius ſenſus, quod eſt contra philoſophum in 1. poſterioꝝ.

Opinio aūt Thomiſtica eſt, ꝙ ꝑducatur ab vtroque ſed ab intelllectu agente principaliter.& à phantaſmate inſtrumentaliter : vel in virtute intellectus agentis ſibi aſſiſtentis, non quia recipiat aliquam virtutem per impreſſionem ab eo,ſed quia non poteſt,niſi cōcurrente & aſſiſtente ipſo intellectu.

Sed forte obijciet aliquis. Quod ex ſe non poteſt in aliquid, per nullum virtutem poterit in illud,ſed phantaſmati ex ſe repugnat producere ſpeciem intelligibilem, cum ſit materiale,ergo nec per virtutem intellectus agentis ſibi aſſiſtentis poterit producere eam.

Ad hoc dico, ꝙ dupliciter cōtingit impoſſibilitas effectus ab aliquo agente. Primo,quia habet oppoſitionem ad virtutem actiuam agentis,ſicut impoſſibile eſt homini volare,q a opponitur volatus potentię progreſſiuę,quę eſt in homine, & talis effectus per nullam potentiam poteſt fieri à tali agente. Secundo,quia agens habet virtutem imperfectam, & tamen ſi ei adiungatur aliquid per quod fiat vigoroſius & virtuoſius, poterit in illum effectum,in quem per ſe nō poteſt, ſic eſt in propoſito vt declarauimus,quare &c.

Quantum ad ſecundum.ſ.quid prius faciat, an intelligibile actu, an producat prius ſpeciem intelligibilem, inuenio tres opiniones in hoc negocio.

Prima eſt negantium ſpecies intelligibiles,inter quos eſt Ioan.Bac.in prima ſent.q.2.prologi.Ipſe tenet quòd intellectus agens dicitur agere non ex parte intellectus poſſibilis, quia ſm ipſum nihil cauſat in eo,ſed ſolum ex parte obiecti. Vult.n.ꝙ ſolum illuminet phantaſmata, quæ illuminata dnt intelligibilia actu, & ſic ſufficiunt ad mouēdum intellectum poſſibilem,vt exeat in actū intelligendi,& ſic arbitratur nō eſſe dādam ſpeciem intelligibilem.Vnde ſcd̄m hāc viam licet intellectus agens dicatur diuerſimode agere,vna tn̄ & nō plures eſt actio ſua. Nam illuminare phantaſmata,facere intelligibilia actu,ꝑducere ſpeciem,abſtrahere ſpeciem à phātaſmate,mouere intellectum poſſibilem,omnia facere,æquipollent ly illuminare phantaſmata,& ſic apud iſtos præſens dubium nullum eſt.Nām ſi non datur ſpecies intelligibilis, vanum eſt quærere quid prius fiat ab intellectu agēte,an ſpecies,an intelligibile in actu. Verum de neceſſitate ſpeciei dicemus

cemus cum loquemur de ea in q. ſequenti.

. Secunda opinio eſt quorundam Thomiſtarum, qui tenēt intelligibile in acto ſit poſterius ipſa ſpecie, ita ꝙ nunquam eſt intelligibile in actu, niſi producta ſit ſpecies. Et itellectus agens ex eo ꝙ illuminat phātaſmata non facit ex hoc præciſæ intelligibile in actu, ſed ex eo ꝙ illuminat phantaſmata, & ſimul cum phantaſmate illuminato producat ſpeciem, & per eam ſit res intelligibilis actu, quæ prius erat intelligibilis in potentia, eo ꝙ per ſpeciem obiectū repræſentatur tm̄ in vniuerſali, & ſic ſcd̄m iſtos, prius natura ꝑducitur ſpēs, ſecūdario ſit intelligibile actu ex vniuerſali repræſentatione.

Sed hæc opinio non videtur conſona doctrinæ B. Th. nā in q. diſputatis de anima q. 15. inquit quòd intellectus agens per phantaſmata facta intelligibilia actu, cauſa ſpeciem intelligibilem in intellectu. Ergo potius videtur velle produci actu intelligibile, quàm ſpecies.

. Tertio opinio quę videtur conformior doctrinę Thomiſticæ tenet, ꝙ prius natura ſit obiectum intelligibile actu, deinde producitur ſpecies. Et id quidem ſic imaginandum eſt ſieri. Intellectus agens ſuo lumine illuminat phantaſmatā, non ſicut medium, ſed ſicut obiectum. Et illuminare hoc modo eſt facere apparere quòd prius nō apparebat, ſicut lumen facit apparere colores, qui prius non apparebant in tenebris. Proportionaliter phantaſma ſic illuminari, eſt facere ꝙ in phantaſmate appareat quidditas rei, ſine conditionibus materialibus per tale lumen, quæ conditiones non ſunt apparibiles intellectui, ſed ſenſui, ſicut licet cum albedine ſit in lacte coniuncta dulcedo, tamen lumine apparet viſui ſola albedo, non apparente dulcedine, quæ non viſui, ſed guſtui eſt apparibilis. Per talem autem illuminationem ſit obiectum intelligibile actu, id eſt potens mouere actu intellectū poſſibilem quātum ſit ex ſe, quoniam apparet intellectui ꝑ tale lumen, non apparentibus conditionibus ſingularibus. Deinde intellectus agens ſimul cum phantaſmate illuminato obiectiuæ producit ſpēm itelligibilem repñtatiuā ipſius obiecti vniuerſalis: q̄ recipitur in intellectu poſſibili, & eſt illud quo formaliter obiectū vnitur intellectui, & eſt principium actuans & determinans intellectum ad intelligēdum,

Et ſi forte dicas, ꝙ ex quo ꝑ illuminationē phantaſmatis fit res intelligibilis actu, vř ſpecies intelligibilis ſuperfluere.

Rňdetur, ꝙ non ſuperfluit, qm̄ licet per illuminationem fiat obiectum intelligibile actu, tñ vltra, hoc eſt neceſſe, vt obiectum vniatur intellectui, ſed nō poteſt vniri per ſubam ſuam, hoc.n.eſt ꝓprium diuinæ eſſentiæ, ꝙ.ſ.vniatur alieno intellectui ꝑ ſeipſam, nec poteſt vniri per phãtaſma, qm̄ ēt ꝙ ſit illuminatum, nō egreditur ordinem rerum materialium, ideo nō pōt eſſe forma intellectus, ergo neceſſe eſt produci formam penitus immaterialem, quæ cōſtituat intellectum poſſibilē in actu primo, & quæ repræſentet obm̄ vniuerſale, & quæ vniat obm̄ intellectui, & hæc eſt ſpecies ĩtelligibilis, quæ poſterior nã ꝓducitur vt declarauimus. Et id vř cōſonare dicto B.Th. in 2.lib.cōtra gen.cap.77.vbi dicit, ꝙ actio intellectus agētis in phãtaſmatæ procedit receptionem intellectus poſſibilis, ergo illuminatio qua fit obm̄ intelligibile actu, præcedit ſpeciem, quæ recipitur in intellectu poſſibili. Qm̄ igitur hic modus dicendi vř conformior ordini operationum intellectus agentis quas ſupra aſſignauimus, ideo talē modum præpono cuicunque alteri, vt magis conſonum doctrinæ Thomiſticæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio I. De ſpecie intelligibili, ſi eſt neceſſe eam ponere.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ antequã deueniamus ad reſolutionem inquirendum eſt quid ſit ſpecies intelligibilis, & cuius entitatis ſit. Duo igitur agenda ſunt. Primo quæretur de entitate ſua. Secundo, de neceſſitate.

Quantum ad primum aduerte, circa hoc duas opiniones. Prima eſt Henrici quē ſequit̄ Ioan. Bach. in 2.ſent. diſt.6.q.1. Hic nō cōcedit dari ſpeciem intelligibilem diſtinctam realiter à phãtaſmatæ, nec productam ab intellectu agēte cum phãtaſmate, ſiue à phantaſmatæ virtute intellectus agentis. Sed tenet, quòd phãtaſma poſtquam illuſtratum eſt ex p̄ſentia intellectus agentis videtur ſpecies intelligibilis, eo ꝙ poteſt actu mouere intellectum poſſibilem. Et qm̄ philoſophus, & Comment. frequentant hoc nomen ſpecies, dicit ꝙ ſemper accipiunt ſpeciem pro illuſtrato phantaſmate, vel ꝑ actu intelligendi. Illud autem phantaſma illuſtratum, dicit

eſſe ſpeciem intelligibilem expreſſam.i.per quam exprimitur,& præſentatur intellectu poſſibili quidditas rei ſine conditionibus materialibus,non autem dicunt impreſſam, quia negant tale phantaſma recipi in intellectu poſſibili.

Secunda opin.eſt B.Th. & Scoti, & Iand.in 3.de anima q. 15.Iſti tenent,ꝙ hæc ſpecies eſt quædam forma intentionalis realiter producta virtute intellectus agentis,recepta in intellectu poſſibili,vt ſit ipſum actuẽs,qm̃ eſt ex ſe in pura potentia in gñe intelligibilium.Vnde eſt ſicut primus actus in intellectu poſſibili, ſicut anima eſt primus actus in corpore phyſico. Et ſine hac ſpecie non eſſet intellectio,ſicut ſine ſpecie ſenſibile nõ eſſet ſenſatio. Et ratio quidem huius noſtræ poſitionis aſſignabitur ſimul cum neceſſitate ſpeciei.

Quantum ad ſecũdum aduerte,ꝙ oẽs concordant neceſſe eſſe eam ponere,ſed vnuſquiſque modo ſuo. Nam Henricus,& Ioan.Bach.dñt eam neceſſariam,vt actuetur per illam intellectus poſſibilis,qui ex natura ſua eſt in potentia eſſentiali ad intelligendum. Sed tenent,quòd ſufficiẽter actuatur per phãtaſma illuſtratum,factum intelligibile actu, quòd vocant ſpeciem expreſſam. At B.Th.& Scotus dicunt,quòd eſt neceſſe eam ponere impreſſam in intellectu poſſibili,& productam ab intellectu agente,diſtinctamque realiter à phantaſmate etiam illuſtrato, qm̃ cum intellectus poſſibilis ſit in pura potentia ad intelligendum, neceſſe eſt vt conſtituatur in actu primo per aliquam formam,quæ recipiatur in eo,& qua ſit formaliter intelligens. Et qm̃ phantaſma etiam illuſtratum non poteſt recipi in intellectu,quia licet illuſtratũ, tñ materiale eſt,cum ſit idem ſm rem illuſtratum,& non illuſtratum, ſicut eſt idẽ color in luce, & in tenebris, ideo vltra phantaſma eſt neceſſe ponere vnam formam omnino immaterialem,productam virtute intellectus agentis,& receptam in intellectu,qua formaliter actuetur. Et nota,quòd fundamentum poſitionis noſtræ ſtat in hoc. Impoſſibile eſt aliquod potẽtiale eſſentialiter fieri actu formaliter, niſi per aliquod in eo receptum,& intrinſecum,ſicut impoſſibile eſt aliquid fieri actu calidum,niſi per calorem ſibi intrinſecum. Et hoc principium accepimus ſupra ꝯtra Commẽt.volẽtes probare animã intellectiuam eſſe formã hominis informatiuã.

Vtraque opnionum diſputatiuæ ſuſtinetur,licet negantes ſpeciem impreſſam, multum extorqueant dicta philoſophi, & Comment. Tu autem ſuſtinebis viam Thomiſticam,quæ dat de mẽte philoſophi ſpeciem intelligibilem impreſſam & expreſſam, quæ quomodo differant, dicemus infra. Et vt defendas viam noſtram fundabis te ſuper quatuor, ex q̃bus ruent argumenta tenentium oppoſitum.

Primum eſt. Intellectus poſſibilis actiuæ producit, & non ſolum recipit actum intelligendi. Et quoniam dicit philoſophus quòd intelligere eſt pati, & ſuper hoc dictum fundant ſe tenentes oppoſitum viẹ noſtrẹ,ideo dices quòd eſt verum antecedenter,id eſt quia primo requiritur, quòd intellectus recipiat ſpeciem,qua actuetur. Et illud recipere quòd eſt pati dicitur à philoſopho intelligere non formaliter,ſed cauſaliter,ſiue antecedenter.

Secundum eſt. Phantaſma quamuis illuminatum cum nõ egrediatur ordinem materialium,non poteſt actuare intellectum poſſibilem ad eliciendum intellectionem.

Tertium eſt. Solum phantaſma ẽt illuſtratum non poteſt præſentare intellectui quidditatem vniuerſalem in eſſe obiectiuo,niſi ꝑducatur ſpẽs quæ ſit vniuerſalis in repñtando.

Quartum eſt. Primum quòd recipitur in intellectu poſſibili non eſt ipſum intelligere. Et quoniam Ioan. Bac. ſupea hoc facit magnum fundamentum, eo quòd philoſophus dicit in 3. de anima tex. 5. Intellectus nihil eſt eorum quæ ſunt ante intelligere, dices ꝙ ſumit ly intelligere cauſaliter, & non formaliter. Eſt autem cauſaliter intelligere, actuari ſpecie, qua poteſt intellectus iam poſitus in actu primo exire in actum intelligendi. Nam & hoc modo Comment. accipi intelligere in 3. de anima, commento 18. cum dicit. Intelligere nil aliud eſt,quàm recipere has intentiones.

Poſitis his fundamentis, videbis ſoluta omnia argumenta Ioan. Bac. in 2. diſt. 6. q. 1. art. 3. ibi. Contra Scotum primo oſtendo &c. Similiter videbis ſoluta argumẽta Henrici, quibus probat ꝙ non dentur ſpecies impreſſe, cuius argumenta & reſponſiones videbis in Capræolo in 1. diſtinc. 35. q. 1. cõtra iſtam concluſionem ibi. Contra eandem concluſionem arguit Henricus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint, quòd

partim

partim reſolutiuæ, partim directoriæ pertractauimus, vt & tu habeas occaſionem exercendi ingenij.

Quæſtio 2. A quo producitur ſpecies intelligibilis.

IN HAC quæſtione, aduerte, quòd omnes tenentes ſpeciem impreſſam, concordant in hoc, quòd producitur à phantaſmate, & ab intellectu agentem, quoniam vnum non poteſt ſine reliquo. Nam intellectus agens requirit phantaſma, à quo abſtrahit ſpeciem, phantaſma autem requirit intellectum agentem, vt color, lumen, vt illuſtretur.

Sed de modo huius productionis magna eſt opinantium diuerſitas. Nam aliqui opinantur ꝙ phantaſma cauſat vt purum inſtrumentum. intellectus agens vt principale, & proximum. Alij opinantur, ꝙ phantaſma eſt agens proximum totale, dummodo illuſtretur ab intellectu agente, ſicut ſpecies ſenſibilis cauſatur ab obiecto ſolo, puta colore, dūmodo adſit lumen, ita ꝙ lumen non eſt actiuum ſpeciei, ſed eſt ratio ſine qua non. Alij opiuantur, quòd ſpecies eſt partialiter ab vtroque, ſecundum vtriuſque propriam virtutem naturalē, ita quòd phantaſma exiſtens in phantaſia hominis, habet virtutem producendi ſpeciem ſed non ſufficientem ex ſe, niſi concurrente virtute intellectus agentis. Sicut homo habet virtutem generandi hominem, concurrente tamen ſolis virtute. Similiter intellectus agens habet virtutem producendi ſpeciem, ſed vt agens vniuerſale, eſt neceſſe vt determinetur ad hoc vel illo phantaſmate.

Item aduerte, diuerſitatem opinantium in modo quo intellectus ſe habet in illuſtrando phantaſma. Nam aliqui opinantur, quòd illuſtrat, aliquid imprimendo in phantaſmatæ, puta aliquam ſpiritualitatem qua redditur phantaſma potens ad producendum ſpeciem. Aliqui autem opinantur, quòd nihil imprimit, ſed ſola præſentia, vel vt ita loquar, quaſi contractu virtuali facit, quòd quidditas rei appa ret intellectui in illa ſpeciei vt in idolo ſuo, & vtranque harum opinionum iam tetigimus in q. 3. de intellectu agente.

Cum igitur in hoc tanta ſit opinionum diuerſitas, & vnaquæque ſe defendit ſuis fundamētis, videtur mihi hoc quęſitum eſſe purum problema. Et ideo potius eſt tibi inſiſtēdum auctoritati B. Th. quem ſequimur, quàm rationibus quæ

pro vtraque parte ſolubiles ſunt. Tu igitur aduerte, quòd mens B, Th. fuit ſpeciem produci ab intellectu agente, & à phantaſmate, ſed ab intellectu, vt principali agente, & phantaſmate vt inſtrumento. Et quòd hæc ſit mens ſua patet in 1. quol. q. 2. art. 2. vbi quærit, vtrum anima cognoſcat per ſpecies quas accipit à rebus extra animam. Vbi ſic habes, phantaſmata mouent intellectum poſſibilem, non autem ad hoc ſibi ſufficiunt ex ſeipſis, cum ſint in potentia intelligibilia, intellectus autem non mouetur niſi ab intelligibili in actu. Vnde oportet quòd ſuperueniat actio intellectus agẽtis. cuius illuſtrationem, phantaſmata fiant actu intelligibilia. Sicut illuſtratione lucis corporalis fiunt colores actu viſibiles. Et ſic patet, quòd intellectus agens eſt principale agens, quòd agit rerum ſimilitudines in intellectu poſſibili, phantaſmata autem quæ à rebus exterioribus accipiuntur, ſunt quaſi agentia inſtrumentalia. Hæc B. Th.

Verum vtrum intellectus agens, dum illuminat phantaſma, aliquid in eo imprimat vel non B. Thom. non explicat. Tu tamen debes ſequi partem negatiuam, iuxta doctrinam quam poſuimus in q. 3. de intellectu agente. Nec te moueat dictum B. Th. in 2. contra agent. cap. 77. vbi inquit. Per actionem intellectus agentis ſimilitudinis rerum eleuãtur ad aliquid altius, vt. ſ. ſint abſtractæ à conditionibus indiuiduantibus. Ex quo dicto aliqui ſic arguunt. Eleuari non eſt niſi per impreſſionem alicuius formæ, qua id quod eleuatur fit nobilius, & altius, ergo ſi intellectus agens eleuat phantaſma, imprimit in eo. Sed hæc ratio non cogit. Contingit. n. aliquid eleuari & nobilius fieri, non ſolum impreſſione, ſed aſſiſtentia, & coniunctione alicuius ſuperioris. Vnde dico, quòd intellectus agens, eleuat phantaſma, ſecundo modo, & non primo, iuxta doctrinam quam dedimus in q. 3. de intellectu agente. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 3. Si plures ſpecies intelligibiles ſe compatiuntur ſimul in eodem intellectu.

IN HAC queſtione antequam ad reſolutionem deueniam aduerte, quòd cum ſpecies intelligibilis ſit repræſentatiua naturæ ſpecificę, de eadem natura ſpecifica nõ producitur niſi vna ſpecies intelligibilis in vno intellectu, ex quo

ſequitur

ſequitur, quòd cum omnes naturæ ſpecificæ diſtinguantur ſpecie, etiam in eodem intellectu, omnes ſpecies intelligibiles diſtinguunt ſpecie. Si ergo duabus naturis ſpecie diſtinctis repugnat ſe ſimul compati in eodem, etiam repugnabit pluribus ſpeciebus intelligibilibus primo aſpectu ſe ſimul compati in eodem intellectu, licet (vt dicemus) non ſit omnimodæ eadem ratio.

Pro reſolutione igitur, quæſiti duo principaliter agenda ſunt. Primo, ponentur duæ concluſiones reſponſiuæ cum probationibus ſuis. Secundo, ſoluenda ſunt quædam argumenta, quæ formantur à contradicentibus viæ noſtræ.

Prima concluſio. Sicut duabus naturis ſpecie diſtinctis repugnat ſimul eſſe in eodem ſecundùm eſſe actu perfectũ, ita pluribus ſpeciebus intelligibilibus repugnat eſſe ſimul in actũ perfecto in eodem intellectu, ita quòd ſimul actuent intellectum. vt ſimul plura inquantum plura intelligat. Prima pars iã probata eſt à nobis in 10. metaph. q. 13. vt videre poteris. Secunda autem pars probatur à B. Th. in 1. parte q. 85. art. 4. ſic. Impoſſibile eſt idem ſubiectum perfici ſimul pluribus formis vnius generis, & diuerſarum ſpecierum, ſicut eſt impoſſibile idem corpus ſimul colorari diuerſis coloribus, & figurari diuerſis figuris. Sed omnes ſpecies intelligibiles ſunt vnius generis, quia ſunt perfectiones vnius intellectiuæ potentiæ. Impoſſibile eſt ergo, quòd idem intellectus ſimul perficiatur pluribus ſpeciebus intelligibilibus ad intelligendum ſimul diuerſa actu. Hæc ratio quantum valeat declarabitur in ſolutione argumentorum.

Secunda concluſio dato, ꝙ duo formę contrarię diſtinctę ſpecie non ſe compatiantur ſimul in eodem ſecundùm eſſe reale naturale, poſſibile tamen eſt ꝙ ſe ſimul compatiantur in eodem ſm eſſe intentionale, probatur. Ideo non ſe cõpatiuntur ſcd'm eſſe naturale, qm̃ ſe mutuo corrũpũt, cum ſint qualitates contrariæ. Sed hæc actio corruptiua non competit eis ſcd'm eſſe intentionale. Vnum. n. eſt dicere ſpeciem intentionem caloris calefacere. Vnde, & apud philoſophum ſpecies contrariorum in anima non ſunt contrariæ. Et aduerte, ꝙ hæc concluſio eſt de mente B. Th. in lib. de ſenſu, & ſenſato, in expoſitione tex. vltimi qui incipit, Vel quem

ad

ad materiam. Nam ſic inquit. Non omnino ſe habet in ſenſu,& in intellectu ſicut in corporibus naturalibus. Corpus enim naturali recipit formas ſecundùm eſſe naturale, & materiale,ſecundùm q̃ habent inter cõtrarietatem, & ideo non poteſt idem corpus ſimul recipere albedinem,& nigredinem. Sed ſenſus,& intellectus recipiunt formas rerum ſpiritualiter, & intentionaliter ſecundùm eſſe quoddam intentionale,ſecundùm quòd non habent contrarietatem. Vnde poſſunt ſimul recipere ſpecies contrariorum. Cuius ſimile poteſt videri in diaphano,quòd in vna, & eadẽ ſui parte immutatur ab albo,& à nigro,quia immutatio non eſt materialis,ſed ſecundùm eſſe intentionale,hæc B.Th.ex quibus patet,quòd ad mẽtem eius poſſumus concedere,duo accidentia intentionalia ſe compati in eodem ſubiecto, & in eodẽ medio. In quo autem ſenſu ſe ſimul compatiãtur,an vt res, & qualitates,licet habeant eſſe intentionale, vel vt ſpecies. Similiter an in actu perfecto, vel imperfecto, vel in habitu, declarabimus in ſolutione argumentorum.

Quantum ad ſecũdum aduerte, quòd Scotus cõtra illam propoſitionem B.Th.aſſumptam in probatione primæ concluſiones.ſ.Impoſſibile eſt idem ſubiectum perfici ſimul diuerſis formis eiuſdem generis,ſic arguit.

Primo, in eodem puncto aëris contingit eſſe plures ſpecies intentionales, ergo &c.

Ad hoc dico,quòd ſpecies intentionales dupliciter conſiderantur. Primo,vt ſunt res,& qualitates in genere entium, ſic conceditur, quòd ſunt actu in medio. Secundo, vt ſunt ſpecies ſenſibiles,id eſt vt ſunt principium ſentiendi ipſi ſenſui,& ſic nunquam ſunt in actu perfecto, niſi quando ſenſus actu ſentit,vnde nego,quòd vt ſic ſint in actu cõpleto in ipſo medio, ſed ſunt ſolum vt in deferente,ſecundùm doctrinam B.Th.in q.de veritate,q.8.art.14.Nam B.Th.intendit, quòd impoſſibile eſt idem perfici ſimul pluribus formis eiuſdem generis ſecundùm actum perfectum,& completum. Nam de actu incompleto,ſiue vt in habitu,non reputat impoſſibile vt dicemus, ſicut nõ eſt inconueniens,duo contraria ſe compati in gradibus remiſſis, vt determinauimus in 10.metaph. in quæſtionibus noſtris.

Secundo,

Secundo, impoſſibilitas formarum exiſtendi ſimul ſumitur ex oppoſitione: ſed ſpecies oppoſitorum in intellectu non ſunt oppoſitæ, quoniam ibi non ſunt ſecundùm eſſe naturale, ergo &c.

Ad hoc dico ſecũdùm doctrinam B. Th. ꝙ cauſa ſufficiẽs & totalis huius incompoſſibilitatis, non eſt ſola oppoſitio, vel repugnantia ſecundũ eſſe, aut ſm diuerſum ſitum in partibus, vt reperiuntur in diuerſis corporibus realiter receptis in corpore, & in figuris, propter diſtinctionem ſitus, ſed etiã vnigeneitas formarum. i. quia ſunt vnius generis proximi, ſicut ſunt omnes ſpecies colorum. Et ſi quæras, vnde ſit quòd tales formæ vnigeneæ dato quòd non ſint oppoſitæ, non ſe compatiuntur. Dico ſecundùm doctrinam B. Th. in q. de veri. q. 8. art. 14. quòd cauſa huius eſt vnitas potentiæ receptiuę in ſubiecto. Nam formæ diuerſorum generum recipiuntur in ſubiecto ſecundùm diuerſas potentias, vt color recipitur in corpore propter diaphaneitatem, & ſapor propter humiditatem, vnde in pomo ſtant ſimul album, & dulce, formę autem vnum generis proximi reſpiciunt ſubiectnm ſecundùm vnammet potentiam receptiuam, ſicut omnes colores reſpiciunt corpus ſecundũ diaphaneitatem. Eſt enim color actus perſpicui, vt declarauimus in lib. 2. Et quoniam ſicut potentia reſpicit actum ſic vna potentia vnum actum, & plures potentiæ plures actus, ideo eſt impoſſibile vt vna potẽtia ſimul plures actus reſpiciat. Nam ſi plures reſpiceret, iam non eſſet vna. Dico ergo ad argumentum, quòd non adducit cauſam ſufficientem, & totalem talis incompoſſibilitatis, ideo non concludit. Tertio, ſpecies intelligibiles ſeruantur ſimul in eodem intellectu, & ſunt actu, quia ſunt ſubiectiuæ in intellectu, ſecundùm Thomam, ergo &c.

Ad hoc dico, ꝙ intellectus dupliciter conſideratur. Primo, vt eſt res, & natura quædam. Secundo, vt intellectus eſt, ſimiliter ipſa ſpecies intelligibilis dupliciter conſideratur. Primo, vt res, & qualitas quædam eſt. Secundo, vt eſt ſpecies intelligibilis .i. vt poteſt conſtituere in actu intellectum, vt intellectus eſt. i. in eſſe intelligibili, non in eſſe naturæ. Tũc dico ad argumentum, licet conſeruentur, & inhæreant intellectui, vt res, & qualitates ſunt, & vt intellectus res eſt, quando

do etiam intellectus non intelligit tamen non ſunt in actu perfecto, vt ſunt ſpecies intelligibiles, & vt intellectus eſt niſi quando actu mouent ipſum ad intellectionem. Et quoniam plures non mouent ſimul ad intelligendum plura, vt plura ſunt, ideo plures ſpecies intelligibiles, vt intelligibiles, non ſunt in actu perfecto ſimul in eodem intellectu, vt intellectus eſt. Et aduerte, quòd neſcientia huius diſtinctionis præpoſite decepit arguentem. Non enim conſiderauit de ſpecie & de intellectu, niſi ſicut formam naturalem, & ſubiectum ſuum. Et tamen conſiderare debebatis de eis in ordine intelligibilium, & non ſolum in ordine naturalium.

Quarto, arguit contra illud quòd dicit B.Th.ſ. omnes ſpecies intelligibiles eſſe eiuſdem generis. Nam non minus diſtant ſpecies lapidis, & ſpecies cœli quam lapis, & cœlum. Si enim cauſæ vniuocè diſtinguuntur genere, & effectus earum ſimiliter, ſpecies autem cauſatur ab obiecto, ergo ſpecies lapidis, & cœli non ſunt eiuſdem generis.

Ad hoc dico, quòd arguens deficit ex in cōſideratione diſtinctionis, quam præpoſui in reſponſione ad præcedens. Nam admiſſo, quòd ſpecies lapidis, & cœli, vt effectus, & qualitates diſtinguantur genere. Nego tamen, vt ſunt ſpecies intelligibiles, id eſt vt reſpiciūt intellectum, vt ipſius formæ in eſſe intelligibili, quòd diſtinguantur genere, quoniam intellect⁹ noſter eſt forma ſimplex, & vno modo reſpicit ſuas ſpecies intelligibiles, ex quo ſequitur, quòd ſi duo intellectus non ſunt eiuſdem ordinis, nec ſpecies eorum erunt eiuſdem generis, vnde ſpecies intellectus angelici, & humani nō ſunt eiuſdem generis.

Quidam autem ſequentes viam Stoici ſic arguunt. Quando duæ formæ, aut duæ actiones nihil abijciunt à ſubiecto, poſſunt ſimul ineſſe, vt patet in aëre in quo ſimul recipiuntur calor, & lumen. Sed plures ſpecies nihil abijciunt ab intellectu, ergo &c. Præterea ratio B. Th. non videtur valere, quoniam non eſt idem iudicium, de figuris, & de ſpeciebus. Nam figuræ habent repugnātiam adinuicem propter diuerſos ſitus partium, & ideo non poſſunt ſimul eſſe, ſed ſpecies non habet repugnantiam, ergo &c.

Ad primum dico, ꝙ maior eſt falſa, ſi formæ ſunt eiuſdem generis

generis proximi,& ſecundum eſſe per ſe ctum, ad probationem,nego, ꝙ calor,& lumen ſint eiuſdem generis proximi

Ad ſecundum datur eadem reſpõſio quæ data eſt ad ſecũdum, quia non aſſignat ſufficientem, & totalem cauſam incompoſſibilitatis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 4. Si ſpecies intelligibilis remanet in intellectu poſtquam ceſſat intellectus intelligere.

IN HAC quæſtione duo ſunt agenda. Primo, probabitur, quòd ſpecies intelligibilis poſtquam eſt recepta in intellectu poſſibili non corrumpitur etiam, quòd intellectus ceſſet omnino ab intellectione, vt patet in philoſopho dormiente. Secundo ſoluetur dubium, quòd oritur ex dicto Commentator.

Quantum ad primum aduerte, quòd B.Th.in 1.parte q. 89.art.5.probat, nec habitum ſcientiæ, nec ſpeciem intelligibilem corrumpi, etiam ceſſante omni intellectione, & fundat ſe ſuper doctrinam philoſophi in libro de longitudine, & breuitate vitæ, vbi ſic inquit. Sunt enim,& propriæ corruptiones multas exiſtẽtium, vt ſcientia, ſanitas, ægritudo, hæc enim corrumpuntur, etiam non corruptis ſuis ſuſceptiuis, ſed ſaluatis, vt ignorantiæ corruptio, reminiſcentia, & eruditio. Scientiæ autem, obliuio,& deceptio, ſm accidens vero corrumpuntur corruptis naturalibus ſubiectis. Corruptis enim animalibus, corrumpitur,& ſanitas, & ſcientia, quę eſt in animalibus. Hæc philoſophus. Ex quibus ſic arguitur, ſubiectum ſcientiæ, & ſpeciei eſt intellectus, qui eſt incorruptibilis, vt determinatum eſt ſupra. Et non habet contrarium, præcipuæ quantum ad primam operationem intellectus, in qua non eſt per ſe verũ, nec falſum, niſi per accidens. Et præterea vt dictum eſt in quæſt. præcedenti ſpecies contrariorum in potentijs cognoſcitiuis non ſunt contrariæ, nec habent repugnantiam, ideo ſe ſimul compatiuntur in habitu, ſiue in actu imperfecto, vt diximus ſupra. Si ergo ex doctrina philoſophi, omne quòd corrumpitur, corrumpitur à ſuo contrario, vel ad corruptionem ſui ſubiecti, & neutra harum cauſarum inſit ſpeciei intelligibili, ſequit̃, ꝙ permanet in ĩtellectu poſt intellectionem, imò quòd indelibiliter

biliter perſeuerat in intellectu, poſtquam producta eſt, loquendo de incorruptione intrinſeca, & reali. Et id dico, quoniam ſi conſideretur ſpecies, vt reſpicit phantaſma, à quo productum eſt, poteſt dici quòd corrũpitur corruptione extrinſeca pro quanto corrumpitur phantaſma. Sicut & potẽtia materiæ realiter, & intrinſecæ eſt incorruptibilis, eo quòd eſt ipſa ſubſtantia materiæ, vt determinauimus in q. noſtris metaphyſicalibus. corruptibilis autem eſt, vt reſpicit hanc vel illam formam, quæ abijcitur à materia. Et hæc poteſt dici corruptio ex connotatio, vt quãdo corrumpitur relatio ex corruptione termini in via noſtra. Cum igitur remaneant poſt intellectionem principia actiua propinqua ſpeciei, & ſubiectum eius, & nulla adſit contrarietas, nulla videtur ratio ſuadere, quòd poſt intellectionem non remaneant. Conſtat autem, quod in intellectu philoſophi dormientis remanent principia actiua propinqua ſpeciei, ſcilicet phãtaſma in fantaſiã & intellectus agens, vt lumen. Nec poteſt dici, quòd humiditas quę eſt cauſa dormitionis impediat conſeruationem ſpeciei in intellectu, quoniam nõ eſt ſubiectiuę in phantaſmia, ſed in intellectu, qui eſt virtus non organica, qui nec denominatur calidus nec humidus, vt dictum eſt ſupra, quando pertractauimus de abſtractione intellectus. Secus autẽ eſſet de ſpecie ſenſibili, quę ſigillatur in organo, vnde ſi organum eſt humidum, licet bene recipiat, tamen male retinet, vt declarauimus agentes, de ſenſibus interioribus in epitomate noſtro in tertio de anima.

Quãtum ad ſecundum aduerte, quòd Comment. in 3. de anima in comment. 39. videtur eſſe contra hanc determinationem. Nam ſic inquit. Neceſſe eſt vt formę ſunt exiſtentes in intellectu ſecundùm velocitatem, & rem velocis tranſmutationis non fixam. Et quòd ille eædem formæ ſint exiſtentes extra animam in rebus ſenſibilibus, ſecundùm quòd habitus exiſtit in habẽte habitum, & res fixa in re patiente. Ex quibus verbis conſtat, quòd ſi formæ exiſtentes in intellectu, quæ ſunt ipſe ſpecies, ſunt ſecundùm velocitatem, & rem non fixam, ſed velocis tranſmutationis, non recipiuntur indelectabiliter in intellectu, ſed potius vt in tranſitu.

Ad hoc dicunt qui negãt ſpeciem impreſſam, quòd in in-

tellectu non eſt alia forma, nec ſpẽs, niſi actus intelligendi, quem cõſtat non hr̃e eſſe fixum in intellectu, eo ꝙ ceſſamus qñ volumus, & eſt velox, quia cum ſit actio immanens ꝓducitur in inſtanti. Et ſic ſcd̃m iſtos, dictum Cõmẽt. non habet difficultatem. Verum quia in via noſtra ſuſtinemus ſpeciem impreſſam, ideo apud nos hoc dictum eſt difficilius.

Tu igitur relictis multis opinionibus ex ponentibus verba Comment. dici, ꝙ ſpecies intelligibilis dupliciter cõſiderari poteſt. Primo, ſcd̃m ſe. Secũdo, vt cõiuncta actui intelligendi, vel ſic. primo, vt recepta eſt in intellectu. ſecundo, vt plenè actuat intellectum pro actu ſecũdo, vel ſic. Primo, quo ad naturam ſuam. Secũdo, quo ad viſum. Si primo modo, dico, ꝙ eſt fixa & permanens, per rationem iam allegatam. Si ſecũdo modo, non habet maiorem fixionem quàm actus intelligendi, in quo diu perſiſtere non poſſumus propter laborem phantaſiæ. Et in hoc ſecundo ſenſu intelligendum eſt dictum Comment. Quòd ſi tu velis intelligere quo ad primum ſenſum, uon eſt concedendum à Thomiſta, ſic mihi occurrit dicendum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio I. De actu intelligendi, ſi diſtinguitur realiter à ſpecie intelligibili.

IN HAC q. inuenio duas extremas opiniones. Quarũ prima eſt tenentium ſpeciẽ intelligibilem impreſſam. Secunda eſt negantium eam. Qui tenent primam viam, cõcedunt diſtinctionem realem inter actum intelligendi & ſpeciem. Qui autem tenent ſecundam viam, negant hanc diſtinctionem B. Th. & Scotus & Iand. tenent primam viam. Henricus Aureolus, & Ioannes Bach. tenent ſecũdam. Tu igitur primo, formabis viam B. Th. & ſequentium eum. Secundo, ſolues rationem tenentium oppoſitum.

Quantum ad primum, ponitur hęc concluſio. Actus intelligendi, & ſpecies intelligibilis diſtinguuntur realiter. Hæc concluſio eſt de mente B. Th. in q. de potẽtia Dei q. 8. artic. primo, vbi inquit. Differt actus intelligendi à ſpecie. Nam ſpecies intelligibilis qua fit intellectus actu, conſideratur vt

principium actionis. Et ad hanc concluſionem adducitur multiplex ratio.

Prima ſpecies reducit intellectum de potentia ad actum intelligendi, ergo diſtinguitur realiter ab intellectione. Antecedens patet quia intellectus cum ſit in pura potentia ſecundum ſe non poteſt ſe reducere ad actũ, niſi per illud per quod conſtituitur in actu primo. Hoc autem eſt ſpecies, vt dictum eſt ſupra ergo &c. Conſequentia autem probatur, quoniam principium actus intelligendi & ipſe actus ſe habent vt cauſa & effectus, inter quæ neceſſario interuenit diſtinctio realis, vt determinatum eſt in quinto metaphyſicæ, in quæſtionibus noſtris.

Secunda, ſi ſpecies eſt idem cum intellectione, ergo quòd eſt principium productiuum ſpeciei, eſt etiã intellectionis, quòd eſt falſum. Conſequentia manifeſta eſt. falſitas conſequentis probatur. Nam phantaſma ſimul cum intellectu agente eſt principium ſpeciei productiuum, vt dictum eſt ſupra, & principium productiuum intellectionis eſt intellectus poſſibilis actuatus ſpecie, vt determinabitur infra ergo, &c.

Tertia ſpecies intelligibilis (vt determinatum eſt ſupra) remanet in intellectu, ſaltem habitu, remota omni intellectione, ergo patet, quòd diſtinguuntur realiter. Sed aduerte, quòd apud negantes ſpeciem impreſſam, iſtæ rationes non concludent, quoniam tenent quòd phãtaſma illuſtratum, eſt immediatum motiuum intellectus ad intellectionem. Et ergo neceſſe vt prius ſuſtineat, dari neceſſitate ſpeciem impreſſam iuxta determinationem quàm fecimus in prima quæſtio. de ſpecie intelligibili.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd tenentes oppoſitũ fundant ſe ſuper duo. Primo, dicunt quòd non datur alia ſpecies, nec alia forma in intellectu, niſi actus intelligendi, & qñ philoſophus & Comment. nominant ſpeciem in intellectu, per ſpeciem non intendunt niſi actum intelligendi. Secũdo dicunt, quòd poſito quòd concederent dari ſpeciem impreſſam, non datur actus intelligẽdi, vt quid productum realiter ab intellectu actuato ſpecie. Sed dicunt, quòd per ſpeciem intelligibilem, res ſufficienter apparet intellectui in eſſe cogni

to,

to,& hoc eſt ſecundum eos formaliter intelligere.

Quòd igitur non detur ſpecies diſtincta realiter ab actu intelligendi probant tripliciter.

Primo ſupponitur, quòd intelligere non eſt aliud, quàm menti habere præſens obiectum per modum apparẽtis ſiue manifeſtati. Sicut videre non eſt aliud, quàm habere præ oculis obiectum viſibile vt apparẽs. Ex hoc ſic arguitur, ſi ſpecies diſtinguitur realiter ab intelligere, ſequitur quòd res bis intelligitur, & bis apparet intellectui, quòd eſt ſuperfluũ. Conſequentia probatur, quoniam cum ſpecies intelligibilis ſit repræſentatiua, & ſimilitudo obiecti, per ipſam apparet obiectum intellectui, & ſecundum te apparet per ipſum intelligere, ergo bis apparet, & ſic bis intelligitur. Sufficit ergo ſpecies, & non eſt ponendum aliud diſtinctum à ſpecie in intellectu.

Ad hoc dicitur, quòd res apparet intellectui per ſpeciem habitualiter, & apparet per intellectionem actualiter, & ſic conceditur quòd bis apparet, ſed negatur quòd bis intelligatur, non enim intelligitur, niſi actualiter appareat. Et cum dicitur quòd hoc eſt ſuperfluum, negatur. Superfluum quidem eſſet, ſi bis appareret actualiter, non autem ſi ſemel actualiter, & ſemel habitualem, ſicut non eſt ſuperfluum, philoſophum dormientem ſcire lapidem habitualiter, & dum vigilans conſiderat ſcire actualiter.

Secũdo, intelligere vel eſt ſimilitudo obiecti, ſicut ſpecies, vel non. Si datur primum, ergo duæ ſimilitudines eiuſdem obiecti erũt, ſimul in eodem intellectu, ꝙ videtur ſuperfluũ. Si ſecundum, contra, quia actus magis immittatur obiectum quàm quæcunque alia ſimilitudo, ergo vanum eſt ponere intelligere diſtinctum realiter à ſpecie.

Ad hoc dicitur, quòd datur primum, & conceditur in eodem intellectu reſpectu eiuſdem obiecti, eſſe duas ſimilitudines: ſed vnam in habitu, aliam in actu, nec id eſt ſuperfluum, vt dictum eſt ad primum.

Tertio, dicit Comment. in 2. de anima, commento 122. quòd intẽtiones rerum in anima ſunt comprehẽſiones, ſed intentiones ſunt ipſe ſpecies, ergo ſpecies eſt intellectio. Et in 3. de anima, commento 31. dicit, quòd intelligere non eſt

aliud quàm recipere intentiones, ſed intentiones,quas reci pit intellectus poſſibilis ab intellectu agente ſunt ipſe ſpecies, ergo ſpecies receptæ ſunt actus intelligendi.

Ad hoc dicitur in via noſtra, ꝙ ſi Comment. intendit hãc prædicationem eſſe eſſentialem, intẽtiones ſunt comprehẽſiones,& hanc, intelligere eſt receptio intentionis, neganda ſunt dicta eius, quoniam ex eis ſequitur intellectum poſſibi lem eſſe mere potentiam paſſiuam, quòd nos non concedimus, quoniam eſt veræ productiuus intellectionis actuatus ſpecie. Si autem intendit prædicationem illam eſſe cauſalẽ, conceditur, vt ſic exponatur, intentio eſt comprehenſio.i.eſt cauſa comprehenſionis, eodem modo exponatur ſecunda. Sed ex hoc non ſequitur identicæ intentionem eſſe comprehenſionem: nec receptionem intentionis, eſſe intellectio nem, imò ſequitur oppoſitum: quoniam cauſa non identificatur effectu. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. Si intelligere eſt formaliter & eſſentialiter agere vel pati.

IN HAC queſtione inuenio tres vias,& volo ſingula diſcutere, ex quibus tertia eſt B.Th. iuxta quam determinabo quæſitm.

Prima tenet, ꝙ intellectus poſſibilis nullo modo producit intellectionem, ſed tñ recipit, producitur aũt ab intellectu agente, ſm hanc viam, ſed alio modo ſm Aureol. & alio modo ſcd̃m Iand. Nam vult Aureolus, ꝙ actus intelligendi non diſtinguatur à ſpecie intelligibili, cuius argumenta iam ſoluimus in q. precedenti,& vult ſpeciem produci ab intellectu agente,& in hoc bene dicit. Et arbitratur quòd intelligere non ſit aliud q̃ intellectum poſſibilem recipe ſpeciem, & ſic apud ipſum intelligere eſt eſſentialiter pati, quoniã recipere eſt pati,& fundat ſe ſuper dictum Commẽt. in 3. de anima, commento 18. qui dicit, quòd intelligere non eſt aliud quàm intentiones recipere. Sed dictum Cõment. in quo ſenſu cõcedendum, ꝙ in quo ſenſu negandum ſit, in via noſtra iam expoſuimus in quæſtione præcedẽti. Iand. autem in tertio de anima, quæſt. 24. tenet quòd vltra hoc quòd agens intellectus producit ſpeciem, producit etiam actum intelligendi,

di,qui recipitur in intellectu poſſibili,& ſic reſpectu intellectus poſſibilis eſt eſſentialiter pati. Et dicit Iandun.doctores latinos non poſuiſſe,vel non inueniſſe hanc viam magis occupati circa theologalia. Sed dicat q̃uo vult,conſtat quòd volens ſeruare imaginationem ſuam,incidit in manifeſta inconuenientia. Nam non poteſt ſaluare,quòd intelligere ſit veræ,actio immanens,cõtra philoſophum in 9.metaphyſic. tex.16 Si enim intelligere eſt actiuæ ab intellectu agente & recipitur impoſſibile,ergo actio immanens non eſt ſubiecti uæ in ſuo agente: & quoniam Iandun.propter ſuam imaginationem cogitur concedere cõſequentiam,ideo contradicit philoſopho in 9.metaphyſic.in text.decimo ſexto,vbi inquit, Quorum vero non aliud opus præter actionem in ipſis exiſtit actio, vt viſio in vidente ſpeculatio in ſpeculante,fœlicitas in fœlice.

Dicit etiã Iand.quòd intellectus agens eſt vnitus poſſibili ſecundum eſſe, ſicut forma ſuo ſubiecto. Hoc autem eſt contra Comment.in 3.de anima,commento 35.Qui vult ꝙ intellectus agẽs copuletur poſſibili vt agens paſſo, donec cõpleta fuerit adeptio totius habitus ſcientifici,& tunc copulatur vt forma. Præterea ex reſponſione Iand. ſequitur quòd omne agens in ſeipſum agat actione immanenti, quia tunc non diſtinguitur, ſubiecto, principium actiuum à ſuo paſſiuo. Et ſic aqua calida infrigidans ſe,& animal mouens ſeipſum, habent actionem immanentem, quòd nullus recte ſentiens concedit.

Secunda tenet, ꝙ reſpectu intellectus poſſibilis eſt partialiter, ſed non totaliter agere, eo ꝙ intellectus poſſibilis eſt cauſa partialis intellectionis,& ſpecies alia cauſa,& producunt diſtincta cauſalitate. Et hæc videtur eſſe opinio Scoti, de qua loquemur infra, qñ quæremus, ſi intelligere eſt à ſola ſpecie,vel à ſolo intellectu,vel ab vtroque.Et ſic ſecundũ Scot.intelligere non eſt pati, niſi concomitãter prout intellectus recipit in ſe intellectionem productam actiuæ ab intellectu & à ſpecie,vt à duabus cauſis partialibus.

Et ſi dicas,ꝙ ſm Scot.intellectus prius recipit ſpem quàm producat actum intelligendi,ergo intelligere ſcd̃m Scot.nõ ſolum concomitanter,ſed antecedenter eſt pati. Reſpõdeo,

quòd apud Sco. per accidens eſt, quòd ſpecies, vt productiua partialiter ipſius intellectionis, informet itellectum, & ideo ſm ipſum nõ niſi per accñs intelligere eſt antecedenter pati, nunc aũt loquitur de per ſe. Hæc aũt opinio quomodo concordet cum via noſtra, dicemus infra & quomodo non.

Tertia via tenet intelligere eſſe eſſentialiter agere, qm̃ ſolus intellectus ꝑducit intellectionẽ, ſed nõ per ſeipſum p̃ciſæ, cum ſit, vt materia, in genere intelligibilium, vt declaratum eſt ſupra, ſed mediante ſpecie intelligibili, ꝑ quàm vt ꝑ formam ſuam conſtituitur in acto primo, non vt res & natura quædam eſt, ſed vt potentia cognoſcitiua eſt. Et tunc cum ſit in potentia accñtali, põt ſe reducere ad actum ſecundum. Et hæc cenſetur eſſe ſententia, & mens B. Th. & Comment.

Sed aduerte, ꝙ hæc poſitio poteſt bene & male intelligi. Male quidẽ, ſi imaginemur ꝙ intellectus ſub ſpecie exiſtens producit intellectionem, ſicut aqua exiſtens ſub calore calefacit. Nam licet aqua denominetur calefaciens, tñ verum eſt dicere, ꝙ calefactio eſt à ſolo calore. Nam poteſt dici eſſe ab aqua, niſi quia ſuſtentat calorem. ſic & intellectio eſſet à ſola ſpeciẽ, denominatiuæ autẽ ab intellectu. Item poteſt male intelligibili, ſi imaginetur, quòd ſicut ex forma & materia ſit vnum tertiũ, quòd non ſe toto, ſed ſolum ratione formæ eſt actiuum, ſic ex intellectu & ſpecie ſiat tertium, quòd tantum ratione ſpeciei ſit actiuum, nam hoc eſt falſum in genere cognoſcentium, licet ſit verum in genere naturalium, bene autem intelligitur, ſi imaginemur, quòd ex eo quòd ſpecies quæ eſt ipſum obiectum, contentiuæ in eſſe cognoſcibili recipitur in intellectu, non ſit aliquod tertium, ſed ipſe intellectus ſit ipſum intelligibile in eſſe cognoſcibili, tunc intellectus factus totus in actu, ſe toto & non ratione partis, exit in actum intelligendi. Et ſecundum hunc ſenſum dicendum eſt, quòd intelligere eſt agere eſſentialiter. Nec debet dici eſſe eſſentialiter & permixtim agere & pati, ſed quòd eſt agere eſſentialiter, & eſt pati antecedenter, & concomitãter vt expoſuimus ſupra. Et aduerte, quòd ſi propriæ volumus loqui, debemus potius dicere, quòd intellectus intelligens, ſe habet modo actiui eſſentialiter, & modo paſſiui antecedẽter & concomitanter, quàm quòd ſit verè agens & patiens.

Tales

Tales enim termini non proprię verificantur niſi de agēte, & patiente actione,& paſſione prædicamentali. Intelligere autem,& omnis actio immanens, nō ſunt in prædicamēto actionis ſed qualitatis, vt determinauimus in lib.9.metaph. in q. noſtris. Vnde intelligens & agens immanenti, potius habet modum agentis,quàm ſit propriæ agens. Et ſi tu hanc viam conſideras, ſignificat animam intellectiuam, & eleuat eam ſupra ordinem agentium actione naturali.

Contra hanc viam nr̃am non inuenies argumenta diffici lia, niſi hæc duo, quæ immediate formabimus & ſoluemus.

Primo,ſi intellectus ſe toto,& non partialiter producit intellectionem,& illam in ſeipſo recipit,ergo efficiens & materia coincidunt in idem numero reſpectu euidens, quòd eſt contra philoſophum in 5.metaph.in cap.de cauſis.

Secundo,cum inter agens,& patiens ſit relatio realis in 5. metaph. cap. de ad aliqd. ergo eiuſdem ad ſeipſum erit relatio realis, quòd eſt falſum, quoniam relatio realis requirit extrema diſtincta realiter, idem autem non diſtinguitur realiter à ſeipſo.

Ad hęc duo argumēta,dicunt aliqui Thomiſtæ concedēdas eſſe conſequentias,nec vllum ſequitur inconueniens. Eſſent autem inconuenientia,ſi intellectus eſſet veræ & ꝓprię agens,ſicut contingit in naturalibus per actiones tranſeuntes. Sed in huiuſmodi actionibus, quæ ſunt actas perfecti, non ſunt inconuenientia, nec illa principia adducta ex philoſopho de non coincidentia efficientis & materiæ in idem numero,& de relatione reali eiuſdem ad ſeipſum,verificantur in huiuſmodi actionibus permanentibus.

Sed hæc rñſio ſi ſit vera,vel falſa tranſeat,ego autem puto, tutius eſſe in via noſtra,negare vtranque cōſequentiā. Nam prima nō cōcludit reſpectu eiuſdem,quia intellectus actuatus ſpecie eſt ſufficiens intellectionis,& vt nudus,eſt receptiuus eiuſdem,ſimiliter ſecunda nō concludit, qm̃ relatio illa nō eſt eiuſdem ad ſeipſum eodem modo ſumptum. Nam intellectus vt actuatus ſpecie, & vt præciſæ intellectus, non ſunt idem realiter, aliquid.n.reale includit intellectus actuatus ſpecie,quod non includit intellectus vt præciſæ intellectus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 3. Si actus intelligendi eſt effectiuæ à ſola ſpecie, vel à ſolo intellectu poſſibili, vel ab vtroque.

IN HAC quæſtione inuenio diuerſitatem & vnitatem opinionum. Sed aliter & aliter. Nam omnes Commentiſtæ & Scotiſtæ, & Thomiſtæ, concordant in tribus concluſionibus vt infra.

Prima. Sola ſpecies non eſt totale productiuum intellectionis. Hæc probatur duplici ratione. Primo, ſi ſpecies ſola produceret intellectionem, ergo intellectus poſſibilis tantũ reciperet, ergo dignior eſſet ſpecies ipſo intellectu, ꝙ nullus recte ſentiens concederet, quoniam intellectus vel eſt idem cum eſſentia animæ intellectiuæ, quæ eſt digniſſima inter forma inferiores, vel eſt nobiliſſima potẽtia fluens ab eſſentia animę. Species autem eſt forma intentionalis tantum, ergo &c. Conſequentia autem probatur, quoniã cuius actus eſt nobilior, & ipſum eſt nobilius, ſed ſi ſpecies producit intellectionem, & intellectus ſolum recipit, cõſtat quòd actus ſpeciei eſt nobilior. Nobilius eſt enim agere, quàm pati. Et dicit philoſophus in 3. de anima, tex. 19. quòd honorabilius eſt agens, patiente, & principium. ſ. actiuum, quam materię. i. receptiuum, ergo &c. Secundo, ſic, ſi ſpecies ſola producit intellectionem, ergo cauſa principalis & totalis imò æquiuoca eſſet dignior ſuo effectu, quòd eſt falſum, vt patet ex ſe. Conſequentia autem ſic probatur. Conſtat apud omnes, ꝙ intellectio nobilior ſpecie intelligibili, quoniam perficit intellectum vltima perfectione, ſi ergo ſpecies eſt totalis cauſa intellectionis, patet quòd cauſa principalis, & totalis, & æquiuoca, erit indignior ſuo effectu.

Secunda concluſio. Solus intellectus poſſibilis præciſæ ſumptus, & remota quacunque ſpecies actuante ipſum intelligibiliter, non eſt totalis cauſa intellectionis. Hæc conceditur ab omnibus ſequentibus viam Ariſt. eo quòd ſecundum ipſum, eſt pura potentia in genere intelligibilium, vt declaratum eſt ſupra. Quidquid autem eſt in pura potentia paſſiua, non reducitur ad actum per ſeipſum, ſed indiget aliquo ente actu vel actuẽte ipſum, vt determinauimus in q. noſtris metaphyſicalibus.

Tertia concluſio. Intellectus poſſibilis ſimul cum ſpecie eſt ſufficiens principium productiuum intellectionis. Omnes Thomiſtæ, & Scotiſtæ concordant in hac concluſione, quoniam cum non ſit ſola ſpecies, nec ſolus intellectus, reſtat à ſufficiēti diuiſione, ꝙ ſit intellectus ſimul cum ſpecie.

Sed tu aduerte, ꝙ non concordant in vno aliquo ſenſu cōcluſionis. Nam Scotus in 1. diſt. 3. q. 7. ibi. Ad quæſtionem rñdeo, tenet expreſſè, ꝙ vtrunque concurrit actiuæ. Sed partialiter, & non ex equo. Sed principaliter cauſa eſt intellectus. Species aūt eſt cauſa inferior. Nec ſunt veræ ſubordinatæ, quia ſpecies non accipit cauſalitatem ab intellectu, nec econuerſo, ſed vterque habet cauſalitatem ſuam, & ꝓut ſpecies producit intellectionem accidit, ei, ꝙ informet intellectum, vnde licet ibi ſit vnitas ordinis per ſe, inquantum tali ordine concurrunt ad eundem actum procedendum, admiſcetur tñ vnitas per accidens, prout ex ſpecie, & intellectu ſit vnum per accidens, ſicut ex accidente, & ſubiecto, licet autē ſpecies non accipiat cauſalitatem ab intellectu, nec econuerſo, tamen dicuntur duæ cauſæ partiales, quia intellectio non poteſt produci, niſi ſimul concurrant, ſicut eſt de patre, & matre reſpectu generationis. Et quidem quòd intellectus producat actiuæ, habet pro manifeſto. Alioquin non eſſet in poteſtate noſtra intelligere quando volumus deductis impedimentis. Quòd aūt non ſolus intellectus producat, iam manifeſtum eſt per ſecundam concluſionem. Quòd vero ſpecies actiuæ concurrat, non probat quia videtur ei neceſſario ſequi, Nam ſi ſolus intellectus non ſufficit, requiritur obiectum, vel per ſeipſum, ſi poteſt immediate vniri intellectui, vel per ſpeciē mediam quę ſit vice obiecti, ergo obiectum, vel ſpecies obiecti concurrit actiuæ ad intellectionem.

Hæc eſt opin. Scoti, quæ quantam veritatem contineat declarabitur infra. Inter Thomiſtas autem de ſenſu tertiæ cōcluſionis eſt apparens diuerſitas. Nam aliqui videntur tenere ſenſum Scot. etiam ad mentem B. Th. Vnde Capr. in 1. diſt. 35. q. 1. reſpondens ad quintum Scoti: factum cōtra primam concluſionem, dicit, quòd ſpecies intelligibilis nō eſt totale principium intellect onis; ſed partiale, & ſic videtur declinare ad ſenſum Scoti. Tamen reſpondens ad quartum Scoti.

Scoti factum contra eandem concluſionem dicit.Species intelligibilis non habet rationem potẽtiæ,ſed ipſe intellectus habet rationem potentiæ, cuius cauſa eſt,quia licet tam intellectus, quàm ſpecies concurrant in actu intelligendi, tamen intellectus principaliter reſpicit ſubſtātiam actus. Species autem modū actus, vnde quòd ille actus ſit intellectio, habet ab intellectu, quòd autem ſit huius, vel illius obiecti, habet à ſpecie,hæc illæ. Ex quibus patet,quòd Cap. videtur declarare modo ad vnum,modo ad alium.

Mihi aūt videtur tenendum de mente B.Th.ꝙ intellectio ſit effectiuæ à ſolo intellectu,non quidem nudo, ſed actuato ſpecie,quæ requiritur, vt conſtituat intellectum in actu primo,& ſic actu conſtitutus producit intellectionem,vnde ponimus, quòd tota ſubſtantia intellectionis eſt ab intellectu effectiuæ,& non partialiter à ſpecie,ita quòd ſpecies vel obiectum repræſentatum per ſpeciem,non cogit,ſed determinat,ac ſpecificat operationem cognoſcentis, quòd ex ſe eſt indifferens,ad cognoſcendum hoc vel illud obiectum.

Tenendo igitur hanc viam declarādum eſt, quòd opinio Scot. non eſt acceptanda,nec fundamentum ſuum validum eſt; Vnde aduerte,ꝙ Scotus in duobus ſe decepit.Primo,credidit hanc conſequentiam valere.Species requiritur ad intellectionem,ergo requiritur, vt cōcurrat actiuæ,& tñ non valet, qm̃ ſpecies nullam actiuitatem habet reſpectu intellectionis. Sed dico,ꝙ propter duo concurrit. Primo,vt repræſentet obiectum,vniatque obiectum intellectui, quòd non poteſt vniri per eſſentiam.Non enim lapis eſt in anima ſed ſpecies lapidis. Secundo,vt actuet intellectum, ita ꝙ educat ipſum de potentia eſſentiali ad actum primum.Sicut,& forma ſubſtātialis actuat materiam in gñe entium naturalium.

Secundo,videtur deceptus,quia non conſiderauit naturā intellectus poſſibilis. Si enim aduertiſſet,quòd eſt mere potentia eſſentialis in genere intelligibilium,& quòd potentię eſſentiali repugnat actiuitas, non poſuiſſet intellectum nūdum habere actiuitatem partialiter. Quòd autem intellectus nudus ſit in potentia eſſentiali patet per Ariſt. in 3. de anima,tex.4.quando dicit,quòd habet hanc ſolam naturam quòd eſt poſſibilis vocatus.

Contra

Contra hanc determinationem non inuenies argumenta fortia, nam quæcunque probant ſpeciem concurrere ad intellectionem, peccant in hac conſequentia, ergo comproducit intellectionem, hęc neganda eſt, ſed concedendum eſt quòd determinat, & ſpecificat intellectionem, & in hoc videbis ſoluta argumenta Scoti, & aliorum, quæ recitantur, & Capr. in 1. diſt. 35. q. 1. contra primam concluſionem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 4. Si poteſt eſſe actus intelligendi ſine conuerſione ad phantaſmata, vel ſine vſu phantaſmatum.

IN HAC quæſtione tria agenda ſunt. Primo, ponetur concluſio reſponſiua. Secundo, declarabitur quomodo ſe habet intellectus ad phantaſma ante abſtractionem ſpeciei, & quando ſe conuertit ad illud, vt intelligat. Tertio, ſoluentur dubia aliqua.

Quantum ad primum ſit hæc concluſio reſponſiua. Intellectus humanus vt coniunctus, non ſolum quando de nouo acquirit ſcientiam, ſed etiam poſt acquiſitam ſcientiam non poteſt producere actum intelligendi, niſi vtatur phantaſmate, in quo relucet, & fundatur obiectum ſuum; hanc probat B. Th. in 1. parte q. 84. art. 7. ſic. Si in actu intelligendi, ſiue in acquiſitione ſcientiæ, ſiue poſt, non requireretur phantaſma, ſequitur, quòd intellectus nō impediretur in actu ſuo propter læſionem alicuius corporalis organi, quòd eſt falſum. Conſequentia quidem patet, quoniam intellectus eſt virtus non organica, non vtens organo corporali, ad differentiam ipſius ſentire, ergo &c. falſitas autem conſequentis experientia patet. Nam videmus fręneticum propter læſionem imaginatiuæ, & litargicum propter læſionem memoratiuæ, impediri in acquiſitione ſcientię, & in vſu ſcientię acquſitæ, ergo &c. Confirmatur ſigno, nam quilibet experitur quando vult aliq̄d intelligere, ꝙ format ſibi aliqua phantaſmata, vt exempla, vt in eis quodāmodo aſpiciat, id quòd ſtudet intelligere. Et quando volumus diſcipulum docere, admonemus, vt formet ſibi per imaginationem. ſic vel ſic, & proponimus ei exempla. Quod vtique non eſſet neceſſe, ſi poſſet intellectus ſine phantaſmatæ intelligere. Et aduerte,

quòd

quòd ibi ſumitur phantaſma,pro ſpecie exiſtēte,ſiue in imaginatiua,ſiue in cogitatiua, ſiue in memoria,omnes enim deſeruiunt intellectui,& impeditæ impediunt, & indiſpoſitæ, aut diſtractæ,faciunt intellectum laborare in ſpeculando,vt experimur.Vnde Auicen.in ſexto naturalium dicit animam eſſe in continuo labore, propter naturalem mutabilitatem phantaſiæ.

Quantum ad ſecundum aduerte,ꝙ in doctrina quam tradit B.Th.in 2.contra gent.cap.73.alio,& alio modo reſpicit intellectum phantaſma ante productionem ſpeciei,& qñ ſe cōuertit ad illud, vt intelligat.Et hæc differentia ſtat in duobus. Primo, in abſtractione ſpeciei, phantaſma ſe habet vt cauſa,& mouens intellectum.Diximus enim ſupra,ꝙ phantaſma virtute intellectus agentis cauſat ſpeciem, & intellectus poſſibilis recipit, vnde comparat̄ intellectus ad ipſum vt motum ad mouens.In conuerſione aūt ad ipſum ſe habet vt fundamentum, & ſpeculum, in quo relucet ſpecis intelligibilis, ita ꝙ quodām odo modificata,in phantaſmate repræſentat,non ſolum naturam cōem,ſed etiam modum exiſtendi in particularibus. Secunda dr̄ia ſtat in hoc phantaſma à quo abſtrahitur ſpecies, eſt cauſatū ab obiecto exteriori, vt declaratum eſt in epitomate noſtro in 3. de anima in tract. he ſenſibus interioribus. Illud autem ad quòd fit conuerſio, cauſatur ab imaginatiua, tanquam exemplum, & ſpeculum deſeruiens intellectioni.Cauſatur aūt ex propoſitione intellectus,& Imperio voluntatis.Proponit enim intellectus voluntati, ꝙ ſine tali phantaſmate non pōt exire in actum intelligendi,circa tale obiectum, & tunc voluntas ꝑcipit imaginatiuæ, vt formet tale vel tale phātaſma. Hoc.n.ad ipſam pertinet,vt diximus,loquentes de ſenſibus interioribus.

Quantum ad tertium aduerte,quòd circa prædictam determinationem, inſurgunt tria dubia.

Primo poſito,quòd non poſſimus intelligere pro hoc ſtatu intellectus coniuncti ſine phantaſmate, dubitatur, ſi hoc eſt naturale nobis,vel ſit ex alia cauſa.

Aduerte,ꝙ Scot.in 1.diſt.3. q. 3. vult,pro nullo ſtatu eſſe naturale homini intelligere per conuerſionem ad phantaſmata, ſed id eſſe potius penale, quam naturale. Verum in

hoc

hoc non vr̄ fuiſſe verus philoſophus. Nam ſi conſideraſſet ꝙ anima intellectiua eſt media, inter ſenſitiua, & intellectualia & ex ꝑn̄ti, quod debet hr̄e intelligere, pro hoc ſtatu participans de ſenſitiuo, vt cognoſcat modum naturæ vniuerſalis, prout exiſtit in particularibus, & tn̄ eſt verum intelligere qm̄ attingit naturam vniuerſalem, cognouiſſet hunc modum intelligendi eſſe nobis naturalem, & non penalem.

Secundo dubitatur. Si concluſio reſponſiua intelligenda eſt, de omni intellectione, tam perfecta, & completa, quam imperfecta, & ratio dubitandi eſt quia B. Th. in 1. parte vbi ſupra vr̄ loqui ſolum de intellectione perfecta. Dicit enim quòd natura lapidis, & cuiuſcunque corporei, non poteſt cō pletæ, & veræ cognoſci, niſi ſcd̄m ꝙ cognoſcit. vt in particulari exiſtens. Particulare autem apprehendimus per ſenſu, & imaginationem, & ideo neceſſe eſt vt intellectus cognoſcat obiectum ſuum, quòd conuertat ſe ad phantaſmata.

Ad hoc dicitur, quòd concluſio intelligenda eſt vniuerſaliter. Nam B.Th. intendit arguere à minori ad maius ſic, minus videtur, quòd in intellectione completa, & perfecta, indigeat intellectus conuerſione ad phantaſmata, quàm in imperfecta, quoniã intellectus quanto perfectior eſt in actu ſuo, tanto eleuatior, & immaterialior eſt. Si ergo in intellectione perfecta indiget tali conuerſione, multo magis in omni alio imperfecta. Licet igitur B. Th. abſolutæ concluſionem poſuerit, & ſolum de cognitione completa probauerit, tamen ſufficienter ex hac completa intellectione innuit, ꝙ multo magis verificatur in omni alia etiam imperfecta.

Tertio dubitatur, quia ſi intellectus nihil intelligit ſine phantaſmate, ergo neceſſe eſt omne intelligibile à nobis, eſſe phantaſiabile, quod eſt falſum, quoniam ſolum ens corporeum eſſet à nobis intelligibile, & ſic deperiret metaph. nec intellectus ſeipſum intelligeret, nec entia abſtracta.

Ad hoc dicitur, quòd intelligibile eſt duplex, quoddam quidditatiuę, quoddam per effectum. Si primo modo, ſic dico, quòd neceſſe eſt ipſum eſſe phantaſiabile, & materiale, quando (vt dicemus infra) proprium, & proportionatum obiectum intellectus coniuncti, eſt quidditas materialis, Si ſecundo modo ſufficit ipſum eſſe phantaſiabile per ſeipſum

ſi eſt

ſi eſt cadens ſub ſenſu, vel habere effectum phantaſiabilem, & corporalem, per quem deducatur intellectu in cognitionem illius. Et hoc modo cognoſcit anima ſeipſam, & quæ ſunt remota à ſenſu, vt ſuperiora entia. Non autem cognoſcit ea primo modo, vt determinauimus in 2. metaph. in q. noſtris. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio I. De conceptu intellectus quid ſit, & ſi diſtinguitur ab actu intelligendi.

IN HAC quęſtione tria agenda ſunt. Primo, declarabitur quid ſit hic conceptus, & quomodo nominatur. Secundo, quomodo ſe habet ad actum intelligendi. Tertio, ſoluetur dubium, quòd videtur fundari in doctrina philoſophi.

Quãtum ad primum, dimiſſis aliorum opinionibus quas longum eſſet referre, & tu videre poteris in Ioan. Bapt. in 1. diſt. 27. q. 1. & in Capr. in 1. diſt. 27. q. 2. dico, quòd in viam B. Th. conceptus eſt quid productum per actum intelligendi, & eſt terminus intellectionis, in quo primo res intellecta cognoſcitur, & manifeſtatur intellectui. Et hic conceptus apud Theologum, dicitur verbum intellectus, de quo nunc non eſt præſentis conſiderationis conſiderare, dicitur apud Logicum intentio, quæ diuiditur in primam, & ſecundam: vt declarabimus in q. ſequenti. Dicitur apud philoſophum, ratio, vel diffinitio, vel ſimilitudo, aut imago rei intellectæ, in qua relucet, & manifeſta fit intellectui. Dicitur in via noſtra ſpẽs. Sed aduerte, quòd apud B. Th. datur in intellectu ſpecies præuia intellectioni, de qua locuti ſumus ſupra, quæ producitur illuſtratione intellectus agentis, qua cõſtituitur intellectus in actu primo, quæ eſt cauſa intellectionis, vel comproductiua, vel determinatiua. Et dicitur in via noſtra ſpecies impreſſa, quoniam per intellectum agentem imprimitur in intellectu, vt forma in ſubiecto. Datur etiam ſpecies ſubſequẽs intelllectionẽ, vt terminus eius, quæ eſt imago, & ſimilitudo rei intellectæ, & dicitur ſpecies expreſſa, nõ ad ſenſum eorum, de quibus diximus ſupra, qui opinantur phantaſma illuſtratum, eſſe ſpeciem expreſſam, quia exprimit,

mit, & manifeſtat, ſiue patentem facit rem intelligibilem intellectui. Sed ſm viam B. Th. dicitur conceptus, ſpecies expreſſa, quia eſt expreſſa, & producta ab intellectu per actum intelligendi, & eſt velutis proles genita ab intellectu, ideo apud Theologum dicitur verbum, ſed de hoc alias.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd non omnibus ſcribētibus in via noſtra eſt clarum quid B. Th. in hoc ſenſerit. Nam licet dicat in q. de potentia q. 8. art. 1. quòd intellectus in intelligendo habet ordinem ad quatuor. ſ. ad rem intellectam, ad ſpeciem præuiam, ad actum intelligendi ad conceptum. Et dicat ibidem, quòd conceptus differt ab actu intelligendi, quia cōſideratur vt terminus actionis, & quaſi quoddam per ipſam conſtitutum, tamen dicunt aliqui Thomiſtæ, quòd ex hoc nō ſequitur ipſum differre realiter ab actu intelligendi, ſed ſufficit diſtinctio rationis. Quod autem nō poſſit differre realiter, probat, ex eo quòd intellectio, & conceptus ſe habent vt motus, & terminus motus. Sed apud B. Th. hæc duo ſunt idem realiter, vt patet in expoſitione ſua in 3. phyſ. declarant naturam, & diffinitionem motus, ergo intellectio quæ eſt vt motus, & conceptus qui eſt vt terminus, ſunt idem realiter.

Sed hæc ratio non cogit, quoniam maior ſi eſt vera: eſt vera tantum in motibus phyſicis continuis, intellectio autem non eſt motus phyſicus, ſed motus qui eſt actus perfecti. Vnde falſum eſt, quòd intellectio ſit via ad conceptum, eo modo quo motus phyſicus eſt via ad terminum. nec ſe habet vt actus medius inter potentiam, & actum. Nec oportet vt ceſſet intellectio completo conceptu, ſicut ceſſat motus phyſicus acquiſito termino, propter quòd velle ooncludere identitatem realem, inter intellectionem, & cōceptum ex identitate motus phyſici cum termino ſuo, eſt laborare in æquiuoco. Dico ergo, quòd in motu, qui eſt actus perfecti, maior non eſt vera, aliter actus moralis, & habitus moralis ad quem acquirendum ordinatur, eſſent idem. Dico vlterius, quòd maior in motibus phyſicis, non eſt vniuerſaliter, & abſolutæ vera. Nam illuminatio eſt terminus motus localis ſecundùm philoſophum, & tamen vt patet non ſunt idem realiter.

Alij autem vt Capræolus,& Herueus,quos reputo præcipuos in hoc propoſito,tenent,quòd diſtinguuntur realiter. Et quidẽ quòd Capræolus id ſentiat, patet in 1.diſt.27.q.2. ad primum factum, contra primam concluſionem, ſecundo loco. Illic declarans quomodo non eſt contra mentem philoſophi,per actionem immanentem aliquid produci, tenet conceptum eſſe quid aliud ab actu intelligendi,& quod comparatur ad ipſum,vt habitus moralis ad actum moralem, & vt habitus intellectualis ad actum intellectus. Sed diſſimile eſt in hoc,quòd habitus moralis permanet remoto actu, nõ autem conceptus. Quòd autem Herueus ad id declinet patet in ſecundo quolibet quæſt.8.vbi inquit. Teneo vt probabilius, quòd in intellectu formetur quædam forma, quæ non eſt actus intelligendi, licet talis forma ſit in eo. Et id ſic probatur. Reſpectu complexorum omnis actus intelligendi,vel eſt dubitare,vel aſſentire,vel diſſentire. Sed conceptus mentis nullum eſt iſtorum, ergo &c. Maior videtur manifeſta. Minor ſic probatur. Quòd ſtat cum quolibet horum actiuum,non eſt aliquod illorum,quia cum iſti actus ſint oppoſiti, non ſtat vnus cum alio, pure enim dubitans, nec eſſentit,nec diſſentit,nec diſſentientes aſſentit,nec econuerſo. Sed ſimilis conceptus mentis ſtat cum quolibet eorum, nam formando concetum iſtum, quem iſta propoſitio ſignificat,ſ.ſtellæ ſunt pares,vel iſtum, ſtellæ non mouẽt motibus proprijs, quandoque conuenit dubitare, quando diſſentire,quandoque aſſentire,ergo &c.Teneo igitur hanc viam cum Capræolo, & Herueo.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ contra hanc determinationem,non inuenies argumentum alicuius apparentiæ niſi illud,quod fundatur ſuper philoſophum in lib.9.ſuæ metaph. tex.19. vbi ponens differentiam inter actionem tranſeuntem,& immanentem,videtur dicere,quòd per actionem tranſeuntem aliquid vltra actionem conſtituitur,ꝙ eſt finis actionis, per immanentem autem,nihil vltra ipſam conſtituitur,ſed ipſa eſt finis.Cum igitur intelligere ſit immanens actio, ſecundùm philoſophum, nihil producitur diſtinctum realiter ab ipſo intelligere.

Huius argumenti,& quæ fuerit intentio philoſophi in 9.

metaph. & in quibus ſtat eſſentialis differentia actionis tranſeuntis ab immanenti, & econuerſo, diffuſæ & ex propoſitò pertractaui in quæſtionibus noſtris metaph. Ideo vide illic, & facile te reſolues, & inuenies q: non repugnat actioni immanenti producere aliquid vltra actionem, aliter non daretur habitus moralis, nec intellectualis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. Si conceptus veræ diuiditur in intentionem primam, & ſecundam.

IN HAC quæſtione aduerte, q: difficultas ſtat in hoc. Cum ſecunda intentio ponatur communiter ens rationis, vt diſtinguitur contra ens reale, & omnis conceptus formatus ab intellectu ſit quid reale, ſicut & actus intelligendi, vel ſicut terminus actionis realis, videtur q: ſit falſum diuidere conceptum in primam, & ſecundam intentionem. Præterea eſt dictum Auicennæ, & B. Th. in 4. metaph. in expoſitione tex. 5. quòd logica eſt de ſecundis intentionibus quæ dicuntur entia rationis.

Vt igitur ſcias quō ſit verum, & quō non côceptum intellectus diuidi in primam, & ſecundam intentionem, tria agēda ſunt. Primo, ponetur vna diſtinctio. Secundo, duæ ɔcluſiones reſponſiuæ. Tertio, ſoluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum diſtinctio eſt hæc. Intentio tam prima, quàm ſecunda, ſumuntur dupliciter. ſ. obiectiuæ, & formaliter. Prima intentio obiectiuæ, eſt res intelligibilis, puta quidditas hominis, vt obiecta, & præſentata intellectui, in q̃ cognoſcendam têdit intellectus actuatus ſpecie, & ad quam ordinat actum intelligendi, & conceptum formandum. Et ſic prima intentio idem eſt, quòd obiectum actu præſentatum intellectui per ſpeciem intelligibilem, ſiue illud ſit ſubſtantia, ſiue accidens, vnde lapis obiectus intellectui, eſt prima intentio obiectiuæ.

Prima, intentio formaliter eſt conceptus formatus ab intellectu, de re obiecta, qui dicitur ratio vel diffinitio rei intellectæ, & fundatur immediate in re obiectâ, vt in fundamento ſuæ veritatis, vnde animal rationale, vt eſt diffinitio hominis comparatur ad naturam hominis ſicut prima intentio formalis ad primam intentionem obiectiuæ.

Secunda intentio obiectiuæ eſt reſpectus rõnis, qui conſequitur rem, vt eſt obiecta intellectui, & per primam intentionem formalem cognitam. Quòd, quomodo, & quo ordine fiat, aduerte, vt declarat Heru. in 3. ſuo quolibet q. 1. & in ſuo tract. de ſecundis intentionibus, quòd quando intellectus quidditatem rei in vniuerſali intelligit, non intelligit eam vt reſpicit ſingularia, imò vt abſtrahit ab eis, & ſic in quadam communitate & indiſtinctione obijcitur intellectui, vt autem eſt ſic, obiecta & cognita per primam intentionẽ formalem intellectus aduertit, quòd ad eam ſic obiectam conſequitur quidam reſpectus, qui dicitur communitas vel indiſtinctio, eo ꝙ quidditas rei vt ſic intellecta, eſt communis oĩbus ſuis inferioribus, & indiſtincta, ſiue inferiora ſua ſint ſpecies, ſiue indiuidua. Et hic quidem reſpectus eſt relatio rationis, eo ꝙ non conſequitur rem, vt habet eſſe ad extra, qm̃ ad extra eſt determinata & diſtincta in ſingularibus, ſed vt eſt obiecta intellectui ſine cõditionibus materialibus, & hic reſpectus qui eſt veræ ens rationis, vt diſtinguitur cõtra ens reale, ſecundum ꝙ declarat Heru. vbi ſupra dicitur ſecunda intentio obiectiuæ, quia. ſ. intellectus aduertit ſecũdario, ꝙ ad quidditatem rei vniuerſalem primo cognitam, per primã intentionem formalem conſequitur talis reſpectus, qui eſt immediatum fundamentum ſecundi conceptus, quem appellamus ſecundum intentionem formalem (vt dicemus) ſicut res primo obiecta eſt fundamentum immediatum primæ intentionis formalis, quæ dicitur primus conceptus.

Secunda intentio formaliter eſt ſecundus conceptus productus & formatus ab intellectu, de re vt ſtat ſub illo reſpectu rationis, & immediate fundatur in illo reſpectu, virtute tamen rei ſic obiectæ. Vnde aduerte, quòd poſtquam intellectus aduertit naturam rei ſic intellectam in vniuerſali, eſſe communem ſuis inferioribus ſecundum prædicationem, format conceptum generis, ſi eſt communis multis ſpeciebus, vel conceptum ſpeciei, ſi eſt communis multis indiuiduis actu vel aptitudine, & hæc eſt ſecunda intentio formaliter.

Quãtum ad ſecundum formantur duæ ꝯcluſiones rñſiuæ. Prima eſt. Conceptus intellectus non diuiditur in primam & ſecundam intentionem ſumptas obiectæ, probatur. Intentio

tio prima obiectæ non fit per opus intellectus, ſed eſt ipſa rei quidditas obiecta intellectui. Sed omnis conceptus intellectus fit per opus intellectus, cum ſit terminus intellectionis, vt declaratum eſt in q. præced. ergo &c. Secunda, autem intentio obiectæ eſt purum ens rationis, ꝙ à nullo eſt effectiuæ, nec in aliquo eſt ſubiectiuæ. Conceptus autem intellectus eſt ens reale, & in prædicamento qualitatis eſt in prima ſpecie, neq; enim eſt minoris entitatis quàm actus intelligendi, cum ſit quid per ipſum productum. & eſt ſubiectiuæ in intellectu, ſicut intellectio & habitus ſcientiæ, ergo &c.

Secunda concluſio. Conceptus intellectus conuenienter diuiditur, in primam & ſecundam intentionem ſumptas formaliter, probatur. Omnis conceptus intellectus vel fundatur immediate in re obiecta intellectui, & ſic eſt prima intentio formaliter, quæ dicitur diffinitio vel ratio rei, vel fundatur immediate in illo reſpectu, qui dicitur communitas, vel indiſtinctio, aut in re vt ſtat ſub tali reſpectu, & ſic eſt ſecunda intentio formaliter, quæ vt diximus eſt ens reale & in prima ſpecie qualitatis, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, quòd multi non aduertentes diſtinctionem datam, credunt, quòd nos teneamus conceptum intellectus diuidi in primam & ſecundam intentionem ſumptas obiectiuæ. Et ſuper hanc falſam credulitatem fundant argumenta ſua, probantes quòd prima intētio & ſecunda non ſunt conceptus, ꝙ vtique concedimus ſi ſumātur obiectiuæ, & quoniam laborant in æquiuoco, & vtraq; pars eſt vera, ſcilicet quòd ſunt conceptus & non ſunt cōceptus, vt declarauimus in diſtinctione ſuprapoſita, ideo non eſt immorandum ad recitandum, & ſoluendum ea. Si tamen videre volueris inuenies ea Capræol. in primo diſt. 23. quæſtione prima, contra primam concluſionem & ſunt argumenta Aureol. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio prima. De obiecto primo intellectus poſſibilis, ſi eſt ens inquantum ens.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd intendimus loqui de primo obiecto intellectus poſſibilis, conſiderando ipſum

abſolutæ, id eſt non inquãtum eſt coniunctus, vel pro ſtatu in quo erit ſeparatus, ſed ſimpliciter, vt eſt nã intellectualis. Vt igitur reſolutæ procedamus. Primo, proponemus tres diſtinctiones. Secundo, tres concluſiones reſponſiuas. Tertio, ſoluentur aliqua argumenta, ſi ſoluenda ſunt hic.

Quantum ad primum, diſtinctio prima ſit iſta, obiectum poteſt eſſe primum quadruplici primitate, ſcilicet adæquationis temporis, reſolutionis, perfectionis.

Primitas adæquationis eſt in ſubiecto, quando poteſt potentia in ipſum, & non in plus, & aliquo modo in quodlibet cõtentum ſub ipſo, ſic viſibile eſt obiectum viſus, vt viſus eſt.

Primitas temporis in ſubiecto eſt, quando potentia potens in aliqua plura quodam ordine. Primo, poteſt in vnum ex his, & ex eo in alia, & ſine eo non poteſt in alia. illud vnũ dicitur obiectum primum, primitate temporis, ſiue generationis, ſic literæ ſunt obiectum primum in grammatica, q̃a grammaticus prius cognoſcit literas, & per eas ſillabas, & per ſillabas dictiones, & per dictiones orationem &c.

Primitas reſolutionis eſt, quando potentia potens in aliqua plura, ordinatæ reſoluit omnia ad aliquod vnum, & in eo eſt ſtatus, ſicut grammaticus reſoluit dictiones in ſillabas, & ſillabas in literas, & in illis eſt ſtatus, & ſic literæ ſunt etiam primum ſubiectum primitate reſolutionis.

Primitas perfectionis eſt, quando potentia poteſt in aliqua plura, inter quæ eſt vnum perfectiſſimum, tale dicitur ſubiectum primum primitate perfectionis, ſic albedo eſt primum ſubiectum viſus hac primitate.

Secũda diſtinctio. Obiectum eſt duplex, ſcilicet formale, & materiale. Item formale eſt duplex, ſcilicet quo, & quod. Obiectum formale quo, eſt illud per quòd aliquid obijcitur potentiæ, & mouet eam. Sic lumen eſt obiectum quo obijcitur color viſui, & mouet eum. Obiectum formaleq; q eſt illud quòd obijcitur potentiæ, & ad quòd potentia, vt potẽtia talis terminatur, nec terminatur ad aliud, niſi quia continetur ſub obiecto formali. Sic color vel viſibile eſt obiectum formale viſus, quia ad colorem, ſiue ad viſibile primo terminatur viſio, nec terminatur ad albedinem, ſiue nigredinem, niſi quia continentur ſub colore, qui eſt per ſe viſibilis, vt determinaui

terminauimus in 2. lib. Obiectum materiale eſt illud, quòd objicitur potentiæ, non inquãtum potentia eſt, ſed vt eſt in tali natura, vel in tali ſtatu, & tale obiectum materiale eſt quaſi pars ſubiectiua obiecti formalis, ſicut viſibile remiſſum eſt obiectum materiale viſus, non inquantum eſt viſus, ſed inquãtum eſt viſus in noctua, quoniam vt ſic eſt proportionatum, & connaturale viſui exiſtenti in tali natura.

Tertia diſtinctio. Obiectum potentiæ eſt duplex. ſ. motiuum, & terminatiuum. Et hæc ſic diſtinguuntur. Quia obiectum, vt motiuum aliquãdo minus cõe eſt, quam obiectum, vt terminatiuum. Nam vt declarabitur in q. ſequenti, licet omne motiuum potentiæ intellectualis poſſit eſſe terminatiuum, non tamen omne terminatiuum poteſt eſſe motiuũ. Et hæc tibi manifeſta erunt in quæſtione ſequenti.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio reſponſiua. Ens vt ens, id eſt vniuerſaliſſimo modo ſumptum prout in ſe comprehendit omnes modos entis, eſt primum obiectum intellectus primitate adæquationis, & temporis, ſiue generationis, & reſolutionis, ſed non perfectionis.

Quod primitate adæquationis probatur. Nam vnumquodque intelligibile eſt, inquantum eſt ens. Vnde dixit philoſophus in primo phyſicorum, quod non eſt, non contingit ſcire, & intendit quòd nullo modo eſt ens, nec re, nec ratione, non poteſt intelligi. Ideo philoſophus in quarto metaphyſicæ annumerat priuationes, & negationes inter entia, prout apprehenduntur ab intellectu, & vt ſic intelliguntur, aliter intellectus non formaret has propoſitiones, priuatio eſt negãtio formæ in ſubiecto apto. Non ens eſt non ens &c.

Quod primitate temporis, & reſolutionis probatur. Quia ſicut in demonſtrationibus ſit reſolutio in aliqua prima principia complexa per ſe nota intellectui, in quibus eſt ſtatus in diſcurſu intellectus, ita in inueſtigando, quid eſt vnumquodque, ſit reſolutio ad vnum primum, primo apprehenſum, & conceptum ab intellectu, aliter eſſet proceſſus in infinitum, & periret omnis certa, & determinata cognitio. Sed illud, quòd primo concipit intellectus, vt notiſſimum, eſt ens, & in ipſum omnes alios conceptus reſoluit,

vt inquit Auicen.in princ. ſuæ metaphyſicæ, ergo ens eſt primum obiectum intellectus, & tempore, & reſolutione. Et aduerte, quòd hæc eſt doctrina B.Th. in quæſt. de veritate, quæſtione prima, articulo primo.

Quòd autem non ſit primum obiectum primitate perfectionis, probatur. Quia ſub ente vniuerſaliſſimæ ſumpto, dātur gradus, quorū vnus eſt perfectior reliquo, & inter quos datur vnum ens perfectiſſimum, continens eminenter omnes gradus entis. Et hic eſt Deus benedictus apud metaphyſicum, ergo Deus eſt primum obiectum intellectus primitate perfectionis, & non ens vt ens. Et in hac ſententia conueniunt omnes veri & rectè ſentientes de Deo.

Secunda concluſio. Ens vt ens, non eſt obiectum formale quo, ſed quod, noſtri intellectus, abſolutæ cōſiderati, probatur prima pars ſic. Verum, eſt obiectum formale quo, intellectus, ergo nō eſt ens vt ens, cōſequentia patet, qa vnius potentiæ non ſunt duo obiecta eiuſdem rationis. Antecedēs autem ſic probatur. Sicut luce aliquid eſt viſibile, & ideo lux eſt obiectum quo, in viſu, ſic veritate, aliquid eſt intelligibile. Nam ideo aliquid ab intellectu intelligitur, quia intellectus ei aſſimilatur per ſpeciem. In aſſimilatione autem ſtat ratio veri, ergo &c. Secunda pars ſic probatur. Ad rationem entis ſemper in omni intelligibili terminatur intuitus intellectus, quia vnumquodque eſt intelligibile, & intelligitur, inquantum eſt ens, & inquantum ei debetur eſſe, ergo eſt obiectum, vt quod, noſtri intellectus .i. vt quod attingitur & ad quod terminatur actus eius.

Tertia concluſio. Licet ens vniuerſaliſſimo modo ſumptum ſit obiectum adæquatum terminatiuum, nō tamen motiuum. Hæc concluſio manifeſtabitur in quæſt. ſequenti; vbi ponemus concluſionem, quòd quidditas materialis eſt propriæ obiectum motiuum, ſed non terminatiuum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ non inuenio argumēta directè militantia contra determinationem factam, ſed ſolū reductiuæ ſic arguendo. Si ens eſt primum obiectum intellectus, ergo de eo poteſt formari vnus conceptus diſtinctus à conceptu ſubſtantiæ & accidentis, & aliorum inferiorum, ſed hoc eſt falſum. Conſequētia quidem videtur manifeſta, quoniam

quoniam ratio ſubiecti eſt medium ad demonſtrandum paſſiones de ſubiecto, falſitas autem conſequentis multipliciter probatur à contradicentibus viæ noſtrę. Verum quia vt ſcias quem & qualem conceptum habet ens, ſcilicet vniuocū, vel analogum, eſt neceſſe vt videas in quarto libro metaphyſice, in quæſtionibus noſtris, de conceptu entis, vbi determinauimus, quòd licet non habeat conceptum vniuocum, tamen non obſtat quin ſit ſubiectum in ſcientia. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. Si quidditas materialis eſt obiectum intellectus noſtri coniuncti, ita ꝙ non poſſit aliquod abſtractorum intelligere.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd intendimus loqui de obiecto intellectus noſtri, non abſolutæ conſiderari, ſic enim de eo locuti ſumus in quæſt. præcedēti, ſed de obiecto eius, vt coniunctus eſt, ſiue pro ſtatu præſentis vitæ. In hoc igitur propoſito aduerte, ꝙ plures vt Scot. & Aur. & Auer. impugnant B.Th. potiùs verbis quam ſenſu, eo quòd nō habuerunt, nec intellexerunt mentem B.Th. Arbitrantur enim quòd B.Th. teneat quidditatem materialem eſſe primum & formale & adæquatum obiectum intellectus noſtri coniuncti, quòd tamen eſt falſum, nec iſta fuit mens B. Thom. Pro reſolutione igitur quæſiti, ſic procedendum eſt. Primo, manifeſtabitur in quo ſenſu apud B.Th. quidditas materialis eſt obiectum intellectus coniuncti. Secundo declarabitur, ſi hæc duo ſtant ſimul, quòd quidditas materialis ſit obiectum intellectus noſtri coniuncti, & quòd pro hac vita poſſit intelligere entia ſeparata.

Quantum ad primum, reſoluo propoſitum per duas concluſiones. Prima eſt, quidditas materialis eſt obiectum proportionatum & connaturalem intellectus noſtri coniuncti. Hæc concluſio eſt de mente B.Thom. in tota doctrina ſua, præcipue ſuper Boëtium de Trinitate q.1.art.3. Cuius declaratio & probatio ſtat in hoc. Cum anima per quam intelligimus non ſit ſubſtantia ſeparata, ſed forma alicuius materiæ, & in ea ſint duæ potentiæ intellectiuæ .ſ. paſſiua quæ eſt intellectus poſſibilis, & actiua quæ eſt intellectus agēs, illud eſt obiectum proportionatum & cōnaturale intellectui poſ

ſibili,pro hac vita,quòd exit in actum.i.fit intelligibile actu, per potentiam actiuam.i.intellectum agentem, quia potentiæ paſſiuæ debet correſpondere ſuum actiuum.Sed intellectus agens non facit quidditatem ſubſtantiæ abſtractæ intelligibilem actu, qm̄ cum ſit immaterialis eſt ex ſe intelligibilis actu,facit aūt intelligibilem actu quidditatem ſubſtantiæ materialis,qm̄ cum ſit materialis,neceſſe eſt vt abſtrahatur à conditionibus materiæ, lumine intellectus agentis, modo quo diximus ſupra,agentes de operationibus intellectus agentis, ergo quidditas ſubſtantiæ materialis eſt primum primitate .ſ. generationis, & proportionatum, & connaturale obiectum intellectus coniuncti. Et aduerte,q̄ per quidditatem ſubſtantiæ materialis, intelligo quidditatem ſumptam in vniuerſali rei compoſitæ ex materia,& forma, de qua poteſt haberi phantaſma,à quo poteſt abſtrahi ſpecies intelligibilis lumine intellectus agentis. Et hæc eſt doctrina quàm communiter tenent, & defenſant veri Thomiſtæ.

Secunda concluſio, licet quidditas ſubſtantiæ materialis ſit primum obiectum motiuum intellectus noſtri coniuncti, non tamen eſt totale,& adæquatum terminatiuum. Prima, pars probatur. Quia intellectus poſſibilis cum ſit potentia paſſiua,cui correſpondet intellectus agēs,vt proprium actiuum,nō poteſt ab aliquo moueri, niſi in virtute intellectus agentis,ſed virtus intellectus agentis non ſe extendit,niſi ad illud de quo poteſt haberi phantaſma,vt dictum eſt ſupra,tale autem eſt ſola natura materialis,vt patet, quoniam immateriale vt ſic,non cadit ſub ſenſu,nec ſub phantaſia.Ergo ſola quidditas ſubſtantiæ materialis eſt primo motiua intellectus coniuncti. Secunda,autem pars manifeſta eſt,quoniam actus intelligendi poteſt terminari ad relationem, & priuationem,& ad ens rationis, & poteſt terminari ad exiſtētiam ſubſtantiæ ſeparatæ,quoniam ex ſenſatis,& præcipue ex motu æterno,concludimus illam exiſtere, vt concluſit philoſophus in 8.lib.phyſ.& in lib.12. metaph. Et de hoc formauimus q. in lib.12. metaph. vt videre poteris.

Contra hanc determinationem arguit multipliciter Auteol.in Capr. in 1.diſt.2.q.1. contra tertiam concluſionem. Sed nolo in eis immorari Laborant.n.in æquiuoco,qm̄ concludit,

cludit,quòd quidditas materialis non eſt obiectum terminatiuum adæquatum intellectus coniuncti,quòd & nos tenemus. Cum quo tamen ſtat,quòd ſit motiuum propotionatum,& connaturale. Nec B.Th.aliud ſentit. Ideo tranſeant ſua argumenta, quæ per teipſum, & videre, & ſoluere poteris, ex concluſionibus præmiſſis.

Quantum ad ſecundum, licet de eo iam locuti ſimus, in lib.2.metaph.in q.noſtris,tñ pro præſenti doctrina tria agemus,& præcipue quia Iand.in 3.lib.de anima q.37. inſurgit contra B.Th.Primo,igitur pertractabitur opin.B.Th.Secũdo,opin.Scoti,Tertio,defenſabitur via B.Th. Quarto,quid ſentiunt in hoc antiqui expoſitores philoſophi.

Opin. B.Th.ſtat in duabus concluſionibus, quarum prima eſt.Intellectus coniunctus non poteſt intelligere quidditatiue ſubſtantias abſtractas.Antequam probetur concluſio, declarandum eſt quæ ſit cognitio propriæ quidditatiua, in via B.Th. Vnde aduerte,quòd aliud eſt cognoſcere quidditatem,& cognoſcere quidditatiuæ.Nam cognoſcere quidditatem eſt,per aliquem cõceptum,ſiue à priori,ſiue à poſteriori attingere rei quidditatem.Vnde ille qui cognoſcit cauſam per effectum,dicitur attingere quidditatem cauſæ,quoniam omnis effectus infert cauſam. Sed cognoſcere quidditatiuæ, eſt per eſſentiam rei cognitæ, vel per ſpeciem ſufficiẽter te præſentatiuam,& propriam differentiam attingere rei quidditatem. Et aliqui addunt,vel per effectum adæquantem virtutem ſuæ cauſæ. Et hæc propriæ dicitur cognitio quantum ad quid eſt. Prima autem dicitur cognitio quia eſt. Stante hac declaratione probatur concluſio ad mentem B. Th. ſic. Omne quòd intelligitur pro præſenti ſtatu intelligitur per ſpecies abſtractas à phantaſmatibus.Sed nulla ex huiuſmodi ſpeciebus eſt ſufficiens ad repræſentãdum naturam,& quidditatem ſubſtantiæ abſtractæ, quoniam quidditates rerum ſenſibilium quarum ſimilitudines ſunt tales ſpecies abſtractæ, ſunt alterius rationis, & inferioris ordinis ab eſſentijs ſubſtantiarum immaterialium, ergo impoſſibile eſt intellectum coniunctum cognoſcere quidditatiuæ ſubſtantias ſeparatas, ſumendo cognitionem quidditatiuam in ſuo proprio ſignificato, vt declarauimus.

Secunda

Secunda concluſio. Intellectus coniunctus poteſt ex effectibus, & à ſenſatis cognoſcere entia abſtracta, quia ſunt, & multa prædicata ſibi intrinſeca, & eſſentialia. Hæc concluſio eſt de mente philoſophi, & Comment. & nos probauimus eam in 2. metaph. & in 12. in quæſtionibus noſtris, vbi docuimus quomodo philoſophus ex motu æterno deuenit in cognitionem motoris æterni, cuius ſubſtantiam neceſſe eſt eſſe actum, & non potentiam, immaterialem, indiuiſibilem, inalterabilem, &c. Hæc omnia inuenies in lib. 12. metaph. in q. noſtris.

Opin. Scoti eſt à nobis pertractata in lib. 2. metaph. in q. noſtris vbi declarauimus, quomodo Scotus non veræ diſſentit à via B. Th. Sed decipitur Scot. in hoc, quòd credit omnem cognitionem, qua attingitur rei quidditas, poſſe dici quidditatiuam, quod nos negamus, vt eſt declaratum in prima concluſione. Tu igitur vide eius opin. & ſolutionem rationum ſuarum in 2. metaph. in q. noſtris.

Et quoniam Iand. in 3. de anima in q. 37. inſurgit contra viam noſtram pro Auerroiſtis, ideo non ſufficit ſoluere rationes Scot. Sed intendo ſoluere etiam rationes Iand. ne videatur ipſe ſolus præualere contra viam noſtram.

Aduerte igitur, ꝙ recitans opin. B. Th. dicit. Opinio quorundam expoſitorum latinorum, & præcipue fratris Th. fuit quòd intellectus noſter vnitus corpori, non poteſt intelligere ſubſtantias abſtractas quantum ad earum quidditates. Addunt tamen iſti, quòd poteſt eas intelligere, quantum ad eſſe. Contra igitur ſic arguit.

Primo, nulla forma impeditur à ſua nobiliſſima operatione, per vnionem eius ad propriam materiam, quia illa vnio non eſſet naturalis ipſi formæ. Sed intelligere quidditatem ſubſtantiæ abſtractæ eſt nobiliſſima operatio animæ humanæ, ſtat enim in hoc eius felicitas ex 10. Eth. Corpus autem humanum eſt eius propria materia, ergo &c.

Ad hoc nolo adducere reſponſionem quam ipſe adducit & contra quam inſtat. quoniam impertinens eſt viæ noſtræ. ſed reſpondens dico, quòd anima non impeditur coniuncta corpori à ſua nobiliſſima operatione, eo modo quo eſt apta habere illam, eſt aūt apta per effectus ſenſatos habere, &

non aliter pro præſenti ſtatu, & ſic eam habet, vt declarauimus in concluſione ſecunda.

Secundo, anima humana, aut eſt nata intelligere ſubſtantiam ſeparatam per ſubſtantiam ipſius animæ, aut per ſpeciē impreſſam à ſubſtantia ſeparata, aut per ſpeciem cauſatam à phantaſmate. Si primo modo, tunc cum vnio eius ad corpus non remoueat ſubſtantiam animæ. non impediet cognitionem ſubſtantiæ ſeparatæ. Si ſecundo modo, corpus non impediet receptionem illius ſpeciei. quia receptio alicuius ſpeciei non impeditur per corpus, niſi habeat diſpoſitionem cōtrariam diſpoſitioni, quam requirit illa ſpecies. Sed corpus humanum non habet diſpoſitionem impeditiuam receptionis illius ſpeciei, niſi qui fingat ſine ratione.

Ad hoc dicitur, ꝙ eſt nata intelligere per ſpeciem ſibi impreſſam à primo principio, vel ab ipſa ſubſtantia ſeparata, ſufficienter eiuſdem repræſentatiua, & quādo probat, ꝙ corpus non impedit receptionem talis ſpeciei, quia non habet diſpoſitionem contrariam, &c. dico, ꝙ non eſt, quia corpus habeat diſpoſitionem contrariam, ſed quia intellectus poſſibilis ex ordine naturæ non eſt aptus, vt coniunctus actuari, niſi virtute intellectus agentis, cuius virtus non ſe extendit, niſi ad ſpeciem extrahibilem ex phantaſmatæ.

Tertio, quæratur ab iſtis, ſi quidditas ſubſtantiæ ſeparatæ differt ab eſſe, vel non. ſi non, ergo ſi intellectus coniunctus cognoſcit eſſe, cognoſcit quidditatem, cum ſint idem realiter. Si ſic, quæritur, vtrum cognoſcat hanc alietatem, vel non. Si non, ergo loqueris de eo quòd non cognoſcis, & ſic non eſt diſputandum tecum, ſi ſic, & non per ſenſum, ergo per intellectum. Sed non poteſt cognoſci diuerſitas inter duo, niſi cognito vtroque eorum, ergo ſi cognoſcit intellectus coniunctus eſſe diuerſum à quidditate, in ſubſtantia ſeparata cognoſcit quidditatem.

Ad hoc dicitur, quòd eſſe eſt diuerſum ab eſſentia in omni abſtracto, ſecundùm viam noſtram, præterquam in primo principio, & conceditur, quòd intellectus cognoſcit hanc diuerſitatem, & cognoſcit vtrunque extremum, ſed non cognitione quidditatiua, in ſenſu declarato in prima concluſione, vnde Iandun. defecit eodem fundamento

quo

quo & Scot. vt patet per ſecundam concluſionem.

Vltimo aduerte, quòd Iand. in eo ꝙ dicit. Dicunt enim, ſcilicet Thomiſtæ, quòd intellectus noſter vnitus nõ intelligit ſubſtantias abſtractas, ex quo ſequitur contra eos, quòd nullo modo intelligit eas, nec quo ad quidditatem, nec quo ad eſſe, quòd eſt contra poſitionem eorum, quoniam concedunt quo ad eſſe, & conſequentia patet per locum à toto, in modo ad partem ſuam negatiuæ. Hæc Iand. In quibus oſtendit ſe non habuiſſe nec penetraſſe ſenſum viæ noſtræ. Nos enim non dicimus non poſſe intelligere ſubſtantias abſtractas, ſed quòd nõ poſſumus quidditatiuæ: vnde ſupra poſuimus duas concluſiones, vnam negatiuam, alteram affirmatiuam. Quapropter ſi Iand. facit hanc conſequentiam. Non cognoſcimus eas quidditatiuæ, ergo nullo modo cognoſcimus eas, patet quòd non eſt vera. De illo modo arguendi à toto in modo, ad partem negatiuæ, non curamus, quia non tangit viam noſtram, nam concedimus quòd cognoſcimus abſtracta, ſed non quidditatiuæ.

Quantum ad id quòd ſenſerũt antiqui expoſitores Ariſt. de cognitione abſtractorũ, pro hac vita aduerte, quòd apud eos eſt magna ambiguitas, & præcipue quæ fuerit mens philoſophi in hoc. Nam licet in 3. de anima tex. 36. promiſerit ſe id tractare poſterius, tamen quomodo, & vbi id determinauerit, non clare conſtat ſecundùm eos ex eius libris, quoniam vt inquit Alb. forte ille liber, in quo id pertractat, excidit ex manibus noſtris, vel ſi id determinauit, hoc fecit in lib. 10. Eth. ſecundùm Alb. vbi aſſerit felicitatem humanam pro hac vita conſiſtere in ſpeculatione diuinorum entium. Verum quia philoſophus non expreſſit modum talis cognitionis, ideo inter poſteriores fuit maxima diuerſitas, ꝙ licet cõueniant in hoc ꝙ cognoſcere poſſumus abſtracta quidditatiuæ diuerſos tñ modos inuenerunt, quos recitat Comment. in 3. de anima comment. 36. ac reprobat modo ſuo. Demum ſuum proprium ponit, quem credidit præſtantiorem ceteris. Sed nec ipſe demonſtrat. Et quoniam de his opinionibus tractatum ordinaui. & eas reprobare conatus ſum, qui incipit, Quoniam apud philoſophos veteres, & Theologos &c. ideo recurre ad ipm. Si tñ diffuſius videre volueris antiquorum

rum ſenſus,& præcipue Commẽt.vide Ioan.Bach.in 1.ſen. q.1.prologi,per totum primum art.Illic inuenies,quòd attribuit Comment. intellectum poſſibilem non aliter intelligere ſeparata,niſi vt relucent in phantaſmatibus, vel in ſuis effectibus. Quod ſi ſic eſſet,non lõge d ſtaret à ſenſu B.Th. Idem videtur ſentire Iand.in 3. de anima q.37. circa fi. ibi. Ad primam rationem in principio quæſtionis adductam. Et ſic patet, quòd quaſi ratione,& veritate, coactus credens impugnare B. Thom. incidit ſenſum eius, licet obliquè. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Et hic termino quæſita de anima intellectiua.In quibus ideo diffuſior fui,vt præſtetur addiſcenti via paulatim aſcendendi ad ſubtiliora pertractata à Theologo in hac materia. Sequitur de anima,vt eſt motiua corporis.

POSTQVAM *determinauimus dubia de anima, vt intellectiua eſt, in vltimo loco huius 3. lib. determinabimus dubia de anima, vt eſt motiua corporis. Et incipit pars hæc in tex.* 40. *Quæſita autem quæ hic determinantur patent infra.*

1 Quod ſint gña potentiarum animæ, ſimiliter & ſpecies.
2 Si potentiæ animæ ſufficienter diuiduntur per rationales & irrationales.
3 Si in homine ſunt tres appetitus realiter diſtincti, ſcilicet voluntas,iraſcibilis,& concupiſcibilis, & non ſunt plures nec pauciores.
4 Si intellectus, & volũtas ſunt potentiæ realiter diſtinctæ, ſimiliter ſenſus, & appetitus ſenſitiuus.
5 Si potentia appetitiua eſt motiua ſecundùm locum.
6 Si phantaſia eſt motiua ſecundùm locum.
7 Si intellectus practicus differt realiter à ſpeculatiuo, an tantum ratione.
8 Quomodo eſt verum,quòd intellectus,& appetitus ſecundùm vnam communem ſpeciem mouent.
9 Quomodo eſt verum,quòd intellectiuum,& cõſiliatiuum

magis differant, quàm iraſcibile, & concupiſcibile.

10 Si philoſophus per organicum mouens, à quo eſt principium, & finis motus in animali, intendit cor, & poſito quòd ſic, quomodo in corde eſt principium, & finis motus, & quomodo motus cordis eſt ſicut motus in circulo, & quomodo omnis motus in animali incipit à corde.

11 Si animalia imperfecta mouentur localiter, & quid mouet ea.

12 Si omne corporeum habens intellectum, habet etiam ſenſum, ſiue ſit generabile, ſiue ingenerabile, ſiue corruptibile, ſiue incorruptibile.

13 Si ratio philoſophi qua probat, tactum neceſſarium animali concludit.

14 Si omnes ſenſus ſentiunt tangendo.

15 Si ea in quibus dominatur terra poſſunt habere ſenſum tactus.

16 Si ſolus tactus eſt neceſſarius animali.

17 Si præter tactum eſt neceſſarius animali ſenſus communis.

QVÆSTIO

QVAESTIO PRIMA. Quòd ſunt genera potentiarum animæ ſimiliter, & ſpecies.

Habet autem dubitationem mox quomodo oportet partes animæ dicere, & quot. Tex.41.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd de numero potentiarum animæ poſſumus loqui in genere, & in ſpecie. In genere quidem iam determinauimus in 2. lib. in q.13. quòd animæ ſunt tres, & quatuor genera viuentium. & quinque genera potentiarum animæ .ſ. vegetatiuum, ſenſitiuum, intellectiuum, appetitiuum, ſecundùm locum motiuum.

Quantum autem ad numerum potentiarum in ſpecie, inuenio duas opiniones, quarum vtranque pertractabo, improbans primam, & ſuſtinens ſecundam.

Primum dicit, quòd tot ſunt ſpecies potẽtiarum animæ, quot ſunt obiecta diſtincta ſpecie in rerum natura, & intentum ſuum probat dupliciter. Primo ſic, potentiæ diſtinguuntur per actus, & obiecta, ergo qualis eſt diſtinctio in obiectis, talis eſt in potentijs. ergo diſtinctio ſpecifica obiectorum, cauſat diſtinctionem ſpecificam in potentijs. Præterea adducit hæc opinio pro ſe dictum philoſophi in 3. phyſic. textu 11. Poſſe ſanari, & poſſe infirmari non ſunt idem, ſicut ſanari, & infirmari non ſunt idem. Conſtat autem, quòd ſanari, & infirmari diſtinguuntur ſpecie, ſunt quaſi motus contrarij, ergo potentiæ ad hos motus ſunt diſtinctæ ſpecie. Idem iudicium dicit eſſe de potentijs animæ, & ſic concedit, quòd potentia videndi albedinem diſtinguitur ſpecie à potentia videndi nigredinem, eo quòd iſtæ viſiones ſunt contrariæ. Hec fuit opinio Ianduni in 3. de anima q.38. vt vídere poteris.

Sed hæc opinio continet abſurda, & eſt contra philoſophum. Abſurda quidem continet, quĩa ſequitur, quòd in vno

organo,

organo, puta in oculo Socratis ſint centum potentiæ viſiuæ, diſtinctæ ſpecie, imò tot, quot colorum ſpecies videri poſſunt. Idem ſequitur de odoratu, & alijs ſenſibus. Item, quòd tot ſint intellectus in Socrate diſtincti ſpecie, quot intelligit intelligibilia diſtincta ſpecie, quæ nullus ſani capitis concederet. Quod autem ſit contra philoſophum patet. Nam in lib. 2. de anima tex. 107. inueſtigans pluralitatem ſpecificam tactus, dicit ſic. Vnuſquiſque ſenſus eſt vnius totius contrarietatis, vt viſus albi, & nigri. Et clarum eſt apud omnes expoſitores, quòd loquitur de vnitate ſpecifica, quæ dicitur atoma, id eſt formaliter indiuiſibilis, ergo hæc opinio eſt relinquenda, Ad probationes ſuas reſpondebitur in fine quæſiti.

Secunda opin. quæ eſt Thomiſtica, & peripatetica, tenet partem negatiuam. Et quoniam Iand. in fine ſuæ prædictæ quæſtionis, dicit hanc opinionem non fundari, in ratione, ſed in quadam conſuetudine, qua ſic opinantes ſunt conſuetі audire, quòd viſus eſt vna potentia, ſimiliter auditus &c. ideo intendo adducere rationem ſuper quam fundatur.

Aduerte igitur, quòd potentię ſunt in duplici differentia. Quædam ſunt contractæ ad naturam materiæ, & poſſunt dici potentiæ naturales. Quædam ſunt contractæ ad naturam animæ, & põt dici potentiæ animaſticæ. Primæ quidem multiplicantur ſpecificæ, ſcd'm ꝙ multiplicãtur ſpecies formarum, quas recipiũt. Et huius ratio eſt, quia natura materiæ. ſ. proximæ diuiditur, ſm ſingulas rerum ſpecies, quas reſpicit, vt propria potentia proprium actum. Nam cùm quilibet actus recipiatur in propria materia, formæ diſtinctæ ſpecie requirunt mãs proprias, ſiue proximas diſtinctas ſpecie. vt determinauimus in 8. & in 12. lib. metaph. Et hac de cauſa philoſophus in 3. phyſ. text. 11. loquens de his potentijs naturalibus dicit, quòd poſſe infirmari, & poſſe ſanari diſtinguuntur. Et Comment. in 12. metaph. in commento 11. dicit, quòd numerus habilitatum in materia, eſt ſecũdũm numerum ſpecierum. Secũdæ autem. i. contractæ ad naturam animæ, non de neceſſitate ſic multiplicãtur, eo ꝙ anima eſt altioris gradus, quàm ſit ipſa natura. Nam aĩa vna numero exñs, mouet corpus ad contrarias differẽtias locales,

quòd

quòd nō facit natura, vt patet in igne, qui ex ſui natura mouetur ſurſum tantum. Cum igitur anima ſit altioris gradus, conſequens eſt, vt potentiæ ſuæ etiam ſint altiores, ita quòd nō diuerſificentur ſpecie, propter diſtinctionem ſpecificam obiectorum in eſſe naturali, ſed propter diſtinctionem ſpecificam obiectorum in eſſe ſenſibili. Senſibile autem vt ſenſibile diuerſificatur ſpecie, ſecundum diuerſum modum immutandi ſenſum. & quoniam omnes colores quātumcūque diſtincti ſpecie ſecundum eſſe naturale, eodem modo immutant viſum, ſcilicet pure intentionaliter, tam ex parte medij, quàm ex parte organi, ideo ſpectant ad viſum vnum ſpecifice. Idem dico de ſono reſpectu auditus &c. Patet igitur, ꝙ hæc opinio non ex conſuetudine audiendi, ſed ex conuenienti ratione procedit. Nunc ſupereſt ſoluere rationem inductam, pro alia opinione, & exponere dictum philoſophi in tertio phyſicorum.

Ad rationem igitur quæ fuit Ianduni dico, quòd obiectū ſumitur dupliciter. Primo, vt eſt res. Secundo, vt eſt obiectum potentiæ, non diſtinguuntur per obiecta vt res ſunt, ſed vt obiecta. Stat autem duo diſtingui ſpecifice vt res & naturæ ſunt, non autem vt obiecta, quoniam poſſunt reſpici ab vna potentia animæ, ſub vna ratione formali. Sic eſt in propoſito de albedine & nigredine reſpectu viſus, & de amaro dulci reſpectu guſtus.

Ad auctoritatem adductam ex tertio phyſicorum, patet ꝙ philoſophus loquitur de potentijs cōtractis ad naturam materiæ. Non autem idem poteſt trahi ad potentias animæ, quoniam illæ & iſtæ nō ſunt eiuſdem ordinis. Et hac de cauſa deceptus fuit Iandunus, iudicans eodem modo de vtriſq; Qui ſi aduertiſſet, quoniam potentia rationis vna exiſtens, eſt duorum contrariorum, vt ſcientia medicinę, ſani & ęgri. Et tamen eſt alia potentia naturalis ad ſanitatem, & alia ad ægritudinem, ſecundum illud adductum ex tertio phyſicoꝝ, poſſe ſanari eſt aliud à poſſe infirmari, non feciſſet idem iudicium de potentiá naturali & de animaſtica. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. Si potentiæ animæ ſufficienter diuiduntur per rationales,& irrationales.

Hi autem, ſcilicet diuidunt per rationem habenté & irrationabilem. Textu 4.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc, qa philoſophus in eodem tex. in 3. de anima improbat hanc diſtinctionem,vbi dicit,quòd vegetatiuam quæ planti ineſt,& omnibus viuentibus,& ſenſitiuam, neque ſicut irrationabilem neque ſicut rationem hñtem, ponet quis vtiq; facile. In 1. autem Eth.in fine approbat hanc diuiſionem,& memoratur eiuſdem in 3.de anima. Vnde inquit. Dicuntur autem de hac,ſcilicet de anima, & in exterioribus ſermonibus,id eſt in libris de anima, quædam ſufficienter, & vtendū ipſis,puta hoc quidem irrationabile ipſius eſſe, hoc vero rationem habens.Et poſtquam declarauit ac ſubdiuiſit vtrunque membrum diuiſionis, fundat virtutes intellectuales, & morales ſuper prædictam diuiſionem. Cū igitur hic improbet eam,& illic approbet,videtur ſibi contrarius. Præterea omnis animæ potentia vel eſt cum ratione,& ſic eſt rationalis,vel non cum ratione, & ſic eſt irrationalis, ergo non debuit eam philoſophus improbare.

Vt igitur videas, quòd nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi,præponitur diſtinctio, deinde duæ concluſiones,& vltimo loco manifeſtabitur,quòd philoſophus non eſt ſibi ipſi contrarius.

Diſtinctio eſt hæc. Diuiſio potentiarum animæ poteſt fieri dupliciter. Primo, conſiderando animam abſolutæ. Secundo, conſiderando animam contractæ, puta vt eſt anima humana.

Prima concluſio. Si fiat primo modo,hæc diuiſio per rationale, & irrationale,non eſt conueniens, quia non verificatur in qualibet anima. Nam vegetatiua, vt patet, non habet potentias, quarum aliquæ ſunt rationales, aliquæ non, ſimiliter ſenſitiua in bruto,ergo &c. Antecedens patet,conſequentia probatur,quia omnis bona diuiſio debet ſufficiēter euacuare naturam diuiſi.Nam ideo hæc eſt conueniens. Animalium aliud rationale aliud irrationale, quia non po-

teſt inueniri animal, quòd non cõtineatur ſub altero membro diuiſionis.

Secunda concluſio. Si fiat ſecundo modo, eſt conueniens. Nam in anima humana (vt declarat philoſophus) in fine 1. Eth. Omnis eius potentia vel eſt irrationalis vel rationalis. Sed irrationalis eſt duplex, quædam quę nec habet rationẽ, nec participat ratione, nec eſt apta obedire rõni, & hæc eſt potentia vegetatiua, quæ dicitur irrationalis negatiuæ, ſicut lapis non videns, qui nec eſt aptus videre. Quędam autem licet non habeat rationem, eſt tamen apta obedire rationi imperanti, ſicut filius patri, aut ſeruus domino, & hæc eſt potentia appetitiua ſenſitiua, ex conſequenti potentia ſenſitiua, & motiua ſecundùm locum, & de his loquemur infra. Vnde hæc pars animæ licet eſſentialiter ſit irrationalis, quia non habet rationem, tamen non dicitur irrationalis mere negatiuæ, ſicut pars vegetatiua. ſed dicitur irrationalis priuatiuæ, quia eſt apta obedire rationi, ſimiliter rationalis eſt duplex, quædam eſt rationalis in ſeipſa, & eſſentialiter, & hæc eſt pars intellectiua, quædam rationalis participatiuæ, & hæc eſt quę licet non ſit rationem habens eſſentialiter, tamen rationem audit, & eſt apta ei obedire, & hæc eſt pars ſenſitiua, non abſolutæ, ſed in homine, in quo poteſt eſſe virtus moralis. Ex quibus patet, quòd pars ſenſitiua præcipue appetitiua in homine dicitur irrationalis per eſſentiam, & rationalis per participationem.

Ex prædictis conſtat nullam eſſe repugnantiam in dictis philoſophi. Nam in 3. de anima, reprobans prædictam diuiſionem, ideo fecit quia conſiderabat de anima, & de potentijs animæ abſolutæ, & vniuerſaliter: iuxta quàm conſiderationem non verificatur prædicta diuiſio, vt declaratum eſt per primam concluſionem. In primo autem Ethicorum approbans dictam diuiſionem, ideo fecit, quia conſiderabat de anima, & potentijs eius, non abſolutæ, ſed contractæ, ſcilicet de anima humana, vt humana, id eſt vt in ea poteſt eſſe habitus virtutis. Vnde in eodem loco, inquit. Contemplandum itaque, & ciuili de anima, contemplandum autem horum gratia, & inquantum ſufficienter habet ad quæſita, id eſt non abſolutæ, ſed pro quanto ſufficit nego

cio morali. Et iuxta hanc conſiderationem, verificatur prædicta diuiſio, vt patet per ſecundam conclusionem.

Ad argumentum, autem cũ dicitur ꝙ omnis potentia animæ vel eſt cum ratione. vel non cum ratione, reſpondetur, quòd hæc diuiſio non eſt vera ſtrictæ loquendo & propriæ, niſi in anima humana, quæ vna exiſtens eſt realiter vegetatiua, & ſenſitiua, & vt ſic eſt ſine ratione eſſentialiter. & eſt intellectiua, & vt ſic eſt rationalis eſſentialiter, & vt ſenſitiua adiuncta gradui intellectiuo, eſt rationalis participatiuæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 3. Si in homine ſunt tres appetitus realiter diſtincti. ſ. voluntas, iraſcibilis, & concupiſcibilis, & non ſunt plures, nec pauciores.

In rationatiua voluntas fit. In irrationali autem concupiſcentia, & ira. Si autem tria in anima, in vnoquoque erit appetitus. Textu 42.

IN HAC quæſtione ſic procedẽdum eſt. Primo declarabitur, quomodo diſtinguitur appetitus intellectiuus, qui dicitur voluntas, ab appetitu ſenſitiuo, qui dicitur concupiſcentia, & ira. Secundã, declarabitur, per quid diſtinguitur concupiſcentia, quæ ſolet appellari concupiſcilis, ab ira, quæ ſolet appellari iraſcibilis. Tertio, declarabitur, quare appetitus intellectiuus non diſtinguitur in duos appetitus, ſicut appetitus ſenſitiuus. Quarto, ponetur concluſio reſponſiua ad quæſitum. Quinto, remouebitur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quòd appetitus inclinationem importat rei in finem, vel in bonum ſuum. Talis inclinatio formam rei conſequitur, forma autem rei vel eſt naturaliter impreſſa, vel eſt apprehenſa. Si eſt naturaliter impreſſa, ad eam ſequitur inclinatio naturalis in bonum ſuum. quę dicĩ appetitus naturalis, quo appetitus naturaliter inclinãt vnũquodque in bonum ſuum, vt graue deorſum & leue ſurſum, & vnumquodq; agens in ſuam propriam operationẽ. Si eſt forma apprehenſa, vel eſt apprehẽſa per intellectum, vel per ſenſum. Si primo modo, ad eam ſequitur inclinatio, quę dicitur appetitus intellectiuus: & hic eſt voluntas, quæ proſequitur

ſequitur bonum, & refugit malum apprehenſum per intelle ctum. Si ſecundo modo, ad eam ſequitur inclinatio, quæ dicitur appetitus ſenſitiuus, quia proſequitur bonum, & refugit malum apprehenſum per ſenſum, & dicitur concupiſcibilis, & iraſcibilis. Patet, igitur in quo diſtinguuntur, appetitus intellectiuus, & ſenſitiuus.

Quantum ad ſecundum eſt duplex opinio. Prima dicit, ꝙ in hoc differunt, quia concupiſcili proſequitur bona ſenſualia.i.quæ ſenſum delectant, & iraſcibili diffugimus ac repellimus mala ſenſualia.

Sed hæc opinio non eſt vera, quoniam ſicut per eundem appetitum naturalē, natura rei, puta lapis, recedit à loco diſconuenienti, puta loco ſurſum, & tendit ad locum conuenientem.i.deorſum, quæ duo loca ſe habent ad lapidem, vt malū & bonum. & ſicut idem intellectus eodem deſiderio naturali refugit ignorantiam, vt malum & quærit ſcientiam, vt bonum, & perfectionem ſuam, ſic animal eodem appetitu ſenſitiuo, refugit malum, puta ægritudinem, & deſiderat, ac proſequitur bonum, & ſanitatem.

Et ideo ſecunda opinio dicit, ꝙ in hoc differunt, quia animal per concupiſcibilem proſequitur conuenientia ſenſui, & abominatur diſconuenientia ac contriſtatiua. per iraſcibilem autem aggreditur impedientia, & pulſat contraria reſiſtentia, quæ nos prohibere contendunt, ne conſequamur optata. Aduerte tamen, quòd iraſcibilis ita habet proſecutionem boni, & fugam mali ardui. ſicut & concupiſcilis reſpectu boni & mali non ardui. Nam ſi videtur nobis, quòd poſſumus ſuperare impeditiuum boni deſiderati, iraſcibilis inſurgit, & per eam pugnamus cōtra ipſum cum ſpe victoriæ. Et hæc eſt proſecutio, quæ fit per ſpem & audaciam, quæ ſunt paſſiones iraſcibilis. Si autem iudicamus non poſſe ſuperare, nec obtinere, tunc iraſcibilis refugit & cædit. Et hæc eſt eius fuga, quæ fit per deſperationem & timorem. Et de his paſſionibus ſatis locuti ſumus in epitomate noſtro ſuper tertio de anima, in tractatu de potentia motiua. Patet igitur, in quo differunt concupiſcibilis & iraſcibilis, & quomodo vtraque habet proſecutionem, & fugam ſibi propriam.

Quantum ad tertium aduerte, quòd ideo non multiplicatur, quia ratio propter quā plurificatur appetitus ſenſitiuus deficit in appetitu intellectiuo. Nam ideo plurificatur appetitus ſenſitiuus, quia ſequitur apprehenſionem particularem boni, quæ apprehenſio multiplicatur, ſicut etiam multiplicantur ſenſus. Et ideo quia alio modo apprehenditur bonum particulare, vt conueniens, & delectabile, & alio modo vt arduum ad obtinēdum, ideo ad bonum particulare apprehenſum, vt conueniens, ordinabitur concupiſcibilis, ad bonum autem particulare apprehenſum, vt difficile ad conſequendum ordinatur iraſcibilis. Sed hæc ratio deficit in appetitu intellectiuo, quoniam reſpicit bonum vniuerſale apprehenſum ab intellectu. Quando autem aliqua potentia reſpicit ſuum obiectum ſub ratione vniuerſali, non diuerſificatur per differentias particulares contentas ſub illa ratione communi. Vnde quia viſus reſpicit viſibile inquantum coloratum, & non inquantum album, vel nigrum, non plurificatur ſecundum diuerſas ſpecies colorum. Sic in propoſito, quia voluntas reſpicit bonum vniuerſale, & non hoc bonum, vt conueniens, vel arduum, ideo non eſt neceſſe vt plurificentur appetitus in parte intellectiua, ſicut plurificantur in parte ſenſitiua.

Quantum ad quartam, ponitur concluſio reſponſiua quæſito, ſunt tantum tres potentiæ appetitiuæ in anima, vna in parte rationali, ſiue intellectiua, duæ in parte ſenſitiua, & omnes ſunt realiter diſtinctæ. Prima, pars ſic probatur. Omnis potentia animæ appetitiua ſequitur bonum apprehenſum, quia non tendit per deſiderium animali in incognitum. Apprehenſio autem boni vel eſt ſuper bonum vniuerſale, vel particulare. Si primo modo, ſic ad eam ſequitur appetitus intellectiuus, qui non plurificatur ratione ſupradicta. Si ſecundo modo, ſic ad eam ſequitur appetitus ſenſitiuus, qui diſtinguitur in duos, vt ſupra dictum eſt, & ratione ſupra allegata, ergo &c.

Quod autem omnes ſint realiter diſtinctæ manifeſtatur ſic. Voluntas eſt in gradu intellectiuo. Appetitus ſenſitiuus in gradu ſenſitiuo. Sed intellectiuum, & ſenſitiuum diſtinguuntur genere, quę autem diſtinguuntur genere diſtinguū-

tur

tur realiter,ergo &c. Prætcrea ſicut ſe habet intellectus ad ſenſum,ſic voluntas ad appetitum ſenſitiuum.

Conſtat autem,quòd intellectus, & ſenſus diſtinguuntur realiter,ergo &c.

Quod autem in appetitu ſenſitiuo diſtinguatur realiter concupiſcibilis ab iraſcibili,probatur dupliciter. Primo,qa aliud eſt obiectum concupiſcibilis, ſcilicet bonum delectabile, & aliud obiectum iraſcibilis, ſcilicet bonum arduum, ſed diſtincta obiecta arguunt diſtinctas potentias,vt declaratum eſt in lib.2. Secundo,ſic paſſiones concupiſcibilis,& iraſcibilis repugnant adinuicem. Nam experimur, quòd accenſa concupiſcentia,minuit iram,& accenſa ira, minuit concupiſcentiam,ergo ſignum eſt,quòd diſtinguuntur realiter,quia nihil ſibi ipſi ſecundùm idem repugnat, & contrariatur.

Quantum ad quintum aduerte, quòd determinationi factæ videtur obſtare appetitus naturalis, qui eſt in homine, ſicut & in quacunq; alia natura,&de quo dixit philoſophus ĩ principio ſuę metaphyſicę, quòd omnes homines natura, id eſt naturali appetitu ſcire deſiderant,ergo in homine nõ tantum tres,ſed quatuor ſunt appetitus.

Ad hoc dicitur, quòd hic quærimus de appetitu, qui eſt ſpecialis potentia animę, & non qui inuenitur in quacũque natura,tam animata quàm inanimata. Appetitus autem naturalis conſequitur omnem rei naturam, nec eſt quid particulare in animali,nec in homine,nec eſt potentia fluens ab anima ſenſitiua,nec intellectiua,ideo nõ ponit in numerum cum appetitu intellectiuo,nec cum ſenſitiuo. Nam vt voluntas,& concupiſcibilis,& iraſcibilis ſunt quædam naturæ,habent appetitum naturalem,id eſt inclinationem in ſuam propriam operationem. Et de hoc appetitu naturali quid ſit, quomodo diſtinguatur ab intellectiuo, & ſenſitiuo, iam locuti ſumus in q. noſtris metaphyſicalibus ſuper 1.metaph. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 4. Si voluntas,& intellectus ſunt potentiæ realiter diſtinctæ ſimiliter appetitus ſenſitiuus,& ſenſus.

Videntur autem hæc duo mouentia aut appetitus aut intellectus. Textu 48.

IN HAC quæſtione inuenio duas opiniones. Prima quidem eſt eorum,qui tenēt diſtinctionem realem inter eſſentiam animæ & potentias ſuas, inter quos annumeratur B.Thom.vt iam determinauimus in libro 2. in q.12. Et iſti tenent partem affirmatiuam. Secunda eſt eorum,qui negant pluralitatem in potentijs animæ realem,ad quos videtur declinare Iandunus in tertio de anima,in q.39.iſti tenent partem negatiuam. In hac igitur quæſtione, ſic procedendum eſt. Primo, firmabitur opinio tenentium partem affirmatiuam,quæ eſt etiam B.Th. Secundo,recitabitur opinio oppoſita, & ſoluentur fundamenta ſua, quæ adducit Iand.

Quantum ad primum,ponitur hæc concluſio reſponſiua, intellectus & voluntas, ſenſus & appetitus ſenſitiuus diſtinguuntur realiter,probatur,potentiæ ſubordinatę,inter quas eſt ordo naturæ, & quarum vna pendet ab alia in operatione ſua,ita quòd actus vnius ſupponit actum alterius, diſtinguuntur realiter.Hæc eſt manifeſta,quoniam nihil ordinatur ad ſeipſum,nec pēdet à ſeipſo,nec ſupponit ſeipſum, ſed aliud,ſed voluntas ſubordinatur intellectui, quoniam ſubſequitur apprehenſionem boni,factam ab intellectu.Et appetitus ſenſitiuus ſubordinatur ſenſui,qm̄ ſubſequitur apprehenſionem boni particularis, factam à ſenſu, puta à cogitatiua. Et voluntas pēdet in operatione ſua ab intellectu, quoniam bonum intellectum concurrit ad volitionem,vt determinauimus in lib.metaph.q.noſtris,idem dico de ſenſu & appetitu ſenſitiuo. Et actus voluntatis ſupponit actum intellectus, vt patet ex conditione præcedenti. Idem ſeruatur inter ſenſum & appetitum ſenſitiuum, ergo patet apud intellectum bene diſpoſitum,quòd diſtinguuntur realiter.

Præterea potentiæ quæ habent obiecta diuerſa formaliter, diſtinguitur realiter. Sed voluntas & intellectus, ſenſus & appetitus ſenſitiuus, habent obiecta diuerſa formaliter,quoniam obiectum intellectus eſt ens, obiectum voluntatis eſt bonum. Conſtat autem quòd alia eſt ratio entis, alia ratio boni,obiectum ſenſus eſt ens particulare, obiectū appetitus ſenſitiui eſt bonum particulare, quorum eſt ratio diuerſa proportionaliter,ſicut entis & boni,ergo &c. Et aduerte,quòd hanc rationem defenſauimus in lib.2. in qō.11.

vbi declarauimus,quomodo duo obiecta, licet non ſint diſtincta realiter,ſed ſolum formaliter,ſufficiunt ad realem diſtinctionem potentiarum, & ſoluta ſunt argumenta tenentium oppoſitum vide illic.

Quantum ad ſecundùm aduerte, ꝙ Iandunus in 3.de anima in q.39.declinat ad quoſdam, qui dicunt intellectum,& voluntatem eſſe idem realiter,& diſtingui ſola ratione. Idē dicunt de appetitu ſenſitiuo, & potentia ſenſitiua indicatiua boni, & mali in homine, quæ dicitur cogitatiua. Et modus quidem poſitionis eorum, quo ad intellectum, & voluntatem talis eſt. Eadem potentia dicitur intellectus, ſecundùm quòd eſt virtus naturalis ſubſtantiæ immaterialis, & abſtractæ. Sed dicitur voluntas inquantum ad eius actum.ſ.ad intelligere bonum, vel malum,ſequitur aliquis motus qui eſt proſecutio,vel fuga boni,vel mali intellecti. Et ſimiliter iſti dicunt,quòd intelligere bonum humanum, & ipſum velle, ſunt vnus actus realiter,ſed differūt ratione. Nam ille actus dicitur intelligere, inquantum eſt actus ſecundus receptus in potentia abſtracta, & dicitur velle, inquantum ad ipſum conſequiiur motus ad proſequendum, vel fugiendum bonum,vel malum humanum intellectum.

Modus autem poſitionis eorum,quo ad potentiam ſenſitiuam,iudicatiuam boni, & mali humani, quæ eſt ipſa cogitatiua,& appetitiuum ſenſitiuum, talis eſt. Eadem potentia dicitur ſenſitiua cognoſcitiua boni particularis, & mali humani, inquantum eſt virtus animæ receptiua ſpeciei rei. Et eadem dicitur appetitus inquantum ad eius actum,conſequitur motus localis animalis. Et ſimiliter idem eſt actus realiter cogitare,& appatere bonum cogitatum.Sed dicitur cogitare,prout eſt à virtute cogitatiua.Et dicitur appetere,prout ad ipſum conſequitur motus localis,aut totius,aut partis. Hic eſt modus poſitionis eorum, qui potius eſt imaginatus, quàm ratione fundatus, quæ ſit alicuius efficaciæ. Nam ad probandam identitatem realem,inter voluntatem,& intellectum Iand. in fauorem illius poſitionis ſic arguit.

Nunquam ſaluanda ſunt per plura quæ poſſunt ſaluari per pauciora,& æque bene ex 1.phyſ. Sed ſuppoſito,quòd ſit eadem potentia intellectiua boni,& mali humani,& volun-

tas,

tas,ſaluantur æque bene omnia apparentia,ſicut ſi eſſent diſtinctæ realiter. Nam ſicut ſuppoſito, q̃ iſtę duæ virtutes ſint diuerſæ, motus hominis procedit ab eis, ſcilicet intelligere, & appetere bonum, ſic ſi eſſet vna ſola virtus. Motus enim procedit ab ea, ita quòd ſtatim cum homo intelligit aliqđ bonum ſub ratione boni, & poſſibilis acquiri, & non conſiderat aliquod malum, quod debeat inde accidere ſtatim mouetur ad illud, niſi aliquid prohibeat, ergo nõ eſt neceſſe ponere diſtinctionem realem inter intellectum, & voluntatem.

Præterea ſi voluntas differt realiter ab intellectu, tunc cũ ipſa potentia intellectiua iudicat determinate, aliquod eſſe bonum, & non iudicat malum, quod debeat contingere ex illo, voluntas pro illo tunc, & ſtante illo iudicio non poſſet non velle illud bonum, quod eſt falſum, & hanc rationem non aliter fortificat.

Quod autem ſenſus, & appetitũ ſenſitiuus ſint idem re, & diſtincti ſolum ratione, ſic probat ad mentem philoſophi. Dicit philoſophus in 3. lib. de anima tex. 29. Et non alterum appetitiuum, & fugitiuum, neque abinuicem, neque à ſenſitiuo, ſed eſſe alterum eſt. Hæc philoſophus. Tunc ſic, ſi appetitiuum, & fugitiuum, quæ videntur eſſe partes appetitus ſenſitiui, non differunt realiter abinuicem, nec à ſenſitiuo, ergo potentia appetitiua ſenſitiua, & potentia cognoſcitiua ſenſitiua, non diſtinguuntur realiter.

Sed iſtę rationes apud nos parui momenti ſunt, vt ſtatim apparebit ex reſponſionibus.

Ad primam de identitate intellectus, & voluntatis, nego minorem. Ad probationem, nego q̃ ſi intellectus, & voluntas eſſent vna ſola virtus ita procederet ab eis motus, ſcilicet intelligere, & appetere bonum, ſicut ſi eſſent diuerſæ. Et ratio huius eſt, quia intelligere eſt motus rei ad animam, appetere autem eſt motus animæ ad rem, & ſic ſunt oppoſiti. Nõ inconuenit autem motus oppoſitos eſſe à duabus potentijs diſtinctis realiter quòd vtrique eſt impoſſibile eidem.

Ad ſecundam, nego conſequentiam. Nam vt determinaui alias, voluntas non neceſſitatur ab intellectu pro hac vita, reſpectu cuiuſcunque boni propoſiti, quo ad exercitium, licet neceſſitari poſſit, quo ad ſpecificationem actus. Sed

Iand. loquitur de exercitio, ideo conſequentia ſua non valet: Poteſt enim voluntas etiam pro illo tunc, ſuſpendere actum ſuum, ita quòd nec velit, nec nolit. Dici etiam poteſt, quòd conſequens non eſt falſum, quoniam radix libertatis, & neceſſitatis eſt ab intellectu, vt declarauimus in lib. 9. metaph. in q. 4. Quid ergo inconuenit, ſi voluntas non poteſt non velle bonum, quando intellectus offert ſibi bonum, ex quo non poteſt contingere aliquod malum, puta ſummum bonum.

Ad rationem quã pbat ſenſum, & appetitum ſenſitiuum eſſe idem realiter ex dicto philoſophi, reſpondetur, ꝙ philoſophus per ly non alterum non intendit identitatem realẽ, ſed identitatem in ſubiecto, vt exponit Comment. in cõmẽto 29. & B. Th. & Egidius. & intendit philoſophus in hoc cõtradicere Platoni, qui vt inquit B. Th. in alia parte corporis ponebat organum appetitiui, & in alia organum ſenſitiuĩ. Contra quem replicat philoſophus, quòd iam probauerat in lib. 2. in tex. 19. videlicet, quòd ſenſitiuum, & motiuum ſecundùm locum, & appetitiuum non diſtinguuntur ſubiecto, quia inueniuntur in eadem parte deciſa ab animali imperfecto, vt in verme, & cauda lacerte. Et de hoc iam locuti ſumus in 2. lib. in q. 8. vt videre poteris. Stat autem quòd aliqua ſint idem ſubiecto, & tamen ſunt diſtinctæ res, vt patet de caliditate, & ſiccitate in igne. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 5. Si potentia appetitiua eſt motiua ſecundùm locum.

Videntur autem hæc duo mouentia, ſcilicet ſecundùm locum, aut appetitus, aut intellectus, Tex. 48

IN HAC quæſtione aduerte, quòd ſtat difficultas in hoc. Philoſophus in lib. 2. in tex. 27. diſtinguens, ſiue numerans genera potentiarum dixit ea eſſe quinque, ſcilicet vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, ſecundùm locum motiuum, & intellectiuum, hic autẽ dicit, quòd appetitiuum eſt motiuum ſecundùm locum, ergo ſunt tantum quatuor, & ſic videtur philoſophus ſibi contrarius.

Pro concordantia philoſophi inuenio duas vias, quarum

prima

prima dicit,quòd diuiſio potentiarum poſita in 2.lib.in tex. 27. fuit ſecundùm famoſitatem. Vtrum autem eſſet vera ſicut & famoſa,tunc philoſophus non curauit ſcrutari. Sed in 3. lib. poſtquam de omnibus animæ potentijs conſiderauerat, inuenit quòd non eſt neceſſe diſtinguere motiuum ſm locum ab appetitiuo.Cuius ſignum eſt,quòd in 3.lib.in tex 52.replicans eandem diuiſionem, dimittit motiuum ſecundùm locum,& tamen in illa diuiſione comprehenduntur omnia genera potentiarum . Sic enim inquit. Diuidentibus autem animæ partes ſi ſecundùm potentias diuidant,& ſeparant,valde multæ fiunt. vegetabile ſenſitiuum,intellectiuũ, conſiliatiuum, adhuc appetitiuum.

Sed hæc opinio non eſt ad mentem Comment.qui tenet ea quæ dicit philoſophus in lib. 2. in tex. 27. eſſe manifeſta, ea autem dicuntur manifeſta,quæ patent per ſe eſſe vera,& non quia ex eo ſolo,quòd ſunt famoſa. Et verba Comment. in commento 27. ſunt hæc. Et ſermo eius, ſcilicet Ariſtot. in hoc capitulo eſt manifeſtus. Nec ſuffragatur huic opinioni dictum philoſophi in 3. lib. in text. 52.quoniam illic non intendit replicare diuiſionem generum potentiarum ex integro. Sed excludere diuiſionem, quam faciebant antiqui,diuidentes potentias animæ in tres,& non plures,ſcilicet irrationalem,iraſcibilem, & concupiſcibilem, contra quos dicit philoſophus,quòd plures ſunt, & exemplificat de vegetatiuo,& ſenſitiuo,&c.

Alia eſt,igitur opinio,quam credo eſſe veram.Et dicit,ꝙ triplex eſt potentia motiua.ſ. directiua,vel impulſiua.Secunda,eſt imperatiua motus. Tertia, eſt executiua mutus, potentia directiua eſt potentia cognoſcitiua,vt intellectus,vel phantaſia. Vnde aduerte,ꝙ intellectus dicitur potentia cognoſcitiua,vt apprehendit obiectum puta bonum,& dicitur potentia motiua directiua,quia offert,& proponit appetitiui bonum cognitum, vel malum ſub ratione proſequendi, vel fugiendi. Idem intellige de potentia phantaſiæ,vt ſub ſe comprehendit imaginatiuam, & cogitatiuam, vel extimatiuam. Potẽtia imperatiua motus,eſt appetitus intellectiuus, vel ſenſitiuus.Potentia executiua motus,eſt virtus diffuſa in membris,& muſculis,cõplãtata in corde, vt in primo principio,

cipio, vel in aliquo proportionali. Dico igitur, ꝙ philoſophus in lib.2. in tex.27. diſtinguens motiuum ſm locum ab appetitiuo, intendit de motiuo executiuo, & nõ de imperatiuo, nec directiuo. In 3. autem lib. in tex.48. ſumit motiuũ directiuum, quòd realiter eſt idem cum intellectu, vel phantaſia, & motiuum imperatiuum, quòd realiter eſt idem cum voluntate, aut appetitu ſenſitiuo. Et ſic nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi. Et aduerte, quòd infra in textu 55. tanget aliqualiter de motiuo executiuo. Sua tamen conſideratio completa eſt in paruis naturalibus, in libro de motu animalium. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 6. Si phantaſia eſt motiua ſm locum.
Multi enim præter ſcientiam ſequuntur phantaſias, & in alijs animalibus non intellectus, neque ratio eſt, ſed phantaſia. Textu 48.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ nõ eſt dubium vtrum phantaſia ſit motiua ſecundùm locum imperatiua, vel executiua motus, id enim iam declaratum eſt in q. præcedenti, qđ non, ſed dubium eſt an ſit motiua directiua, & impulſiua, vt videtur innuere philoſophus in hoc tex. in quo ponit intellectum, & phantaſiam in eodem ordine motiui Dicit enim, ſi aliquis poſuerit phantaſiam, ſicut intellectum quendam. Conſtat autem, quòd ponit intellectum vt motiuum directiuum. ergò & phantaſiam. Difficultas autem ſtat in apparenti repugnantia, quę videtur eſſe in dictis philoſophi. Nã dicit hic in tex.48. ꝙ multi.ſ. homines dimiſſa ſcientia .i. dictamine rõnis, ſequuntur in motibus.ſ. actionibus ſuis phantaſias, & ſunt illi qui non ratione ducunt, ſed impetu, & phãtaſia impellit, & incitat ad aliquid agendum. In alijs aũt animalibus id conſtat, qm cum careant intellectu, & ratione, mouentur ſola phantaſia. Sed oppoſitum huius vr dicere in 2. lib. in text.154. Vbi aſſignans rationem, ꝙ opinione differt à phantaſia ſic arguit. Cum opinamur difficile aliquid aut terribile, ſtatim compatimur, ſimiliter aũt eſt, & ſi confidendum, ſm phantaſiam autem ſimiliter nos habemus, ſicut ſi eſſemus conſiderantes in pictura difficilia, & confidentia, & intendit, quòd quando opinamur aliquod difficile, aut terribile, ſtatim commouemur paſſione timoris ad fugiendum

&

& euitandum illud,& quando opinamur aliquod confidendum, ſiue ſperandum, ſtatim mouentur ex paſſione ſpei ad conſequendum,ergo opinio eſt principium motiuum. Sed quando imaginantur aut phantaſiamur aliquod terribile, aut confidendum, non commouemur ad euitandum, vel fugiendum,nec ad proſequendum,ſed habemus nos,ſicut qui vident terribilia aut appetibilia depicta, qui ex huiuſmodi non commouentur, ergo ſicut pictura non eſt principium motiuum, ſic nec phantaſia. Videtur igitur philoſophus ſibiipſi contrarius.

Pro concordantia huius apparentis repugnantiæ, propono diſtinctionem de phantaſia, & actu ſuo,per quam apparebit ſolutiō repugnantiæ. Aduerte igitur, quòd apprehenſio intellectus de aliquo terribili, vel conuenienti, poteſt fieri duobus modis,ſic & actus phantaſiæ. Primo contingit,quòd intellectus apprehendit ſimpliciter aliquod terribile, vel confitendum, & tamen non iudicat nec concludit illud eſſe fugiendum vel proſequendum,ſicut qui conſiderat atrocitatem belli naualis, & dignitatem principatus, & tamen non delibérat,illud fugiendum,& hoc procurandum,& ad talem, ſimplicem apprehenſionem nec ſequit̃ compaſſio, nec motũs, quia eſt apprehenſio modo ſpeculatiuo. Secundo contingit,quòd intellectus ſic conſiderat de re terribili,vel conuenienti, quòd concludit hoc eſſe fugiendum, illud autem proſequendum, tunc ad talem apprehenſionem ſequitur compaſſio, & motus, quia huiuſmodi conſideratio eſt modo practico, eodem modo dicendum eſt de phantaſia.

Nam aliquando occurrit phantaſiæ aliquod terribile, vel confitendum ſuper quo phantaſiatur quid, quale, quantum, ſit abſque hoc quòd exiſtimet, tale eſſe fugiendum, vel proſequendum, ſicut qui imaginatur terribilem exercitum inimicorum,& victoriam ducis contra inimicos ſuos, & vltra imaginationem non procedit, & tunc per phantaſiam ſic conſiderantes non compatimur nec commouemur, ſed habemus nos vt intuentes imagines terribilium aut delectabilium. Aliquando autem occurrit phantaſiæ aliquod terribile, vel delectabile, circa quòd non ſolum immoratur in imaginando. ſed etiam extimat illud nobis nociuũ vel proficuum,

ſicuum, ideo eſſe diffiniendũ, vel proſequendum, & tunc ſequitur in nobis compaſſio, & motus, aut fugę, aut proſecutionis, & ſe habet in illo caſu phantaſia vt intellectus, non ſolum ſimpliciter conſiderans, ſed opinans, & concludens de intellectu, aut fugiendum, aut proſequendum eſſe.

Ex his patet, quòd in dictis philoſophi nulla eſt repugnantia. Nam in 2. lib.. in text. 152. intendit de phantaſia in primo ſenſu. In lib. autem 3. in textu 48. intendit de ea in ſecundo ſenſu, quare, &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 7. Si intellectus practicus differt realiter à ſpeculatiuo, vel tantum ratione.
Et qui practicus eſt differt à ſpeculatiuo fine. Textu 49.

IN HAC quæſtione inuenio duas vias. Vna quidem tenet partem negatiuam, & hæc eſt via, in qua communiter conueniunt expoſitores, inter quos eſt B. Th. vt declarabitur. Altera autem tenet partem affirmatiuam, & eſt via particularis, quam ſequitur Iandun. Igitur pro reſolutione quæſiti. Primo, pertractabitur via quàm ſequitur beatus Thom. Secundo, via quàm ſequitur Iand. & ſoluentur rationes ſuæ.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ B. Th. in 1. parte q. 79. art. 11. pertractans hoc quæſitum, ponit hinc cõcluſionem. Intellectus practicus, & ſpeculatiuus non ſunt diuerſæ potentiæ, cuius ratio eſt. Hæc differentiæ accidentales alicuius obiecti, non diuerſificant potentiam. Hæc patet, nam quia accidit colorato, ꝙ eſt obiectum viſus, eſſe hominem, aut aſinum, magnum aut paruum, hæc non diuerſificant viſum, ſed ab eadem potentia viſiua apprehenduntur. Sed apprehendere rem vt ordinabilem ad opus, aut non ordinabilem, ſunt differentiæ quæ accidunt apprehenſu per intellectum. Sed intellectus practicus, & ſpeculatiuus non differunt, niſi his differentijs accidentalibus. Nam intellectus ſpeculatiuus eſt, qui quòd apprehendit, non ordinat ad opus, ſed ad ſolam conſiderationem veritatis. Practicus autem eſt oppoſito modo. vt patet ex 2. & 6. metaph. Non ergo ſunt

duæ

duæ,ſed vna potentia realiter,quæ ſecundùm vnam rationẽ dicitur ſpeculatiuus,& ſecundùm aliam prácticus.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd Iand.in 3.de anima in q.36.tenet,quòd ſunt duæ potentiæ diſtinctę realiter & probat dupliciter. Primo, quia actus ſunt diuerſi, ſcilicet intelligere ens ordinabile ad opus,& intelligere,ens nõ ordinabile ad opus,ergo diuerſificant potentiam. Antecedens notam, probatur conſequentia, quia apud philoſophum,vt viſum eſt in 2.lib.potentiæ diuerſificantur per actus. Et ſcito, quòd tantum magnificat hanc rationem, quòd ponit tot potentias. animæ quot ſunt obiecta ſpecifica, vt res ſunt,& ſic ponit tot viſus in homine, quot ſunt ſpecies colorum,& tot odoratur,quot ſunt ſpecies odorum,& de hoc iam locuti ſumus ſupra,contra Iandunum.

Ad hanc ſuam rõnem reſpondente, dicimus,ꝙ ignorauit quæ ſit diuerſitas actuum,ex qua cauſatur diuerſitas realis in potentia.Non.n.omnis,ſed illa tantum,quæ procedit à diuerſa ratione formali ipſius obiecti,non vt res eſt,ſed vt obiectum eſt,ſicut iam docuimus in 2.lib. Et quoniam operabile,& non operabile non diuerſificant ens,vt eſt obiectum intellectus,ſed vt res eſt,ideo non infertur diſtinctio realis potentiarum intellectiuarum,ex intelligere operabile,& intelligere non operabile.Vnde ad antecedens ſuum dico,quòd illi actus non ſunt diuerſi diuerſitate procedente ex diuerſa ratione formali obiecti intellectus, vt obiectum eſt, & propterea ratio ſua nulla eſt.

Secundo,ꝓbatur idem ex dicto philoſophi in 6.Eth. vbi inquit.Supponantur duo,rõnem habentia.i.duę potentiæ rationales.Vnum quidem quo ſpeculamur talia entium,quoꝶ principia non contingit aliter ſe hr̃e.Vnum aũt quo contingentia. Ad ea .n. quæ altera genere,& animæ particularum alterum genere,ad vtrunq; aptum natum.Hęc philoſophus. Et intendit talem rationem. Ad obiecta quę ſunt diuerſa genere,neceſſe eſt adaptare diuerſa genere potẽtiarum animę. Sed neceſſarium, & contingens ſunt obiecta diuerſa genere ergo diuerſum eſt genus partium animæ rationis, quo cognoſcit neceſſaria,& contingentia. Sed in propoſito intelligibile ordinabile ad opus, & intelligibile non ordinabile

ad

ad opus differunt genere, ergo potentiæ animæ quæ ſunt in tellectus practicus & ſpeculatiuus differunt genere, ex conſequenti realiter.

Ad hoc dicitur, ꝙ intentio philoſophi eſt, vt entia neceſſaria cognoſcantur intellectu. Entia autem contingentia, & in particulari cognoſcantur potētia ſenſitiua, vt cogitatiua, & quoniam intellectus, & cogitatiua ſunt diuerſorum ordinum, ideo diſtinguuntur realiter, ſicut ens neceſſarium, & ens contingens. Sed non eſt ſimile in propoſito, quoniam ens ordinabile ad opus, & non ordinabile ad opus, cognoſcuntur intellectu practico & ſpeculatiuo, quorum vterque eſt eiuſdem gradus. ſ. intellectiui, ideo non eſt neceſſe quòd diſtinguantur realiter. Et quando dicit philoſophus, ad ea enim quæ ſunt altera genere &c. intendit quando obiecta ſunt diſtincta genere, & non ſunt apta cognoſci, niſi à potētijs diuerſorum ordinum, quales ſunt ſenſitiua & intellectiua. Non ſic autem eſt in propoſito noſtro, quare &c. Nam ſi quæcunqne ſunt diſtincta genere, oporteret cognoſcere diſtinctis potentijs, ergo non eadem potentia viſiua videretur ignis, & ſol, nec homo, & lapis. Nec eodem intellectu Socrates cognoſceret ſubſtantiam, & accidens, ſubſtantiam materialem, & immaterialem, quæ omnia ſunt abſurda. Cum igitur nulla ſit neceſſitas diuerſificandi realiter intellectum practicum & ſpeculatiuum, melius eſt vt dicamus, quòd differunt ſolũ ratione, ſicut idem intellectus dicitur intellectus, vt ſimpliciter apprehendit, & ratio, vt diſcurrit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 8. Quomodo eſt verum ꝙ intellectus & appetitus ſecundum vnam communem ſpeciem mouent.

Si enim duo intellectus, & appetitus mouebant, ſecundum communem ſpeciem mouebant. Textu 50.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc: ſi mouent ſecundum communem ſpeciem, hoc eſt vel inquantum potentiæ ſunt: vel vt mouent, moti ab appetibili. Non primo, quia cum intellectiuum & appetitiuum diſtinguantur genere, nõ poſſunt intellectus & appetitur eſſe

potentiæ,ſecundùm vnam communem ſpeciem. Non ſecundo,quoniam appetibilia non ſunt vnius ſpeciei vt patet, ergo non videtur poſſe ſaluari dictum philoſophi.

Vt igitur ſcias in quo ſenſu verificatur dictum philoſophi aduerte,quòd ſpecies dupliciter ſumitur. Primo,pro vno quinque prædicabilium,& ſic non ſumitur hic,quoniam in ſenſu concludere obiectio facta. Secundo,ſumitur pro ratione formali. Et ſic ea dicuntur vnius ſpeciei, quæ ſub vnà ratione formali continentur. Vt omnes ſoni,vt immutatiui ſunt auditus, ſunt eiuſdem ſpeciei,habent.n.eũdem modum immutandi auditum. Similiter omnes colores, vt immutatiui ſunt viſus,ſunt eiuſdem ſpeciei, quia conueniunt in eodẽ modo immutandi. Qui autem ſint modi proprij,quibus ſonus immutat auditum, & color viſum, & odor odoratũ &c. iam diximus in lib.2.in q.55. vbi remittimus te ad declarationem B.Th.in 2.de anima,poſt expoſitionem tex.135. Et clarius in 1. parte in q.78.art.3. Et hoc ſecundo ſumitur ibi ſpecies. Vnde intentio literæ apud philoſophum,eſt hæc.Intellectus & appetitus mouent ſecundum cõmunem ſpeciem, id eſt vt reſpiciunt appetibile, quod vt appetibile eſt vnius ſpeciei,id eſt vnius rationis formalis, ſicut color vt eſt viſibilis,& ſonus vt eſt audibilis. Quòd autem appetibile vt appetibile,ſit vnius rationis formalis,patet ex hoc,quòd nihil eſt appetibile, niſi vt perfectiuum & bonum vel apparens. Intellectus ergo & appetitus mouent ſecundum communem ſpeciem,id eſt vt conueniunt in hoc,quòd per appetibile pficiunt appetentem. Ad obiectionem ergo dicitur, quòd mouent ſecundùm communem ſpeciem,vt reſpiciunt appetibile,& cum dicitur,quòd appetibilia non ſunt eiuſdem ſpeciei,verum eſt,ſumendo ſpeciem,primo modo, non autem ſecundo modo, in quo verificatur dictum philoſophi,vt docuimus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 9. Quomodo ſit verum, quòd intellectiuum,& conſiliatiuum magis differant quàm iraſcibile, & concupiſcibile.

Diuidentibus autem partes ſi ſecundùm potentias diuidunt & ſeparant vnde multæ ſiunt,vegetabile,ſenſibile,intel

lectiuum,conſiliatiuum, adhuc appetitiuum,hæc enim plus differunt abinuicem quàm concupiſcibile, & iraſcibile. Textu 52.

IN HAC q.aduerte,quòd ſtat difficultas in hoc.Intellectiuum & conſiliatiuum,qui philoſophus appellat ſcientificum & ratiocinatiuum in 6.Eth.non ſunt potentiæ diſtinctæ realiter in via noſtra,vt patet per B.Th.in prima parte, quæſt.79.art.9. ad tertium, vbi inquit. Philoſophus poſuit duas particulas animæ,ſcientificum & ratiocinatiuum, non quia ſunt duæ potentiæ diſtinctæ,ſed quia diſtinguuntur ſecundùm diuerſam habitudinem ad recipiẽdum habitus quorum diuerſitatem illic inquirere intendit. Contingentia enim & neceſſaria & ſi differant ſecundùm propria genera, conueniunt tum in communi ratione entis quam reſpicit intellectus,ad quam diuerſimode ſe habent.ſ.ſcientificum & ratiocinatiuum,ſecundùm perfectum & imperfectum. Hæc B.Th.Sed iraſcibilis,& concupiſcibilis,ſunt potentiæ diſtinctæ realiter. vt determinauimus in hoc lib.3. in q.3. Ergo non magis differunt intellectiuum & conſiliatiuum, quàm iraſcibilis & concupiſcibilis, imò minus.

Pro reſolutione huius dubij, inuenio duos modos dicendi,qui omnes ſuſtentabiles ſunt.

Primo dicitur, ꝙ licet philoſophus numeret vegetabile & ſenſibile, intellectiuum & conſiliatiuum, & appetitiuum non intendit,ꝙ omnia adinuicem comparata,plus differant quàm iraſcibilis & concupiſcibilis. Sed intendit ſic comparando. Vegetabile comparatum ſenſibile.Senſibile comparatum intellectiuo & conſiliatiuo ſimul. Intellectiuum & cõſiliatiuum ſimul,comparata appetitiuo. Nam patet ſic comparando,quòd magis differunt,quoniam differunt genere. Iraſcibilis autem & concupiſcibilis licet differant realiter, non tamen genère,quoniam continentur ſub appetitiuo.

Secundo dicitur, ꝙ ly conſiliatiuum, non ſtat pro potẽtia intellectiua negociante circa contingentia,ſed pro cogitatiua,quæ dr̄ ratio particularis, quæ conſiderat & ratiocinatur,circa contingentia ſingularia, de quibus conſiliamur, vt inquit philoſophus in 6.Eth.Ly aũt ſcientificum,ſiue intellectiuum ſtat pro intellectu negociante circa neceſſaria,q̃ non

contingit aliter ſe habere, & de quibus haberi poteſt ſciētia quæ opponitur conſilio, ſicut perfecta cognitio imperfectæ. Conſtat autem quòd plus differunt intellectus & cogitatiua, quàm iraſcibilis & concupiſcibilis. Nam illa diuerſorum generum. ſ. intellectiui & ſenſitiui. Iſta autē vnius generis. ſ. appetitiui. Ex his duobus modis tene, quem volueris. Aduerte tamen, quòd primus modus videtur magis conformis viç Thomiſticæ, quæ attribuit intellectiuum & cōſiliarium potentiæ intellectiuæ. Secundus autem eſt magis conformis viæ Comment. Nam in 3. de anima, in tex. arabico 52. loco conſiliatiui, habet cogitatiuam. Et Comment. commentans inquit. Verbi gratia, nutritiuam ſenſibilem, intelligibilem, & cogitatiuam. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 10. Si philoſophus per organicū mouens, à quo eſt principium & finis motus in animali, intendit cor, & poſito ꝙ ſic, quomodo in corde eſt principium & finis motus, & quomodo motus cordis eſt ſicut motus in circulo, & quomodo omnis motus in animali incipit à corde.

Nunc autem vt in ſumma dicatur mouens organicæ vbi principium & finis illud velut in circulatione, &c. Textu 55.

IN HAC q. aduerte duas partes principaliter conſiderandas. Prima erit, ſi philoſophus per organum mouens, intendit cor. Secunda erit, poſito quòd ſic. quomodo in corde eſt principium & finis motus, &c.

Quantum ad primam partem inuenio duas ſententias. Prima eſt Comment. quam ſequitur B. Th. & Egid. Secunda eſt Alberti. Intentio Comment. eſt, ꝙ philoſophus per mouens organicum, à quo eſt principium, & finis motus, eſt intendens cor. Vnde dicit in commento 55. Et membrum ꝙ eſt tale in animali, eſt cor ſecundum ipſum. ſ. Ariſt. Et in fine commenti inquit. Et quia videmus, quòd vltimum mēbrum quòd quieſcit in motu locali eſt cor, neceſſe eſt vt eius principium ſit ex eo. Sic igitur eſt intelligendus iſte locus. Hęc Cōment. Quem ſequens B. Th. in expōne tex. 55. inquit. Oportet ꝙ in ipſo organico, motus quòd eſt cor, ſit aliqd quieſcens inquātum eſt principiū motus, &c. Et infra, ſic et eſt in

omni

omni motu cordis.Nam cor in eadem parte corporis ꝯfixũ manet, ſed mouetur ſm dilatationem & conſtrictionem, vt cauſet motum pulſus & tractus. Et Egidius in expoſitione tex.55.inqt. Determinat philoſophus de organo ipſius motus,cuius principale organum eſt cor, quia in eo eſt principium & finis motus. Et ratio quidem ſuper quam fundarunt e Comment.& B.Th.& Egid. fuit quia ſicut philoſophus in tex.54.declarauerat quid ſit mouens imobile,& mouens motum,& motum non mouens,in motu locali animalis, & dixit mouens immobile eſſe ipſum appetibile, ideo in hoc ordine eſſe primum mouens,deinde mouens motũ,eſſe ipſum appetitum,ſic volens inueſtigare qualitatem organi,quo appetitus mouet animal, non intẽdit cõiter de organis,ſed de primo, à quo vt à fonte emanat virtus mouendi ad alias partes corporis. Primum,aũt conſtat eſſet cor. Vnde qñ Comment.incipit declarare tex. 55. dicit, ꝙ philoſophus loqtur hic,quomodo corpus mouetur à primo inſtrumento, quod conſtat eſſe cor. Sed Alb.in 3.de anima, in tract.4. in cap.8. tenet,quòd philoſophus non intẽdit hic de corde, ſed de omni inſtrumento,loquendo generaliter,à quo eſt principiũ & finis motus in animali, per expulſionem & attractionem eiuſdem partis,vt patet in ambulatione,in qua prius expellitur tibia,deinde trahitur, ſicut in apprehenſione manus, ſic in motu capitis,ſic in agitatione Brachij. Et reprehendit Auerroëm, qui dicit in commento 55.quòd cor eſt quieſcens in animali,vnde fit expulſio,& ad quod fit attractio. Et verba Alberti ſunt hæc. Et ideo meo iudicio mẽtitur Auerroës dicens cor eſſe quieſcens,vnde fit expulſio, & ad quod fit attractio &c.Et ratio Alberti contra Auerroëm ex conſequenti contra B.Th.& Egid.talis eſt.

Immobile & quieſcens,à quo eſt motus,oportet eſſe coniunctum organo,per quod expletur motus. Conſtat autem ex anathomia,ꝙ cor non eſt coniunctum cum organis quibus expletur motus localis in animali. Certum eſt enim omnium membrorum motũ perfici muſculis animalium. In omni autem muſculo motiuo membri,videmus neruũ egredientem ad membrum, quòd mouetur,per quem expellitur à loco ſuæ fundationis,& videmus chordam in alia parte ad

radicem membri, deriuari à fine muſculi, per quam attrahitur ad locum ſuum. Patet igitur non eſſe cor huiuſmodi membrum. Hæc Albert.

Sed ſi tu bene conſideras, aduertes rationem Alberti non procedere, quoniam intentio Comment. & B. Thom. eſt loqui de primo, & vniuerſali mouente organico, à quo egreditur virtus motiua, ad quocunque aliud organum, ſiue ſit neruus, ſiue muſculus, per quos expletur motus localis in partibus animalium, & in quibus neceſſe eſt dare partem quieſcetem, ſuper quam innititur pars mota, ſicut videmus quòd dum mouetur digitus, quieſcit manus, & dum mouetur manus, quieſcit brachium, & dum mouetur brachium, quieſcit humerus. Hoc autem primum mouens in animali eſt cor, à quo deriuatur virtus motiua ad alias partes motiuas, de quibus concedo, quòd debent eſſe coniunctæ cum partibus motis, vt videmus coniungi digitum manui, manum brachio, brachium humero, ſed primum mouens organicum, non eſt neceſſe, quòd ſit coniunctum ſitu omnibus particularibus organis, ſed ſufficit coniunctio virtualis, pro quanto virtus motiua diffunditur à corde ad alia organa, ſicut virtus primi mouentis ad ſecundaria mouentia. Ex his dico ad rationem Alberti, ſi intelligat maiorem de coniunctione ſituali, nego eam, applicando primo mouenti organico, de quo intendit Comment. ſufficit enim coniunctio virtualis. Conceditur autem applicando eam mouenti ſecundario, & particulari, ſed de hoc non intendit Commentator. Et ideo ſtat, primum mouens organicum eſſe cor, & tamen non eſſe coniunctum ſitualiter alijs organis, ſed ſufficit coniunctio virtualis.

Quantum ad ſecundam partem, tria declaranda ſunt, quæ ſunt tres propoſitiones philoſophi in tex. 55. Prima eſt, dicatur mouens organicæ vbi principium, & finis idem. Secunda eſt, propter quod oportet ſicut in circulo manere aliquid. Tertia eſt, & hic incipere motum. Et quoniam ſuſtinuimus, quòd Ariſt. per primum mouens organicum, intendit cor, ideo manifeſtanda ſunt hæc tria de corde. Primo, quomodo in eo eſt principium, & finis motus localis in animali. Secundo, quomodo oportet in corde motu ponere, vt in circulo moto.

Tertio,

Tertio, quo oportet incipere motum in animali à corde.

Quantum ad primū aduerte, quòd ideo in corde eſt principium & finis motus, quia ad oculum videmus, cor moueri per dilatationem & conſtrictionem, & dum dilatatur eleuatur, dum cōſtringitur deprimitur, eleuatio autem fit per motum pulſus, depreſſio vero per motum tractus. Cor, ergo mouetur pulſu, & tractu. Dum autem mouet̄ pulſu, eſt principium motus, dum mouetur tractu, eſt finis motus. Nā pulſus ex 7. phyſic. differt à tractu in hoc, quòd pellēs remouet aliquid à ſe, & vt ſic, eſt principium motus pulſi, & trahens trahit aliquid ad ſe, & vt ſic, eſt finis motus tracti. Tractus enim incipit ab aliquo diſtante, & finitur ad trahens, cuius approximatur. Patet ergo quomodo in corde eſt principiū, & finis motus. Et hac de cauſa cor eſt gibboſum & concauum, vt declarabimus infra. Quomodo autem motus pulſus & tractus eſt naturalis cordi, & quomodo mouetur per ſpiritus, & quomodo à corde diffunduntur ad alias partes corporis, iam declarauimus in epitomate noſtro, ſuper librum de cauſa motus in animali, in paruis naturalibus.

Quātum ad ſecundum aduerte, quòd propter duo cor aſſimilatur circulo. Primo, quo ad mutationem, & quietem in loco. Secundo, quo ad motum. Quo ad primum quidem aſſimilatur, quoniam ſicut corpus circulare, dū mouetur aliquo modo quieſcit, & aliquo modo mutat locum, quieſcit quidem ſecundùm totum, ſed mutat locum ſecundùm partes. vt declaratum eſt in 8. phyſic. ſic cor ſecundū totum non mutat locum, qm̄ complantatum eſt in vna determinata parte animalis, vt declaratum eſt in tractatu de cauſa motus animalium in paruis naturalibus, ſecundum partes autem mutat locum, pro quanto in motu ſuo dilatatur & conſtringitur, eleuatur, & deprimit̄. Quo ad ſcd̄m aſſimilatur, quoniā ſicut motus circularis ex 7. phyſicorum componitur ex pulſu & tractu, pulſu quidem ex motu ſemicirculi ſuperioris, & tractu ſemicirculi inferioris, ſic & motus cordis. Nam in eleuatione ſeruatur pulſus, in depreſſione ſeruatur tractus. Et hac de cauſa cor eſt gibboſum & concauum, vt ſm ꝙ gibboſum moueatur pulſu, & ſcd̄m ꝙ concauū moueatur tractu.

Et ſimile huic eſt, ſi tu imaginatus fueris motorem reſidere ſuper centrum circuli,& manu apprehendere flexibilem circunferentium,& trahere ad ſe,deinde expellere à ſe.per tractum circunferentia fiet concaua,per pulſum gibboſa.

Quantum ad tertium aduerte, quod ſicut mundus inferior conſeruatur & regitur inceſſabili motu cœli, ita & animal inceſſabili motu cordis. Vnde ſicut motus cœli eſt cauſa & principium omnis motus in inferioribus, ſic motus cordis eſt cauſa & principium omnis alterius motus in animali, cuius ſignum eſt,quòd ceſſante motu cordis,ceſſat omnis operatio & motus in animali, & deſtruitur animal, ſicut ſi ceſſaret motus cœli,ceſſaret omnis motus in inferioribus, vt determinauimus in lib.12.metaph.in quæſtionibus noſtris. Et propterea bene dicit philoſophus in tex.55.Oportet hinc.i. à corde incipere motum.ſ.in animali. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 11. Si animalia imperfecta mouentur localiter, & quid moueat ea.

Conſiderandum autem & de imperfectis quid mouens eſt,quibus tactus ſolum ineſt ſenſus. Vtrum phantaſiam contingat ineſſe his aut non. Tex. 56.

IN HAC quæſtione aduerte, quod difficultas ſtat in apparenti repugnantia indictis philoſophi. Nam in lib. 2. tex. 27.& 29.dixit aliqua animalia moueri ſecundum locum,aliqua autem non, vt oſtrea & conchilia &c.In 3.autem libro, in tex. 48. dicit, quòd in animalibus perfectis motiuum ſecundum locum eſt intellectus,& appetitus, ſi aliquis phantaſiam poſuerit ſicut intelligentiam quandam.Deinde in tex.56.inueſtigat principium motiuum ſecundum locum in animalibus imperfectis. Cum ergo animal ſufficienter diuidatur per perfectum & imperfectum,ſequitur quòd omne animal mouetur ſecundum, & per conſequens videtur repugnantia in dictis philoſophi.

Ad hoc reſpondetur, quòd in animalibus inuenitur duplex motus localis. Primus dicitur progreſſiuus.quo tendit animal, ſiue greſſu, ſiue volatu, ſiue natatione, ſiue alio modo de loco ad locum diſtantem, determinatum. Secundus

dicitur

dicitur dilatatiuus, & conſtrictiuus: quo dilatat ſe anima; & conſtringit remanens in eodem loco. Primus eſt tantum in animalibus perfectis, quæ ad diſtans mouentur, quoniam non habent neceſſaria ſibi vnita. Et de his intelligendum eſt dictum philoſophi in 2. lib. Secundus autem eſt in animalibus imperfectis, & quoniam philoſophus in 3. lib. intendit pertractare, de potentia motiua vniuerſaliter, & ſufficienter, ideo quærit quid ſit motiuum ſecundùm locum in animali, non ſolum progreſſiuæ, ſed quocunque alio modo, puta dilatatiuæ, &c. Et ideo non eſt repugnantia in dictis philoſophi.

Tu tamen aduerte, quòd in animali inuenitur duplex motus dilatatiuus, & conſtrictiuus, ſcilicet naturalis, & animalis. Naturalis eſt in corde, qui dicitur naturalis, quia non ſequitur intellectum, nec phantaſiam, nec appetitum, ſiue intellectiuum, ſiue ſenſitiuum, in quo etiam ſenſu potentiæ vegetatiuæ dicuntur habere motus naturales. Animalis autem eſt illæ, qui cauſatur à phantaſia, & appetitu imperante, ſiue ſumatur phantaſia, vt eſt determinata, qualis eſt in animali perfecto, ſiue indeterminata, vt in animali imperfecto. Quæ autem differentia ſit inter vtranque, ſtatim declarabitur.

Quantum ad ſecundum propoſitum in titulo quæſiti. Quid, ſcilicet ſit motiuum ſecundùm locum dilatatiuæ, & conſtrictiuę in animali imperfecto, dicit philoſophus, quòd eſt phantaſia indeterminata. Tu igitur aduerte, quòd phantaſia determinata, & indeterminata differunt in quatuor, ſcilicet organo, tempore, ſitu, & loco.

Organo quidem, quia determinata habet certam particulam in animali, puta in capite, pro inſtrumento ſuo. Indeterminata autem, eſt quaſi confuſæ in corpore, nec certam partem ſibi vendicat.

Tempore, quoniam determinata reſpicit præſens, ꝙ futurum. Indeterminata autem, præſens tantum. Non enim ſpeciem ſeruat poſt abſentiam rei ſenſatæ.

Situ, quia determinata eſt ad coniunctum, & ad diſtans: Indeterminata autem ad coniunctum tantum.

Loco, quia determinata, mouet ad certum, & præextimatum

matum locum. Indeterminata aũt ad incertum, vel ad circũdãtem tm̃, prout animali imperfecto applicatur aliquod delectabile, vel triſtabile. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 12. Si omne corporeum habens intellectum habet etiam ſenſum, ſiue ſit generabile, ſiue ingenerabile, ſiue corruptibile, ſiue incorruptibile.

Non poteſt autem corpus habere quidem animam, & intellectum diſcretiuum, ſenſum autem non habere, non manſiuum exiſtentis, generabile autem, at vero neque ingenerabile. Textu 61.

IN HAC quæſtione inuenio duas vias. Vna eſt Comment. quem ſequitur Alb. in 3. de anima in tract. 5. in cap. 1. Altera eſt B. Thom. quem ſequitur Egid. poſt expoſitionem tex. 61. in 3. de anima.

Quantum ad viam Cõment. aduerte, quòd aliud ſentit de corporeo generabili, & corruptibili, quale eſt animal terrenum, & aliud de corporeo ingenerabili, & incorruptibili, quale eſt animal cœleſte, ſecundùm viam philoſophi, qui tenent cœlum animatum, de cuius animatione iam pertractauimus in lib. 12. metaph. in q. noſtris. Nam de corporeo generabili tenet partem affirmatiuam, propter rationem adductam à philoſopho, quia ſi non haberent ſenſum, non perciperent ſingularia conuenientia & nociua ſibi, & cito corrumperentur, vt igitur conſeruentur in eſſe, oportet eis in eſſe ſenſum, quo proſequantur conuenientia, & fugiant nociua. Et quoniam homo habens intellectum, continetur in genere corporeorum generabilium, ideo neceſſe eſt vt habeat ſenſum, cum intellectu. De corporeo autem ingenerabili, & incorruptibili tenet partem negatiuam. Tale autem corporeum reputat eſſe cœlum, quod vt animatum licet habeat intellectum, propter intelligentiam, quæ eſt vt anima eius; tamen non habet ſenſum, quia ſi haberet ſenſum, nullum ex eo haberet iuuamentum. Vnde dicit. Iuuamentum enim quòd eſt per animam, non habet, quia anima ſenſibilis impedit in maiori parte intellectum. Iuuamentum autem virtutis ſenſibilis, quę eſt per corpus, non habet etiam, quia ſen-

ſus

ſus in maiori parte non eſt cauſa longitudinis vitæ,& durationis. Nam ſenſibilia ſunt minoris vitæ, quàm multæ plãtæ. Cum igitur ſenſus nihil proficiat corpori ingenerabili, & incorruptibili,quale eſt cœlum. Non eſt neceſſe illic ponere ſenſum cum intellectu.

Hæc fuit intentio Cõment.quæ non reprobatur à B.Th. vt falſa, quoniam vtraque concluſio cum ratione adducta, eſt vera,ſed reprehenditur, quia non continuat textu philoſophi. Dicit enim philoſophus, ꝙ non poteſt corpus non manſiuum, habere animam,& intellectum, & non hr̃e ſenſum,generabile autem,at vero neque ingenerabile,q.d.ſiue ſit generabile, ſiue ingenerabile, ita quòd ly generabile, & ingenerabile faciunt vnum copulatum. Quòd & manifeſtius eſt in textu Arabico, in quo ſic habetur,ſiue fuerit generatum, ſiue non fuerit generatum etiam. Intentio ergo philoſophi eſt, quòd nullum corpus generabile, & corruptibile, nec ingenerabile, & incorruptibile, poteſt habere intellectum ſine ſenſu: & quoniam id non poteſt verificari de celo,ideo vt continuetur textus philoſophi,dimiſſo cœlo,inueſtigandum eſt,ſi datur alind corpus ingenerabile, in quo ſit inconueniens ponere intellectum, & nõ ſenſum.

Quantum ad viam B.Th.& Egidij,vt continuent tex.philoſophi dicunt,philoſophum per corpus ingenerabile,non intellexiſſe cœlum, ſed corpus imaginatum à Platone, qui tenet animam intellectiuam vniri dupliciter corpori.ſ.groſſo,& terreno,ac corruptibili,quale nos videmus corpus humanum,& corpori ſubtiliori ac ſimplici, quòd ponebat ingenerabile,& incorruptibile,vt proportionatum animæ,cuius natura eſt ſimplex,& incorruptibilis. Intendit ergo philoſophus, ꝙ data imaginatione Platonis, eſſet neceſſe corpus illud incorruptibile habere ſenſum: quia ſecũdùm Plat. illud corpus eſt magis proportionatum animæ, quàm hoc corpus terrenum,ergo ſicut hoc terrenum corpus: quia eſt magis proportionatum animæ intellectiuæ quàm corpus bruti,habet meliorem tactum ceteris animalibus,ſic quia illud corpus ſubtile incorruptibile, eſt magis proportionatũ animæ intellectiuæ quàm corpus terrenum debet hr̃e ſenſum tactus,etiam nobiliorem,quàm ſit in corpore terreno,

ergo corpus habens animam, ſi habet intellectum, habet etiā ſenſum,ſiue ſit generabile, ſiue ingenerabile,id eſt ſiue ſit corruptibile,ſiue incorruptibile, vnde patet,quòd melius continuatur textus philoſophi tali expoſitione, quàm via Comment. Et hoc quòd dixi de illo corpore Platonico reſpectū animæ,potes tu adaptare ad corpus aëreum,attributum dæmoni in via Plat.vt adaptat B.Th.ſicut videbis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 13.Si ratio philoſophi qua probat tactum neceſſarium animali concludit.

Quoniam enim animal corpus animatum eſt, corpus autem omne tangibile,tangibile autem quòd ſenſibile tactu neceſſe,& animalis corpus tactiuum eſſe ſi debet ſaluari aīal. Text.63.

IN HAC quæſtione aduerte,ꝙ difficultas ſtat in hoc. Per eandem rationem adductam à philoſopho ita poteſt ꝓbare plantam habere tactum,ſicut & animal. Sic enim videtur philoſophus arguere. Animal eſt corpus animatū, ergo eſt tangibile,quia.ſ.eſt corruptibile,& per conſequens continet qualitates contrarias elementares,ſi eſt tangibile,ergo oportet eſſe tactiuum.i.habere tactum,aliter non poſſet ſaluari. Nam niſi per tactum diſcernere corrumpentia, vt calida,aut frigida exceſſiuæ,non ea vitaret,ex conſequenti nō ſaluaretur. Sed hæc ratio ita videtur concludere de planta, ſicut de animali. Nam planta eſt corpus animatum, ergo tangibile. ſi tangibile, ergo ſenſibile, tactu,ſi ſenſibile tactu, ergo oportet eſſe tactiuum, quia cum ſit tangibile, eſt corruptibile,ergo oportet eſſe tactiuum,aliter planta non poſſet ſaluari,& tamen cuilibet naturæ inſitum eſt appetere ſui ſalutem. Non ergo videtur ratio philoſophi magis concludere de animali,quàm de planta.

Vt igitur ſcias quō ratio concludit aduerte,ꝙ ſupponitur vnum,iam præmiſſum,& probatum à philoſopho in tex.60. ſcilicet.Neceſſe eſt animal habere ſenſum,vnde, & ſenſitiuū eſt de ratione quidditatiua animalis. Hoc ſuppoſito,& non aliter,dico, ꝙ ratio philoſophi concludit. Nam incipiendo à tex.60. ſic intendit arguere. Animal de neceſſitate habet ſenſum,hæc patet ex præſuppoſito,ergo ſenſum tactus,probatur

batur pñtia, ſenſus datur animali, vt ſaluetur in eſſe animal. Sed non poteſt ſaluari niſi habeat ſenſum tactus, quod ſic probatur. Animal eſt corpus animatum, ergo tangibile, ſic tangibile, ergo corruptibile, ſumendo tangibile propriæ. Si corruptibile, ergo niſi habeat ſenſum, per quem cognoſcat corrumpentia, non poterit ea vitare, & per conſequens non poterit ſe ſaluare, ſed per ſolum ſenſum tactus cognoſcuntur corrumpentia, vt calidum, frigidum, &c. ergo cum ſit neceſſe, quòd habeat ſenſum, neceſſe eſt vt habeat ſenſum tactus. Et hoc eſt quòd concludit philoſophus dicens. Neceſſe, & animalis corpus tactiuum eſſe, ſi debet ſaluari. Patet autem, quòd prædicta ratio ſic deducta, non concludit de planta, eo quòd non ſupponitur plantam habere ſenſum, nec poſſe habere, propter ſui terreſtreitatem, & quia nō eſt per aliquam ſuam potentiam ſuſceptiua ſpecierum ſine materia.

Et ſi queras quare natura non dedit ſenſum tactus plante, vt ſe ſaluare poſſit à corrumpentibus, cum vnumquodque appetat ſaluare in eſſe. Reſpondetur, quòd gradus naturæ vegetatiuę non eſt capax virtutis ſenſitiuæ, propter ſuam materialitatem. Sufficit autem ad ſui ſalutem, quòd habeat qualitates actiuas, modo debito naturæ ſuæ, quibus poteſt reagere in agens ſibi contrarium. Nec eſt capax altioris ſaluatiui niſi transferatur vegetatiuum ad ſenſitiuum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 14. Si omnes ſenſus ſentiunt tangendo.

Et tamen alij ſenſus tactu ſentiunt. Tex. 66.

IN HAC quæſtione non cadit multa difficultas. Nã tria declaranda ſunt, quibus notificatis conſtabit verita, huius dicti, alij ſenſus tactu ſentiunt. Primo, enim aſpectu videtur falſum, quoniam omni alio ſenſu cognoſceremus qualitates tangibiles, quòd conſtat eſſe falſum, præcipue in viſu, & auditu. Præterea in omni alio ſenſu interueniret immutatio alteratiua, ſine qua non fit tactus, vt declaratum eſt in ſecundo libro.

Vt igitur habeas huius reſolutionem, tria declarãda ſunt. Primo, quomodo ſit verum quòd omnes ſenſus ſentiũt tangendo. Secundo, quòd iſtæ tactus non eſt eodem modo in

ſenſu,

ſenſu, qui proprie dicitur tactus,& in alijs ſenſibus. Tertio, declarandum eſt, quare non omnes ſenſus dicuntur ſenſus tactus ſi ſentiunt tangendo, ſed tantum vnus appellatur tactus.

Quãtum ad primum aduerte, illud ideo eſſe verum, quia inter agens,& patiens, vt proueniat actio, neceſſe eſt eſſe proximationem,& vnionem, ita quòd ſint ſimul, quam quidem vnionem poſſumus appellare tactum, diffinitum eſt enim in ſeptimo phyſicorum, quòd illa ſe tangunt, quorum extrema, ſunt ſimul. Et quoniam ſenſibili proprium agit in ſenſum, vt declaratum eſt in 2. lib. ideo neceſſe eſt inter ſenſibile,& ſenſum, vt ſequatur ſenſatio eſſe tactum, id eſt vnionem. Et quidem quòd neceſſe ſit omne agens tangere paſſum, vt ſequatur actio, & paſſio, diffuſæ declarauimus in epit. noſtro ſuper 1. de generatione tract. 3. in cap. 2. exponentes illud dictum philoſophi in primo de generatione text. 44. Omne agens agit per contactum. Verum quia in 2. lib. de anima in q. 50. iam docuimus, quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum, non ſentitur, ideo tu intelligens quòd ſenſus ſentiuntur tangendo ſuum ſenſibile, non immediate, ſed per ſpeciem intentionalem, quæ cauſatur ab obiecto in medio, & in organo. ita quòd ſicut ignis tangit manum, mediante calore cauſato in aëre vſque ad manum, ſic ſenſibile tangit ſenſum, mediante ſpecie cauſata in medio vſque ad ſenſum.

Quantum ad ſecundum aduerte, quòd cum ſenſibile non tangat ſenſum, ad hoc quòd fiat ſenſatio, niſi per medium, tale medium, vel extraneum eſt à natura ſentientis, vel eſt intrinſecum, & de ſubſtantia ſentientis. Primo modo, ſentiunt, tangendo viſus auditus, odoratus, horum enim ſenſationes fiunt in aëre, aut aqua vt iam declarauimus in 2. lib. quæ ſunt medij extra ſubſtantiam ſentientis. Secundo modo, ſentiunt tangendo tactus, & guſtus, horum enim medium eſt caro, quæ eſt de ſubſtantia ſentientis, ſicut declarauimus agentes de tactu,& guſtu. Patet igitur, quod non eodem modo ſentiunt tangendo tres primi ſenſus & guſtus,& tactus.

Quantum ad tertium aduerte, quòd licet omnes ſenſus ſentiant tangendo modo ſupra expoſito, tamen ſolus quintus dicitur propriæ tactus, quia ſentit per medium intrinſe-

cum,& connaturale,& tanta eſt vnio cum obiecto ſuo,quòd videtur immediate ſibi vniri. Neque enim diſtans obiectũ ſentitur à quinto ſenſu,nec à quarto,vt eſt quidam tactus,in viſu autem,& auditu, & odoratu, ſentitur obiectum, etiam diſtans notabili diſtantia, hanc igitur de cauſa ſolus quintus ſenſus appellatus eſt tactus, & obiectum tangibile. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 15. Si ea in quibus dominatur terra poſſunt habere ſenſum tactus.

Neque ita terrenum, omnium enim tangibilium, tactus eſt ſicut medietas. Textu 66.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc. Cum omnia inferiora compoſita moueantur deorſum, videtur in eis dominari terra. Motus enim compoſiti conſequitur naturam elementi prædominantis ex primo cœli. Si igitur corpus terrenum non poteſt habere tactum, eo quòd in corpore terreno prædominatur terra, ſequitur quòd in nullo animali ſit tactus. Corpus enim animalis eſt corpus terrenum.

Ad hoc inuenio duos modos reſpondendi. Quidam dicunt, quòd non eſt intentio philoſophi loqui hic,niſi de corporibus ſimplicibus elementorum, & declarare,quòd nullum ſimplex elementum poteſt eſſe organum tactus. Vnde in principio textu 66.dicit manifeſtum eſſe,quòd impoſſibile eſt animal eſſe corpus ſimplex. Et quando dicit philoſophus puta igneum,aut aëreum,neque terrenum,non intendit corpora in quibus dominatur ignis,aut aër, aut terrã, ſed intendit ſimplicia elementa, vt eſt ignis, aër, terra. Quòd & patet per tex.cõment. in quo ſic habetur. Impoſſibile eſt vt corpus animalis ſit ſimplex,ſicut ignis,aut aer(& infra) nullum iſtorum elementorum eſt corpus animalis, neque terra. Cum igitur philoſophus non intendat ꝓbare niſi de ſimplici elemento, ꝙ non põt eſſe corpus animalis, ex ɔñti non põt eſſe organum tactus,non incõuenit compoſitum, in quo dñatur terra, ſiue aliud elementum, poſſe eſſe organũ tactus,& eſſe animal, aliter non daretur complexio cholerica,in qua dominatur calidum ſiccũ, attributum igni.

Nec

Nec complexio ſanguinea, in qua dominatur calidum humidum, attributum aëri, nec complexio flegmatica in qua dominatur humidum frigidum, attributum aquæ, nec complexio melancholica in qua dominatur frigidum ſiccum, attributum terræ.

Sed quòd philoſophus intendat, quòd non ſolum eſt impoſſibile corpus animalis, & organum tactus eſſe ſimplex elementum, puta terra, ſed nec compoſitum in quo dominatur terra, patet in eodem tex.66. vbi aſſignans cauſam, quare per oſſa, & capillos non ſentimus, inquit. Et propter hoc nõ ſentimus oſſibus, & capillis, & huiuſmodi partibus, quia terreæ ſunt, vbi inquit Commentat. Et ideo non ſentimus per oſſa, neque per pilos, propter dominum qualitatum terreſtrum in his corporibus. Et in fine eiuſdem commenti, inquit. Et inſtrumentum tactus neque, eſt ignis, neque aliud corpus elemẽtorum, neque eſt corpus attributum eis ſecundùm dominium. Iſti ergo non ſaluant intentionem philoſophi nec Comment.

Et ideo eſt alius modus reſpondendi, quem credo verum & fundatum ſuper doctrinam philoſophi in lib.2. de generatione in tex. 48. vbi probat, quòd in generatione cuiuſlibet mixti, reſidentis circa terram, conueniunt de neceſſitate 4. elementa. Et nos id iam manifeſtauimus in epitoma. noſtro, ſuper 2. de generatione in tract. 2. in cap.1. vbi docuimus ad mentem philoſophi, quòd mixtio non fit ſolo vno modo, ſed pluribus, in quibus dominatur modo hoc, modo illud elementum. Et tu vide illic. Non recedens igitur à fundamento præfatæ doctrinæ dico, quòd terra in compoſito poteſt dupliciter prædominari. Primo, ſecundùm molem vel quantitatem, vt ſcilicet plus ſit in eo de ſubo terræ, quàm de ſuba alterius elementi, non tamen quòd dominetur ſecundùm virtutem, quæ eſt per qualitates ſuas, ſcilicet per frigiditatem, & ſiccitatem, imò quantum ad virtutem dominetur aliud elementum, puta ignis aut aër. Secundo, poteſt prædominari, & ſecundùm molem, & ſecũdùm virtutem ita quòd immixtio præualeant ſuba terræ, & qualitates eius omnibus alijs elementis, ſi dominatur terra tantum primo modo. Non obſtat quin poſſit illud mixtum eſſe animal, & habere

habere ſenſum tactus. Nam ſi ſic obſtaret, cum in omni compoſito perfecto inferiori dominetur terra ſecūdū molem, vt declarauimus in 2. de generatione in epitom. noſtro vbi ſupra, & huius rationem euidentem illic aſſignauimus vt videre poteris, ſequitur quòd in nullo mixto inferiori, quantumcunque perfecto, poſſet eſſe tactus, & ſic non daretur in natura gradus ſenſitiuus. Si autem dominatur ſecundo modo, ita quòd in tali mixto nōn poſſit ſeruari media proportio tangibilium qualitatum, omnino obſtabit ſenſui tactus. Tale enim dominium propter ſui groſſiciem, & ſiccitatem, & frigiditatem repugnat omni gradui ſpiritualitati, ex conſequenti prohibet receptionem ſpecierum ſine materia, quæ eſt de ratione ſenſus, & quoniam in planta, in oſſe, in capillo, prædominatur terra ſecundo modo, ideo non habēt ſenſum. Ad quæſitum ergo dico, quòd intentio philoſophi eſt nec ſimplex elementum, nec compoſitum in quo dominatur terra ſecundo modo, poſſe habere tactum ratione dicta. Et argumentum poſitum in princ. quæſtionis patet quòd non concludit, quia ex motu deorſum, quo mouentur omnia inferiora cōpoſita, non poteſt argui dominium terræ niſi ſecundùm molem. Et Alb. in 3. de anima tract. vlt. cap. 3. vocat dominium terræ ſecundùm medietatem, quæ vocatur arithmetica, quia videlicet plus quantitatis terræ, & aquæ dominatur in corporibus animatorum, quàm aliorum elementorum ſecundùm autem medietatem quæ vocatur geometrica, non datur hoc dominium terræ, ſuper alia elementa, aliter non conſtaret nam animalis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 16. Si ſolus tactus eſt neceſſarius animali.

Neque cum ſit animal, alium neceſſe eſt habere præter hunc Tex. 67. Quia neceſſe ſolum hunc habere. Tex. 68.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ difficultas ſtat in apparentia repugnantia, quæ primo aſpectu vr̄ in dictis philoſophi. Nam in hoc 3. lib. in tex. 64. dixit. Hi quidem igitur. ſ. tactus, & guſtus neceſſarij ſunt animali. In tex. aūt 68. dicit. Neque cum ſit animal alium, neceſſe eſt habere præter hūc,

ſcilicet tactum, ergo videtur manifeſtum repugnantia.

Vt er[illegible] auferatur hæc repugnantia aduerte, q̄ guſtus dupliciter conſiderari poteſt. Primo, vt eſt guſtus. Secundo, vt eſt quiddam tactus. Conſideratur guſtus, vt guſtus, prout reſpicit ſaporem, vt ꝑprium obiectum diſtinctum ab obiecto tactus. Obiectum enim tactus ſunt primæ qualitates actiuæ & paſſiuæ: obiectum autem guſtus, vt guſtus, eſt ſapor, qui eſt qualitas ſecunda fundata in primis, vt declarauimus in libro 2. in q. 41. vbi pertractauim' de generatione odoris. Guſtus igitur vt guſtus, eſt ſenſus condiſtinctus contra quemcū que alium ſenſum apprehenſiuus ſaporis, vt ſapor eſt. Conſideratur autem guſtus vt quidam tactus, ꝑut ſicut obiectum guſtus (quòd eſt ſapor) fundatur in humido (quòd eſt obiectum tactus) ſic guſtus fundatur & ſupponit tactum, ideo poteſt dici in hac conſideratione quòd guſtus eſt tactus fundamentaliter. Sed aduerte, quòd non fundatur in tactu diffuſo in omni parte animalis, ſed ſolum in parte, ex qua ſumit cibum quæ dicitur os & guttur vel aliquid proportionale. Et quia non fundatur abſolute in tactu, ſed in tactu determinatæ partis, ideo dicitur quidam tactus. i. qui eſt in tali parte. Ex hac diſtinctione patet, quòd nulla eſt repugnantia in dictis philoſophi. Nam quando dixit in tex. 64. guſtum & tactum eſſe neceſſa[illegible]ios animali, conſiderat guſtum, vt eſt quidam tactus. Vnde dicit in eodem tex. Quare neceſſe eſt, guſtum eſſe tactum quendam: quia tangibilis & vegetatiui, id eſt alimenti ſenſus eſt. Vt autem eſt quidam tactus, non con diſtingitur contra tactum, ſicut non condiſtinguitur ſpecies contra genus, vt determinatum eſt in lib. 2. q. 45. Quando autem dicit in tex. 68. Quia neceſſe ſolum hunc habere. ſ. tactum conſiderat tactum vt diſtinctum contra guſtum, prout guſtus eſt diſcretiuus ſaporis, vt ſapor eſt. Nam vt ſic ineſt animati ad bene eſſe, vt. ſ. delectetur cibo, & moueatur ad illum. Quòd vt guſtus non ſit neceſſarius animali abſolute, patet ex eo quòd non ineſt niſi animali perfecto, in imperfecto autem non eſt niſi vt quidam tactus Sed contra, ſi in animali imperfecto non ineſt guſtus vt guſtus, ergo non mouebitur ad cibum, & ſic deficiet. Patet conſequentia, quia niſi delectetur cibo non mouebitur ad illum, ſed non delectatur

niſi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINE

PAN[illegible]LIO
APR. 1971
LEGATORIA - ROMA